«تيسير الكريم الرحمن في تفسير كلام المنان»

Özgün Adı: Teysîru'l-Kerîmi'r-Rahmân
fı Tefsiri Kelâmi'l-Mennân
Telif: Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'dî
Çeviri: M. Beşir Eryarsoy
Gözden Geçirme: Dr. Mustafa Öztürk
Yayına Hazırlık: Guraba Yayın Heyeti
Abdullah Yolcu
Mustafa Yiğit
Murat Kahraman
Kapak: Ahmet Mayalı
Baskı-Cilt: Step Ajans Mat. Bosna Cad. No: 11
Bağcılar / İstanbul Tel: (0212) 446 88 46
Guraba Yayınları: 60
ISBN: 978-975-8810-25-3
M. 2014 / H. 1435
2. Baskı

Her Hakkı Saklıdır

GURABA YAYINCILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Çatalçeşme Sk. Defne Han 27 / 5
Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel: (0212) 526 06 05 Cep-tel: (0507) 286 14 14
guraba yayınları مكتبة الغربا YouTube gurabayayinlari
www.guraba.com.tr
e-mail: guraba@hotmail.com / gurabayayinlari@gmail.com

Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'dî

TEFSÎRU'S-SA'DÎ

Özlü Kur'ân Tefsîri

-5-

Çeviri: *M. Beşir Eryarsoy*

Gözden Geçirme: *Dr. Mustafa Öztürk*

guraba *Yayında Mihenk Taşı*

NEDEN GURABA?

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ:

«بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ؛ فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ»

رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِي رِوَايَةِ التِّرْمِذِي:

«فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ؛ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي»

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

"İslam garib olarak başladı. Başladığı hale geri dönecektir. O halde müjdeler olsun Guraba'ya/garip-lere!"

[Müslim, Kitâbu'l-İmân]

Tirmizî rivayetinde:

"Guraba'ya/gariplere müjdeler olsun! Onlar benden sonra sünnetimden insanların bozdukları şeyleri düzeltenlerdir."

[Tirmizî, İmân]

سورة ق

KÂF SÛRESİ

-50-

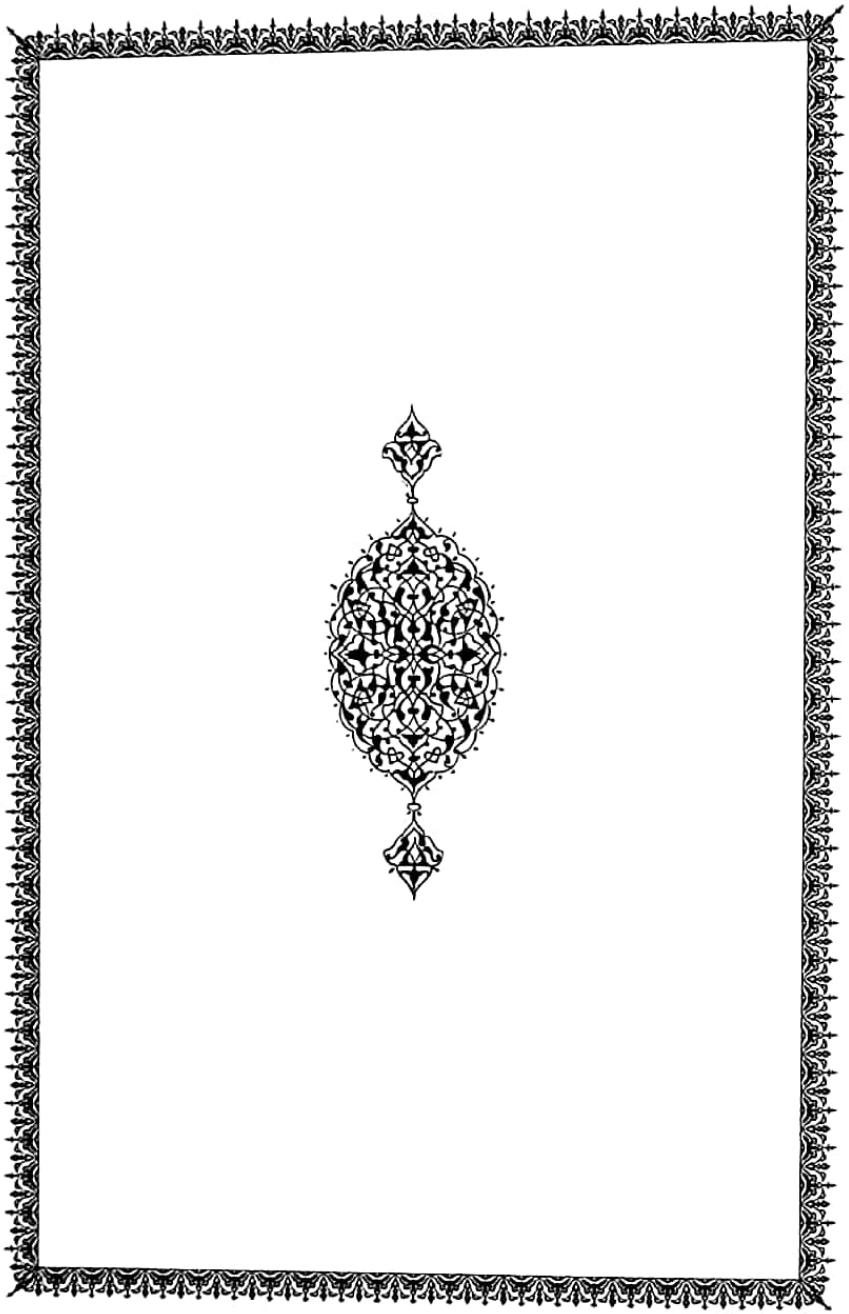

50- KÂF SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 45 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ قٓ ۚ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْمَجِيدِ ۝١ بَلْ عَجِبُوٓا۟ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ فَقَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا شَىْءٌ عَجِيبٌ ۝٢ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ۖ ذَٰلِكَ رَجْعٌۢ بَعِيدٌ ۝٣ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنقُصُ ٱلْأَرْضُ مِنْهُمْ ۖ وَعِندَنَا كِتَٰبٌ حَفِيظٌۢ ۝٤ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Kâf. Mecîd olan Kur'ân'a yemin olsun.

2- Doğrusu onlar içlerinden bir uyarıcı geldiğine şaştılar da o kafirler şöyle dediler: 'Bu çok şaşılacak bir şey!'

3- 'Öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman mı (dirileceğiz)**?! Böyle bir dönüş, çok uzak bir ihtimal!'**

4- Biz, yerin onlardan neyi eksilttiğini pek iyi biliriz. Yanımızda da (her şeyi) **kayıt altına alan bir Kitap vardır.**

1. Yüce Allah, Mecid olan, yani anlamları geniş, kapsamlı, yüce, çok yönlü, pek bereketli, iyilikleri çok fazla olan Kur'ân'a yemin etmektedir. Mecd ve mecîd, niteliklerin geniş ve yüce olması demektir.

Bu şekilde anılmaya en layık söz, elbette ki Kur'ân-ı Kerim'dir. O, öncekilerin ve sonrakilerin ilimlerini kapsadığı gibi en mükemmel şekliyle fesahatı, en akıcı lafızları, en geniş ve güzel manaları da ihtiva eden bir kitaptır. Bu da ona kâmil anlamıyla tabi olmayı, ona hemen itaat edip boyun eğmeyi ve onu lütfettiği için de Allah'a şükretmeyi gerektirir.

2. Ama insanların çoğu, Allah'ın nimetlerinin kadrini bilmez. **Bundan dolayı** Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yalanlayanlar **"içlerinden bir uyarıcı,"** kendilerine zararlı olacak şeylere karşı onları uyaran, faydalı olacak şeyleri emreden, kendi cinslerinden olan, kendisinden algılama imkânları bulunan ve durumunu, doğruluğunu bilmeleri mümkün olan böyle bir peygamber gelmesine **"şaştılar."** Hiç şaşırmaları gerekmeyen böyle bir

duruma şaştılar. Halbuki asıl buna hayret edenlerin akıllarına şaşılır. **"O kafirler şöyle dediler..."** Zeka ve görüşlerindeki bir eksiklikten dolayı değil de sırf küfürleri ve yalanlamaları dolayısıyla **"Bu, çok şaşılacak bir şey!"** garip ve tuhaf bir şey, dediler. Onların bu şaşmalarında iki durum söz konusudur:

Ya onlar hayret edip garip karşıladıklarını söylerken doğru söylemektedirler. Bu da onların son derece cahil ve kıt akıllı olduklarını, aklı başında bir kimsenin söylediği sözleri garip karşılayan bir deliye, bir süvarinin birkaç süvariyle karşılaşmasına şaşıran korkak bir kimseye ve cömertlerin cömertliklerini hayretle karşılayan cimriye benzediklerini ortaya koymaktadır. Bu durumdaki birinin hayret etmesinden, hayret edilene herhangi bir zarar gelir mi? Böyle birinin hayret etmesi, onun cahilliğinin ve haksızlığının ileri derecede oluşundan başka bir şeye delil olabilir mi? Ya da onlar, kendilerinin hatalı olduklarını bile bile bu işe hayret etmektedirler. Bu ise en büyük ve en çirkin zulümdür.

3. Daha sonra Yüce Allah, onların neye şaşırdıklarını da beyan ederek şöyle buyurmaktadır: **"Öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman mı** (dirileceğiz)**?! Böyle bir dönüş, çok uzak bir ihtimal!"** Onlar, gücü her şeye yeten, her bakımdan kamil olan Yüce Allah'ın kudretini, bütün yönleriyle âciz ve muhtaç olan kulun kudretine kıyasladılar. Hiçbir bilgisi olmayan cahili, her şeyi bilene kıyas ettiler.

4. Halbuki O, berzahta kaldıkları süre içinde yerin onların cesetlerinden neyi eksilttiğini muhakkak bilir. Üstelik O, bunları kendi katında bulunan ve her türlü değişiklikten yana korunmuş olan Kitabında tek tek kaydetmiştir. Bu kitap, hayatlarında ve ölümlerinde karşı karşıya kalacakları her şeyi içermektedir.

Bu buyrukta Yüce Allah'ın, kendisinden başka hiçbir kimsenin bilmediği kamil ve geniş bir ilme sahip olması, ölüleri diriltmeye kadir olduğuna delil gösterilmektedir.

﴿ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ فَهُمْ فِىٓ أَمْرٍ مَّرِيجٍ ﴿٥﴾ ﴾

5- Doğrusu onlar, hak kendilerine geldiği zaman onu yalanladılar. Şimdi karmakarışık ve şaşkın bir hal içindeler.

5. "Doğrusu" onların söyledikleri sözler, inat ve doğruyu yalanlamaktan ibarettir. Onlar doğruluğun en üstün seviyesinde bulunan **"hak kendilerine geldiği zaman onu yalanladılar. Şimdi karmakarışık ve şaşkın bir hal içindeler."**

İşleri karmakarışık ve şüphelidir. Hiçbir şeyde sebat gösteremezler, hiçbir noktada istikrarları yoktur. Senin hakkında kimi zaman "sen sihirbazsın," kimi zaman "delisin," kimi zaman "şairsin," derler. Kur'ân-ı Kerim hakkındaki kanaatleri de böyle karmaşıktır. Onların her biri kendi bozuk kanaatine göre bir şeyler söylemektedir.

Hakkı yalanlayan herkesin hali de budur. O karmakarışık ve şaşkın bir hal içinde kalır. Herhangi bir şekilde istikrarı söz konusu olmaz. Bütün işleri çelişkili ve tutarsızdır. Diğer taraftan hakka uyan ve hakkı tasdik eden kimsenin işi ise dosdoğrudur, yolu mutedildir ve işiyle sözü birbirini tutar.

﴿ أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَٰهَا وَزَيَّنَّٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ﴿٦﴾ وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ﴿٧﴾ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٨﴾ وَنَزَّلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً مُّبَٰرَكًا فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ جَنَّٰتٍ وَحَبَّ ٱلْحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَٱلنَّخْلَ بَاسِقَٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ ﴿١٠﴾ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ ۖ وَأَحْيَيْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلْخُرُوجُ ﴿١١﴾ ﴾

6- Üstlerindeki göğe bakmazlar mı Biz onu nasıl bina edip süslemişiz? Onun hiçbir deliği-gediği de yoktur.

7- Yeri de yayıp döşedik, oraya sabit dağlar yerleştirdik ve orada göz alıcı her çeşitten bitkiler bitirdik.

8- Allah'a yönelen her bir kula basiret ve öğüt olsun diye (yaptık bunları).

9-10- Gökten de bereketli bir su indiririz de onunla bahçeler, biçilecek ekin taneleri ve üst üste dizili meyve tomurcukları olan yüksek hurma ağaçları bitiririz.

11- Kullara rızık olması için. Bir de o suyla ölü bir beldeye hayat veririz. İşte (kabirlerden) **çıkış da böyledir.**

6. Yüce Allah, yalanlayıcıların halini ve onları yerdiği hususları zikrettikten sonra gerektiği gibi ibret alıp onların delil oldukları gerçekleri görmeleri için onları âfâkî/kevnî âyetleri üzerinde düşünmeye çağırmaktadır:

"Üstlerindeki göğe bakmazlar mı Biz onu nasıl bina edip süslemişiz? Onun hiçbir deliği-gediği de yoktur." Böyle bir bakışın herhangi bir külfeti, yorucu herhangi bir tarafı yoktur, gayet kolaydır. O halde göğün dört bir yanının

nasıl pürüzsüz olduğuna, yapısının sağlamlığına, yıldız ve gezegenlerle süslenmiş olduğuna niye bakmıyorlar?

Bu yıldızlar son derece güzel ve tatlı bir görünüm içinde ufukta bir uçtan diğer uca kadar yayılmışlardır. Gökte herhangi bir kusur, gedik, tutarsızlık ve dengesizlik görülmez. Allah orayı yeryüzünde yaşayanlara adeta bir tavan kılmış, orada kendileri için zorunlu ve faydalarına olan pek çok şeyi var etmiştir.

7. Yeryüzüne de bakmazlar mı? Biz **"yeri de yayıp döşedik."** Onu alabildiğine genişlettik. Orada canlılar yerleşebilmekte, istikrar bulmaktadır. Orası, canlıların bütün maslahatlarına cevap verecek haldedir. **"Oraya sabit dağlar yerleştirdik,"** yeri sarsıntılardan, çalkalanmalardan koruması ve sabit kalması için köklü dağlarla sağlamlaştırdık.

"Orada göz alıcı her çeşitten bitkiler bitirdik." Bakanlara neşe veren, basiret gözüyle görenleri hayrette bırakan ve beğenilerini kazanan, gözlere aydınlık veren, Âdemoğullarının ve hayvanlarının yemeleri ve menfaatleri için her türlü bitkiden bitirmiştir.

8-11. Bu faydalı bitkiler arasından da özellikle üzüm, nar, turunç, elma vb. gibi türlü ve lezzetli meyveleri ihtiva eden bahçeleri zikretmiştir. Yine uzun boylu hurma ağaçları da bunlardandır ki onların hem uzun süre faydaları vardır hem de gövdeleri göğe doğru alabildiğine yükselir, boy atarlar. Çoğu ağaçlar ise bu kadar uzun değildir. Salkımlarından taze tomurcuklar çıkar. Kullar da bunlardan katık ve meyve olarak rızıklanırlar, yararlanırlar. Kimisini yerler, kimisini de kendileri ve davarları için saklarlar. Yüce Allah'ın yağmurla ve bu yağmurun bir neticesi olan yeryüzündeki ve yer altındaki nehirlerle çıkarttığı buğday, arpa, mısır, pirinç, darı vb. **"biçilen ekin daneleri"** de bu bitkilerdendir.

İşte bütün bu varlıklara bakmak, cahilliğin körlüğünden kurtulmayı sağlayana bir "**basiret**"tir. Bunlar ayrıca **"öğüt"** için yaratılmıştır. Kul, bunlar vasıtasıyla din ve dünyasında kendisiyle yararlanacağı şeyleri düşünüp öğüt alır. Allah'ın ve peygamberlerinin verdiği haberleri hatırlar, bunlar üzerinde ibretle düşünür. Ancak bu, herkes için böyle değildir. Bunlar **"Allah'a yönelen her bir kul"** için böyledir. Allah'a muhabbet, korku ve ümitle, O'nun davetçisinin çağrısını kabul ederek yönelenler için böyledir. Yalanlayıp yüz çevirene gelince; âyetlerin ve uyarıların iman etmeyen bir kavme fayda vermediği açıktır.

Özetle bunlardaki göz kamaştırıcı yaratılış, güç ve sağlamlık, Yüce Allah'ın kudretinin kemaline delildir. Bunlardaki güzellik, her şeyin sağlam yapılmış olması, harikulade yaratılış, Allah'ın **"ahkamu'l-hakimin"** olduğunu gösterir ve her şeyi bildiğini ortaya koyar.

Bunlardaki kulların menfaatine ve maslahatına olan şeyler, Yüce Allah'ın her şeyi kuşatmış olan rahmetine, bütün canlıları kaplamış olan cömertliğine delildir. Bunlardaki yaratılışın azameti, olağanüstü güzellik, Yüce Allah'ın tek, eşsiz ve samed olduğuna, hiçbir eş ve evlat edinmediğine, hiçbir kimsenin O'nun dengi olmadığına, ibadetin, önünde zilletle eğilmenin, sevgiyle bağlanmanın, kendisinden başkası için asla söz konusu olamayacağına delildir. Ölümünden sonra yeryüzünün hayat bulması da Allah'ın, amellerin karşılıklarını vermek üzere ölüleri dirilteceğine delildir. İşte bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Bir de o suyla ölü bir beldeye hayat veririz. İşte** (kabirlerden) **çıkış da böyledir."**

Yüce Allah, gökteki ve yerdeki âyetleri/delilleri zikrettikten sonra daha önceki ümmetlerin azapla yakalanışlarını hatırlatarak muhataplara yalanlamalarını sürdürmemelerini bildirmekte ve onları uyarmaktadır. Böyle devam edecek olurlarsa, kendilerinden önceki inkarcıların başına gelen musibetler, onların da başına gelecektir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ ﴿١٣﴾ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾﴾

12- Onlardan önce Nûh'un kavmi, Ashab-ı Ress ve Semûd da yalanlamıştı.

13- Âd, Firavun ve Lût'un kardeşleri,

14- Ashab-ı Eyke ve Tubba' kavmi de... Her biri rasulleri yalanladı da (azap) **tehdidim hak oldu.**

15- Biz, ilk yaratışta aciz mi kaldık (ki diriltmekten aciz kalalım)**? Hayır, bilakis onlar yeniden yaratılıştan yana kuşku içindedirler.**

12-14. Yani onlardan önceki ümmetler de şerefli rasûllerini, pek yüce peygamberlerini yalanlamışlardı. Kavmi, Nûh'u yalanladığı gibi, Semûd kavmi Salih'i, Âd kavmi Hûd'u, Lût'un kardeşleri Lût'u, Ashab-ı Eyke Şuayb'ı, Tubba' kavmi de (İslâm'dan önceki dönemlerde Yemen'e kral olan herkese Tubba denirdi) Allah'ın kendilerine göndermiş olduğu peygamberi yalanlamışlardı. Allah bize bu peygamberin kim olduğunu ve hangi Tubba'dan söz edildiğini haber verme-

miştir. Çünkü -doğrusunu en iyi Allah bilir ama- bu Tubba' ve başlarından geçen olaylar, özellikle de bunun gibi büyük bir olay ilk Araplar tarafından biliniyordu, onlar meşhur kimselerdi. İşte bütün bunlar, Allah'ın kendilerine gönderdiği peygamberleri yalanladılar. Böylece Allah'ın tehdit ettiği azap ve cezanın gelip onları bulması hak oldu.

Siz ey Muhammed'i yalanlayanlar! Onlardan daha hayırlı değilsiniz. Onlara gönderilen peygamberler de Allah nezdinde size gönderilen Peygamber'den daha üstün değildir. O bakımdan onların işledikleri cürümleri işlemekten sakının ki onların başına gelen musibet gelip sizi de bulmasın.

15. Daha sonra Yüce Allah, ilk yaratmayı ikinci yaratmaya (dirilişe) delil kılmıştır. Sonraki yaratma, âhiretteki yaratmadır. Yüce Allah, bunca varlıkları yoktan var ettiğine göre ölümlerinden sonra çürümüş kemik ve toz toprak oluşlarından sonra onları tekrar yaratacaktır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Biz, ilk yaratışta aciz mi kaldık?"** Kudredimiz zaafa mı uğradı? Hayır, böyle bir şey olmadı. Bizler, bundan ne âciz düştük ne de yorulduk. Onların da bu konuda bir şüpheleri yoktur. **"Doğrusu onlar yeniden yaratılıştan yana kuşku içindedirler."** İşte hakkında şüphe ettikleri, içinden çıkamadıkları husus budur. Oysa şüphe etmeyi gerektirecek ne var ki? Tekrar yaratma, ilk yaratmadan elbette daha kolaydır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Yaratılmışları ilkin yoktan var eden, sonra da tekrar yaratacak olan O'dur ve bu, O'na göre daha kolaydır."** (er-Rûm, 30/27)

﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِۦ نَفْسُهُۥ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ ٱلْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى ٱلْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ ﴾

16- Andolsun Biz insanı yarattık ve nefsinin ona ne vesveseler verdiğini biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.

17- Zira sağında ve solunda oturmuş iki kaydedici (melek, yaptıklarını) **kaydeder.**

18- Ağzından tek bir söz çıkmaz ki yanında (yazmaya) **hazır bir gözcü** (melek) **olmasın.**

16. Yüce Allah, erkekleriyle kadınlarıyla insan türünü yaratanın yalnız kendisi olduğunu, onun bütün hallerini, içinden geçenleri ve nefsinin ona verdiği vesveseleri çok iyi bildiğini haber vermektedir.

O, insana **"şah damarından daha yakın"**dır. Şah damarı ise insana en yakın olan şeydir. Bu damar, boğaza çok yakın bir damardır. Bu ifadeler insanın, yaratıcısının gözetimi altında olduğunu, O'nun; insanın kalbinden ve iç dünyasından haberdar olduğunu, bütün hallerinde ona çok yakın olduğunu bilmesini ve düşünmesini gerektirir. Öyleyse insanın; O'nun, yasakladığı bir yerde ve işte görmesinden yahut emrettiği bir yerde ve işte bulmamasından sakınması ve utanması gerekir.

17. Aynı şekilde şerefli yazıcı melekleri de hatırında tutmalı, onlara saygı duymalı, âlemlerin Rabbini razı etmeyecek bir iş yapmaktan yahut bu türden bir söz söyleyip bunun yazıya geçirilmesinden sakınması gerekir. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: Kulun bütün amellerini yazmak üzere biri **"sağında,"** (iyiliklerini yazan), diğeri de **"solunda"** (kötülüklerini yazan) **"oturmuş"**tur. Bunların her biri, bu halde görevini yerine getirmeye hazır bekleyen ve bundan asla gaflete düşmeyen **"iki kaydedici"**dirler.

18. Hayır veya şer türünden insanın **"ağzından tek bir söz çıkmaz ki mutlaka yanında"** onu gözetleyen, durumunu gören **"hazır bir gözcü** (melek) **olmasın."** Nitekim Yüce Allah bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"Şüphe yok ki üzerinizde bekçiler, çok şerefli yazıcılar vardır. Onlar ne yaparsanız bilirler."** (el-İnfitâr, 82/10-12)

﴿ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ ٱلْمَوْتِ بِٱلْحَقِّ ۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَآئِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَّقَدْ كُنتَ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ ﴾

19- Nihayet ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir. 'İşte bu, kendisinden kaçıp durduğun şeydir!'

20- Sûr'a da üfürülür. İşte bu, tehdit (edilen azabın gerçekleşeceği) **gündür.**

21- Her nefis beraberinde bir bekçi ve bir şâhitle birlikte gelecektir.

22- 'Andolsun sen bunlardan yana gaflet içindeydin. Şimdi (gaflet) **perdeni kaldırdık. Artık bugün gözün pek keskindir.'**

19. **"Nihayet"** Allah'ın âyetlerini yalanlayan gafile **"ölüm sarhoşluğu,"** geri çevrilmesi ve kaçıp kurtulunması mümkün olmayan bir şekilde **"gerçekten gelir.**

"İşte bu, kendisinden kaçıp durduğun," geri kalmaya çalıştığın ve arkanı dönüp uzaklaştığın **"şeydir."**

20. "Sûr'a da üfürülür. İşte bu, tehdit (edilen azabın gerçekleşeceği)," yani Yüce Allah'ın zalimleri tehdit ettiği cezayı kendilerine vereceği, mü'minlere de va'dettiği mükâfatı vereceği **"gündür."**

21. "Her nefis beraberinde," kendisini Kıyamet gününde hesabın görüleceği yere götüren ve geri kalma imkânını kendisine vermeyecek olan **"bir bekçi ve"** hayrıyla-şerriyle yaptığı işler hakkında şahitlik edecek **"bir şâhitle birlikte gelecektir."**

Bu, Yüce Allah'ın, kullarının yaptıklarına gereken itinayı gösterdiğine, onların amellerini tespit ettiğine ve adaletle onlara karşılık vereceğine delildir.

22. Aynı zamanda bu, kulun devamlı hatırında tutması gereken hususlardan biridir. Fakat insanların çoğu gâfildir. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun sen bunlardan yana gaflet içindeydin." Bu sözler, Kıyamet gününde haktan yüz çevirip yalanlayan kimselere ağır bir azar ve kınama olmak üzere söylenecektir. Yani sen bunu gerçekten yalanlayan ve bunun için amelde bulunmayan bir kimseydin. **"Şimdi"** kalbini örten, böylelikle uykunu ağırlaştırıp yüz çevirişini sürdürüp gitmene neden olan **"perdeni kaldırdık. Artık bugün gözün pek keskindir."** Kendisini dehşete ve korkuya düşürecek türlü azapları ve ibretli cezaları açıkça görmektedir.

Ya da bu sözler, Allah tarafından kula söylenecektir. O dünyadayken ne için yaratıldığından yana gafletteydi. Kıyamet gününde ise uyanacak, uykusu dağılacak, ama o vakit elden kaçırmış olduğu fırsatları telafi etme ve yapamadıklarını yapma imkânı bulamayacaktır.

Bütün bunlarla Allah, kulları uyarmaktadır. O pek büyük günde yalanlayanların karşı karşıya kalacakları durumu hatırlatmakla onları sakındırmaktadır. Yüce Allah devamla şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَقَالَ قَرِينُهُۥ هَٰذَا مَا لَدَىَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ أَلْقِيَا فِى جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ ۞ قَالَ قَرِينُهُۥ رَبَّنَا مَآ أَطْغَيْتُهُۥ وَلَٰكِن كَانَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ لَدَىَّ وَمَآ أَنَا۠ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ ٱمْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَل مِن مَّزِيدٍ ﴿٣٠﴾ ﴾

23- Yanındaki (melek), **'İşte bu** (amel defteriyle birlikte) **yanımda hazırdır.' der.**

24- (Allah şöyle buyurur:) **'Atın cehenneme her inatçı kâfiri...'**

25- 'Hayrı alabildiğine engelleyen, haddi aşan, şüpheci kimseyi...'

26- 'Allah ile birlikte başka bir ilâh edineni. Haydi ikiniz atın onu şiddetli azabın içine!'

27- Yanındaki (şeytan) **ise diyecek ki: 'Rabbimiz! Onu ben azdırmadım; fakat o,** (haktan) **uzak bir sapıklık içinde idi.'**

28- Buyurur ki: 'Huzurumda çekişmeyin. Zira Ben size daha önce tehdidimi bildirmiş idim.'

29- 'Benim yanımda söz değiştirilmez ve Ben kullara zulmedici değilim.'

30- O gün cehenneme, 'Doldun mu?' diyeceğiz. O, 'Daha yok mu?' diyecek.

23. "Yanındaki," yani şu yüz çeviren yalanlayıcı kimseyle birlikte bulunan ve Allah'ın hem kendisini hem de amellerini muhafaza etmekle görevlendirdiği melek, Kıyamet gününde onu da, amellerini de huzura getirip **"İşte bu** (amel defteriyle birlikte) **yanımda hazırdır."** Yani kendisini koruyup gözetmekle ve amellerini yazmakla görevlendirildiğim kişiyi işte huzura getirdim, der.

24. Ona amelinin karşılığı verilir. Sonra da cehennem ateşini hak eden o kimseye şöyle denir: **"Atın cehenneme!"** Allah'ın âyetlerine karşı çokça inatlaşan, küfre sapan, pek çok masiyet işleyen, haram ve günah şeyleri yapma cür'etini gösteren **"her inatçı kâfiri."**

25. "Hayrı alabildiğine engelleyen," yani imkanı dahilindeki hayrı engelleyeni -ki bu hayrın en ileri derecesi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine imandır-. O, malının da, bedeninin de başkalarına sağlayacağı faydayı önler. Allah'ın kullarına karşı da, O'nun hudutlarını karşı da **"haddi aşan"** biridir, çok günahkardır. Allah'ın vaadinde ve tehdidinde şüphe eden **"şüpheci"** bir kimsedir. Böylelikle o, imanı ve ihsanı bulunmayan, buna karşılık küfür, haksızlık, şüphe, tereddüt ve cimrilik vasfına sahip olan biridir.

26. Üstelik Rahman olan Allah'tan başka ilâhlar da edinir: **"Allah ile birlikte başka bir ilâh edineni,"** Allah ile birlikte kendisi için dahi bir fayda sağlayama-

yan, bir zararı önleyemeyen, öldürme ve hayat verme imkânı olmayan, diriltemeyen başka varlıklara ibadet eder. **"Haydi ikiniz,"** ey onunla birlikte olan iki melek, **"atın onu şiddetli azabın,"** en büyük, en ağır ve en çetin azabın **"içine."**

27. "Yanındaki" şeytan, ondan uzaklaştığını ilan ederek ve işlediği günahı kendisine yükleyerek **"diyecek ki: 'Rabbimiz, onu ben azdırmadım.'"** Yani benim onun üzerinde herhangi bir nüfuzum, otoritem, ona karşı herhangi bir delilim/belgem yoktu. **"Fakat o, uzak bir sapıklık içindeydi.'"** Kendi tercihiyle sapan ve haktan uzaklaşan odur. Nitekim Yüce Allah, bir başka âyet-i kerimede şöyle buyurmaktadır: **"İş olup bitince şeytan da der ki: Doğrusu Allah'ın size verdiği söz gerçekti. Ben de size vaatte bulunmuştum. Ama size verdiğim sözde durmadım..."** (İbrahim, 14/22)

28. Yüce Allah, onların kendi aralarındaki tartışmalarına cevap olmak üzere şöyle buyurur: **"Benim huzurumda çekişmeyin."** Huzurumdaki bu çekişmenizin hiçbir faydası yoktur. **"Zira Ben size daha önce tehdidimi bildirmiş idim."** Peygamberlerim sizlere apaçık âyetlerle, net delillerle, göz kamaştırıcı belgelerle gelmiş, size karşı delilim ortaya konulmuştu. Artık sizin ileri sürecek bir deliliniz kalmamıştır. Sizler dünyadayken cezalandırılması kaçınılmaz olan amelleri işlemiş bulunuyorsunuz.

29. "Benim yanımda söz değiştirilmez." Allah'ın verdiği sözde durmaması ve bildirdiğinin gerçekleşmemesi mümkün değildir. Çünkü Allah'tan daha doğru sözlü, O'ndan daha doğru haber veren hiçbir kimse yoktur. **"Ve Ben kullara zulmedici değilim."** Aksine onlara hayır ve şer türünden işledikleri amellerin karşılığını veririm. Kötülükleri artırılmayacağı gibi iyilikleri de eksiltilmez.

30. Yüce Allah, kullarını uyarıp korkutarak şöyle buyurmaktadır: **"O gün cehenneme, 'Doldun mu?' diyeceğiz."** Bu da cehenneme atılanların çokluğu dolayısıyla sorulacak bir sorudur. **"O, 'Daha yok mu?' diyecek."** Rabbi adına öfkelenerek kâfirlere karşı duyduğu kinle isyan eden günahkârların daha da çok içine atılmasını isteyecektir. Yüce Allah da ona kendisini büsbütün dolduracağını va'detmiştir.

Nitekim şöyle buyurmaktadır: **"Andolsun ki Ben cehennemi cin ve insanlarla dolduracağım."** (Hûd, 11/119) Sonunda Yüce Rabbimiz, teşbihten münezzeh ayağını üzerine koyacak ve cehennem birbirine doğru girip çekilecek ve "Yeter, yeter!" diyecek.[1] Yani bu bana yeter, artık doldum!

1 Buhârî, Eymân 12, Tevhîd 7, 25; Müslim, Cennet 35.

﴿ وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ مَّنْ خَشِيَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ
وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٣﴾ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾ ﴾

31- Cennet de takva sahiplerine iyice yaklaştırılır.

32- (Onlara denir ki:) **İşte size, yani Allah'a çokça yönelen ve** (O'nun emir ve yasaklarını) **muhafaza edenlere va'dedilen** (mükafat) **budur!**

33- Gıyaben Rahmân'dan korkan ve (hakka) **dönen bir kalp ile gelen** (kimselerdir onlar).

34- 'Oraya selâmet ile girin. İşte bu, ebedilik günüdür.'

35- Orada diledikleri her şey onlarındır. Yanımızda fazlası da var.

31. "Cennet de takva sahiplerine iyice yaklaştırılır." Yani görülecek şekilde, içindeki ebedî nimetlere, sevinç ve sürüra bakılacak şekilde yaklaştırılır, uzak olmaz. Cennet, ancak o kimselere yaklaştırılır ki, onlar Rablerinden korkup sakınırlar, küçüğüyle büyüğüyle şirki terk ederler, Rablerinin emirlerine uyarlar ve O'na boyun eğerler.

32. Onlara, tebrik maksadıyla şöyle denir: **"İşte size, yani Allah'a çokça yönelen** ve (O'nun emir ve yasaklarını) **muhafaza edenlere va'dedilen** (mükafat) **budur."** Bu cenneti ve içinde bulunan canların çektiği, gözlerin baktıkları zevk aldığı her bir şeyi Allah, bütün vakitlerinde O'nu zikretmekle, muhabbetle, O'ndan yardım isteyerek, O'na dua ederek, O'ndan korkarak ve O'ndan umarak O'na yönelenlere; yine Allah'ın emirlerini ihlâsla ve en mükemmel şekliyle tamamlayan ve koyduğu sınırları gereği gibi muhafaza edenlere va'detmiştir.

33. "Gıyaben Rahmân'dan korkan," yani Rabbini tanıyarak ve rahmetini umarak O'ndan korkan ve bu korkuyu gıyaben, yani insanların gözlerinden uzaktayken de sürdüren... İşte gerçek korku haşyet budur. İnsanların gördüğü ve hazır bulundukları bir haldeki haşyete gelince, bu bazen riyakârlık ve gösteriş için yapılabilir. O bakımdan bu, haşyetin varlığına delil olmaz. Asıl faydalı olan haşyet, kulun hem insanların görmediği yerde, hem de görebileceği yerde haşyet duymasıdır. Gıyaben Allah'tan korkmaktan kasıt, gıyaben iman etmektir ki mana olabilir. Buna göre buradaki gıyab/gayb, şehadetin/görünenin karşıt anlamı olur ki azap ve Allah'ın ayetlerinin geldiği görüldüğünde sahip olunan iman ve korku, ihtiyarî değil, zarurî/mecburîdir ve hiçbir faydası yoktur. Burada daha açık olan

anlam da sonuncusudur. **"ve** (hakka) **dönen bir kalp ile gelen,"** yani Mevlâsına dönen ve O'nu razı eden hususlara doğru yönelen.

34. Takvâ sahibi ve iyilerden olan bu kimselere şöyle denilecektir: **"Oraya selâmetle,"** yani türlü afet ve kötülüklerden yana esenlikte olarak ve hoşa gitmeyen her şeyden uzak ve emniyet içinde **"girin."** Oranın nimetleri kesintisizdir. O nimetleri gölgelendiren ve hevesi kursakta bırakan hiçbir şey olmayacaktır. **"İşte bu, ebedilik günüdür."** Bugünün sona ermesi de, bugünde ölüm de söz konusu değildir. Neşeyi olumsuz yönde etkileyecek hiçbir şey yoktur.

35. "Orada diledikleri her şey onlarındır." Ne isterlerse orada derhal onlar için var edilecektir. **"Yanımızda"** bütün bunlardan ayrı olarak **"fazlası da var."** Rahman ve Rahim olan Allah, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir insanın hatırından geçirmediği mükâfatlara onları garkedecektir. Bunun en büyüğü, en üstünü ve en değerlisi ise O'nun kerim vechini/yüzünü görme ve kelâmını işitme hazzını elde etme ve O'na yakın olma nimetine ermek olacaktır. Yüce Allah'tan, lütfuyla bunları bizlere nasip etmesini dileriz.

﴿ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا فَنَقَّبُوا۟ فِى ٱلْبِلَٰدِ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُۥ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى ٱلسَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ ﴾

36- Biz, onlardan önce nice nesiller helâk ettik ki onlar, bunlardan çok daha güçlü idiler ve yerin de altını üstüne getirmişlerdi. Ama var mı (azaptan) **kaçıp kurtulacak bir yer?**

37- Şüphesiz bunda kalbi olan veya (zihnen) **hazır bulunup kulak veren kimse için bir öğüt vardır.**

36. Allah'a ortak koşan ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yalanlayan kimseleri korkutmak üzere Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Biz, onlardan önce nice nesiller,"** pek çok ümmetler **helâk ettik ki onlar, bunlardan çok daha güçlü idiler."** Yani yeryüzündeki güç ve eserleri daha fazlaydı. **"Yerin de altını üstüne getirmişlerdi."** Yani çok sağlam kaleler, oldukça yüksek köşkler yapmışlar, ağaçlar dikmiş, ırmaklar akıtmış, ekmiş, biçmiş, imar etmişler; pek çok yeri de yıkmışlardı. Allah'ın peygamberlerini yalanlayıp âyetlerini inkâr edince Allah onları can yakıcı bir ceza, çok çetin bir azapla yakalayıverdi. **"Ama var mı (azaptan) kaçıp kurtulacak bir yer!?"** Allah'ın azabı üzerlerine indi mi Allah'ın azabından kurtuluş ve kurtarıcı olmaz. Güçlerinin, mallarının ve çocuklarının da kendilerine hiçbir faydası olmadı.

37. "Şüphesiz bunda kalbi olan," yani sağlam, diri, arınmış ve kavrayış sahibi bir kalbi olan bir kimse, Allah'ın âyetlerinden birini duysa hemen öğüt alır, ondan yararlanır ve onunla yükselir. Aynı şekilde Allah'ın âyetlerine kulak veren, bunları doğru yolu bulmak üzere dinleyen ve kalbi **"hazır bulunup kulak veren kimse için bir öğüt vardır."** Böylesi için öğüt, ibret, şifa ve hidâyet söz konusudur. Allah'ın âyetlerine kulak vermeyip yüz çeviren kimseye gelince; bu âyetler, ona hiçbir fayda vermez. Çünkü böyle bir kimse, kabul etmez. Yüce Allah'ın hikmeti de bu niteliğe sahip olan kimselere hidâyet vermemeyi gerektirir.

﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ
﴿٣٨﴾ فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ ٱلْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾
وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَٰرَ ٱلسُّجُودِ ﴿٤٠﴾ ﴾

38- Andolsun Biz gökleri, yeri ve iki arasındakileri altı günde yarattık. Bize hiç yorgunluk da dokunmadı.

39- O halde onların söylediklerine sabret ve hem güneş doğmadan önce hem de batmadan önce Rabbini hamd ile tesbih et!

40- Gecenin bir kısmında ve secdelerin/namazların ardında da O'nu tesbih et.

38. Bu buyrukla Yüce Allah, pek büyük kudreti ve etkin meşîetiyle vücuda getirdiği en büyük mahlukat hakkında haber vermektedir: **"Andolsun Biz gökleri, yeri ve iki arasındakileri altı günde yarattık."** Bu günlerin ilki pazar, sonuncusu cuma günüdür. Bunları yüce Zatına herhangi bir yorgunluk, bitkinlik, acizlik vb. bir şey dokunmaksızın var etmiştir. Büyüklüklerine ve azametlerine rağmen bunları var edenin, ölüleri tekrar diriltmesi, elbette ve öncelikle söz konusudur.

39-40. "O halde onların söylediklerine," seni yermelerine ve yalanlamalarına **"sabret!"** Onların eziyetleriye uğraşacak yerde Rabbine itaat et, günün başında ve sonunda, gecenin çeşitli vakitlerinde ve namazların akabinde Rabbini tesbih et. Çünkü Yüce Allah'ı anmak, nefislere teselli verir, ünsiyet kazandırır ve sabrı kolaylaştırır.

﴿ وَٱسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ ٱلْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ ٱلصَّيْحَةَ بِٱلْحَقِّ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾
إِنَّا نَحْنُ نُحْىِۦ وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا
يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِٱلْقُرْءَانِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾ ﴾

41- Seslenenin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver.

42- O gün onlar o hak çığlığı işiteceklerdir; işte o, (kabirlerden) **çıkış günüdür.**

43- Hiç şüphesiz hayat veren de Biziz, öldüren de. Dönüş de yalnız bizedir.

44- O gün yer yarılır da onlar hızla çıkıp (mahşer meydanına koşarlar). **Bu, bizim için pek kolay bir haşirdir/toplamadır.**

45- Biz, onların söylediklerini pek iyi biliriz. Sen de onları (imana zorlayacak) **bir zorba değilsin. O nedenle sen Benim tehdidimden korkanlara Kur'ân ile hatırlat/öğüt ver.**

41. "Seslenenin," yani Sûr'a üfleyecek olan İsrafil *aleyhisselam*'ın **"yakın bir yerden,"** yani yeryüzünden Sûra üfürmek suretiyle **"sesleneceği güne"** kalbinle **"kulak ver!"**

42. "O gün onlar," yani herkes, hakkında herhangi bir şüphe ve tereddüdün söz konusu olmadığı **"o hak,"** dehşetli ve dehşete düşürücü **"çığlığı işiteceklerdir; işte o"** gün, kabirlerden **"çıkış günüdür."** Her şeye gücü yeten Allah'ın gerçekleştireceği bir gündür. Bundan dolayı Yüce Allah devamla şöyle buyurmaktadır:

43-44. "Hiç şüphesiz hayat veren de Biziz, öldüren de. Dönüş de yalnız Bizedir. O gün yer yarılır da onlar," ölüler **"hızla çıkıp"** kıyamet günü hesap için duracakları mahşer yerine çağıranın çağrısına icabet ederler. **"Bu, Bizim için pek kolay olan bir haşirdir/toplamadır."** Allah için bu çok kolaydır, bunda yorulmayı gerektirecek ve külfete düşürecek hiçbir şey yoktur.

45. "Biz, onların" sana, seni üzecek ve eziyet verecek türden neler **"söylediklerini pek iyi biliriz."** Biz, bunu daha iyi bildiğimize göre sen de Bizim sana ne derece itina gösterdiğimizi, işlerini nasıl kolaylaştırdığımızı ve düşmanlarına karşı sana nasıl yardım ettiğimizi de biliyorsun! O halde kalbini ferah tut, ruhun huzur bulsun ve şunu bilesin ki; Biz sana bizzat senin kendine duyduğun rahmet

ve şefkatten daha merhametli ve şefkatliyiz. O halde senin için geriye Allah'ın vaadini beklemekten ve Allah'ın ulu'l-azm peygamberlerine uymaktan başka bir şey kalmamaktadır. **"Sen de"** onlara musallat kılınmış **"bir zorba değilsin."** Aksine **"Sen ancak bir uyarıcısın. Her kavmin bir yol göstericisi vardır."** (er-Râd, 13/7) Bundan dolayı devamla şöyle buyurmaktadır:

"O nedenle sen Benim tehdidimden korkanlara Kur'ân ile hatırlat/öğüt ver." Hatırlatmak, akıl ve fıtratlarda yer etmiş bulunan hayrı sevme, tercih etme ve işlemeyle kötülükten nefret edip uzak durma hususlarını hatırlatmaktır. Hatırlatılmak suretiyle öğüt alanlar ise Allah'ın tehdidinden korkanlardır. İlâhî tehditlerden korkmayan ve bunlara inanmayan kimselere gelince; bunlara hatırlatmanın faydası, sadece onlara karşı delilin ortaya konulmasıdır. Böylece onlar, **"Bize bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi."** (el-Maide, 5/19) diyemezler.

Kâf sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Başında, sonunda, gizli ve açık tüm hamdler Allah'a mahsustur.

سورة الذاريات

ZÂRİYÂT SÛRESİ

-51-

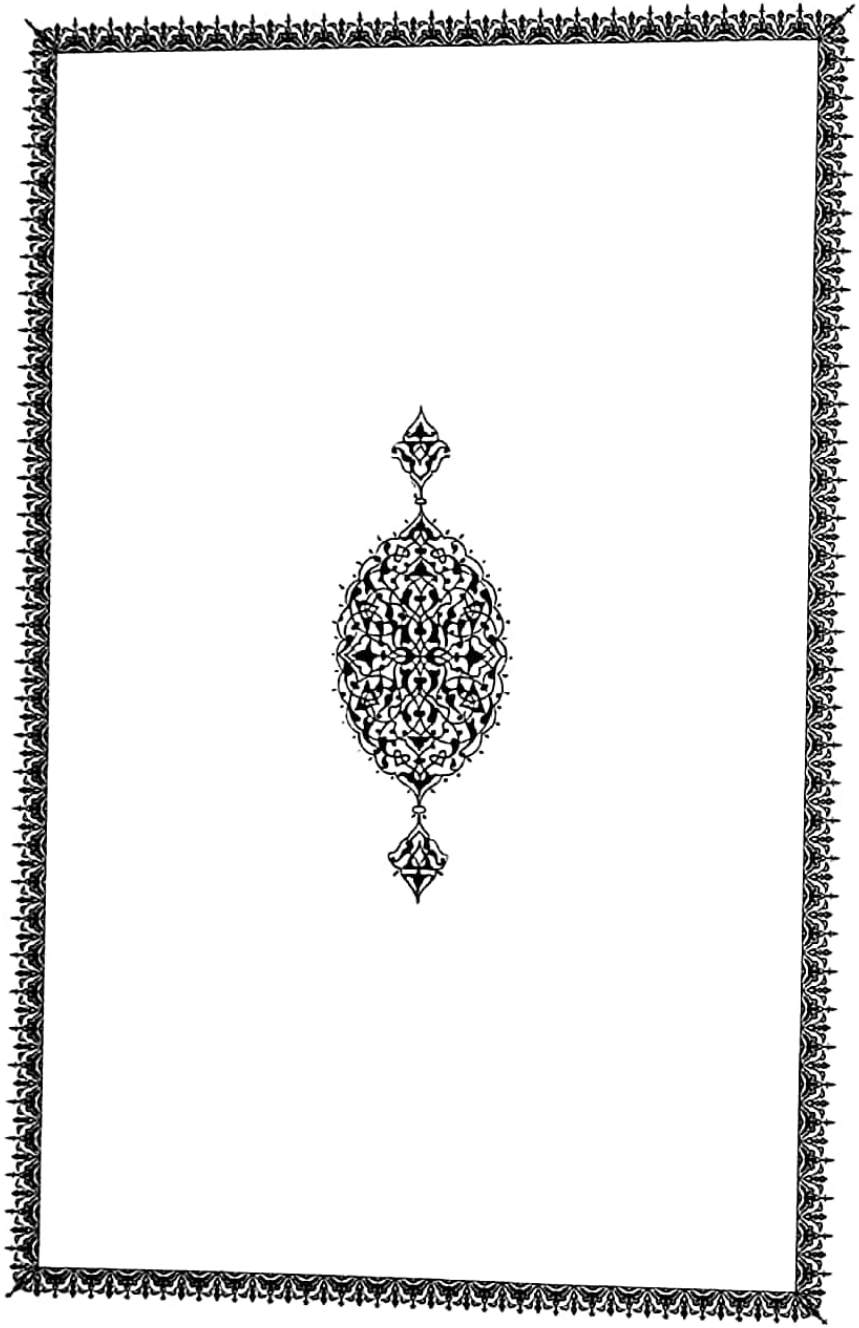

51- ZÂRİYÂT SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 60 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ﴿٣﴾ فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun tozutup savuran (rüzgarlara),

2- Ağır bir yük taşıyan (bulutlara),

3- Kolaylıkla akıp gidenlere,

4- Emri paylaştıran (meleklere) **ki;**

5- Size va'dedilenler, elbette doğrudur.

6- Ve şüphesiz din/hesap gerçekleşecektir.

1-6. "Andolsun tozutup savuran," yumuşak ve tatlı esişinde, güçlü ve şiddetli esişinde, saçıp savuran ve dağıtan rüzgarlara; **"Ağır bir yük taşıyan,"** Allah'ın kullara ve ülkelere kendisiyle faydalar ihsan ettiği pek çok sular barındıran bulutlara; **"Kolaylıkla akıp gidenlere"** ve gökleri süsleyen, kara ve denizin karanlıklarında kendileriyle yol bulunan, kendilerinden ibret alınmak suretiyle yararlanılan yıldızlara; **"Emri paylaştıran,"** Allah'ın izniyle emirleri paylaştırıp çekip çeviren, idare eden meleklere... Onların her birini Yüce Allah, dünya ve âhiret işlerinden bir iş üzerinde görevlendirmiştir. Hiçbiri kendisi için tayin ve tespit edilen sınırı aşmadığı gibi görevini eksik de yapmaz.

Bu buyruklarla doğru sözlü Yüce Allah, bu pek büyük varlıklara yemin etmektedir. Yüce Allah bu yarattıklarında öyle birtakım maslahat ve menfaatler takdir buyurmuştur ki, bunları vaadinin doğruluğuna ve amellerin hesabının görülüp karşılıklarının verileceği gün demek olan "din" gününün kaçınılmaz olarak gerçekleşeceğine, onu hiçbir kimsenin önleyemeyeceğine delil kılmıştır.

Doğru sözlü, pek büyük ve yüce Allah, bunu haber verip ona yemin ettiğine, onun gerçekleşeceğine dair delil/belgeleri ortaya koyduğuna göre yalanlayıcılar

bu günü ne diye yalanlıyor ve amelde bulunacaklar böyle bir gün için amelde bulunmaktan niçin yüz çeviriyorlar?

﴿ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْحُبُكِ ۝٧ إِنَّكُمْ لَفِى قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ۝٨ يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ۝٩ ﴾

7- Yolları/yörüngeleri bulunan göğe yemin olsun ki,

8- Gerçekten siz birbirini tutmayan sözler içindesiniz.

9- Ondan döndürülenler döndürülür.

7-8. Yani rüzgarın esip harekete geçirdiği vakit su birikintilerinin üzerindeki hafif dalgalanma ve kumların dalgalı halini andıran güzel **"yolları/yörüngeleri bulunan göğe yemin olsun ki,"** ey Muhammed'i yalanlayanlar, **"gerçekten siz birbirini tutmayan sözler içindesiniz."** Kiminiz onun sihirbaz olduğunu, kiminiz kâhin olduğunu, kiminiz deli olduğunu söylemektesiniz. Kiminiz de başka sözler söyleyip durmaktadır. Bu da onların şaşkınlık içinde olduklarına, şüphe ve tereddüt ettiklerine, izlemekte oldukları yolun da batıl olduğuna bir delildir.

9. "Ondan döndürülenler döndürülür." Yani iman etmekten, Allah Teala'nın yakînî/kesin delillerinden/belgelerinden yüz çevirenler, ondan döndürülürler. Onların birbirlerini tutmayan sözleri, kanaatlerinin tutarsızlığına ve bâtıl olduğuna delildir. Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği hak ise birbiriyle uyumludur, bir kısmı diğer kısmını tasdik eder. Arasında hiçbir çelişki ve hiçbir tutarsızlık yoktur. Bu da onun doğruluğuna ve Allah tarafından gönderilmiş olduğuna delildir.

"Eğer o, Allah'tan başkasından gelseydi elbette içinde birbirini tutmayan birçok şey bulurlardı." (en-Nisâ, 4/82)

﴿ قُتِلَ ٱلْخَرَّٰصُونَ ۝١٠ ٱلَّذِينَ هُمْ فِى غَمْرَةٍ سَاهُونَ ۝١١ يَسْـَٔلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلدِّينِ ۝١٢ يَوْمَ هُمْ عَلَى ٱلنَّارِ يُفْتَنُونَ ۝١٣ ذُوقُوا۟ فِتْنَتَكُمْ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ۝١٤ ﴾

10- Kahrolsun yalancılar!

11- Onlar ki derin bir dalalet ve gaflet içindedirler.

12- 'Ne zamanmış o dîn/hesap günü?' diye sorarlar.

13- O gün onlar ateşe atılıp yakılırlar.

14- 'Tadın azabınızı! İşte sizin (dünyadayken) **acele istediğiniz azap budur.'** (denir onlara).

10. "Kahrolsun yalancılar!" Yani Allah hakkında yalan uyduranları, âyetlerini inkâr edenleri, hakkı çürütmek maksadı için bâtıl sözlere dalanları ve Allah hakkında bilmedikleri şeyleri söyleyenleri Allah kahretsin!

11. "Onlar ki derin bir dalalet ve gaflet," küfür, cehalet ve sapıklıktan oluşan bir dalga **"içindedirler."**

12. Şüphe ve yalanlama maksadıyla ve dirilişi çok uzak gördüklerini ifade eden bir üslupla ne zaman dirileceklerini sorarak **"Ne zamanmış o din/hesap günü?"** derler.

13-14. "O gün onlar ateşe atılıp yakılırlar." İşte o vakit hallerini ve kötü âkıbetlerini sorma gitsin! İçlerindeki kötülükleri ve dışlarına yansıyan kötü halleri dolayısıyla onlara azap edilecek ve **"Tadın azabınızı,"** yani ateşi ve azabı denilecek. Bu azap ise onların içine düştükleri imtihanın bir sonucudur ki bu imtihan sonucunda onlar küfre/dalalete düşmüşlerdir. **"İşte sizin** (dünyadayken) **acele istediğiniz azap budur,"** yani içine düştüğünüz azap budur. Şimdi artık çeşitli cezalart, zincirler, tasmalar, ilâhî gazap ve veballe iç içe olacaksınız.

﴿ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ۝١٥ ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ ۝١٦ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ۝١٧ وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ۝١٨ وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ۝١٩ ﴾

15- Şüphesiz takva sahipleri bahçelerde ve pınar başlarındadır.

16- Rablerinin kendilerine verdiği (mükafatları) **alırlar. Çünkü onlar bundan önce ihsan sahibi kimselerdi.**

17. Geceleyin az uyurlardı.

18. Seher vakitlerinde de mağfiret dilerlerdi.

19. Mallarında da dilenen ve dilenmeyen yoksula ayırdıkları bir hak vardı.

15. Yüce Allah, takvâ sahiplerinin mükâfatını ve kendilerini bu mükâfata kavuşturan amellerini söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz takva sahipleri,"** yani şiarları takvâ ve büründükleri elbiseleri de Allah'a itaat olanlar **"bahçelerde,"** içinde dünyada benzeri olan veya olmayan her türlü ağaç çeşitleri ve meyveleri olan bahçelerdedirler ki hiçbir göz bunların benzerini görmemiş, hiçbir kulak işitmemiş, hiçbir insanın hatırından da böylesi geçmemiştir. **"Ve**

pınar başlarındadır." Oradaki pınarlar durmadan akar. O bağlar, bahçeler bu pınarlarla sulanacağı gibi, Allah'ın kulları da bu pınarlardan içecek, onları diledikleri şekilde akıtacaklardır.

16. "Rablerinin kendilerine verdiği (mükafatları) **alırlar."** Bu buyruğun şu anlama gelme ihtimali vardır: Yüce Mevlâları, cennetliklere, temenni ettikleri her türlü nimeti ihsan etmiş/bağışlamış olacaktır. Onlar da bu nimetleri hoşnutlukla alacaklar, gözleri bunlarla aydınlanmış, ruhları sevince garkolmuş olacaktır. Bunların yerlerine başkalarını istemeyecekleri gibi başka bir yere gitmeyi de hatırlarından geçirmeyeceklerdir. Herkes artık daha fazlasını istemesi söz konusu olmayacak kadar çok nimete kavuşmuş olacaktır.

Bu vasfın, muttakilerin dünyadaki sıfatı olma ihtimali de vardır. Onlar, Allah'ın kendilerine vermiş olduğu emir ve yasakları alırlar. Yani bunları gönül hoşluğuyla, büyük bir şevkle kabullenirler. Allah'ın verdiği emirlere itaat eder ve en mükemmel şekilde bu emirlere uyarlar. Yasakladığı şeylerden de en mükemmel şekilde uzak dururlar. Çünkü Allah'ın kendilerine vermiş olduğu bu emir ve yasaklar, en üstün ve değerli bağışlardır. Yüce Allah'a bunlar dolayısıyla şükretmek ve emirlere itaat etmek gerekir. Birinci anlam, ifadelerin akışıyla daha yakından ilişkilidir. Çünkü dünyadaki vasıfları ve amelleri Yüce Allah'ın şu buyruğuyla anlatılmaya başlanmıştır:

"Çünkü onlar bundan önce," yani nimetlere ulaştıkları bu vakitten önce **"ihsan sahibi kimselerdi."** Bu ihsan, Rablerine ibadetteki ihsanı da içerir. Onlar O'nu görüyormuşçasına O'na ibadet ediyorlardı. Her ne kadar onlar O'nu görmeseler de O onları görür. Aynı şekilde bu ihsan, Allah'ın kullarına faydalı işleri cömertçe yapmak demek olan ihsanı, yani mal, ilim, makam, nasihat, iyiliği emredip kötülükten alıkoymak vb. gibi çeşitli iyilik ve hayır yollarıyla iyilikler yapmayı da içerir. Hatta bunun kapsamına sözlü olarak yapılan iyilikler, yumuşak sözler söylemek, kölelere, sahip olunan ve olunmayan hayvanlara iyi davranmak da girer.

17. Allah'a ibadet hususunda ihsanın en faziletli çeşitlerinden biri de hiç şüphesiz ihlâsa, kalple dilin uyum içinde olduğuna delâlet eden gece namazıdır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: O ihsan sahipleri **"geceleyin az uyurlardı."** Gece uykuları azdı. Gecenin çoğunu Rablerine namaz kılarak, Kur'ân okuyarak, zikrederek, dua ederek, yalvarıp yakararak, ibadet ve itaatle geçirirlerdi.

18. Fecirden/tan yerinin ağarmasından az önceki vakit olan **"seher vakitlerinde,"** Yüce Allah'tan **"mağfiret dilerlerdi."** Namazlarını seher vakitlerine

kadar sürdürdükten sonra gece namazlarının sonlarında oturarak -günahkârların af dilemesi gibi- Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dilerlerdi. Seher vaktinde mağfiret dilemenin, başka vakitlerde bulunmayan bir fazileti ve özelliği vardır. Nitekim Yüce Allah, iman ve itaat ehlinin niteliklerinden söz ederken onların **"Seher vakitlerinde mağfiret dileyen"** (Âl-i İmran, 3/17) kimseler olduklarını belirtmektedir.

19. "Mallarında da" insanlardan bir şeyler isteyen muhtaç kimseler olan **"dilenen ve dilenmeyen"** ve onlardan bir şey istemeyen **"yoksula ayırdıkları"** farz ve müstehab olmak üzere **"bir hak vardı."**

﴿ وَفِي ٱلْأَرْضِ ءَايَٰتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِيٓ أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِي ٱلسَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾

20- Yakîn ehli için yeryüzünde âyetler/deliller vardır.

21- Kendi nefislerinizde de. Hâlâ görmeyecek misiniz?

22- Rızkınız da, size va'dedilenler de göktedir.

23- Göğün ve yerin Rabbine yemin olsun ki o, tıpkı sizin konuşmanız gibi haktır.

20. Yüce Allah, kullarını tefekküre ve ibretle bakıp düşünmeye çağırarak şöyle buyurmaktadır: **"Yakîn ehli için yeryüzünde âyetler/deliller vardır."** Bu bizzat yeryüzünü; dağları, denizleri, ırmakları, ağaçları ve bitkileri kapsar. Bunlar üzerinde tefekkür eden, bunların anlamları üzerinde dikkatle düşünen kimselere, bunları yaratanın azametini, egemenliğinin genişliğini, ihsanının kapsayıcılığını, ilminin gizli-açık her şeyi kuşattığını gösterir bu varlıklar.

21. Aynı şekilde kulun kendi nefsinde de birçok ibretler, hikmetler ve rahmetler vardır. Bunlar da Yüce Allah'ın bir, tek ve samed olduğuna, bunca yaratılanları boş yere ve amaçsız yaratmadığına delildir.

22. "Rızkınız" yani rızkınızın kaynağını teşkil eden yağmurlar ve çeşitli kaderler demek olan dinî ve dünyevî rızıklar **"da, size va'dedilenler de"** dünya ve âhiretteki mükâfaat ve cezalar da **"göktedir."** Bunlar da Yüce Allah katından, diğer kaderler gibi inerler.

23. Yüce Allah, birtakım âyetleri/delilleri beyan ederek bunlara aklı başında ve kavrayışlı kimsenin dikkatini çekecek şekilde işaret ettikten sonra vaadinin ve

cezasının (amellere vereceği karşılıkların) hak olduğuna yemin etmektedir. Ayrıca bu vaadini bizim için en açık ve kesin bir gerçek olan konuşmaya benzetmekte ve şöyle buyurmaktadır: **"Göğün ve yerin Rabbine yemin olsun ki o, tıpkı sizin konuşmanız gibi haktır."** Sizler konuşmanızın gerçekliği konusunda şüphe etmediğiniz gibi, öldükten sonra dirilmek ve amellerinizin karşılığını görmek hususunda da en ufak bir şüpheye düşmemelisiniz.

﴿ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ فِى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾ ۞ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ وَتَرَكْنَا فِيهَآ ءَايَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ ﴾

24- İbrahim'in ikrama/şerefe nail olmuş konuklarının haberi sana ulaştı mı?

25- Hani onlar, onun yanına girmişler ve 'Selâm (ederiz)**' demişlerdi. O da '**(Size de) **selâm. Sizler tanıdık kimseler değilsiniz.' demişti.**

26- Hemen ailesinin yanına gidip semiz bir dana (kebabı) **getiriverdi.**

27- Onu önlerine yaklaştırıp 'Buyurmaz mısınız?' dedi.

28- (Yemediklerini görünce) **içinde onlardan yana bir korku hissetti. Onlar da 'Korkma!' dediler ve ona çok bilgili bir oğul müjdesi verdiler.**

29- Bunun üzerine hanımı bir çığlık ile geldi ve elini yüzüne vurup 'Kısır bir kocakarı (iken çocuk mu doğuracakmışım!)**' dedi.**

30- Dediler ki: '(Evet) **Rabbin böyle buyurmuştur. Şüphesiz ki O, Hakîm'dir, Alîm'dir.'**

31- İbrahim, 'Ey elçiler! O halde asıl işiniz nedir?' dedi.

32- Onlar da şöyle dediler: 'Gerçek şu ki biz günahkâr bir topluluğa gönderildik.'

33- 'Üzerlerine (pişmiş) **çamurdan taşlar yağdırmak için.'**

34- '(Bu taşlar) **Rabbin katında haddi aşanlar için işaretlenmiştir.'**

35- Nihayet Biz o (şehirde) **bulunan mü'minleri çıkardık.**

36- Ama orada bir ev halkından başka müslüman bulamadık.

37- Orada can yakıcı azaptan korkanlar için bir de alâmet/ibret bıraktık.

24. "İbrahim'in," Yüce Allah'ın Lût kavmini helâk etmek üzere gönderip İbrahim *aleyhisselam*'a da uğramalarını emrettiği ve ona misâfir kılığında giden meleklerden oluşan **"ikrama/şerefe nail olmuş konuklarının"** o ilginç ve hayret verici **"haberi ulaştı sana mı?"**

25. "Hani onlar, onun yanına girmişler ve 'Selâm (ederiz)**' demişlerdi. O da"** onlara cevap olmak üzere **"'**(Size de) **Selâm"** olsun, **"Sizler tanıdık kimseler değilsiniz.' demişti."** Yani ben sizi tanımıyorum. O nedenle bana kendinizi tanıtmanızı isterim? Ancak kendilerini tanıtmalarından sonra onları tanıyabilmişti.

26-27. "Hemen," hızlıca onları ağırlayacak bir ziyafet getirmek maksadıyla **"ailesine gidip semiz bir dana** (kebabı) **getiriverdi. Onu önlerine yaklaştırıp"** yemek üzere kendilerine takdim etti ve **"'Buyurmaz mısınız?' dedi."**

28. İbrahim *aleyhisselam* ellerinin buzağıya uzanmadığını görünce **"içinde onlardan yana bir korku hissetti. Onlar da 'Korkma!' dediler"** ve ona niçin geldiklerini haber verdiler. **"Ve ona çok bilgili bir oğul"** olan İshak *aleyhisselam*'ın doğacağı **"müjdesini verdiler."**

29. "Bunun üzerine," yani bu müjdeyi işitince **"hanımı bir çığlıkla geldi ve"** sevincinden **"elini yüzüne vurup"** (Nitekim normal dışı ve alışılmış şeylere aykırı birtakım söz ve fiiller dolayısıyla hanımların sevinç, hayret ve benzeri halleri esnasında böyle yaparlar.) **"Kısır bir kocakarı** (iken çocuk mu doğuracakmışım!)**"** Yani ben bir kocakarıyken nasıl benim oğlum olur? Çünkü ben kadınların doğumdan kesildikleri bir yaşa ulaştım. Üstelik kısır bir kadınım. Ben hiçbir şekilde çocuk doğurmaya elverişli bir yapıda değilim. O halde ortada çocuk sahibi olmak için her birisi tek başına mani olan iki engeli vardı. Üçüncü bir engeli de Hûd sûresinde yer alan ve onun tarafından söylenen şu ifadelerde zikredilmektedir: **"Şu eşim de bir ihtiyar iken ben mi** (çocuk) **doğuracak mışım? Doğrusu şaşılacak şey!"** (Hûd, 11/72)

30. "Dediler ki: '(Evet) Rabbin, böyle buyurmuştur.'" Yani bunu takdir edip hükme bağlayan Allah'tır. Allah'ın kudretinde ise hayret etmeyi gerektiren bir durum yoktur. **"Şüphesiz ki O, Hakîm'dir."** Her bir şeyi yerli yerine koyandır, hikmetle yapandır. **"Alîm'dir."** O'nun bilgisi her şeyi kuşatmıştır. Siz de O'nun hükmüne teslim olun ve nimeti dolayısıyla O'na şükredin.

31. İbrahim *aleyhisselam* onlara, **"Ey elçiler! O halde asıl işiniz nedir?"** Niye geldiniz, ne istiyorsunuz? **"dedi."** Çünkü o, gelenlerin Allah'ın önemli bazı işler için göndermiş olduğu elçileri olduklarını fark etmişti.

32. "Onlar da şöyle dediler: 'Gerçek şu ki Biz günahkâr bir topluluğa" Lût kavmine **"gönderildik."** Onlar Allah'a ortak koşmakla, peygamberlerini yalanlamakla ve âlemler içinde kendilerinden daha önce hiç kimsenin yapmadığı bir hâyasızlığı yapmakla büyük günah işlemişlerdir.

33-34. "Üzerlerine (pişmiş) **çamurdan taşlar yağdırmak için.** (Bu taşlar) **Rabbin katında haddi aşanlar için işaretlenmiştir."** Her taş, üzerinde o taşın isabet edeceği kişinin adıyla alâmetlenmişti. Çünkü bunlar haddi aşmış ve çok büyük günahlara düşmüş bir kavimdi. İbrahim *aleyhisselam*, Allah üzerlerinden azabı kaldırır ümidiyle Lût kavmi hakkında onlarla tartışmaya koyuldu. Ancak ona şöyle dendi: **"Ey İbrahim! Bundan vazgeç! Çünkü Rabbinin emri gelmiştir. Onlara, geri çevrilmeyecek bir azap gelip çatacaktır."** (Hûd, 11/76)

35-36. "Nihayet Biz o (şehirde) **bulunan mü'minleri çıkardık. Ama orada bir ev halkından başka müslüman bulamadık."** Bunlar ise Lût *aleyhisselam*'ın hanımı dışında kalan ev halkıydı. Hanımı ise helâk edilenlerden olmuştu.

37. "Orada can yakıcı azaptan korkanlar için," ibret alan, Yüce Allah'ın cezasının çetin olduğunu, peygamberlerinin ise doğru sözlü ve diğer peygamberleri tasdik edici olduklarını ortaya koyan **"bir alâmet/ibret bıraktık."**

Bu Kıssanın İçerdiği Bazı Hüküm ve Hikmetler:

1. Yüce Allah'ın, kullarına hem iyi kimselerin hem de günahkâr kimselerin durumuna ait haberleri, onların durumlarıyla ibret almaları ve ne hale ulaştıklarını bilmeleri için anlatmış olması da O'nun bir hikmetidir.

2. Yüce Allah'ın, ilk önce İbrahim *aleyhisselam*'ın kıssasına yer vermesi, onun durumuna ihtimam gösterdiğini ve ona önem verdiğini belirten bir husus olup bu, onun faziletine dair önemli bir işarettir.

3. Misafire ikramda bulunmak meşrudur. Bu, Yüce Allah'ın Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ve ümmetine, dinine tabi olmalarını emretmiş olduğu İbrahim el-Halîl'in sünnetlerindendir. Yüce Allah, burada onun misâfir ağırlamasını, ondan övgüyle söz ederek zikretmiştir.

4. Misâfire sözlü ve fiilî olarak çeşitli şekillerde ikramda bulunulur. Çünkü Allah, İbrahim *aleyhisselam*'ın misâfirlerini **"ikrama/şerefe nail olmuş konuklar"** olarak nitelendirmiştir ki, bu, İbrahim *aleyhisselam*'ın onlara ikram ettiği anlamındadır. Yüce Allah, İbrahim *aleyhisselam*'ın onlara söz ve davranışları ile yaptığı ağırlamaları da -devamla- nakletmiştir. Onlar, aynı zamanda Allah nezdinde de ikrama nail olmuş şerefli kimselerdir.

5. İbrahim *aleyhisselam*'ın evi, kapısını çalanlar ve misâfirler için bir barınaktı. Çünkü onun yanına, kendisinden izin almaksızın girerlerdi. Melekler ise önce selâm vermek suretiyle edep yolunu izlemeyi ihmal etmemişlerdir. O da onlardan daha kapsamlı ve daha kamil bir şekilde selâmlarını almıştır. Çünkü İbrahim *aleyhisselam*, onların selâmlarını isim cümlesi kalıbında almıştır ki bu da sübut ve sürekliliğe delâlet eder.

6. Bir kimsenin yanına geleni ya da herhangi bir şekilde iş yaptığı kişiyi tanımak istemesi meşru bir şeydir. Çünkü bunun pek çok faydası vardır.

7. İbrahim *aleyhisselam* oldukça edepli ve nazik şekilde konuşmuştur. Çünkü: **"Sizler tanıdık kimseler değilsiniz"** demiştir, "Siz de kimsiniz, ben sizi tanımıyorum" demeyiştir. İki ifade arasındaki fark ise açıktır.

8. Misâfiri ağırlamakta eli çabuk tutmak gerekir. Çünkü iyiliğin hayırlısı çabuk olandır. Bundan dolayı İbrahim *aleyhisselam*, misâfirlerine ikram edeceği şeyleri getirmekte elini çabuk tutmuştur.

9. Mevcut misâfirden başkası için hazırlanmış ve hazır olarak kesilmiş olan bir hayvan, eğer gelen misâfirin önüne konacak olursa bu, hiçbir şekilde o misâfire değer vermeme anlamını taşımaz. Aksine bu da bir ikramdır. Nitekim İbrahim *aleyhisselam* böyle yapmış ve Allah da onun misâfirlerinin ikrama nail olmuş misâfirler olduğunu haber vermiştir.

10. Yüce Allah, Halili İbrahim *aleyhisselam*'a pek çok lütuf ve ikramda bulunmuştur. Yapacağı ikramın evinde bulunması, bu iş için çarşıya, komşulara veya başka bir kimseye başvurmayacak durumda olması da bunu göstermektedir.

11. İbrahim *aleyhisselam*, misâfirlerine bizzat kendi hizmet etmiştir. O, hem Halilurrahman'dır hem de misâfir ağırlayanların efendisidir.

12. O, onlara yapacağı ikramı onların bulundukları yere getirip önlerine yaklaştırmıştır. Ayrı bir yere koyup da onlara, "Buyrun" yahut "Buraya gelin" dememiştir. Çünkü onun yaptığı daha uygun ve daha güzeldir.

13. Misâfirle güzel ve yumuşak şekilde konuşmak gerekir. Özellikle ona yemek takdim ederken böyle yapılmalıdır. Çünkü İbrahim *aleyhisselam* çok ince bir üslûpla onları yemeğe davet ederken "Buyurmaz mısınız?" demiştir. "Haydi yiyin" veya benzeri sözler kullanmak yerine teklif etme anlamına gelen "Buyurmaz mısınız?" şeklinde bir ifade kullanmıştır. O bakımdan ona uyan kimsenin de duruma uygun düşen güzel lafızlar kullanması gerekir. Misâfirlerine, "Buyurmaz mısınız, bize şeref vermez misiniz, lütfetmez misiniz" gibi ifadelerle hitap etmek buna örnektir.

14. Herhangi bir sebep dolayısıyla birisi, birisinden korkarsa kendisinden korkulanın, onun korkusunu gidermesi, tedirginliğini giderecek, korkusunu kaldıracak ve ona güven verecek birtakım sözler söylemesi gerekir. Nitekim melekler İbrahim *aleyhisselam*'a, kendilerinden korkması üzerine **"Korkma!"** demişler ve ona onlardan korkmasının ardından o sevindirici müjdeyi bildirmişlerdir.

15. İbrahim *aleyhisselam*'ın hanımı Sara *radıyallahu anha*'nın bu müjdeye çok sevindiği anlaşılmaktadır. Çünkü o, alışılmadık bir şekilde çığlık atıp yüze vurmak gibi bir davranış göstermiştir.

16. Yüce Allah, İbrahim *aleyhisselam* ve onun hanımı Sâra'ya çok bilgili bir evlâtlarının olacağı müjdesini vermekle onlara büyük bir lütufta bulunmuştur.

﴿ وَفِي مُوسَىٰٓ إِذْ أَرْسَلْنَٰهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِۦ وَقَالَ سَٰحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَٰهُمْ فِي ٱلْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ ﴾

38- Mûsâ (kıssasında da bir ibret vardır). **Hani onu apaçık bir delille Firavun'a göndermiştik.**

39- O ise gücüne aldanıp yüz çevirdi ve 'O, ya sihirbaz ya da delidir.' dedi.

40- Bunun üzerine Biz de onu ve ordularını yakalayıp denize attık. Zira o, suçluydu.

38-39. "Mûsâ (kıssasında da bir ibret vardır)." Allah'ın onunla Firavun'a ve çevresindeki ileri gelenlere göndermiş olduğu apaçık âyetlerle üstün mucizelerde

de can yakıcı azaptan korkan kimseler için bir ibret vardır. Mûsâ *aleyhisselam* bu apaçık belgeleri getirince Firavun, **"gücüne aldanıp yüz çevirdi,"** haktan yüz çevirdi ve ona dönüp bakmadı bile. Ona en ileri derecede dil uzatarak **"'O, ya sihirbaz ya da delidir.' dedi."** Yani Mûsâ'nın getirdiği ya hak ile hiçbir ilgisi bulunmayan bir büyü ve göz boyamadır ya da o, akılsız olduğundan dolayı yaptıklarından sorumlu tutulmayacak bir delidir. Halbuki onlar, özellikle de Firavun, Mûsâ *aleyhisselam*'ın doğru sözlü olduğunu biliyorlardı. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kalpleri onlara inandığı halde zulüm ve büyüklenmeleri sebebiyle onları inkâr ettiler."** (en-Neml, 27/14) Mûsâ *aleyhisselam* da Firavun'a şunları söylemişti: **"Andolsun ki bunları birer ibret olmak üzere göklerin ve yerin Rabbinden başka kimsenin indirmediğini bilmişsindir."** (el-İsrâ, 17/102)

40. "Bunun üzerine Biz de onu ve ordularını yakalayıp denize attık. Zira o suçluydu." Yani günahkâr, azgın ve Allah'a karşı dikkafalılık eden biriydi. Bu nedenle Allah, onu pek güçlü ve pek mukdedir olanın yakalayışıyla yakaladı.

﴿ وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلرِّيحَ ٱلْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِن شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ ﴾

41- Âd kavminde de. Hani onların üzerine o kısır/hayırsız rüzgarı göndermiştik.

42- O (rüzgar), **üzerinden geçtiği hiçbir şeyi sağlam bırakmıyor, un ufak ediyordu.**

41. Bilinen bir kabile olan **"Âd kavminde de"** onlar için bir ibret vardır. **"Hani onların üzerine"** peygamberleri Hûd *aleyhisselam*'ı yalanladıkları vakit **"o kısır/hayırsız rüzgarı göndermiştik."**

42. "O (rüzgar), **üzerinden geçtiği hiçbir şeyi sağlam bırakmıyor, un ufak ediyordu."** Yani çürümüş kemiklere benzetiyordu. Güçlerine ve çetin kimseler olmalarına rağmen onları helâk etmesi, helâk edenin kuvvetinin ve kudretinin kemâline bir delildir. Yine bu, hiçbir şeyin O'nu âciz bırakamayacağını ve O'nun kendisine karşı çıkıp isyan edenlerden intikam alıcı olduğunu göstermektedir.

﴿ وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا۟ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا۟ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مِن قِيَامٍ وَمَا كَانُوا۟ مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ ﴾

43- Semûd'da da. Hani onlara, 'Bir süreye kadar (dünyadan) **faydalanın** (bakalım).' **denilmişti.**

44- Onlar da Rablerinin emrine uymayıp azgınlık ettiler. Bu yüzden kendi gözleri önünde o yıldırım onları yakalayıverdi.
45- Artık ne ayağa kalkabildiler, ne de kendilerini kurtarabildiler.

43-44. "Semûd'da da" pek büyük bir ibret vardır. Allah onlara Salih *aleyhisselam*'ı peygamber olarak göndermiş, onlar da onu yalanlamış, ona karşı inatla direnmişlerdi. Allah insanların gözlerini ve basiretlerini açacak bir mucize olmak üzere ona dişi deveyi göndermişti. Ancak bu da onların inatla başkaldırışlarından ve nefretle uzaklaşmalarından başka bir şeylerini artırmadı. **"Bu yüzden kendi gözleri önünde,"** gözleriyle başlarına gelen cezaya bakarlarken **"o yıldırım,"** yani helâk edici korkunç çığlık **"onları yakalayıverdi."**

45. "Artık ne ayağa kalkabildiler," ki böylelikle azaptan kaçabildiler **"ne de kendilerini kurtarabildiler."**

﴿ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ ﴾

46- Daha önce de Nûh kavmini (helak etmiştik). Çünkü onlar, fâsık bir kavim idiler.

46. Yani Nûh *aleyhisselam*'ı yalanlayıp Allah'ın emrinin dışına çıkmaları üzerine Allah'ın Nûh kavmine yaptıkları da aynı böyledir. Allah, onların üzerine gökten ve yerden bol miktarda sular gönderdi. Onlardan tek bir kişi kalmamak üzere hepsini suda boğdu. Kâfirlerden yeryüzünde dönüp dolaşan bir şahıs dahi kalmadı. İşte Allah'ın kendisine isyan edenlere uygulayageldiği sünneti/kanunu budur.

﴿ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ ﴾

47- Biz göğü büyük bir kudretle bina ettik ve şüphesiz biz genişlik vereniz.
48- Yeryüzünü de yayıp döşedik ki hem de ne güzel döşedik!
49- Her şeyden de çift çift yarattık. Belki düşünüp öğüt alırsınız.

47. Yüce Allah, pek büyük kudretini beyan etmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"Biz göğü,"** pek büyük bir **"kudretle bina ettik."** Onu yarattık ve sapasağlam kıldık. Onu yeryüzüne ve üzerindekilere bir tavan yaptık.

"Ve şüphesiz Biz" onun ucuna bucağına, etrafına **"genişlik vereniz."** Aynı şekilde bizler rızık ile de kullarımıza genişlik verenleriz. Öyle ki Allah, ıpıssız ve kurak çöllerde, denizin dalgaları içinde, ulvî ve süflî âlemin bucaklarında, kendisine yetecek rızık ulaşmadık ve ihtiyacına yetecek kadar ihsan ulaşmadık hiçbir canlı bırakmamıştır. Cömertlik ve ihsanı bütün mahlukatı kuşatan Allah'ın şanı ne yücedir! Rahmeti bütün yaratılanları kapsayan Allah'ın şanı ne mübarektir!

48. "Yeryüzünü de yayıp döşedik," yani Biz orayı insanlara bir döşek kıldık. Böylece onlar orada meskenler yapmak, ağaç dikmek, ekin ekmek, oturmak, ekip biçmek, istedikleri yerlere ulaştıran yolları izlemek gibi maslahatlarına olan her bir hususu gerçekleştirme imkânına sahip oldular. Döşek, bazen her bakımdan kendisinden yararlanılmaya elverişli olabildiği gibi, bazen de bazı yönleriyle elverişli, bazı yönleriyle elverişsiz olabilir. Bundan ötürü Yüce Allah, yeryüzünü en mükemmel ve en güzel şekilde döşemiş olduğunu haber vermekte ve bundan dolayı kendi zatını överek **"hem de ne güzel döşedik!"** buyurmaktadır ki O, hikmet ve rahmetinin gerektirdiği şekilde yeryüzünü kullarının menfaatine olmak üzere döşemiştir.

49. "Her şeyden de çift çift yarattık." Bütün canlı türlerinden erkek ve dişi olmak üzere iki sınıf yarattık. **"Belki düşünüp öğüt alırsınız."** Allah'ın size ihsan etmiş olduğu nimetlerini takdir eder ve bunlardaki hikmet üzerinde iyice düşünürsünüz. Çünkü O, bütün canlı türlerinin varlıklarını devam ettirebilmesi için gerekli sebepleri yaratmıştır. Bu varlıkları geliştirmek, onları hizmetlerinizde kullanmak için ve onları beslemeniz için böyle yapmıştır. Bunun neticesinde de sizler, pek çok menfaat elde edersiniz.

﴿ فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ ۖ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥١﴾ ﴾

50- 'O halde Allah'a kaçın. Şüphesiz ben size O'nun tarafından gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım.'
51- 'Allah ile birlikte başka bir ilâh edinmeyin. Şüphesiz ben size O'nun tarafından gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım.'

50. Yüce Allah, kullarını kendisinden korkmayı, kendisine yönelmeyi gerektiren ibret ve delilleri üzerinde dikkatle düşünmeye davet ettikten sonra bundan

kastedilen hususu emretmektedir ki o da Yüce Allah'a ibadettir. Yani gizli olsun, açık olsun Allah'ın sevmediği ve hoşlanmadığı şeylerden, gizli olsun, açık olsun O'nun sevdiği şeylere kaçın. Cehaletten ilme, küfürden imana, isyandan itaate, gafletten zikre (O'nu anıp hatırlamaya) kaçın. Bunları eksiksiz olarak yerine getiren bir kimse, dini tamamen yerine getirmiş, korktuğu şeylerden uzak kalmış, bütün istek ve maksatlarını elde etmiş olur.

Yüce Allah'ın kendisine yönelişi "kaçış" diye adlandırması, O'ndan başkasına yönelişte her türlü tehlikenin, korkulacak ve hoşlanılmayacak şeylerin olması dolayısıyladır. Allah'a yönelişte ise her çeşit sevinç, güvenlik, neşe, mutluluk ve kurtuluş vardır. O nedenle kul, Allah'ın kaza ve kaderinden yine Allah'ın kaza ve kaderine kaçar. Korkulan her şeyden kaçılır, ancak Yüce Allah hariç. Çünkü O'ndan ne kadar korkulursa o kadar O'na kaçılır.

"Şüphesiz Ben size O'nun tarafından gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım." Allah'ın azabıyla sizi korkutup uyarıyorum ve benim korkutup uyarmam gâyet açıktır.

51. "Allah ile birlikte başka bir ilâh edinmeyin." İşte bu da Allah'a kaçışa dahildir. Hatta Allah'a kaçışın temelidir. Kul, Allah'tan başka birtakım putları, kabirleri, türbeleri veya Allah'tan başka kendisine ibadet edilen benzeri her türlü varlığı ilâh edinmekten kaçar ve ibadetini yalnız Rabbi olan Allah'a yapar; yalnız O'ndan korkar, O'ndan ümid eder, O'na dua eder ve O'na yönelir.

﴿ كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا قَالُوا۟ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾ أَتَوَاصَوْا۟ بِهِۦ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ ﴾

52- Aynı bu şekilde onlardan öncekiler de kendilerine gelen her bir peygambere mutlaka sihirbaz yahut deli demişlerdir.

53- Acaba bunu birbirlerine tavsiye mi ettiler? Hayır; bilakis onlar, azmış birer kavim idiler.

52. Yüce Allah, Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'i; Allah'a ortak koşup da kendisini yalanlayan, onun hakkında oldukça çirkin sözler söyleyen -ki o, bunlardan münezzehtir- müşriklerin yalanlamalarına karşı teselli etmektedir. Onların söylediği bu sözler, peygamberleri yalanlayan günahkârların öteden beri sürdüregeldikleri bir âdettir. Allah ne kadar peygamber gönderdiyse mutlaka kavimleri, onları sihirbazlık veya delilikle itham etmiştir. İşte Yüce Allah, öncekiler ve sonrakiler tarafından söylenen bu sözlerle ilgili şöyle buyurmaktadır:

53. "Acaba bunu birbirlerine tavsiye mi ettiler?" Acaba bunlar, birinin diğerine tavsiye ettiği, birinin diğerine telkin ettiği sözler midir? Öyleyse bunların bu sözleri ittifakla söylemeleri garip karşılanmamalıdır. Yoksa **"onlar azmış birer kavim idiler."** de ondan mı? Küfür ve azgınlık bakımından kalpleri ve davranışları benzerlik gösterdiğinden ötürü, azgınlıklarından kaynaklanan sözleri de birbirine benzemektedir. İşte vakıada olan da budur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Bilmeyenler, 'Allah bizimle konuşmalı yahut bize bir mucize gelmeli değil miydi?' dediler. Onlardan öncekiler de tıpkı böyle söylemişlerdi. Kalpleri birbirine benzemiş!"** (el-Bakara, 2/118)

Mü'minler de böyledir. Onların kalpleri de hakka itaat etmek, O'nu istemek, hak uğrunda çalışıp didinmek bakımından birbirine benzediğinden dolayı peygamberlere iman etmek, onları tazim etmek, onlara gereken saygıyı göstermek, onlara yakışan şekilde hitap etmede ellerini çabuk tutmak konularında da birbirlerine benzemişlerdir.

﴿ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾ ﴾

54- O halde onlara aldırma. Zira sen kınanacak değilsin.

55- Bununla beraber hatırlatıp öğüt ver. Çünkü öğüt, mü'minlere fayda verir.

54. Yüce Allah, Rasûlüne, yüz çevirip yalanlayanlardan yüz çevirmesini emretmektedir: **"O halde onlara aldırma."** Onlara aldırma, onları sorgulamaya kalkışma, sen işine bak. **"Zira sen"** onların günahlarından ötürü **"kınanacak değilsin."** Sana düşen tebliğdir, sen sana verilen görevi eksiksiz yerine getirdin ve Allah'ın sana vermiş olduğu risaleti tebliğ ettin.

55. "Bununla beraber hatırlatıp öğüt ver. Çünkü öğüt, mü'minlere fayda verir." Hatırlatma iki türlüdür: Biri, fıtrat ve akılla tafsilatı değil de genel çerçevesi bilinen hususları hatırlatmaktır. Zira Yüce Allah, akıllara fıtrî olarak hayrı sevmeyi, onu tercih etmeyi, kötülükten tiksinip ona rağbet etmemeyi yerleştirmiştir ki şer'î hükümleri de buna uygundur. Buna göre şeriatteki her emir ve yasak, bu tür hatırlatma kabilindendir. Hatırlatmanın tamamlanması ise emrolunan bir hususta hayır, güzellik ve maslahatın zikredilmesi, yasaklanan hususta

zararın da dile getirilmesidir. Hatırlatmanın ikinci türü de mü'minler tarafından bilinen ancak gaflet dolayısıyla unutulan hususları hatırlatmaktır. Bu, hatırlatılır ve tekrar tekrar dile getirilir. Böylelikle bunun kalplerine yerleşmesi, uyanık olmaları, hatırlatılan hususlar gereğince amel etmeleri, onlardan faydalanmaları ve yükselmeleri için gayretli ve şevkli olmaları sağlanır.

Yüce Allah hatırlatmanın mü'minlere faydalı olacağını bildirmektedir. Çünkü onların sahip bulundukları iman, Allah korkusu, Allah'a yöneliş, Allah'ı razı edecek şeylere uyma, bu hatırlatmanın faydalı olmasını ve verilen öğütlerin onları etkilemesini gerektirir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"O halde eğer öğüt fayda verirse sen de öğüt ver. Korkan kimse öğüt alacaktır, oldukça bahtsız olan kimse ise ondan kaçacaktır."** (el-A'lâ, 87/9-11) İman sahibi olmayan, yapılan öğütleri kabul etme istidadını taşımayan kimseye ise hatırlatmanın ve öğüt vermenin bir faydası yoktur. Böyleleri, yağan yağmurdan hiçbir fayda sağlamayan kıraç arazi gibidirler. Bu gibi kimseler, her türlü ayet/mucize kendilerine gelecek olsa dahi can yakıcı azabı görmedikçe iman etmezler.

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ ﴾

56- Ben, cinleri ve insanları başka bir şey için değil sırf Bana ibadet/kulluk etsinler diye yarattım.

57- Onlardan rızık da istemiyorum, Beni doyurmalarını da istemiyorum.

58- Çünkü rızık veren yalnız Allah'tır. Hem O, pek güçlü ve çetin bir kudret sahibidir.

56. İşte Yüce Allah'ın cinleri ve insanları kendisi için yarattığı ve bütün peygamberleri kendisine davet etmek üzere gönderdiği gaye budur: İbadet/kulluk. İbadetin kapsamına ise O'nu bilip tanımak, O'nu sevmek, O'na yönelmek, O'na doğru gitmek, O'nun dışındaki şeylerden yüz çevirmek girmektedir. Bu da Yüce Allah'ı gereği gibi tanımaya bağlıdır. Çünkü ibadetin tam ve eksiksiz olması, Allah'ı gereği gibi tanımakla mümkündür. Hatta kulun Rabbini tanıması arttıkça ibadeti de kemale erer. İşte Yüce Allah'ın mükellef kullarını yaratmasının maksadı budur. Onları kendilerine bir ihtiyacı bulunduğundan dolayı yaratmış değildir.

57. Yüce Allah, hiçbir şekilde hiçbir kimseye muhtaç değildir. Aksine bütün yaratılanlar O'na muhtaçtırlar. Zorunlu olsun olmasın ihtiyaç duydukları bütün hususlarda O'na muhtaçtırlar. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

58. "Çünkü rızık veren" hem yerde hem gökte ne kadar canlı varsa hepsinin rızkını hem de bol bol veren **"yalnız Allah'tır. Hem O, pek güçlü ve çetin bir kudret sahibidir."** Kuvvet ve kudret tümüyle kendisinin olandır O. Bu kuvvet ve kudretiyle ulvî ve süflî âlemdeki çok büyük varlıkları yaratmıştır. Bu kuvvet ve kudretiyle o varlıklarda görünen ve görünmeyen pek çok tasarrufta bulunur. Meşîeti/dilemesi, bütün yaratılanlar hakkında geçerlidir: Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Kaçan O'nu âciz bırakamaz, kimse O'nun hükümranlığına karşı çıkamaz, egemenliğinin dışına çıkamaz. Rızkı bütün varlıklara ulaştırmış olması da O'nun kuvvetinin bir tecellisidir. Çürüyüp dağılmalarından, rüzgarların etrafa savurmasından, kuşlar ve yırtıcı hayvanların yiyip yutmasından, paramparça olup çöllerde ve denizlerin dalgaları arasında darmadağın olmalarından sonra bütün insanları diriltecek olması da O'nun kuvvet ve kudretinin bir tecellisidir. Kimse O'nun elinden kurtulamayacaktır. Yeryüzünün onlardan neleri eksiltiğini O çok iyi bilir. Pek güçlü ve pek kudretli olanın şanı ne yücedir!

﴿ فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِن يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾ ﴾

59- Şüphesiz (geçmişteki kafir) **arkadaşlarının azaptan bir payları olduğu gibi bu zalimlerin de azaptan bir payları vardır. O nedenle Benden** (azabı) **acele istemesinler.**

60- Tehdit olundukları o günlerinden dolayı vay o kafirlerin haline!

59. "Şüphesiz" Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yalanlamak suretiyle zalim olanların, **"bu zalimlerin de"** ibretlik azap ve cezadan **"bir payları"** vardır. Bu pay, kendileri gibi zalim ve yalanlayıcı olanların payları gibidir. **"O nedenle Benden"** azabın gelişini **"acele istemesinler."** Çünkü Allah'ın bütün ümmetler hakkındaki sünneti/kanunu birdir. Şöyle ki tevbe etmeksizin ve Allah'a yönelmeksizin yalanlamasını sürdüren her inkarcının başına azabın gelip çöreklenmesi kaçınılmazdır. Bir müddet gecikse de bu, böyledir. Bundan dolayı Yüce Allah, onları Kıyamet günüyle tehdit ederek şöyle buyurmaktadır:

60. "Tehdit olundukları o günlerinden" ki, bu Kıyamet günüdür **"dolayı vay o kâfirlerin haline!"** Zira onlar bu günde karşılacakları çeşitli azaplar, ibretlik cezalar, demir tasma ve zincirlerle tehdit olunmuşlardır. O gün kimse Allah'ın azabından onları kurtaramayacak ve koruyamacaktır. Azabından Allah'a sığınırız.

Zariyât sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الطور

TÛR SÛRESİ

-52-

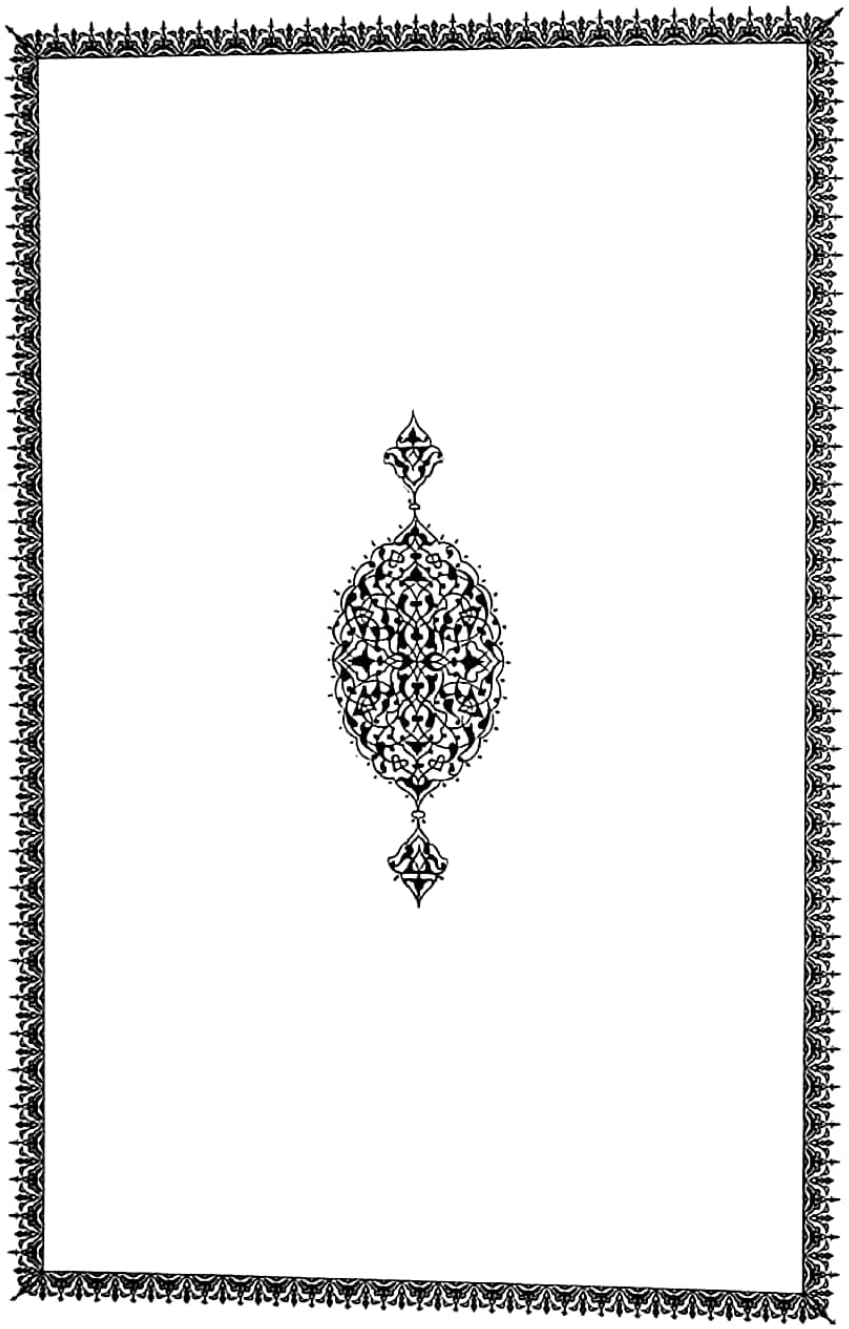

52- TÛR SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 49 âyettir)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ وَٱلطُّورِ ۝١ وَكِتَٰبٍ مَّسْطُورٍ ۝٢ فِى رَقٍّ مَّنشُورٍ ۝٣ وَٱلْبَيْتِ ٱلْمَعْمُورِ ۝٤ وَٱلسَّقْفِ ٱلْمَرْفُوعِ ۝٥ وَٱلْبَحْرِ ٱلْمَسْجُورِ ۝٦ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَٰقِعٌ ۝٧ مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ ۝٨ يَوْمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ مَوْرًا ۝٩ وَتَسِيرُ ٱلْجِبَالُ سَيْرًا ۝١٠ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝١١ ٱلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ۝١٢ يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ۝١٣ هَٰذِهِ ٱلنَّارُ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ۝١٤ أَفَسِحْرٌ هَٰذَآ أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ۝١٥ ٱصْلَوْهَا فَٱصْبِرُوٓا۟ أَوْ لَا تَصْبِرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝١٦ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Yemin olsun Tûr'a,

2-3- Yayılmış sahifeler içinde yazılı olan Kitaba,

4- Beyt-i Ma'mûr'a,

5- Yükseltilmiş tavan (olan göğe),

6- Dopdolu/tutuşturulmuş denize ki,

7- Rabbinin azabı kesinlikle vukûbulacaktır.

8- Onu engelleyecek hiçbir şey yoktur.

9- O gün gök sarsılıp çalkalanır,

10- Dağlar da hareketlenip hızla yürür.

11- Artık vay geldi o gün yalanlayanların haline!

12- Onlar ki daldıkları (batılda) **oynayıp duruyorlar.**

13- O gün cehennem ateşine doğru itilip kakılacaklardır.

14- (Onlara şöyle denecektir:) **"İşte sizin** (dünyadayken) **yalanladığınız ateş!"**

15- 'Bu da mı sihir, yoksa siz görmüyor musunuz?'

16- 'Girin o ateşin içine! Artık ister sabredin, ister etmeyin; sizin için birdir. Siz, ancak yaptıklarınızın cezasını çekiyorsunuz."

1. Yüce Allah, öldükten sonra diriliş, takvâ sahiplerinin mükâfatı, inkarcıların cezası gibi pek çok üstün ve değerli hikmet içeren bu büyük ve azametli hususlara yemin etmektedir. Önce Tûr'a yemin etmektedir. Tûr, Yüce Allah'ın İmran oğlu Mûsâ *aleyhisselam* ile konuştuğu ve kendisine hükümler vahyettiği dağdır. Bu hem ona, hem de ümmetine bir lütuftu. Zira o, Allah'ın pek büyük âyetlerinden, kullarına lütfettiği ve kullar tarafından değer biçilmeyecek kadar büyük bir nimettir.

2-3. **"Yayılmış,"** gizli değil açık olan, akıl ve basiret sahibi herkes tarafından açıkça görülen, satır satır yazılmış **"sahifeler içinde yazılı olan Kitaba..."** Bununla Yüce Allah'ın her şeyi yazmış olduğu Levh-i Mahfuz'un kastedilmiş olma ihtimali olduğu gibi, kitapların en faziletlisi olan Kur'ân-ı Kerîm'in kastedilmiş olması da ihtimaldir. Allah, bu Kitabı öncekilerin ve sonrakilerin haberlerini, geçmişlerin ve geleceklerin ilimlerini ihtiva eder bir halde indirmiştir.

4. **"Beyt-i Ma'mûr,"** yedinci semânın üstündeki Beytullah'tır. Orası her zaman melâike-i kirâm ile mamurdur, dolup taşar. Her gün oraya yetmiş bin melek girer ve Rablerine ibadet ederler. Öyle ki aynı meleklere, Kıyamet gününe kadar bir daha sıra gelmez. Bir görüşe göre de Beyt-i Ma'mûr, Allah'ın Beyt-i Haramı, yani her vakit tavaf edenlerle, namaz kılanlarla, Allah'ı zikredenlerle, hac ve umre için oraya gelenlerle mamur olan, dolup taşan evidir. Nitekim Yüce Allah **"Ve şu emin beldeye ki..."** (et-Tin, 95/3) buyruğunda da ona yemin etmiştir.

Yeryüzündeki evlerin en faziletlisi, İslâm'ın rükünlerinden ve kendisi olmaksızın muazzam binasının tamamlanması mümkün olmayan en büyük esaslarından biri olan hac ve umre yapmak maksadıyla insanların kendisine geldiği, İbrahim ve İsmail -ikisine de selâm olsun- tarafından bina edilmiş, Allah'ın insanların gelip toplandıkları güvenli bir yer kıldığı Beytullah'a Yüce Allah'ın yemin etmesi, ona ve saygınlığına yakışan şekilde azametini beyan etmesi onun hakkıdır.

5. **"Yükseltilmiş tavana,"** yani Yüce Allah'ın mahlukata bir tavan, yeryüzünün üstünde içinde ışık kaynaklarının olduğu, işaret ve aydınlığıyla yol bulunan bir yapı kılarak kendisinden yağmuru, rahmeti ve çeşitli rızıkları indirdiği semâya;

6. **"Dopdolu deniz,"** Allah'ın doldurduğu, bununla beraber tabiatı gereği yeryüzünü su doldurması gerekirken yeryüzüne taşmayan, ilâhî hikmet gereği yeryüzünde çeşitli canlıların yaşayabilmesi için Allah'ın yeryüzüne taşmasını engellediği suyla dolu denize... Bu ifadeden kastın, Kıyamet gününde bütün genişliğine rağmen çeşitli azap çeşitleriyle doldurulup tutuşturulacak ve yakıcı ateşle dolacak olan deniz anlamında olduğu da söylenmiştir.

7. Yüce Allah'ın bunlara yemin etmesi, bunların Allah'ın âyetlerinden, vahdaniyetinin delillerinden, kudretinin ve ölüleri dirilteceğinin belgelerinden olduğuna delildir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Rabbinin azabı kesinlikle vukubulacaktır."** Rabbinin azabının gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Allah vaadini değiştirmez, sözünden caymaz.

8. **"Onu engelleyecek hiçbir şey yoktur."** Hiç kimse o azaba engel olamayacaktır. Çünkü hiçbir kimse Allah'ın kudretini âciz bırakamaz. Kaçan O'ndan kurtulumaz. Daha sonra Yüce Allah, azabın gerçekleşeceği o günün niteliklerini belirterek şöyle buyurmaktadır:

9. **"O gün gök sarsılıp çalkalanır."** Yani gök döner durur, çalkalanır, hareketlenir ve durgunluğu söz konusu olmaksızın sürekli hareket eder.

10. **"Dağlar da hareketlenip hızla yürür."** Yani yerlerinden hareket eder. Bulutlar gibi yol alırlar. Atılmış yün gibi çeşitli renklerde olurlar. Daha sonra etrafa saçılan zerreler haline gelinceye kadar saçılıp savrulurlar.

Bütün bunlar ise Kıyamet gününün dehşeti, o günde gerçekleşecek ve bu kocaman varlıkları bile etkileyip sarsacak olan dehşetli haller dolayısıyla olacaktır. Peki, ya zayıf ve güçsüz Âdemoğlunun hâli ne olacaktır?

11. **"Artık vay geldi o gün yalanlayanların haline!"** Vay geldi haline (ويل); her türlü ceza, üzüntü, azap ve korkuyu ifade eden kapsamlı bir kelimedir. Daha sonra Yüce Allah, bu feci hali hakeden yalanlayıcıların niteliklerini beyan ederek şöyle buyurmaktadır:

12. **"Onlar ki daldıkları** (batılda) **oynayıp duruyorlar."** Onlar bâtıla dalar ve bâtılla oyalanırlar. İlimleri ve araştırmaları, hakkı yalanlamayı ve bâtılı doğrulamayı ihtiva eden zararlı ilimlerdir. Amelleri cahil, beyinsiz ve oynayıp eğlenen kimsenin amelleridir.

Tasdik ve iman ehli kimselerin sahip oldukları faydalı bilgilerle salih amellerin tam aksine sahiptirler.

13. **"O gün cehennem ateşine doğru itilip kakılacaklardır"** Oraya itile kakıla, yüz üstü süründürülerek sert bir şekilde sürülecekler. Azarlamak ve kınamak üzere de onlara şöyle denilecektir:

14. "İşte sizin (dünyadayken) **yalanladığınız ateş!"** O gün artık haddi hesabı tespit edilemeyecek, nitelikleri söylenemeyecek çaptaki ebedî azabı tadın, denilecek onlara.

15. "Bu da mı sihir, yoksa siz görmüyor musunuz?" Bununla -âyetlerin akışından da anlaşıldığı üzere- cehennem ateşine ve azaba işaret edilme ihtimali vardır. Yani onlar, ateş ve azabı görecekleri vakit azarlanmak üzere onlara şöyle denilecek: Bu, gerçeği olmayan bir sihir midir? İşte onu görmüş bulunuyorsunuz. Yoksa siz dünyadayken görmeyen kimseler miydiniz? Yani basireti ve bilgisi bulunmayan kimseler miydiniz? Yoksa sizler bu işi bilmeyen ve bu hususta size karşı delil ortaya konulmamış kimseler miydiniz? Bu sorunun cevabı ise bütün bunların böyle olmadığıdır. Yani bu sihir değildir, çünkü sizler artık bunun gerçeğin gerçeği, doğrunun doğrusu, bütün yönleriyle sihre aykırı olduğunu açıkça görmüş bulunuyorsunuz.

Onların görmeyen ve bilmeyen kimseler oluşlarına gelince durum böyle değildir. Aksine Allah'ın onlara karşı delilleri ortaya konulmuş, peygamberler onları bu delillere imana davet etmişlerdir. Öyle ki ortaya konulan deliller de bu gerçeği açık seçik ve hakkında delil getirilen en büyük hususlar konumuna çıkarmıştır.

Yüce Allah'ın **"Bu da mı sihir, yoksa siz görmüyor musunuz?"** buyruğunun, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirmiş olduğu apaçık hakka ve doğru yola işaret etmesi ihtimali de vardır. Yani aklı başında olan bir kimsenin, onun bu getirdikleri hakkında -en büyük ve değerli gerçekken-: "O bir sihirdir." demesi düşünülebilir mi? Ancak onlar basiretsiz olduklarından dolayı Kur'ân hakkında bu sözleri söylemişlerdir.

16. "Girin o ateşin içine!" Sizi çepeçevre kuşatacak, bütün bedenlerinizi kaplayacak ve acısı kalplerinize kadar tırmanacak olan o ateşe girin.

"Artık ister sabredin, ister etmeyin; sizin için birdir." Ateşte tahammül etmenizin size faydası olmayacağı gibi azapta ortak olmanızın da faydası olmayacaktır. Hiçbir şekilde azabınız hafifletilmeyecektir. Bu, sabretmek suretiyle meşakkati hafifleyecek ve şiddeti azalacak bir şey değildir. Onlara bu ağır cezanın verilmesi, onların kötü amelleri ve pis işlerinden dolayıdır. Bundan dolayı Yüce Allah **"Siz ancak yaptıklarınızın cezasını çekiyorsunuz."** buyurmaktadır.

﴿إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَٰكِهِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا۟
وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ وَزَوَّجْنَٰهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾﴾

17- Şüphesiz takvâ sahipleri cennetlerde ve nimetler içindedirler.

18- Rablerinin kendilerine verdiği (nimetlerle) **sefa sürerler. Rableri onları cehennem azabından da korumuştur.**

19- '(Dünyada) **yaptıklarınıza karşılık** (şimdi) **afiyetle yiyin, için!'** (denir onlara).

20- Onlar, sıra sıra dizili tahtlara yaslanırlar. Bir de Biz, onları güzel gözlü hûrilerle evlendiririz.

17. Allah, yalanlayıcıların cezasını söz konusu ettikten sonra takvâ sahiplerinin nimetlerini beyan etmektedir. Böylelikle teşvik ve korkutmayı bir arada zikretmiş olmakta ve bununla kalplerin korkuyla ümit arasında olması sağlanmaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz takvâ sahipleri,"** sebeplerini yerine getirmek suretiyle Rablerinin azabından ve gazabından sakınıp korunan kimseler, yani emirlerini yerine getiren ve yasaklarından kaçınan kimseler **"cennetlerde,"** yani bahçelerdedirler, öyle bahçeler ki birbirine sarmaş dolaş olmuş ağaçlarla donanmıştır, kaynayıp coşan ırmakları, göz kamaştırıcı köşkleri, süslü ve gösterişli villaları vardır. İşte onlar, hem kalbî, hem ruhî hem de bedenî her türlü **"nimetler içindedirler."**

18. "Rablerinin kendilerine verdiği (nimetlerle) **sefa sürerler."** Allah'ın verdiği o nimetler ki onların anlatılması imkânsızdır. Onlar için göz aydınlığı olan neler neler saklanmıştır, hiç kimse bilemez. Sevinç ve mutluluk içinde bunlardan istifade ederler. **"Rableri onları cehennem azabından da korumuştur."** O'nun sevdiği şeyleri yaptıkları, O'nu gazaplandıracak şeylerden de uzak durdukları için sevdikleri şeyleri rızık olarak vermiş, korktukları şeylerden de onları korumuştur.

19. "(Dünyada) **yaptıklarınıza karşılık** (şimdi) **afiyetle yiyin, için!"** İşlemiş olduğunuz güzel amelleriniz ve güzel sözleriniz dolayısıyla bu nimetlere nail oldunuz. Şimdi canlarınızın çektiği türlü yiyeceklerden, lezzetli içeceklerden sevinç, rahat ve huzur içinde afiyetle yiyip için.

20. "Onlar, sıra sıra dizili tahtlara yaslanırlar." Yaslanır, yani rahat bir şekilde ve iyice yerleşerek kurulurlar. Tahtlar ise değerli örtüler, göz kamaştırıcı döşek ve yastıklarla çeşitli şekillerde süslenmiş oturma yerleridir. Yüce Allah'ın bu tahtları sıra sıra dizilmiş olmakla nitelendirmesi çokluklarına, güzel bir şekilde

düzenlenmiş olduklarına, sahiplerinin de bir arada bulunup iyi geçineceklerine, karşılıklı latifelerle sevinç ve neşe içinde konuşacaklarına işaret etmektedir. Böylelikle kalbî, ruhî ve bedenî nimetleri bir araya toplamış olurlar. Hatıra gelmeyen, hayalden geçirilemeyen lezzetli yiyecek ve içecekler, son derece zarif, güzel meclislere sahip olduklarına göre geriye kadınlarla geçirilen zevkli saatler kalmaktadır ki onlar olmaksızın sevinç ve neşe tamamlanmaz. Bundan dolayı Yüce Allah, kadınlar arasında en mükemmel vasıflara, yaratılışa ve ahlâka sahip olan eşlere de sahip olacaklarını zikretmekte ve bundan dolayı şöyle buyurmaktadır:

"Bir de Biz, onları güzel gözlü," gözünün beyazı tam beyaz, siyahı tam siyah, güzel gözlü **"hûrilerle evlendiririz."** Huriler, zahirî güzelliği, göz alıcılığı ve üstün ahlâkî güzellikleri kendilerinde toplamış kadınlardır. Güzellikleri ile bakanları hayrete düşürürler, görenlerin akıllarını başlarından alırlar. Onlara duyulan şevk ve onlara kavuşma arzusu, adeta akılları baştan çıkartacak gibidir.

﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَآ أَلَتْنَٰهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَىْءٍ ۚ كُلُّ ٱمْرِئٍۭ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَٰهُم بِفَٰكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَٰزَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِىٓ أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَىٰنَا عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ ﴾

21- İman eden ve soyları da iman konusunda kendilerine uyan kimseleri Biz (cennette) **evlatları ile bir araya getiririz ve onların amellerinden de bir şey eksiltmeyiz. Her kişi kendi kazandığı karşılığında bir rehinedir.**

22- Onlara canlarının çektiği meyvelerden ve etlerden bol bol veririz.

23- Orada elden ele kadeh dolaştırırlar ki o içkide ne saçmalama ne de günaha girme söz konusudur.

24- Kendilerine ait ve (sedefleri içinde) **saklı incileri andıran genç hizmetçiler, etraflarında dolaşır durur.**

25- Birbirlerine dönüp soru sorarlar.

26- Derler ki: 'Gerçekten biz bundan önce ailelerimiz arasında iken (Rabbimizden ve azabından) **korkardık.'**

27- 'Allah bize lütufta bulundu ve bizi kavurucu azaptan korudu.'

28- 'Çünkü biz bundan önce O'na dua/ibadet ediyorduk. Şüphesiz O, çok lütufkardır, pek merhametlidir.'

21. Cennet ehlinin nimetlerini tamamlayan şeylerden biri de Allah'ın, imanda kendilerine tabi olan soylarını onlara katmasıdır. Zira onlar, babalarından sadır olan iman nedeniyle onları izlemiş, atalarına uymuşlardır. Bizzat kendilerinden sadır olan imanla babalarına katılmaları ise daha öncelikle söz konusudur.

Bu kimseleri Yüce Allah, cennette atalarının konumuna yükseltecektir. İsterse onlar (kendi amelleriyle) bu konumlara ulaşmamış olsunlar. Bu, onların ataları için bir mükafat ve mükâfatlarına bir ilave olacaktır. Bununla birlikte Yüce Allah, atalarının amellerinden bir şeyi de eksiltmeyecektir.

Cehennem ehli hakkında da aynı hükmün geçerli olduğunu zannedenler olabileceği için Yüce Allah, bu iki yurdun (cennet ve cehennemin) aynı hükme tabi olmadığını haber vermektedir. Zira cehennem, Allah'ın adalet yurdudur. Kimseye günahsız azap etmemesi de Allah'ın adaletinin bir gereğidir. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Her kişi kendi kazandığı karşılığında bir rehinedir."** Kazandığı karşılığında alıkonulmuş olacaktır. Kimse kimsenin günahını çekmez. Kimsenin günahı bir başkasına yüklenmez. Bu, sözü geçen ihtimali ortadan kaldırmak gibi önemli bir katkısı bulunan bir ara cümlesidir.

22. "Onlara canlarının çektiği," aldıkları temel gıdalardan ayrı olarak üzüm, nar, elma vb. çeşitli türlerden oldukça leziz **"meyvelerden ve etlerden,"** iştahları kabartan, istedikleri her türden kuş eti ve diğerlerinden **"bol bol veririz."** Yani cennetliklere Biz, pek geniş lütfumuzdan ihsanda bulunur ve bol rızık veririz.

23. "Orada elden ele kadeh dolaştırırlar." Şarap kadehleri etraflarında dolaştırılır, kendileri de bunları karşılıklı olarak elden ele alıp verirler. Ebedî kalacak olan çocuk hizmetçiler (vildân) da ellerindeki bardak ve sürahilerle onları dolaşacak ve onlara içki sunacaktır.

"O içkide ne saçmalama ne de günaha girme söz konusudur." Cennette saçma, faydasız ve boş söz yoktur. Günahı/masiyeti gerektiren bir söz de yoktur. Bu iki husus olmayacağı için üçüncü bir özellik bulunacaktır: Onların cennetteki sözleri güzel, hoş ve temizdir. Nefisleri sevince boğar, kalpleri neşelendirir. En güzel şekilde birbirleriyle arkadaşlık ederler ve en tatlı şekilde sohbet ederler. Rablerinden de gözleri aydınlatacak, O'nun kendilerinden razı olduğuna ve kendilerini sevdiğini ifade edecek sözlerden başkasını da işitmezler.

24. "Kendilerine ait ve" güzellikleri ve göz kamaştırıcı sıfatları ile "(sedefleri içinde) **saklı incileri andıran genç hizmetçiler, etraflarında"** onlara hizmet etmek ve işlerini görmek üzere **"dolaşır durur."** Bu da onların nimetlerinin çokluğuna, bolluğuna ve rahatlarının mükemmelliğine delildir.

25. "Birbirlerine dönüp" dünyadaki durum ve işlere dair **"soru sorarlar."**

26. İçinde bulundukları bu nimet ve sevince kendilerini ulaştıran hususları belirterek **"derler ki: Gerçekten biz bundan önce"** dünya yurdunda **"ailelerimiz arasında iken** (Rabbimizden ve azabından) **korkardık."** Korkar ve endişe ederdik. İşte O'ndan korktuğumuz için de günahları bıraktık ve kusurlarımızı düzelttik.

27. "Allah bize" hidâyet ve tevfikini ihsan ederek **"lütufta bulundu ve bizi kavurucu,"** son derece sıcak ve yakıcı olan **"azaptan korudu."**

28. "Çünkü biz bundan önce O'na" bizi bu azaptan koruması ve nimetlere ulaştırması için **"dua/ibadet ediyorduk."** Buradaki **"dua,"** hem ibadet duasını, hem de ihtiyaçları istemek anlamındaki istek duasını kapsar. Yani bizler, O'na yaklaştırıcı amellerin her biriyle O'na yakınlaşmaya çalışıyor ve her zaman O'na dua ediyorduk.

"Şüphesiz O, çok lütufkardır, pek merhametlidir." O'nun bize lütuf ve merhametinin bir tecellisi de bizi rızasına ve cennete ulaştırması, bizleri gazabından ve ateş azabından korumuş olmasıdır.

﴿ فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيْبَ ٱلْمَنُونِ
﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا۟ فَإِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾ أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَٰمُهُم بِهَٰذَآ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾
أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۥ ۚ بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا۟ بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِۦٓ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٣٤﴾ أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ
شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا۟ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۚ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ
رَبِّكَ أَمْ هُمُ ٱلْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ۖ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ
ٱلْبَنَٰتُ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾
أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾ ﴾

29- O halde hatırlat/öğüt ver. Sen Rabbinin nimeti sayesinde kâhin de, deli de değilsin.

30- Yoksa onlar, 'O, bir şairdir. Onun helakini bekliyoruz.' mu diyorlar?

31- De ki: 'Bekleyin. Şüphesiz ben de sizinle birlikte bekliyorum.'

32- Onlara bunu akılları mı emrediyor, yoksa onlar azgın bir toplum mu?

33- Yoksa 'O (Kur'ân'ı) **kendisi uydurmuştur.' mu diyorlar? Hayır, onlar iman etmiyorlar.**

34- Eğer (bu iddialarında) **samimiyseler haydi onun benzeri bir söz getirsinler** (de görelim)!

35- Yoksa onlar hiçbir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar?

36- Yoksa göklerle yeri onlar mı yarattı? Hayır, onlar yakîn sahibi değiller.

37- Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mı? Yoksa (kainatta) **egemen olanlar onlar mı?**

38- Yoksa onların bir merdiveni var da ona (çıkıp meleklerin konuşmalarını mı) **dinliyorlar? Öyleyse dinleyicileri apaçık bir delil getirsin** (bakalım)!

39- Demek kızlar O'nun da oğullar sizin, öyle mi?

40- Yoksa sen onlardan (davete karşılık) **bir ücret istiyorsun da onlar bu borç yükü altında mı eziliyorlar?**

41- Yoksa gayb bilgisi onların yanında da (onu) **kendileri mi yazıyorlar?**

42- Yoksa onlar bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Halbuki asıl tuzağa düşenler, kafirlerin kendisidir.

43- Yoksa onların Allah'tan başka bir ilâhları mı var? Allah onların şirkinden/şirk koştuklarından münezzehtir.

29. Yüce Allah, Rasûlüne müslümanlarıyla kâfirleriyle bütün insanlara hatırlatıp öğüt vermesini emretmektedir. Tâ ki Allah'ın delili zalimlere karşı ortaya konulmuş olsun, öğüt ve hatırlatmasıyla ilâhî tevfike mazhar olanlar da hidâyet bulsun. Yine ona, yalanlayıcı müşriklerin sözlerine ve eziyetlerine aldırmamayı da emretmektedir ki onlar bu sözleri, -insanlar arasında bu olumsuz vasıflardan en uzak kişinin o olduğunu bilmelerine rağmen- sırf insanları ondan uzak tutmak için söylemektedirler. Bundan dolayı Yüce Allah, onun, onların itham ettikleri her türlü eksiklikten uzak olduğunu belirterek şöyle buyurmaktadır:

"Sen, Rabbinin nimeti," lütfu ve ihsanı **"sayesinde kahin,"** yani cinlerden bir arkadaşı olup da onun kendisine üzerine kattığı yüz yalan ile bazı gaybî haberler getirdiği kimselerden **"de, deli"** (yani aklını yitirmiş) **"de değilsin."** Bilakis sen, insanların aklı en mükemmeli, şeytanlardan en uzak, doğruluğu en fazla olansın, onların en değerlisi ve en üstünüsün.

30. "Yoksa" ara sıra da onun hakkında **"O bir şairdir,"** şiir söyler, getirdiği söz de bir şiirdir mi diyorlar? Yüce Allah ise şöyle buyuruyor: **"Biz ona şiiri öğretmedik, zaten bu ona yakışmaz da."** (Yâsîn, 36/69)

"Onun helakini bekliyoruz mu diyorlar?" Yani onun ölmesini, böylelikle davasının sona erip ondan yana rahata kavuşmayı gözlüyorlar.

31. Sen de onların bu bayağı sözlerine cevap olmak üzere **"de ki: 'Bekleyin,"** benim ölümümü gözetleyin. **"Şüphesiz ben de sizinle birlikte beklemekteyim.'"** Allah'ın kendi katından yahut bizim ellerimizle sizi bir azaba çarptırmasını bekliyoruz.

32. "Onlara bunu akılları mı emrediyor, yoksa onlar azgın bir toplum mu?" Seni yalanlamaları ve söyledikleri sözler, onların akıllarından mı kaynaklanıyor? Bu gibi sonuçlar doğuran, bu gibi meyveler veren akıllar ne kötüdür, ne yararsızdır! En mükemmel akla sahip olan birini deli diye niteleyen, en doğru ve hak sözü yalan ve batıl diye değerlendiren akıllar, hiç şüphesiz delilere dahi yakıştırılamayacak türden akıllardır. Yoksa onları bu iddialarda bulunmaya iten, zulüm ve azgınlıkları mı? Evet, gerçek budur. Çünkü azgınlığın ve haddi aşmışlığın duracağı bir sınır yoktur. Haddi aşan azgın bir kimsenin söylediği hiçbir söz ve yaptığı hiçbir davranış garip karşılanmaz.

33. "Yoksa, 'O (Kur'ân'ı) **kendisi uydurmuştur.'"** Muhammed, Kur'ân'ı uyduruyor ve onu kendiliğinden düzüp mü söylüyor **"diyorlar? Hayır, onlar iman etmiyorlar."** Çünkü iman etmiş olsalardı bu sözleri söylemezlerdi.

34. "Eğer" 'Onu uydurmuştur,' iddialarında **"samimiyseler haydi onun benzeri bir söz getirsinler."** Sizler fasih konuşan Araplarsınız, belağatın yiğitlerisiniz. O size, onun benzerini getirmeniz için meydan okuyor. Ya karşı çıkışınızın doğru ve haklı olduğunu ispatlayın yahut onun doğru olduğunu itiraf edin. Sizler insanlar ve cinler de dahil olmak üzere bir araya gelecek olsanız ona karşı çıkamaz, onun benzeri bir söz getiremezsiniz. O halde sizin hakkınızda iki halden biri söz konusudur: Ya ona iman eden, onun hidâyetine uyan kimselersiniz yahut bildiğiniz bâtıla uyan ve inatlaşan kimselersiniz.

35. "Yoksa onlar hiçbir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar, yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar?" Bu onlara karşı öyle bir istidlâldir ki, bu konuda onların hakkı kabul etmekten yahut akıl ve dinin gerektirdiği sınırların dışına çıkmaktan başka çareleri yoktur. Şöyle ki, onlar Allah'ı tevhidi reddetmekte ve elçisini yalanlamaktadırlar. Bu ise Allah'ın kendilerini yarattığını inkâr etmelerini de içerir. Aklen ve dinen bilinen gerçek şudur ki onların yaratılışları hakkında üç ihtimal vardır: Ya onlar hiçbir yaratıcı olmaksızın yaratılmışlardır. Yani yaratılmaksızın ve yaratıcı olmaksızın var olmuşlardır ki bu, imkânsızdır. Ya kendi kendilerini yaratmışlardır ki bu da imkânsızdır. Çünkü herhangi bir kimsenin kendi kendini var etmesi düşünülemez.

Bu iki ihtimal bâtıl olduğuna ve bunların imkânsız oldukları açık olduğuna göre geriye üçüncü ihtimal kalmaktadır. Bu da onları yaratanın Allah olduğudur. Kabul edilebilecek tek gerçek de bu olduğuna göre kendisinden başkasına ibadet edilmemesi gereken ve kendisinden başkasına ibadetin yakışmadığı yegane mabud Yüce Allah'tır.

36. "Yoksa göklerle yeri onlar mı yarattılar?" Bu, böyle bir şeyi reddetmek anlamında bir sorudur. Yani gökleri ve yeri onlar yaratmadılar ki Allah'a ortak olsunlar. Bu gayet açıktır. **"Hayır, onlar"** yalanlayıcıdırlar **"yakîn sahibi değildirler."** Onların dinî ve aklî delillerle yararlanmalarını gerektirecek kesin bir bilgi ve kanaatleri yoktur.

37. "Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mı? Yoksa (kainata) **egemen olanlar onlar mı?"** Rabbinin hazineleri şu yalanlayıcıların yanında mı ki dilediklerine versinler, dilediklerine vermesinler?

Yani bundan dolayı mı onlar Yüce Allah'a, peygamberliği, kulu ve rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e vermesini yakıştıramıyorlar? Sanki onlar, Allah'ın rahmet hazinelerinin bekçileri ve bu konuda yetkili kılınmış kimselermiş gibi davranıyorlar. Oysa onlar, bu konumda olmaktan çok uzak ve çok aşağıdadırlar. Kendilerine dahi bir fayda sağlayamazlar, bir zararı önleyemezler. Ölüm ve hayatları, öldükten sonra dirilişleri de ellerinde değildir. **"Rabbinin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar? Dünya hayatında geçimliklerini aralarında Biz paylaştırdık."** (ez-Zuhruf, 43/32)

"Yoksa (kainata) **egemen olanlar onlar mı?"** Allah'ın yarattıkları ve mülkü üzerinde istediklerini yapma yetkisine mi sahipler? Durum hiç de öyle değil. Bilakis onlar âciz ve muhtaç kimselerdir.

38. "Yoksa onların bir merdiveni var da ona (çıkıp) **dinliyorlar mı?"** Onlar gaybdan haberdar mıdırlar? Mele-i aladaki melekler arasında neler konuşulduğunu işitiyorlar da kendilerinden başka kimsenin bilmediği bir hususu mu haber veriyorlar?

"Öyleyse" böyle bir imkâna sahip olduğunu iddia eden **"dinleyicileri apaçık bir delil getirsin."** Delil getirmesine imkân var mıdır? Gizliyi ve açığı bilen, Yüce Allah'tır. O, ilminden dilediklerini kendisine haber vereceği seçtiği bir peygamber müstesnâ kimseyi gaybına muttali kılmaz.

Rasûllerin en faziletlisi, en bilgilisi ve önderi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'dir. Allah'ın tevhidini, O'nun tehditlerini, bunların dışında kalanları ve doğru haberleri veren O'dur. Bununla birlikte o, Allah'ın kendisine öğrettiğinden başkasını bilmez. Yalanlayıcılar ise insanların en bilgisizi, en sapığı, en azgını ve en inatçılarıdır. Durum böyle olduğuna göre iki taraftan hangisinin haberinin kabul edilmesi daha uygundur?

Üstelik Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, verdiği haberlere dair ortaya koyduğu deliller/belgeler, onun bildirdiklerinin ayne'l-yakîn seviyesinde ve doğruluğun en mükemmel derecesinde olduğunu ortaya koymaktadır. Kendileri ise iddialarının doğruluğuna delil getirmek şöyle dursun delile benzer bir şey dahi ileri süremezler.

39. "Demek" iddia ettiğiniz üzere **"kızlar onun da oğullar sizin, öyle mi?"** Böylelikle siz, çelişkili iddiaları bir arada ileri sürmektesiniz. Evvelâ sizler, O'nun evladı olduğunu ileri sürdünüz, sonra da kanaatinizce iki çocuk türünün daha aşağıda olanını O'na lâyık gördünüz. Bunun ötesinde âlemlerin Rabbinin şanını küçültmek yahut bundan daha alçakça bir iddiada bulunmak mümkün müdür?

40. "Yoksa sen" ey Peygamber! Risaleti tebliğ etmene karşılık **"onlardan bir ücret istiyorsun da onlar bu borç yükü altında mı eziliyorlar?"** Durum böyle değildir. Bilakis sen hiçbir karşılık istemeksizin, aksine bir iyilik olarak onlara bir şeyler öğretme gayreti içinde olan birisin. Hatta risaletini, emir ve çağrını kabul etmelerine karşılık onlara pek çok mal fedâ ediyor, kalplerini İslâm'a ısındıracağın kimselere, ilim ve iman kalplerine yerleşsin diye mallar veriyorsun.

41. "Yoksa gayb bilgisi onların yanında da onu" bildikleri gaybî hususları **"onlar mı yazıyorlar?"** Ve böylelikle onlar, Allah'ın Rasûlüne bildirmediği şeyleri bilmiş oluyorlar da o yüzden mi ona karşı çıkıp sahip bulundukları gayba dayanarak ona karşı inatla direniyorlar? Halbuki onların ümmî, cahil ve sapık bir

ümmet oldukları bilinen bir hususdur. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ise başkalarından çok daha büyük bir bilgiye sahiptir. Allah, ona hiçbir kimseyi muttali kılmadığı gaybî bilgilerden haberler vermiş ve onu peygamber kılmıştır.

İşte bütün bunlar, aklî ve naklî yollarla onlara verilmiş susturucu cevaplar olup sözlerinin tutarsız olduğunu ortaya koymakta, iddialarının tutarsızlığını en güzel, en açık ve aynı zamanda itirazla karşılanma ihtimali en uzak yöntemlerle dile getirmektedir.

42. "Yoksa onlar" sana ve senin getirdiklerine dil uzatmak suretiyle dinini iptal etme ve işini bozma amacını güttükleri **"bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Halbuki asıl tuzağa düşenler, kafirlerin kendisidir."** Tuzakları onların başına geçecektir. Bu tuzakların zararları kendilerinedir. Yüce Allah'a hamd u senâlar olsun ki Allah bunu gerçekleştirmiştir. Kâfirler yapabilecekleri ne kadar tuzak varsa hepsini yapmış, geriye yapabilecekleri bir şey kalmamıştır. Ama Allah onlara karşı Peygamberine yardım etmiş, dinini galip kılmış, müşrikleri yardımsız bırakmış ve onlara karşı mü'minlere zafer vermiştir.

43. "Yoksa onların Allah'tan başka bir ilâhları mı var?" Onların, Allah'ın dışında dua ve ibadet olunan, faydası umulan, zararından korkulan bir ilâhları mı var? **"Allah onların şirkinden/şirk koştuklarından münezzehtir."** Mülkte, vahdâniyette ve ibadette O'nun hiçbir ortağı yoktur. Bu buyrukların burada zikredilmesine sebep olan maksat işte budur. Bu maksat, şu gerçeğin bu kat'î delillerle açıklanmasıdır: Allah'ın dışındaki varlıklara ibadet bâtıldır, tutarsızdır; müşriklerin izledikleri yol bâtıldır; kendisine ibadet olunması, namaz kılınması, secde edilmesi, gerek ibadet suretindeki duaların, gerek dilek şeklindeki duaların ihlâsla sadece kendisine yapılması gereken yegane ilâh ve ma'bud, isim ve sıfatları kâmil, güzel sıfatları ve fiilleri pek çok, celal ve ikram sahibi, karşı konulamayacak güç ve izzet sahibi, tek ve samed, çok büyük, her türlü hamde layık ve şanı pek yüce olan Allah'tır.

﴿ وَإِن يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُوا۟ سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ ﴾

44- Eğer onlar gökten bir parçayı (azap olarak üzerlerine) **düşerken görseler, 'Bu, üst üste yığılmış bir buluttur.' derler.**

45- O nedenle ölüp yere yığılacakları günle karşılaşana kadar onları kendi hallerine bırak.

46- O gün tuzakları kendilerine hiçbir fayda sağlamayacak ve onlara yardım da edilmeyecektir.

44. Yüce Allah, apaçık hakkı yalanlayan müşriklere dair açıklamalarda bulunurken onların hakka karşı inatla direndiklerini ve bâtıllarına sımsıkı yapışıp onun üzerinde donuklaştıklarını, hakka dair bütün deliller ortaya konulacak olsa dahi ona tabi olmayıp muhalefet ederek inatlarını sürdüreceklerini beyan etmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"Eğer onlar gökten bir parçayı düşerken"** gökten göz kamaştırıcı bir mucize olarak pek büyük azap parçalarının üzerlerine düştüğünü **"görseler, 'Bu, üst üste yığılmış bir buluttur.' derler."** Yani bu normal olarak üst üste gelmiş yığılı buluttur. Bu da şu demektir: Onlar görecekleri mucizelere aldırmayacaklar, ibret almayacaklardır. Onların azaba uğratılmaktan ve ibretli cezaya çarptırılmaktan başka bir yolu yoktur. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

45. "O nedenle ölüp yere yığılacakları günle karşılaşana kadar onları kendi hallerine bırak." O gün, asla ölçüsü tasavvur olunamayacak ve hiçbir şekilde nitelendirilemeyecek büyük bir azabın kendilerine isabet edeceği Kıyamet günüdür.

46. "O gün tuzakları kendilerine" az olsun çok olsun **"hiçbir fayda sağlamayacak"** Dünyada onların azıcık bir süre sürdürebilecekleri bazı planları, tedbirleri ve tuzakları olsa da Kıyamet gününde bu tuzakları yok olup gidecek ve çalışmaları boşa çıkacaktır. Allah'ın azabına karşı **"onlara yardım da edilmeyecektir."** Kimse onlara yardımcı olamayacaktır.

﴿ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا
وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٤٩﴾ ﴾

47- Zulmedenler için bundan önce de bir azap vardır. Fakat onların çoğu bilmezler.

48- Rabbinin hükmüne sabret. Şüphesiz sen gözlerimizin önünde/gözetimimiz altındasın. Kalktığın vakit Rabbini hamd ile tesbih et.

49- Gecenin bir kısmında ve yıldızların battığı vakit de O'nu tesbih et.

47. Yüce Allah, âhirette zalimlerin azabını zikrettikten sonra, Kıyamet günü azabından önce de onlar için bir azap bulunduğunu haber vermektedir. Bu azap ise

dünyada öldürülme, esir alınma, yurdundan çıkarılma şeklindeki azapları da berzahtaki/kabirdeki azabı da kapsar. **"Fakat onların çoğu bilmezler."** İşte bundan dolayı azabı ve cezalandırmayı gerektirecek işleri yapmaya devam ederler.

48. Yüce Allah, yalanlayıcıların sözlerinin bâtıl olduğuna dair delilleri/belgeleri açıkladıktan sonra Rasûlüne, onlara hiçbir şekilde aldırış etmemesini, Rabbinin kaderî ve şer'î hükmüne bağlı kalmak ve onun üzerinde dosdoğru yürümek suretiyle sabır ve sebatla direnmesini emretmekte ve bu konuda Yüce Allah'ın kendisine yeteceği vaadinde bulunarak şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz sen gözlerimizin önünde/gözetimimiz altındasın."** Biz seni görüyoruz, seni koruyoruz ve sana gereken itinayı gösteriyoruz.

Ayrıca ona, sabrının kolaylaşması için zikir ve ibadetin yardımını almasını emrederek geceleyin **"kalktığın vakit Rabbini hamd ile tesbih et"** buyurmaktadır. Bu buyrukta gece namazı kılma emri vardır. Bu, beş vakit namaza kalktığın vakit Rabbini hamd ile tesbih et, anlamında da olabilir. Buna delil ise bir sonraki ayettir:

49. "Gecenin bir kısmında ve yıldızların battığı vakit de," yani gecenin son vakitlerinde de **"O'nu tesbih et."** Bunun kapsamına sabah namazı da girmektedir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Tûr sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Hamd, Yüce Allah'a mahsustur.

سورة النجم

NECM SÛRESİ

-53-

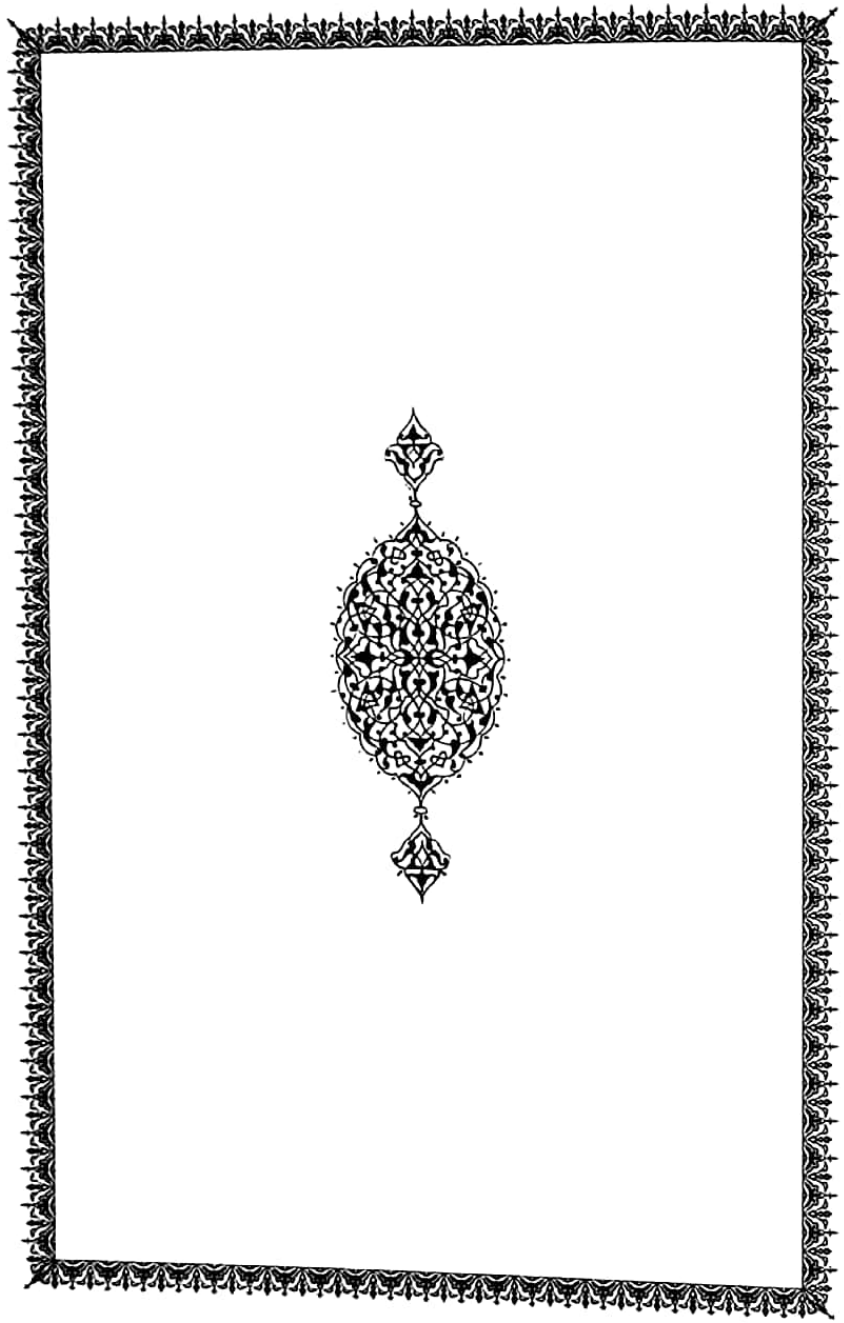

53- NECM SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 62 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۝١ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۝٢ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Battığı zaman yıldıza andolsun ki;

2- Arkadaşınız (Muhammed) **haktan sapmadı, bâtıla da yönelmedi.**

1. Yüce Allah batan yıldıza, yani gecenin bitişi ve gündüzün gelişi sırasında ufukta kaybolan yıldıza yemin etmektedir. Çünkü bunda Yüce Allah'ın yemin etmesini gerektirecek çok büyük âyetler/deliller vardır. Doğru olan, buradaki yıldızın, bütün yıldızları kapsayan bir cins/tür ismi olduğudur.

Yüce Allah, Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği ilâhî vahyin doğruluğuna yıldızlarla yemin etmektedir. Çünkü bunda hayret verici bir benzerlik vardır. Şöyle ki Yüce Allah yıldızları semânın süsü kılarken vahiy ve onun etkileri de yeryüzünün süsüdür. Şâyet peygamberlerden miras olarak alınan ilim olmasaydı, insanlar gecenin zifiri karanlığından daha karanlıkta olurlardı.

2. Hakkında yemin olunan husus ise Allah Rasûlünün hem bilgi hususunda sapmaktan münezzeh olduğunu hem de maksadında sapmaktan uzak olduğunu anlatmaktır. Buna bağlı olarak o, sahip olduğu bilgi sayesinde hidâyet üzeredir, güzel maksat sahibi biridir ve insanların iyiliğini isteyen, hidâyete ileten bir kişidir. Aynı zamanda onun, sapık kimselerin üzerinde bulunduğu tutarsız bilgi ve kötü maksadın tam aksi bir kişiliği vardır.

Yüce Allah'ın **"Arkadaşınız"** buyurması, -onların da bildikleri üzere- onun doğruluğuna, hidâyet üzere olduğuna ve onu çok iyi tanıdıklarına dikkatlerini çekmek içindir.

﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۝٣ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝٤ ﴾

3- O, kendi hevâsından konuşmaz.

4- O, bildirilen bir vahiyden başkası değildir.

3. "O, kendi hevâsından konuşmaz." O, nefsinin arzusundan kaynaklanan şeyler söylemez.

4. "O, bildirilen bir vahiyden başkası değildir." Yani o, gerek kendisi hakkında, gerek başkası hakkında kendisine vahyedilen hidâyet ve takvâdan başkasına tâbi olmaz.

Bu buyruk, sünnetin de Allah tarafından Rasûlüne bildirilen bir vahiy olduğunu göstermektedir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Allah sana Kitabı ve hikmeti indirmiştir."** (en-Nisâ, 4/113) Yine bu buyruk, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Yüce Allah ve O'nun şeriati hakkında verdiği haberlerde masum olduğuna da delildir. Çünkü onun söylediği sözler, hevâsından değildir; ona bildirilen bir vahiydir.

﴿ عَلَّمَهُۥ شَدِيدُ ٱلْقُوَىٰ ۝٥ ذُو مِرَّةٍ ۖ فَٱسْتَوَىٰ ۝٦ وَهُوَ بِٱلْأُفُقِ ٱلْأَعْلَىٰ ۝٧ ﴾

5- Ona çok güçlü olan (Cebrail) **öğretti.**

6-7- O, üstün bir yaratılışa sahiptir. O, en yüksek ufukta iken (aslî suretinde) **doğruldu.**

5. Daha sonra Yüce Allah, Rasûl'e vahyi öğreteni söz konusu etmekte ve bunun melâike-i kirâmın en faziletlisi, en güçlüsü ve en mükemmeli olan Cibrîl *aleyhisselam* olduğunu belirterek şöyle buyurmaktadır: **"Ona çetin güçler sahibi öğretti."** Rasûl'e vahyi indiren, gizli ve açık üstün güç sahibi Cibrîl *aleyhisselam*'dır. O, Allah'ın, yerine getirilmesini emrettiklerini yerine getirmek hususunda güçlüdür. Vahyi Rasûl'e ulaştırma gücüne sahip olduğu gibi şeytanların gizlice ondan bir şeyler aşırmasını ya da ondan olmayan bir şeyleri ona eklemesini önleyecek güce de sahiptir. Yüce Allah'ın böyle güçlü ve güvenilir bir elçiyle vahyini göndermiş olması, Allah'ın bu vahyi korumasının bir parçasıdır.

6-7. "O, üstün bir yaratılışa sahiptir." Güç, güzel yaratılış, gizli ve açık güzellik sahibidir. **"O,"** Cibrîl *aleyhisselam* **"en yüksek ufukta"** semânın yerden en yüksekte olan ufkunda **"iken** (aslî suretinde) **doğruldu."** Çünkü o, şeytanların kendisine asla ulaşamayacağı, ulaşma imkânı bulamayacağı, ulvî (pek yüce) ruhlardandır.

﴿ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ۝٨ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ۝٩ فَأَوْحَىٰٓ إِلَىٰ عَبْدِهِۦ مَآ أَوْحَىٰ ۝١٠ ﴾

8- Sonra (Muhammed'e) **yaklaştı, derken daha da yaklaştı..**

9- O kadar ki (birleştirilmiş) **iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.**

10- Böylece Allah, kuluna vahyedeceğini vahyetti.

8. "Sonra" Cebrail, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e vahyi ulaştırmak maksadıyla **"yaklaştı,"** en yüksek ufuktan ona doğru **"yaklaştı."**

9. Ona yakınlığı **"iki yay arası kadar"** yayın ne olduğu malumdur (ok atılan yay) **"hatta"** iki yaydan **"daha da yakın oldu."**

Bu, onun Allah Rasûlüne risaleti getirme noktasında ne kadar mükemmel derecede sahip olduğunu ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile Cibrîl *aleyhisselam* arasında başka herhangi bir vasıta bulunmadığını göstermektedir.

10. "Böylece" Allah, Cibrîl *aleyhisselam* vasıtasıyla **"kuluna"** Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e **"vahyedeceğini vahyetti."** Yani ona vahyettiği çok büyük şeriati ve dosdoğru haberleri bildirdi.

﴿ مَا كَذَبَ ٱلْفُؤَادُ مَا رَأَىٰٓ ۝١١ ﴾

11- Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.

11. "Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı." Yani Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kalbiyle gözü Allah'ın kendisine vahyettileri noktasında ittifak etmiş; gözü, kulağı ve kalbi birbirini desteklemiştir.

Bu da Yüce Allah'ın ona bildirdiği vahyin kemâlini ve onun, bu vahyi en ufak bir şüphe/tereddüt taşımayacak şekilde aldığını göstermektedir. Onun kalbi, gözünün gördüğünü yalanlamadığı gibi kendisine vahyedilen hakkında hiçbir şüphesi de olmamıştır.

Bu buyrukla Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in İsrâ gecesinde gördüğü, Allah'ın pek büyük âyetlerinin/mucizelerinin kastedilmiş olması ihtimal dahilindedir. Buna göre o, hem kalbi hem gözüyle görmek suretiyle buna kesin bir gerçek olarak inanmıştır. Âyet-i kerimenin tevilinde doğru olan görüş budur. Bununla Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in İsrâ gecesinde Rabbini görmesinin ve O'nunla konuşmasının kastedildiği de söylenmiştir. Birçok âlimin -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- tercih ettiği görüş de budur. Onlar, buna dayanarak Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dünyada Rabbini gördüğünü kabul ederler. Ancak doğru olan, birinci görüştür. Zira ifadelerin akışının da delil olduğu üzere kasıt, Cibrîl *aleyhisselam*'dır.

﴿ أَفَتُمَٰرُونَهُۥ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ عِندَ سِدْرَةِ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِندَهَا جَنَّةُ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿١٥﴾

12- Şimdi siz gördükleri hakkında onunla tartışıyor musunuz?

13- Andolsun ki onu diğer bir inişinde de görmüştü.

14- Sidretü'l-Müntehâ yanında.

15- Cennetü'l-Me'vâ da onun yanındadır.

[12. Yani Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yalanlıyor ve kendi gözleriyle gördüğü Rabbinin ayetleri/mucizeleri hususunda onunla tartışıyor musunuz?!][2]

13. Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, Cibrîl *aleyhisselam*'ı aslî/gerçek suretinde iki defa görmüştür. Birincisi az önce de geçtiği gibi dünya semâsının altında en yüksek ufukta, ikincisi ise İsrâ gecesinde yedinci semânın üzerinde olmuştur. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Andolsun ki onu diğer bir inişinde de görmüştür."** Yani Muhammed, Cibrîl *aleyhisselam*'ı bir başka defa daha kendisine doğru iniş halindeyken görmüştür.

14. **"Sidretu'l-Muntehâ yanında,"** Bu, yedinci semânın üzerinde oldukça büyük bir ağaçtır. Ona Sidretü'l-Müntehâ deniş sebebi, yerden yükselenlerin en son oraya varması, Allah'tan inen vahiy ve benzeri hususların da oraya inmesidir. Mahlukatın bilgisinin vardığı nihaî noktanın orası olmasından dolayı bu ismi almış olması da muhtemeldir. Yani burası semâvâtın ve arzın üzerinde olduğundan dolayı, yüksekliği itibarıyla en son noktayı teşkil eder. Başka sebepler dolayısıyla bu ismi almış da olabilir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. İşte Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, şeytanın da, diğer kötü ruhların da kendisine asla yaklaşamadığı, pek güzel, temiz ve ulvî ruhların yeri olan o mekânda Cibrîl *aleyhisselam*'ı görmüştür.

15. **"Cennetü'l-Me'vâ,"** yani bütün nimetleri barındıran cennet de **"onun,"** o ağacın **"yanındadır."** Öyle ki Me'vâ cenneti, içindeki nimetler dolayısıyla bütün temennilerin ulaşabileceği son noktadır. İstekler onu arzu eder, dilekler ona yönelir. Bu da cennetin bütün mekânların üzerinde ve yedinci kat semânın üstünde olduğuna delildir.

﴿ إِذْ يَغْشَى ٱلسِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ ٱلْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾

16- O vakit Sidre'yi bürüyen bürüyordu.

2 Müellif bu ayetin tefsirine yer vermediği için burası *et-Tefsiru'l-Müyesser*'den alınmıştır.

17- (Muhammed'in) gözü başka yöne kaymadı ve sınırı da aşmadı.

16. **"O vakit Sidre'yi bürüyen bürüyordu."** Orayı Allah'ın emrinden olup vasfını Yüce Allah'tan başka kimsenin bilmediği çok büyük bir şey bürüyordu.

17. **"(Muhammed'in) gözü başka yöne"** ne sağa, ne sola, asıl maksadından başka bir yere **"kaymadı ve"** gözü **"sınırı da aşmadı."**

Bu, o yüce Peygamber'in edebinin kemâlini göstermektedir. *-Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun.-* Allah'ın kendisini ulaştırdığı konumda durdu. Ondan geri kalmadığı gibi ileri de gitmedi, başka bir yere de sapmadı. Bu, öncekileri de, sonrakileri de geride bıraktığı pek büyük edebin en mükemmel derecesidir. Çünkü verilen emri ihlal etmek, şu hususlardan biriyle olur: Ya kul, emrolunduğunun gereğini yerine getirmez ya kusurlu olarak yerine getirir ya aşırıya kaçarak yerine getirir ya da sağa-sola kayarak yerine getirir. Bütün bunlar ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında söz konusu değildir.

﴿ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿١٨﴾

18- Andolsun ki o, Rabbinin en büyük âyetlerini/delillerini görmüştür.

18. **"Andolsun ki o,"** cennet, cehennem gibi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e İsrâ gecesinde gösterilen **"Rabbinin en büyük âyetlerini görmüştür."**

﴿ أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٢٠﴾ أَلَكُمُ ٱلذَّكَرُ وَلَهُ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ ﴿٢٢﴾

19- Şimdi baksanıza Lât'a ve Uzzâ'ya!

20- Ve şu üçüncüleri olan Menat'a (ilah olacak neleri var)!

21- Erkekler sizin de kızlar O'nun, öyle mi?

22- O takdirde bu, insafsızca bir taksimdir.

19-20. Yüce Allah, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirmiş olduğu hidâyeti, hak dini, Allah'a ibadet ve O'nu tevhid etme emrini belirttikten sonra müşriklerin üzerinde bulunduğu, kemâl sıfatları namına hiçbir şeye sahip bulunmayan, fayda veremeyen, zararı önleyemeyen, sadece müşriklerin taktığı anlam-

sız ve boş bırakılan isimlerden ibaret olan varlıklara ibadetin bâtıl olduğunu beyan etmektedir.

Bu boş isimleri ise onlar ve onların cahil ve sapık ataları takmıştır. Bu varlıklara hak etmedikleri bu batıl isimleri onlar kendiliklerinden uydurmuşlardır. Böylelikle hem kendilerini hem de başkalarını kandırarak saptırmışlardır. Bu durumdaki putlar, zerre ağırlığı kadar ibadete layık değildirler.

Bu isimleri taktıkları ve Allah'a ortak koştukları bu varlıkların isimlerinin, onların sahip oldukları bazı sıfatlardan türetilmiş olduklarını ileri sürmüşlerdir. Şöyle ki onlar "Lât" adını ibadete layık demek olan "ilâh" adından, "Uzzâ" adını "Aziz"den, "Menât" adını da "Mennân"dan türetmişlerdir. Böylelikle onlar, Allah'ın isimlerinde haktan sapmış ve O'na ortak koşma yolunu izlemişlerdir. Ne var ki bu gibi isimler anlamsız isimlerdir. Çünkü asgarî seviyede aklı olan herkes, bu vasıfların bu varlıklar hakkında söz konusu olmadığını çok iyi bilir.

21. "Erkekler sizin de kızlar O'nun, öyle mi?" Kendi iddianıza göre siz, kız çocuklarını Allah'a, erkek çocuklarını da kendinize mi nispet ediyorsunuz?

22. "O takdirde bu, insafsızca bir taksimdir." Zalimce ve haksızcadır. Yaratılmış olan kulun, Yaratıcıdan üstün olmasını gerektiren bir paylaştırmadan daha zalimce bir taksim olabilir mi? Allah, onların bu söylediklerinden çok yüce, pek büyüktür.

﴿ إِنْ هِيَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾ ﴾

23- Onlar ancak sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden ibarettir ki Allah, onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onlar ancak zanna ve nefislerin hevâsına uyuyorlar. Halbuki Rablerinden onlara hidâyet de gelmiştir.

23. "Onlar ancak sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden ibarettir ki Allah, onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir." İzlediğiniz yolun doğruluğuna dair herhangi bir delil/belge indirmiş değildir. Hakkında Allah'ın herhangi bir delil indirmediği bir husus da bâtıldır, tutarsızdır, din olarak kabul edilemez. Bizzat kendileri de kabul ettikleri o yolun doğruluğuna dair herhangi bir delile tabi olmamaktadırlar.

Bu sözleri söylemeye onları itense, bozuk zanları, derin cehaletleri, nefislerinin arzuladığı şirk ve hevâlarına uygun olan bid'atlerdir. Fakat onlar, zanna tabi olmalarını gerektirecek bir halde dinî ve hidâyetten yoksun da değildirler. (Zira onlara hidayet gelmiştir.) Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Halbuki Rablerinden onlara hidâyet de gelmiştir." Yani tevhid, mühtediyet ve kulların muhtaç oldukları bütün hususlarda kendilerine doğru yolu gösterecek şeyler, Rablerinden gelmiş bulunmaktadır. Bunların hepsini Yüce Allah, en mükemmel, en açık ve maksada götüren yolu en belirgin şekliyle gösteren bir şekilde beyan etmiş, gerek kendilerinin, gerekse de başkalarının uymalarını gerektirecek şekilde ona dair delilleri ortaya koymuştur. Bu açıklama ve delillendirmeden sonra artık kimsenin ileri sürecek herhangi bir delili ve mazereti kalmamıştır.

Onların izledikleri yol, en fazla zanna uymaktan ibaret olduğuna ve sonunda da ebedî bedbahtlık ve sonsuz azaba götürdüğüne göre böyle bir hali sürdürmek, akılsızlığın en ileri derecesi ve zulmün son noktasıdır.

Bununla birlikte onlar, birtakım temennilerde bulunmakta ve kendilerini aldanışa sürüklemektedirler. Bundan dolayı Yüce Allah, temenni ettiklerini elde edeceğini iddia eden ve bu hususta yalan söyleyen kimselerin bu halini reddederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ أَمْ لِلْإِنسَٰنِ مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ فَلِلَّهِ ٱلْءَاخِرَةُ وَٱلْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ ﴾

24- Yoksa insan her umduğuna kavuşacak mı (sanıyorlar)?

25- Halbuki dünya da, âhiret de Allah'ındır.

24-25. O, onlardan dilediğini dilediğine verir, dilediğini dilediği kimseden alıkoyar. Durum onların dilek ve temennilerine bağlı olmadığı gibi, onların heva ve isteklerine de bağlı değildir.

﴿ ۞ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغْنِى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرْضَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ﴾

26- Göklerde nice melek var ki Allah, dilediği ve razı olduğu kimse hakkında izin vermedikçe şefaatleri hiçbir fayda sağlamaz.

26. Yüce Allah, kendisi dışındaki meleklere ve varlıklara ibadet ederek onların Kıyamet gününde Allah'ın nezdinde kendilerine fayda sağlayıp şefaatte bulunacağını iddia edenlerin kanaatlerini reddederek şöyle buyurmaktadır: **"Göklerin-**

de" mukarreb ve üstün meleklerden **"nice melek var ki Allah, dilediği ve razı olduğu kimse hakkında izin vermedikçe şefaatleri hiçbir fayda sağlamaz."** Yani onların şefaatleri, bu varlıklara "ilâh" diye dua eden ve onlara bağlanıp onlardan hayır uman kimselere fayda vermez.

Şefaatin fayda vermesi, ancak iki şartın bir arada bulunması halinde söz konusu olur: Yüce Allah'ın şefaat için izin vermesi ve kendisine şefaat edilecek olandan razı olması.

Bilinen ve kabul edilen husus şudur ki; sırf Allah için halis olmayan ve şeriate uygun olarak yapılmayan hiçbir ameli Allah kabul etmeyecektir. O halde müşriklerin, şefaatçilerin şefaatinden bir pay sahibi olmaları söz konusu bile değildir. Çünkü onlar, Erhamu'r-Rahimîn'in (merhametliler merhametlisinin) rahmet kapılarını kendi yüzlerine kendileri kapatmışlardır.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ﴾

27- Ahirete iman etmeyenler, meleklere dişi adları takıyorlar.

28- Halbuki onların bu konuda hiçbir bilgileri yoktur. Onlar ancak zanna uyuyorlar. Zan ise haktan yana hiçbir şey ifade etmez.

29- O halde sen, Zikrimizden/Kur'ân'dan yüz çeviren ve dünya hayatından başkasını istemeyen kimselere aldırma.

27. Yani Allah'a ortak koşan ve peygamberlerini yalanlayıp âhirete iman etmeyenler, Allah'a iman etmediklerinden ötürü O'na karşı asılsız ve küstahça sözler söylediler. Allah'a ve Rasûlüne karşı gelmek demek olan işler yaptılar ki bunlardan biri de "Melekler Allah'ın kızlarıdır," demeleridir. Rablerini evlat sahibi olmaktan tenzih etmediler. Meleklere de dişiler adını vermekten kaçınmadılar ve bu suretle melekleri bu halden daha yüce ve şerefli kabul etmediler.

28. Üstelik onların bu hususta ne Allah'tan, ne de O'nun peygamberlerinden gelmiş bir ilmî dayanakları da vardır. Fıtrat ve akıllar da böyle bir şeye delil değildir. Aksine ilim bütünüyle sözlerinin tam aksine delâlet etmekte, Allah'ın çocuk sahibi olmaktan, eşi bulunmaktan münezzeh olduğunu ortaya koymaktadır.

Çünkü O, tek ve Sameddir. Doğmamıştır, çocuğu yoktur. Hiçbir kimse de O'na denk değildir.

Melekler, üstün ve şerefli varlıklardır. Yüce Allah'a yakındırlar, O'nun emrini eksiksiz yerine getirirler. **"Melekler kendilerine verdiği emirlerde Allah'a isyan etmezler. Ne emir olunurlarsa onu yaparlar."** (et-Tahrîm, 66/6)

Müşrikler, bu çirkin sözleri söylerken hak namına hiçbir değer ifade etmeyen zanna uymaktadırlar. Hak ise mutlaka kat'i delil ve açık belgelerden çıkartılmış yakîn/kesin bilgi ifade eder.

29. Sözü geçen kimselerin alışkanlıkları bu olduğundan onların hakka uymak gibi bir maksatları yoktur. Asıl niyet ve maksatları, kendi nefislerinin arzuladığı şeyler olduğundan ötürü Yüce Allah, Rasûlüne, Zikrinden yüz çevirenlerden yüz çevirmesini emretmektedir. Bu Zikir ise hikmeti sonsuz bir öğüt (Zikr-i Hakîm), pek yüce Kur'ân-ı Kerîm ve şerefli bir haberdir. Ondan yüz çeviren kimse faydalı ilimlerden yüz çevirmiş, dünya hayatının dışında bir şey istememiş olur. Yani onun arzusunun nihaî noktası dünyadır. Bilindiği gibi kul, neyi istiyorsa ancak onun için amel eder. Böylelerinin bütün çalışıp çabalamaları da dünya hayatına, onun lezzet ve arzularına yöneliktir. Bunlar nasıl elde edilebilirse elde etmeye çalışırlar. Hangi yol karşılarına çıkarsa o yoldan hiç düşünmeden dünyalık elde etmeye gayret ederler.

﴿ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ ﴾

30- İşte onların bilgileri ancak bu kadardır. Şüphesiz Rabbin, yolundan sapanı da pek iyi bilir, hidâyette olanı da pek iyi bilir.

30. "İşte onların bilgileri ancak bu kadardır." Yani bilgilerinin varabildiği en son nokta budur.

Âhirete iman eden, onu tasdik eden, akıl ve fikir sahibi kimselerin hedefleri ve iradeleri âhiret yurduna yöneliktir. Onların ilimleri, ilimlerin en faziletlisi ve üstünüdür. O da Allah'ın Kitabından ve Rasûlünün sünnetinden alınmadır.

Yüce Allah kimin hidâyete lâyık olduğunu bilir ve o kimselere hidâyet verir. Hidâyete layık olmayan kimseleri de bilir ve onları da kendi nefisleriyle baş başa bırakır, onlara yardım etmez ve onlar da Allah'ın yolundan saparlar. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz Rabbin, yolundan sapanı da,**

pek iyi bilir, hidâyette olanı da pek iyi bilir." Böylece O, lütfunu lâyık olan kimselere ihsan eder.

﴿ وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ لِيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ بِٱلْحُسْنَى ﴿٣١﴾ ﴾

31- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnız Allah'ındır. Böylece O, kötülük yapanları yaptıkları karşılığında cezalandıracak ve iyilikte bulunanları da en güzel olanla mükâfatlandıracaktır.

31. Yüce Allah, mülkün gerçek sahibinin, dünya ve âhiret mülküne tek başına sahip olanın kendisi olduğunu, dünya ve âhirette bulunan her şeyin Allah'ın mülkü olduğunu haber vermektedir. O, bütün bunlar üzerinde, ülkeleri ve halkları üzerinde tasarrufta bulunan pek büyük ve egemen bir kral gibi tasarrufta bulunur. O'nun kaderi ve hükmü onlar hakkında geçerlidir. Üzerlerinde O'nun şer'î hükümleri cereyan eder, onlara emir verip yasaklar koyar. Onlara vermiş olduğu emir ve yasaklara uymalarına göre de amellerine karşılık verir. İtaat edeni mükâfatlandırır, isyankârı cezalandırır.

"Böylece O, kötülük yapanları, yaptıkları" küfür, onun aşağısındaki masiyetleri ve diğer kötülükleri **"karşılığında"** feci bir cezayla **"cezalandıracak ve"** hem Yüce Allah'a ibadet hususunda hem de Allah'ın yarattıklarına çeşitli şekillerde faydalar sağlamak suretiyle ihsan sahibi olup **"iyilikte bulunanları da en güzel olanla"** dünya ve âhirette daha güzel bir hâlle **"mükâfatlandıracaktır."** Bunun en büyük ve en değerli olanı ise Rablerinin rızasına nail olmak, cenneti ve oradaki büyük nimetleri elde etmektir. Daha sonra Yüce Allah bu kimselerin niteliklerini belirterek şöyle buyurmaktadır:

﴿ ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ إِلَّا ٱللَّمَمَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ ۚ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ ۖ فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰ ﴿٣٢﴾ ﴾

32- Onlar, ufak tefek kusurları olsa da günahların büyüklerinden ve hayâsızlıklardan uzak duran kimselerdir. Gerçekten Rabbinin mağfireti geniştir. O, sizi pek iyi bilmektedir. Sizi topraktan yarattığında da sizler analarınızın karnında cenin halinde iken de (her şeyinizden haberdardı). **O nedenle kendinizi temize çıkarmayın. Zira O, kimin takvâlı olduğunu en iyi bilendir.**

32. "Onlar, ufak tefek kusurları olsa da günahların büyüklerinden ve hayâsızlıklardan uzak duran kimselerdir." Yani onlar, Allah'ın kendilerine emrettiği ve terk edilmeleri büyük günah olan farzları yerine getirirler. Zina, içki, faiz, adam öldürme vb. gibi büyük günah olan haram ve yasakları da terk ederler.

"Ufak tefek kusurlar" ise kişinin ısrarla işlemediği küçük günahlar ya da kulun nadiren ve az sayılacak şekilde zaman zaman düştüğü hatalardır. Sırf bunları işlemekle kul, ihsan sahibi "iyilikte bulunanlar" sınıfından çıkmaz. Bu gibi küçük kusurlar, farzları işlemek ve haramları terk etmekle birlikte oldukları takdirde; her şeyi kuşatan Allah'ın mağfiretinin kapsamına girerler. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Gerçekten Rabbinin mağfireti geniştir."** O'nun mağfireti olmasaydı ülkeler ve kullar helâk olup giderdi. Eğer O'nun affediciliği ve hilmi olmasaydı, gök, yerin üstüne çöker ve yeryüzünde canlı tek bir varlık kalmazdı. Bundan dolayı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Beş vakit namaz, cumadan cumaya* (cuma namazı), *Ramazan'dan Ramazan'a* (tutulan oruç), *büyük günahlardan uzak kalındığı sürece aralarındaki* (küçük günah)*lara kefârettir."*[3]

"O, sizi pek iyi bilmektedir. Sizi topraktan yarattığında da sizler analarınızın karnında cenin halinde iken de (her şeyinizden haberdardı)**."** Yani O, bütün hallerinizi en iyi bilendir. Mayanızda yoğrulmuş bulunan, Allah'ın size vermiş olduğu emirlerin birçoğuna karşı zaaf ve gevşeklik içinde olduğunuzu, haramları işlemeye çağıran ve onları yapmaya çeken hususların çokluğunu ve bunları işlemeye engel olacak hususların ise o kadar güçlü olmadığını bilir.

Sizin zayıf olduğunuz hem Allah sizleri topraktan yarattığında hem de sizler annelerinizin karnındayken açıkça görülen bir husustur. Sizdeki bu zayıflık, daima var olacaktır. Yüce Allah sizde, size vermiş olduğu emirleri yerine getirecek gücü var etmiş olmakla birlikte bu zayıflık da varlığını sürdürür.

O, sizin bu durumlarınızı bildiğinden dolayı ilâhî hikmet ve Rabbânî cömertlik, sizleri rahmetine, mağfiretine ve affına daldırmasını, ihsanına garketmesini, suç ve günahların etkilerini üzerlerinizden silip götürmesini gerektirmiştir.

Özellikle kul, Rabbinin rızasını bütün vakitlerde maksat olarak gözetiyor, çoğu zaman O'na yakınlaştıracak hususlar için çalışıp çabalıyor, Mevlâsının kendisine gazaplanmasını gerektiren günahlardan kaçıyorsa bu böyledir. Böylesinden zaman zaman bazı yanılgılar arka arkaya görülse bile Yüce Allah, merhametli-

3 Müslim, 233.

ler merhametlisi ve cömertler cömerdidir. Kullarına karşı, annenin evlâdına olan merhametinden daha merhametlidir.

İşte böyle bir kimsenin Rabbinin mağfiretine yakın olması, Yüce Allah'ın da bütün hallerinde onun dualarını kabul etmesi kaçınılmazdır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O nedenle kendinizi temize çıkarmayın." Yani insanlara, onlar tarafından övülmek maksadıyla nefislerinizin ak-pak olduğunu söylemeyin.

"Zira O, kimin takvâlı olduğunu en iyi bilendir." Çünkü takvânın yeri kalptir. Kalbi bilen de, ondaki iyiliklerin ve takvânın karşılığını verecek olan da O'dur. İnsanlara gelince onların Allah'a karşı size hiçbir faydaları olmaz.

﴿ أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰٓ ﴿٣٤﴾ أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾ ﴾

33- Gördün mü yüz çevireni?

34- Az bir şey verip de (cimrilik ederek) **vazgeçeni?**

35- Acaba gayb bilgisi onun yanındadır da kendisi onu mu görüyor?

33. "Gördün mü yüz çevireni?" Rabbine ibadet ve O'nu tevhid etmekle emrolunmakla birlikte bundan yan çizip yüz çevirenin durumunun ne kadar çirkin olduğunu gördün mü?

34. Böyle birisi az bir şeyler verecek olsa dahi bunu sürdüremez. Aksine fazla zaman geçmeden cimrilik edip bu verdiklerini keser ve engeller. Çünkü iyilik yapmak, böyle birinin karakteri ve tabiatı değildir. Aksine böyle birinin tabiatı itaatten yüz çevirmektir; iyilik işlemede sebat göstermemektir.

35. Bununla birlikte böyleleri kendilerini temize çıkarır, övüp durur ve Allah'ın kendilerini indirdiği konumdan başka bir konuma yükseltmeye çalışırlar. **"Acaba gayb bilgisi onun yanındadır da kendisi onu mu,"** gaybı mı **"görüyor"** da (gaybı) haber veriyor? Yoksa o, Allah'a karşı yalan uydurmakta ve bu küstahlığı mı göstermektedir? Böylelikle hem kötülük, hem de kendini temize çıkarmak gibi iki yasak işi bir arada işlemekte midir? Ki vakıa böyledir. Çünkü böylesi, gayb ilmine sahip olmadığını kendi de bilmektedir. Böyle bir iddiaya sahip olduğu varsayılsa bile masum Peygamber vasıtasıyla gayb ilmine dair kat'i olarak verilen haberler, onun bu iddiasının aksini göstermektedir. Bu da onun iddiasının batıl olduğuna delildir.

﴿ أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾ ﴾

36-37- Yoksa onun Mûsâ'nın ve vazifesini eksiksiz yerine getiren İbrahim'in sahifelerinde olan (gerçeklerden) **haberi yok mu?**

36-37. "Yoksa onun," bu iddiada bulunan kimsenin **"Mûsâ'nın ve vazifesini eksiksiz yerine getiren"** Allah'ın kendisini sınayıp kendisine emretmiş olduğu bütün şer'î hükümleri, dinin esaslarının ve fer'î hükümlerinin tümünü yerine getirmiş olan **"İbrahim'in sahifelerinde olan** (şu gerçeklerden) **haberi yok mu?"**

Bu sahifelerde pek çok hüküm vardır. Bunların en önemlilerini Cenab-ı Allah şu buyruklarıyla zikretmiştir:

﴿ أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُۥ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَىٰهُ ٱلْجَزَآءَ ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ ﴾

38- (Şöyle ki:) Hiçbir günahkar nefis bir başkasının günahını yüklenmez.

39- İnsan için kendi çalıştığından başkası yoktur.

40- Çalışması da muhakkak ileride görülecektir.

41- Sonra ona yaptıklarının karşılığı eksiksiz bir şekilde verilecektir.

38-39. Amelde bulunan herkesin iyi ameli de, kötü ameli de kendisinindir. Başkasının amelinden, çalışmasından ona bir şey olmayacaktır. Kimse kimsenin günahını yüklenmeyecektir.

40. "Çalışması da muhakkak ileride," âhirette **"görülecektir."** İyisi kötüsünden ayırt edilecektir.

41. "Sonra ona yaptıklarının karşılığı eksiksiz bir şekilde verilecektir." Bütün amellerin karşılığı en mükemmel şekilde verilecektir. Katıksız iyilik olan amelin karşılığı iyilik (cennet) olacak, katıksız kötülüğün karşılığı da kötülük (cehennem) olacaktır. İyi kötü karışık olan da karışıklık oranına göre karşılık görecektir. Verilen bu karşılıkların adaletli olacağını ve Allah'ın ihsanını ortaya koyacağını bütün mahlukat itiraf edip kabul edecek ve bundan dolayı Yüce Allah'a hamdedecektir. Hatta cehennemlikler dahi cehenneme gireceklerinde kalpleri Rablerine karşı hamd ile, O'nun hikmetinin kemâlini ikrarla dolu olacaktır. Ken-

di kendilerine gazaplanacak, öfkelenecek, kendilerini bu hale kendilerinin getirdiklerini ve o en kötü yere kendi kendilerini soktuklarını kabul edeceklerdir.

Yüce Allah'ın **"İnsan için kendi çalıştığından başkası yoktur"** buyruğu, yapılan ibadetlerin sevabının diri ya da ölü bir başkasına hediye edilmesinin caiz olmadığına delil gösterilmiştir.

Bu görüş sahipleri şöyle demiştir: "Allah, **'İnsan için kendi çalıştığından başkası yoktur.'** buyurmaktadır. Buna göre bir kimsenin çalışmasının başka birine ulaşması buna aykırıdır."

Ancak bu ayeti bu görüşe delil göstermek tartışılır. Çünkü âyet-i kerime, insanın bizzat kendisinin yaptığından başkasının kendi lehine olmayacağına delildir. Bu doğrudur ve bunda bir görüş ayrılığı da yoktur. Ancak bu âyet-i kerimede bir kimsenin eğer başkası kendisine hediye yoluyla bir şey bağışlayacak olursa o kimsenin, başkasının çalışması olan o hediyeden fayda görmeyeceğine dair bir delil yoktur.

Bu, tıpkı şunun gibidir: Bir kimse ancak kendi mülkiyeti ve eli altında bulunan mala sahiptir. Ancak bu, başkasının sahip olduğu maldan ona hibe ettiği takdirde onun o mala sahip olamayacağı anlamına gelmez.

﴿ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾ ﴾

42- Şüphesiz nihaî dönüş, Rabbine olacaktır.

42. Sonunda bütün işler O'na varacaktır. Bütün her şey ve bütün mahlukat, öldükten sonra diriliş ve kabirlerden kalkışla O'na dönecektir. Bütün hallerde varılacak yer, Allah'ın huzurudur. İlim, hikmet, rahmet ve tüm mükemmelliklerin nihaî derecesi de hep O'na aittir.

﴿ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ ﴾

43- Güldüren de, ağlatan da şüphesiz O'dur.

43. Gülüp ağlamanın sebeplerini yaratan O'dur. Bu sebepler de hayır, şer, sevinç, mutluluk, üzüntü ve kederdir. Bütün bunlarda sonsuz hikmet, o her türlü kusurdan münezzeh olana aittir.

﴿ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾ ﴾

44- Öldüren de, hayat veren de O'dur.

44. Var eden ve yok eden yalnız O'dur. Bütün insanları yaratan, onlara emir veren, yasaklar koyan, ölümlerinden sonra onları tekrar diriltecek ve dünya yurdunda işledikleri bu amellerin karşılığını onlara verecek olan O'dur.

﴿ وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ ﴾

45-46- Erkek ve dişiden oluşan çifti, (rahme) **atılan bir nutfeden O yaratmıştır.**

45-46. Buradaki çift tabiri cins/tür ismi olup konuşanıyla konuşmayanıyla bütün canlıları kapsamaktadır. Bütün canlıları tek başına yaratan O'dur ve O, bunları bir nutfeden yaratmıştır. Bu, O'nun kudretinin kemâlinin en büyük delillerindendir. En büyük güç ve izzete yalnız başına sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü O, küçüğüyle büyüğüyle bütün canlıları zayıf bir nutfeden, oldukça değersiz bir sudan yaratmıştır. Sonra onu geliştirip kemâle erdirmiş ve varması mukadder olan noktalara vardırmıştır.

Sonra da insanoğlu, bu nutfeden "a'lây-ı illiyyîn"deki en yüksek makamlara yükselmiş ya da "esfel-i safiline," aşağıların en aşağısına düşmüştür. Bundan dolayı Yüce Allah, ilk yaratmayı tekrar yaratmaya (dirilişe) delil göstererek şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَأَنَّ عَلَيْهِ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾ ﴾

47- Tekrar yaratmak da O'na aittir.

47. Kulları tekrar yaratıp kabirlerden kaldırır ve vakti belli olan o günde onları toplayıp bir araya getirir. İyilik ve kötülüklerinin karşılıklarını onlara verir.

﴿ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿٤٨﴾ ﴾

48- İhtiyaç kadarı veren de, zengin kılan da şüphesiz O'dur.

48. Ticaret, çeşitli kazanç yolları olan meslekler ve diğer işler gibi maîşet yollarını kolaylaştırmak suretiyle kulları başkalarına muhtaç olmaktan kurtardığı gibi, bütün mal çeşitleriyle onları faydalandıran, böylece onlara o malların pek çoğuna sahip olma ve onları biriktirme imkanı veren de O'dur.

Yüce Allah'ın kullarına bütün nimetlerin kendisinden olduğunu haber vermesi de O'nun nimetleri arasındadır. Bu da kulların O'na şükretmelerini, O'na hiçbir kimseyi/şeyi ortak koşmaksızın bir ve tek olarak sadece O'na ibadet etmelerini gerektirir.

﴿ وَأَنَّهُۥ هُوَ رَبُّ ٱلشِّعۡرَىٰ ﴿٤٩﴾ ﴾

49- Şi'râ yıldızının Rabbi de O'dur.

49. Şi'râ, bu isimle bilinen bir yıldızdır (Sirius/Akyıldız). Yüce Allah'ın, her şeyin Rabbi olmakla birlikte özellikle onu anması, bu yıldızın cahiliye döneminde tapınılan bir yıldız oluşundan dolayıdır. Böylece O, müşriklerin ibadet ettikleri şeylerin, Rabbi bulunan, idare edilen ve yaratılmış varlıklar olduğunu haber vermektedir. O halde bunlar nasıl olur da Allah ile birlikte ilâh edinilirler?

﴿ وَأَنَّهُۥٓ أَهۡلَكَ عَادًا ٱلۡأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ ﴾

50- İlk Âd kavmini O helâk etti.

50. Bunlar Hûd *aleyhisselam*'ın kavmidir. Hûd *aleyhisselam*'ı yalanlamaları üzerine Yüce Allah onları oldukça çetin ve ıslıklı bir kasırgayla helâk etmişti.

﴿ وَثَمُودَا۟ فَمَآ أَبۡقَىٰ ﴿٥١﴾ ﴾

51- Semûd'u da (helak etti) **ve onlardan geriye hiçbirini bırakmadı.**

51. "Semûd," Salih *aleyhisselam*'ın kavmidir. Allah onu Semûd kavmine göndermiş, onlar onu yalanlamışlardı. Bunun üzerine Yüce Allah, onlara bir mucize olmak üzere bir dişi deve göndermiş, ama onlar onu kesmişlerdi.

Salih *aleyhisselam*'ı da yalanladıklarından ötürü Allah onları helâk etmişti. Onlardan geriye de hiçbir kimse **"bırakmadı."** Tek bir kişi kalmamak üzere hepsini yok etti.

﴿ وَقَوۡمَ نُوحٖ مِّن قَبۡلُۖ إِنَّهُمۡ كَانُوا۟ هُمۡ أَظۡلَمَ وَأَطۡغَىٰ ﴿٥٢﴾ ﴾

52- Daha önce de Nûh kavmini (helak etmişti). **Çünkü onlar daha zalim ve daha azgındılar.**

52. "Daha önce de Nûh kavmini (helak etmişti). **Çünkü onlar"** bu sözü edilen ümmetlerden **"daha zalim ve daha azgındılar."** Allah da onları helâk edip suda boğmuştu.

﴿ وَٱلۡمُؤۡتَفِكَةَ أَهۡوَىٰ ﴿٥٣﴾ ﴾

53- Altı üstüne gelmiş şehirleri de O (göğe kaldırıp baş aşağı) **yere atmıştı.**

53. "Altı üstüne gelmiş şehirler"den kasıt, Lût kavmidir. Onları **"O** (göğe kaldırıp baş aşağı) **yere atmıştı."** Yüce Allah, âlemlerden kimseye göndermediği bir azapla onları helâk etti. Yurtlarının altlarını üstlerine geçirdi ve onlara pişirilmiş çamurdan taş yağdırdı.

Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ ﴾

54- Orayı ne (azaplarla) **kaplayıp örtmüştü.**

54. Yani son derece can yakıcı ve vahim azaptan bir parça onları örttü. Bu, anlatılması mümkün olmayacak derecede büyük bir azaptı.

﴿ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾ ﴾

55- Şimdi (ey insan!) **Rabbinin nimetlerinden hangisinde şüphe edebilirsin?**

55. Allah'ın hangi nimet ve lütfu hakkında şüphe edersin ey insan? Çünkü Allah'ın nimetleri apaçık ortadadır. Hiçbir şekilde şüpheye/tereddüde kabil değildir. Zira kulların sahip olduğu ne kadar nimet varsa, hepsi O'ndandır. Başlarındaki musibetleri ve belâları da O'ndan başkası gidermez.

﴿ هَٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ النُّذُرِ الْأُولَىٰ ﴿٥٦﴾ ﴾

56- İşte bu (Peygamber) **de önceki uyarıcılardan olan bir uyarıcıdır.**

56. "İşte bu da" şu Kureyşli, Haşimî, Allah'ın Rasûlü, Abdullah'ın oğlu Muhammed de **"uyarıcılardan olan bir uyarıcıdır."** Daha önce benzeri görülmedik bir peygamber değildir. Ondan önce pek çok peygamber gelip geçmiş ve onun davet ettiği şeylere onlar da davet etmiştir.

O halde onun risaleti ne diye inkâr edilir? Hangi delille onun çağrısı çürütülmeye çalışılır? Onun ahlâkı, o şerefli peygamberlerin ahlâkının en üstünü değil midir? O, her türlü hayra çağıran ve her türlü kötülükten alıkoyan değil midir? O, önünden de, arkasından da bâtılın kendisine ulaşamadığı, hikmeti sonsuz ve her türlü hamde layık tarafından indirilmiş bulunan Kur'ân-ı Kerîm'i getirmedi mi? Allah kendisinden önceki şerefli peygamberleri yalanlayanları helâk etmedi mi?

O halde rasûllerin efendisi, takvâ sahiplerinin önderi ve "el-Ğurr el-Muhaccelîn"in (Kıyamet gününde abdest azaları nurla parıldayacak ümmetin) lideri olan Muhammed'i yalanlayanların azaba uğramalarını engelleyecek olan nedir?

﴿ أَزِفَتِ الْآزِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ ﴾

57- Yaklaşmakta olan (kıyamet) **yaklaştı.**

58- Onu Allah'tan başka engelleyecek yoktur.

57. "Yaklaşmakta olan" Kıyamet **"yaklaştı."** Artık vakti oldukça yaklaştı, alâmetleri de açıkça ortaya çıktı.

58. "Onu Allah'tan başka engelleyecek yoktur." Yani Kıyamet gelip de kendisiyle tehdit olundukları azap yaratılmışların başlarına geldiği vakit onu Allah'tan başka kimse gideremez.

﴿ أَفَمِنْ هَٰذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ ﴾

59- Şimdi siz bu söze (Kur'ân'a) **mı şaşıyorsunuz?**

59. Yüce Allah, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in risaletini inkâr edenleri ve onun getirdiği Kur'ân-ı Kerîm'i yalanlayanları tehdit ederek şöyle buyurmaktadır: **"Şimdi siz"** sözlerin en hayırlısı, en faziletlisi, en şereflisi olan **"bu söze mi şaşıyorsunuz?"** Onu geleneklere aykırı, bilinen gerçeklerin ve işlerin dışında bir şey olarak mı görüyorsunuz?

Bu, onların cehaletleri, sapıklıkları ve inatlarından dolayıdır. Yoksa bu, öyle bir sözdür ki bir şeyden bahsetti mi doğru söyler, bir söz söyledi mi hakkı batıldan ayırır. O, bir şaka ve oyun değildir. O, pek yüce olan Kur'ân'dır. Eğer bir dağın tepesine indirilmiş olsaydı o dağ, Allah korkusundan dolayı boyun eğer, paramparça olurdu. Bu Kitap salih kimselerin, sağlam görüşlülerin akıllarını artırır. Onları daha da doğrultur. Doğruluk üzerinde onlara sebat verir, yakîn ve imanlarını artırır.

Bu nedenle asıl böyle bir Kitaba hayret eden kimselerin akıllarına, sapıklıklarına ve cehaletlerine şaşılır!

﴿ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ ﴾

60- Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz!

60. Bu Kitabın emir ve yasaklarına kulak vermek, onun vaat ve tehditlerini dikkatle dinlemek, güzel ve doğru haberlerini bellemek suretiyle ruhların ondan etkilenmesi, kalplerin ona karşı yumuşaması ve gözlerin de ondan dolayı ağlaması gerekirken sizler onunla alay etmekte ve ondan dolayı gülmektesiniz.

﴿ وَأَنتُمْ سَامِدُونَ ﴿٦١﴾ ﴾

61- (Üstelik) **gaflet içinde oyalanıyorsunuz.**

61. "Oynayıp eğlenirsiniz." Gaflet içindesiniz. Ona iltifat etmiyor, onun üzerinde düşünmüyorsunuz. Bu, akıllarınızın kıtlığından, dinlerinizin gülünçlüğünden kaynaklanır. Sizler, Allah'a ibadet edip bütün hallerde O'nun rızasını arayan kimseler olsaydınız, akıllı kimselerin kendilerine yakıştıramadıkları böyle bir konumda olmazdınız. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا ﴿٦٢﴾ ﴾

62- Haydi artık Allah'a secde edin ve (yalnız O'na) **ibadet edin.**

62. "Haydi artık Allah'a secde edin." Özellikle Allah'a secde etme emrinin verilmesi, secdenin faziletine ve ibadetin sırrı ve özü olduğuna delildir. İbadetin ruhu da huşû' ve Allah'ın önünde zilletle boyun eğmektir. Secde ise kulun zilletle eğildiği en ileri derecedir. Çünkü o esnada onun kalbi de, bedeni de boyun eğer. En değerli azasını (yüzünü) değersiz, ayakların çiğneyip geçtiği yere koyar.

Sonra Yüce Allah **"ve ibadet edin"** buyruğuyla kendisinin sevdiği ve razı olduğu, açık ve gizli her türlü ameli ve sözü kapsayan ibadeti genel olarak emretmektedir.

Necm sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Yüce Allah'a hamd u senâlar olsun. Biz O'nu hakkıyla övemeyiz. Aksine O, kendini nasıl övmüşse öyledir. Kullarının O'na yaptığı övgülerden de daha yücedir. Allah'ın salat ve selamı Muhammed'in üzerine olsun.

سورة القمر

KAMER SÛRESİ

-54-

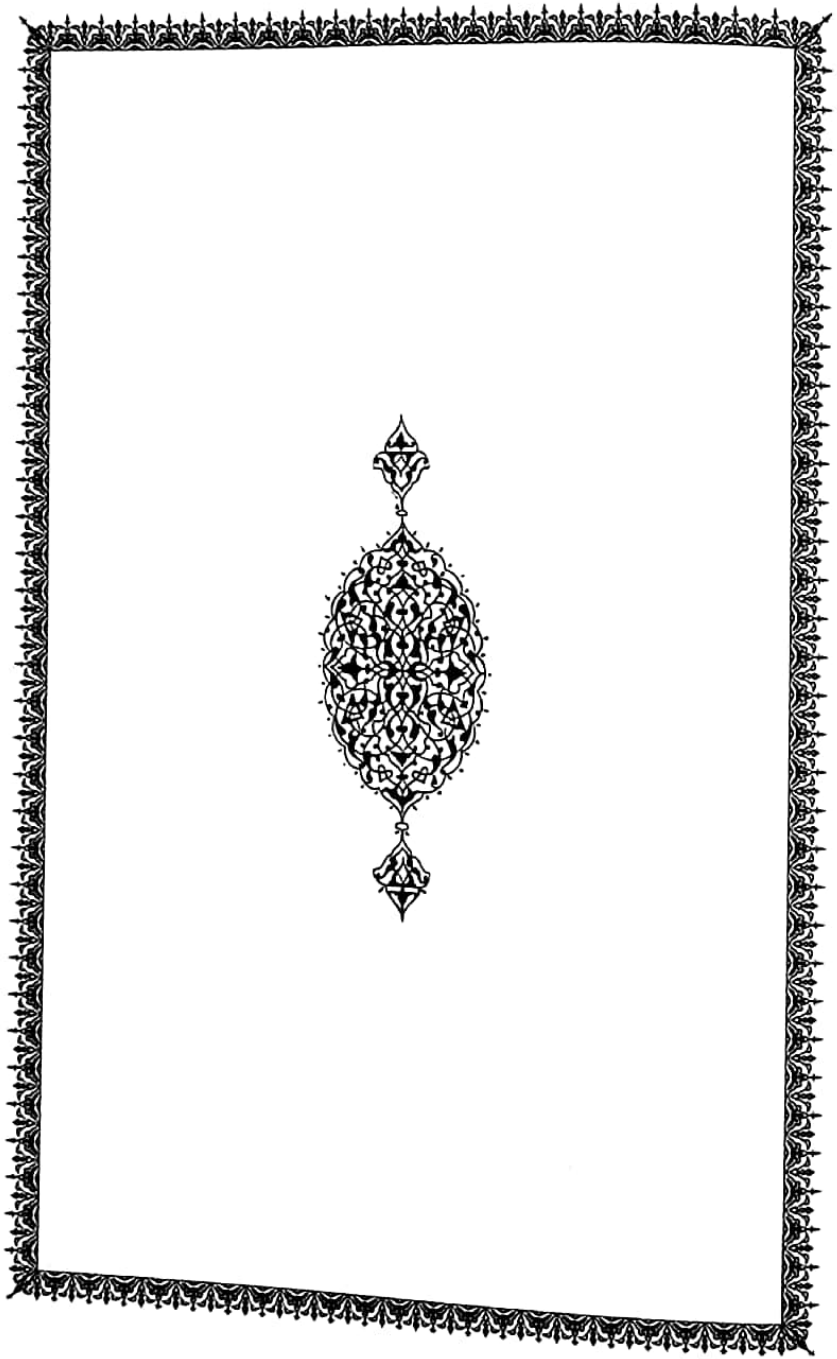

54- KAMER SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 55 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ ۝١ وَإِن يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ۝٢ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.

2- Ama onlar bir âyet/mucize görseler yüz çevirirler ve 'Öteden beri süregelen bir sihirdir.' derler.

1-2. Yüce Allah, Kıyametin gerçekleşme zamanının yaklaşmış olduğunu, geleceği vaktin yakınlaştığını haber vermektedir. Bununla birlikte yalanlayıcılar, hâlâ onu yalanlamaya devam etmekte, Kıyamet'in kopuşuna hazırlık yapmamaktadırlar. Allah ise Kıyamet'in kopuşuna delil olan ve benzerini gören insanların iman etmelerini sağlayacak türden büyük âyetler/mucizeler göstermektedir.

Abdullah oğlu Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiklerinin doğruluğuna delil olan en büyük delil/mucizelerden biri de şudur: İnkarcılar, kendilerine getirdiklerinin doğruluğuna, kendisinin de doğru söylediğine delil olacak şekilde olağanüstü bir iş göstermesini istediklerinde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, aya işaret etmiş, o da Allah'ın izniyle birisi Ebu Kubeys dağı üzerinde diğeri de Kuaykı'ân dağı üzerinde olmak üzere iki parçaya ayrılmıştı.

İnsanların herhangi bir tarzda göz boyayamayacağı ve olduğundan farklı gösteremeyeceği şekilde ulvî âlemde gerçekleşen bu pek büyük mucizeyi müşrikler de, başkaları da görmüşler, benzeri görülmedik bir olaya tanık olmuşlardır. Hatta kendisinden önceki herhangi bir peygamber tarafından benzerinin gösterildiğini işitmedikleri bir olaya şahit olmuşlardı.

Bundan dolayı gözleri kamaştı, ama yine de iman kalplerine girmedi. Allah da onlar için hayır murat etmedi. Bu sefer iftiralarına ve azgınlıklarına yönelip şöyle dediler: "Muhammed bizi büyüledi. Bunun doğru olup olmadığının tek alâmeti şudur: Sizler uzak yerlerden yolculuk yapıp gelenlere soracaksınız.

Çünkü o sizi büyülemiş olsa da sizin gibi burada hazır bulunmayan kimseleri büyülemiş olamaz."

Gelen herkese sordular. Gelen yolcular da onlara bu işin gerçekleştiğini haber verince bu sefer de **"Öteden beri süregelen bir sihirdir."** dediler. "Muhammed bizi büyülediği gibi başkalarını da büyülemiştir." dediler. Bu ise ancak insanların en akılsızlarının, hidâyetten en uzak olanlarının ve en şaşkınlarının kabul edebileceği türden bir iftiradır.

Bununla onlar yalnızca bu mucizeyi inkâr etmiş olmuyorlardı. Aksine onlar kendilerine gelen her türlü âyeti/mucizeyi yalanlamaya ve hepsini reddetmeye hazır kimselerdi. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Ama onlar bir âyet/mucize görseler yüz çevirirler."** Çünkü onların maksatları hakka ve hidâyete tabi olmak değildir. Onların maksadı hevâya uymaktır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَكَذَّبُوا۟ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾ ﴾

3- Onlar, yalanladılar ve hevâlarına uydular. Halbuki her işin kararlaştırılmış bir vadesi vardır.

3. Yüce Allah'ın **"Onlar, yalanladılar ve hevâlarına uydular"** buyruğu, şu buyruğunu andırmaktadır: **"Eğer sana cevap vermezlerse bil ki onlar, ancak hevâlarına uymaktadırlar."** (el-Kasas, 28/50)

Çünkü onların maksadı, hidâyete tabi olmak olsaydı kesinlikle iman ederler, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e uyarlardı. Zira Yüce Allah, onun vasıtasıyla bütün ilâhî isteklere ve şer'î maksatlara açıkça delil teşkil eden pek açık belgeler ve son derece kesin deliller göstermiştir.

"Halbuki her işin kararlaştırılmış bir vadesi vardır." Yani şu ana kadar iş, henüz varacağı son noktaya varmamıştır, ama varacaktır. O son gelince de iman edenler, nimet dolu cennetlerde dolaşacak, Allah'ın mağfiret ve rızasına erişeceklerdir. Yalanlayanlar ise Allah'ın gazabında ve azabında ebedî kalacaklardır.

﴿ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّنَ ٱلْأَنۢبَآءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾ حِكْمَةٌۢ بَٰلِغَةٌ ۖ فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ ﴿٥﴾ ﴾

4- Andolsun onlara (inkardan) alıkoyacak özellikte birçok haber gelmiştir.

5- Bu, son derece üstün bir hikmettir. Ne var ki uyarılar fayda vermiyor.

4. Yüce Allah, onların sağlıklı bir maksatlarının, hidâyete tabi olmak gibi bir isteklerinin olmadığını açıklamak üzere şöyle buyurmaktadır: **"Andolsun onlara"** sapıklık ve azgınlıklarından kendilerini **"alıkoyacak özellikte birçok haber,"** geçmiş ve geleceğe dair haberler ve açık mucizeler **"gelmiştir."**

5. Bu, Yüce Allah tarafından gönderilmiş **"en yüksek seviyede ve yeterli bir hikmettir."** Böylelikle onun bütün âlemlere karşı delili ortaya konulmuştur. Peygamberleri gönderdikten sonra hiçbir kimsenin Allah'a karşı hiçbir bahanesi kalmamıştır. **"Ne var ki uyarılar fayda vermiyor."** Çünkü Allah şöyle buyurmuştur: **"Doğrusu üzerlerine Rabbinin** (azap) **sözü hak olmuş olanlar, kendilerine her türlü âyet/mucize gelse bile acıklı azabı görmedikçe iman etmezler."** (Yûnus, 10/96-97)

﴿ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ ۘ يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ إِلَىٰ شَىْءٍ نُّكُرٍ ﴿٦﴾ ﴾

6- O halde sen onlara aldırma. O gün çağırıcı, bilinmedik bir şeye çağırır.

6. Yüce Allah, Rasûlüne şöyle buyurmaktadır: Artık yalanlayıcıların hidâyet bulmalarına imkân olmadığı açıkça ortaya çıkmış, geriye, onlardan yüz çevirmekten başka bir seçenek kalmamıştır. Bu yüzden ona şöyle buyurmaktadır: **"O halde sen onlara aldırma"** ve onları gelip bulacak pek büyük bir günü ve müthiş dehşetli azabı bekle.

"O gün çağırıcı," İsrafil *aleyhisselam* **"bilinmedik bir şeye çağırır."** Yani bütün insanların bilmedikleri son derece korkunç ve dehşetli bir şeye çağırır. İnsanlık ondan daha dehşetli, daha korkunç ve daha ızdırap verici bir şey görmemiştir.

İsrafil, Sûr'a bir defa üfürdükten sonra bütün ölüler, Kıyamet'te (hesap için toplanılacak yer olan) Mevkıf'te toplanmak üzere kabirlerinden çıkacaklardır.

﴿ خُشَّعًا أَبْصَٰرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ﴿٧﴾ مُّهْطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِ ۖ يَقُولُ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾ ﴾

7- Zilletleri gözlerinden okunur bir halde kabirlerinden çıkarlar; tıpkı (yeryüzüne) **yayılmış çekirgeler gibi.**

8- Davetçiye doğru hızla koşarlar. Kâfirler, 'Bu, pek çetin bir gün!' derler.

7. "Zilletleri gözlerinden okunur bir halde," yani kalplerine ulaşan dehşet ve korkudan dolayı gözleri zilletle öne eğilmiş olarak **"kabirlerinden çıkarlar; tıpkı** (yeryüzüne) **yayılmış çekirgeler gibi."** Onlar çokluklarından ve dalgalar halinde iç içe girecekleri için oldukça fazla ve yeryüzünde dağılmış olan çekirgeleri andıracaklardır.

8. "Davetçiye doğru hızla koşarlar." Davetçinin çağrısına cevap verip çabucak geleceklerdir. Bu, davetçinin onları çağıracağına, Kıyamet Mevkıf'inde hazır olmalarını kendilerine emredeceğine, onların da bu çağrıyı kabul edip bu konuda çabuk hareket edeceklerine delildir.

Azapları hazırlanmış olan **"Kâfirler, 'Bu, pek çetin bir gün.' derler."** Nitekim bir ayette de şöyle buyrulmaktadır: **"Kafirler için hiç de kolay değildir."** (el-Müddessir, 74/10) Ayetin mefhumundan, o günün müminler için kolay olacağı anlaşılmaktadır.

﴿ ۞ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ۝٩ ﴾

9- Bunlardan önce Nûh'un kavmi de yalanlamıştı. Onlar kulumuz (Nuh'u) **yalanladılar ve 'Delidir' dediler. Böylece o,** (davetten) **alıkonuldu.**

9. Şanı yüce Allah, son Peygamberine, yalanlayıcıların durumunu, âyet ve mucizelerin onlara fayda sağlamadığını, onları hiçbir şekilde etkilemediğini bildirdikten sonra onları uyarıp önceki peygamberleri yalanlayan geçmiş ümmetlerin çarptırıldıkları cezaları hatırlatarak onları korkutmakta, Allah'ın onları nasıl helâk ettiğini, cezasını onlara nasıl ulaştırdığını bildirmektedir.

Bunlar içinde Yüce Allah'ın puta tapan bir kavme gönderdiği ilk rasûl olan Nûh kavmini zikretmektedir. O, kavmini Allah'ı tevhid etmeye, O'na hiçbir kimseyi ve hiçbir şeyi ortak koşmaksızın yalnızca Allah'a ibadete davet ettiği halde onlar şirk koşmaktan vazgeçmediler ve şöyle dediler:

"Tanrılarınızı sakın bırakmayın. Sakın Ved, Suvâ, Yeğûs, Yeûk ve Nesrö terk etmeyin." (Nûh, 71/23)

Nûh *aleyhisselam* onları gece-gündüz, gizli-açık davet etmeye devam etti. Ancak bu, onların inatlarını, azgınlıklarını ve peygamberlerine dil uzatmalarını artırmaktan başka hiçbir fayda sağlamadı.

Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onlar kulumuz** (Nuh'u) **yalanladılar ve 'Delidir' dediler."** Çünkü onların kanaatlerine göre atalarının izlemiş oldukları şirk ve sapıklık, aklın gösterdiği yoldur. Buna karşılık Nûh *aleyhisselam*'ın getirdiği yol cehalet ve sapıklıktır. O, ancak delilerin söyleyecekleri bir sözü söylemektedir.

Ancak onların bu sözleri bir yalandır. Dinen ve aklen kabul edilmiş değişmez gerçekleri alt-üst etmişlerdir. Aksine Nuh'un getirdikleri, değişmez hakkın kendisidir. Dosdoğru yol üzere bulunan aydınlık akılları hidâyete, nura ve doğruluğa iletir. Onların üzerinde bulundukları yol ise cahillik ve apaçık sapıklığın ta kendisidir.

"Böylece o, (davetten) **alıkonuldu."** O, kavmini Yüce Allah'a davet edince onlar onu engellediler ve ona sertçe çıkıştılar. Kahrolasıcalar, ona iman etmemekle ve onu yalanlamakla yetinmediler. Ellerinden geldiği kadar ona eziyet de ettiler. Bütün peygamber düşmanları da işte böyledir. Onların, peygamberlerine karşı takındıkları tutum hep böyledir.

﴿ فَدَعَا رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَغْلُوبٌ فَٱنتَصِرْ ۝١٠ ﴾

10- Nihâyet o, Rabbine, 'Ben yenik düştüm. Artık (onlara karşı bana) **yardım et.' diye dua etti.**

10. Kavminin tutumu karşısında Nuh *aleyhisselam*, Rabbine şöyle dua etti: **"Ben yenik düştüm."** Onlara karşı zafer kazanacak gücüm yok. Çünkü kavminden ancak pek az kişi iman etmişti. Bunların da kavimlerine karşı direnecek güçleri yoktu. Bu nedenle Allah'a, **"Artık"** onlardan benim intikamımı alarak bana **"yardım et."** dedi. Bir âyet-i kerimede de şöyle buyrulmaktadır: **"Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden dönüp dolaşan tek bir kimse bırakma!"** (Nûh, 71/26)

﴿ فَفَتَحْنَآ أَبْوَٰبَ ٱلسَّمَآءِ بِمَآءٍ مُّنْهَمِرٍ ۝١١ وَفَجَّرْنَا ٱلْأَرْضَ عُيُونًا فَٱلْتَقَى ٱلْمَآءُ عَلَىٰٓ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ۝١٢ ﴾

11- Biz de bardaktan boşanırcasına aralıksız (yağan) **bir su ile göğün kapılarını açtık.**

12- Yerin (dört bir tarafından da) **pınarlar fışkırttık. Böylece** (her iki) **su, takdir edilmiş bir işi gerçekleştirmek üzere birleşti.**

11. Yüce Allah da onun duasını kabul etti ve kavminden onun intikamını aldı: **"Biz de bardaktan boşanırcasına,"** ardı arkası kesilmeyen ve pek bol **"bir suyla göğün kapılarını açtık."**

12. **"Yerin pınarlarını da gürül gürül akıttık."** Yağmur semadan olağanüstü şekilde yağıp dururken, normalde su kaynağı olmak şöyle dursun, ateş yakılan yer olduğundan dolayı içinde su bulunması dahi söz konusu bulunmayan tandırlar da dahil olmak üzere yeryüzünün her tarafından sular fışkırıp aktı.

Gökten ve yerden çıkan **"su,"** Allah tarafından bu hususta **"takdir edilmiş bir işi gerçekleştirmek üzere birleşti."** Allah bunu ezelde yazıp takdir etmiş, azgın ve zalimler için bunu bir ceza olarak tespit etmişti.

﴿ وَحَمَلْنَٰهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَٰحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ ﴾

13- Onu ağaç levhalardan ve çivilerden oluşan (bir gemi) **üzerinde taşıdık.**

13. Kulumuz Nûh'u levhaları ve çivileri bulunan gemi üzerinde taşıyarak kurtardık. Bu geminin tahtaları birbirine çivilerle sağlam bir şekilde bağlanmış ve sapasağlam bir bütün haline getirilmişti.

﴿ تَجْرِى بِأَعْيُنِنَا جَزَآءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ ﴾

14- O (gemi) **gözlerimizin önünde/gözetimimiz altında akıp gidiyordu. Küfür/nankörlük ile karşılanana bir mükâfat olmak üzere.**

14. **"O** (gemi) **gözlerimizin önünde/gözetimimiz altında akıp gidiyordu."** Gemi, içindeki Nûh, onunla birlikte iman edenler ve gemiye yüklediği türlü mahlukat ile birlikte Allah'ın suda boğulmaktan koruması, himayesi ve gözetimi altında akıp gidiyordu. Zaten O, en güzel koruyucu, en güzel vekildir.

"Küfür/nankörlük ile karşılanana bir mükâfat olmak üzere." Bizim Nûh'u herkesi boğan suda boğulmaktan kurtarışımız, ona bir mükâfattı. Çünkü kavmi onu yalanlamış, onu inkâr etmiş; o ise sabırla onları davet etmeyi sürdürmüş, Allah'ın emri üzere direnmişti.

Kimse bundan onu geri çevirememiş, kimse bu işinden onu alıkoyamamıştı. Nitekim Yüce Allah bir âyet-i kerimede de şöyle buyurmaktadır: **"Denildi ki: Ey Nûh, katımızdan selâmetle in! Sana ve seninle beraber bulunan ümmetlere de hayır ve bereketler olsun."** (Hûd, 11/48)

Burada maksadın şöyle olma ihtimali de vardır: Biz, Nûh kavmini helâk edip onları böyle bir azaba ve rüsvaylığa mahkum ettik. Bu da onların küfür ve inatlarının bir cezasıydı. Ancak bu, (bu âyetin son kelimesi olan) "كُفِرَ" kelimesinin "كَفَرَ" şeklinde okunduğu kıraate uygun bir manadır.

﴿ وَلَقَد تَّرَكْنَٰهَآ ءَايَةً فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ ﴾

15- Andolsun ki Biz onu bir ayet/alamet olarak bıraktık. Yok mu düşünüp öğüt alan?

15. Andolsun Biz Nuh'un kavmiyle başından geçenlere dair kıssayı, öğüt alan kimselerin öğüt almaları için bir delil olarak bıraktık. Şöyle ki peygamberlere isyan edip onlara karşı inatla direnenleri Allah, kapsamlı ve çok çetin bir ceza ile helâk eder.

Buradaki zamirin gemiye ve gemi türüne ait olma ihtimali de vardır. Zira onun yapımı, Allah'ın rasûlü Nuh *aleyhisselam*'a öğretmesi sonucu gerçekleşmiştir. Daha sonra Yüce Allah, bu gemi yapma sanatını ve gemi türünü insanlar arasında baki kılmıştır ki, bunun hikmeti de O'nun kullarına olan rahmetini, inâyetini, kudretinin kemâlini ve sanatının harikuladeliğini onlara göstermesidir.

"Yok mu düşünüp ibret alan?" Âyetleri ibret alıp düşünen, öğüt alan, zihnini ve fikrini kendisine gelen bu ibretlere açan bir kimse yok mu? Çünkü bunlar son derece açık ve kolaydırlar.

﴿ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ ﴾

16- Nasılmış Benim azabım ve uyarılarım?

16. Ey muhatap! Allah'ın can yakıcı azabını ve hiçbir kimseye ileri sürecek bir mazeret bırakmayan uyarılarını nasıl buluyorsun?

﴿ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ ﴾

17- Andolsun ki Biz Kur'ân'ı düşünüp öğüt alınması için kolaylaştırdık. Yok mu düşünüp öğüt alan?

17. Yani bizler bu Kur'ân-ı Kerîm'in lafızlarını ezberlenmek ve okunmak üzere, manalarını da kavranmak ve öğrenmek üzere kolaylaştırdık. Çünkü bu Kur'ân, lafız itibarıyla en güzel bir sözdür, manaları en doğru, açıklamaları da en net olan bir kitaptır. Bu kitaba yönelen herkese Yüce Allah, maksadını son derece kolaylaştırır.

"Düşünüp öğüt almak;" ilim sahiplerinin kendisiyle öğüt alacakları her şeyi kapsar: Helâl, haram, emir ve yasak hükümleri, amellerin karşılıklarına dair hükümler, öğütler, ibretler, akide, doğru haberler gibi... Bundan dolayı gerek ezber gerek tefsir yönünden Kur'ân ilmi, ilimlerin en kolayı, kayıtsız ve şartsız olarak en üstünüdür. Kulun öğrenmek istemesi halinde kendisine yardımcı olunacak faydalı bilgi de işte budur.

Seleften bazı kimseler bu âyet-i kerime hakkında şöyle demişlerdir: "İlim talep eden yok mu? Ona bu hususta yardım olunacaktır."

Bundan dolayı Yüce Allah **"Yok mu düşünüp öğüt alan?"** buyruğuyla kullarını bu Kitab'a yönelmeye ve ibret alıp düşünmeye davet etmektedir.

﴿ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ ﴾

18- Âd kavmi de yalanladı. Ama nasılmış Benim azabım ve uyarılarım?

19- Biz, onların üzerine (kendileri için) **uğursuzluğu sürekli olan bir günde** (uğultusu ve soğuğu) **şiddetli olan bir kasırga gönderdik.**

18-19. Âd, Yemen'de bilinen bir kabilenin adıdır. Yüce Allah onlara Hûd *aleyhisselam*'ı Allah'ı tevhid etmeye ve yalnız O'na ibadet etmeye davet etmek üzere peygamber olarak göndermişti. Kavmi onu yalanladı. Bunun üzerine Yüce Allah üzerlerine **"uğursuzluğu sürekli olan,"** yani azabı çok çetin olan ve onları bedbaht edecek özellikte **"bir günde** (uğultusu ve soğuğu) **şiddetli olan bir kasırga"** gönderdi. Bu kasırga kesintisiz olarak yedi gece sekiz gün devam etti.

﴿ تَنزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ ﴾

20- O (kasırga) **insanları kaldırıp tıpkı kökünden sökülüp devrilmiş hurma kütükleri gibi yere seriyordu.**

21- Nasılmış Benim azabım ve uyarılarım?

20. "O (kasırga)," oldukça şiddetli estiğinden dolayı **"insanları kaldırıp tıpkı kökünden sökülüp devrilmiş hurma kütükleri gibi yere seriyordu."** Havaya kaldırıyor, sonra da onları yere fırlatıp helâk ediyordu. Helâk edilmelerinden sonra onların cesetleri, adeta rüzgarın kökünden koparıp yere serdiği hurma kütüğünü andırıyordu.

Emrine karşı gelmeleri halinde insanlar, Allah nezdinde ne kadar da değersiz oluyorlar!

21. "Nasılmış Benim azabım ve uyarılarım?" Allah'a andolsun ki azap, oldukça can yakıcıydı. Yapılan uyarılar ise kimsenin O'na karşı bir mazeret getirmesine imkân bırakmamıştı.

﴿ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ ﴾

22- Andolsun ki Biz Kur'ân'ı düşünüp öğüt alınması için kolaylaştırdık. Yok mu düşünüp öğüt alan?

22. Yüce Allah, kullarına bir rahmet ve onlara inâyet olmak üzere bu sözünü tekrarlamakta ve böylelikle onları dünya ve âhiretlerini ıslâh edecek şeylere çağırmaktadır.

﴿ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوا أَبَشَرًا مِّنَّا وَاحِدًا نَّتَّبِعُهُ إِنَّا إِذًا لَّفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَأُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِن بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ ﴾

23- Semûd kavmi de uyarıları yalanladı.

24- Dediler ki: 'İçimizden tek bir insana mı uyacağız?! O takdirde biz, şüphesiz bir sapıklık ve çılgınlık içinde oluruz!'

25- 'Vahiy aramızdan ona mı gönderilmiş?! Hayır; aksine o, çok yalancı ve şımarık biridir.'

26- Yarın kimin şımarık ve çok yalancı olduğunu bilecekler.

23. "Semûd kavmi" Hicr topraklarında bilinen ünlü bir kabiledir. Peygamberleri Salih *aleyhisselam*, onları Allah'a, O'na hiçbir şeyi ortak koşmaksızın bir ve tek olarak ibadet etmeye davet edip de başlarına gelecek azabı haber vererek uyardığında, onlar ona karşı çıktılar.

24. Onu yalanladılar, ona karşı büyüklenip şaşkın bir şekilde **"Bizden olan** (sıradan) **bir insana mı uyacağız?"** Yani biz nasıl olur da bizim gibi, insanların nazarında bizden üstün olmayan, meleklerden de olmayan bir insana uyarız? Üstelik o, tek bir şahıstır.

"O takdirde" eğer bu durumda olmasına rağmen ona uyacak olursak **"biz şüphesiz bir sapıklık ve çılgınlık içinde oluruz!"** Sapık ve bedbaht kimseler oluruz.

Onların söyledikleri bu sözler, sapıklıklarından ve bedbahtlıklarından kaynaklanan sözlerdir. Onlar ağaca, taşa ve resimlere tapan kimseler olmayı gururlarına yedirdiler; ama insanlardan gönderilmiş bir peygambere uymayı gururlarına yediremediler.

25. "Vahiy aramızdan ona mı gönderilmiş?" Nasıl olur da Allah aramızdan vahyi özellikle ona verir ve onun üzerine bu öğütleri indirir. Aramızdan özellikle onun seçilmesini gerektiren meziyeti nedir? Bu, tüm inkarcıların Yüce Allah'a karşı yaptıkları bir itirazlarıdır. Onlar bu itirazı hep yapagelmişlerdir. Sürekli olarak bunu ileri sürerek peygamberlerin çağrısını reddetmişlerdir.

Yüce Allah ise onların bu şüphelerini peygamberlerin ümmetlerine söylediklerini belirttiği şu buyruğuyla cevaplandırmaktadır: **"Peygamberleri onlara şöyle demişti: Biz ancak sizin gibi bir insanız. Ancak Allah kulları arasından dilediği kimselere lütfeder."** (İbrahim, 14/15)

Yüce Allah, peygamberlere öyle birtakım nitelik, ahlâk ve mükemmel özellikler bahşetmiştir ki, bununla Rablerinin risâletini alabilecek ve özellikle kendilerine vahyedilmesine sebep teşkil edecek bir konuma gelmişlerdir. Onların insanlardan olmaları, Yüce Allah'ın rahmet ve hikmetinin bir tecellisidir. Şâyet onlar meleklerden olsalardı, insanların onlardan vahyi öğrenmelerine imkân bulunmazdı. Ayrıca eğer onlar melek olsalardı bu sefer onları yalanlayan kimselerin dünya hayatında derhal cezalandırılmaları gerekirdi.

Semûd kavminin, peygamberleri Salih *aleyhisselam* hakkında söyledikleri bu sözlerden maksat, onu yalanlamaktır. Bundan dolayı onlar onun aleyhinde şu zalimce hükmü verdiler: **"Hayır; aksine o, çok yalancı ve şımarık biridir."** Yalanı da, kötülüğü de çok olandır, dediler.

Allah kahretsin onları! Ne kadar da akılsız, ne kadar da zalimdiler! Doğru sözlü, iyiliklerini samimi olarak isteyen kimselere ne kadar da çirkin sözlerle hitap ederek karşılık verdiler!

﴿ إِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ ﴾

27- Biz onlara bir imtihan olmak üzere dişi deveyi göndereceğiz. Artık onları gözetle ve sabret!

27. Hiç şüphesiz onların azgınlıkları artınca Yüce Allah, onları cezalandırdı. Allah onlara üzerlerindeki en büyük nimetlerden biri olan dişi deveyi, Allah'ın bir âyeti/mucizesi olarak gönderdi. Ondan hepsine yetecek kadar süt sağıyorlardı. **"Biz onlara bir imtihan olmak üzere"** onları denemek/sınamak için **"dişi deveyi göndereceğiz. Artık onları gözetle ve sabret!"** Onları davete sabırla devam et! Onların başına gelecekleri de gözetle! Yahut onlar iman mı edecekler, inkâra mı sapacaklar, bekle!

﴿ وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ ﴾

28- Onlara suyun, aralarında pay edilmiş olduğunu haber ver. Herkes kendi su içme sırasında hazır olacaktır.

28. "Onlara suyun, aralarında pay edilmiş olduğunu haber ver." Onların güzel ve tatlı olan sularının, kendileriyle dişi deve arasında pay edilmiş olduğunu bildir. Onun su içeceği belli bir günü olduğu gibi, kendilerinin de su içecekleri belli günleri vardır. **"Herkes kendi su içme sırasında hazır olacaktır."** Su içme sırası gelen o günde hazır bulunacaktır. Çünkü o gün sudan payı olmayana su içmek yasaktır.

﴿ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ ﴾

29- Derken onlar arkadaşlarını çağırdılar. O da (kılıcını) **aldı ve dişi deveyi kesip öldürdü.**

30- Nasılmış Benim azabım ve uyarılarım?

31- Biz üzerlerine tek bir çığlık gönderdik de onlar ağıl sahibinin (ağıla koyduğu) **saman gibi** (çer-çöp) **oldular.**

32- Andolsun ki Biz Kur'ân'ı düşünüp öğüt alınması için kolaylaştırdık. Yok mu düşünüp öğüt alan?

29. **"Derken üzerine onlar"** kabilenin en bedbaht kişisi olan ve bu işe girişen **"arkadaşlarını çağırdılar. O da** (kılıcını) **aldı,"** kendisine verilen kesme emrine uyup **"dişi deveyi kesip öldürdü."**

30-32. **"Nasılmış Benim azabım ve uyarılarım?"** Bu, çok şiddetli bir azap idi. Allah, üzerlerine hem çığlık, hem de sarsıntı göndermişti. Onlardan bir fert kalmamak üzere hepsini helâk etmişti. Allah, Salih *aleyhisselam*'ı ve onunla birlikte iman edenleri kurtarmıştı. **"Andolsun ki Biz Kur'ân'ı düşünüp öğüt alınması için kolaylaştırdık. Yok mu düşünüp öğüt alan?"**

﴿ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۭ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ ۖ نَجَّيْنَٰهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا۟ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَٰوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِۦ فَطَمَسْنَآ أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾ ﴾

33- Lût kavmi de uyarıları yalanladı.

34- Biz, üzerlerine çakıl taşı yağdıran bir rüzgâr gönderdik (de onları helak ettik). **Ancak Lût'un ailesi hariç; onları seher vaktinde kurtardık.**

35- Bu, katımızdan bir nimet idi. Biz şükredenleri işte böyle mükafatlandırırız.

36- Andolsun ki o (Lut), **onları azabımıza karşı uyarmıştı, ama onlar uyarıları şüphe ile karşılamışlardı.**

37- Ondan misâfirlerini (kötülük yapmak için kendilerine vermesini) **istemişlerdi de Biz, gözlerini silme kör etmiştik. 'Şimdi tadın azabımı ve uyarılarımı** (şüpheyle karşılamanın akıbetini)**!'**

38- Andolsun bir sabah vakti erkenden kalıcı bir azap onları yakaladı.

39- Tadın bakalım azabımı ve uyarılarımı (şüpheyle karşılamanın akıbetini)**!**

40- Andolsun ki Biz Kur'ân'ı düşünüp öğüt alınması için kolaylaştırdık. Yok mu düşünüp öğüt alan?

33-40. **"Lût kavmi de,"** Lût *aleyhisselam* kendilerini, kimseyi ortak koşmaksızın sadece Allah'a ibadete davet edip şirkten ve âlemler arasında kendilerinden

önce hiç kimsenin işlemediği o hâyâsızlıktan vazgeçmelerini emrettiğinde kavmi **"uyarıları yalanladı."** Onu yalanlayarak şirklerini ve çirkin işlerini sürdürmeye devam ettiler. Nihâyet misafir suretinde gelen meleklerin haberini alan kavmi, onlara hâyâsızlık yapmak üzere çabucak yanına geliverdiler -*Allah'ın lâneti üzerlerine olsun*- ve misafirlerini elinden almak istediler. Yüce Allah da Cibril *aleyhisselam*'a emretti ve o da kanadıyla gözlerini kör etti.

Peygamberleri, onlara Allah'ın çetin yakalayışını ve cezasını hatırlatmakla birlikte **"onlar uyarıları şüphe ile karşılamışlardı."**

"Andolsun bir sabah vakti erkenden kalıcı bir azap onları yakaladı." Allah yurtlarının altını üstüne getirdi. Arkalarından da pişirilmiş taşlar gelip onları buluyordu ki bu taşlar Rabbinin nezdinde haddi aşan o günahkârlar için işaretlenmişti.

Yüce Allah, Lût *aleyhisselam* ile onun aile halkını Rablerine şükürlerinin ve sadece O'na hiçbir kimseyi ortak koşmaksızın ibadet etmelerinin bir mükâfatı olarak o büyük sıkıntıdan kurtarmıştı.

﴿ وَلَقَدْ جَآءَ ءَالَ فِرْعَوْنَ ٱلنُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَٰهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ ﴾

41- Andolsun Firavun hanedanına da uyarılar gelmişti.

42- Ama ayetlerimizin/mucizelerimizin hepsini yalanladılar. Biz de onları yenilmez galip ve her şeye kadir olanın şanına yaraşır şekilde (azapla) **yakalayıverdik.**

41-42. **"Andolsun Firavun hanedanına,"** ona ve kavmine **"uyarılar gelmişti."** Allah, onlara Kelîmullah Mûsâ'yı peygamber olarak göndermiş, apaçık âyetlerle, göz kamaştırıcı mucizelerle onu desteklemiş, onlara başkalarının tanık olmadığı pek çok ibretli durum göstermişti. Fakat onlar Allah'ın bütün bu âyetlerini/mucizelerini yalanladılar. O da onları **"yenilmez galip ve her şeye kadir olanın şanına yaraşır şekilde"** yakalayıp Firavun'u askerleriyle birlikte suda boğmuştu.

﴿ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُو۟لَٰٓئِكُمْ أَمْ لَكُم بَرَآءَةٌ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ ﴾

43- Şimdi sizin kâfirleriniz bunlardan daha mı hayırlı, yoksa kitaplarda sizin için bir kurtuluş senedi mi var?

43. Buraya kadar anlatılan kıssaların hatırlatılmasından maksat, insanları ve Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yalanlayanları yaptıklarından sakındırmak-

tır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Şimdi sizin kâfirleriniz bunlardan daha mı hayırlı?"** Peygamberlerin en faziletlisini yalanlayan bu kimseler, Allah'ın helâklarını söz konusu ettiği ve başlarına neler geldiğini anlattığı önceki yalanlayıcılardan daha mı iyi?

Eğer bunlar, onlardan daha iyi iseler azaptan kurtulmaları mümkün olabilir. Onlara isabet eden musibetler bunlara gelmeyebilir. Fakat durum hiç de öyle değil! Eğer bunlar, öncekilerden daha kötü değilseler de onlardan daha hayırlı hiç değildirler.

"Yoksa kitaplarda sizin için bir kurtuluş senedi mi var?" Yani Allah, size peygamberlere indirmiş olduğu kitaplarda bir ahid/söz vermiş de siz buna binaen Allah'ın verdiği haber ve sözlerle kurtulacağınıza mı inanmaktasınız? Halbuki böyle bir şey yoktur. Hatta adalet ve hikmeti ihtiva eden ilahî kitaplarda onların azaptan kurtulacaklarının yazılmasına aklen ve dinen imkân yoktur. Çünkü peygamberlerin en faziletlisini, Allah nezdinde en değerlilerini yalanlayarak inatla ona karşı duran bu gibi kimselerin kurtuluşa ermesi, hikmetli bir iş olamaz.

﴿ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ ﴾

44- Yoksa onlar, 'Biz birbirini destekleyen, yenilmez bir topluluğuz.' mu diyorlar?

45- Yakında o topluluk, yenilecek ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.

44. O halde geriye (azaptan kurtulmaları için) onların kendilerini koruyacakları bir güce sahip olmalarından başka bir seçenek kalmıyor. Bundan dolayı Yüce Allah (onların kendi aralarında söyledikleri sözlerini haber vererek) şöyle buyurmaktadır: **"Yoksa onlar 'Biz birbirini destekleyen, yenilmez bir topluluğuz.' mu diyorlar?"**

45. Ancak Yüce Allah, onların güçsüzlüklerini ve yenilgiye uğratılacaklarını açıklayarak şöyle buyurmaktadır: **"Yakında o topluluk yenilecek ve arkalarını dönüp kaçacaklardır."**

Nitekim Yüce Allah'ın haber verdiği gibi de olmuştur. Allah, onların en büyük topluluklarını Bedir günü bozguna uğrattı. Onların ileri gelenleri ve liderleri öldürüldü. Zelîl düştüler. Allah dinine, Peygamberine ve gerçek taraftarları olan mü'minlere yardım etti ve onları zafere kavuşturdu.

Bunun yanı sıra onların öncekilerinin de, sonrakilerinin de, dünya hayatında musibete uğrayanlarının da, lezzetlerinden faydalananların da toplanıp bir araya getirilecekleri süresi belirlenmiş bir vakitleri de vardır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ ﴾

46- Dahası onların asıl (azap) **vakti, Kıyamettir ve Kıyamet, daha dehşetli ve daha acıdır.**

46. "Dahası onların asıl (azap) **vakti,"** kendilerine amellerinin karşılıkları verilerek adil bir şekilde kendilerinden hakkın alınacağı vakit, **"Kıyamettir ve Kıyamet daha dehşetli ve daha acıdır."** Pek büyük, pek zorlu ve sıkıntılıdır. Tasavvur olunabilen yahut düşünülebilen bütün musibetlerden daha büyüktür.

﴿ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ ﴾

47- Şüphesiz günahkârlar, sapıklık ve çılgın ateş içindedirler.

47. "Şüphesiz" şirk ve onun dışındaki türlü masiyetlerden oluşan pek büyük günahları çokça işleyen **"günahkârlar, sapıklıkta ve çılgın ateş içindedirler."** Onlar dünyada hem bilgi hem de kendilerini azaptan kurtaracak ameli işleme konusunda sapıtmış kimselerdir. Kıyamet gününde de can yakıcı bir azapta ve üzerlerinde tutuşturulacak olup cesetlerinden başlayıp ta kalplerine ulaşıncaya kadar durmadan yanacak olan bir ateş içinde olacaklardır.

﴿ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ ﴾

48- O gün yüzüstü ateşte sürüklenirler: 'Cehennemin (can yakıcı) **dokunuşunu tadın!'** (denir).

48. "O gün yüzüstü ateşte sürüklenirler." Oysa yüz, vücut azalarının en şereflisidir. Yüzün acı ve ızdırabı, başka organlarınkinden daha fazladır. Bu şekilde azap edilerek aşağılanıp rezil edilecekler ve onlara, **"Cehennemin** (can yakıcı) **dokunuşunu tadın!"** denilecektir. Yani cehennem ateşinin acısını, öfkesini ve alevinin ızdırabını tadın, denir.

﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ ﴾

49- Şüphesiz Biz her şeyi bir kader/ölçü ile yarattık.

49. Bu buyruk, bütün mahlukatı, ulvî ve süflî âlemin hepsini kapsammaktadır. Bunları yaratan sadece Yüce Allah'tır. O'nun dışında hiçbir yaratıcı yoktur. Hiç kimse yaratmada O'nunla ortak değildir. O, bütün bunları önceden bildiği, Kalemi ile vakitlerini, miktarlarını ve bütün niteliklerini tespit etmiş olduğu bir takdir dahilinde yaratmıştır.

Bu ise Yüce Allah'a göre çok kolaydır. Bundan dolayı şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَمَآ أَمْرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٌ كَلَمْحٍۭ بِٱلْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ ﴾

50- Bizim buyruğumuz, bir anlık bakış gibi, bir tek sözden başka bir şey değildir.

50. O, bir şeyi diledi mi ona "Ol" der. O da hemen O'nun dilediği gibi oluverir. Bu, tıpkı bir anlık bakış/bir göz kırpması gibi hızlıdır. Herhangi bir karşı koyma veya zorluk söz konusu olmaz.

﴿ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَآ أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ ﴾

51- Andolsun Biz sizin benzerlerinizi helâk ettik. Yok mu düşünüp öğüt alan?

51. "Andolsun Biz" sizin yaptığınız amellerin benzerini işleyen, yalanladığınız gibi yalanlayan önceki ümmetlerden **"benzerlerinizi helâk ettik. Yok mu düşünüp öğüt alan?"** Ki bu sayede şu gerçeği anlasın: Yüce Allah'ın öncekilerle sonrakiler hakkındaki sünneti/kanunu birdir. O'nun hikmeti, kötüleri helâk etmeyi gerektirir ki bunlar da onlar gibidir. İki kesim arasında hiçbir fark yoktur.

﴿ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُّسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ ﴾

52- Yaptıkları her şey defterlerdedir.

53- Küçük, büyük her şey satır satır yazılıdır.

52. "Yaptıkları her şey defterlerdedir." Hayır olsun, şer olsun ne yaparlarsa ilahî takdirin kayıtlı olduğu kitaplarda onlar hakkında yazılmıştır.

53. "Küçük büyük her şey satır satır yazılıdır." İşte kaza ve kaderin hakikati budur. Her şeyi Yüce Allah bilir ve nezdindeki Levh-i Mahfuz'da bunları satır satır kaydetmiştir. Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz.

İnsanın başına gelmiş olan bir şeyin herhangi bir şekilde ona gelmemesi söz konusu değildir. Onun başına gelmeyecek herhangi bir şeyin de herhangi bir surette onun başına gelecek olması düşünülemez.

﴿ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍۭ ﴿٥٥﴾ ﴾

54- Şüphesiz takvâ sahipleri, cennetlerde ve ırmak kenarlarındadırlar.

55- Kudret sahibi Melîk'in katında, hak meclisindedirler.

54. "Şüphesiz takvâ sahipleri," şirkten sakınan büyük ve küçük günahlardan korunan, Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınanlar **"cennetlerde ve ırmak kenarlarındadırlar."** Hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir kimsenin hatırından geçirmediği çok güzel ağaçlar, ırmaklar, yüksek köşkler, çok güzel konaklar, lezzetli yiyecek ve içecekler, pek güzel huriler, oldukça güzel bağlar, bahçeler bulunan nimet cennetlerindedirler. Mutlak egemen ve her şeyin gerçek Malikinin rızasına ve O'na yakın olma başarısına nail olacaklardır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

55. "Kudret sahibi Melîk'in katında, hak meclisindedirler." Artık bundan sonra Rablerinin lütuf ve ihsanından onlara neler vereceğini, onlara neleri bağışlayacağını sorma gitsin!

Allah bizleri bu mükâfatlara nail olacaklardan kılsın. Bizim kötülüklerimiz sebebiyle O'nun nezdindeki iyiliklerden bizi mahrum kılmasın.

Kamer sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Yüce Allah'a hamd u senâlar olsun.

سورة الرحمن

RAHMAN SÛRESİ

-55-

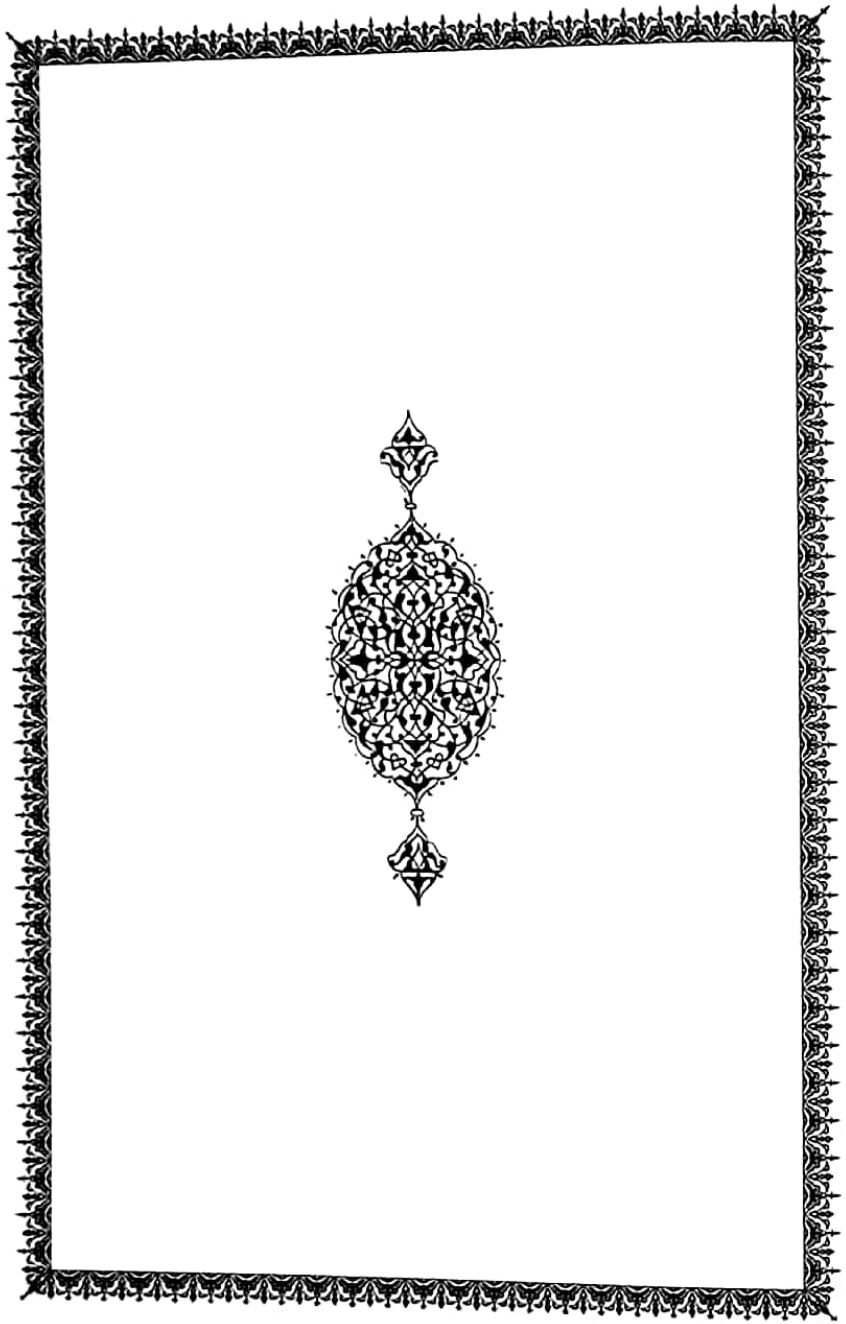

55- RAHMAN SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 78 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ الرَّحْمَٰنُ ۝١ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ۝٢ خَلَقَ الْإِنسَانَ ۝٣ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ۝٤ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Rahmân,

2- Kur'ân'ı öğretti;

3- İnsanı yarattı;

4- Ona beyânı öğretti.

1. Bu sûre-i celileyi Yüce Allah, rahmetinin genişliğine, ihsanının kapsamlılığına, lütuf ve iyiliklerinin çokluğuna delâlet eden **"Rahmân"** ismiyle başlatmaktadır. Daha sonra kullarına ihsan etmiş olduğu rahmetine ve rahmetinin etkilerine delil olan dinî, dünyevî ve uhrevî nimetlerini zikretmektedir. Bunun ardından cinlerin ve insanların kendisine şükretmeleri için nimetlerinin her bir türüne dikkatlerini çekmekte ve **"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"** diye sormaktadır.

2. Allah, kullarına lafız ve manalarıyla **"Kur'ân'ı öğretti"**ğini ve bunları öğrenmeyi kolaylaştırdığını bildirmektedir. Bu, Allah'ın kullarına merhametinden ihsan etmiş olduğu en büyük lütuf ve rahmettir. Çünkü onlara en güzel lafızlarla, en açık anlamlarla, her türlü hayrı içeren, her türlü kötülükten sakındıran Arapça bir Kur'ân indirmiştir.

3-4. "İnsanı" en güzel surette, azaları mükemmel, organları tastamam, yapısı pek sağlam olarak **"yarattı."** Yoktan var eden Yüce Allah, onun yaratılışını çok itinalı ve sağlam yaratmıştır.

4. Yine **"ona beyânı"** öğretmek suretiyle onu diğer canlılardan pek üstün ve ayrıcalıklı kılmıştır. Beyan, içindekileri açıklayabilme gücüdür. Bu, hem konuşmayı hem de yazı yazmayı öğrettiğini ifade etmektedir.

Yüce Allah'ın Âdemoğullarını kendisi vasıtasıyla diğer varlıklardan üstün ve ayrıcalıklı kıldığı beyân, ona ihsan etmiş olduğu nimetlerinin en değerlilerinden ve en büyüklerindendir.

﴿ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۝٥ ﴾

5- Güneş ve ay, bir hesap ile hareket eder.

5. Yani Yüce Allah, güneşi ve ayı yaratmış, kullarına olan rahmetinin ve onlara gösterdiği inayetin bir tecellisi olarak onları belli bir kanuna, hesaba ve ölçüye bağlı kılmıştır. Her ikisi de kulların hizmetine boyun eğmiş bir halde akıp giderler. Böylelikle onların bu ikisine bağlı olan maslahatları gerçekleşir, yılların sayısını ve hesabını bilirler.

﴿ وَٱلنَّجْمُ وَٱلشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ۝٦ ﴾

6- Yıldızlar ve ağaçlar da secde ederler.

6. Gökteki **"yıldızlar ve"** yerdeki **"ağaçlar da"** Rabbini bilir ve anarlar. O'na **"secde ederler."** İtaat edip boyun eğerler. O'nun kendilerini amade kıldığı ve kulların maslahat ve menfaatlerine yönelik vazifelerine itaatle boyun eğerler.

﴿ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلْمِيزَانَ ۝٧ ﴾

7- Göğü O yükseltti ve mîzânı/adaleti de O koydu.

7. **"Göğü,"** yeryüzündeki varlıkların tavanı olmak üzere **"O yükseltti ve mîzânı,"** söz ve fiillerde insanlar arasında adaleti **"O koydu."**

"Mîzân"dan kasıt, sadece bildiğimiz terazi değildir. Belirttiğimiz gibi bunun kapsamına hem bilinen terazi, hem eşyanın, miktarların, alanların ve bilinmeyen hususlarının tespit edildiği her türlü ölçü girer, hem de kullar arasındaki anlaşmazlıkların hükme bağlandığı ve aralarında kendisiyle adaletin sağlandığı hakikat ölçüleri girer. Bundan dolayı Yüce Allah -devamla- şöyle buyurmaktadır:

﴿ أَلَّا تَطْغَوْا فِى ٱلْمِيزَانِ ۝٨ وَأَقِيمُوا۟ ٱلْوَزْنَ بِٱلْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا۟ ٱلْمِيزَانَ ۝٩ ﴾

8-9- Bu, terazide haksızlık yapmayın; tartıyı adaletle dosdoğru yapın ve terazide eksiltme yapmayın diyedir.

8-9. **"Bu, terazide haksızlık yapmayın."** Allah, mîzânı/adaleti onda haddi aşmayasınız diye indirdi. Çünkü mesele, sizin akıl ve görüşlerinize havale edilmiş olsaydı ancak Yüce Allah'ın bilebileceği pek çok dengesizlikler ortaya çıkardı. Göklerin, yerin ve onlarda bulunanların hepsinin düzeni bozulurdu.

"Tartıyı adaletle, dosdoğru yapın." Gücünüz ve imkânınız çerçevesinde tartılarınız adaletli olsun.

"Ve terazide eksiltme yapmayın." Hakları eksik vermeyin. Mizanın/adaletin aksi olan haksızlığa, zulüm ve haddi aşmaya yönelmeyin.

﴿ وَٱلْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ۝١٠ ﴾

10- Yeri de (orada yaşayan) **varlıklar için** (yaratıp düzene) **koydu.**

10. Allah, yeryüzünü mahlukatın faydasına olmak üzere sahip olduğu yoğunluk, yerleşmeye elverişlilik, farklı nitelik ve durumlar gibi özelliklere sahip kıldı. Ta ki orada yerleşsinler, onlar için orası üzerinde bina yapacakları, ekip dikme imkânı bulacakları bir döşek olsun. Orayı kazabilsinler, yollarını izleyebilsinler, madenleriyle ve orada bulunan ihtiyaç duydukları, hatta kendileri için zorunlu olan her şeyden yararlansınlar diye böyle yaptı.

Daha sonra Yüce Allah oradaki zorunlu temel gıdaları belirterek şöyle buyurmaktadır:

﴿ فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَٱلنَّخْلُ ذَاتُ ٱلْأَكْمَامِ ۝١١ ﴾

11- Orada meyveler ve tomurcuklu hurma ağaçları vardır.

11. **"Orada meyveler"** kulların meyve olarak yedikleri üzüm, incir, nar, elma ve meyve veren bütün ağaçlar **"ve tomurcuklu hurma ağaçları vardır."**

Yani olgunlaşıncaya kadar içinden yavaş yavaş salkımların çıktığı tomurcuk kapları bulunan hurma ağaçları vardır. Bu da hem saklanabilecek, hem taze olarak yenilebilecek bir gıdadır, hem de gerek ikamet edenin, gerek yolculukta bulunanın azığıdır. Aynı zamanda en güzel meyvelerden lezzetli bir meyvedir.

﴿ وَٱلْحَبُّ ذُو ٱلْعَصْفِ وَٱلرَّيْحَانُ ۝١٢ ﴾

12- Saplı tahıllar ve hoş kokulu bitkiler de vardır.

12. "Saplı tahıllar," yani dövülen, saplı daneler vardır. Bunların samanlarından hayvanlar ve başka şeyler için faydalanılır. Bunun kapsamına buğday, arpa, mısır, pirinç, darı vb. girmektedir.

"Ve hoş kokulu bitkiler de vardır." Bununla insanların yedikleri bütün rızıkların kastedilmiş olma ihtimali vardır. O zaman bu, genel olanın özel olana atfedilmesi kabilinden bir ifade olur. Buna göre Yüce Allah kullarına ihsan etmiş olduğu temel gıda ve rızıkları hem genel, hem de özel türleriyle zikrederek lütfunu hatırlatmaktadır.

"Hoş kokulu bitki"den, bildiğimiz reyhan/fesleğenin kastedilmiş olma ihtimali de vardır. Allah, bunu zikrederek kullarına olan lütfunu hatırlatmaktadır. Çünkü ruhlara sevinç veren, nefisleri rahatlatan oldukça değerli ve pek hoş olan çeşitli kokuları elde etmeyi Yüce Allah kolaylaştırmıştır.

﴿ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ ﴾

13- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

13. Allah, hem gözlerle hem basiretlerle müşahade edilen pek çok nimetini hatırlattıktan sonra, hitap da cin ve insanlara yönelik olduğundan dolayı kendi nimetlerini onlara itiraf ettirmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"** Yani Allah'ın dinî ve dünyevî hangi nimetini inkar edebilirsiniz? Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bu sureyi cinlere okuduğunda onlar bu soruya ne güzel cevap vermişlerdir. Zira Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bu ayeti okuduğu her defasında onlar *"Ey Rabbimiz, Senin nimetlerinden hiçbir şeyi yalanlayamayız. Hamd yalnız Sanadır."* demişlerdir.[4]

İşte Yüce Allah'ın bu tür nimet ve lütufları kula karşı okunduğu vakit kulun onları bu şekilde itiraf etmesi, onlara şükretmesi ve onlardan dolayı Allah'a hamdetmesi gerekir. Daha sonra Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ كَٱلْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ ٱلْجَآنَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ﴿١٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾ ﴾

14- İnsanı çömlek gibi pişmiş kuru bir çamurdan yarattı.

15- Cinleri de ateşten bir karışımdan yarattı.

4 Bkz. Tirmizî, 3291; Hakim, 2/473.

16- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

14. Bu da Yüce Allah'ın kullarına olan nimetlerinden biridir. Onlara kudretinin ve harikulâde sanatının birtakım eserlerini göstermektedir. Şöyle ki O, **"insanı,"** yani ataları olan Âdem *aleyhisselam*'ı **"çömlek gibi pişmiş kuru bir çamurdan yarattı."** Yani önce suyla son derece sağlam ve ölçülü bir şekilde ıslatılmış, sonra kuruyuncaya kadar bırakılıp arkasından tıpkı ateşte pişirilmiş çamurdan yapılmış testi sesini andıran bir ses verecek hale gelmiş olan çamurdan yarattı.

15. "Cinleri," yani onların ataları olan melun İblis'i **"de ateşten bir karışımdan yarattı."** Yani saf ateş alevinden ya da kısmen dumanın karışmış olduğu alevden yarattı.

Bu da ağırbaşlılığın, ağırlığın ve pek çok menfaatin yeri olan toprak ve çamurdan yaratılmış olan Âdem'in mayasının şerefli olduğuna delildir. Cinlerin mayasını teşkil eden ateş ise böyle değildir. Çünkü o; hafifliğin, gelişigüzel hareketlerin, kötülüğün ve fesadın kaynağıdır.

16. Yüce Allah, cin ve insanların yaratılışını açıkladıktan ve bunların yaratılış maddesini belirttikten sonra bunun kendilerine bir lütuf ve ihsan olmasından dolayı **"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"** buyurmaktadır.

﴿ رَبُّ ٱلْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ ٱلْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾ ﴾

17- O, hem iki doğunun Rabbidir, hem de iki batının Rabbidir.

18- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

17-18. Yani güneşin, ayın ve parlak yıldızların hem aydınlattığı ve hem üzerlerine battığı şeylerin hem de bunların içinde bulunan her şeyin yüce Rabbi O'dur, hepsi O'nun iradesi ve rubûbiyeti altındadır.

Burada doğu ve batının "iki" olarak belirtilmesi, yazın ve kışın doğuş yerleri itibarıyladır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

﴿ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ ﴾

19- O iki denizi birbirlerine kavuşacak şekilde salıverdi.

20- Ama aralarında bir engel vardır (ki onu aşıp birbirlerine) **karışmazlar.**

21- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

22- O iki denizden de inci ve mercan çıkar.

23- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

19-23. İki denizden kasıt, tatlı sular ile tuzlu olan denizlerdir. Bunlar birbirlerine kavuşurlar. Tatlı su, tuzlu denizlere akar ve bir araya gelirler. Ancak Yüce Allah, bunlar arasında yeryüzünü bir engel kılmıştır ki, biri diğerine taşıp baskın gelmesin ve böylelikle her ikisinden de yararlanmak mümkün olsun.

Tatlı sulardan içerler, ağaçlarını, ekinlerini ve tarlalarını onunla sularlar. Tuzlu suyla hava temizlenir, balıklar ürer, inci ve mercan bulunur. Ayrıca denizler, gemiler ve diğer deniz araçlarının yol alabilecekleri şekilde amade kılınmıştır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَـٰمِ ﴿٢٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ ﴾

24- Denizde dağlar gibi akıp giden (insanlar tarafından) **yapılmış gemiler de O'nundur.**

25- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

24. Yüce Allah, insanoğullarının inşa ettikleri ve izniyle denizi yarıp giden gemileri kullarının faydasına amade kılmıştır. Bu gemiler, büyüklükleri dolayısıyla adeta büyük dağlar gibidirler. İnsanlar bunlara biner, üzerinlerinde eşyalarını ve çeşitli ticaret mallarını, bunun dışında ihtiyaç duydukları, hatta zaruri gördükleri daha başka şeylerini de taşırlar. Gökleri ve yeri koruyan Allah, bunları da korur.

25. İşte bu da Yüce Allah'ın pek büyük ve değerli nimetlerindendir. Bundan dolayı Yüce Allah, **"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"** buyurmaktadır.

﴿ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ ﴾

26- O (yeryüzü) **üzerindeki herkes yok olacaktır.**

27- Rabbinin celâl ve ikrâm sahibi yüzü ise baki kalacaktır.

28- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

26-28. Yeryüzünde bulunan insan, cin, hayvan ve diğer bütün varlıklar ölecek, yok olup gidecekler. Oysa asla ölmeyecek olan kamil hayat sahibi ise baki kalacaktır. O, **"celâl ve ikrâm sahibi,"** yani azamet, kibriyâ ve şeref sahibidir. Bundan dolayı O, ta'zim edilip yüceltilir. Yine ikram, yani geniş lütuf ve kerem sahibidir. Dostlarını ve has kullarını türlü ikramlarla donatır. Gerçek dostları da O'na saygı ve tazimde bulunur, O'nu yüceltir, sever ve O'na yönelip ibadet ederler. **"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"**

﴿ يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾ ﴾

29- Göklerde ve yerde bulunan herkes O'ndan istekte bulunur. O her gün bir iştedir.

30- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

29-30. Yani O, yaratılmışların hiçbirine muhtaç olmayandır. Lütuf ve keremi pek boldur. Bütün varlıklar O'na muhtaçtır. Bütün ihtiyaçlarını hem halleri hem de sözleriyle O'ndan isterler. Bir göz açıp kırpacak kadarlık bir süre, hatta ondan da daha az bir süre dahi O'na muhtaç olmamaları düşünülemez.

"O, her gün bir iştedir." Fakiri zenginleştirir, kalbi kırık olanın gönlünü yapar, kimilerine verir, kimilerine vermez, öldürür, diriltir, alçaltır, yükseltir. Kimi işleri yapması başka işlerle uğraşmasına engel değildir. Dileklerin çokluğu O'nu şaşırtmaz. Israr edenlerin ısrarları, dilekte bulunanların dileklerinin fazlalığı O'nu usandırmaz.

Bağışları yerde ve göklerde bulunanların hepsini kuşatan, pek çok bağış ve kerem sahibi olan Allah'ın şanı ne yücedir! O'nun lütfu her an ve tüm zamanlarda, bütün mahlukatı tamamıyla kaplamıştır. İsyankârların isyanı, kendisini tanımayan ve lütfunu bilmeyen cahil muhtaçların O'na ihtiyaçları yokmuş gibi davranmaları, bağış ve ihsanını engellemeyen Allah ne yücedir!

Yüce Allah'ın **"O, her gün bir iştedir."** diyerek haber verdiği bütün bu hususlar, ezelde belirleyip hükme bağladığı bütün takdir ve tedbirlerini ifade eder. Yüce Allah, bunları hikmetinin gerektirdiği zamanları geldikçe gerçekleştirip yürürlüğe koyar. Bunlar, emir ve yasaklardan oluşan dinî hükümleri de bu dünya yurdunda kaldıkları sürece kullarına uyguladığı kaderî hükümleri de kapsar. Nihayet bütün varlıklar son bulup Allah kendilerini yok ettikten ve ceza (amellerinin karşılığına dair) hükümlerini uygulamayı dileyip adaletini, lütfunu ve ihsanının

çokluğunu kendisiyle tanıyacakları ve O'nu tevhid edecekleri şekilde göstermeyi murat edeceği vakit, bütün mükellefleri imtihan yurdundan ebedî hayatta kalınacak yurda taşıyacaktır. İşte o vakit de bu (cezâî) hükümlerinin uygulanma sırası gelmiş olacaktır. İşte bir sonraki ayetten kasıt da budur:

﴿ سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ ﴾

31- Ey insanlar ve cinler! Yakında sıra size gelecek/yalnız sizin (hesabınızla) **ilgileneceğiz.**

32- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

31-32. Yani sadece hesabınızı görmekle ve dünya yurdundayken işlemiş olduğunuz amellerinizin karşılıklarını size vermekle meşgul olacağız.

﴿ يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ إِنِ ٱسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا۟ مِنْ أَقْطَارِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ فَٱنفُذُوا۟ ۚ لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَٰنٍ ﴿٣٣﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ ﴾

33- Ey cin ve insan toplulukları! Eğer göklerin ve yerin bucaklarından çıkıp gitmeye gücünüz yetiyorsa çıkın. Ama büyük bir güç olmadıkça çıkamazsınız!

34- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

33. Yani Allah, onları Kıyamette bir araya getireceği vakit âcizliklerini ve güçsüzlüklerini, buna karşılık kendisinin egemenliğinin kemâlini, meşîet ve kudretinin mutlak geçerliliğini onlara haber verecektir. Onların âcizliklerini dile getirmek üzere şöyle buyuracaktır: **"Ey cin ve insan toplulukları! Eğer göklerin ve yerin bucaklarından çıkıp gitmeye gücünüz yetiyorsa çıkın."** Yani Allah'ın egemenlik ve saltanatının dışına çıkabilmek için bir yer, bir çıkış yolu bulabiliyorsanız çıkın.

"Ama büyük bir güç olmadıkça çıkamazsınız!" Oradan ancak büyük bir güç, egemenlik ve kemâl derecesindeki bir kudret sahibi olmak suretiyle çıkabilirsiniz. Ancak bunu nerede bulabilecekler? Kendilerine bir fayda sağlayamıyor, bir zararı defedemiyor, öldüremiyor, hayat veremiyor, öldükten sonra da diriltemiyorlar. İşte o konumda O'nun izni olmaksızın hiç kimse konuşamayacaktır.

Orada fısıltı dışında bir şey işitilmeyecektir. O konumda hükümdarlar da, köleler de, yönetenler de, yönetilenlerde, zenginler de, fakirler de eşit olacaktır.

Daha sonra Yüce Allah, böyle bir günde onlara neler hazırladığını beyan ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ ﴾

35- Üzerinize ateş alevi ve bir duman gönderilir de ne kendinize ne birbirinize yardım edebilirsiniz.

36- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

35. Yani üzerinize saf bir ateş alevi ve kısmen dumanın karıştığı bir alev salınır. Bu korkunç iki şey üzerinize salınır ve bunlar her yanınızı kuşatır, ey cin ve insan topluluğu! Ne buna karşı koymaya gücünüz olur, ne de Allah'tan başka size yardım edecek bir kimse bulunur.

36. Yüce Allah'ın kullarını korkutması, hem bir nimet hem de en yüce maksatlara ve en değerli bağışlara doğru itecek bir kamçı niteliğinde olduğundan dolayı, bunları hatırlatmakla onlara ihsan etmiş olduğu lütfunu dile getirerek **"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"** buyurmaktadır.

﴿ فَإِذَا ٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَٱلدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْـَٔلُ عَن ذَنۢبِهِۦٓ إِنسٌ وَلَا جَآنٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾ ﴾

37- Gök yarılıp da kıpkırmızı bir gül ve erimiş maden gibi olduğu zaman...

38- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

39- O gün ne bir insana, ne de bir cine günahı sorulacak.

40- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

37-38. Kıyamet gününde dehşetli hallerden, pek çok musibetten, korku verici durumların ardı arkasına gelmesinden dolayı **"gök yarılıp"** ay ve güneş söndürüleceği, yıldızlar dağıtılacağı; korku ve dehşetin şiddetinden dolayı **"da kıpkırmızı bir gül ve erimiş maden gibi,"** eritilmiş bakır yahut kurşun gibi **"olduğu zaman... O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"**

39-40. "O gün ne bir insana, ne de bir cine günahı sorulacak." Onları öğrenme kastıyla böyle bir soru sorulmayacak. Çünkü Yüce Allah, gizliyi de açığı da, geçmişi de geleceği de bilendir. O, onların durumları hakkındaki bilgisine göre kullara amellerinin karşılığını verecektir.

﴿ يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ بِسِيمَٰهُمْ فَيُؤْخَذُ بِٱلنَّوَٰصِى وَٱلْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ ﴾

41- Günahkârlar simalarından tanınacak, perçemlerinden ve ayaklarından tutulup (yaka paça ateşe atılacaklardır).

42- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

41-42. Yüce Allah, kıyamet gününde dünyadayken hayır işlemiş olanlarla, kötülük işlemiş olanlara kendileri vasıtasıyla tanınmalarını sağlayacak alâmetler yaratacaktır. Nitekim bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"O günde kimi yüzler ağaracak, kimi yüzler kararacaktır."** (Âl-i İmran, 3/106)

Yani günahkârlar, alınlarından ve ayaklarından yakalanarak sürüklenecek ve cehenneme atılacaklardır. Yüce Allah (günahlarına dair sorduğu soruları) -kendisi bunları onlardan daha iyi bilmekle birlikte- onları azarlamak ve yaptıklarını itiraf ettirmek için soracaktır. Çünkü Yüce Allah, delillerini insanlara karşı en ileri derecede ortaya koymak ve pek üstün hikmetini açığa çıkarmayı murat edecektir.

﴿ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى يُكَذِّبُ بِهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ ءَانٍ ﴿٤٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ ﴾

43- İşte bu, günahkârların yalanladığı cehennemdir.

44- Onlar, onunla kaynar su arasında gidip geleceklerdir.

45- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

43. Allah'ın vaat ve tehditlerini yalanlayan kimselerin üzerlerine cehennem ateşi tutuşturulacağı vakit, **"İşte bu, günahkârların yalanladığı cehennemdir."** denilecektir. Şimdi onu yalanlamalarının kendilerini zelil düşürdüğünü görsünler, onun azabını, ibretli cezasını, alevini, zincir ve prangalarını tatsınlar! Bütün bunlar, onların yalanlamalarının bir cezasıdır.

44-45. "Onlar onunla," yani cehennemin kat kat azabı ve aleviyle son derece **"kaynar su"** ve ayrıca alabildiğine soğuk zemheri **"arasında gidip gelecekleridir. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"**

Yüce Allah, günahkârlara yapacaklarını beyan ettikten sonra takvâ sahibi olup kendisinden korkanların amellerinin karşılıklarını belirterek şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ﴾

46- Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimseye iki cennet vardır.

47- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

46-47. Rabbinin huzurunda durmaktan ve O'nun kendisinden haberdar olmasından dolayı O'ndan korkup çekinen, bundan dolayı da yasakladıklarını terk edip verdiği emirleri yerine getirene iki cennet vardır. Bu cennetlerin kap kacakları, süsleri, yapıları ve içlerindeki her şey altından olacaktır. Bu cennetlerden birisi yasakları terk etmenin, diğeri ise itaat etmenin mükâfatıdır.

Bu cennetlerin bazı nitelikleri ise şöyledir:

﴿ ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ ﴾

48- İkisinde de (meyvelerle dolu) **türlü ağaçlar vardır.**

49- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

48-49. Yani o iki cennette çok çeşitli nimetler vardır. Gizli ve açık, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir insanın hatırından geçmeyen pek çok nimetler. Onlarda yumuşak, çok lezzetli ve olgun meyveler bulunan, yumuşak dalları olan gayet güzel ve pek çok ağaç vardır.

﴿ فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِن كُلِّ فَٰكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ ﴾

50- İkisinde de akan iki pınar vardır.

51- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

52- İkisinde de her tür meyveden çifter çifter vardır.

53- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

50-51. "İkisinde de," bu iki cennette, cennetliklerin istedikleri gibi ve canlarının arzu edeceği şekilde **"akan iki pınar vardır."**

52-53. Orada tüm çeşitleriyle **"her tür meyveden çifter çifter vardır."** Her türünün ayrı bir rengi, lezzeti vardır. Ondaki güzellik ve lezzet başka bir türde yoktur.

﴿ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشٍۭ بَطَآئِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ۚ وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ ﴾

54- Onlar, astarları kalın ipekten döşeklere yaslanırlar. Her iki cennetin de meyveleri (onlara) **yakındır.**

55- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

54-55. Cennetliklerin döşekleri ve onların üzerindeki halleri işte budur. Bu döşeklere yaslanacaklardır. Orada rahatlık içinde oturacak, kurulacaklardır. Tıpkı kralların tahtları üzerinde kuruldukları gibi. Bu döşeklerin niteliklerini ve güzelliklerini Yüce Allah'tan başkası bilmez. Öyle ki bunların yere değen astarları ipeğin en güzeli ve en değerlisi olan **"kalın ipekten"** olacaktır. Ya onların üzerinde oturacakları yüz kısımları nasıl olacak dersiniz?

"Her iki cennetin de meyveleri (onlara) **yakındır."** Yani bu iki cennetteki olgun ve toplanma zamanı gelmiş olan meyvelere ulaşım gayet kolaydır. Oturan da, ayakta olan da, uzanmış yatan da bunları kolaylıkla alabilir.

﴿ فِيهِنَّ قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ ﴾

56- İçlerinde onlardan önce ne bir insanın ne de bir cinin el sürmediği, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş/eşlerinin bakışlarını üzerlerinde toplamış (huriler) **vardır.**

57- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

56-57. Onlardan önce insan veya cin, hiç kimse bu eşlere ulaşamamıştır. Aksine hepsi bakiredirler. Kocalarına güzellikle yaklaşmaları ve nazlarıyla kocaları tarafından çokça sevilirler. Gözleri, kocalarının güzellikleri ve onlara duydukları kemâl derecesindeki sevgileri dolayısıyla kocalarından başkasını görmeyecektir. Aynı şekilde kocalarının gözleri de eşlerinin güzellikleri, onlara kavuşmanın lezzeti ve ileri derecedeki sevgileri dolayısıyla onlardan başkasını görmeyecektir.

Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ ﴾

58- Sanki onlar, yakut ve mercan gibidirler.

59- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

58-59. "Sanki onlar" berraklıkları, görünüşlerinin güzelliği ve göz alıcılıkları dolayısıyla **"yakut ve mercan gibidirler. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"**

﴿ هَلْ جَزَآءُ ٱلْإِحْسَـٰنِ إِلَّا ٱلْإِحْسَـٰنُ ﴿٦٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ ﴾

60- Hiç iyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey olabilir mi?

61- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

60-61. Yaratıcıya güzel bir şekilde ibadet eden, kullarına faydalı olan kimsenin bu yaptıklarının pek büyük mükâfatlar, kurtuluş, çok üstün nimetler ve her türlü olumsuzluktan arınmış güzel bir yaşantıdan başka bir mükâfatı olabilir mi?

İşte bu çok üstün iki cennet, Allah'ın mukarreb/yakın kullarınadır.

﴿ وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ ﴾

62- O ikisinin dışında/altında iki cennet daha vardır.

63- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

62-63. "O ikisinin dışında," yapıları, süsleri ve orada bulunan her şeyi gümüşten olan ve "ashabu'l-yemin"e (amel defterini sağ elden alanlara) verilecek olan **"iki cennet daha vardır."**

﴿ مُدْهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ ﴾

64- İkisi de siyaha çalan koyu yeşildir.

65- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

64-65. Bu cennetlerin **"ikisi de"** çokça yeşillikleri ve çok su aldıkları için **"siyaha çalan koyu yeşildir."**

﴿ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾ فِيهِمَا فَٰكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ ﴾

66- İkisinde de coşkun iki pınar vardır.

67- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

68- İkisinde de meyve, hurma ve nar vardır.

69- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

66-67. "İkisinde de coşkun," durmadan kaynayan **"iki pınar vardır."**

68-69. "İkisinde de" bütün türlerinden **"meyve,"** özellikle de pek çok menfatleri bulunan **"hurma ve nar vardır."**

﴿ فِيهِنَّ خَيْرَٰتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ ﴾

70- İçlerinde güzel huylu, güzel yüzlü (huriler) **vardır.**

71- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

70-71. "İçlerinde" yani bütün cennetlerde **"güzel huylu, güzel yüzlü"** huriler **"vardır."** Bunlar gizli ve açık güzelliklere sahiptirler. Hem yaratılışları itibarıyla hem de huyları itibarıyla güzeldirler.

﴿ حُورٌ مَّقْصُورَٰتٌ فِى ٱلْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾ ﴾

72- Çadırlar içinde (eşleri için) **saklanmış huriler vardır.**

73- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

74- Onlara onlardan önce ne bir insan dokunmuştur, ne de bir cin.

75- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

72-75. "Çadırlar içinde (eşleri için) **saklanmış huriler vardır."** Yani orada inciden çadırlar içinde saklanmış, kendilerini kocalarına hazırlamış huriler

vardır. Bu, onların çıkıp cennet bahçelerinde dolaşmalarına aykırı değildir. Tıpkı koruma altında ve dışarı çıkmayan hükümdar kızlarının âdet üzere bahçelerde dolaştıkları gibi onlar da dolaşırlar. **"Onlara onlardan önce ne bir insan dokunmuştur, ne de bir cin."**

﴿ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِىٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ ﴾

76- Yeşil yastıklara ve son derece güzel döşemelere yaslanırlar.

77- O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

76-77. Bu iki cennete girecekler **"yeşil yastıklara"** yaslanacaklardır. Oturdukları yerlerden taşarak arkadan daha güzel görünümlü ve alımlı olması için saçakları bulunan yüksek oturma yerlerinin altındaki sergiler olacaktır.

"ve son derece güzel döşemelere yaslanırlar." "Döşemeler"den kasıt, oldukça güzel bir şekilde dokunmuş, değerli her türlü dokumadır. Bundan dolayı Yüce Allah, hem nitelikleri, hem görünüşleri itibarıyla güzel olmaları, hem de yumuşak dokunuluşları dolayısıyla bunların hepsini kapsayacak şekilde **"son derece güzel"** diyerek onları nitelemiştir.

Bu iki cennet, daha önce anılan iki cennetten mertebe itibarıyla daha aşağıdadır. Nitekim Yüce Allah, **"O ikisinin dışında/altında iki cennet daha vardır."** buyruğuyla buna işaret etmiştir. Diğer taraftan Yüce Allah önceki iki cenneti nitelendirdiği pek çok sıfatı daha sonra sözünü ettiği bu iki cennet hakkında zikretmemiştir.

Mesela ilk iki cennet hakkında **"İkisinde de akan iki pınar vardır."** buyurduğu halde sonraki iki cennet hakkında **"İkisinde de coşkun iki pınar vardır."** buyurmaktadır. Akan ile coşan arasındaki fark ise açıktır.

Önce sözü edilen cennetler hakkında **"İkisinde de** (meyvelerle dolu) **türlü ağaçlar vardır."** buyrulmuş ama bu sonrakiler hakkında bu belirtilmemiştir. Önceki iki cennet hakkında **"İkisinde de her tür meyveden çifter çifter vardır."** buyurduğu halde sonrakiler hakkında **"İkisinde de meyve, hurma ve nar vardır."** buyurmaktadır. Her iki vasıf arasındaki fark da bilinen bir husustur.

Önce sözü edilen cennetler hakkında **"Astarları kalın ipekten döşeklere yaslanırlar"** buyrulmuş, sonraki iki cennet hakkında ise **"Yeşil yastıklara ve son derece güzel döşemelere yaslanırlar."** buyrulmuştur.

Daha önce anılan cennetlerdeki hanımların ve hurilerin nitelikleriyle ilgili olarak **"Bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş/eşlerinin bakışlarını üzerlerinde toplamış** (huriler) **vardır."** buyrulduğu halde daha sonra sözü edilen cennetlerdekiler hakkında **"Çadırlar içinde** (eşleri için) **saklanmış huriler vardır."** buyrulmaktadır. Bunlar arasındaki fark da malumdur.

Daha önce anılan cennetliklerle ilgili olarak **"Hiç iyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey olabilir mi?"** buyrulması, orada sayılanların, ihsan makamında olanların mükâfatı olduğunu göstermektedir. Ancak sonrakilerle ilgili olarak böyle buyrulmamaktadır.

Sadece önceki iki cennetin daha önce söz konusu edilmesi bile onların üstünlüklerini göstermeye yeterlidir. İşte bu hususlar, öncekilerin sonrakilerden üstün olduğunu ve bu iki cennetin peygamberler, sıddikler, Allah'ın salih, has ve yakın/mukarreb kullarına hazırlanmış olduklarını, sonradan söz konusu edilen iki cennetin ise genel olarak bütün mü'minlere hazırlanmış olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte sözü edilen bütün cennetlerde hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir insanın hatırından geçirmediği nimetler vardır. Orada canların çektiği, gözlerin görmekten zevk aldığı her şey olacaktır. O cennetlerde bulunanlar son derece rahat olacaklar, hoşnut kalacaklar, huzur içinde bulunacaklar, barınakları da pek güzel olacaktır. Öyle ki onların hiçbiri kimsenin kendisinden daha iyi bir durumda olduğunu, içinde bulunduğu nimetlerden daha yüksek nimetlere sahip olduğunu düşünmeyecektir.

﴿ تَبَارَكَ ٱسْمُ رَبِّكَ ذِى ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾ ﴾

78- Celâl ve ikram sahibi Rabbinin adı ne yücedir!

78. Yüce Allah, lütuf ve ihsanının genişliğini beyan ettikten sonra şöyle buyurmaktadır: **"Celâl ve ikram sahibi Rabbinin adı ne yücedir!"** Lütuf ve hayrı pek büyük ve pek çoktur. Göz kamaştırıcı celâl ve azameti, en mükemmel şan ve şerefi, dostlarına lütuf ve ikramı son derece ileridir.

Rahman sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd, şükür ve bütün güzel övgüler yalnız Allah'adır.

سورة الواقعة

VÂKIA SÛRESİ

-56-

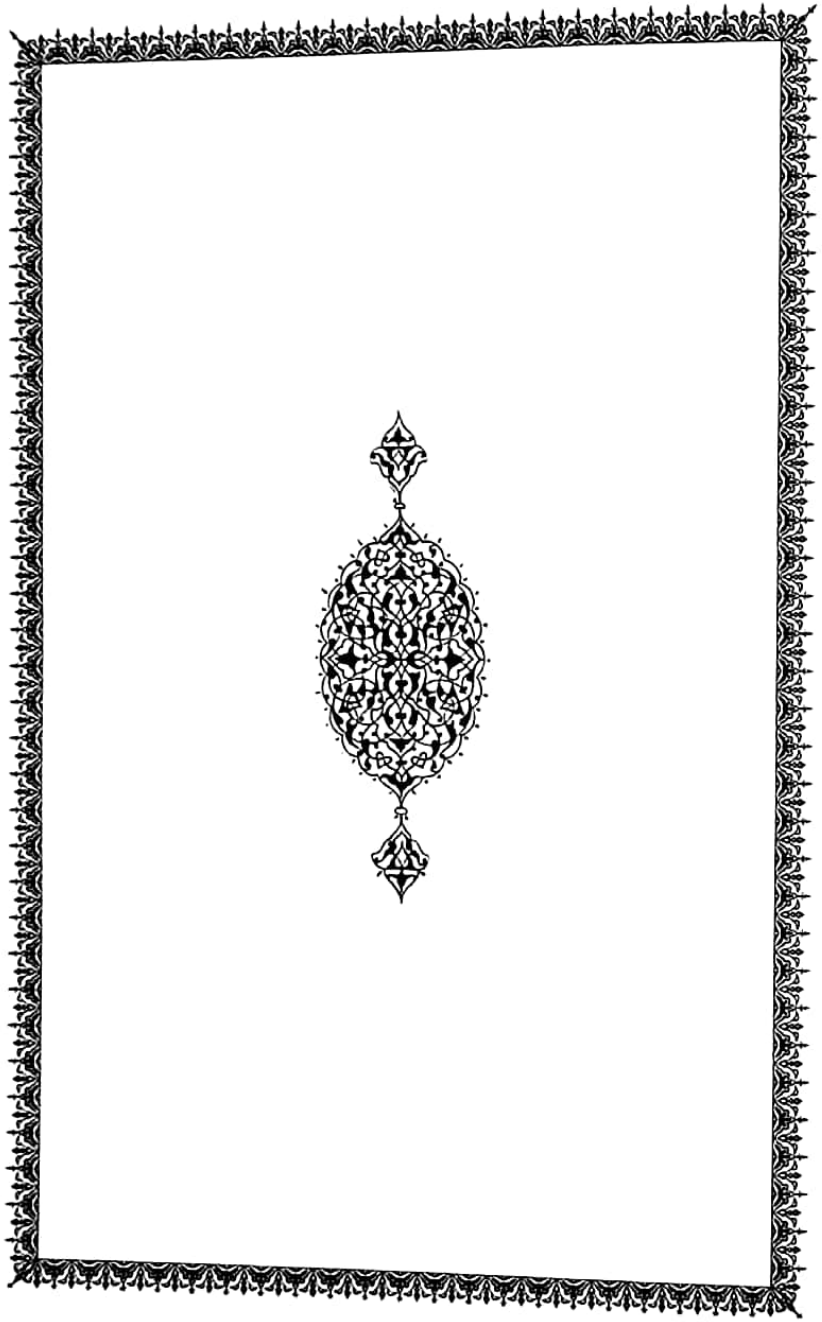

56- VÂKIA SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 96 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۝١ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ۝٢﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Gerçekleşmesi kaçınılmaz olan (kıyamet), **gerçekleştiği zaman...**

2- Onun gerçekleşmesinde yalan/şüphe yoktur.

1-2. Yüce Allah gerçekleşmesi kaçınılmaz bir şey olan kıyametin durumunu haber vermektedir. **"Onun gerçekleşmesinde yalan/şüphe yoktur."** Yani gerçekleşmesi şüphesizdir. Zira buna dair aklî ve nakli deliller birbirini desteklemektedir. Yüce Allah'ın hikmeti de buna delildir.

﴿خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ ۝٣﴾

3- O, (kimilerini) **alçaltır,** (kimilerini de) **yükseltir.**

3. "O, (kimilerini) **alçaltır,"** kimi insanları aşağıların aşağısına indirir. "(kimilerini de) **yükseltir."** Kimilerini de yükseklerin yükseği olan mertebelere çıkartır. Ya da o, sesini kısıp yakın olana, sesini yükseltip uzak olana işittirmiştir.

﴿إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا ۝٤ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ۝٥ فَكَانَتْ هَبَاءً مُّنْبَثًّا ۝٦﴾

4- Yeryüzü şiddetle sarsıldığı zaman,

5- Dağlar paramparça edildiği,

6- Ve saçılmış toz haline geldiği zaman...

4-6. "Yeryüzü şiddetle sarsıldığı," hareket edip çalkalandığı **"zaman; dağlar paramparça edildiği,"** darmadağın olduğu **"ve saçılmış toz haline geldiği"** ve yeryüzü üzerinde herhangi bir dağ, herhangi bir yükseklik ya da çukur bulunmayan dümdüz bir hâle geldiği **"zaman..."**

﴿ وَكُنتُمْ أَزْوَٰجًا ثَلَٰثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿٩﴾ ﴾

7- Sizler de üç sınıf olduğunuzda:

8- Amel defterleri sağdan verilecek olanlar, ne mutludur amel defterleri sağdan verilecek olanlar!

9- Amel defterleri soldan verilecek olanlar, ne bedbahttır amel defterleri soldan verilecek olanlar!

7. Ey insanlar! **"Sizler de üç sınıf olduğunuzda,"** iyi ve kötü amellerinize göre üç ayrı gruba ayrıldığınızda... Sonra bu üç grubun her birini ayrıntılı olarak beyan ederek şöyle buyurmuştur:

8. **"Amel defterleri sağdan verilecek olanlar, ne mutludur amel defterleri sağdan verilecek olanlar!"** Bu ifade, onların şanlarını yüceltmekte, durumlarının güzelliğini dile getirmektedir.

9. **"Amel defterleri soldan verilecek olanlar, ne bedbahttır amel defterleri soldan verilecek olanlar"** Bu da onların durumlarının oldukça dehşetli olacağını ifade etmektedir.

﴿ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلسَّٰبِقُونَ ﴿١٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿١٢﴾ ﴾

10- (Hayırlarda) öne geçenler var ya o öne geçenler!

11- İşte onlar, Allah'a yakınlaştırılmış olanlardır.

12- Naîm cennetlerindedirler.

10-12. **"(Hayırlarda) öne geçenler var ya o öne geçenler!"** Dünyada hayırlar işleyerek öne geçenler, âhirette de cennete en önce gireceklerdir. İşte Yüce Allah'ın bu şekilde nitelendirdiği o kimseler, Naîm cennetlerindeki A'lay-i İlliyyîn'de, üzerlerinde başka bir mevki bulunmayan pek yüksek konaklarda bulunacaklar ve Allah nezdinde de yakınlaştırılmış olacaklardır.

﴿ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِّنَ ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١٤﴾ ﴾

13- Çoğu öncekilerdendir.

14- Birazı da sonrakilerdendir.

13. Sözü edilen öne geçenlerin **"çoğu,"** yani oldukça kalabalık bir grubu **"öncekilerdendir,"** Bu ümmetin ve diğer ümmetlerin ilk önce gelenlerindendir.

14. **"Birazı da sonrakilerdendir."** Bu, genel olarak bu ümmetin ilk gelenlerinin, daha sonra gelenlerden daha faziletli olduğunu göstermektedir. Çünkü Allah'a yakın olacakları/mukarrebleri oluşturanlar arasında önce gelenlerin sayısı, sonrakilerin sayısından daha çok olacaktır. Mukarrebler ise seçkin kullardırlar.

﴿ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُّتَّكِـِٔينَ عَلَيْهَا مُتَقَٰبِلِينَ ﴿١٦﴾ ﴾

15- İşlemeli tahtlar üzerindedirler.

16- Onlara yaslanıp karşılıklı otururlar.

15. Altın, gümüş, inci, mücevherat gibi Yüce Allah'tan başka hiç kimsenin bilmediği pek çok süs ve ziynet eşyasıyla **"işlemeli tahtlar üzerindedirler."**

16. **"Onlara yaslanıp"** bu tahtlar üzerinde rahat ve huzur içinde kalıcı olmak üzere kurulacaklardır; kalplerinin temizliği, karşılıklı sevgileri ve güzel edepleri dolayısıyla da yüz yüze bakarark **"karşılıklı otururlar."**

﴿ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿١٨﴾ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ ﴾

17- Etraflarında ebedî kılınmış çocuklar dolaşır;

18- (Ellerinde) bardaklar, ibrikler ve şarap kaynağından doldurulmuş kadehler...

19- Ki o (şaraptan) dolayı başları ağrımaz, akılları da gitmez.

17. Yani cennet ehlinin etrafında son derece güzel ve oldukça alımlı, yaşları küçük çocuklar onlara hizmet etmek için dolaşıp duracaktır. Bunlar adeta hiçbir değişikliğe uğramamış, saklı incileri andırırlar. Ebedî kalıcı olmak üzere yaratılmışlardır. Yaşlanmazlar, değişmezler. Yaşları artmaz.

18. Bu ebedî çocuklar, cennetlikler etrafında içecek kaplarını dolaştırırlar: "(Ellerinde de) **bardaklar, ibrikler ve şarap kaynağından doldurulmuş kadehler..."** Bu, hiçbir rahatsızlık verici özelliği bulunmayan, lezzetli bir içkidir.

19. Dünya şarabı içenin başını ağrıtırken o şarap, cennetliklerin başlarını ağrıtmayacaktır. Dünya şarabında olduğu gibi onların akılları başlarından gitmez.

Hülâsa cennette, dünyada benzeri bulunan türden nimetlerin hiçbirinde herhangi bir rahatsız edici taraf bulunmayacaktır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Orada tadı ve kokusu değişmeyen su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere lezzet veren şarap ırmakları ve süzülmüş bal ırmakları vardır."** (Muhammed, 47/15)

Burada ise sadece cennetteki şarap söz konusu edilmiş ve dünyadaki şarapta bulunan hiçbir olumsuzluğun onda olmadığı belirtilmiştir.

﴿ وَفَٰكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ ﴾

20- Beğenip seçtikleri meyveler,

21- Ve canlarının çektiği kuş etleri de (sunulacaktır kendilerine).

20. Hoşa giden, lezzetli ve çeşit çeşit meyvelerden canları neyi arzularsa, neyi görüp beğenirlerse hepsi arzu eder etmez, en mükemmel ve en üstün şekilde onların olacaktır.

21. Yine canlarının arzuladığı her türden, istedikleri her çeşitten kuş eti de onlara ikrâm edilecek. Dilerlerse kızartılmış, dilerlerse pişirilmiş, dilerlerse başka şekilde...

﴿ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَٰلِ ٱللُّؤْلُؤِ ٱلْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ ﴾

22- Bir de güzel gözlü hûriler vardır.

23- Tıpkı saklı inciler misali.

22. Onların güzel gözlü hûrileri de vardır. "حور/huri," gözü güzel, hoş, tatlı ve sürmeli olan demektir. "عين" ise gözleri iri ve güzel demektir. kadının gözlerinin güzelliği, onun güzelliğinin en büyük delillerinden biridir.

23. "Tıpkı saklı inciler misali." Yani onlar, sanki gözlere, rüzgâra ve güneşe karşı korunmak maksadıyla saklı bulunan, alımlı, tertemiz, henüz taze olan inciyi andırırlar. Böyle bir incinin rengi renklerin en güzelidir. Hiçbir kusuru yoktur. İşte huriler de böyle olacaktır. Hiçbir açıdan onlarda bir kusur bulunmaz. Aksine onların sıfatları mükemmel, nitelikleri pek güzeldir. Onlara ne kadar bakılırsa bakılsın, kalbe neşe veren ve göze hoş gelen şeylerden başka bir şey görülmez.

﴿ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ ﴾

24- (Bunlar) yaptıklarına karşılık bir mükafattır.

24. Onlara hazırlanmış olan bu nimetler **"yaptıklarına karşılık bir mükafattır."** Onların amelleri güzel olduğu gibi Allah'ın onlara vereceği mükâfat da güzelolacaktır. O, pek çok nimet ve kurtuluşu onlara nasip edecektir.

﴿ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَٰمًا سَلَٰمًا ﴿٢٦﴾ ﴾

25- Onlar orada ne boş, ne de günaha sokan bir söz işitirler,

26- İşittikleri ancak 'selâm' ve esenlikli sözlerdir.

25-26. Nimet cennetlerinde ne boş, ne faydasız, ne de söyleyeni günaha sokan sözler işitirler. **"İşittikleri ancak 'selâm' ve esenlikli sözlerdir."** Orada sadece hoş ve güzel sözler işitirler. Çünkü orası iyi ve temiz insanların yurdudur. Orada iyi ve güzelden başka bir şey olmaz.

Bu buyruk, cennet ehlinin kendi aralarındaki konuşmalarında güzel edebe riayet ettiklerine, sözlerinin en güzel, kalpleri ferahlatıcı, her türlü boş ve günahtan uzak sözler olduğuna delildir. Yüce Allah'tan lütfuyla bizleri cennet ehlinden kılmasını niyaz ederiz.

Daha sonra Yüce Allah, amel defterleri sağdan verilenlere hazırlananları söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَأَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِى سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾
وَمَآءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ ﴾

27- Amel defterleri sağdan verilecek olanlar, ne mutludur amel defterleri sağdan verilecek olanlar!

28- Dikensiz Arabistan kirazı,

29- Üst üste yığılı muzlar,

30- Yayılmış gölgeler,

31- Sürekli akan bir su,

32-33- Bitip tükenmeyecek ve yasaklanmayacak pek çok meyve;

34- Ve yükseltilmiş döşekler (bulunan cennetlerdedirler).

27. "Amel defterleri sağdan verilecek olanlar, ne mutludur amel defterleri sağdan verilecek olanlar!" Yani onların şanı yüce, halleri pek muazzamdır!

28. "Dikensiz Arabistan kirazı," yani zararlı dikenleri ve kötü dalları koparılmış, bunun yerine güzel meyveler yaratılmıştır. Arabistan kiraz ağacının koyu ve vücudu rahatlatan gölgesi önemli bir özelliğidir.

29. "Üst üste yığılı muzlar," Muz, bilinen bir ağaçtır. Ağacının yaprakları oldukça büyüktür. Dallarında can çekici ve lezzetli meyveler olur.

31. "Sürekli akan bir su," pek çok pınar, akan ırmak ve kaynayıp coşan su.

32-33. "Bitip tükenmeyecek ve yasaklanmayacak pek çok meyve," Bu meyveler dünya meyveleri gibi bazen bulunacak, bazen bulunmayacak ve onu arayan tarafından zorlukla elde edilecek türden değildir. Aksine bu meyveler sürekli vardır. Bunların toplanmaları da pek kolaydır. Kul, hangi durumda olursa olsun rahatlıkla bunlara ulaşabilir.

34. "Ve yükseltilmiş döşekler." Bu döşekleri, sedirlerin üzerinde oldukça yüksek olacaktır. Bu döşeklerin ipekten, altından, inciden süsleri ve Yüce Allah'tan başka kimsenin bilemediği nitelikleri vardır.

﴿ إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِّأَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ﴾

35- Biz o (cennet kadınlarını) yeniden yarattık da;

36- Onları hem bakire kıldık;

37- Hem de eşlerine düşkün ve yaşıt...

38- (Bunlar hep) amel defterleri sağdan verilenler içindir.

35. "Biz o (cennet kadınlarını)" cennet ehli olan kadınları, dünyadaki yaratılıştan başka, kâmil ve yok olması kabil olmayan bir şekilde **"yeniden yarattık."**

36. "Onları hem" küçükleriyle büyükleriyle **"bakire kıldık."** İfadelerin genel oluşu, hem hurileri hem de dünya kadınlarını kapsamaktadır. Bu bakire oluş vasfı hiçbir zaman onlardan ayrılmayacaktır.

37. Aynı şekilde onlar **"eşlerine düşkün ve yaşıt"** olacaklardır. Bu özellik de hiçbir zaman onlardan ayrılmayacaktır. ("Eşlerine düşkün" diye meali verilen) "عُرُبًا;" kocası tarafından çok sevilen, güzel konuşan, güzel görünüşlü, nazlı, sevgi dolu kadın demektir. Böyle bir kadın konuştuğu zaman insanın aklını başından alır, konuşmasını dinleyen sözünün bitmemesini arzu eder. Hele de oldukça güzel sesle ve neşe verici nağmeyle şarkı söylediği vakit. Böylesinin edebine, heybetine, davranışına baktığı zaman kocasının kalbi sevinç ve neşeyle dolar. Bir yerden bir başka yere geçti mi orası onun güzel kokusu ve aydınlığıyla dolar. Bu güzelliğe cima esnasındaki cilveleri de dahildir.

Yaşıt olmalarına gelince; bu, gençlik yaşının kemâli olarak kabul edilen otuz üç yaş olacaktır.

İşte onların hanımları kocalarına düşkün ve hep aynı yaşta olacak, uyumlu, geçimli, hoşnut ve hoşnut edici olacaklardır. Ne üzen, ne üzülen olacaklardır. Aksine onlar ruhların sevinci ve gözlerin aydınlığı olacaklardır.

38. İşte bütün bunlar **"amel defterleri sağdan verilenler için"** hazırlanmıştır.

﴿ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٤٠﴾ ﴾

39- Onlar öncekiler içinde de çoktur;

40- Sonrakiler içinde de çoktur.

39-40. Yani amel defterleri sağdan verilen bu kısım insanlar arasında öncekilerden de çok sayıda kimse olacaktır, sonrakilerden de çok sayıda kimse olacaktır.

﴿ وَأَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ ﴿٤١﴾ ﴾

41- Amel defterleri soldan verilecek olanlar, ne bedbahttır amel defterleri soldan verilecek olanlar!

41. "Amel defterleri soldan verilecek olanlar"dan kasıt, cehennemlikler ve kötü amel sahipleridir. Yüce Allah onlara layık olan bazı azapları söz konusu etmekte ve onlarla ilgili olarak şunları haber vermektedir:

﴿ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَّا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ ﴾

42- İçlerine işleyen bir sıcak ve kaynar bir su içinde,

43- Kapkara dumandan bir gölge altındadırlar;

44- O (gölge) **ne serindir ne de hoş.**

42. Yani cehennem ateşinin sıcaklığından dolayı oldukça sıcak bir rüzgâra maruz kalacaklardır. Bu rüzgâr nefeslerini tıkayacak ve onları alabildiğine rahatsız edecektir. **"Ve kaynar"** sıcaklığından dolayı bağırsaklarını koparıp paramparça edecek **"bir su içinde.,"**

43. "Kapkara dumandan bir gölge altındadırlar." Dumanla karışık ateş alevi içinde olacaklardır.

44. "O serin de değildir. Faydası da yoktur." O gölgenin serinliği de olmayacaktır, hoş bir yönü de. Yani orada üzüntü, gam, keder ve kötülük bulunacaktır; azıcık da olsa iyi hiçbir şey olmayacaktır. Çünkü bir şeyin olmadığını söylemek, aksinin varlığını söz konusu etmek demektir.

﴿ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا۟ يُصِرُّونَ عَلَى ٱلْحِنثِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا۟ يَقُولُونَ أَئِذَا
مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ ﴾

45- Çünkü onlar, bundan önce refah içinde şımarmış kimselerdi.

46- Büyük günah üzerinde ısrar ederlerdi.

47- Ve şöyle derlerdi: 'Biz ölüp de toprak ve kemik olduğumuz vakit, evet biz (bu hale geldikten sonra) **mı diriltileceğiz?!'**

48- 'Geçmiş atalarımız da mı (diriltilecek)**?!'**

45. Daha sonra cehennemlikleri böyle bir cezaya maruz bırakan amellerini söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"Çünkü onlar, bundan önce refah içinde şımarmış kimselerdi."** Dünya onları alabildiğine oyalamıştı. Onlar dünya için çalışmış, dünya nimetlerinden çokça yararlanmış, bunun sonucunda da uzun emeller onları oyalayarak güzel amellerde bulunmalarını engellemişti. İşte Yüce Allah'ın kendilerini yermesine sebep olan rahat yaşayış ve refah budur.

46. "Büyük günah üzerinde ısrar ederlerdi." Pek büyük günahlar işler, bunlardan tevbe etmez, bunlar dolayısıyla pişmanlık duymazlardı. Aksine yüce Mevlâlarını gazaplandıracak şeyleri ısrarla yaparlardı. Bu yüzden O'nun huzuruna, bağışlanıp affolunmamış pek çok ağır günah yüküyle gelmişlerdir.

47-48. Hem onlar öldükten sonra dirilişi de inkâr ediyor ve bunun gerçekleşmesinin uzak bir ihtimal olduğunu ifade ederek şöyle diyorlardı: **"Biz ölüp de toprak ve kemik olduğumuz vakit, evet biz** (bu hale geldikten sonra) **mı diriltileceğiz?! Geçmiş atalarımız da mı** (diriltilecek)**?"** Biz ölümden sonra çürüyüp toprak ve kemikler haline geldikten sonra nasıl diriltileceğiz? Böyle bir şey imkânsızdır, diyorlardı. Yüce Allah, onlara cevap olmak üzere şöyle buyurmaktadır:

﴿ قُلْ إِنَّ ٱلْأَوَّلِينَ وَٱلْءَاخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ ﴾

49- De ki: 'Hiç şüphesiz öncekiler de, sonrakiler de,

50- Vakti belirli bir günde elbette bir araya toplanacaklardır.'

49-50. Yani de ki: Önce yaratılanların da sonra yaratılanların da hepsini Allah, öldükten sonra diriltecektir. Onları vadesi belli bir günde toplayıp bir araya getirecektir. Yüce Allah, bütün yaratılmışların yok olmasından sonra kulları için böylece takdir etmiş ve teklîf yurdunda (dünyada) yaptıkları işlerinin karşılığını vermeyi murad etmiştir.

﴿ ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ ٱلْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَءَاكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَٰرِبُونَ
عَلَيْهِ مِنَ ٱلْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَٰرِبُونَ شُرْبَ ٱلْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٥٦﴾ ﴾

51- Sonra sizler, ey sapıklar, yalanlayıcılar!

52- Zakkûm ağacından yiyeceksiniz.

53- Ve o ağaçtan karınlarınızı dolduracaksınız.

54- Onun üzerine de kaynar sudan içeceksiniz.

55- Hem de suya kanmama hastalığına yakalanmış develerin içişi gibi içeceksiniz.

56- İşte hesap günü onların ziyafeti budur.

51. "Sonra sizler, ey" hidâyet yolundan uzaklaşan ve helâk edici yolları izleyen **"sapıklar,"** peygamberi ve onun getirdiği hakkı, vaatleri ve tehditleri **"yalanlayıcılar!"**

52. "Zakkûm ağacından yiyeceksiniz." Ki o, en kötü, en fena, en pis kokulu ve en korkunç manzaralı bir ağaçtır.

53. "Ve o ağaçtan karınlarınızı dolduracaksınız." Bu derece korkunç olmakla birlikte onları bu ağaçtan yemek zorunda bırakan sebep, midelerini kazındıran ve neredeyse kalplerini paramparça edecek olan aşırı derecedeki açlıktır.

İşte açlıklarını bastırmaya çalışacakları yiyecek budur. Halbuki o ne şişmanlatır, ne de açlığa karşı bir fayda sağlar.

54. İçecekleri de en kötü içecektir. Çünkü onlar, böyle bir yiyecek üzerine karınlarında kaynayıp duracak olan kaynar sudan, hem de **"suya kanmama hastalığına yakalanmış develerin içişi gibi"** içeceklerdir. (Âyet-i kerimede geçen) "الْهِيمِ:" ya aşırı susuzluk çeken develer ya da develerin yakalandığı ve ne kadar su içerse içsin bir türlü suya kanmadığı hastalıktır.

55. "İşte hesap günü onların ziyafetleri," bu yiyecek ve içecektir. Bunu da onlara kendileri hazırlamıştır. Onlar, Yüce Allah'ın dostlarına hazırladığı ziyafeti bırakıp bunu tercih etmişlerdir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"İman edip salih ameller işleyenlerin konakları ise Firdevs cennetleridir. Onlar orada ebediyen kalacaklardır. Oradan ayrılmak da istemezler."** (el-Kehf, 18/107-108)

﴿ نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ ﴾

57- Sizi Biz yarattık. O halde (dirilişi de) tasdik etmeniz gerekmez mi?

57. Daha sonra Yüce Allah, öldükten sonra dirilişe dair aklî delili söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"Sizi Biz yarattık."** Yani sizler, anılmaya değer bir şey değilken, herhangi bir acizlik ve yorgunluk söz konusu olmaksızın sizi biz var ettik. Buna kaadir olan, ölüleri diriltmeye kaadir değil midir? Elbette ki O, her şeye gücü yetendir. Bundan dolayı Yüce Allah, öldükten sonra dirilişten daha büyük ve daha açık bir delili gördükleri halde, öldükten sonra dirilişi tasdik etmedikleri için onları azarlamaktadır.

﴿ أَفَرَءَيْتُم مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ ٱلْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَٰلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ ﴾

58- Şimdi baksanıza o akıttığınız meniye!

59- Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan Biz miyiz?

60- Aranızda ölümü Biz takdir ettik ve Biz kesinlikle aciz değiliz;

61- (Ahirette) yaratılış vasıflarınızı değiştirip sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmaktan.

62- İşte ilk yaratılışı kesin olarak bilmektesiniz. O halde düşünüp öğüt almanız gerekmez mi?

58-61. Yani sizin attığınız meniyi ve ondan oluşan ilk yaratılışınızı bir düşünün! Bu meniyi ve ondan meydana geleni yaratan sizler misiniz? Yoksa erkek ve dişi olmak üzere sizlerde şehveti yaratan ve onların her birini bu yola ileten, eşler arasında sevgi var ederek aralarında neslin devam etmesine sebep teşkil eden sevgi ve merhameti yaratan Allah mıdır? Elbette ki O'dur. Bundan dolayı Yüce Allah ilk yaratılmayı ikinci yaratışa delil görmek üzere dikkatlerini çekmekte ve şöyle buyurmaktadır:

62. "Siz, ilk yaratılışı kesinlikle biliyorsunuz. O halde" sizi ilkin yaratmaya kadir olanın sizi tekrar yaratmaya kadir olduğunu **"düşünüp öğüt almanız gerekmez mi?"**

﴿ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ ﴾

63- Baksanıza o ektiğiniz tohuma!

64- Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren Biz miyiz?

63. Yüce Allah, bu buyruklarıyla kullarına lütfunu hatırlatmakta ve bu yolla onları kendisini tevhîd etmeye, kendisine ibadet etmeye ve kendisine dönmeye davet etmektedir.

Çünkü onlara kendileri için kolaylaştırmış olduğu ekin ekmek, meyve ve mahsuller edinmek gibi bir nimet vermiştir. Bu sayede onların zaruri ihtiyaçlarını ve menfaatlerini temin eden temel gıdalar, rızıklar ve meyveler ortaya çıkmaktadır ki bunlara karşı şükretmek ve haklarını edâ etmek şöyle dursun onları saymaya dahi güçleri yetmez. İhsan ettiği bu lütufları onlara itiraf ettirerek şöyle buyurmaktadır:

64. "Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren Biz miyiz?" Yani onları yerden bitki halinde çıkartanlar sizler misiniz? Onu büyütüp geliştirenler sizler misiniz? Başağını ve meyvesini çıkartan ve nihayet biçilecek dane haline getiren ve olgunlaştıran sizler misiniz? Yoksa bütün bunları tek başına yaratan ve size bu nimetleri ihsan eden Allah mıdır?

Sizin bütün yaptığınız yeri sürmek, kazmak ve oraya tohum atmaktan ibaret-tir. Bundan sonra neler olduğunu bilemediğiniz gibi bunun ötesine de gücünüz

yetmez. Bununla birlikte Yüce Allah, eğer onları korumasaydı, hayatta kaldıkları sürece ihtiyaçlarını karşılamasaydı ve insanların bir süreye kadar onlardan yararlanmaları için onların varlıklarını muhafaza etmeseydi o tohum ve ekinlerin tehlikelere maruz kalacağına dikkatlerini çekerek şöyle buyurmaktadır:

﴿ لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ ﴾

65- Dileseydik onu çerçöpe dönüştürürdük de şaşar kalırdınız.

66- 'Gerçekten biz ziyana uğradık.

67- Bilakis biz (rızıktan) **mahrum bırakıldık.'** (derdiniz).

65. "Dileseydik onu," sürülmüş ekini ve mahsulleri **"çerçöpe"** faydası ve rızık özelliği olamayacak şekilde kuru ot kırıntılarına **"dönüştürürdük de şaşar kalırdınız."** Uğraşıp didindikten, pek çok harcama yaptıktan sonra çerçöp olduğu için pişman olur, başınıza gelen musibete üzülürdünüz. Böylelikle neşeniz, sevinciniz kaybolur giderdi.

66. Ve derdiniz ki: **"Gerçekten biz ziyana uğradık."** Yani malımız eksildi ve varlığımızı silip süpüren bir musibetle karşı karşıya kaldık.

67. Bundan sonra da bu musibetin başınıza neden geldiğini ve hangi sebepten dolayı böyle bir şeyle karşı karşıya kaldığınızı anlar ve şöyle derdiniz: **"Bilakis biz** (rızıktan) **mahrum bırakıldık."** O halde Yüce Allah'a, bu ekini sizin için yeşerttiği, sonra varlığını devam ettirip olgunlaştırdığı ve üzerine faydasından, hayır ve bereketinden sizi mahrum bırakacak afetler göndermediği için hamdedin.

﴿ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ ٱلْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ ﴾

68- İçtiğiniz suya da bir bakın!

69- Onu buluttan siz mi indirdiniz yoksa indiren Biz miyiz?

70- Dileseydik onu acı yapardık. O halde şükretmeniz gerekmez mi?

68-70. Yüce Allah, kullarına yiyecek nimetini hatırlattıktan sonra içtikleri tatlı su nimetini hatırlatmaktadır. Eğer Yüce Allah, bu suyu elde etmeyi onlara kolaylaştırmamış olsaydı, onu elde etme yolunu bulamazlardı. Bu suyu buluttan indiren Yüce Allah'tır. Bundan da kimi yer yüzeyinde kimi de yer altında

akan ırmaklar, kaynayıp coşan pınarlar oluşur. Bu suyu içimi kolay ve tatlı kılmış olması da Yüce Allah'ın nimetlerindendir. Çünkü dileseydi elbette ki onu kendisinden yararlanılmayacak şekilde tuzlu ve acı yapabilirdi.

"O halde" size ihsan etmiş olduğu bu nimetler dolayısıyla **"Allah'a şükretmeniz gerekmez mi?"**

﴿ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَٰهَا تَذْكِرَةً وَمَتَٰعًا لِّلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ﴾

71- Tutuşturduğunuz ateşe de bir bakın!

72- Onun ağacını siz mi yarattınız yoksa yaratan biz miyiz?

73- Biz onu bir öğüt vesilesi ve yolcular için de bir nimet kıldık.

74- O halde yüce Rabbinin adını tesbih et.

71-72. Bu da insanların kendisi olmasa hayatlarını devam ettiremeyecekleri temel ve zarurî ihtiyaçlar kapsamındaki bir nimettir. İnsanlar pek çok işlerinde ve gereklerinde ona ihtiyaç duyarlar. Yüce Allah ağaçlarda (potansiyel olarak) var ettiği ateş nimetini hatırlatmaktadır. İnsanların onun ağacını yaratmaya güç yetiremeyeceklerini ve Yüce Allah'ın ateşi yeşil ağaçta yaratmış olduğunu onlara da itiraf ettirmektedir. Bakarsın ki o, kulların ihtiyacı oranında bir ateş halini alır. İhtiyaçlarını gördükleri vakit de onu söndürürler.

73. "Biz onu" kullar için hem Rablerinin nimetini hatırlatan hem de Allah'ın isyankârlara hazırlamış olduğu ve kulları nimet yurduna sevkeden itici bir unsur kıldığı cehennem ateşini hatırlatan **"bir öğüt vesilesi ve yolcular"**la diğer yararlananlar **"için bir nimet kıldık."**

Yüce Allah'ın özellikle yolcuları söz konusu etmesi, yolcuların ondan yararlanmasının başkalarına göre daha ileri derecede oluşundan ya da dünyanın tümünün bir yolculuk yurdu olmasından dolayıdır. Zira kul, doğduğundan itibaren Rabbine doğru yolculuk eder. İşte bu ateşi Yüce Allah, bu dünya yurdunun yolcuları için bir fayda ve ebedilik yurdu için öğüt ve ibret kılmıştır.

74. Yüce Allah, kulları tarafından övülmeyi, şükredilmeyi ve ibadet edilmeyi gerektiren birtakım nimetleri söz konusu ettikten sonra tesbih ve tazim edilmesini emrederek şöyle buyurmaktadır:

"O halde yüce Rabbinin adını tesbih et." İsim ve sıfatları kemâl derecesinde, ihsan ve bağışları pek çok olan pek büyük Rabbini tüm eksikliklerden tenzih et. Kalbinle, dilinle ve azalarınla O'na hamdet. Çünkü O, buna layıktır. Şükredilmek O'nun hakkıdır. O'na nankörlük edilmemelidir. O'nu hatırlamak, unutmamak; O'na itaat etmek, isyan etmemek gerekir.

﴿ ۞ فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٞ لَّوۡ تَعۡلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ ﴾

75- Yıldızların battıkları yerlere yemin ederim,

76- Ki eğer bilirseniz bu, gerçekten büyük bir yemindir.

75. Yüce Allah yıldızlara, yıldızların batış yerlerine ve Zatının o sırada meydana getirdiği ve O'nun azametine, büyüklüğüne ve tevhîdine delil olan olaylara yemin etmektedir.

76. Daha sonra hakkında yemin ettiği bu hususların büyüklüğüne dikkat çekerek şöyle buyurmaktadır: **"Ki eğer bilirseniz bu, gerçekten büyük bir yemindir."** Bu yeminin büyük olması; yıldızların, onların akıp gitmesinin ve batış yerlerine kaymalarının, pek çok delil ve ibreti ihtiva etmesinden dolayıdır ki bunların tümünü sayıp dökmeye imkân yoktur.

Kendisi için yemin edilen husus ise Kur'ân-ı Kerîm'dir. Onun hak olduğu, hakkında herhangi bir şüphenin söz konusu olmadığı ve ona herhangi bir şüphenin ulaşamadığı gerçeğidir:

﴿ إِنَّهُۥ لَقُرۡءَانٞ كَرِيمٞ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَٰبٖ مَّكۡنُونٖ ﴿٧٨﴾ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلۡمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنزِيلٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ ﴾

77- Şüphesiz o, çok değerli bir Kur'ân'dır.

78- Saklı bir Kitaptadır.

79- Ona tertemiz olanlardan başkası el süremez.

80- O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

77. "Şüphesiz o, çok değerli bir Kur'ân'dır." Yani hayırları pek çoktur. İlmi oldukça fazladır. Her türlü hayır ve ilim, ancak Yüce Allah'ın Kitabından çıkartılır, ondan anlaşılır.

78. "Saklı," yani insanların gözlerinin göremeyeceği **"bir Kitaptadır."** Bu saklı kitap ise Levh-i Mahfûzdur. Yani Kur'ân-ı Kerîm, Levh-i Mahfuzda yazılıdır. Allah nezdinde de, mele-i a'lâdaki melekler nezdinde de ta'zim gören bir kitaptır.

Saklı Kitaptan maksadın Yüce Allah'ın vahiy ve risaleti için indirdiği meleklerin ellerinde bulunan kitap olma ihtimali de vardır. Bundan kasıt da şudur: Bu Kitap, şeytanların göremeyeceği şekilde saklıdır, onlar onu değiştiremezler. Ona bir şey ilave edemez, ondan bir şey eksiltemez ve ona ulaşamazlar.

79. "Ona tertemiz olanlardan başkası el süremez." Yani Kur'ân-ı Kerîm'e, ancak Yüce Allah'ın türlü afetlerden, günahlardan ve kusurlardan tertemiz kıldığı melâike-i kiram dokunabilir. Ona ancak iyiden iyiye temizlenmiş kimseler el sürebildiğine, pis ve murdarlarla şeytanlar ona el sürmeye güç yetiremeyeceklerine ve ona yaklaşamayacaklarına göre âyet-i kerime -dikkat çekme yoluyla- Kur'ân-ı Kerim'e temizlenmiş/abdestli kimseden başkasının el sürmesinin caiz olmayacağına da delildir. Nitekim bu konuda hadisler de gelmiştir. Bu sebeple bu ayetin emir manasında bir haber olduğu söylenmiştir. Yani "Kur'ân'a temiz olanlardan başkası el sürmesin." demektir.

80. "O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir." Yani bu üstün sıfatlara sahip Kur'ân-ı Kerîm, kullarını dinî ve dünyevî nimetleriyle görüp gözeten âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Kullarını kendisiyle görüp gözettiği en üstün ve değerli şey ise Kur'ân'dır. Bu Kur'ân, dünya ve âhiret maslahatlarını kapsayan bir kitaptır. Allah, bununla kullarına, şükrünün altından kalkamayacakları şekilde merhamet etmiş bulunmaktadır.

Onların görevlerinden biri de Kur'ân'ın gereklerini yerine getirmek, onu açıklayıp ilan etmek, ona davet edip onu açıktan açığa bildirmektir. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ أَفَبِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَنتُم مُّدۡهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجۡعَلُونَ رِزۡقَكُمۡ أَنَّكُمۡ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ ﴾

81- Şimdi siz bu sözü mü hafife alıyorsunuz?

82- Size verilen rızka yalanlayarak mı şükrediyorsunuz?

81. "Şimdi siz bu sözü," bu büyük Kitab'ı ve hikmet dolu öğüdü **"mü hafife alıyorsunuz?"** Bundan dolayı mı gizlenip saklanıyorsunuz? İnsanlardan, onların kınamalarından ve dillerine düşmekten mi korkuyorsunuz? Buna gerek yok, bu yakışmaz da. Çünkü bu gibi tutumlar sözüne güvenmeyen kimsenin yapacağı iş-

lerdir. Kur'ân-ı Kerîm ise haktır. Öyle ki kim onu yenik düşürmek isterse mutlaka karşısında yenilgiye uğrar, kim kendisine karşı hücuma geçmeye kalkışırsa mutlaka Kur'ân ona üstün gelir. O hiçbir şekilde gizlenip örtülecek bir Kitap değildir. Aksine açıkça ortaya konmalı ve ilan edilmelidir.

82. "Size verilen rızka yalanlayarak mı şükrediyorsunuz?" Allah'ın size lütfettiği rızka siz, yalanlama ve Allah'ın nimetini inkârla/nankörlükle mi karşılık veriyorsunuz? "Falan yıldız sebebiyle yağmura kavuştuk." diyor ve nimeti gerçek ihsan edicisinden ve sahibinden başkasına mı izafe ediyorsunuz?

Yağmur yağdırdığında O'nun bu lütuf ve ihsanından ötürü Allah'a şükretmeniz gerekmez mi? Ki O da size lütfunu daha çok ihsan etsin. Çünkü yalanlamak, küfür ve nankörlük, nimetlerin kaldırılmasına, azap ve musibetlerin gelip çatmasına sebep olur.

﴿ فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ ﴾

83- Hele can boğaza gelince;

84- O vakit siz bakar durursunuz.

85- Biz ise o (ölmekte olana) **sizden daha yakınızdır; ama siz görmezsiniz.**

83-85. Yani can gelip boğaza dayandığında ve sizler ölüm döşeğinde bu halde can çekişen kimseye bakıp durduğunuzda, biz ilmimizle ve meleklerimiz ile sizden ona daha yakınızdır. Ama siz bunu göremezsiniz.

﴿ فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ ﴾

86- Madem ki siz (dirilip) **hesaba çekilmeyeceksiniz;**

87- Haydi, (bu iddianızda) **samimiyseniz, o canı** (bedene) **geri döndürsenize!**

86-87. Eğer iddia ettiğiniz gibi gerçekten sizler öldükten sonra diriltilmeyecek, hesap görmeyecek ve amellerinizin karşılığını almayacaksanız ruhu bedene **"geri döndürsenize!"** Halbuki sizler de onu geri çevirmekten aciz olduğunuzu itiraf etmektesiniz.

O halde sizler ya Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği hakkı ikrar ve kabul edeceksiniz ya da inatlaşmaya devam edeceksiniz, böylelikle de sizin durumunuz ve kötü âkıbetiniz açıkça bilinmiş olacaktır.

﴿ فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ ﴾

88- Eğer o (ölü), **Allah'a yakın kullardan ise,**

89- Artık (onun için) **bir rahatlık, hoş nimetler ve Naim cenneti vardır.**

88-89. Yüce Allah, yakın (mukarreb) kulların, amelleri sağ taraflarından verilenlerin ve yalanlayıcı sapıkların ebedilik yurdundaki durumlarını, sûrenin baş taraflarında söz konusu etmişti. Şimdi de ölüm esnasındaki hallerini sûrenin bu son kısımlarında zikrederek şöyle buyurmaktadır:

"Eğer o (ölü), **Allah'a yakın kullardan ise,"** yani ölen kişi Allah'a yakın, farz ve müstehabları edâ etmek, haramları, mekruhları ve gereksiz mubahları terk etmek suretiyle O'na yakınlaşmaya çalışan kimselerden ise **"artık"** onun için **"bir rahatlık,"** huzur, sevinç, kalp ve ruh nimetleri ve **"hoş nimetler"** vardır. Bu da yiyecek, içecek ve başka türlerden olan her türlü bedenî nimeti kapsayan bir ifadedir. Bunun bilinen anlamda hoş koku olduğu da söylenmiştir. O vakit bu, bir şeyi zikredip onun genel türünü kasdetmek kabilinden olur.

"Ve Naîm cenneti vardır." İçinde hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir insan kalbinin hatırından geçirmediği ve daha önceki iki hususu (rahatı ve hoş nimetleri) kendisinde toplayan nimet dolu cennetler vardır.

İşte Allah'a yakın (mukarreb) kullar, ölümleri esnasında sevinç ve mutluluktan adeta ruhları uçuracak olan bu müjdeyle müjdelenirler. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Muhakkak, 'Rabbimiz Allah'tır.' deyip sonra dosdoğru olanların üzerine melekler, 'Korkmayın, üzülmeyin ve size va'dolunan cennetle sevinin.' diyerek inerler. Dünya hayatında da, âhirette de sizin en yakın dostlarınız Biziz. Orada canlarınız neyi arzu ediyorsa, orada neyi istiyorsanız sizin için vardır. Çok bağışlayıcı ve pek merhametli** (Allah'tan) **bir ikram ve ihsan olmak üzere."** (Fussilet, 41/30-32)

Yüce Allah'ın, **"Onlar için dünya hayatında da, âhirette de müjde vardır."** (Yunus, 10/64) buyruğundaki müjde de burada sözü edilen müjde gibi açıklanmıştır ki o da dünya hayatındaki müjdedir.

﴿ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَٰمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ ﴾

90- Eğer amel defterleri sağdan verilenlerden ise,

91- 'Amel defterleri sağdan verilenlerden sana selam olsun!' (denir ona).

90. "Eğer amel defterleri sağdan verilenlerden ise..." Bunlar, farzları edâ eden ve haramları terk eden, bununla birlikte iman ve tevhîdlerine halel getirmeyecek bazı hakları yerine getirmede kısmen kusur işleyen kimselerdir.

91. İşte bunlardan olan kimseye, **"Amel defterleri sağdan verilenlerden sana selam olsun."** denir. Yani kardeşlerin olan bu kimselerden sana selâm vardır, denir.

Bu da şu demektir: O, onlara ulaştığında ve onlar da onu karşıladığında onu selâmlayacaklardır. Ya da ona şöyle denilecektir: Her türlü afet, belâ ve azaptan yana sana esenlik vardır. Çünkü sen amel defterleri sağdan verilenlerdensin, yani helâk edici günahlardan uzak bir kimsesin.

﴿ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ ﴾

92- Ama eğer sapık yalanlayıcılardan ise;

93- Artık (onun için) **kaynar sudan bir ziyafet,**

94- Ve cehenneme girip yanmak (vardır).

92-94. "Ama eğer sapık yalanlayıcılardan ise," hakkı yalanlayıp hidâyetten sapan kimselerden ise **"artık** (onun için) **kaynar sudan bir ziyafet ve cehenneme girip yanmak vardır."** Rablerinin huzuruna varacakları gündeki ziyafetleri, onları çepeçevre kuşatacak ve acısı kalplerine kadar varacak olan cehennem ateşine girip yanmak olacaktır.

Aşırı derecedeki susuzluktan dolayı yardım isteyecekleri vakit de **"erimiş maden gibi yüzleri kavuran bir suyla yardımlarına varılacaktır. O, ne fena içecektir ve orası ne kötü bir konaktır!"** (el-Kehf, 18/29)

﴿ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ ﴾

95- Şüphesiz ki bu, kesin hakikatin ta kendisidir.

95. "Şüphesiz ki bu," Yüce Allah'ın sözünü ettiği hayrıyla şerriyle kulların amellerinin karşılığı ve buna dair etraflı bilgiler; **"kesin hakikatin ta kendisidir."** Bunda şüphe ve tereddüdü gerektirecek bir taraf yoktur. Aksine bunlar gerçekleşmesi muhakkak ve kaçınılmaz olan değişmez haktır. Yüce Allah kullarına, buna dair kat'î delilleri göstermiştir. O kadar ki olgun akıl sahiplerine göre onlar, bunu adeta tatmış, hakikatine şahitlik etmiş gibidirler. Bundan dolayı da Yüce Allah'a, özellikle kendilerine ihsan etmiş olduğu bu pek büyük nimet ve muazzam bağışından dolayı hamd u senâ ederler. Bundan dolayı Yüce Allah devamla şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾ ﴾

96- O halde yüce Rabbinin adını tesbih et!

96. Pek büyük ve yüce olan Rabbimizi tesbih ederiz! O, zalimlerin ve inkârcıların söylediklerinden münezzehtir ve yücedir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mübarek, tertemiz ve pek çok hamd u senâlar olsun.

Vakıâ sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الحديد

HADÎD SÛRESİ

-57-

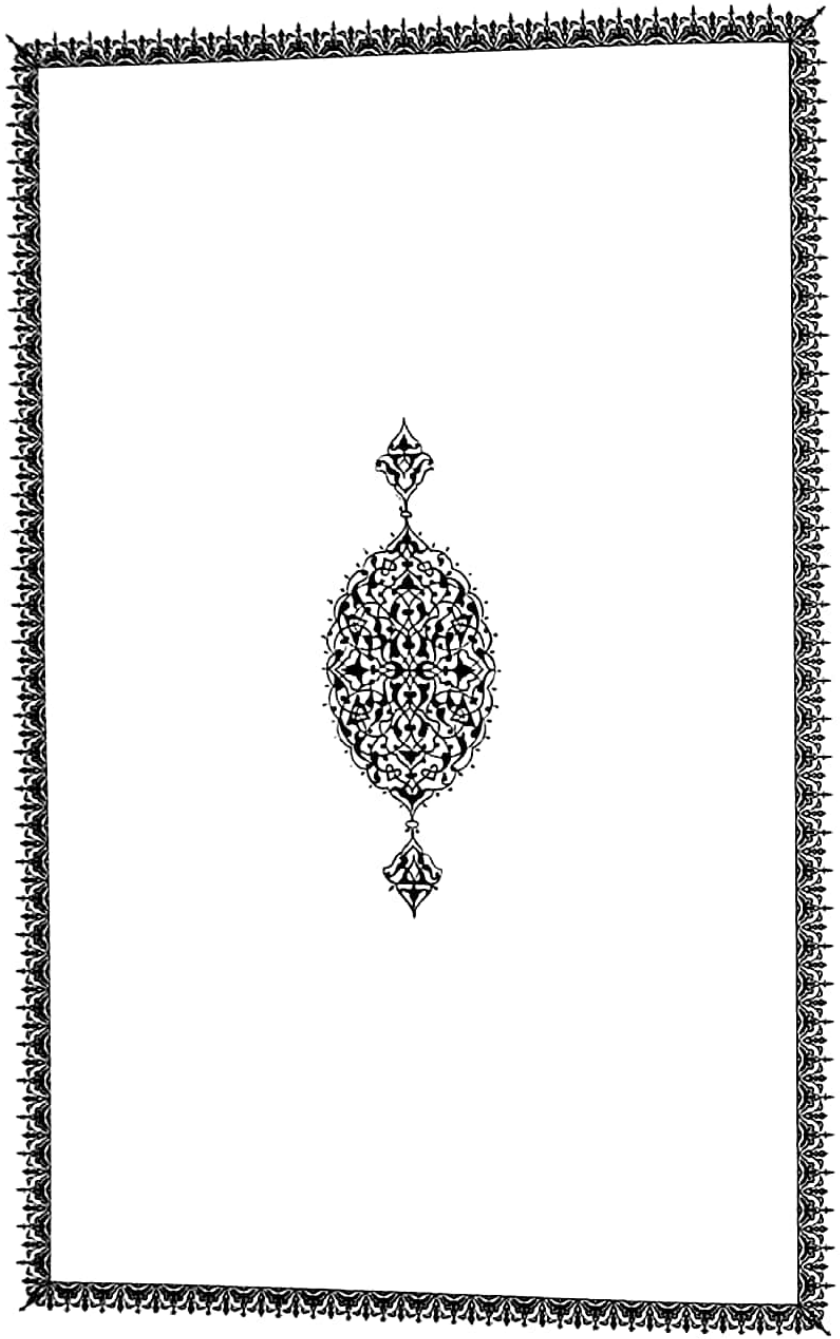

57- HADÎD SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 29 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Göklerde ve yerde olanlar, Allah'ı tesbih ederler. O Azîz'dir, Hakîm'dir.

1. Yüce Allah, azamet ve celalini, egemenliğinin genişliğini, göklerde ve yerde bulunan konuşan ve konuşmayan bütün canlı ve cansızların, Rablerini hamd ile tesbih edip celâline yakışmayan şeylerden O'nu tenzih ettiklerini haber vermektedir.

Hepsinin Rablerine itaat edip izzetine boyun eğdiklerini, bunların üzerinde hikmetinin etkilerinin açıkça görüldüğünü bildirmektedir. Bundan dolayı da **"O Azîz'dir, Hakîm'dir."** buyurmaktadır.

Bu buyrukla ulvî ve süflî âlemdeki bütün varlıkların bütün hallerinde Rablerine muhtaç oldukları ve bunun hepsi için geçerli olduğu beyan edildiği gibi; O'nun izzetinin her şeye boyun eğdirdiği ve O'nun hikmetinin hem yaratmasında hem de emrinde her şeyi kapsadığını açıklamaktadır.

Daha sonra Yüce Allah, mülk ve hükümranlığının genelliğini de haber vererek şöyle buyurmaktadır:

﴿لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾﴾

2- Göklerin ve yerin hükümranlığı yalnız O'nundur. O, hayat verir ve öldürür. O, her şeye gücü yetendir.

2. Yani bütün yaratılanları yaratan, rızıklarını veren, kudretiyle bütün işlerini çekip çeviren O'dur. **"O, her şeye gücü yetendir."**

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾﴾

3- O, hem ilktir, hem sondur; hem zâhirdir, hem bâtındır. O, her şeyi en iyi bilendir.

3. **"O hem"** kendisinden önce hiçbir şey bulunmayan **"ilktir, hem"** kendisinden sonra hiçbir şey bâkî kalmayacak olan **"sondur. Hem"** kendisinin üstünde hiçbir şey bulunmayan **"zâhirdir, hem"** kendisinden öte hiçbir şey olmayan **"bâtındır."**

"O, her şeyi en iyi bilendir." O'nun ilmi zâhirdekileri de, bâtındakileri de, gizli ve saklı olanları da, öncekileri de, sonrakileri de bütünüyle kuşatmıştır.

﴿ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۖ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ ﴾

4- O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da Arş'ın üzerine istivâ edendir. O, yere gireni de, oradan çıkanı da, gökten ineni de, oraya yükseleni de bilir. Nerede olursanız olun O, sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı çok iyi görendir.

4. **"O gökleri ve yeri,"** ilki pazar, sonuncusu da cuma günü olmak üzere **"altı günde yaratan, sonra da Arş'ın üzerine"** celâline yakışır şekilde **"istivâ edendir."** Bütün yaratılmışların üstündedir.

"O," tohum, hayvan, yağmur vb. gibi **"yere gireni de, oradan"** bitki, ağaç, canlı vb. gibi **"çıkanı da, gökten"** melek, ilâhî takdir, rızık vb. gibi **"ineni de, oraya"** melekler, ruhlar, dualar, ameller vb. gibi **"yükseleni de bilir."**

"Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir." Bu, Yüce Allah'ın şu buyruğunu andırmaktadır: **"Üç kişi fısıldaştığında mutlaka O, onların dördüncüleridir. Beş kişi olmasınlar mutlaka O onların altıncılarıdır. İster bundan daha az ister daha çok olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar O, mutlaka onlarla beraberdir."** (el-Mücâdele, 58/7)

Buradaki "beraber oluş," ilim ve haberdar olmak anlamındaki beraberliktir. Bundan dolayı Yüce Allah, -devamla- amellerin karşılığını vereceğini hem vaat hem tehdit anlamında bildirmektedir: **"Allah yaptıklarınızı çok iyi görendir."** Yani O, yaptığınız amelleri, bu amellerin kaynaklandığı iyi ve kötü hallerinizi

çok iyi görendir. Bu yüzden amellerinizi tespit etmektedir ve onların karşılığını size verecektir.

﴿ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥﴾ ﴾

5- Göklerin ve yerin hükümranlığı yalnız O'nundur. Bütün işler Allah'a döndürülecektir.

5. Bunlar mülkiyetleri itibarıyla O'nun olduğu gibi, O'nun tarafından yaratılmışlardır ve hepsi de O'nun kullarıdır. Onlarda dilediği şekilde, Rabbânî hikmetine uygun olarak cereyan eden kaderî ve şer'î emirleriyle tasarrufta bulunan O'dur. Ameller de, amellerde bulunanlar da dahil **"bütün işler Allah'a döndürülecektir."** Kullar kendisine arzolunacak, O da iyiyi kötüden ayırt edecektir. İyilikte bulunan kimseye iyiliğinin, kötülükte bulunan kimseye de kötülüğünün karşılığını verecektir.

﴿ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ ۚ وَهُوَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٦﴾ ﴾

6- Geceyi gündüze ekler, gündüzü de geceye ekler. O, kalplerde olanları çok iyi bilendir.

6. Yani geceyi gündüzün üzerine getirir ve böylelikle gece karanlığı yaratılanları örter. Hareketten kesilir ve sükûn bulurlar. Sonra da gündüzü gecenin üzerine getirir, yeryüzündeki karanlık gider ve ortalık aydınlanır. Kullar harekete geçerler. Maslahatlarını gerçekleştirmeye ve geçimlerini sağlamaya koyulurlar.

Yüce Allah, geceyi gündüze, gündüzü de geceye bürür. Eksiltmek, artırmak, uzatmak ve kısaltmak suretiyle bunların yerlerini değiştirir. Nihâyet bu yolla mevsimler meydana gelir, zamanın akışı doğru bir şekilde sağlanmış olur ve bu yolla pek çok maslahat da gerçekleşir.

Kullarına gizli ve açık nimetleri ihsan eden, pek cömert, lütfu pek bol, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı ne büyüktür, ne yücedir!

"O kalplerde olanları," bütün mahlukatın kalplerinde bulunanı **"çok iyi bilendir."** Bu yüzden ehil olduğunu bildiği kimselere ilâhî tevfikini verir, hidâyetine lâyık olmadığını bildiği kimseleri de yardımsız bırakır.

﴿ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَأَنفِقُوا۟ مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَأَنفَقُوا۟ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۙ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَٰقَكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾ ﴾

7- Allah'a ve Rasûlüne iman edin. Sizi emaneten yetkili kıldığı mallardan da infâk edin. Zira içinizden iman edip infâk edenler için büyük bir mükâfat vardır.

8- Peygamber sizi Rabbinize iman etmeniz için davet etmekteyken, üstelik Allah da sizden kesin bir söz almış bulunuyorken size ne oluyor da Allah'a iman etmiyorsunuz? Şayet iman edecekseniz (bu sebepler fazlasıyla yeterlidir).

9- Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık âyetler indirin O'dur. Şüphesiz Allah, size karşı çok şefkatli, pek merhametlidir.

7. Yüce Allah, kullarına; Zatına, Rasûlüne ve onun getirdiklerine iman etmelerini, nasıl amelde bulunacaklarını ortaya çıkartmak için onlara vermiş olduğu ve üzerlerine yetkili kıldığı mallarından da kendi yolunda infâk etmelerini emretmektedir. Onlara bu emri verdikten sonra bunun karşılığındaki mükâfatı da belirterek bu emri yerine getirmeye teşvik etmekte ve şöyle buyurmaktadır:

"Sizden iman edip infâk edenler için büyük bir mükâfat vardır." Yani Allah'a ve Rasûlüne iman etmekle birlikte O'nun yolunda mallarını harcayanlar için pek büyük bir mükâfat vardır. Mükâfatın en büyük ve değerlisi de Rablerinin rızasını elde etmek, O'nun lütuf ve ihsan yurduna ulaşıp Allah'ın mü'min ve cihâd edenler için hazırlamış olduğu ebedî nimetlere kavuşarak kurtuluşa ermektir.

8. Daha sonra Yüce Allah, onların iman etmelerini gerektiren sebebi ve bu konu hiçbir mani olmadığını beyan ederek şöyle buyurmaktadır: **"Peygamber sizi Rabbinize iman etmeniz için davet etmekteyken, üstelik Allah da sizden kesin bir söz almış bulunuyorken size ne oluyor da Allah'a iman etmiyorsunuz?"** Yani peygamberlerin en faziletlisi, Allah'a davet edenlerin en değerlisi, sizi imana çağırmaktayken iman etmenizi engelleyen nedir? Bu durum onun çağrısını kabul etmede ve getirdiği hak çağrısına uymada eli çabuk tutmayı gerektiren bir hususdur.

Üstelik Allah, imana dair sizden kesin ve sağlam bir söz almıştır. Eğer sizler gerçekten iman edecekseniz bu sebepler yeterlidir.

9. Bununla birlikte O'nun size lütuf ve inâyeti pek çoktur. Zira O, sadece alemlerin en şereflisi olan Rasûlün davetiyle yetinmemiş, bir de onu mucizelerle desteklemiş ve getirdiklerinin doğruluğunu sizlere apaçık belgelerle göstermiştir.

Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sizi,"** size peygamber göndermek suretiyle ve Allah'ın ona indirdiği Kitap ve hikmet vasıtasıyla cahilliğin ve küfrün sebep olduğu **"karanlıklardan aydınlığa,"** ilmin ve imanın nuruna **"çıkarmak için kuluna,"** akıl sahibi kimselere getirdiklerinin hepsinin doğru, kesin ve tartışılmaz gerçek olduğuna delil teşkil eden **"apaçık âyetler indiren O'dur."**

İşte bütün bunlar, O'nun size olan merhametinden ve şefkatinden dolayıdır. Çünkü O, kullarına, bir annenin evladına olan merhametinden daha merhametlidir: **"Allah, size karşı çok şefkatli, pek merhametlidir."**

﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا يَسْتَوِى مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ ٱلْفَتْحِ وَقَٰتَلَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ ٱلَّذِينَ أَنفَقُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَقَٰتَلُوا۟ ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ ﴾

10- Göklerin ve yerin mirası yalnız Allah'ın olduğu halde size ne oluyor ki Allah yolunda infâk etmiyorsunuz? İçinizden fetihten önce infâk edip savaşanlar (diğerleriyle) **bir olmaz. Onların dereceleri fetihten sonra infâk edip savaşanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah hepsine de en güzeli va'detmiştir. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.**

10. Allah yolunda infaktan -ki bu, bütün hayır yollarını kapsar- sizi alıkoyan ve sizi cimriliğe iten nedir? Halbuki sizin sahip olduğunuz hiçbir şey yoktur. Aksine **"göklerin ve yerin mirası yalnız Allah'ın"**dır. Bütün mallar sizin elinizden başkasına intikal edecektir. Yahut siz o malları bırakıp gideceksiniz. Sonra her şeyin mülkü, şanı yüce ve mübarek olan gerçek sahibine dönecektir. O halde bu mallar ellerinizdeyken infak etmeyi ganimet bilin ve bu fırsatı değerlendirin.

Daha sonra Yüce Allah, amellerin farklı durumlara ve ilâhî hikmete göre değişik değerlerde olduğunu beyan ederek şöyle buyurmaktadır: **"İçinizden fetihten önce infâk edip savaşanlar** (diğerleriyle) **bir olmaz. Onların dereceleri fetihten sonra infâk edip savaşanlardan daha büyüktür."** Buradaki fetihten kasıt, Hudeybiye sulhüdür. Allah Rasûlü ile Kureyş arasında yapılan bu antlaşma en büyük fetihlerdendir. Çünkü bu, İslâm'ın yayılmasına vesile olmuş, kâfirlerle müslümanlar bir araya gelme imkanı bulmuş ve herhangi bir karşı koyma söz konusu olmaksızın Allah'ın dinine davet rahatça yapılabilmiştir. O vakit insanlar, Allah'ın dinine büyük kitleler halinde girmeye başlamışlar ve İslâm'ın gücü de büyük çapta artmıştır.

Bu fetihten önce ise müslümanlar, Medine ve oraya bağlı yerler gibi ahalisi İslâm'a giren toprakların dışında dine davet etme imkânı bulamıyorlardı. Gerek Mekke gerek Mekke dışındaki müşriklerin yurtlarında İslâm'a giren kimseler, işkencelere maruz kalıyor ve korkutuluyordu.

İşte bundan dolayı fetihten önce İslâm'a giren, infak eden ve savaşanların dereceleri, mükâfatları ve ecirleri fetihten sonra İslâm'a giren, savaşan ve infâk edenlerinkinden daha büyüktür. Nitekim hikmet de bunu gerektirmektedir. Bundan dolayı ashab-ı kiramın ve öncülerinin çoğunluğu fetihten önce İslâm'a girmişlerdir.

Bu iki durum arasında fazilet farkı olmasından, faziletçe daha az olan kimselerin kusurlu olduğu yahut eleştirildiği gibi bir mana çıkma ihtimali bulunduğundan dolayı Yüce Allah, böyle bir yanlış anlamayı önlemek üzere şöyle buyurmaktadır: **"Bununla beraber Allah hepsine de en güzeli va'detmiştir."** Yani ister fetihten önce ister sonra olsun İslâm'a girip savaşmış ve infâk etmiş olanların hepsine Allah cenneti va'detmiştir. İşte bu, ashab-ı kiramın tümünün *-Allah onlardan razı olsun-* faziletine delildir. Çünkü Allah, onların imanlarına şahitlik etmekte ve onlara cenneti va'detmektedir.

"Allah yaptıklarınızdan haberdardır." Her birinize yaptığını bildiği ameline göre karşılık verecektir.

﴿ مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥ وَلَهُۥٓ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾ ﴾

11- Kim Allah'a güzel bir borç verirse Allah onun mükafatını ona kat kat fazlasıyla verir. Ayrıca o kimse için çok değerli bir mükâfat da vardır.

11. Yüce Allah, kendi yolunda infâk etmeyi teşvik etmektedir. Çünkü cihad, bu uğurda yapılacak infâk ve harcamalara, onun için gerekli hazırlıkları yapmak için malî fedâkârlıklarda bulunmaya bağlıdır. **"Güzel bir borç,"** Allah için ihlâsla yapılan, O'nun rızasına uygun, gönül hoşluğuyla, helâl ve temiz olan maldan yapılan infâktır.

Buna Yüce Allah'ın "borç" adını vermesi, O'nun bir lütfudur. Yoksa mal O'nun malı, kullar da O'nun kullarıdır. Üstelik buna kat kat fazlasıyla mükâfat vereceğini de va'detmektedir. Çünkü O, çok cömerttir, bol bol verendir.

Bu kat kat vermenin yeri ve zamanı ise kıyamet günüdür. O günde her insanın fakirliği ve güzel mükâfatın asgarisine dahi muhtaç olduğu açıkça ortaya çıkmış olacaktır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ يَوْمَ تَرَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِم بُشْرَىٰكُمُ ٱلْيَوْمَ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ ﴾

12- O gün mü'min erkeklerle mü'min kadınların nurlarının önlerinde ve sağlarında gitmekte olduğunu görürsün. 'Bugün sizin müjdeniz, altlarından ırmaklar akan cennetlerdir ki siz orada ebediyen kalacaksınız. İşte bu, büyük kurtuluşun ta kendisidir.' (denir onlara).

12. Yüce Allah, imanın üstünlüğünü ve kıyamet gününde iman sahiplerinin imrenilecek hallerini açıklamak üzere şöyle buyurmaktadır: **"O gün mü'min erkeklerle mü'min kadınların nurlarının, önlerinde ve sağlarında gitmekte olduğunu görürsün."** Yani kıyamet günü gelip de güneş ve ayın ışığı söndürüleceği, insanların karanlık içinde kalacağı, Sırat da cehennemin üzerine yerleştirileceği zaman sen, mü'min erkeklerle mü'min kadınların nurlarının önlerinde ve sağlarında hızla gitmekte olduğunu göreceksin. Onlar, bu dehşetli ve zorlu konumda imanlarıyla nurlarının aydınlığında yürüyeceklerdir. Herkes imanı oranında bu nuru elde etmiş olacaktır. İşte bu esnada da onlara en büyük müjde verilecek ve şöyle denilecektir: **"Bugün sizin müjdeniz, altlarından ırmaklar akan cennetlerdir ki siz orada ebediyen kalacaksınız. İşte bu, büyük kurtuluşun ta kendisidir."** Allah'a yemin olsun ki, bu müjde kalplerine çok tatlı gelecek, ruhları bundan çok büyük zevk alacaktır. Çünkü bu sayede sevip istedikleri her şeyi elde etmiş, korkup çekindikleri her türlü kötülükten de kurtulmuş olacaklardır.

﴿ يَوْمَ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ ﴾

13- O gün münafık erkeklerle münafık kadınlar, iman edenlere, 'Bizi bekleyin de nurunuzdan aydınlanalım.' diyecekler. Onlara, 'Arkanıza dönün de (kendinize başka bir) **nur arayın.' denilecek ve aralarına kapısı olan bir duvar çekilecektir ki bu kapının iç tarafında rahmet, dış tarafında ise azap vardır.**

13. Münafıklar, mü'minlerin nurlarının aydınlığında yürümekte olduklarını, kendilerinin ise nurları söndürülüp karanlıklar içinde şaşkın bir halde kaldıklarını gördüklerinde mü'minlere, **"Bizi bekleyin de nurunuzdan aydınlanalım,"** acele etmeyin de azaptan kurtulabilmek için nurunuzdan, aydınlığında yürüyebileceğimiz kadarını elde edelim **"diyecekler."** Onlara, **"'Arkanıza dönün de** (kendinize başka bir) **nur arayın.' denilecek."** Eğer bu, mümkün ise böyle yapın. Ancak bu imkânsızdır. Hatta bu hiç olmayacak, düşünülemeyecek şeylerdendir.

"Aralarına," mü'minlerle münafıklar arasına **"kapısı olan"** pek büyük bir engel ve oldukça sağlam **"bir duvar çekilecektir ki bu kapının iç tarafında rahmet,"** bu, mü'minlerin bulunacağı taraf olacaktır **"dış tarafında ise"** bu da münafıkların bulunduğu taraf olacaktır **"azap vardır."**

﴿ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ ﴾

14- Münafıklar onlara, 'Biz sizinle beraber değil miydik?' diye seslenirler. Onlar da şöyle derler: 'Evet; fakat siz nefislerinizi helâke sürüklediniz, bekleyip durdunuz, şüphe ettiniz ve boş ümitleriniz sizi aldattı da nihayet Allah'ın emri (ölüm) **geldi çattı. Ayrıca o çok aldatıcı** (şeytan) **da sizi Allah ile aldattı.'**

14. Münafıklar, mü'minlere seslenip kendilerine acımalarını isteyerek ve yakararak şöyle diyeceklerdir: **"'Biz"** dünyadayken **"sizinle beraber değil miydik?'"** "Lâ ilâhe illallah" diyor, oruç tutuyor, namaz kılıyor, cihad ediyor ve sizin yaptığınız amelleri yapıyorduk **"diye seslenirler."**

"Onlar da şöyle derler: 'Evet," Dünyadayken bizimle beraberdiniz. Zahiren bizim gibi amellerde bulunurdunuz. Fakat sizin yaptıklarınız imansız, samimi ve salih bir niyet olmaksızın münafıkça yapılan amellerdi. **"Fakat siz nefislerinizi helâke sürüklediniz, bekleyip durdunuz, şüphe ettiniz."** Allah'ın verdiği ve en ufak bir şüpheyi kabil olmayan haberler hakkında şüpheye düştünüz, sizler kesin bir inanca sahip olmadığınız halde mü'minlerin elde edecekleri mükâfatlara kavuşmayı temenni ettiniz, böylece **"boş ümitleriniz sizi aldattı da nihayet Allah'ın emri"** ölüm bu kötü halde bulunduğunuz vaziyette size **"geldi çattı."**

"Ayrıca o çok aldatıcı," size küfrü ve şüpheleri süslü gösteren şeytan **"da sizi Allah ile aldattı.'"** Siz de O'na güvendiniz. O'nun size verdiği sözlere bel bağladınız ve O'nun verdiği haberleri doğruladınız.

﴿ فَٱلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ ۖ هِىَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ ﴾

15- 'Artık bugün ne sizden ne de kâfirlerden hiçbir fidye alınmaz. Varacağınız yer ateştir, size lâyık olan da odur. O, ne kötü bir dönüş yeridir!'

15. Yeryüzü dolusu altını, hatta onunla birlikte bir o kadarını daha fidye verecek olsanız bile yine de bu sizden kabul edilmeyecektir. **"Varacağınız,"** karar kılıp barınacağınız **"yer ateştir, size lâyık olan da odur."** Size dostluk edecek ve sizi bağrına basacak yer orasıdır. **"O"** ateş **"ne kötü bir dönüş yeridir!"** Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Artık kimin tartıları hafif gelirse onun anası (varacağı yer) **Hâviyedir** (cehennemdir)**. Onun ne olduğunu sana ne bildirdi? O, çok sıcak bir ateştir."** (el-Karia, 101/8-11)

﴿ ۞ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ ٱللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿١٦﴾ ﴾

16- İman edenlerin kalplerinin, Allah'ın zikri ve (O'ndan) **inen hak sebebiyle yumuşayarak saygı ile boyun eğme vakti gelmedi mi? Daha önce kendilerine Kitap verilip de üzerlerinden uzun bir zaman geçince kalpleri katılaşan kimseler gibi olmasınlar ki onların çoğu fâsık kimselerdir.**

16. Yüce Allah, mü'min erkeklerle mü'min kadınların, münafık erkeklerle münafık kadınların âhiret yurdundaki durumlarını beyan ettikten sonra ve bu, kalplerin Rablerinin önünde saygı ve korkuyla eğilmelerini, O'nun azameti önünde zilletle durmalarını gerektirdiğinden dolayı mü'minlere bunu yerine getirmeyişleri nedeniyle sitem edercesine şöyle buyurmaktadır:

Allah'ın zikrine, yani Kur'ân'a saygıyla boyun eğip kalplerinin yumuşayacağı, emir ve yasaklarına itaat edip Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği ve ona indirilen hakka bağlanacağı vakit gelmedi mi?

Bu buyruk, kalbin Yüce Allah'a, O'nun indirdiği Kitap ve hikmete karşı saygı ve korkuyla boyun eğmeye (huşû'), mü'minlerin ilâhî öğütleri ve şer'î hükümleri her zaman için hatırda tutup bu konuda nefislerini hesaba çekmeye olanca gayretlerini harcamaya yönelik bir teşviktir.

"Daha önce kendilerine Kitap verilip de üzerlerinden uzun bir zaman geçince kalpleri katılaşan kimseler gibi olmasınlar." Yani Allah'ın, kalbin hakka karşı yumuşayıp tam anlamıyla ona bağlanmayı gerektiren Kitabı üzerlerine indirdiği, sonra da bu hali sürdürmeyerek onun üzerinde sebat etmeyen kimseler gibi olmasınlar. Çünkü bunlar üzerinden geçen zaman uzayıp da gafletleri devam edince imanları sarsıldı ve yakînleri yok olup gitti.

Bu yüzden de kalpleri katılaştı **"ki onların çoğu fâsık kimselerdir."** Kalpler her zaman için Allah'ın indirdiklerini hatırlamaya, hikmetle içli dışlı olmaya muhtaçtır. Bundan gaflete düşmemek gerekir, çünkü böyle bir gaflet, kalbin katılaşmasına ve gözlerin yaşarmaz hale gelmesine sebep olur.

﴿ٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يُحۡيِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَاۚ قَدۡ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ١٧﴾

17- Şunu bilin ki Allah, ölümünden sonra yeryüzünü diriltir. Nitekim aklınızı kullanasınız diye âyetleri size açıkladık.

17. Âyetler, akıllara ilâhî maksatların ve isteklerin neler olduğunu gösterir. Ölümünden sonra yeri dirilten, ölümlerinden sonra ölüleri diriltmeye de kadirdir ve onlara amellerinin karşılığını verecektir. İndirdiği yağmurla ölümünden sonra yeri dirilten, peygamberlerine indirmiş olduğu hak ile ölü kalpleri diriltmeye de kadirdir.

Bu âyet-i kerime, açıkça Allah'ın âyetleriyle hidâyet bulmayan ve Allah'ın şeriatine tabi olmayan kimselerin akıllarının olmadığını da ifade etmektedir.

﴿إِنَّ ٱلۡمُصَّدِّقِينَ وَٱلۡمُصَّدِّقَٰتِ وَأَقۡرَضُواْ ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗا يُضَٰعَفُ لَهُمۡ وَلَهُمۡ أَجۡرٞ كَرِيمٞ ١٨﴾

18- Şüphesiz ki sadaka veren erkeklere, sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel bir borç verenlere Allah, mükafatlarını kat kat fazlasıyla verir. Ayrıca onlar için çok değerli bir mükâfat da vardır.

18. "Şüphesiz ki sadaka veren erkeklere, sadaka veren kadınlara," yani çokça sadaka verenler, Allah'ı razı edecek infâklarda bulunanlar **"ve Allah'a"** Rablerinin nezdinde kendileri için azık teşkil edecek şekilde hayırlı yollarda mallarını önden göndererek **"güzel bir borç verenlere Allah"** ecirlerini **"kat kat,"** her bir iyiliğe on misli̇nden yedi yüz misline ve daha çoğuna kadar **"fazlasıyla verir. Ayrıca onlar için çok değerli bir mükâfat da vardır."** Bu, Allah'ın cennette onlar için hazırladığı ve insanların bilemeyeceği bir mükâfattır.

﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصِّدِّيقُونَ وَٱلشُّهَدَآءُ عِندَ رَبِّهِمۡ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ وَنُورُهُمۡۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ١٩﴾

19- Allah'a ve peygamberlerine iman edenler var ya, işte onlar sıddıklardır. Şehidlere gelince onlar Rableri katındadır; onların ecirleri ve nurları vardır. Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince; işte onlar cehennemlik olanlardır.

19. "Allah'a ve peygamberlerine iman edenler var ya;" iman, ehl-i sünnete göre Kitap ve sünnetin delil olduğu hususlardır. İman, hem kalbin ve dilin sözü; hem de kalbin, dilin ve azaların amelidir.

Bu da dinin gizli ve açık bütün hükümlerini kapsar. İşte bu özellikleri kendilerinde toplayanlar sıddîklerdir. Yani bunların mertebeleri genel olarak mü'minlerin mertebesinin üstünde, peygamberlerin mertebesinin de aşağısındadır.

"Şehidlere gelince onlar Rableri katındadır; onların ecirleri ve nurları vardır." Sahih bir hadiste şöyle geçiyor: *"Cennette yüz derece vardır. Her iki derece arası gök ile yer arası kadardır. Allah, bunları kendi yolunda cihad eden-*

ler için hazırlamıştır."[5] Bu da şehitlerin derecelerinin pek yüksek ve pek yüce olmasını, onların Yüce Allah'a çok yakın olmalarını gerektirir.

"Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince; işte onlar cehennemlik olanlardır."

Bu son iki âyet, çokça sadaka veren insanları, sıddîkleri, şehidleri ve cehennemlikleri çeşitli sınıflarıyla bir arada zikretmiş bulunmaktadır.

Çokça sadaka verenler, amellerinin büyük çoğunluğu insanlara ihsanda ve iyilikte bulunmak, ellerindeki bütün imkânlarla onlara faydalı olmak olan kimselerdir. Özellikle Allah yolunda mallarını harcamakla başkalarına faydalı olmaya çalışırlar. Sıddîklar ise iman, salih amel, faydalı ilim, doğru ve yakîn mertebeleri kemâl derecesinde olanlardır.

Şehîdler, Allah'ın adını yüceltmek için O'nun yolunda savaşan, bu uğurda canlarını ve mallarını feda eden ve bu yolda öldürülen kimselerdir.

Cehennemlikler ise Allah'ın âyetlerini yalanlayan kâfirlerdir. Geriye Yüce Allah'ın Fâtır suresinde (Fâtır, 35/32) kendilerinden söz ettiği orta yollu olanlar kalmaktadır. Bunlar ise farzları eda eden, haramları terk eden kimselerdir. Ancak gerek Allah'ın hakları, gerek kullarının hakları hususunda kısmen kusurlu olan kimselerdir. Bunların bazıları için yaptıklarının bazıları sebebiyle birtakım cezalar sözkonusu olsa bile sonunda varacakları yer cennettir.

﴿ اَعْلَمُوٓا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ وَّتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ ۭ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهٗ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرٰىهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُوْنُ حُطَامًا ۭ وَفِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۙ وَّمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ ۭ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ ۝٢٠ ﴾

20- Bilin ki dünya hayatı, ancak bir oyun, oyalanma ve süstür. Aranızda karşılıklı övünmeden, mallarda ve evlatta çokluk yarışına girmeden ibarettir. (Gerçekte ise dünya hayatı) **bir yağmur gibidir ki çıkardığı ekin çiftçilerin hoşuna gider. Sonra o ekin kurur da sen onu sararmış bir halde görürsün. Sonra da o, çerçöp olur. Âhirette hem şiddetli bir azap vardır hem de Allah'tan bir mağfiret ve rıza vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçimden başka bir şey değildir.**

5 Buhârî, 2760.

20. Yüce Allah, dünyanın mahiyetini, gerçek durumunu, nihaî halini ve dünya ehlinin maksatlarını haber vermektedir. Buna göre dünya bir oyun ve oyalanmadır. Bedenler onunla oynar, kalpler onunla oyalanır. Nitekim dünya ehlinin görülen durumu da bunu doğrulamaktadır. Zira onların ömürlerini, kalpleri oyalanma içinde, Allah'ın zikrinden yana da, karşılaşacakları vaat ve tehditlerden yana da gafil bir halde geçirdiklerini görüyoruz. Dinleri oyun, oyalanma, eğlenmedir.

Halbuki uyanık olup âhiret için çalışanlar böyle değildir. Çünkü onların kalpleri, Allah'ın zikri, marifeti ve muhabbetiyle ma'murdur. Vakitleri kendilerini Allah'a yakınlaştıran, gerek yakın çevrelerine, gerekse başkalarına sağladıkları faydalı amellerle dolup taşmaktadır.

"Ve süstür" buyruğu ise şu demektir: Elbiselerde, yiyeceklerde, içeceklerde, bineklerde, evlerde, köşklerde, makam ve mevkilerde ve başka hususlarda bir süslenme, süs düşkünlüğüdür.

"Aranızda karşılıklı övünme," dünya ehlinden olan herkes, diğerine karşı övünür. Dünyevî hususlarda kendisinin öne geçmesini, dünyevî hallerde kendisinin ünlü olmasını ister.

"Mallarda ve evlatta çokluk yarışına girmekten ibarettir." Herkes mal ve evlat bakımından başkalarından daha çok olmak ister. Nitekim dünyayı sevenler, dünyaya meylederek onunla rahatlayanların durumu da bunu tasdik etmektedir.

Dünyayı ve onun gerçek mahiyetini bilen, orayı bir geçit olarak kabul edip kalınacak bir yer saymayan, kendini Allah'a yakınlaştıran hususlarda yarışan, Allah'ın lütuf ve ihsan yurduna ulaştırıcı yolları izleyenlerse böyle değildir. Bunlar, mal ve evlat çokluğuyla kendilerine karşı övünen kimseleri görecek olurlarsa onlarla salih amelle yarışmaya koyulurlar.

Daha sonra Yüce Allah, dünyayı bir misalle anlatmaktadır: Dünya, yeryüzüne yağan bir yağmur gibidir. Bu yağmur, insan ve davarların yediği yeryüzü bitkilerine karışır. Nihâyet yeryüzü türlü bitkilerden oluşan ziynetini takınıp süslenince gözlerini ve bütün gayretlerini dünyaya hasreden çiftçiler, onun bitirdiklerinden hoşlanır. Derken Allah'ın orayı telef eden emri gelir. Orası gürleştikten sonra hemen kuruyuverir, eski haline döner. Sanki orada yeşil namına bir şey bitmemiş, daha önceden güzel manzarası hiç görülmemiş gibi olur.

İşte dünya da böyledir. Dünyaya meyleden kişi, orayı göz alıcı ve çekici görür. Oradan ne istemişse ele geçirip hangi işe yönelmişse kapılarının önünde açıldığını gördüğü bir sırada aniden kader, bir musibetle dünyalığına

çarpar ve onu elinden alıp götürür. Onun üzerindeki hakimiyetini sona erdirir. Ya da o, dünyalığını bırakıp gider, oradan elleri bomboş ve kefen dışında hiçbir şey almaksızın çeker gider. Bütün arzusu ve hedefi dünya olan, çalışıp çabalaması sırf onun için olan kimseye yazıklar olsun!

Âhiret için yapılan amellere gelince işte asıl fayda sağlayacak olan odur. Sahibinin lehine ahiret için saklanan onlardır ki o ameller ebediyen kul ile birlikte bulunacaktır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Âhirette hem şiddetli bir azap vardır hem de Allah'tan bir mağfiret ve rıza vardır." Yani âhiretin halleri bu ikisinden biridir. Ya cehennem ateşinde son derece çetin bir azap olacaktır. Oranın zincirlerine, prangalarına vurulacak, dehşetli halleriyle karşı karşıya kalınacaktır. Ki bunlar, dünyanın ötesinde gayesi bulunmayan, nihaî hedefi dünyayı aşmayan, bu sebepten Allah'a isyanı gerektiren işleri yapma cesaretini bulan, Allah'ın âyetlerini yalanlayarak nimetlerine nankörlük eden kimseler içindir.

Ya da Allah tarafından günahların bağışlanması, cezaların ortadan kaldırılması ve Allah'tan bir rıza vardır. Bu rızaya nail olan kimseyi Allah, razı oluşunun yurdu olan cennetine koyacaktır. Bunlar da dünyayı gerçek mahiyetiyle bilip âhiret için de gereği gibi çalışanlar içindir.

İşte bütün bunlar, dünyaya gereğinden fazla rağbet etmemeye, asıl âhirete rağbet edip yönelmeye davet eden hususlardandır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Dünya hayatı aldatıcı bir geçimden başka bir şey değildir."** Yani o, ancak kendisiyle yararlanılan, ihtiyaçların görüldüğü geçici bir şeydir. Çok aldatıcı şeytanın Allah ile kendilerini aldattığı kıt akıllı kimselerin dışında kimse ona aldanmaz ve ona huzurlu bir kalple meyletmez.

﴿ سَابِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢١﴾ ﴾

21- Rabbinizden bir mağfiret, Allah'a ve peygamberlerine iman edenler için hazırlanmış olup eni yer ile göğün eni kadar olan cennet için yarışın. Bu, Allah'ın bir lütfudur ki O, onu dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir.

21. Yüce Allah, mağfiretine, rızasına ve cennetine ulaşmak için yarışa koyulmayı emretmektedir. Bu da mağfirete sebep olan samimi tevbeyle, fayda sağlayan

istiğfarla, günahlardan ve günaha düşme ihtimallerinden uzak kalmak için gayret etmekle, salih ameller işleyerek Allah'ı razı edecek şeylere sürekli olarak bağlı kalmakla, hem Allah'a ibadette hem de insanlara faydalı olunacak bütün alanlarda ihsan sahibi olmakla ve bu suretle Allah'ın rızası için yarışmakla olur. Yüce Allah, böyle bir yarışa girmeyi gerektiren hususları da zikrederek şöyle buyurmaktadır: **"Allah'a ve peygamberlerine iman edenler için hazırlanmış olup eni yer ile göğün eni kadar olan cennet için..."** Allah'a ve Rasûlüne iman etmenin kapsamına dinin usulü de (itikada dair hükümleri), fürûu da (amelî hükümleri) girmektedir. **"Bu, Allah'ın bir lütfudur ki O, onu dilediğine verir."** Yani bizim size bu açıkladığımız cennete ulaştıran yollarla cehenneme götüren yollara dair zikrettiklerimiz, Allah'ın pek büyük mükâfatı ve pek güzel sevabıyla ilgili açıklamalarımız, Allah'ın kulları üzerindeki en büyük lütuf ve ihsanlarındandır.

"Allah büyük lütuf sahibidir." Hiç kimse bundan dolayı O'na hakkıyla övgüde bulunamaz. O, kendi zatını övdüğü gibidir. Mahlukatından kim olursa olsun O'nu nasıl övmüşse O, bütün bu övgülerin çok daha üstündedir.

﴿ مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِّكَيْلَا تَأْسَوْا۟ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا۟ بِمَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ ۗ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾ ﴾

22- Gerek yeryüzünde gerekse de nefislerinizde meydana gelen (üzücü ya da sevindirici) **her bir şey, biz onu yaratmadan önce mutlaka bir kitapta**(yazılı)**dır. Şüphesiz bu, Allah'a çok kolaydır.**

23- Bu, elinizden kaçırdığınıza üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiğine de şımarmayasınız diyedir. Zira Allah, kendini beğenmiş, böbürlenen hiçbir kimseyi sevmez.

24- Onlar, cimrilik eden ve insanlara da cimriliği emreden kimselerdir. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) **Allah'ın hiçbir şeye/kimseye ihtiyacı yoktur ve O, her türlü hamde layık olandır.**

22. Yüce Allah, kaza ve kaderinin her şeyi kapsayacak kadar geniş olduğunu haber vermek üzere şöyle buyurmaktadır: **"Gerek yeryüzünde gerekse de nefislerinizde meydana gelen** (üzücü ya da sevindirici) **her bir şey..."** Bu buyruk,

mahlukata isabet eden hayır ve şer türünden her bir hususu bütünüyle kapsamaktadır. Hepsi de küçüğüyle büyüğüyle Levh-i Mahfuz'da yazılmıştır. Bu, akılların kuşatamayacığı kadar büyük bir hususdur. Hatta olgun akıl sahiplerinin akılları ondan dolayı hayret ve dehşete düşer. Ama bu, Allah için pek kolaydır.

23. Yüce Allah'ın bu gerçeği kullarına haber vermesi, bu ilkenin onlar tarafından çok iyi bir şekilde bilinmesi ve başlarına gelen hayır ve şer türünden her bir şeyi bu temel üzerine oturtmaları içindir. Böylelikle nefislerinin istediği ve arzu duydukları herhangi bir şeyi ellerinden kaçırdıklarında üzülmezler. Çünkü onlar, bunun bu şekilde Levh-i Mahfuz'da yazılı olduğunu bilirler. Orada yazılanın gerçekleşmesi ise kaçınılmazdır. Onu önlemenin hiçbir yolu yoktur.

Allah'ın kendilerine verdiğinden dolayı da şımarıp azmazlar. Çünkü o şeyi kendi güç ve imkânlarıyla elde etmediklerini, ona ancak Allah'ın lütuf ve ihsanı ile sahip olduklarını bilirler. Bu yüzden bu nimetleri kendilerine verene ve musibetleri kendilerinden uzaklaştırana şükretmeye gayret ederler. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Zira Allah, kendini beğenmiş, böbürlenen hiçbir kimseyi sevmez." Yani Yüce Allah; kaba, kendini beğenmiş, Zatının verdiği nimetler dolayısıyla şımarıp o nimetleri kendine nispet eden, bu nimetlerle azgınlaşıp Allah'ın yolundan uzaklaşan hiç kimseyi sevmez. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sonra Biz ona tarafımızdan bir nimet lütfedersek 'Bu bana ancak sahip olduğum bir bilgiden dolayı verilmiştir.' der. Bilakis o, bir imtihandır."** (ez-Zümer, 39/49)

24. "Onlar, cimrilik eden ve insanlara da cimriliği emreden kimselerdir." Yani onlar, her biri kötülük olarak tek başına yeterli olan ve her ikisi de yerilmiş iki sıfatı bir arada toplamış kimselerdir. Biri farz olan hakları engellemek demek olan cimrilik, diğeri de bunu insanlara emretmeleridir. Kendi cimrilikleriyle yetinmeyerek insanlara da cimriliği emrederler ve bu kötü huya söz ve davranışlarıyla teşvik ederler.

Bu, Rablerine itaatten yüz çevirmelerinin ve O'na arkalarını dönmelerinin bir neticesidir. Ancak **"Kim"** Allah'a itaatten **"yüz çevirirse"** kendisinden başkasına zarar vermez. Onun Allah'a asla hiçbir zararı dokunmaz.

"Allah'ın hiçbir şeye/kimseye ihtiyacı yoktur." İhtiyacı olmaması, Zatının bir gereğidir. Göklerin ve yerin mülkü yalnız O'nundur. Kullarına ihtiyaçları kadar veren de onları zengin kılan da O'dur.

"O, her türlü hamde layık olandır." Her güzel isim, her kâmil sıfat, her güzel ilim yalnız O'nundur ve bundan dolayı hamdedilmeye, övülmeye ve ta'zim olunmaya lâyıktır.

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۖ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾﴾

25- Andolsun Biz, peygamberlerimizi apaçık delillerle gönderdik ve onlarla birlikte insanlar adaleti ayakta tutsunlar diye Kitab'ı ve mîzânı indirdik. Ayrıca kendisinde hem çetin bir güç hem de insanlar için birtakım faydalar bulunan demiri de indirdik. Bunlar, Allah hem kendisine/dinine hem de peygamberlerine gıyaben kimin yardım ettiğini ortaya çıkarsın diyedir. Şüphesiz Allah çok güçlüdür, Azîz'dir.

25. "Andolsun Biz, peygamberlerimizi apaçık delillerle gönderdik." Bunlar, getirdiklerinin doğruluğuna ve gerçekliğine delil olan kanıt, şahit ve kesin alâmetlerdir. **"Onlarla birlikte insanlar adaleti ayakta tutsunlar diye Kitab'ı ve mîzânı indirdik."** Kitap, cins/tür ismi olup Allah'ın insanları hidâyete iletmek, dinlerinde ve dünyalarında kendilerine faydalı olacak hususları onlara göstermek için indirmiş olduğu tüm kitapları kapsar.

"Mîzân" ise söz ve davranışlardaki adalettir. Peygamberlerin getirdikleri dinin tümü; emirleri, yasakları, insanlarla ilişkileri, suça yönelik cezaları, kısası, hadleri, miras hükümlerini ve bunun dışındaki tüm hususları tamamıyla adalettir. İşte bundan dolayı **"insanlar adaleti ayakta tutsunlar diye"** buyrulmuştur. Bu da Allah'ın dinini ve insanların tespiti imkânsız olan bütün maslahatlarını yerine getirerek olur.

Bu da bütün peygamberlerin şeriatin temeli üzerinde ittifak ettiklerine delildir. Bu temel ise adaleti uygulamaktır. Zamana ve durumlara göre adaletin uygulanış şekilleri arasında farklılık görülse bile bu böyledir.

"Ayrıca kendisinde hem çetin bir güç, hem de insanlar için birtakım faydalar bulunan demiri de indirdik." Silâh, zırh vb. çeşitli savaş aletleri **"çetin bir güç"** için örnektir. Demirin çeşitli sanayi ve mesleklerde, kap-kacaklarda,

tarım aletlerinde çeşitli faydaları da görülmektedir. Hatta demire gerek duyulmayan şeyler pek azdır.

"Bunlar, Allah hem kendisine/dinine hem de peygamberlerine gıyaben kimin yardım ettiğini ortaya çıkarsın diyedir." Yani Yüce Allah, indirmiş olduğu Kitap ve demir sebebiyle imtihan pazarını kursun, böylelikle gayb halinde dinine ve peygamberlerine kimin yardım edeceği ortaya çıksın.

"Gayb hali"nden kasıt, imanın fayda vermeyeceği şehâdet/görme halinden önce iman etmektir. Çünkü gözle gördükten sonra yapılan iman, zaruridir/mecburidir. (Çaresiz kalmanın bir sonucudur).

"Şüphesiz Allah çok güçlüdür, Azîz'dir." Hiçbir şey O'nu aciz bırakamaz, hiçbir şey O'ndan kaçıp kurtulamaz. Kendisinden pek güçlü aletlerin yapıldığı demiri indirmesi, O'nun gücünün ve izzetinin bir tecellisidir. Kullarından intikam almaya kadir olması da O'nun gücünün ve izzetinin tecellisidir. Ama O, dostlarını düşmanlarıyla sınar. Ta ki gıyaben kendisine/dinine kimin yardım ettiğini ortaya çıkarsın.

Yüce Allah'ın burada Kitab'ı ve demiri bir arada zikretmesi, Yüce Allah'ın dinine bu iki yolla yardım etmesi ve kelimesini onlarla yüceltmesi dolayısıyladır.

O, dinini kesin delil ve belgeleri ihtiva eden Kitap ile ve Allah'ın izniyle zafere kavuşturan kılıçla yüceltir. Her ikisinin de gereği gibi işlemeleriyse adalet sayesindedir. İşte bunlar, Yüce Allah'ın hikmetine, kemâline, peygamberleri vasıtasıyla göndermiş olduğu şeriatinin mükemmelliğine delildir.

﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِمَا ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَٰبَ فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ﴾

26- Andolsun Biz, Nûh'u ve İbrahim'i peygamber olarak gönderdik. Peygamberliği ve Kitabı da onların soyundan gelenlere verdik. Onlardan kimisi hidâyet bulmuştur, ama birçoğu fâsıktır.

26. Allah, genel olarak bütün peygamberlerin nübüvvetini beyan ettikten sonra onların arasında özel yeri olan iki üstün peygamberi Nûh ile İbrahim'i söz konusu etmektedir. Allah, peygamberliği ve kitabı onların soyundan gelenler arasında devam ettirmiştir. Yani önceki ve sonraki bütün peygamberler hep Nûh ve İbrahim'in *-ikisine de selâm olsun-* soyundan gelmişlerdir. Bütün kitaplar da aynı şekilde bu iki değerli peygamberin soyundan gelenlere inmiştir.

"Onlardan," kendilerine peygamber gönderdiğimiz kimselerden **"kimisi"** onların davetleriyle **"hidâyet bulmuştur."** Onların emirlerine uymuş, onların gösterdikleri doğru yolu takip etmişti.

"Ama birçoğu fâsıktır." Allah'a ve rasûllerine itaatin sınırlarının dışına çıkmışlardır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sen ne kadar arzu etsen de insanların çoğu iman etmez."** (Yusuf, 12/103)

﴿ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً ۚ وَرَهْبَانِيَّةً ٱبْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَٰهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ رِضْوَٰنِ ٱللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ۖ فَـَٔاتَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٢٧﴾ ﴾

27- Sonra onların izleri üzere rasûllerimizi peşpeşe gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da peşlerinden gönderdik ve ona İncil'i verdik. Ona uyanların kalplerine de şefkat ve merhamet koyduk. Kendiliklerinden uydurdukları ruhbanlığa gelince Biz, onu onlara farz kılmadık. Ancak Allah'ın rızasını kazanmak için kendileri uydurdular. Ama ona da hakkıyla riayet etmediler. Biz, onlardan iman edenlere mükafatlarını verdik. Ama onların çoğu fâsıktır.

27. "Sonra onların izleri üzere rasûllerimizi peşpeşe gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da peşlerinden gönderdik." Özellikle İsa *aleyhisselam*'ın söz konusu edilmesi, bu ifadelerin özellikle İsa *aleyhisselam*'a mensup olduklarını iddia eden hıristiyanlara yönelik olmasından dolayıdır.

"Ve ona," Yüce Allah'ın üstün kitaplarından birisi olan **"İncil'i verdik."**

"Ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet koyduk." Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun insanlar arasında iman edenlere düşmanlıkta en şiddetli olanların yahudiler ve müşrikler olduğunu göreceksin. İman edenlere sevgi (beslemeleri) **bakımından en yakın olarak da 'Biz hıristiyanlarız.' diyenleri göreceksin. Bu, aralarında keşişlerin, rahiplerin olmasından ve onların büyüklük taslamamalarındandır."** (el-Maide, 5/82)

Bundan dolayı hıristiyanlar İsa *aleyhisselam*'ın şeriati üzere oldukları zamanda başkalarından daha yumuşak kalpli kimseler idiler.

"Kendiliklerinden uydurdukları ruhbanlığa gelince..." Ruhbanlık, bir tür ibadettir. Bunu kendiliklerinden ibadet diye ortaya attılar, onu kendilerine vazife bilip birtakım sorumluluklarla kendilerini yükümlü tuttular.

"Biz onu onlara farz kılmadık." Allah, bunu onlara farz kılmamıştı. Bunu kendilerine şart koşan kendileriydi. Maksatları da Allah'ın rızasını elde etmekti.

"Ama" bununla birlikte **"ona da hakkıyla riâyet etmediler."** Ne onun gereğini yerine getirdiler, ne de haklarını eda ettiler. Böylece iki bakımdan yanlış yaptılar: (Bir,) kendiliklerinden böyle bir ibadet uydurdukları için, (iki,) kendilerine farz kıldıkları işi gereği gibi yerine getirmedikleri için. İşte onların çoğunlukla görülen durumu budur.

Bununla birlikte aralarından Allah'ın emri üzere dosdoğru yürüyenler de vardır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onlardan iman edenlere ise mükafatlarını verdik."** Yani İsa *aleyhisselam*'a iman etmeleriyle birlikte Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e de iman edenlerin hepsine Allah imanına uygun mükâfatlar vermiştir. **"Ama onların çoğu fâsıktır."**

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَءَامِنُوا۟ بِرَسُولِهِۦ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِۦ وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِۦ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٨﴾ ﴾

28- Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve Rasûlüne iman edin ki size rahmetinden iki kat versin, aydınlığı ile yürüyeceğiniz bir nur bahşetsin ve sizi bağışlasın. Allah Ğafûr'dur, Rahîm'dir.

28. Bunun Mûsâ ve İsa'ya *-ikisine de selam olsun-* iman eden Kitap ehline bir hitap olma ihtimali vardır. Bu hitapla Allah, onlara kendisinden korkup O'na isyanı gerektiren hususları terk etmek suretiyle imanlarının gereğince amel etmelerini emretmekte ve Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e de iman etmelerini istemektedir. Eğer böyle yaparlarsa Yüce Allah onlara **"rahmetinden iki kat"** mükâfat verecektir. Bu paylardan biri önceki peygamberlerine imanlarının diğeri de Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e iman etmelerinin mükâfatıdır.

Bu buyruğun umumi bir emir olma ihtimali de vardır. Bunun kapsamına Kitap ehli de, başkaları da girer. Zâhir/açık ve kuvvetli olan görüş de budur. Allah, bu buyruğuyla hepsine, imanı ve takvâyı emretmektedir ki, bunun kapsamına zahiri ve batınıyla, usulü ve furuuyla bütün din girmektedir. Eğer bu büyük emre uyacak olurlarsa Yüce Allah kendilerine **"rahmetinden iki pay"** verir ki, bunların miktarını ve niteliklerini Yüce Allah'tan başkası bilemez. İmana karşı bir mükâfat, takvâya karşılık bir mükâfat, emirlere uymaya karşılık bir mükâfat, yasaklardan kaçınmaya karşılık bir mükâfat ya da iki paydan kasıt, mükâfatın ardı adına, tekrar tekrar verilmesidir.

"Aydınlığı ile yürüyeceğiniz bir nur bahşetsin." Size bir ilim, hidâyet, cahilliğin karanlığında yürüyeceğiniz bir nur versin ve kötülüklerinizi bağışlasın.

"Allah büyük lütuf sahibidir." (el-Hadid, 57/21) Lütfu göklerde ve yerde bulunanları kuşatmış bulunanın, lütfu pek büyük olanın bunca mükâfat vermesi garip kaçmaz. Bir göz kırpacak kadar yahut bundan daha az bir süre dahi hiçbir mahlûk O'nun lütfundan azade değildir.

﴿ لِّئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّن فَضْلِ ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ ﴾

29- Böylece Kitap ehli, Allah'ın lütfundan hiçbir şeye sahip olmadıklarını, lütfun Allah'ın elinde olduğunu ve onu dilediğine verdiğini bilsinler. Allah, büyük lütuf sahibidir.

29. Yani bizler genel olarak iman eden, Allah'tan korkan ve O'nun Rasûlüne iman eden kimselere olan lütuf ve ihsanımızı şunun için açıkladık: Kitap ehli bilsin ki, kendileri Allah'ın lütfundan hiçbir paya sahip değildirler. Yani kendi hevâlarına ve bozuk akıllarına göre Allah'ın lütfuna sınır koyamazlar. Dolayısıyla, **"Yahudi ve hristiyan olandan başkası asla cennete giremez."** (el-Bakara, 2/111) diyemezler ve Allah'tan olmadık dileklerde ve esası boş kuruntu olan temennilerde bulunamazlar.

Yüce Allah böylelikle Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e iman eden, Allah'tan korkup sakınan kimselere rahmetinden iki kat bağışlayıp bir nur vereceğini ve onlara mağfirette bulunacağını -Kitap ehline rağmen ve onlar hoşlanmasa da- haber vermektedir.

Yine onlar, **"lütfun Allah'ın elinde olduğunu, onu"** hikmeti gereği lütfundan kime vermesi gerekiyorsa ona **"verdiğini bilsinler. Allah,"** ölçüsü ve miktarı asla tespit edilemeyecek kadar **"büyük lütuf sahibidir."**

Hadîd sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd ve nimet, yalnız Allah'a mahsustur.

سورة المجادلة

MÜCADELE SÛRESİ

- 58 -

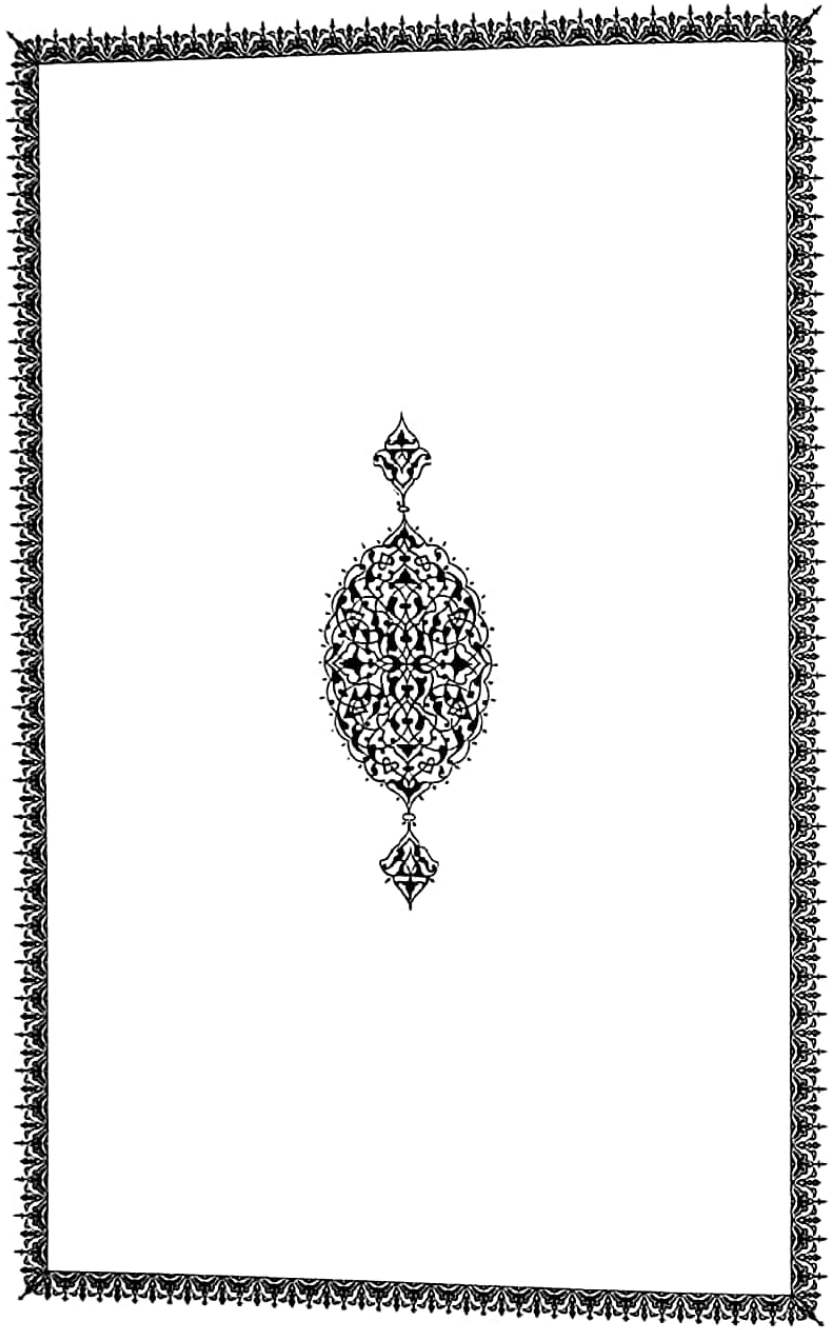

58- MÜCADELE SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 22 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah, sizin konuşmanızı işitir. Şüphesiz Allah Semi'dir/işitendir, Basîr'dir/görendir.

1. Bu âyet-i kerimeler, ensardan bir kişi hakkında inmiştir. Bu kişinin, uzun bir beraberlik döneminden ve çoluk çocuğu olduktan sonra hanımını kendisine (zihar yoluyla) haram kılması üzerine hanımı, ondan yana Allah'a şikâyette bulunmuş ve onun hakkında Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile tartışmıştı. Ensardan olan bu kişi, çok yaşlı biriydi. Kadın, kendisinin de, kocasının da durumunu Allah'a ve Rasûlüne bildirmiş, bu konuda ısrar etmişti. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah sizin" kendi aranızdaki **"konuşmanızı işitir. Şüphesiz Allah"** pek çok ihtiyaçların dile getirildiği bütün sesleri her zaman **"işitendir, görendir."** O, siyah karıncanın kapkaranlık bir gecede kara kaya üzerindeki hareketini dahi görür. Bu, Yüce Allah'ın işitme ve görmesinin kemâl derecede olduğunu, küçük-büyük bütün işleri kuşattığını haber veren bir buyruktur. Bunun kapsamında Yüce Allah'ın bu kadının şikâyetini ve imtihan olduğu sıkıntıyı kaldıracağına dair de işaret vardır. Bundan dolayı Yüce Allah, hem bu kadının hem de diğerlerinin hükmünü genel olarak söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ ۖ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ ﴾

2- İçinizden hanımlarına zihâr yapanların hanımları onların anaları değildir. Onların anaları ancak onları doğuranlardır. Ger-

çekten bu kimseler, çok çirkin bir söz ve yalan söylemektedirler. Şüphesiz Allah pek affedicidir, çok bağışlayıcıdır.

2. Hanıma zihâr yapmak; kocanın, hanımına, "Sen benim için annemin (yahut anne dışında mahrem olan kadınlardan herhangi birini belirterek) sırtı gibisin," ya da "Sen bana haramsın," demesidir. Bu hususta Araplarca kullanılması âdet olan (ve sırt anlamına gelen:) "ظهر/zahr" kelimesi kullanıldığından dolayı Yüce Allah buna **"zihâr"** adını vermiş ve **"İçinizden hanımlarına zihâr yapanların hanımları onların anaları değildir."** buyurmuştur.

Yani nasıl olur da gerçekle ilgisi olmadığını bildikleri böyle bir sözü söyleyerek hanımlarını, kendilerini doğuran annelerine benzetirler?! Yüce Allah bunun çok vahim bir şey olduğunu belirtip çirkinliğini dile getirerek şöyle buyurmaktadır: **"Gerçekten bu kimseler, çok çirkin bir söz ve yalan,"** son derece feci ve gerçekle ilgisi olmayan bir söz **"söylemektedirler."**

"Şüphesiz Allah" birtakım muhalif davranışlar işlemekle birlikte samimi tevbeyle bunları telâfi eden kimselere karşı **"pek affedicidir, çok bağışlayıcıdır."**

﴿ وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا۟ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا ۚ ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ ﴾

3- Hanımlarına zihâr yapıp (da ayrılmaya azmeden) **sonra da bu sözlerinden dönenler,** (hanımları ile) **ilişki kurmadan önce bir köle azad etmelidirler. Size öğüt verilen** (hüküm) **işte budur. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.**

3. "Hanımlarına zihâr yapıp (da ayrılmaya azmeden) **sonra da bu sözlerinden dönenler"** buyruğundaki **"dönenler"** ifadesinin anlamının ne olduğu hususunda âlimlerin farklı görüşleri vardır. Bir görüşe göre bundan kasıt, zihâr yaptığı hanımıyla cima etmeye karar vermesi demektir. Sadece buna karar vermesi dolayısıyla sözü edilen kefâreti yerine getirmesi gerekmektedir.

Buna da Yüce Allah'ın, kefâretin cinsel temastan önce gerçekleşeceğine dair açıklaması delildir. Bu da yalnızca karar vermekle olur.

Bir görüşe göre dönmek, gerçek manada ilişki kurmaktır. Buna da Yüce Allah'ın **"Sonra da bu sözlerinden dönenler"** buyruğu delildir. Çünkü bunların söyledikleri söz, ilişki kurmak hakkındadır.

Her iki görüşe göre de "dönme" söz konusu olduğu takdirde bu haram kılmanın kefâreti, -adam öldürme âyetinin (en-Nisâ, 4/92) kayıtladığı üzere- mü'min bir köleyi azat etmektir. Kölenin erkek veya kadın olması fark etmez. Ancak çalışmaya engel olacak kusurlardan uzak olması şarttır.

Bu köle azadı "(hanımları ile) **ilişki kurmadan önce"** olmalıdır. Yani koca, bir köle azad etmek suretiyle kefâret ödemedikçe zihâr yaptığı karısıyla ilişki kurmaktan uzak durmalıdır.

"Size öğüt verilen (hüküm) **işte budur,"** açıklamış olduğumuz bu hükümdür. Yüce Allah, sizlere hükmünü uyarıyla birlikte açıklıyor. Çünkü öğüt vermek, uyarı ve teşvikle birlikte hükmü zikretmektir. Böylece zihâr yapmak isteyen kimse, bir köle azat etme yükümlülüğüyle karşı karşıya kalacağını hatırlayacak olursa bu işten uzak durur.

"Allah yaptıklarınızdan haberdardır." Ve herkese amelinin karşılığını verecektir.

﴿ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا ۖ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ۚ ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ ﴾

4- Bunu bulamayan kimse (eşiyle) **ilişki kurmadan önce peşpeşe iki ay oruç tutmalıdır. Buna güç yetiremeyen kimse de altmış yoksulu doyurmalıdır. Bu** (kefaret hükmü)**, Allah'a ve Rasûlüne iman etmeniz içindir. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. Kâfirler için de can yakıcı bir azap vardır.**

4. "Bunu" azad edecek bir köle yahut onun bedelini **"bulamayan kimse (eşiyle) ilişki kurmadan önce peşpeşe iki ay oruç tutmalıdır."**

"Buna" oruç tutmaya **"yetiremeyen kimse de altmış yoksulu doyurmalıdır."** Ya -pek çok müfessirin dediği gibi- kendi ülkesinin temel gıdasından onlara yetecek kadarını verir ya da -bir başka kesimin dediği üzere- her bir yoksula bir mud buğday ya da fıtır sadakası olarak verilebilen şeylerden yarım sa' verir.[6]

6 Mud: 675 gr. veya 0.688 lt. Sâ': 2175 gr. veya 2.75 lt. (Dr. V. Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-İslâmî*, 1/75).

Size açıklamış olduğumuz **"bu** (kefaret hükmü), **Allah'a ve Rasûlüne iman etmeniz içindir."** Bu da ona ve diğer hükümlere bağlanmanız ve gereğince amel etmenizle olur. Allah'ın hükümlerine bağlanıp gereğince amel etmek de imandandır. Hatta asıl maksat bunlardır. Bunlarla iman artar, kemâle erir ve gelişir.

"Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır." Bu sınırlar, yasaklara düşmeyi engeller. O bakımdan bu sınırların aşılmaması ve onlara karşı kusur işlenmemesi gerekir. **"Kâfirler için de can yakıcı bir azap vardır."** Bu âyet-i kerimelerde birtakım hükümler bulunmaktadır ki bazıları şunlardır:

1. Yüce Allah, kullarına karşı çok lütufkârdır, onlara önem vermektedir. Çünkü Yüce Allah, bu musibetzede hanımın şikâyetini söz konusu etmekte, şikâyet konusunu izale edip onun başındaki bu musibeti kaldırmaktadır. Hatta genel hükmü itibarıyla böyle bir sıkıntıyı, bu durumla karşı karşıya kalan herkesten kaldırmıştır.

2. Zihâr; hanımı haram kılmaya dair özel bir durumdur. Çünkü Yüce Allah, **"Hanımlarına zihâr yapanlar"** buyurmaktadır. Buna göre bir kimse, cariyesini kendisine haram kılacak olursa bu zihâr olmaz. Aksine bu; yiyecek, içecek vb. gibi helâl olan şeyleri haram kılmak kabilindendir ki, bunlardan dolayı sadece yemin kefâreti vermek gerekir.

3. Bir hanımla evlenmeden önce ona karşı yapılan zihâr geçersizdir. Çünkü zihâr yaptığı vakit o kadın, onun hanımı değildir. Nitekim böyle bir hanımı boşaması da geçerli olmaz. İster bunu hemen diye ifadelendirsin, ister başka bir şarta bağlı olarak yapsın, fark etmez.

4. Zihâr yapmak haramdır. Çünkü Yüce Allah bunu **"çok çirkin bir söz ve yalan"** olarak nitelemiştir.

5. Yüce Allah, hem hükme hem de bu hükmün hikmetine dikkat çekmektedir. Zira Yüce Allah **"Hanımları onların anaları değildir."** buyurmaktadır.

6. Kocanın, haramına "anacığım, kardeşim/bacım" ve benzeri ifadelerle seslenmesi mekruhtur. Çünkü bu, haram bir işe benzemektedir.

7. Kefaret sırf zihâr yapmakla değil zihâr yapanın söylediği sözden dönmesi suretiyle farz olur. Bu dönmenin ne olduğu da az önce iki görüş şeklinde geçmişti.

8. Kefaret maksadıyla azat edilen kölenin küçük, büyük, erkek veya kadın olması fark etmez. Çünkü bu konuda âyet-i kerimenin ifadesi mutlaktır.

9. Eğer köle azat edilecekse yahut oruç tutulacaksa bunun ilişkiden önce gerçekleştirilmesi gerekir. Nitekim Yüce Allah bunu böyle kayıtlamıştır. Yemek

yedirme kefâreti ise böyle değildir. Bu kefaret yerine getirilirken kadınla ilişki kurmak caiz olur.

10. Temastan önce kefârette bulunmanın farz kılınışındaki hikmet, bunun bu keffâreti gerçekleştirmeyi daha da tetikleyici olması olsa gerektir. Çünkü bu kimse hanımıyla ilişkide bulunmayı arzu etmekle birlikte bunun ancak kefâretten sonra mümkün olduğunu bilirse bu kefâreti bir an önce yerine getirmek için elini çabuk tutar.

11. Altmış yoksulu doyurmakta altmış kişi olması şarttır. Altmış yoksulun yemeğini bir araya toplarsa ve onu bir kişiye ya da altmıştan daha az sayıda kimseye verecek olursa bu caiz olmaz. Çünkü Yüce Allah **"Altmış yoksul doyurmalıdır."** buyurmaktadır.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ كُبِتُوا۟ كَمَا كُبِتَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ ﴾

5- Şüphesiz Allah ve Rasûlüne karşı çıkanlar, kendilerinden öncekiler nasıl hor ve hakir kılınmışlarsa öylece hor ve hakir kılınacaklardır. Nitekim Biz gerçekten apaçık âyetler indirdik. Kâfirler için ise alçaltıcı bir azap vardır.

5. Allah'a ve Rasûlüne karşı çıkmak, onlara muhalefet ve isyan etmek demektir. Özellikle de küfür ve Allah dostlarına düşmanlık etmek gibi oldukça büyük günahlarla isyana kalkışmak böyledir.

"Kendilerinden öncekiler nasıl hor ve hakir kılınmışlarsa öylece hor ve hakir kılınacaklardır." Kendilerinden öncekilere amellerine uygun bir ceza olmak üzere ne yapıldıysa aynı şekilde bunlara da yapılacak, onlar gibi zelil, hor ve hakir edilecekler. Onların Allah'a karşı bir mazeretleri de yoktur. Çünkü Yüce Allah'ın apaçık delili bütün insanlara karşı net bir şekilde ortaya konulmuştur. Yüce Allah, pek açık âyetler, hakikatleri beyan edip maksatları açıklayacak şekilde kat'i deliller indirmiştir. Kim bunlara uyar, gereklerince amel ederse işte o, hidâyet bulanlardan ve kurtuluşa erenlerdendir.

Bunları inkâr eden **"kâfirler için ise alçaltıcı bir azap vardır."** Bu azap onları alçaltır ve zelil kılar. Allah'ın âyetlerine karşı büyüklenmelerine karşılık Allah onları alçaltır ve zelil kılar.

﴿ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ أَحْصَىٰهُ ٱللَّهُ وَنَسُوهُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴾

6- O gün Allah hepsini diriltecek ve yaptıklarını onlara haber verecektir. Allah, amellerini bir bir kaydetmiştir, onlar ise unutmuşlardır. Allah, her şeye şahittir.

6. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"O gün Allah hepsini"**, bütün yaratılanları **"diriltecek,"** öldükten sonra kaldıracak, hızlıca kabirlerinden ayağa kalkacaklar, amellerinin karşılığı kendilerine verilecek, hayır ve şer türünden **"yaptıklarını onlara haber verecektir."** Çünkü O, bütün bunları bilendir. **"Allah amellerini bir bir kaydetmiştir."** Levh-i Mahfuz'da yazmış, Hafaza meleklerine de yaptıklarını yazmalarını emretmiştir. Halbuki **"onlar,"** yani o amellerde bulunanlar yapmış olduklarını **"unutmuşlardır."** Allah ise onları tek tek zaptetmiştir.

"Allah her şeye şahittir." Gizliye de, açığa da, saklanana da, gizlenene de...

İşte bundan dolayı Yüce Allah, göklerde ve yerde bulunan büyük-küçük her şeyi kuşatan bilgisini ve bu bilgisinin genişliğini haber vermek için şöyle buyurmaktadır:

﴿ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ ﴾

7- Görmez misin ki Allah gökte ve yerde ne varsa hepsini bilir. Üç kişi fısıldaşsa mutlaka O, onların dördüncüleridir. Beş kişi fısıldaşsa mutlaka O, onların altıncılarıdır. İster bundan az ister daha çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar O, mutlaka onlarla beraberdir. Sonra O, Kıyamet gününde onlara yaptıklarını haber verecektir. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir.

7. Buradaki "beraberlik," hem onları hem de kendi aralarında fısıldaşıp sakladıkları her şeyi bilmek ve onlardan haberdar olmak anlamındaki beraberliktir. Bundan dolayı Yüce Allah **"Şüphesiz Allah her şeyi bilendir."** buyurmaktadır. Daha sonra da şöyle buyurmaktadır:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَيَتَنَٰجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ ۖ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا تَنَٰجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ ﴾

8- Kendilerine fısıldaşma yasaklandıktan sonra kendilerine yasaklanan şeye dönen ve günah, düşmanlık ve Peygamber'e isyan olan hususlarda fısıldaşan kimseleri gördün mü? Üstelik onlar yanına geldiklerinde seni, Allah'ın seni selâmlamadığı şekilde selâmlarlar ve kendi aralarında da 'Hani, söylediklerimiz sebebiyle Allah bize azap etse ya!' derler. Cehennem onlara yeter! Oraya girip yanacaklar. O, ne kötü bir dönüş yeridir!

9- Ey iman edenler! Birbirinizle fısıldaştığınız zaman günah, düşmanlık ve Peygamber'e isyan olan hususlarda fısıldaşmayın. İyilik ve takvâ olan hususlarda fısıldaşın ve huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkup sakının.

8-9. Fısıldaşma, iki ya da daha çok kişinin kendi aralarında gizlice konuşmalarıdır. Bu, hayır için de olabilir, şer için de. Yüce Allah, mü'minlere iyilik hususunda fısıldaşmalarını emretmektedir. İyilik (البر); her türlü hayır ve itaati ifade eden, Allah'ın ve kullarının haklarını yerine getirme anlamına gelen kapsamlı bir isimdir. Takvâ ise burada bütün haram ve günahları terk etmeyi ifade eden kapsamlı bir isimdir.

Mü'min, ilâhî emre uyar. Bu yüzden onun ancak kendisini Allah'a yakınlaştıracak ve gazabından uzaklaştıracak şeyleri fısıldadığını/konuştuğunu görmek mümkündür. Günahkâr ise Allah'ın emrini önemsemez. Günah, düşmanlık ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e isyan olan şeyleri fısıldar. Nitekim münafıkların Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e karşı takınageldikleri tavırları ve durumları da işte böyledir.

"Onlar yanına geldiklerinde seni, Allah'ın seni selâmlamadığı şekilde selâmlarlar." Yani onlar, sana selâm verdiklerinde edebe aykırı hareket ederler.

"Ve kendi aralarında da 'Hani, söylediklerimiz sebebiyle Allah bize azap etse ya!' derler." Onlar bu fısıldaşmaları esnasında gizliyi ve açığı bilenin, on-

ların söylediklerini naklettiği bu sözü gizlice söylerler. Bunun anlamı da şudur: Onlar bu işi önemsemezler. Kendilerine cezanın çabucak verilmeyişini, söyledikleri sözlerin sakıncalı olmadığına delil görürler.

Yüce Allah ise mühlet vermekle birlikte, ihmal etmediğini açıklamak üzere şöyle buyurmaktadır: **"Cehennem onlara yeter! Oraya girip yanacaklar."** Yani her türlü azap ve bedbahtlığı kendisinde toplamış olan cehennem onlara yeter. O, onları kuşatacak, onlar da cehennemde azap göreceklerdir. **"O,"** cehennem **"ne kötü bir dönüş yeridir!"** Ne kötü bir sondur!

Bu buyruklarda sözü edilen kimseler, ya iman ettiklerini açıklamakla birlikte Allah Rasûlüne bu şekilde hitap eden ve hayır murad ettikleri izlenimi verip bu hususta yalan söyleyen bir grup münafıktır ya da Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e selâm verdiklerinde: "es-Sâmu aleyke ya Muhammed/Ölüm sana olsun, ey Muhammed"[7] diye selam veren kitap ehlinden birtakım kimselerdir.

﴿ إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ ﴾

10- (Bu şekilde) fısıldaşma, ancak şeytandandır ve iman edenlerin üzülmesi içindir. Halbuki o, Allah'ın izniyle olmadıkça onlara hiçbir zarar veremez. O halde mü'minler yalnız Allah'a tevekkül etsinler.

10. Mü'minlerin düşmanlarının, mü'minler hakkında hile ve tuzak kurmak maksadıyla yaptıkları **"fısıldaşma,"** ancak hile ve tuzakları pek zayıf olan **"şeytandandır ve iman edenlerin üzülmesi içindir."** İşte hile ve tuzaklarının gayesi/maksadı budur.

"Halbuki o, Allah'ın izniyle olmadıkça onlara hiçbir zarar vermez." Çünkü Yüce Allah mü'minlere, yardımıyla kâfirlerin hakkından geleceğini, düşmanlarına karşı onlara yardımcı olacağını va'detmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kötü düzen ancak sahiplerinin başına geçer."** (Fâtır, 35/43) O halde Allah'ın, Rasûlünün ve mü'minlerin düşmanları ne kadar fısıldaşsalar ve ne kadar hile ve tuzak kursalar, bunun zararı kendilerine dönecektir. Mü'minlere, Allah'ın takdir edip hükme bağladığından başka hiçbir zararı olmayacaktır.

7 Buhârî, 6356; Müslim, 2165.

"O halde mü'minler yalnız Allah'a tevekkül etsinler." Yani yalnız O'na güvenip dayansınlar, O'nun vaadine bel bağlasınlar, Allah'a tevekkül etsinler. Allah'a tevekkül edene Allah, hem düşmanların tuzaklarına karşı yeter, hem din ve dünyasında ona yeter.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟ يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴾

11- Ey iman edenler! Size meclislerde, 'Yer açın.' denildiğinde yer açın ki Allah da size (dünya ve ahirette genişlik verip) **yer açsın. 'Kalkın' denildiğinde de hemen kalkın ki Allah, içinizden iman edenleri ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdârdır.**

11. Bu buyrukla Yüce Allah, mümin kullarına bir edebi öğretmektedir. Herhangi bir toplantı maksadıyla bir mecliste bulunacak olur da onlardan bazıları yahut gelenlerden bir kısmı için mecliste yer açmaya ihtiyaç olursa, bu maksatla yer açmaları edeb gereğidir. Üstelik bunun yer açana bir zararı da yoktur. Böylelikle ona bir zarar gelmeksizin kardeşinin maksadı da hasıl olur. Amelin türü neyse karşılığı da o şekildedir. Kardeşine yer açana Allah da yer açar. Kardeşine genişlik sağlayana Allah da genişlik sağlar.

"Kalkın, denildiğinde de hemen kalkın." Karşılaşılan bir ihtiyaç dolayısıyla meclislerinizden kalkın, bir kenara çekilin, denildiğinde kalkın ki o maslahat tahakkuk etsin. Bu tür emirleri yerine getirmek, ilimden ve imandandır. Yüce Allah da ilim ve iman ehlini onlara ihsan etmiş olduğu ilim ve iman oranında derecelerle yükseltir.

"Allah yaptıklarınızdan haberdardır." Ve herkese amelinin karşılığını verecektir. Hayır ise hayır, şer ise şer.

Bu âyet-i kerimede ilmin fazileti, onun süsünün ve meyvesinin de ilmin öngördüğü edeple edeplenmek ve gereğince amel etmek olduğu ortaya konmaktadır.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَةً ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَٰتٍ ۚ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا۟ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ ﴾

12- Ey iman edenler! Peygamber ile gizli bir konuşacak olursanız, bu gizli konuşmanızdan önce bir sadaka verin. Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Eğer (sadaka verecek bir şey) **bulamazsanız şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, pek merhametlidir.**

13- Yoksa gizli konuşmanızdan önce sadaka vermekten çekindiniz mi? Madem bunu yapmadınız -ki Allah bu konuda sizi affetmiştir- o halde namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Rasûlüne itaat edin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

12. Yüce Allah, mü'minlere Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* ile gizli ve özel konuşacakları vakit -onlara edebi öğretmek, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i de ta'zim etmek maksadıyla- sadaka vermelerini emretmektedir. Çünkü böyle bir ta'zim, mü'minler için **"daha hayırlı ve daha temizdir."** Yani bu yolla sizin hayrınız ve mükâfatınız artar. Siz, böylelikle çeşitli kirlerden arınmış olursunuz ki Allah Rasûlüne saygıyı terk etmek bunlardan biridir. Ciddi ve faydası olmayacak şekilde onunla çokça özel konuşup fısıldaşmayı terk etmek de bu temizlenmenin bir parçasıdır.

Zira onunla özel olarak konuşmadan önce sadaka vermenin emredilmesi, gerçekten ilim ve hayır elde etme tutkusuyla bu işi isteyenlerle istemeyenleri ayırt etmek için bir ölçü olmuştur. Bu maksada sahip olan kişi verdiği sadakaya aldırmaz. Ama arzusu/isteği hayır olmayıp da sadece çokça konuşmak için bu yola başvuran ise Allah Rasûlüne ağır gelen bu işten bu sadaka emri dolayısıyla vazgeçer. Bu, sadaka verecek imkânı olanlar için böyledir. Sadaka verecek imkânı olmayana Allah zorluk çıkarmamıştır. Böylesini Allah affedip müsamaha ile karşılamıştır. Güç yetiremeyeciği sadakayı vermeksizin de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile özel konuşmasını ona mubah kılmıştır.

13. Daha sonra Yüce Allah, mü'minlerin bu işten çekindiklerini ve her özel konuşma esnasında sadaka vermenin kendilerine ağır geldiğini görünce işlerini kolaylaştırdı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile özel konuşmadan önce sadaka vermeyi terk etmeleri dolayısıyla onları sorumlu tutmadı. Bununla birlikte Allah Rasûlüne ta'zim ve saygı gösterme emri olduğu gibi kaldı, neshedilmedi. Çünkü bu, amacı Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in nefsi olan bir emir değildir; aksine başka bir nedenden dolayı meşrû kılınan işler kabilindendir. Çünkü bu emrin asıl maksadı, Allah Rasûlüne edepli olmak ve ona gereken saygıyı göstermektir.

Yüce Allah, onlara bizatihi maksat olarak önemli emirleri yerine getirmelerini isteyerek şöyle buyurmaktadır: **"Madem ki bunu yapmadınız,"** yani madem sadaka vermek size zor geldi... Emrin kula kolay gelmesi şart değildir. O nedenle onun size zor gelmesi kaldırılması için yeterli değildir. Bu yüzden Yüce Allah'ın devamla **"ki Allah bu konuda sizi affetmiştir"** kaydını getirdiğini görüyoruz.

"O halde namazı" rükünleri, şartları, bütün sınırları ve gerekleriyle **"dosdoğru kılın,"** mallarınızda farz olan **"zekâtı"** hak sahiplerine **"verin."** Bu iki ibadet, bedenî ve malî ibadetlerin başıdır. Bunları şer'i şekillerine uygun olarak yerine getiren kimseler, Allah'ın haklarını ve kullarının haklarını yerine getirmiş olurlar. Bundan dolayı Yüce Allah daha sonra şöyle buyurmaktadır:

"Allah'a ve Rasûlüne itaat edin." Bu, oldukça kapsamlı bir emirdir. Bunun kapsamına Allah'ın ve Rasûlünün emirlerini yerine getirmek, yasaklarından kaçınmak, haber verdiklerini tasdik etmek ve şeriatın sınırlarını aşmamak girer.

Bu konuda asıl muteber olan da ihlâs ve ihsandır. Bundan dolayı Yüce Allah, **"Allah yaptıklarınızdan haberdardır"** buyurmaktadır. Yani Yüce Allah, kullarının amellerini ve onları hangi şekilde yaptıklarını bilir. Kalplerinde bulunanlara dair bilgisine göre de onlara karşılık verir.

﴿ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ ﴾

14- Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir kavmi dost edinen kimseleri görmedin mi? Bu kimseler sizden de değildir, onlardan da değildir. Üstelik bile bile yalan yere yemin ediyorlar.

15- Allah, onlara çok şiddetli bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları ne kadar kötüdür!

14-15. Yüce Allah, Allah'ın kendilerine gazap ettiği ve en ileri çapta Allah'ın lânetinden pay almış kimselerden olan yahudi, hristiyan ve diğer kâfirleri dost edinen münafıkların durumunun ne kadar kötü olduğunu ve bu münâfıkların mü'minlerden de kâfirlerden de olmadıklarını haber vermektedir. Zira **"Onlar ikisi arasında bocalayan kararsız kimselerdir. Ne bunlara, ne de onlara** (taraf) **olurlar."** (en-Nisâ, 4/143) Bunlar zahiren ve batınen mü'min değildirler. Çünkü onlar, batınen kâfirlerle birliktedirler. Yine zahiren ve batınen kâfirlerle birlikte de değildirler. Çünkü onlar, zahiren mü'minlerle beraberdirler.

İşte Yüce Allah'ın onları nitelendirmesi bu şekildedir. Ama onlar, yalan yere yemin ederler ve mü'min olduklarını söylerler. Halbuki onlar mü'min değildirler.

15. Bu gibi yalancı, hain ve günahkâr kimselere Allah, öyle çetin bir azap hazırlamıştır ki bunun ölçüsü tasavvur edilemez, mahiyeti bilinemez. **"Gerçekten onların yaptıkları ne kadar kötüdür!"** Çünkü onlar, Allah'ı gazaplandıran, cezalandırılmalarını ve lânete uğramalarını gerektiren işler yaptılar.

﴿ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ ﴾

16- Onlar yeminlerini kalkan edindiler de Allah yolundan alıkoydular. Bu nedenle onlar için alçaltıcı bir azap vardır.

16. **"Onlar yeminlerini"** Allah'ın, Rasûlünün ve mü'minlerin kınamasına karşı kendileriyle korunacakları birer **"kalkan edindiler."**

Bundan dolayı hem kendilerini hem de başkalarını Allah'ın yolunu izlemekten alıkoydular. Halbuki o yol, kendisini izleyeni nimetlerle dolu cennetlere ulaştıran bir yoldur. O yoldan alıkoyan kimsenin önünde de cehenneme ulaştıran yoldan başkası olmaz.

"Bu nedenle onlar için alçaltıcı bir azap vardır." Onlar, büyüklenip Allah'a iman etmedikleri, O'nun âyetlerine karşı itaati gururlarına yediremedikleri için Allah da üzerlerinden bir an dahi hafifletilmeyecek, kendilerine hiçbir şekilde mühlet de verilmeyecek ebedi azapla onları alçaltacaktır.

﴿ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ ﴾

17- Ne malları ne de evlâtları Allah'a karşı kendilerine bir fayda sağlayacaktır. Onlar cehennemliktirler. Orada ebediyen kalacaklardır.

17. Malları ve evlatları, onların azabından hiçbir şeyi önleyemez, sevap ve mükâfat namına hiçbir şey de kazandıramaz.

"Onlar cehennemliktirler." Ondan çıkmamak üzere orada kalaceklardır: **"Orada ebediyen kalacaklardır."**

﴿ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ۖ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمْ ذِكْرَ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱلشَّيْطَٰنِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴾

18- O gün Allah onların hepsini diriltecek de (dünyada) **size yemin ettikleri gibi O'na da** (yalan yere) **yemin edecekler ve bir şey yaptıklarını sanacaklar. Haberiniz olsun ki onlar, yalancıların ta kendileridir.**

19- Şeytan onlara galip gelmiştir de onlara Allah'ı anmayı unuttturmuştur. İşte onlar, şeytanın taraftarlarıdır. Haberiniz olsun ki şeytanın taraftarları hüsrana uğrayanların ta kendileridir.

18. Herkes, ne üzere yaşarsa o hal üzere ölür. Münafıklar dünya hayatında mü'minlere gerçekleri farklı göstererek kendilerinin mü'min olduklarına dair yemin ediyorlardı. Kıyamet günü olup da Allah'ın hepsini dirilteceği vakit mü'minlere karşı dünyada yemin ettikleri gibi, Allah'a da yemin edecekler ve bu yeminlerin kendilerine fayda sağlayacağını zannedecekler.

Çünkü onların küfürleri, münafıklıkları ve bâtıl inançları zihinlerinde yavaş yavaş yer edip kök salmış ve nihâyet onları aldatmıştır. Onlar da hatırı sayılır birtakım özelliklere sahip olduklarını ve bundan dolayı da mükafat kazanacaklarını sanacak hale gelmişlerdir. Oysa bunun gerçekle bir ilgisi yoktur. Bilindiği gibi yalanı, gizliyi ve açığı bilene karşı yalan asla tutmaz.

19. Onların başına gelen bu durum ise şeytanın onlara galip ve hakim olmasından dolayıdır. Şeytan onlara üstünlük sağlamış, amellerini kendilerine güzel göstermiş ve Allah'ı anmayı da unutturmuştur. Şeytan, insanın apaçık düşmanıdır ve onlar için kötülükten başka bir şey istemez. **"O kendi taraftarlarını ancak alevli ateşin arkadaşlarından olmaya davet eder."** (Fatır, 35/6)

"İşte onlar, şeytanın taraftarlarıdır. Haberiniz olsun ki şeytanın taraftarları hüsrana uğrayanların ta kendileridir." Onlar hem dinlerini, hem dünyalarını hem de ailelerini zarara sokmuş olacaklardır.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾ ﴾

20- Allah'a ve Rasûlüne karşı çıkanlar var ya, işte onlar en aşağılık olanların arasındadırlar.

21- Allah, 'Andolsun ki Ben ve peygamberlerim mutlaka galip geleceğiz.' diye yazmıştır. Çünkü Allah, çok güçlüdür, Aziz'dir.

20-21. Bu buyruk, hem vaat hem de tehdittir. Allah'a ve Rasûlüne karşı küfür ve isyanlarla karşı çıkan kimselere yardımsız bırakılacaklarına, zillete uğrayacaklarına, övünülecek bir âkıbetlerinin olmayacağına ve hiçbir sancaklarının zaferle dalgalanmayacağına dair bir tehdittir.

Buna karşılık Allah'a ve rasûllerine iman eden, peygamberlerin getirdiklerine uyarak Allah'ın kurtuluşa eren taraftarlarından olanlara da dünya ve âhirette fetih, zafer ve galibiyet verileceğine dair bir vaattir. Bu, bozulmayacak ve değiştirilmeyecek bir vaattir. Çünkü bu, hiçbir şeyin kendisini aciz bırakamadığı, çok güçlü, Aziz ve sözü doğru olan Allah'ın vaadidir.

﴿ لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ ۚ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾ ﴾

22- Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir kavmin, Allah'a ve Rasûlüne karşı çıkanlara sevgi beslediklerini göremezsin. İsterse onlar babaları, oğulları, kardeşleri ya da soydaşları olsun. İşte bunlar, Allah'ın, kalplerine imanı yazdığı ve kendilerini katından bir ruh ile desteklediği kimselerdir. O, onları içlerinde ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacaktır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. İşte bunlar, Allah'ın taraftarlarıdır. Haberiniz olsun ki Allah'ın taraftarları kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

22. "Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir kavmin, Allah'a ve Rasûlüne karşı çıkanlara sevgi beslediklerini göremezsin." Yani ikisi bir arada bulunamaz. Kul, Allah'a ve âhiret gününe gerçek anlamda iman edecek olursa ancak imanın gereği olan işleri yapar. Bu nedenle de Allah'a imanın gereklerini yerine getirenleri sever ve onları dost edinir. İmanın gereklerini yerine getirmeyen kimseleri sevmez ve onları düşman bilir. İsterse bunlar, ona en yakın insanlar olsunlar, fark etmez. İşte semeresini veren ve maksadını gerçekleştiren hakiki iman budur.

Bu niteliğe sahip olanların kalplerine Allah, imanı yazmış ve sağlamlaştırmıştır. Böylece iman sarsılmayacak bir şekilde oraya girmiştir. Artık şüphe ve tereddütler ona etki etmez. Bunlar, Allah'ın kendi katından bir ruhla, yani vahyi, marifeti, ilâhî yardımı ve Rabbânî ihsanıyla güçlendirdiği kimselerdir. Bunlar için bu dünyada güzel bir hayat olduğu gibi, ebedilik yurdunda da Naîm cennetleri vardır. Orada canların istediği, gözlerin görmekten zevk aldığı ve arzu ettikleri her şey vardır. Orada nimetlerin en üstün ve en büyükleri onlara verilecektir ki bu da Yüce Allah'ın onlardan razı olması ve artık ebediyen onlara gazap etmeyecek olmasıdır. Onlar, Rablerinin kendilerine vermiş olduğu pek çok lütuf ve ihsan, bol mükâfat, uçsuz bucaksız bağış ve yüksek dereceler dolayısıyla hoşnut olacaklardır. Öyle ki Mevlâlarının kendilerine verdiğinden öte bir mükâfat, bunlardan daha büyük bir bağış olacağını düşünemeyeceklerdir.

Allah'a ve âhiret gününe iman ettiğini iddia etmekle birlikte Allah'ın düşmanlarını seven, imanı elinin tersiyle itenlere sevgi besleyen kimselere gelince, böylelerinin imanı kuru bir iddiadan ibarettir. Bunun gerçekle ilgisi yoktur. Çünkü her hususun onu doğrulayacak bir delile ihtiyacı vardır. Böyle bir delil şarttır. Dolayısıyla kuru bir iddianın hiçbir faydası olmaz ve bu iddia sahibinin iddiası kabul edilmez.

Mücâdele sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة الحشر

HAŞR SÛRESİ

-59-

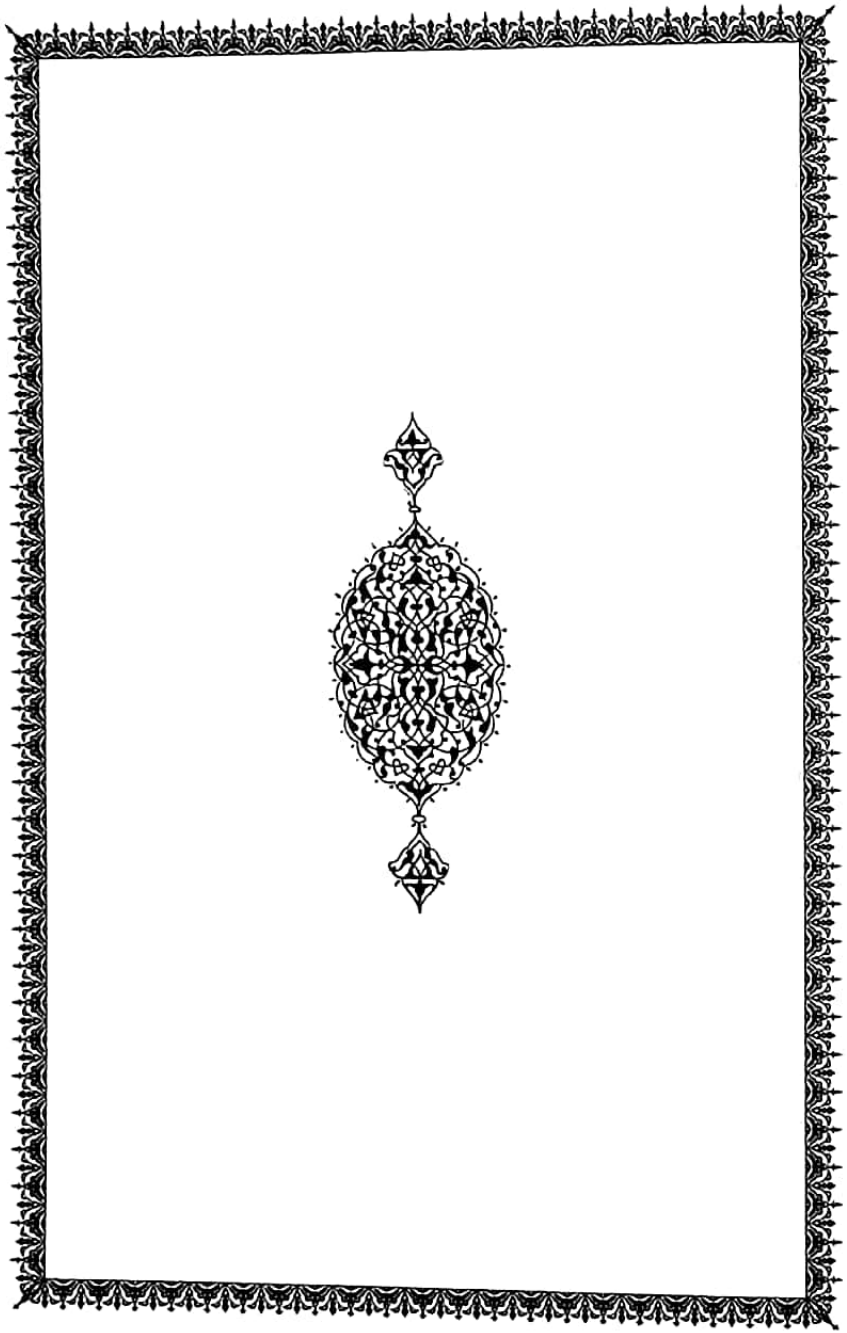

59- HAŞR SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 24 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا
مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِن دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا ۖ وَظَنُّوا أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم
مِّنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا ۖ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي
الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾﴾

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adı ile.

1- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder. O Azîz'dir, Hakîm'dir.

2- Kitap ehlinden olan kafirleri, ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmıyordunuz. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'a karşı koruyacağını sanıyorlardı. Ama Allah onlara hiç hesaba katmadıkları bir taraftan geldi ve kalplerine korku saldı. (Öyle ki) **evlerini hem kendileri kendi elleriyle tahrip ediyorlardı hem de mü'minlere** (tahrip ettiriyorlardı). **O halde ibret alın, ey basiret sahipleri!**

Bu sûreye "Benî Nadir sûresi" de denmektedir. Bunlar, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in peygamberliği sırasında Medine yakınlarında bulunan yahudilerden büyük bir kesim idiler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e peygamberlik verilip de Medine'ye hicret edince bunlar da kâfir olan diğer yahudiler gibi kâfir oldular.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'de komşusu olan yahudi topluluklarıyla antlaşmalar yaptı. Bedir gazvesinden altı ay kadar bir süre sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onların bulundukları yerlere gitti ve Amr b. Umeyye ed-Damri'nin öldürdüğü Kilab oğullarına mensup kişilerin diyetini ödemesi için (aralarındaki antlaşma gereği) kendisine yardımcı olmalarını istedi.

Onlar, "Olur, yardım ederiz ey Ebu'l-Kasım. Şurada bir süre otur da senin isteğini yerine getirelim." dediler. Bir köşeye çekilip başbaşa verdiler. Şeytan

da haklarında yazılmış olan bedbahtlık fermanını onlara süslü gösterdi. Kendi aralarında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e suikast kararı alıp şöyle dediler: "Sizden kim şu değirmen taşını alır da yukarı çıkıp onu başının üzerine atarak kafasını parçalar?"

Aralarında en bedbaht kişi olan Amr b. Cahhâş, "Ben yaparım." dedi. Sellam b. Mişkem de onlara, "Böyle bir şey yapmayın. Allah'a andolsun ki yapmak istediğiniz iş, ona haber verilecektir. Ayrıca bu, bizimle onun arasındaki ahdi bozmak demektir." dedi. Derhal Rabbinden Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ne yapmak istediklerine dair ilâhî vahiy geldi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hızlıca yerinden kalktı ve Medine'ye doğru gitti. Ashabı da arkasından ona yetişerek "Biz farkına bile varamadan sen kalkıp yola koyuldun." deyince o da onlara, yahudilerin ne yapmak istediklerini haber verdi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara şu haberi gönderdi: "Medine'den çıkıp gidin ve orada benimle birlikte bir arada kalmayın. Ben size on günlük süre tanıyorum. Bu süreden sonra sizden kimi bulursam boynunu vuracağım."

Günlerce hazırlıklarını sürdürdüler. Münafik Abdullah b. Ubey b. Selûl da onlara şu haberi gönderdi: "Yurtlarınızdan çıkmayın. Beraberimde iki bin kişi var. Bunlar, sizinle birlikte hisarlarınıza girecek ve sizin uğrunuzda ölünceye dek çarpışacaklardır. Diğer taraftan Kurayzalılar da, Gatafanlılardan antlaşma yaptığınız kimseler de size yardım edecektir."

Başkanları Huyey b. Ahtab, münafıkların başının kendisine söylediklerinden umutlandı ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, "Biz yurdumuzdan çıkıp gitmiyoruz, artık ne istersen yap." diye haber gönderdi.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ve ashabı tekbir getirerek onların üzerine gitmek üzere harekete koyuldular. Sancağı Ali b. Ebu Talib *radıyallahu anh* taşıyordu. Kalelerinin etrafını kuşattılar ve bir süre onlara ok ve taş yağdırdılar. Kurayzalılar yardımlarına gelmediği gibi Abdullah b. Ubey b. Selûl ile Gatafanlılardan antlaşmalıları olan kimseler de onlara ihanet etti. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onları kuşattı ve çevrede bulunan onlara ait hurma ağaçlarını kestirip yaktı.

Bunun üzerine ona, "Medine'den çıkıyoruz." diye haber gönderdiler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kendi canlarını, çoluk çocuklarını ve silah dışında develerinin taşıyabileceği kadar malları beraberlerinde almak şartıyla kalelerinden inmelerine müsaade etti ve geride kalan mallara ve silâhlara el koydu.

Nadiroğullarından ele geçirilen mallar, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, onun ihtiyaçlarına ve müslümanların maslahatına harcanıyordu. Bu malların beşte dördünü o, gazilere dağıtmamıştı. Çünkü Yüce Allah, burayı ona fey (savaşsız ganimet) olarak tahsis etmişti. Müslümanlar orayı ele geçirmek üzere ata binip deve koşturmamışlardı.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onları Hayber'e sürdü. Aralarında liderleri Huyey b. Ahtab da vardı. Onların topraklarını ve diyarlarını ele geçirdi. Orada bıraktıkları silahlara da el koydu. Silahlar arasında elli zırh, elli miğfer ve üç yüz kırk tane kılıç vardı. Siyer alimlerinin sözünü ettikleri üzere kıssalarının özü bundan ibarettir.

* * *

1. Yüce Allah, bu sûreyi, göklerde ve yerde bulunan her şeyin Rabbini hamd ile tesbih ettiklerini, Celâline yakışmayan şeylerden de O'nu tenzih ettiklerini, azameti önünde boyun eğip O'na ibadet ettiklerini haber vererek başlatmaktadır. Çünkü O, her şeye boyun eğdirmiş olan Azîz'dir. Kimse O'na karşı koyamaz ve O'nun için zor diye bir şey yoktur.

Yaratması ve emretmesi, sonsuz hikmetlerle dolu olan Hakîm'dir. O, boşuna hiçbir şey yaratmaz. Maslahat ihtiva etmeyen hiçbir hükmü teşrî' buyurmaz. Hikmetinin gerektirmediği hiçbir iş yapmaz.

2. Bunlardan biri de O'nun, Rasûlüne küfre sapmış Kitap ehlinden olan Nadiroğullarına karşı, Allah Rasûlü ile antlaşmalarını bozmaları üzerine yardım etmiş olmasıdır. Böylece o, onları alışageldikleri ve pek sevdikleri yurtlarından çıkarmıştır. Onların oradan çıkartılmaları, Allah'ın, haklarında Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* vasıtasıyla takdir etmiş olduğu ilk sürgün idi ve bu sürgün Hayber'e gerçekleşmişti.

Âyet-i kerime (ilk sürgün ifadesi) onların bunun dışında başka sürgünlerinin olduğuna da delildir. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onları Hayber'den de sürmüştür. Daha sonra Ömer *radıyallahu anh* da onlardan geriye kalanları oradan sürmüştü.

Ey müslümanlar! **"Siz onların"** yurtları oldukça korunaklı ve kendileri de güçlü olması dolayısıyla yurtlarından **"çıkacaklarını sanmıyordunuz. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'a karşı koruyacağını sanıyorlardı."** Bu yüzden kalelerini şımarıklık derecesinde beğenmiş, fakat aldanmışlardı. Bu kaleleri içinde oldukları sürece kendilerine zarar verilemeyeceğini, kimsenin onlara güç ye-

tiremeyeceğini zannetmişlerdi. Fakat Allah'ın kaderi her şeyin üstündedir. Hisarların ve kalelerin O'na karşı bir faydası olmayacağı gibi gücün ve savunmanın da bir faydası olmaz. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Fakat Allah onlara hiç hesaba katmadıkları bir taraftan geldi."** Yani onlar hatırlarından geçirmedikleri, hiç düşünmedikleri bir taraftan baskına ve hücuma maruz kaldılar.

Bu ummadıkları husus, şöyle ifade edilmektedir: **"Ve kalplerine korku saldı."** Kalplerindeki bu şiddetli korku, Allah'ın en büyük ordusudur. Ona karşı ne sayının, ne araç gerecin, ne gücün, ne de kuvvetli oluşun bir faydası vardır. Onların kanaatine göre eğer onlara bir zarar gelecek olsaydı bu, ancak arkasında korundukları ve huzur buldukları kalelerinden olabilirdi. Ama Allah'tan başkasına güvenen yardımsız kalır. Allah'tan başkasına meyledenin bu tutumu, kendi aleyhinedir. Bu nedenle sabır ve sebatın yahut gevşeklik ve zaafın yeri olan kalplerine semavî bir emir gelip onları buldu. Kalplerindeki gücü ve metaneti ortadan kaldırdı. Bunların yerine zaaf, gevşeklik ve korkaklık yerleştirdi. Bunu önleyebilecek güçleri de yoktu. Bu da onlara karşı müminlere ilahî bir yardımdı. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"(Öyle ki) evlerini hem kendileri kendi elleriyle tahrip ediyorlardı hem de mü'minlere (tahrip ettiriyorlardı)." Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile mallarından develerinin taşıyabileceği kadar yük alacakları şekilde anlaşma yapmışlardı. Bundan dolayı evlerinin beğendikleri yerlerini, tavanlarının pek çoğunu dahi bozdular. Azgınlıkları sebebiyle yurtlarının tahrip edilmesi ve kalelerinin yıkılması konusunda mü'minleri kendi başlarına kendileri musallat ettiler. Bu yapılanlara kendileri sebep oldular ve kendilerine en büyük zararı kendileri verdiler.

"O halde ibret alın, ey basiret," mükemmel akıl ve eşyanın özünü kavrayan sağlam görüş **"sahipleri!"** Çünkü bu, gerçekten Allah'ın hakka karşı inatlaşan ve hevâlarına uyan kimselere karşı neler yaptığının anlaşılmasına yardımcı olacak bir ibret vesilesidir. Bu kimselerin günahları sebebiyle Allah'ın emri gelip onları bulduğunda, ibretli cezalar onları yakaladığında güçlerinin kendilerine bir faydası olmamış, kuvvetleri onları koruyamamış, hisarları ve kaleleri de himaye edememiştir.

Asıl muteber olan, sebebin hususiliği değil, mananın umumiliğidir. O nedenle bu âyet-i kerime genel olarak ibret almanın emredilmiş bir husus olduğuna delil olmaktadır. İbret alma ise birbirine benzeyen şeyleri göz önünde bulundurmak, bir şeyi kendisine benzeyen başka bir şeye kıyas etmektir. Ahkâmın içerdiği ve

yeri akıl ve düşünce olan mana ve hikmetler üzerinde tefekkür etmektir. Bu sayede akıl kemâle erer, basiret aydınlanmış olur. İman artar ve gerçek anlamıyla kavrayış husule gelir.

﴿ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾ ﴾

3- Eğer Allah, onlar hakkında sürgünü yazıp takdir etmemiş olsaydı, onları elbette dünyada azaba uğratırdı. Bununla birlikte onlar için âhirette ateş azabı vardır.

3. Daha sonra Yüce Allah, hak ettikleri ve lâyık oldukları her şeyin henüz gelip yahudileri bulmadığını, Allah'ın onların musibetlerini nispeten hafifletmiş olduğunu haber vererek şöyle buyurmaktadır: **"Eğer Allah onların hakkında"** kendilerine isabet eden **"sürgünü"** hiçbir şekilde değişmesi, değişikliğe uğratılması söz konusu olmayan kader ve kazası gereği **"yazıp takdir etmemiş olsaydı, onları elbette dünyada azaba uğratırdı."** Dünyadaki azapları ve ibretli cezaları başka türlü olurdu.

Ama onlar, dünyevî çetin azaptan kurtulmuş iseler dahi âhirette onlar için ateş azabı vardır ki onun ağırlığını Allah'tan başka kimsenin bilmesine imkân yoktur.

Onlar, cezalarının bittiğini ve geriye, çekecekleri herhangi bir cezanın kalmadığını sakın sanmasınlar! Allah'ın onlar için hazırladığı âhiret azabı daha büyük ve daha ağırdır.

﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۖ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾ ﴾

4- Bunun sebebi onların Allah'a ve Rasûlüne muhalefet etmeleridir. Kim Allah'a muhalefet ederse (bilsin ki) **Allah cezası pek çetin olandır.**

4. "Bunun sebebi onların Allah'a ve Rasûlüne muhalefet etmeleridir." Onlara düşmanlık etmeleri, savaş açmaları ve onlara isyan olan hususlarda çalışıp çabalamalarıdır. O'nun, kendisine karşı gelip düşmanlık eden kimseler hakkındaki sünneti/kanunu budur.

"Kim Allah'a muhalefet ederse (bilsin ki) **Allah cezası pek çetin olandır."**

﴿ مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِيَ ٱلْفَٰسِقِينَ ۝٥ ﴾

5- Herhangi bir hurma ağacını kesmeniz yahut onu kökleri üzere dikili bırakmanız, hep Allah'ın izni dahilinde olmuştur ve bu, Allah'ın fâsıkları alçaltması içindir.

5. Nadiroğullarının, Allah Rasûlünü ve müslümanları hurma ağaçlarını kestikleri için kınamaları ve bunun yeryüzünde fesadın bir parçası olduğunu iddia edip müslümanlara dil uzatmak için bunu bahane etmeleri üzerine Yüce Allah, onların hurma ağaçlarını kesmelerinin de, oldukları halde bırakmalarının da **"hep Allah'ın izni"** ve emri dahilinde olduğunu haber vermiştir.

Bu da **"Allah'ın fâsıkları alçaltması içindir."** Çünkü sizlere hurma ağaçlarını kesip yakma imkânını O vermiştir. Ta ki bu, onlar için dünya hayatında ibretli bir ceza ve aşağılanma sebebi olsun. Böylelikle tam anlamıyla âciz olduklarını anlayacakları bir zillete düşsünler. Ayrıca onlar güçlerinin esas kaynağını teşkil eden hurma ağaçlarını dahi kurtaracak güçlerinin olmadığını anlasınlar.

(Âyet-i kerimede geçen "hurma ağacı" anlamındaki): "لِّينَةٍ" kelimesi, en doğru ve en uygun ihtimale göre bütün hurma ağaçlarını kapsayan bir ifadedir.

İşte Nadiroğullarının durumu ve Allah'ın dünyada onlar için hazırladığı âkıbetin ne olduğu böylece anlaşılmış olmaktadır. Daha sonra Yüce Allah, Nadiroğullarına ait malların ve eşyaların kimlerin eline geçtiği konusunda şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۝٦ ﴾

6- Allah'ın onlar(ın malların)dan Rasûlüne verdiği feye/ganimete gelince siz, onun için ne at koşturdunuz ne de deve. Fakat Allah, peygamberlerini dilediği kimselere hakim kılar. Allah, her şeye gücü yetendir.

6. **"Allah'ın onlar(ın malların)dan,"** yani o şehrin ahalisi olan Nadiroğullarından **"Rasûlüne verdiği feye/ganimete gelince"** ey müslümanlar! **"siz, onun için ne at koşturdunuz ne de deve."** Yani bunları ele geçirmek için ne kendiniz

yoruldunuz, ne de bineklerinizi yordunuz. Aksine Yüce Allah, onların kalplerine korku saldı da bu mallar, kendiliklerinden ve siz onlar için çalışıp çabalamadan elinize geçmiş oldu. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Fakat Allah peygamberlerini dilediği kimselere hakim kılar. Allah her şeye gücü yetendir." O'nun mükemmel kudretinin bir gereği de şudur: Hiçbir iş O'na imkânsız değildir, hiç kimse O'nun gücüne sığınmadan güçlü olamaz.

Fakihlerin ıstılahına göre "fey;" kâfirlerden, savaşmaksızın ve hak yolla alınan mallardır. Nadiroğullarının müslümanlardan korktukları için bırakıp gittikleri mallar buna örnektir.

Buna (kök olarak dönmek anlamına gelen) fey adının verilmesinin sebebi, bu malın, onu hak etmeyen kâfirlerden onun en büyük hak sahipleri olan müslümanlara dönmesindendir. Fey'in genel hükmünü ise Yüce Allah şu buyruklarında zikretmektedir:

﴿ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ۝٧ ﴾

7- Allah'ın (savaşsız fethedilen) **ülkelerin ahalisinden Rasûlüne verdiği fey/ganimet; Allah'a, Peygamber'e, akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aitir. Bu, o** (fey) **içinizden zengin olanlar arasında dönüp dolaşan** (ve yosulların istifade edemediği bir servet) **olmasın diyedir. Peygamber size ne verirse onu alın, neyi yasaklarsa ondan da uzak durun ve Allah'tan korkup sakının. Çünkü Allah, cezası çok çetin olandır.**

7. **"Allah'ın"** genel olarak ister Allah Rasûlü zamanında olsun, ister ondan sonra ümmetinden yönetim görevini üstlenen kimseler vasıtasıyla olsun **"ülkeler ahalisinden Rasûlüne verdiği fey/ganimet; Allah'a, Peygambere, akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aitir."** Bu âyet-i kerime, Enfâl Sûresi'nde yer alan Yüce Allah'ın şu buyruğuna benzemektedir:

"Eğer Allah'a ve hak ile bâtılın ayrıldığı gün, iki ordunun birbiriyle karşılaştığı gün (Bedir savaşında) **kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Rasûlüne, onun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir."** (el-Enfâl, 8/41)

Burada sözü edilen fey', beşe bölünür: Allah'a ve Rasûlüne ait olan beşte biri, müslümanların genel maslahatlarına harcanır.

Beşte biri "**akrabalara,**" yani Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına -var olmaları halinde- verilir. Bu hususta erkeklerine de, kadınlarına da eşit pay verilir. Burada Haşimoğulları ile birlikte Muttaliboğullarının da bu beşte bire girmelerinin, buna karşılık Abdimenaf oğullarının geri kalanlarının girmeyişlerinin sebebi şudur: Muttaliboğulları da Haşimoğullarıyla birlikte Şi'bi Ebi Talib'de muhasara/boykot altında idiler. Söz konusu muhasara ise Kureyşlilerin onlardan uzak kalmak ve onlara düşmanlık etmek üzere akitleştikleri bir boykot dönemiydi. Muttaliboğulları diğerlerinin aksine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yardımcı oldular. Bundan dolayı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Abdülmuttalib oğullarını hakkında şöyle demiştir: *"Onlar ne cahiliye döneminde ne İslâm döneminde benden ayrıldılar."*[8]

Beşte biri de babaları olmayan ve henüz ergenlik yaşına gelmemiş kimseler demek olan fakir yetimlere verilir.

Beşte bir pay yoksullara, beşte biri de yolda kalmışlaradır. Yolda kalmışlar, vatanlarında bulunmayan, bu nedenle de ortada kalmış yabancılar demektir.

Yüce Allah'ın fey'i bu şekilde takdir edip sadece sözü edilen kimselere has kılmasının sebebi, **"o** (fey) **içinizden zengin olanlar arasında dönüp dolaşan"** ve yalnızca onların elinde kalan bir servet **"olmasın"** diyedir. Çünkü Yüce Allah, bunu bu şekilde takdir etmemiş olsaydı, zenginler ve güçlüler arasında bu mal döner dolaşır, bunların dışında kalan acizler bu maldan hiçbir şey elde edemezdi. Bu ise Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği çapta büyük bir fesada sebep olurdu. Halbuki Allah'ın emir ve şeriatine tabi olmakta büyük maslahatlar vardır. Bundan dolayı Yüce Allah, bu tür kaideyi ve genel esası şöylece emretmektedir:

"Peygamber size ne verirse onu alın, neyi yasaklarsa ondan da uzak durun." Bu buyruk, dinin inanç esaslarını da, ahkamını da, zahirini de, batınını da kapsar. Rasûl'ün getirdiği ne varsa kulların kesin olarak onu alması ve ona uyması gerekir. Ona muhalefet edilmesi helâl değildir. Rasûl herhangi bir şeye dair açık bir hüküm bildirecek olursa bu, Yüce Allah'ın hüküm bildirmesi gibidir. Onu terk etmede hiçbir kimse mazur değildir, kimseye ruhsat da verilmemiştir. Herhangi bir kimsenin söylediklerinin onun söylediğinin önüne geçirilmesi de caiz değildir.

8 Nesâî, Fey' 5; *Müsned*, 4/81.

Daha sonra Yüce Allah, kendisinden korkup sakınmayı, yani takvâlı olmayı emretmektedir. Zira takvâ ile kalpler ve ruhlar mamur olur. Dünya ve âhiret düzelir. Ebedî mutluluk ve pek büyük kurtuluş, takvâ ile elde edilir. Takvâ yitirilecek olursa ebedî bedbahtlık ve sonu gelmez bir azap söz konusu olur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Allah'tan korkup sakının; çünkü Allah"** takvâyı terk eden ve hevâya uymayı tercih eden kimselere karşı **"cezası çok çetin olandır."**

﴿ لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُو الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾ ﴾

8- (O fey), **yurtlarından çıkartılıp mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'ın lütuf ve rızasını isteyen, Allah'a ve Peygamberine destek olan fakir muhacirlerindir. İşte onlar** (özü sözü) **doğru olanların ta kendileridir.**

9- Onlar(ın hicretinden) **önce Medine'ye yerleşip imanı da kalplerine yerleştirenler, kendilerine hicret edenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir çekememezlik duymazlar. Kendileri ihtiyaç içinde olsalar dahi** (din kardeşlerini) **kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.**

8-9. Daha sonra Yüce Allah, bu fey' mallarını tahsis ettiği bu kimselere ayırmasını gerektiren sebebi ve hikmeti beyan etmekte ve bu malların kendilerine ayrılmasını hak ettiklerini, yardım görmeye haklarının bulunduğunu belirtmektedir. Çünkü onlar, ya Allah'ın rızasını elde etmek ve dinini desteklemek için Rasûlüne besledikleri muhabbet dolayısıyla sevip alıştıkları yurtlarını, vatanlarını, sevdiklerini, dostlarını ve mallarını terketmiş ve hicret etmiş muhacirlerdir. Ki bunlar "(özü sözü) **doğru olanların ta kendileridir.**" Çünkü imanlarının gereklerini yerine getirmişler, salih amelleriyle, zor ve ağır ibadetleriyle imanlarını tasdik etmiş kimselerdir. Bu yönleriyle onlar, iman ettiği iddiasında bulunup da onu cihad, hicret ve buna benzer ibadetlerle tasdik etmeyenlerden farklıdırlar.

Ya da bu kimseler, kendi istek ve iradeleriyle, severek ve tercih ederek Allah'a ve Rasûlüne iman eden, Evs ve Hazreclilerden oluşan Ensârlardır. Bunlar Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e kucak açmışlar, insanlara karşı onu korumuşlar, hicret ve iman diyarını yurt edinmişlerdi. Öyle ki burası mü'minlerin başvuracakları, dönecekleri bir sığınak haline gelmişti. Muhacirler de buraya gelip sığındılar, müslümanlar bu diyarın sınırları içinde yerleştiler. Çünkü o vakit bütün bölgeler savaş, şirk ve kötülük diyarıydı. Dinin yardımcıları olanlar hep Ensar'a sığınırlardı. İslâm yayılıncaya, güçleninceye ve peyderpey hakimiyeti artıncaya kadar bu böyle sürdü. Nihâyet kalpleri ilim, iman ve Kur'ân ile, ülkeleri de kılıç ve mızraklarla fethettikleri vakte kadar bu böyle sürdü.

Onların güzel vasıfları arasında şu da vardır: **"Kendilerine hicret edenleri severler."** Bunun sebebi de Allah'a ve Rasûlüne besledikleri sevgidir. Bu yüzden O'nun sevdiklerini sevdiler ve dinine yardımları dokunanlara yardımcı oldular.

"Ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir çekememezlik duymazlar." Allah'ın lütfundan onlara verdikleri, onlara tahsis etmiş olup da hak ettikleri pek üstün fazilet ve konumlarından dolayı muhacirleri kıskanmazlar. Bu, onların kalplerinin ne kadar temiz olduğuna, kalplerinde hile, kin ve haset olmadığına delildir.

Bu buyruk muhacirlerin, ensardan faziletli olduğuna da delildir. Çünkü Allah, önce muhacirlerden söz etmiş, daha sonra da Ensar'ın muhacirlere verilenlerden dolayı kalplerinde herhangi bir kıskançlık beslemediklerini belirtmiştir. Bu da Yüce Allah'ın muhacirlere, ne ensara ne de başkalarına vermediği şeyleri verdiğine delildir. Çünkü onlar hem dine yardım etmişler, hem de hicret etmişlerdi.

"Kendileri ihtiyaç içinde bulunsalar dahi (din kardeşlerini) **kendilerine tercih ederler."** Yani Ensarın başkalarına üstün geldikleri vasıflarından, kendilerini diğerlerinden ayırt eden özelliklerinden birisi de başkasını kendine tercih etmektir (îsâr). Bu da cömertliğin en mükemmel çeşididir. Zira o, mal ve daha başka nefsin sevdiği şeylerde başkalarını knedine tercih etmek, onlara bizzat muhtaç olmakla hatta zorunlu olarak gerek duymakla ve darlık içerisinde bulunmakla birlikte onları başkasına seve seve verebilmektir.

Bu, ancak son derece temiz bir ahlâktan, Yüce Allah'a duyulan ve nefsin zevk alıp arzu ettiği şeylerin önüne geçirilen ilahi bir sevgiden kaynaklanabilir.

Kendisinin ve çoluk çocuğunun yiyeceğini misâfirlerine takdim eden ve çoluk çocuğuyla birlikte geceyi aç geçiren Ensar'a mensup bir sahabînin kıssası da buna örnektir ki bu âyet de ondan dolayı nazil olmuştur.[9]

9 Müslim, Eşribe 173; Tirmizî, Tefsir 59 sûre 3.

Îsâr (başkasını kendine tercih etmek) benciliğin/egoizmin aksidir ve iyi bir şeydir. Bencillik/egoizm ise yerilmiştir. Çünkü o, cimriliğin/eli sıkılığın özelliklerindendir. Kendisine îsâr özelliği ihsan edilmiş olan kimse, nefsinin cimriliğine karşı korunmuş demektir ki **"Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."** Nefsin cimrilikten korunması, emrolunduğu bütün hususlarda cimrilik etmekten korunmayı kapsar. Buna göre kul, nefsinin cimriliğine karşı korunacak olursa Allah ve Rasûlünün emirlerini rahatlıkla ve kolaylıkla yerine getirir. İsteyerek ve itaat etmek arzusuyla tam bir kalp huzuruyla bunları yapar. Yine gönlünden gelerek Allah'ın yasakladıklarını terk eder. İsterse bu yasakları nefsi sevsin, onları işlemeye çağırsın ve onları arzulasın. Yine böyle bir kimse, Allah yolunda ve Allah'ın rızası uğrunda mallarını seve seve harcar. Bu yolla da kurtuluşu elde edip umduklarına nail olur. Oysa nefsinin cimriliğine karşı korunamayıp hayra karşı cimriliğe müptela olanlar böyle değildir. Şerrin esası ve temel kaynağı da işte budur.

﴿وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعۡدِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٞ رَّحِيمٌ ١٠﴾

10- Onlardan sonra gelenler derler ki: 'Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz Sen çok şefkatlisin, pek merhametlisin.'

10. Zikri geçen bu iki faziletli/üstün sınıf, sahabe-i kiram ve önderlerdir. Bunlar öne geçmiş, pek çok fazilete sahip olmuşlardır. Bunlar vasıtasıyla kendilerinden sonra gelenleri geçmişler, kendilerinden öncekilere de yetişmişlerdir. Bu sebeple onlar, mü'minlerin en ileri gelenleri, müslümanların efendileri ve takvâ sahiplerinin liderleridirler. Onlardan sonra gelen kimselerin onların arkasından yürümeleri ve onların hidâyetlerini takip etmeleri fazilet olarak onlara yeter. Bundan dolayı Yüce Allah, sonradan gelenler arasından onların izinden gidenler konusunda şöyle buyurmaktadır: **"Onlardan,"** Muhacir ve Ensardan **"sonra gelenler"** hem kendilerinin hem diğer mü'minlerin iyiliklerini isteyerek **"derler ki: 'Rabbimiz, bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla!'"**

Bu, önceden iman etmiş olan ashab-ı kiramı, onlardan öncekileri ve onlardan sonrakileri içeren bütün mü'minleri kapsayan bir duadır. Bu da imanın faziletsonrakileri içeren bütün mü'minleri kapsayan bir duadır. Bu da imanın fazilet-

lerinden biridir. Şöyle ki mü'minler birbirlerinden yararlanırlar ve aralarındaki iman ortaklığı dolayısıyla birbirlerine dua ederler ki bu iman da mü'minler arasındaki kardeşliğin sebebidir. Bu kardeşliğin bir parçası da birbirlerine dua etmeleri ve birbirlerini sevmeleridir. Bundan dolayı Yüce Allah, bu dualarında -azıyla çoğuyla- her türlü kinin kalplerinden giderilmesini istediklerini zikretmektedir. Kin kalpten giderilecek olursa, onun zıddı kalbe yerleşir ki bu; mü'minler arasındaki sevgi, dostluk, dayanışma, samimi olarak onların iyiliğini isteme vb. gibi mü'minlerin haklarından olan hususları ihtiva eder.

Yüce Allah, ashab-ı kiramdan sonra gelen bu dua sahiplerini de iman sahibi olmakla nitelemektedir. Çünkü onların, **"Ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi"** ifadeleri, imanda onların da onlara ortak olduklarına, ashab-ı kirama iman ve itikad esaslarında tabi olduklarına delildir. Bunlar da bu niteliğin tam anlamıyla ancak kendileri hakkında söz konusu olduğu ehl-i sünnet ve'l-cemaattir.

Onların bir vasfı da günahlarını itiraf etmek, bunlardan dolayı Allah'tan bağışlanma dilemek, birbirleri için de af ve mağfiret istemek, mü'min kardeşlerine karşı kalplerindeki kin ve olumsuz duyguları izale etmek için çalışmaktır. Çünkü onların bu şekilde dua etmeleri, sözünü ettiğimiz hususları gerektirmekte ve birbirlerini sevdiklerini göstermektedir. Yine onların her birinin kendisi için istediğini kardeşi için de istediğini, yanında olsun, gıyabında olsun, hayattayken veya ölümünden sonra olsun mü'min kardeşinin iyiliğini istediğini de göstermektedir. Yine bu ayet-i kerime bu sayılanların, mü'minlerin birbirlerine karşı hakları arasında yer aldığını da göstermektedir.

Daha sonra mü'minler, bu dualarını, Yüce Allah'ın rahmetinin kemâline, O'nun mü'minlere olan lütuf, ihsan ve şefkatinin derecesinin büyüklüğüne delil olan iki güzel ismiyle sona erdirmektedirler. Allah'ın onlar üzerindeki rahmet ve ihsanının bir tecellisi, hatta en üstün şekli de onlara, gerek kendisine karşı gerek diğer kullarına karşı yerine getirmeleri gereken hakları yerine getirme tevfikini ihsan etmiş olmasıdır.

İşte bu üç sınıf, bu ümmetin sınıflarını oluşturur. Bunlar fey'in, İslâm'ın maslahatlarına dönük olan harcama yerlerini teşkil eden ve fey'e de layık olan kimselerdir. Allah lütuf ve ihsanıyla bizleri de bu sınıflardan kılsın.

﴿ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ يَقُولُونَ لِإِخْوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١١﴾ ﴾

11- Gördün mü o münafıklık edenleri(n yaptığını)? Onlar, Kitap ehlinden kâfir olan kardeşlerine şöyle derler: 'Eğer siz (yurdunuzdan) **çıkartılırsanız andolsun biz de sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde hiçbir kimseye asla itaat etmeyiz ve eğer size savaş açılırsa kesinlikle size yardım ederiz.' Halbuki Allah şahitlik eder ki onlar, kesinlikle yalancıdırlar.**

11. Daha sonra Yüce Allah, münafıkların hallerinin hayret edilecek bir hal olduğunu belirtmektedir. Zira münafıklar, Kitap ehlinden (küfürde) kardeşleri olan kimselere, mü'minlere karşı yardımcı olacaklarını ve onların yanında yer alacaklarını va'detmişler ve onlara şöyle demişlerdi: **"'Eğer siz** (yurdunuzdan) **çıkartılırsanız andolsun biz de sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde hiçbir kimseye asla itaat etmeyiz."** Yani size yardımcı olmama konusunda bizi engelleyecek yahut korkutacak hiç kimsenin sözünü dinlemeyiz.

"Ve eğer size savaş açılırsa kesinlikle size yardım ederiz.' Halbuki Allah şahitlik eder ki onlar" kardeşlerini aldatıp kandırdıkları bu sözlerinde **"kesinlikle yalancıdırlar,"** doğru söylemiyorlar.

Onların bu tutumları da garip karşılanmaz. Çünkü yalan söylemek onların özelliği, aldatmak ve kandırmak da ayrılmaz vasıflarıdır. Münafıklık ve korkaklık da onların yakasını bırakmaz. Bundan dolayı Yüce Allah, şu buyruğuyla -ki verdiği haber aynen vukubulmuş/tıpkı bildirdiği gibi gerçekleşmiştir- onların yalancılıklarını bildirmek üzere şöyle buyurmaktadır:

﴿ لَئِنْ أُخْرِجُوا۟ لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِن قُوتِلُوا۟ لَا يَنصُرُونَهُمْ وَلَئِن نَّصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ ٱلْأَدْبَٰرَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾ ﴾

12- Eğer onlar (yurtlarından) **çıkartılırlarsa andolsun ki onlarla birlikte çıkmazlar. Eğer onlara savaş açılırsa onlara yardım etmezler. Onlara yardım etseler bile kesinlikle gerisin geri kaçarlar, sonra kendilerine de yardım edilmez.**

12. "Eğer onlar" sürgüne gönderilmek üzere yurtlarından **"çıkartılırlarsa"** vatanlarını sevdiklerinden, savaşma dirençleri olmadığından ve sözlerinde durmadıklarından dolayı **"onlarla birlikte çıkmazlar. Eğer onlara savaş açılırsa onlara yardım etmezler."** Aksine korkaklık onları çepeçevre kuşatır, başıbozuk-

luk onlara hakim olur. Kardeşlerine en muhtaç oldukları zamanda yardım etmez, onları desteksiz bırakırlar.

"Onlara" faraza **"yardım etseler bile gerisin geri kaçarlar, sonra kendilerine de yardım edilmez."** Yani savaştan ve yardımdan gerisin geriye dönüp kaçarlar. Allah'tan onlara hiçbir şekilde de yardım edilmeyecektir.

﴿ لَأَنتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِم مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ ﴾

13- İçlerinde size karşı duydukları korku, Allah korkusundan çok daha fazladır. Bu da onların anlamayan bir topluluk olmalarındandır.

13. Onları böyle davranmaya iten sebep ise şudur: Ey mü'minler! **"İçlerinde size karşı duydukları korku, Allah korkusundan çok daha fazladır."** Allah'tan çok sizden korkarlar. Kendisine de, başkalarına da herhangi bir fayda sağlayamayan, bir zararı da önleyemeyen yaratılmışların korkusunu, fayda ve zararı elinde bulunduran ve istediğine verip istediğinden de alan Yaratıcının korkusunun önüne geçirmişlerdir.

"Bu da onların anlamayan bir topluluk olmalarındandır." İşlerin önem sıralamasını anlamazlar, eşyanın hakikatini bilmezler, akıbetleri düşünmezler. Halbuki asıl anlayış/kavrayış, Allah'tan korkmanın, O'ndan ummanın ve O'nu sevmenin, diğer hususların önüne geçirilmesi ve başka şeylerin onlara tabi kılınmasıdır.

﴿ لَا يُقَٰتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِن وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُم بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ ﴾

14- Onlar sizinle toplu olarak (yüz yüze) **değil de ancak korunaklı şehirlerde ya da surların arkasından savaşırlar. Kendi aralarındaki savaşları şiddetlidir. Sen onları birlik içinde sanırsın; ama kalpleri darmadağınıktır. Bu, onların akıllarını kullanmayan bir topluluk olmalarındandır.**

14. "Onlar sizinle toplu olarak," yani bir arada "(yüz yüze) **değil de ancak korunaklı şehirlerde ya da surların arkasından savaşırlar."** Size karşı savaşta sebat gösteremezler ve böyle bir savaşa girişemezler; ancak korunaklı şehirler-

de koruma altında yahut surların ve duvarların arkasında bulunurlarsa o zaman savaşa kalkışırlar. Bu yolla kendilerini nispeten koruyabilirler. Bunu da cesaretlerinden değil kalelerine ve surlarına güvendikleri için yaparlar. Bu ifade onları çok ağır şekilde yermektedir.

"Kendi aralarındaki savaşları şiddetlidir." Yani kendi aralarında çetin bir şekilde savaşırlar. Bu konuda ne bedenlerinde ne de güçlerinde herhangi bir eksiklik vardır. Asıl eksikleri, onların imanlarındaki zaafiyette ve onların sözbirliği etmeyişlerindedir. Bundan dolayı Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sen onları"** bir araya gelmiş ve birbirlerini destekler halde gördüğünde **"birlik içinde sanırsın, ama kalpleri darmadağınıktır."** Birbirlerine kin beslerler ve ayrılık içindedirler.

"Bu," sözü geçen sıfatlarla nitelendirilmelerini gerektiren hal, **"onların akıllarını kullanmayan bir topluluk olmalarındandır."** Akılları fikirleri yoktur. Akılları olsaydı üstün olanı, değersize tercih ederlerdi. Kendileri adına daha değersiz olanı seçmezlerdi. Sözbirliği ederler, kalpleri kaynaşırdı. Bu yolla da birbirlerine yardımcı olurlar, birbirlerini desteklerlerdi. Dinî ve dünyevî maslahatları hususunda birbirlerine yardımcı olurlardı.

﴿ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾ ﴾

15- (Bu yahudilerin durumu) **kendilerinden yakın bir zaman önce yaptıklarının vebalini tatmış olanların durumu gibidir. Onlar için** (ahirette) **can yakıcı bir azap vardır.**

15. Ehl-i kitaptan yardımsız bırakılan ve Allah'ın, kendilerine karşı Rasûlüne zafer verip dünya hayatında rüsvaylığı tattırdığı, ayrıca kendilerine yardımcı olacaklarını va'deden kimselerin yardımından da mahrum kalan bu kimselerin durumu **"kendilerinden yakın bir zaman önce yaptıklarının vebalini tatmış olanların durumu gibidir."** Bunlar da şeytanın kendilerine amellerini süslü gösterdiği Kureyş kâfirleridirler. Şeytanın bunlara neler söylediklerini Yüce Allah bize şöyle haber vermektedir: **"'Bugün insanlar içinde sizi yenebilecek yoktur. Ben de muhakkak sizin yardımcınızım.' İki ordu birbirini görünce** (şeytan) **iki topuğu üstüne gerisin geri kaçarak 'Benim sizinle hiçbir ilişkim yok. Gerçekten ben sizin göremeyeceğinizi görüyorum. Ben muhakkak Allah'tan korkarım. Çünkü Allah, cezası çok şiddetli olandır.' demişti."** (el-Enfâl, 8/48)

Böylelikle nefisleri kendilerini aldatmış, kendilerine fayda sağlayamayacak ve azabı onlardan uzaklaştıramayacak kimseler de onları kandırmıştı. Nihâyet böbürlenerek ve büyüklük taslayarak Bedir'e kadar geldiler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ve mü'minlere arzuladıkları gibi zarar verebileceklerini sandılar. Allah ise Rasûlünü ve mü'minleri onlara muzaffer kıldı. Onlar da müşriklerin ileri gelenlerini öldürdüler, pek çok kimseyi de esir aldılar. Diğerleri ise kaçıp kurtulmaya çalıştı. Böylelikle **"onlar yaptıklarının vebalini,"** şirk ve azgınlıklarının sonundaki cezasını **"tatmış"** oldular. Bu, dünyadaki cezaları idi. Âhirette ise **"onlar için can yakıcı bir azap vardır."**

﴿ كَمَثَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَٰنِ ٱكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ ﴾

16- (O münafıkların durumu da) şeytanın durumu gibidir. Zira o, insana, 'Kâfir ol.' der. O kâfir olunca da 'Ben senden uzağım. Çünkü ben, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.' der.

16. Kitap ehlinden olan kafir kardeşlerini yardım etme vaadiyle kandıran münafıkların durumu da **"şeytanın durumu gibidir. Zira o, insana, 'Kâfir ol.' der."** Yani şeytan böyle bir kimseye küfrü allayıp pullar, güzel gösterir ve küfre davet eder. O kimse de şeytana aldanıp kâfir olarak bedbahtlık yolunu seçince, daha önce kendisini bunlara davet eden ve dostu olduğunu ileri süren şeytanın ona hiçbir faydası olmaz. Aksine o, ondan uzaklaştığını bildirir: **"'Ben senden uzağım. Çünkü ben, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.' der."** Yani sana gelen azabı önleyecek gücüm yok. Benim sana iyilik namına zerre ağırlığı kadar dahi olsa hiçbir faydam olmaz.

﴿ فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِى ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ ﴾

17- Nihayet ikisinin de âkıbeti, içinde ebedî kalmak üzere ateşe girmek olur. İşte zalimlerin cezası da budur.

17. "Nihayet ikisinin de âkıbeti," yani küfre çağıran şeytan ile çağrılan ve şeytana itaat eden insanın âkıbeti **"içinde ebedî kalmak üzere ateşe girmek olur."** Nitekim Yüce Allah, bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"O kendi taraf-**

tarlarını ancak alevli ateşin arkadaşlarından olmaya davet eder." (Fatır, 35/6) Zulme ve küfre sapmada ortak olan **"zalimlerin cezası,"** azabın şiddeti ve kuvveti farklı olsa bile **"budur."**

İşte şeytanın, bütün dostlarına karşı tavrı budur. O, onları çağırır ve kendileri için zararlı olabilecek şeylere doğru aldatarak onları çeker. Nihâyet tuzağa düşüp de helâkin sebepleri onları çepeçevre kuşattığında onları terk edip gider.

Ona itaat edenler ne kadar kınansalar azdır! Çünkü Allah ondan sakındırmış, ona karşı uyarmış, onun amaçlarını ve nihaî âkıbetini haber vermiştir. Ona itaat etmeye kalkışan kimse, bilerek Allah'a isyan ediyor demektir. Bu konuda onun hiçbir mazereti olamaz.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۚ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ ﴾

18- Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının. Herkes yarın için ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkup sakının. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

19- Allah'ı unutan, bu sebeple Allah'ın da kendilerini kendilerine unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar fâsıkların ta kendileridir.

20- Cehennemliklerle cennetlikler bir olmaz. Cennetlikler, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

18. Yüce Allah, mü'min kullarına imanın gereği olan hususları emretmektedir ki bunlar; gizli ve açık bütün hallerde takvâya sarılmak, Allah'ın kendilerine vermiş olduğu emirlere bağlı kalmak, O'nun koyduğu sınırlara riâyet etmek, neyin faydalarına, neyin zararlarına olduğuna dikkat etmek ve kıyamet gününde kendilerine fayda sağlayacak yahut zarar verecek amellerini gözden geçirmeleridir.

Çünkü âhireti sürekli gözlerinin önünde bulunduracak, kalplerini ona yöneltecek, oradaki kalma yerlerine gereken önemi verecek olurlarsa, oraya ulaştıracak güzel amellerinin çok olması için çalışırlar. Bu amelleri onları iptal edecek, bozacak ve bu yolda kendilerini ilerlemekten alıkoyacak hususlardan arındırıp temizlemek için olanca gayretlerini harcarlar.

Aynı şekilde Allah'ın, yapıp ettiklerinden haberdar olduğunu, hiçbir amellerinin O'na gizli kalmadığını, hiçbir şeyin O'nun yanında kaybolmadığını ve O'nun hiçbir şeyi ihmal etmediğini bildikleri takdirde de çokça çalışıp gayret ederler.

Bu âyet-i kerime kulun, nefsini hesaba çekmesinin temel dayanağını oluşturur. Buna göre kul, daima kendini gözden geçirmelidir. Eğer bir hata tespit ederse onu terk etmek, samimi bir şekilde tevbe etmek, o hataya götüren sebeplerden yüz çevirmek suretiyle onu telafi etmelidir. Eğer Allah'ın emirlerinden herhangi birini yerine getirmede kusurlu olduğunu görürse onu tamamlamak ve en güzel şekilde yapmak için bütün gayretini göstermeli ve Rabbinden yardım dilemelidir. Yine kul, Allah'ın kendisine olan lütuf ve ihsanlarıyla kendisinin kusurları arasında da bir mukayese yapmalıdır. Çünkü bu, kaçınılmaz olarak Rabbinden hâyâ etmesini gerektirir.

19. En büyük mahrumiyet ise kulun bu ilâhî emirden/nefis muhasebesinden gaflete düşmesi ve Allah'ı unutan, O'nu anmaktan ve haklarını yerine getirmekten gafil olan, buna karşılık kendi nefislerinin istek ve arzularını yerine getirmeye çalışan, bir fayda elde edemeyen, kayda değer hiçbir şeye sahip olamayan, aksine Allah'ın kendi nefislerinin faydasına olan şeyleri kendilerine unutturduğu, kendilerine yarar sağlayacak şeylerden onları gafil kıldığı kimselere benzemesidir. Zira bu kimseler aşırıya kaçan günahkar kimseler olurlar. Dünya ve âhirette zarar ederler. Öyle büyük bir aldanışa düşerler ki onu telafi etmeye/düzeltmeye imkân bulamazlar. Çünkü bunlar, Rablerine itaatin sınırlarının dışına çıkan ve O'nun masiyetlerine düşen fâsık kimselerdirler.

20. Şimdi Allah'tan korkup takvaya önem veren, yarın için ne hazırladığına bakan, bundan dolayı da Allah'ın kendilerine nimet ihsan ettiği peygamberlerle, sıddîklarla, şehidlerle ve salihlerle birlikte nimet dolu cennetlere ve esenlikli bir yaşama hak kazanan kimselerle; Allah'ı anmaktan gaflete düşen, O'nun haklarını unutan, böylelikle de dünyada bedbaht olup âhirette de azabı hak eden kimseler bir olurlar mı hiç? Elbette olmazlar. Zira ilk grup gerçek kurtuluşa erenlerdir, sonrakiler ise hüsrana uğrayanların ta kendileridirler.

﴿ لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ ﴾

21- Eğer Biz bu Kur'ân'ı bir dağa indirseydik sen onun Allah korkusundan başını eğerek yarılıp parçalandığını görürdün. İşte bu misalleri Biz, insanlar düşünsünler diye veriyoruz.

21. Yüce Allah'ın, kullarına bu açıklamaları yaparak Kitab-ı Aziz'inde birtakım emir ve yasaklar koymuş olması, onların kendilerini davet ve teşvik ettiği bu hususlara tez elden koşmalarını gerektirir. İsterse kalplerinin katılığı yalçın dağları andırsın. Çünkü Kur'ân, bir dağın üzerine indirilmiş olsaydı o dağın Allah korkusundan dolayı başını eğerek parçalandığı görülürdü. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'in kalpler üzerinde çok büyük bir etkisi vardır. Zira onun öğütleri, kayıtsız ve şartsız olarak en büyük öğütlerdir. Onun emir ve yasakları da pek çok hikmeti ve maslahatı ihtiva eder. Ayrıca hem nefisler hem de bedenler için pek kolaydırlar. Zorluk ve meşakkat içermediği gibi aralarında bir çelişki, tutarsızlık, tekellüf ve zorlanmayı gerektirecek hususlar da yoktur. Bu emir ve yasaklar, bütün zamana, mekâna ve herkese uygundur.

Daha sonra Yüce Allah şunu haber vermektedir: O, insanlara misaller verir. Kullara, kitabında helâli ve haramı açıklar. Bunu da âyetleri üzerinde düşünsünler, tefekkür etsinler diye yapar. Çünkü bunlar üzerinde tefekkür etmek, kulun önünde ilmin hazinelerini açar. Ona hayır ve şerrin yollarını açıkça gösterir, üstün ahlâkî değerleri işlemeye ve güzel huylara sahip olmaya onu teşvik eder. Kötü huylardan da uzak tutar. O bakımdan kula, Kur'ân üzerinde gereği gibi tefekkür etmekten, anlamları üzerinde iyiden iyiye düşünmekten daha faydalı olacak bir şey yoktur.

﴿ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۖ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾ ﴾

22- O, kendisinden başka hiçbir (hak) **ilâh olmayan Allah'tır. Gaybı/görünmeyeni de, görüneni de bilendir. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.**

23- O, kendisinden başka hiçbir (hak) **ilâh olmayan Allah'tır. Melik'tir, Kuddûs'tür, Selâm'dır, Mü'min'dir, Müheymin'dir, Aziz'dir, Cebbar'dır, Mütekebbir'dir. Allah, onların ortak koşmalarından/koştuklarından münezzehtir.**

24- O, Hâlık, Bâri ve Musavvir olan Allah'tır. En güzel isimler yalnız O'nundur. Göklerde ve yerde olanlar hep O'nu tesbih eder. O Azîz'dir, Hakîm'dir.

22. Bu âyet-i kerimeler, Allah'ın güzel isimlerinin ve üstün sıfatlarının şânları büyük, delil olma özellikleri harikulade olan pek çoğunu içermektedir.

Yüce Allah, bize kendisinden başka hiçbir hak ilâh olmadığını, yegane ma'bud ve gönülden sevilmesi gereken Zatın kendisi olduğunu haber vermektedir. Bunun sebebi, O'nun kemâlinin büyüklüğü, ihsanının kapsayıcılığı ve her şeyi kendisinin çekip çevirmesidir.

O'nun dışındaki her ilâh batıldır, sahtedir. Zerre ağırlığı kadar dahi ibadete layık değildir. Çünkü muhtaçtır, âcizdir, eksiktir. Ne kendisine, ne de başkasına en ufak bir fayda sağlayabilir.

Daha sonra Yüce Allah, Zatını, insanların gördüğü ve göremediği her şeyi kuşatan ve her şeyi kapsayan büyük bir bilgiye sahip olmakla nitelendirmektedir. Sonra da her şeyi kuşatan ve her canlıya ulaşan rahmetinin genelliğini dile getirmektedir.

23. Sonra Yüce Allah, ulûhiyetinin de her şeyi kapsadığını ve yegane ilâhın kendisi olduğunu tekrarlamakta, **Melik** olduğunu, yani her şeye mutlak olarak kendisinin mâlik ve egemen olduğunu bildirmektedir. Ulvî ve süflî âleme, onlarda bulunan bütün varlıklara sadece O sahiptir. Hepsi Yüce Allah'ın mülküdürler, O'na muhtaçtırlar, O'nun tarafından idare olunmaktadırlar.

"Kuddûs'tür, Selâm'dır." Yani her türlü kusurdan ve eksiklikten uzak, tazim olunan, şanı yüceltilen, takdîs edilendir. Çünkü "Kuddûs," her türlü eksiklikten münezzeh olduğuna, sıfat ve celalinde ta'zime layık olduğuna delildir.

"Mü'min'dir." Rasûllerini ve peygamberlerini getirdikleri apaçık âyetlerle, kesin belgelerle, açık ve seçik delillerle doğrulayandır, tasdik edendir.

[**Müheymin'dir**; bütün yaratılmışları ve yaptıkları amelleri gören ve gözetendir.][10]

"Azîz'dir." Kimse O'nu yenik düşüremez, kimse O'na karşı koyamaz. Aksine her şeyi emrinin altına alan O'dur. Her şey O'na boyun eğmiştir.

"Cebbâr'dır." Bütün kulları emri altına almıştır. Bütün mahlukat O'na boyun eğip itaat etmiştir. Kırık kalplilerin kalbini onaran, kalbini zengin kılan O'dur.

"Mütekebbir'dir." Büyüklük ve azamet yalnız O'nundur. Her türlü kusurdan, zulüm ve haksızlıktan münezzehtir.

10 Müellif bu isme dair açıklama yapmadığı için burası *et-Tefsiru'l-Muyesser*'den nakl - len verilmiştir.

"Allah, onların ortak koşmalarından/koştuklarından münezzehtir." Bu ise Allah'a ortak koşan, O'na karşı çıkan herkesin Allah'ı nitelendirdiği her türlü sıfattan -genel olarak- O'nun tenzih edilmesini ifade eder.

24. "O, Hâlık," her şeyi yaratan; **"Bâri,"** bütün varlıkları yoktan var eden; **"Musavvir,"** suret ve şekli olan bütün varlıklara suret veren **"Allah'tır."**

Bütün bu isimler, yaratma, idare ve takdir etmekle alakalıdır. Bütün bunlar, yalnız Yüce Allah'a aittir ve bunlarda hiçbir kimse O'na ortak değildir.

"En güzel isimler yalnız O'nundur." Kendisinden başka hiçbir kimsenin bilemediği ve sayamadığı kadar çok ismi vardır. Bütün bu isimlerin hepsi de en güzel isimlerdir, yani kemâl sıfatlara, sıfatların en mükemmellerine ve en yücelerine delildirler. Bunların hiçbirinde hiçbir bakımdan eksiklik yoktur.

Bunların bir güzelliği de şudur: Yüce Allah, bu isimleri sever, bunları sevenleri de sever. O, kullarının bu isimlerle kendisine dua etmelerini ve bunları anarak kendisinden dilekte bulunmalarını da sever. Kemâlinin, güzel isimlerin ve yüce sıfatların yalnız kendisine ait olmasının bir tecellisi de şudur: Göklerde ve yerde bulunanların hepsi sürekli olarak O'na muhtaçtırlar. Hamd ile O'nu tesbih ederler. İhtiyaçlarını O'ndan isterler. O da lütuf ve keremiyle rahmet ve hikmetinin gerektirdiklerini onlara verir.

"O Azîz'dir, Hakîm'dir." Ne isterse o olur, hikmet ve maslahatı olmayan hiçbir şey de yaratmaz.

Haşr sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd, yalnız Allah'adır.

سورة الممتحنة

MÜMTEHİNE SÛRESİ

-60-

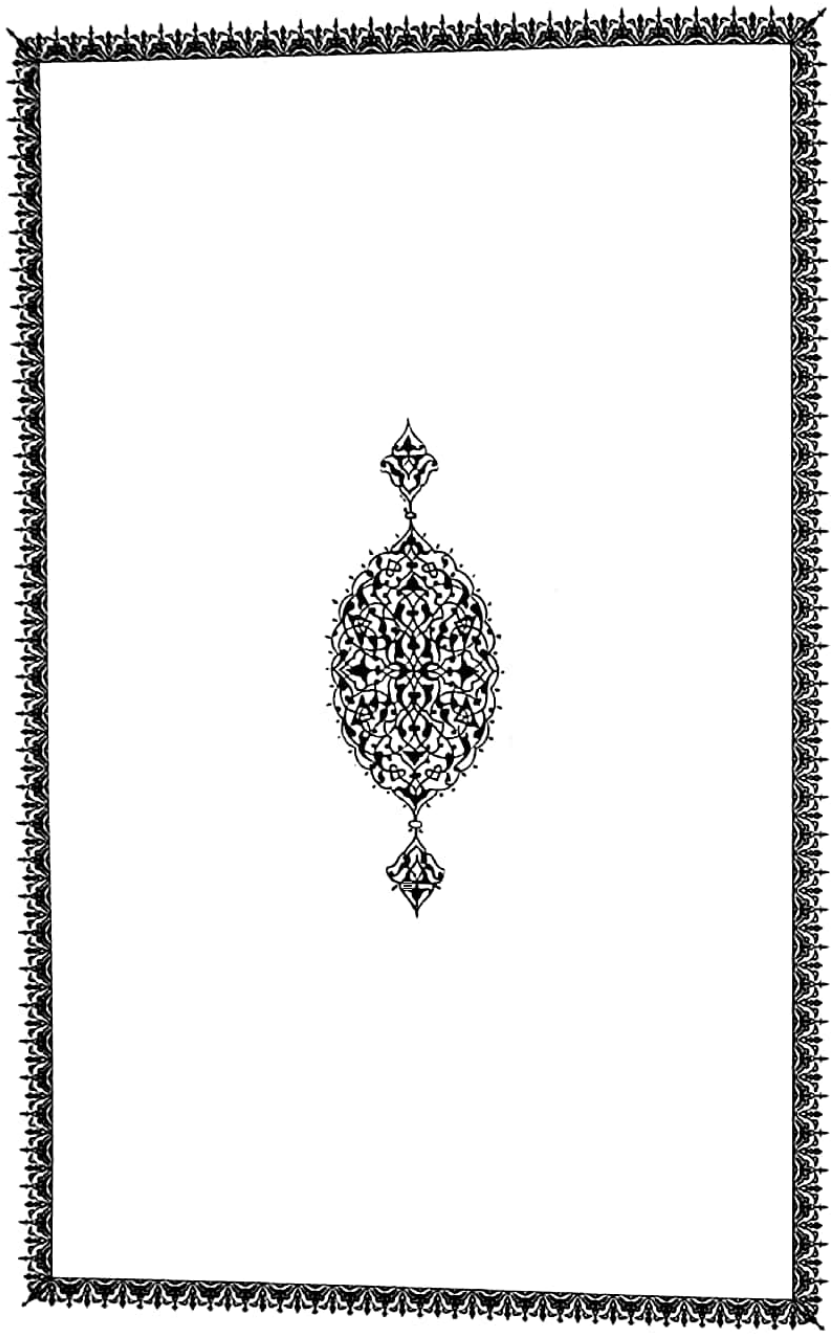

60- MÜMTEHİNE SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 13 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُم
مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ
مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنتُمْ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ
السَّبِيلِ ﴿١﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olan kimselere sevgi besleyip de onları dost edinmeyin. Zira onlar size gelmiş olan hakkı inkar etmişler ve Rabbiniz olan Allah'a iman ettiniz diye Peygamberi de, sizi de (Mekke'den) **çıkarmışlardır. Eğer siz Benim yolumda cihâd etmek ve rızamı kazanmak için** (yurdunuzdan) **çıkmış iseniz** (onları asla dost edinmeyin)**! Ben sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da pek iyi bildiğim halde siz onlara karşı gizlice sevgi** (mi) **besliyorsunuz? Sizden kim böyle bir şey yaparsa şüphesiz o, doğru yoldan sapmış olur.**

Müfessirlerin *-Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun-* pek çoğunun bildirdiklerine göre bu âyet-i kerimelerin nüzul sebebi, Hâtıb b. Ebî Beltea'nın başından geçen olaydır.[11] Şöyle ki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'nin fethi için hazırlandığında Hâtıb, Mekkeli müşriklere, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in üzerlerine yürümek üzere olduğunu haber veren bir mektup yazdı. Bunu münafık olduğu veya dinde şüphesi bulunduğu için değil de onlara kendisine minnet duyacakları bir iyilikte bulunmak maksadıyla yazmıştı. Bu mektubunu da bir kadınla göndermişti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Hâtıb'ın durumu haber verilince onun gönderdiği kimseler, Mekke'ye varmadan o kadına yetişmişler ve mektubu ondan almışlardı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hâtıb'a neden

11 Buhârî, 4890; Müslim, 2494.

böyle yaptığını sorunca o, mazeret beyan etmiş ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de bu özrünü kabul etmişti.

Bu âyet-i kerimelerde müşrik olan ve olmayan kâfirleri dost edinmek ve sevgi duyarak onlara haber ulaştırmak, çok ağır ve kesin ifadelerle yasaklanmakta, ayrıca bunun imana aykırı, İbrahim el-Halil'in *-salât ve selâm olsun ona-* dinine muhalif olduğu ve düşmandan alabildiğine sakınmayı gerektiren akılla da bağdaşmadığı haber verilmektedir. Çünkü düşman, düşmanlık etmek için elinden gelen hiçbir şeyi esirgemez ve düşmanına zarar vermek için her fırsatı değerlendirir. İşte Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

1. "Ey iman edenler!" İmanın gereklerini yerine getirenleri dost edinmek, imana düşman olanları da düşman bellemek suretiyle imanınızın gereğini yerine getirin. Çünkü imana düşman olan, Allah'a da, mü'minlere de düşmandır.

"Benim de düşmanım," yani Allah'ın düşmanı **"sizin de düşmanınız olan kimselere sevgi besleyip de onları dost edinmeyin,"** onları sevmek ve onları sevmenin yollarını izlemek suretiyle bu şekilde davranmayın.

Çünkü sevgi oldu mu arkasından yardımlaşma ve dost edinme de gelir. Bunun sonucunda da kul, imandan çıkar ve müminlerden ayrılıp kâfirlere katılmış olur. Kâfirleri dost edinen kimse, aynı zamanda onurunu da kaybetmiş olur. Zira o, kendisi için kötülükten başka bir şey istemeyen en büyük düşmanlarına nasıl dostluk besler? Nasıl olur da Rabbine ve gerçek dostuna muhalefet eder? O Rab ki onun hakkında hayır diler, ona hayır emreder ve ona hayır işlemeye teşvik eder.

Mü'min kimsenin kâfirlere düşmanlık beslemesini gerektiren sebepler arasında şu da vardır: Onlar, mü'minlere gelen hakkı inkâr etmişlerdir ki bundan daha büyük bir muhalefet ve isyan olamaz. Onlar dininizin temelini inkâr etmişler, sizlerin sapık olduğunuzu/hidâyet üzere olmadığınızı iddia etmişlerdir. Halbuki kendileri, hakkında en ufak bir şüphe ve tereddüt bulunmayan hakkı inkâr etmişlerdir. Hakkı reddeden kimsenin bu sözünün doğruluğuna delil olacak herhangi bir kanıtının/belgesinin bulunmasına ise imkân yoktur. Aksine sadece hakkı bilmek dahi hakkı reddedenin sözünün batıl ve tutarsız olduğuna delildir.

Onların size ileri derecedeki düşmanlıklarının bir neticesi olarak **"Rabbiniz olan Allah'a iman ettiniz diye Peygamber'i de, sizi de"** ey mü'minler, yurdunuzdan **"çıkarmışlardı"** ve vatanlarınızdan uzaklaştırmışlardı.

Oysa sizin **"Rabbiniz olan Allah'a iman etmek"** dışında hiçbir günahınız yoktu. Halbuki bütün insanların O'na kulluk etmeleri gerekir. Zira görüp gözeten,

besleyen, onlara gizli ve açık nimetleri ihsan eden O'dur. İşte onlar, farzların ve görevlerin başı olan bu emirden yüz çevirirken, sizler bunu yerine getirdiğiniz için size düşmanlık ettiler ve bundan dolayı sizi yurtlarınızdan çıkardılar.

Artık her zaman ve her mekânda nitelikleri bu olan kâfirlerle dostluk eden herhangi bir kulda akıl ve insaf kalabilir mi? Din namına onda herhangi bir şey bulunur mu? O kâfirler ki korkuları ya da güçlü bir engel olmasa bir mü'mine zarar vermekten asla geri durmazlar.

"Eğer siz Benim yolumda cihâd etmek ve rızamı kazanmak için (yurdunuzdan) **çıkmış iseniz,"** yani eğer sizin çıkışınız ve maksadınız, Allah'ın adını yüceltmek ve O'nun rızasını elde etmek için Allah yolunda cihad etmek ise bunun gereği olarak şunu bilin ki; Allah'ın dostlarını dost edinmek ve düşmanlarını düşman bilmek, O'nun yolunda cihadın en büyüğüdür. Allah'a yakınlaşmak isteyenlerin kendisiyle O'na yakınlaştıkları ve bununla rızasını umdukları en büyük iştir.

"Ben sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da pek iyi bildiğim halde siz onlara karşı gizlice sevgi (mi) **besliyorsunuz?"** Allah'ın gizlediğiniz ve açıkladığınız her şeyi bildiğini pek iyi bildiğiniz halde nasıl olur da kâfirlere içten içe sevgi besler ve bunu içinizde saklarsınız? Bu, mü'minlere saklı kalsa da Allah'a gizli kalmaz. O, kullarının hayır ve şer türünden ne gizlediklerini bilir ve onların da karşılığını verir.

"Sizden kim böyle bir şey yaparsa," yani Allah bu işten sizi sakındırdıktan sonra kim kâfirleri dost edinirse **"şüphesiz o, doğru yoldan sapmış olur."** Çünkü böylelikle o; şeriate, akla, insan onuruna ve insanlığa muhalif bir yol izlemiştir.

﴿إِن يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ﴾

2- Şayet onlar sizi ellerine geçirecek olurlarsa size düşman kesilirler. Elleriyle de, dilleriyle de size kötülük ederler ve kâfir olmanızı arzu ederler.

2. Daha sonra Yüce Allah, mü'minlerde onlara karşı düşmanlık duygularını harekete geçirmek maksadıyla onların mü'minlere karşı duydukları ileri derecedeki düşmanlıklarını açıklamaktadır: **"Şayet onlar sizi ellerine geçirecek olurlarsa,"** yani sizi yakalar ve size eziyet verecek bir fırsat bulurlarsa **"size"** açıktan açığa **"düşman kesilirler. Elleriyle de,"** öldürmek, dövmek vb. gibi **"dilleriyle**

de" sövmek ve buna benzer sizi rahatsız edecek sözlerle **"size kötülük ederler ve kâfir olmanızı arzu ederler."** Çünkü sizden istedikleri esas şey budur.

﴿ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ ۚ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ ﴾

3- Akrabanızın da, evlâdınızın da size hiçbir faydası olmayacaktır. Kıyamet gününde Allah, aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı çok iyi görendir.

3. Eğer sizler, "Biz akrabalık ve mal için kâfirlerle dostluk ediyoruz." deyip de bu tutumun haklılığını delillendirmeye kalkışacak olursanız bilin ki **"Akrabanızın da, evlâdınızın da"** Allah'a karşı **"size hiçbir faydası olmayacaktır. Kıyamet gününde Allah, aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı çok iyi görendir."** Bundan dolayı O, sizin için zararlı olan "kâfirleri dost edinme"yi size yasaklamıştır.

﴿ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ ۚ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ ۚ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن شَيْءٍ ۖ رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا ۖ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾ ﴾

4- İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine şöyle demişlerdi: 'Şüphesiz biz, sizden de, Allah'ın dışında ibadet ettiğiniz şeylerden de uzağız. Sizi (ve yaptıklarınızı) **reddediyoruz. Bizimle sizin aranızda sonsuza kadar düşmanlık ve kin baş göstermiştir. Ta ki sizler yalnızca Allah'a iman edinceye kadar.' İbrahim'in, babasına söylediği 'Senin için elbette mağfiret dileyeceğim. Ancak Allah'a karşı sana hiçbir fayda sağlayamam.' sözü** (bu güzel örnekten) **müstesnâdır.** (Yine onlar şöyle demişlerdi:) **'Rabbimiz! Yalnız Sana tevekkül ettik, yalnız Sana yöneldik ve dönüş de yalnız Sanadır.'**

5- 'Rabbimiz! Bizi kafirler için imtihan konusu kılma ve bizi bağışla, ey Rabbimiz! Çünkü Azîz ve Hakîm olan yalnız Sensin.'

4. Ey mü'minler topluluğu! **"İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda,"** ona iman edenlerde **"sizin için gerçekten"** uyulmaya layık ve size fayda sağlayacak **"güzel bir örnek vardır."** Çünkü sizlere İbrahim'in hanif olan dinine tabi olma emri verilmiştir.

"Hani onlar kavimlerine şöyle demişlerdi: 'Şüphesiz biz sizden de, Allah'ın dışında ibadet ettiğiniz şeylerden de uzağız...' demişlerdi." Yani İbrahim ve beraberindeki mü'minler, müşrik kavimlerinden ve Allah'tan başka tapındıklarından uzak olduklarını bildirmişler, sonra da bu düşmanlıklarını açık bir şekilde ifadelendirerek **"Sizi** (ve yaptıklarınızı) **reddediyoruz."** demişlerdi.

"Bizimle sizin aranızda sonsuza kadar düşmanlık ve kin baş göstermiştir." Kalplerde kin açıkça ortaya çıkmış, oradaki sevgi sona ermiştir, bedenen de düşmanlık ortaya çıkmıştır. Bu düşmanlık ve kinin herhangi bir vakti ya da sınırı da yoktur. Aksine sizler küfrünüzü sürdürmeye devam ettiğiniz sürece bu ebediyen devam edecek, **"sizler yalnızca Allah'a iman edinceye kadar"** da sürecektir. Ne zaman ki sadece Allah'a iman edersiniz, işte o vakit size olan kin ve düşmanlığımız ortadan kalkar, sevgi ve dostluğa dönüşür.

İşte ey iman edenler! İbrahim'de ve İbrahim ile birlikte bulunanlarda, iman ve tevhidin gereklerini yerine getirmelerinde, sadece Allah'a ibadet etmeleriyle ilgili bütün hususlarda uyulmaya değer güzel bir örnek vardır. Bundan bir husus müstesnadır. O da şudur: **"İbrahim'in,"** kendisini iman ve tevhide davet ettiği vakit, bunu kabul etmeyen, inatlaşan, şirk koşan, kâfir babası Âzer'e **"söylediği 'Senin için elbette mağfiret dileyeceğim."** Bununla birlikte ben **"Allah'a karşı sana hiçbir fayda sağlayamam.'"** Ama Rabbime dua edeceğim, olur ki Rabbime dua etmekten dolayı mahrum kalmam. **"sözü** (bu güzel örnekten) **müstesnâdır."**

İşte sizler, İbrahim'in müşrik biri için yaptığı bu duada ona uyamazsınız. Müşriklere dua edip de "Biz bu konuda İbrahim'in dinine uyuyoruz." diyemezsiniz. Çünkü Yüce Allah bu hususta İbrahim *aleyhisselam*'ın mazeretini beyan ederek şöyle buyurmuştur: **"İbrahim'in, babasına mağfiret dilemesi ancak ona verdiği bir sözden dolayı idi. Ama onun Allah'ın düşmanı olduğu açıkça kendisine belli olunca ondan uzaklaştı."** (et-Tevbe, 9/114)

Yine İbrahim'de ve onunla birlikte bulunanlarda Allah'a dua edip O'na tevekkül etmeleri, O'na yönelmeleri, acziyetlerini ve kusurlarını itiraf etmeleri hususunda da sizin için güzel bir örnek vardır. Onlar şöyle demişlerdi: **"Rabbimiz,**

yalnız Sana tevekkül ettik." Bizim için faydalı olacak hususları elde etmek, zararlı şeyleri önlemek hususunda sadece Sana güvendik.

"Yalnız Sana yöneldik ve dönüş de yalnız Sanadır." Sana itaate, Senin razı olacağın şeylere ve Sana yakınlaştıracak olan her şeye yöneldik. Biz bunun için çalışıyoruz. Hayır işler yapmak için gayret ediyoruz. Dönüşün yalnız Sana olacağını biliyoruz. Bu yüzden Senin huzuruna gelmeye hazırlanıyor ve bizi Sana yakınlaştıracak ameller işliyoruz.

5. "Rabbimiz, bizi kafirler için imtihan konusu kılma!" Günahlarımız sebebiyle onları bize musallat etme! O zaman bizi dinimizden döndürmeye çalışırlar ve ellerinden geldiğince bizi imanla ilgili hususlardan alıkoymaya çalışırlar. Aynı şekilde kendileri de dinden iyice uzaklaşırlar. Çünkü onlar kendilerinin galip olduklarını görünce hak üzere olduklarını, bizim de batıl üzere olduğumuzu zannederler, böylece küfür ve azgınlıklarını daha da artırırlar.

"ve bizi bağışla, ey Rabbimiz!" İşlediğimiz büyük, küçük günahlarımızı, emrolunduğumuz hususlardaki kusurlarımızı bağışla!

"Çünkü" her şeye boyun eğdirici **"Azîz,"** her şeyi yerli yerince koyan **"Hakîm olan yalnız Sensin."** O halde izzetin ve hikmetin hakkı için düşmanlarımıza karşı bize zafer ver, günahlarımızı bağışla ve kusurlarımızı ıslah eyle!

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ ۚ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴾

6- Andolsun onlarda sizin için, yani Allah'ı ve âhiret gününü umanlar için güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) **Allah'ın hiçbir şeye/kimseye ihtiyacı yoktur ve O, her türlü hamde layık olandır.**

6. Daha sonra Yüce Allah, onlara uymayı tekrar teşvik ederek şöyle buyurmaktadır: **"Andolsun onlarda sizin için, Allah'ı ve âhiret gününü umanlar için güzel bir örnek vardır."** Ancak onlara uymak ve onları örnek almak herkes için kolay değildir. Bu, ancak Allah'a ve âhiret gününe kavuşacağına iman edenler için kolaydır. Çünkü iman, ecir ve mükâfat alacağını ummak, kula her türlü zorluğu kolaylaştırır, çok gibi görünen şeyleri az gösterir, Allah'ın salih kullarına ve peygamberlerine daha çok uymasını sağlar. Çünkü o, böyle bir şeye son derece muhtaç olduğunu görür.

"Kim" Allah'a itaat etmekten ve Allah'ın peygamberlerine uymaktan **"yüz çevirirse"** kendisinden başka kimseye zarar veremez. Allah'a da hiçbir zararı olmaz. Çünkü **"Allah'ın hiçbir şeye/kimseye ihtiyacı yoktur."** O, bütün yönleriyle tam ve mutlak zengindir, hiçbir yönden hiçbir varlığa muhtaç değildir. **"O, her türlü hamde layık olandır."** Yani zatında, isimlerinde, sıfatlarında ve fiillerinde övgüye layıktır. O, bütün bunlardan dolayı kendisine hamdedilendir.

﴿ ۞ عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ وَاللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ ﴾

7- Olur ki Allah, sizinle düşman olduğunuz o (müşrikler) **arasında bir sevgi meydana getirir. Allah'ın** (buna ve her şeye) **gücü yeter. Allah Ğafûr'dur, Rahîm'dir.**

7. Yüce Allah, mü'minlere, müşriklere karşı düşmanlık beslemelerini, onlar şirk ve küfürlerini sürdürdükçe müminlerin de düşmanlıklarını sürdürmelerini emrettikten sonra şunu da bildirmektedir: Hüküm, ona sebep olan hususa (illete) bağlı olduğu için, eğer onlar imana girecek olurlarsa o zaman onlara karşı iman sevgisinin beslenmesi söz konusu olur. O halde ey mü'minler, onların imana döneceklerinden yana ümit kesmeyin! **"Olur ki Allah, sizinle düşman olduğunuz o** (müşrikler) **arasında bir sevgi meydana getirir."** Ki bunun sebebi de onların imana dönüşleri olacaktır.

"Allah'ın" her şeye **"gücü yeter."** Kalplere hidâyet vererek onları bir halden bir hale evirip çevirmesi de buna dahildir. **"Allah Ğafûr'dur, Rahîm'dir."** Bağışlayamayacağı büyük günah, örtemeyeceği kusur yoktur. **"De ki: Ey nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Muhakkak O, çok bağışlayıcıdır, pek merhametlidir."** (ez-Zümer, 39/53)

Bu âyet-i kerimede, o sıralarda mü'minlere düşman olan birtakım müşriklerin müslüman olacaklarına dair bir işaret ve müjde vardır. Nitekim bu gerçekleşmiştir. Allah'a hamdolsun.

﴿ لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾ ﴾

8- Allah size din hususunda sizinle savaşmamış ve sizi yurtlarınızdan çıkarmamış olan (kafirlere) iyilik yapmanızı ve onlara adaletli davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah adaletli davrananları sever.

9- Allah size ancak sizinle din hususunda savaşmış, sizi yurtlarınızdan çıkarmış ve çıkarılmanıza yardım etmiş kimseleri dost edinmenizi yasaklar. Kim böylelerini dost edinirse işte onlar, zâlimlerin ta kendileridir.

8. Kâfirlere düşmanlık beslemeyi teşvik eden âyet-i kerimeler nâzil olduğunda mü'minler üzerinde gereken etkiyi yaptı, onlar bunu tam anlamıyla yerine getirdiler. Hatta müşrik birtakım akrabalarıyla olan bağlarını gözetmenin dahi günah olabileceğinden çekindiler ve bunun da yasak kapsamına girdiğini sandılar. Yüce Allah da bu ayetle bu tutumların Allah'ın haram kıldığı şeylerin çerçevesine girmediğini haber vermiştir. Buna göre Yüce Allah, akrabalarınızdan olsun başkalarından olsun din hususunda size karşı savaşmamış, sizi ülkelerinizden çıkarmamış durumda olan müşrik kimselere iyilikte bulunup akrabalık bağlarını gözetmenizi, onlara iyilik yapmanızı, iyiliklerine karşılık verip adaletli davranmanızı yasaklamaz.

Böylelerinin akrabalık bağını gözetmenizden dolayı sizin için günah yoktur. Bu durumda olanların bağlarını gözetmede herhangi bir sakınca, herhangi bir sorumluluk yoktur.

Nitekim Yüce Allah, kâfir olan anne-babanın müslüman olan çocuklarına hitaben şöyle buyurmaktadır: **"Eğer onlar bilmediğin şeyi Bana ortak koşman için seni zorlarlarsa onlara itaat etme! Bununla beraber dünyalık hususlarda onlarla iyi geçin."** (Lokman, 31/15)

9. "Allah size ancak sizinle din hususunda savaşmış," Allah'ın dinine ve O'nun gereklerini yerine getirenlere karşı düşmanlıklarından dolayı dininize karşı savaşmış, **"sizi yurtlarınızdan çıkarmış ve çıkarılmanıza"** dair başkalarına **"yardım etmiş kimseleri dost edinmenizi yasaklar."**

Böylelerine söz ve fiillerinizle yardımcı olup sevgi beslemenizi Allah size yasaklamıştır. Müşrikleri dost edinmek anlamına gelmeyecek şekildeki iyi davranışları ve iyilikte bulunmanızı ise Allah yasaklamamıştır. Aksine bu, akrabalardan olsun, akraba olmayanlardan olsun insanlara ve insanların dışındaki varlıklara iyilik yapma emrinin genel kapsamına girmektedir.

"Kim böylelerini dost edinirse işte onlar zalimlerin ta kendileridir." Bu zulüm ise onları dost edinme oranında söz konusu olur. Eğer tam anlamıyla dost edinme söz konusu ise bu, İslâm'ın çerçevesinin dışına çıkartan küfür olur. Bunun dışında da kimisi oldukça ağır bir günah, kimisi ise daha aşağı olmak üzere pek çok mertebe vardır.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ مُهَٰجِرَٰتٍ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَٰتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ۖ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ۖ وَءَاتُوهُم مَّآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۚ وَلَا تُمْسِكُوا۟ بِعِصَمِ ٱلْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ ٱللَّهِ ۖ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِن فَاتَكُمْ شَىْءٌ مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ إِلَى ٱلْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَـَٔاتُوا۟ ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَٰجُهُم مِّثْلَ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ ﴾

10- Ey iman edenler! Mü'min kadınlar hicret ederek size geldiklerinde onları (iman hususunda) **imtihan edin. Onların imanlarını en iyi Allah bilir. Eğer onların mü'min olduğunu anlarsanız onları kâfir** (kocalarına) **geri vermeyin. Ne bu** (mümin) **kadınlar o** (müşrik) **erkeklere helâldir, ne de o erkekler bu kadınlara helâldir. O** (müşrik kocalara) **da harcadıkları** (mehirlerini) **verin. Kendilerine mehirlerini verdiğiniz takdirde bu kadınları nikâhlamanız konusunda size bir vebal yoktur. Kâfir kadınları da nikâhınız altında tutmayın. Siz** (mehir olarak onlara) **harcadığınızı** (müşriklerden) **isteyin, o** (müşrikler) **de kendi harcadıkları** (mehri) **istesinler. İşte bu, Allah'ın hükmüdür. Aranızda O hükmeder. Allah Alîm'dir, Hakîm'dir.**

11- Eğer hanımlarınızdan (dinden dönüp) **kâfirlere kaçan olursa ve siz de** (onlarla yaptığınız savaşta) **galip gelirseniz hanımları gitmiş olanlara harcadıkları** (mehir kadarını ganimetten) **verin. İman etmiş olduğunuz Allah'tan korkup sakının.**

10. Hudeybiye sulhü esnasında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, müşriklerle şu şart üzerinde anlaşmıştı: "Müşriklerden biri Müslüman olup da müslümanlara sığınacak olursa müşriklere geri verilecekti."

Bu ifade, kapsamlı ve mutlak bir lafızdır. Bunun kapsamına kadınlar da, erkekler de girer. Yüce Allah, erkekleri kâfirlere geri vermeyi Rasûlüne yasaklamadı. Bu hem şarta bağlılık, hem de sulhü devam ettirmek içindi ki bu, o zaman için maslahatların en büyüğüydü.

Kadınlara gelince, -onları kafirlere geri vermenin pek çok zarar doğurması söz konusu olduğu için- Allah, mü'minlere, mü'min kadınlar hicret ederek kendilerine geldiklerinde eğer onların imanlarının samimiyeti konusunda şüphe ederlerse oldukça ağır yeminler verdirmek ve başka yollarla samimiyetlerinin doğruluklarını ortaya çıkartacak şekilde onları imtihan etmelerini emretti. Çünkü bu şekilde gelen bir kadının imanı samimi olmayabilirdi. Evlenmek için, o ülkeyi sevdiği için ya da başka bir dünyevi maksatla bunu yapabilirdi. Eğer böyle bir dünyevî maksatla geldikleri ortaya çıkarsa, herhangi bir fesat söz konusu olmaksızın şartlara bağlı kalmak üzere onların geri verilmesi gerekirdi. Şâyet hicret eden kadınları imtihan ettikten sonra, samimi birer mü'min olduklarını görürlerse yahut imtihan etmeksizin de böyle olduklarını bilirlerse artık onları kâfirlere geri veremezler. Çünkü **"Ne bu** (mümin) **kadınlar o** (müşrik) **erkeklere helâldir, ne de o erkekler bu kadınlara helâldir."** İşte bunların geri verilmesi çok büyük bir fesattır. Şârî bunu göz önünde bulundurduğu gibi anlaşma şartını yerine getirmek üzere eski kocaları olan kâfir erkeklere bu kadınlara vermiş oldukları mehir vb. harcamaları -hanımlarının elerinden gitmeleri karşılığında- onlara geri vermeyi de emretmiştir. İşte o vakit, müslüman erkeklerin de bu kadınları -şirk diyarında eski kocaları bulunsa dahi- nikâhlamalarında bir vebal yoktur. Ancak hak ettikleri mehir ve nafakalarını vermeleri şarttır.

Müslüman bir kadın kâfir bir erkeğe helâl olmadığı gibi, kâfir bir kadın da -kitap ehli değilse- müslüman erkeğe -küfrü üzere kaldığı sürece- helâl değildir. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kâfir kadınları da nikâhınız altında tutmayın."** Kâfir zevcelerin nikâh altında tutulmaları yasaklandığına göre böyle bir kadınla evlenmenin yasak olması öncelikle söz konusudur. Ey iman edenler! Hanımlarınız dinden çıkıp kâfirlere gidecek olurlarsa **"Siz** (mehir olarak onlara) **harcadığınızı** (müşriklerden) **isteyin."** Kâfirler hanımlarından müslüman olanlara yaptıkları nafaka ve harcamaları müslümanlardan isteyebildiklerine göre Müslümanlar da kendi eşlerinin kâfirlere gitmeleri dolayısıyla ellerinden gidenlerin karşılığını almaya hak kazanırlar.

Bu buyrukta şuna da delil vardır: Erkeğin, hanımının elinden çıkmasının maddî bir karşılığı ve tazminatı söz konusudur. Herhangi bir kimse, bir erkeğin bir kadın ile olan nikâhını süt emzirmek veya buna benzer başka bir yolla bozacak olursa, o takdirde tazminat olarak erkeğin ödediği mehri ödemesi gerekir.

"İşte bu, Allah'ın hükmüdür." Allah'ın sözünü ettiği bu hüküm, Allah'ın size açıkladığı/beyan ettiği hükmüdür. **"Allah Alîm'dir, Hakîm'dir."** Yüce Allah, sizin iyiliğinize olan şer'î hükümleri bilir ve onu hikmet ve rahmetinin bir gereği olarak hükmeder.

11. "Eğer hanımlarınızdan, kâfirlere" dinden dönüp onlara gitmek suretiyle **"kaçan olursa ve siz de** (onlarla yaptığınız savaşta) **galip gelirseniz hanımları gitmiş olanlara harcadıkları** (mehir kadarını ganimetten) **verin."** Az önce geçtiği gibi eğer kâfirler müslümanlara giden hanımları dolayısıyla kaybettiklerinin karşılığını müslümanlardan alıyorlarsa, müslümanlar da içlerinden hanımı kâfirlere giden kimselere yaptıkları harcamaların bedelini ganimetten vermeleri gerekir.

"İman etmiş olduğunuz Allah'tan korkup sakının." Yani Allah'a iman etmeniz, sürekli olarak takvâya bağlı kalmanızı ve ondan ayrılmamanızı gerektirir.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ ﴾

12- Ey Peygamber! Mü'min kadınlar sana gelip Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamaları, hırsızlık yapmamaları, zina etmemeleri, çocuklarını öldürmemeleri, elleri ve ayakları arasından bir iftira uydurmamaları ve meşru hiçbir hususta sana isyan etmemeleri üzere sana biat ettikleri vakit biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile! Şüphesiz Allah, Ğafûr'dur, Rahîm'dir.

12. Bu âyet-i kerimede sözü geçen şartlar, "kadınlar biati" diye adlandırılır. Mü'min kadınlar, bu şartlar ile hem erkeklere, hem de kadınlara her zaman için farz olan bu ortak görevleri yerine getirmek üzere biatleşiyorlardı. Erkeklere gelince onların durumları ve mertebeleri, onlar için muayyen olarak yapılması gereken vazifeler açısından farklılıklar arz etmektedir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah'ın kendisine vermiş olduğu bu emri yerine getirir, kadınlar ona biat etmek üzere gelip bu şartlara bağlı kalacaklarını bildirdiklerinde o da onlarla biatleşir, böylelikle gönüllerini hoş eder, onlardan hasıl olacak kusurlar dolayısıyla Allah'tan onlar için mağfiret diler ve onların da mü'minler arasına katılmasını sağlardı.

"Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamaları," aksine yalnızca Allah'a ibadet etmeleri, **"hırsızlık yapmamaları,"** fahişe ve gizli dost edinen kadınlarda çokça görüldüğü üzere **"zina etmemeleri,"**

Cahiliye döneminin cahil kadınlarının yaptığı şekilde kız çocuklarını diri diri gömmek suretiyle **"çocuklarını öldürmemeleri,"**

"Elleri ve ayakları arasından bir iftira uydurmamaları" Buradaki iftira, başkasına iftira etmektir. Yani ister kocalarıyla ilgili olsun, ister başkalarıyla ilgili olsun hiçbir durumda ifira etmemelidirler.

"Ve meşru hiçbir hususta sana isyan etmemeleri üzere," kendilerine verdiğin bütün emirlerde sana isyan etmemek üzere.. demektir. Çünkü Allah Rasulü ancak meşru olanı emreder. Ölüler için ağıt yakıp yakalarını yırtmayacaklarına, yüzlerini tırmalamayacaklarına, cahiliye beddualarını etmeyeceklerine dair koyacağın yasaklarda sana itaat etmeleri de bu kapsama dahildir.

"...sana biat ettikleri vakit," sözü geçen bütün bu hususlara bağlı kalmayı taahhüt ettikleri takdirde **"biatlerini kabul et ve onlar için"** kusurları dolayısıyla ve gönüllerini hoş etmek için **"Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah Ğafûr'dur,"** isyankârlara çok mağfiret edip onları bağışlayandır, tevbe eden günahkârlara çokça iyilikte bulunandır. **"Rahîmdir."** O'nun rahmeti her şeyi kuşatmıştır. İyilikleri bütün mahlukatı kapsamıştır.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْءَاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ ﴿١٣﴾ ﴾

13- Ey iman edenler! Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir toplumu dost edinmeyin. Nitekim onlar, kabirdeki kâfirlerin (hayırdan yana) **ümit kestikleri gibi âhiretten ümit kesmişlerdir.**

13. Yani ey iman edenler! Sizler gerçekten Rabbinize iman eden, O'nun rızasına uyan ve O'nu gazaplandıran şeylerden uzak duran kimseler iseniz **"Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir toplumu dost edinmeyin."** Onlara gazap etmesi ise küfürlerinden dolayıdır. Bu da küfrün bütün türlerini kapsar.

"Nitekim onlar, kabirdeki kâfirlerin (hayırdan yana) **ümit kestikleri gibi âhiretten ümit kesmişlerdir."** Yani kabirdekiler, âhiret yurduna gidip işin hakikatini gördüklerinde, kesin olarak kendilerinin âhirette hayır namına hiçbir pay sahibi olmadıklarını anlayıp bundan yana ümit kestikleri gibi Allah'ın gazabına uğramış olan kimseler de âhiretin her türlü hayrından mahrumdurlar. Onların âhirette hiçbir payları yoktur. İşte böylelerini, dost edinmekten sakının, kötülükleri ve şirkleri hususunda onlara uymayın. O takdirde tıpkı onların mahrum kalışı gibi; siz de âhiret hayrından mahrum kalırsınız.

Anlamın **"Nitekim onlar kâfirlerin kabirdekilerden ümit kestikleri gibi âhiretten ümit kesmişlerdir."** şeklinde olma ihtimali de vardır. Yani kâfirler âhireti inkâr etmiş ve onu reddetmişlerdir. O nedenle onların Allah'ı gazaplandıran ve azabını gerektiren şeyleri yapmaya kalkışmaları garip karşılanmaz. Zira onlar tıpkı dünyadayken ölümden sonra dirilişi inkâr eden kâfirlerin kabirde bulunanların dirilip Allah'ın huzuruna toplanmalarından ümit kestikleri gibi âhiretten yana ümit kesen kimselerdirler.

Mümtehine sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

سورة الصف

SAF SÛRESİ

-61-

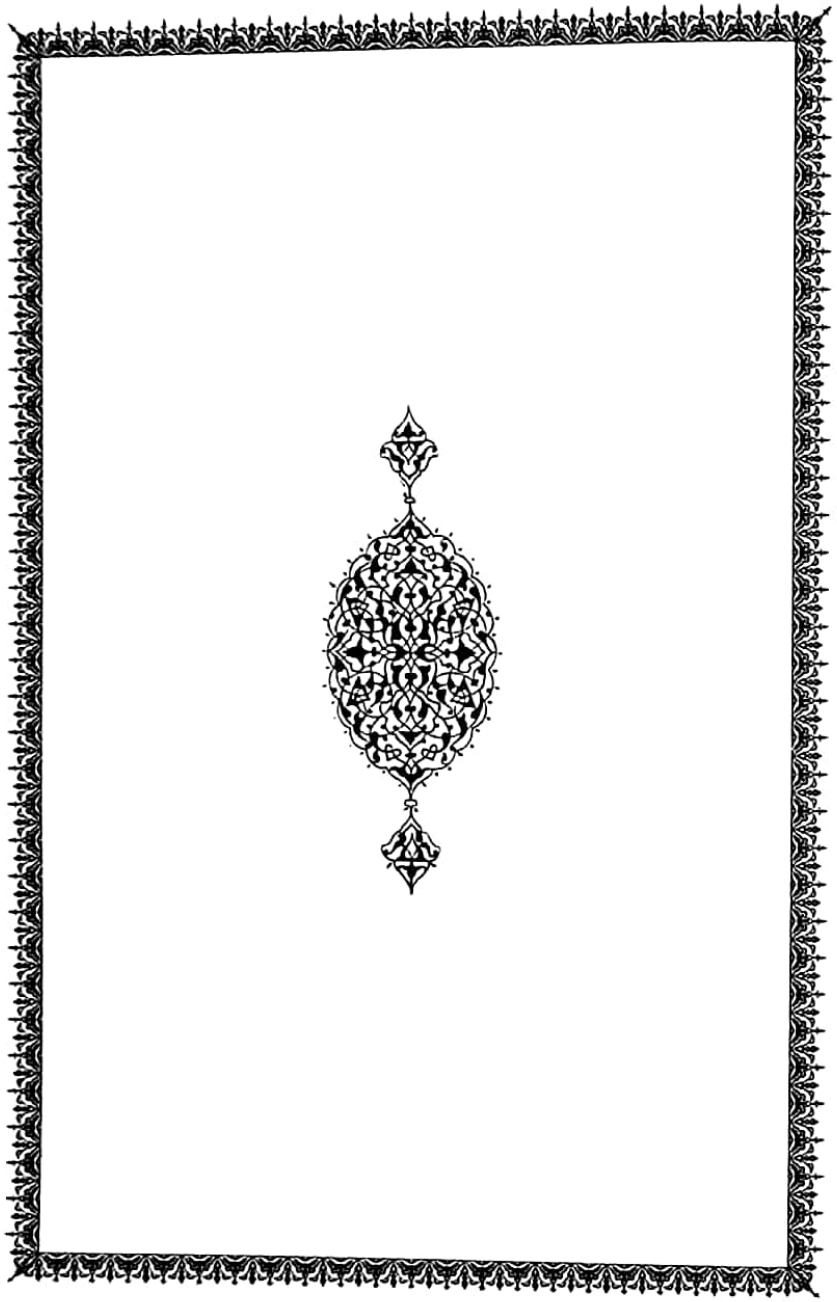

61- SAF SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 14 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder. O Azîz'dir, Hakîm'dir.

1. Bu buyruk, Yüce Allah'ın azametini, hakimiyetini, her şeyin O'nun önünde boyun eğdiğini açıklamakta, aynı zamanda göklerde ve yerde bulunan her şeyin Rabbini hamd ile tesbih ettiğini, O'na ibadet ettiğini ve ihtiyaçlarını O'ndan istediğini de ifade etmektedir.

"O Azîz'dir." Gücü ve mutlak egemenliğiyle her şeyi hakimiyeti altında tutandır.

"Hakîm'dir." Yaratmada ve verdiği emirlerde hikmeti sonsuz olandır.

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ ﴾

2- Ey iman edenler! Yapmadığınız/yapmayacağınız şeyleri niçin söylersiniz?

3- Yapmadığınız/yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir öfkeye neden olur.

2-3. Kendiniz yapmadığınız halde ne diye hayırlı şeyler söyler ve ona teşvik edersiniz, hatta bunları işlemiş gibi övünürsünüz? Kötülüğe bulanmış ve kötü vasıflara sahipken kötülükten sakındırır, hatta kimi zaman kendinizin kötülükten uzak olduğunuzu nasıl söylersiniz? Bu çirkin hal hiç mü'minlere yakışır mı? Halbuki Allah nezdinde en büyük gazaba sebep olan husus, kulun yapmadığı şeyleri söylemesidir. Bundan dolayı iyiliği emreden kimsenin herkesten önce o iyiliğe

koşması, kötülükten sakındıran kimsenin de herkesten önce o kötülükten kaçınması gerekir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"İnsanlara iyiliği emredip de kendinizi unutuyor musunuz? Halbuki Kitabı da okuyup durursunuz. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?"** (el-Bakara, 2/44); Şuayb *aleyhisselam* da kavmine şöyle demiştir: **"Size yasakladığım şeylere kendim uymayarak size** (emrettiklerime) **aykırı davranmak istemem."** (Hud, 11/88)

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ ﴾

4- Şüphesiz Allah, kendi yolunda (tuğlaları) **birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayıp savaşanları sever.**

4. Bu buyrukla Yüce Allah, kullarını kendi yolunda cihâda teşvik etmekte, yolunda çarpışırken nasıl olmaları gerektiğini öğretmekte ve cihadda saflarda herhangi bir boşluk olmaksızın, dosdoğru ve birbirine iyice kenetlenmiş halde saf tutmaları gerektiğini bildirmektedir. Safları öyle bir düzen ve tertip içinde olacaktır ki, mücahidler birbirine destek olacak, omuz verecek, düşmanları korkutacak ve biri diğerini gayrete getirecektir.

Bundan dolayıdır ki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* savaşta ashabını saf yapar, onları kendi yerlerinde tertip eder, düzene sokardı. Böylelikle birbirlerine güvenerek gevşemelerinin önüne geçmiş olurdu. Birbirine güvenip gevşeyecek yerde her kesim, bütün gücüyle kendi merkezini korumaya gayret eder, vazifesini ifa etmeye çalışırdı. İşte bu yolla da işler tamam olur ve mükemmellik elde edilir.

﴿ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾ ﴾

5- Hani Mûsâ, kavmine 'Ey kavmim! Benim Allah'ın size gönderdiği peygamberi olduğumu bildiğiniz halde niçin bana eziyet ediyorsunuz?' demişti. Onlar sapınca Allah da kalplerini saptırdı. Allah fâsık toplumu hidâyete iletmez.

5. "Hani Mûsâ, kavmine" yaptıkları dolayısıyla onları azarlayarak ve Allah'ın rasûlü olduğunu bildikleri halde kendisine eziyet etmiş olduklarından

dolayı sitem ederek: **"'Ey kavmim! Benim Allah'ın size gönderdiği peygamberi olduğumu bildiğiniz halde,"** söz ve davranışlarınızla **"niçin bana eziyet ediyorsunuz?' demişti."** Oysa Allah'ın gönderdiği bir peygambere ikramda bulunmak, saygı göstermek, tazim etmek, emirlerini yerine getirmek ve verdiği hükümleri gerçekleştirmek için eli çabuk tutmak gerekir. Allah'ın ihsanından sonra insanlara herkesten daha çok iyilikte bulunan peygamberlere eziyet etmek, çok çirkin bir iş ve küstâhlıktır. Bile bile doğru yoldan sapmaktır.

İşte bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onlar sapınca,"** yani kendi iradeleriyle haktan uzaklaşınca **"Allah da"** kendileri için tercih edip beğendikleri sapmalarına bir ceza olmak üzere **"kalplerini saptırdı."** Hidâyete ulaşma tevfikini onlara vermedi. Çünkü hayır, onlara yakışmaz. Onlar ancak kötülüğe layık kimselerdir.

"Allah, fâsık toplumu," yani fâsıklık niteliğine sahip olan ve hidâyet bulmak gibi bir maksatları olmayanları **"hidâyete iletmez."**

Bu âyet-i kerime, Allah'ın, kulları saptırmasının, onlara haksızlık yapması demek olmadığını ve bu konuda onların Allah'a karşı sunacakları herhangi bir mazeretlerinin de olamayacağını göstermektedir. Çünkü buna sebep olanlar kendileridir. Hidâyeti tanıdıktan sonra onun kapısını yüzlerine kapatanlar bizzat kendileridir. Artık bu duruma geldikten sonra Allah da saptırmak ve kalplerini eğriltmek suretiyle onları cezalandırır. Bu da onlara verdiği adil bir cezadır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"İlk defa ona iman etmedikleri gibi Biz de onların kalplerini ve gözlerini çeviririz de azgınlıkları içerisinde onları kör ve şaşkın bir halde bırakırız." (el-En'âm, 6/110)

﴿ وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَٰبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنۢ بَعْدِي ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ ﴾

6- Hani Meryem oğlu İsa da şöyle demişti: 'Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın rasulüyüm. Benden önceki Tevrat'ı doğrulamak ve benden sonra gelecek olup adı Ahmed olan bir peygamberi de müjdelemek üzere size gönderildim.' Fakat o (Ahmed), **onlara apaçık delillerle gelince onlar 'Bu, apaçık bir sihirdir.' dediler.**

6. Yüce Allah, Meryem oğlu İsa *aleyhisselam*'ın kendilerini davet ettiği ilk dönem İsrailoğullarının inatlarını haber vermekte ve İsa'nın kendilerine şöyle seslendiğini bildirmektedir: **"Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın rasulüyüm."** Allah beni sizleri hayra davet etmem, kötülükten vazgeçmenizi emretmem için gönderdi. Beni çok açık delillerle/mucizelerle destekledi. Benim doğruluğumun delillerinden biri de **"benden önceki Tevrat'ı"** tasdik etmemdir. Ben, Mûsâ'nın getirmiş olduğu Tevrat'ı ve semavî hükümleri getirdim. Eğer peygamberliği yalan yere iddia eden biri olsaydım, benden önceki peygamberlerin getirdiklerinden başkasını getirirdim. Ben aynı şekilde benden önceki Tevrat'ın gerçek çıkan haberiyim. Tevrat benim geleceğimi haber vermiş ve müjdelemişti. Benim gelişim de onun tasdikidir.

"Ve benden sonra gelecek olup adı Ahmed olan bir peygamberi de müjdelemek üzere size gönderildim." O, Haşimî oğullarına mensup Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğlu Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'dir. İsa *aleyhisselam* da diğer peygamberler gibi kendisinden önceki peygamberi tasdik edip sonra gelecek peygamberi müjdelemişti. Yalancılar ise böyle değildir. Onlar peygamberlere muhalefet ederler. Ahlâklarında, sıfatlarında, emir ve yasaklarında onlarla çelişirler.

"Fakat o," İsa'nın müjdelediği Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* **"apaçık"** kendisinin Ahmed ve Allah'ın gerçek peygamberi olduğunu gösteren **"delillerle gelince onlar"** Hakka karşı inad edip onu yalanlayarak **"'Bu, apaçık bir sihirdir.' dediler."**

Bu, çok şaşılacak bir şeydir. Peygamberliği açıkça ortaya çıkan ve günün ortasındaki güneşten daha parlak bir hal alan bir peygamber, apaçık bir sihirbaz olarak değerlendirildi. Acaba ilâhî yardımdan mahrum kalışın bundan daha ilerisi düşünülebilir mi? Acaba böyle bir iftiradan daha ileri bir iftira olabilir mi? Zira bu iftirayla peygamber olduğunu açıkça ortaya koyan hususlar reddediliyor, herkesten daha çok uzak olduğu vasıflar ona nisbet ediliyor!

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰٓ إِلَى ٱلْإِسْلَٰمِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧﴾ ﴾

7- İslâm'a davet edildiği halde Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir? Allah, zalim toplumu hidâyete erdirmez.

7. "İslâm'a davet edildiği," apaçık delillerini/belgelerini de gördüğü **"halde Allah'a karşı"** bu konuda yahut başka iddialarla **"yalan uydurandan daha zalim kim olabilir?"** Oysa böylelerinin ileri sürecek mazeretleri de yoktur, herhangi bir delilleri de kalmamıştır. Çünkü davet gerçekleşmiştir.

"Allah, zalim toplumu," zulümlerini sürdürmekte olan, verilen öğütlerle zulümden vazgeçmeyen, onca açıklamaya ve belgeye rağmen bundan geri durmayan zalimleri **"hidâyete erdirmez."** Özellikle de hakkı reddetmek ve bâtıla destek olmak için hakka karşı durmaya devam eden zalimleri...

Bundan dolayı Yüce Allah onlar haklarında şöyle buyurmaktadır:

﴿ يُرِيدُونَ لِيُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ ﴾

8- Onlar, ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek isterler. Halbuki Allah, kâfirler hoşlanmasa da nurunu tamamlayacaktır.

8. "Onlar, ağızlarıyla" gerçekle ilgisi bulunmayan, aksine basiret sahibi kimselerin onların izlemekte oldukları bâtılı daha iyi tanımalarını sağlayan, o hakkı reddetmeye çalıştıkları bozuk ve tutarsız sözleriyle **"Allah'ın nurunu söndürmek isterler. Halbuki Allah, kâfirler hoşlanmasa da nurunu tamamlayacaktır."**

Allah dinini zafere kavuşturmayı, Peygamberi ile gönderdiği hakkı tamamlamayı ve her yerde nurunu galip getirmeyi taahhüt etmiştir. Kafirler hoşlanmasalar ve hoşlanmadıkları için de Allah'ın nurunu söndürmek için her türlü yola başvursalar da!

Ne olursa olsun onlar yenileceklerdir. Onların misali güneşin ışığını söndürmek için güneşe doğru üfleyen kimsenin haline benzer. Ne maksatlarını elde edebilirler, ne de akıllarının tenkide uğramasından ve gülünç duruma düşmekten kurtulabilirler.

﴿ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ ﴾

9- Peygamberini hidâyet ve hak din ile gönderen O'dur ve O, müşrikler hoşlanmasa bile dinini bütün dinlere üstün kılacaktır.

9. Daha sonra Yüce Allah, İslâm dininin maddî-manevî yükseliş ve zaferinin sebebini beyan ederek şöyle buyurmaktadır: **"Peygamberini hidâyet ve hak din ile,"** yani faydalı bilgi ve salih amelle **"gönderen O'dur."** Bu din, Allah'a ulaştı-

rır. O'nun lütuf ve ihsan yurduna götürür, en güzel amellere, en güzel ahlâka iletir, tiği gibi dünya ve âhiretin maslahatına olan şeyleri de gösterir ve onlara iletir.

"Hak din," âlemlerin Rabbi olan Allah'a kendisiyle itaat ve ibadet edilen dindir. Bu din haktır, doğrudur. Onda hiçbir eksiklik yoktur. Ona herhangi bir tutarsızlık erişemez. Bilakis onun emirleri ruhlara ve kalplere bir gıda, bedenlere de huzur kaynağıdır. Onun yasaklarını terk etmek de kötülükten ve fesattan esenliğe kavuşmak demektir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile gönderilen hidâyet ve hak din, onun doğruluğunun en büyük delilidir/belgesidir. Bu belge, dünya durdukça dimdik ayakta olacaktır. Aklı başında bir kimse, tefekkürü arttıkça bundan dolayı daha çok sevinir ve basireti de daha bir artar.

"O, müşrikler hoşlanmasa bile dinini bütün dinlere üstün kılacaktır." Diğer dinlere delil/belge ile üstün getirecektir. O dinin gereklerini yerine getirenleri de kılıçla/silahla galip getirecektir. Dinin bu (üstün olma) vasfı her zaman geçerlidir, ondan hiç ayrılmaz. Kim onu yenik düşürmeye kalkışır ve onun hakkında tartışırsa, mutlaka yenik düşer, bu din üstün ve galip gelir.

Bu dinin bağlıları onun gereklerini yerine getirdikleri, nuru ile aydınlandıkları, din ve dünya işlerinde onun hidâyetiyle doğru yolu buldukları takdirde onlara kimse karşı duramaz. Mutlaka diğer din mensuplarına üstün gelirler. Ama bu dini zayi edip sadece ona mensup olmakla yetinirlerse, bunun onlara hiçbir faydası olmaz. Aksine düşmanlarının onlara musallat kılınmasına sebep olur. Müslümanların ilk ve sonraki dönemlerini ve onların hallerini inceleyen kimseler bu gerçeği iyi bilirler.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ هَلۡ أَدُلُّكُمۡ عَلَىٰ تِجَٰرَةٖ تُنجِيكُم مِّنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿١٠﴾ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمۡوَٰلِكُمۡ وَأَنفُسِكُمۡۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡ وَيُدۡخِلۡكُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةٗ فِي جَنَّٰتِ عَدۡنٖۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخۡرَىٰ تُحِبُّونَهَانَصۡرٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَتۡحٞ قَرِيبٞۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٣﴾ ﴾

10- Ey iman edenler! Sizi can yakıcı bir azaptan kurtaracak bir ticareti size göstereyim mi?

11- Allah'a ve Rasûlüne iman edersiniz, mallarınızla ve canlarınızla da Allah yolunda cihâd edersiniz. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.

12- (Böyle yaparsanız) Allah günahlarınızı bağışlar ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki çok hoş meskenlere koyar. İşte büyük kurtuluş da budur.

13- Ve hoşlanacağınız bir şey daha: Allah'tan bir zafer ve yakın bir fetih. Mü'minlere müjdele!

10. Bu buyruklarda, merhametliler merhametlisi Allah'ın, mü'min kullarına yönelik bir vasiyeti, yol göstermesi ve irşadı yer almaktadır. Bununla en büyük ticaret, en üstün maksat ve en yüce isteğin yolu gösterilmektedir ki onunla can yakıcı azaptan kurtuluş ve ebedî nimetlere nail oluş gerçekleşir. Bu buyrukta (**"size göstereyim mi"** denilerek) bunun, aklı başında herkesin rağbet edeceği ve her akıllı kişinin can atacağı bir şey olduğu ifade edilmiştir.

11. Yüce Allah, sanki "Bu kadar üstün ve değerli olan ticaret nedir?" diye sorulmuşçasına şöyle buyurmaktadır: **"Allah'a ve Rasûlüne iman edersiniz."** Bilindiği gibi tam ve eksiksiz iman, Allah'ın tasdik edilmesini emrettiği her şeyi kesin olarak tasdik etmektir ki bu da en üstün ve değerlilerinden biri Allah yolunda cihad etmek olan bedenî amelleri gerektiren bir imandır. Bundan dolayı da şöyle buyurmaktadır:

"Mallarınızla ve canlarınızla da Allah yolunda cihâd edersiniz." İslâm'ın düşmanlarıyla çarpışmak uğrunda, Allah'ın dinini ve yüce adını yükseltmek için canlarınızı feda edersiniz ve bu maksatla elinizden geldiğince mallarınızı infak edersiniz. Bu, her ne kadar nefislerin hoşlanmadığı ve onlara ağır gelen bir şey ise de **"eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır."** Çünkü düşmanlara karşı zafer kazanmak, zilletin yerine izzet ve güç sahibi olmak, geniş rızka, rahat ve huzurlu bir kalbe sahip olmak gibi dünyevî hayırlar hep buna bağlıdır. Yine Allah'ın mükâfatlarına nail olmak ve O'nun cezasından kurtulmak gibi uhrevî hayırlar da bununla elde edilir. Bundan dolayı Allah, âhiretteki mükâfatı söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

12. "(Böyle yaparsanız) **Allah günahlarınızı bağışlar."** Bu buyruk, büyük ve küçük günahları kapsar. Zira Allah'a iman ve Allah yolunda cihad etmek, (kul hakkı hariç) bütün günahlara -büyük bile olsalar- kefârettir.

"Ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere," yani meskenlerinin, köşklerinin, odalarının ve ağaçlarının altından, kokuşmayan sudan, tadı değişmeyen

sütten, içenlere lezzet veren şaraptan ve süzme baldan nehirler akar. Onlara her türlü meyveden de ihsan edilir.

"Ve Adn cennetlerindeki çok hoş meskenlere koyar." Yükseklik, yücelik, güzel yapı ve süs gibi her türlü güzelliği kendisinde toplamış meskenlere yerleştirir. Öyle ki "İlliyyîn"de bulunan köşklerdekileri, cennetlikler tıpkı doğu veya batı ufkunda görülen inci misali parlak bir yıldız gibi görürler.

Dahası cennetin yapılarının kimisi altın kerpiçlerden, kimisi de gümüş kerpiçlerdendir. Çadırları da inci ile mercandandır. Oralarda kimi evler zümrütten, kimileri de başka güzel renkli mücevherlerdendir. Hatta bunlar, o kadar şeffaftırlar ki dışarıdan içleri, içlerinden dışları görülür.

Orada öyle iyi ve güzel şeyler vardır ki kimsenin bunları tam manasıyla anlatması mümkün olamaz. Çünkü onlar, hiç kimsenin hatırından dahi geçmemiştir. Görmedikçe, güzelliğinden yararlanmadıkça ve onlarla gözleri aydınlanmadıkça hiç kimsenin böylesini idrâk etmesine imkân da yoktur. Öyle ki eğer Yüce Allah, cennetlikleri tam ve eksiksiz bir surette, ölüp yok olmayacak şekilde yaratmamış olsaydı, sevinçten nerede ise ölürlerdi!

Varlıklardan hiçbirinin kendisini gereği gibi övme imkânına sahip olamadığı Zatın şanı ne yücedir! O, kendi zatını övdüğü gibidir. Mahlukatının hepsinin övdüğünden çok daha ileridir. Nimetler yurdu cenneti yaratan, orada insanların akıllarını hayrete düşürecek, gönüllerini kendisine bağlayacak pek çok güzellikler ve muazzam şeyler yaratan O celal ve cemal sahibi Allah'ın şanı ne yücedir! Yüce Allah'ın hikmeti o kadar mükemmeldir ki bir tecellisi şudur: Kullar cenneti görüp de içindeki nimetlere bakacak olsalardı, hiçbir kimse amelde bulunmaktan geri kalmaz ve nimetleri acısıyla karışık, sevinci kederine bulanmış, hevesi kursakta bırakan bu dünya yurdundaki hayatlarından lezzet almazlardı.

Adn cennetine bu adın veriliş sebebi, oraya girenlerin ebediyen çıkmamak üzere orada yerleşmiş olmaları ve oradan ayrılmayı da istemeksizin sürekli kalacak olmalarından dolayıdır. İşte bu pek büyük mükâfat ve pek güzel ecir, eşi benzeri olmayan büyük bir kurtuluştur. Bu, (bu ticaretin) âhiretteki mükâfatıdır.

13. Bu ticaretin dünyevî mükâfatına gelince bunu da Yüce Allah şöyle dile getirmektedir: **"Ve hoşlanacağınız bir şey daha,"** yani sizler seveceğiniz bir hususu daha elde edeceksiniz: Düşmanlarınıza karşı aziz olmanızı sağlayacak ve sizi sevindirecek **"Allah'tan bir zafer ve yakın bir fetih"** ile İslâm'ın dai-

resi genişleyecek, bu yolla bol rızık elde edeceksiniz. İşte mücahid mü'minlerin mükâfatı budur.

Başkaları cihâdın gereklerini yerine getirmeleri halinde kendileri cihâda fiilen katılmayan mü'minlere gelince; Yüce Allah onların da lütuf ve ihsandan ümitlerini kesmemeleri için **"mü'minlere müjdele!"** buyurmaktadır. Yani herkese imanı oranında verilecek olan dünyevî ve uhrevî mükâfatı müjdele! Allah yolunda cihâd eden mücâhidlerin derecesine ulaşmasalar da hepsi için bir müjde vardır. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır: *"Kim Rab olarak Allah'ı, din olarak İslâm'ı, rasûl olarak Muhammed'i gönül hoşnutluğuyla kabul edecek olursa ona cennet vacib olur."* Hadisi rivâyet eden Ebu Said el-Hudri *radıyallahu anh* hayretle şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Rasûlü, bunu bana bir daha tekrarlar mısın?" Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* sözünü bir daha tekrarladıktan sonra devamla şöyle buyurdu: *"Bir başka* (amel) *daha vardır ki, onun sayesinde kul cennette yüz derece yükseltilir. İki derecenin arasındaki mesafe ise gök ile yer arası kadardır."* Ebu Said, "O (amel) nedir, ey Allah'ın Rasûlü?" deyince de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, *"Allah yolunda cihâd"* buyurmuştur. (Müslim)[12] Daha sonra Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُوٓاْ أَنصَارَ ٱللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ لِلۡحَوَارِيِّـۧنَ مَنۡ أَنصَارِيٓ إِلَى ٱللَّهِۖ قَالَ ٱلۡحَوَارِيُّونَ نَحۡنُ أَنصَارُ ٱللَّهِۖ فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٞ مِّنۢ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ وَكَفَرَت طَّآئِفَةٞۖ فَأَيَّدۡنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ عَلَىٰ عَدُوِّهِمۡ فَأَصۡبَحُواْ ظَٰهِرِينَ ١٤ ﴾

14- Ey iman edenler! Allah'ın/dininin yardımcıları olun. Nitekim Meryemoğlu İsa da havarilere, 'Allah'a (giden yolda) **benim yardımcılarım kim olacak?' demiş, Havariler de 'Biz, Allah'ın/dininin yardımcılarıyız.' demişlerdi. Böylece İsrailoğullarından bir kesim iman etmiş, bir kesim de inkâr etmişti. Nihayet Biz iman edenleri düşmanlarına karşı destekledik de üstün gelenler onlar oldular.**

14. "Ey iman edenler!" Sözlerinizle ve davranışlarınızla **"Allah'ın/dininin yardımcıları olun."** Bu da Allah'ın dinini nefislerde uygulamak, başkalarına uygula(t)mak için gayret etmek, bu dine karşı inat eden ve mücadele verenlerle

12 Müslim, İmâre 116.

hem beden hem de malla cihad etmek, ilim zannettiği şeylerle bâtıla yardımcı olan ve hakkı reddetmeye kalkışan kimselere karşı da onların delillerini çürütmek, onlara karşı delilleri ortaya koymak ve başkalarını ondan sakındırmak suretiyle yapılır. Allah'ın Kitabını ve Rasûlünün sünnetini öğrenmek, öğretmek, buna teşvik etmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak da Allah'ın dinine yardım etmenin kapsamı içindedir.

Daha sonra Yüce Allah, mü'minlere kendilerinden önceki salihlere uymayı hatırlatarak onları gayrete getirmek üzere şöyle buyurmaktadır:

"Nitekim Meryem oğlu İsa da havarilere, 'Allah'a (giden yolda) **benim yardımcılarım kim olacak?'"** demişti. Yani onların dikkatlerini çekerek şöyle demişti: Kim Allah'ın dinine yardım etme yolunda bana yardımcı olur? Kim benim yaptığımı yapar, ben nereye gidersem gelir ve nereden çıkarsam çıkar?

"Havariler de" ellerini çabuk tutarak **"'Biz, Allah'ın/dininin yardımcılarıyız.' demişlerdi."** Böylece İsa *aleyhisselam* ile beraberindeki havariler, Allah'ın dinine yardımcı olmaya devam ettiler.

"Böylece" İsa *aleyhisselam* ve havarilerin davette bulunmaları üzere **"İsrailoğullarından bir kesim iman etmiş,"** onlardan **"bir kesim de inkâr etmişti."** Onların çağrılarını kabul etmemiş, bunun üzerine mü'minler de kâfirlerle cihâda koyulmuşlardı.

"Biz de iman edenleri düşmanlarına karşı destekledik." Onlara güç verdik ve düşmanlarına karşı onlara yardım ettik **"de"** düşmana karşı **"üstün gelenler onlar oldular."** Onları yenik düşürdüler.

İşte ey Muhammed ümmeti! Sizler de Allah'ın dininin yardımcıları ve davetçileri olun ki Allah da sizden öncekilere yardım ettiği gibi size de yardım etsin, zafer versin ve sizleri düşmanlarınıza üstün ve galip kılsın.

Saf sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

سورة الجمعة

CUMA SÛRESİ

-62-

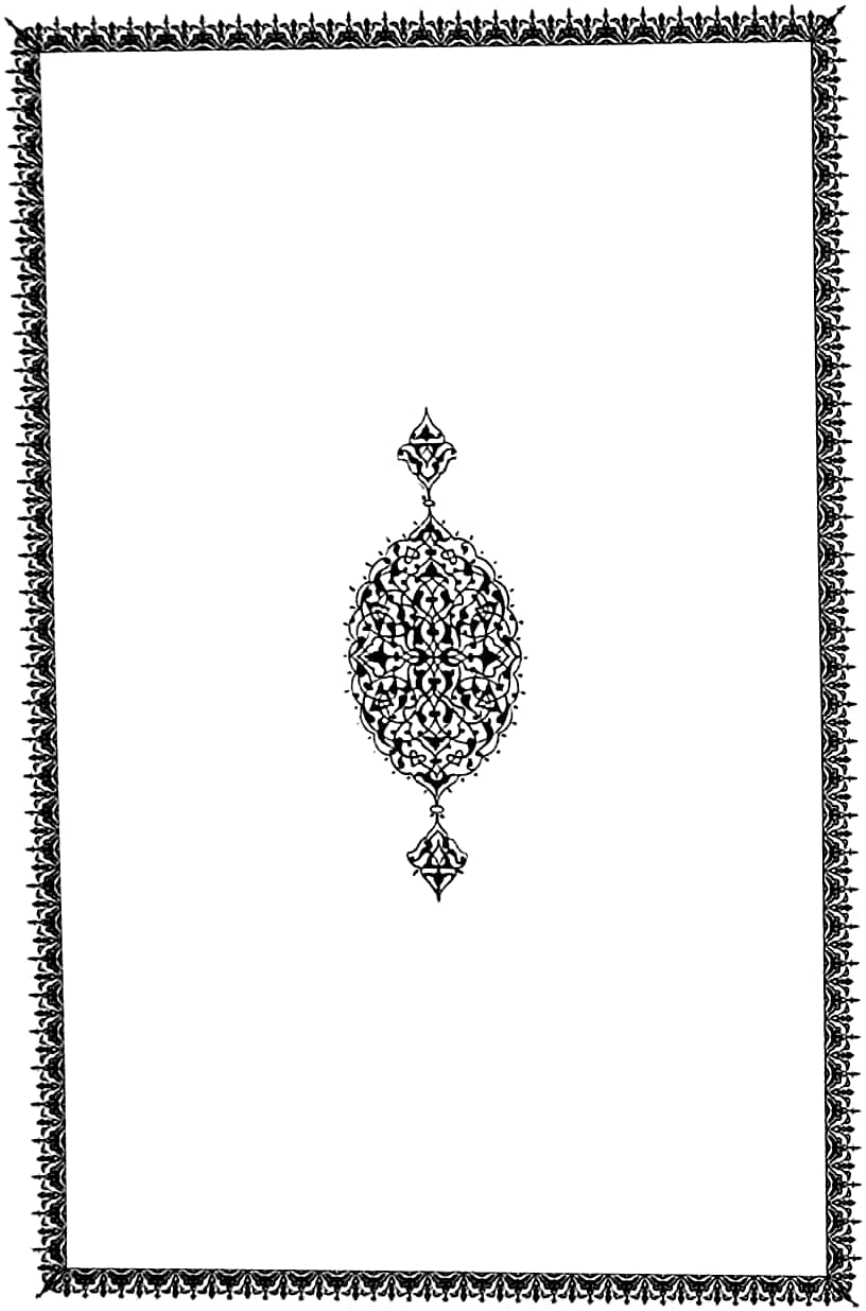

62- CUMA SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 11 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Melik, Kuddûs, Azîz ve Hakîm olan Allah'ı tesbih eder.

1. Yani göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmekte, emrine boyun eğmekte, O'nu ilâh tanıyarak O'na ibadet etmektedir. Çünkü O, ulvî ve süflî âlemlerin mutlak sahibi ve egemeni olan, mülkü kemâl derecesinde olan Melik'tir. Hepsi O'nun mülküdürler. O'nun iradesi ve tasarrufu altındadırlar.

O, **"Kuddûs,"** ta'zim olunan, her türlü afet ve eksiklikten münezzeh olandır; **"Azîz,"** her şeye boyun eğdirendir; **"Hakîm,"** yaratması ve emirleri sonsuz hikmetler ihtiva edendir.

İşte bütün bu yüce sıfatlar, hiçbir şeyi ortak koşmaksızın yalnızca Yüce Allah'a ibadet etmeye çağırmaktadır.

﴿ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢﴾ وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾ ﴾

2- Ümmîlere kendi içlerinden onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, onları arındıran, onlara Kitap ve hikmeti/sünneti öğreten bir Peygamber gönderen O'dur. Halbuki daha önce onlar gerçekten apaçık bir sapkınlık içinde idiler.

3- (O, bu peygamberi) **henüz onlara yetişmemiş olan diğer insanlara da** (göndermiştir). **O Azîz'dir, Hakîm'dir.**

4- İşte bu, Allah'ın lütfudur ki O, onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

2. "Ümmîlere kendi içlerinden... bir Peygamber gönderen O'dur." Ümmîlerden kasıt, ilâhi Kitapları olmayan, risaletten yana ellerinde bir miras bulunmayan, gerek Araplardan gerek Arap olmayanlar arasından kitap ehli olmayan kimseler demektir.

Yüce Allah, onlara öyle büyük bir lütuf ve ihsanda bulunmuştur ki bu, başkalarına olan lütuf ve ihsanından daha büyüktür. Çünkü onlar, ilim ve hayırdan yoksun ve apaçık bir sapıklık içindeydiler. Putlara, ağaçlara, taşlara tapıyorlar, yırtıcı hayvanlar gibi davranıyor, güçlüleri güçsüzlerini yiyip bitiriyordu. Peygamberlerin getirdiği haberleri bilmeyen, son derece cahil kimselerdiler. İşte Allah onlara kendi içlerinden nesebini, güzel sıfatlarını ve doğruluğunu bildikleri bir peygamber gönderdi, ona Kitabını indirdi. Bu peygamber de onlara o Kitabı, iman etmelerini ve yakîne ulaşmalarını gerektiren ve son derece kesin olan Allah'ın âyetlerini okuyordu.

Yine bu peygamber üstün ahlâkı kendilerine geniş geniş açıklayarak, bu ahlâka sahip olmayı onlara teşvik ederek, kötü ve bayağı huylardan da uzak durmalarını isteyerek onları arındırmaktaydı. O, **"onlara Kitap ve hikmeti/sünneti öğreten"** bir peygamberdi. Yani öncekilerin de, sonrakilerin de ilimlerini ihtiva eden Kitap ve sünnet ilmini öğretirdi. Bu öğretme ve arındırmanın akabinde onlar, insanların en bilginleri oldular. Hatta ilim ve din sahibi kimselerin önderleri, insanların ahlâken en mükemmelleri, doğruluk ve yaşayışları itibarıyla en güzelleri oldular. Hem bizzat kendileri hidâyet buldular, hem de başkalarını hidâyete erdirdiler. Böylelikle hidâyete ermişlerin önderleri, takvâ sahiplerinin liderleri oldular.

Bu yüzden Allah'ın bu peygamberi göndererek onlara ihsan ettiği nimet, en mükemmel nimet, bu bağış en üstün ve en değerli bağıştır.

3. "(O, bu peygamberi) **henüz onlara yetişmemiş olan diğer insanlara da** (göndermiştir)." Böylece o, ümmilerin dışında başkalarına da lütuf ve ihsanda bulunmuştur. Yani o, ümmîlerin dışında kalıp kendilerinden sonra gelenlere de, Kitap ehlinden olup da kendilerine yetişmemiş olanlara da, kısaca Allah Rasûlünün davetine muhatap olanlar içinde bulunmayanlara da bir lütuftur.

"Onlara yetişmemiş olan" ifadesinin, "fazilet yönünden onlara yetişememiş olanlar" manasına gelme ihtimali olduğu gibi "zaman itibarıyla onlara yetişmemiş olanlar" manasına gelmesi de ihtimal dahilindedir. Mana her iki halde de doğrudur. Çünkü Allah'ın, kendilerine peygamberini gönderdiği, onu gören, onun davetine doğrudan muhatap olan ve bu daveti kabul eden kimseler, öyle özellik ve faziletlere kavuşmuşlardır ki, bu fazilet ve özellikler noktasında herhangi bir kimsenin onlara yetişmesine imkân yoktur. Bu da Yüce Allah'ın izzet ve hikmetinin bir tecellisidir.

4. Çünkü O, kullarını ihmal etmemiş, başıboş bırakmamıştır. Aksine aralarından peygamberler göndermiş, onlara emir ve yasaklarını bildirmiştir. Bu da Yüce Allah'ın, kulları arasından dilediği kimselere ihsan ettiği büyük lütfunun bir tecellisidir.

Böyle bir lütuf, bedenî âfiyet, rızık bolluğu vb. dünyevî nimetlerin hepsinden daha büyük ve daha üstündür. Kurtuluşun ve ebedî mutluluğun kaynağı olan din nimetinden daha büyük hiçbir nimet yoktur.

﴿ مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا ۚ بِئْسَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥﴾ ﴾

5- Tevrat'la yükümlü tutulup da sonra bu yükümlülüğü yerine getirmeyenlerin misali, koca koca kitaplar taşıyan eşeğin misali gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan toplumun misali ne kötüdür! Allah zalim toplumu hidâyete iletmez.

5. Yüce Allah, kendilerine ümmî peygamberi gönderdiği bu ümmete olan lütfunu, hiçbir kimsenin kendilerine yetişmesi söz konusu olmayan meziyet ve üstünlüklerle onları seçkin kılmasını beyan etmişti ki bunlar, ümmî bir ümmet idiler. Ancak bu üstünlükleriyle onlar, öncekileri de, sonrakileri de, hatta kendilerinin Rabbânî âlimler ve önde gelen bilginler olduklarını iddia eden kitap ehlini de geride bırakmışlardır. Yüce Allah, işte bundan sonra şunu bildirmektedir: Allah'ın kendilerini Tevrat'ı taşımakla yükümlü tuttuğu, Tevrat'ı öğrenmelerini ve gereğince amel etmelerini emrettiği, ancak kendilerine yüklenen sorumlulukların gereğini yerine getirmeyen yahudilerin (ve hıristiyanların) hiçbir faziletleri, üstünlükleri yoktur. Onların misali, sırtında koca koca ilim kitapları taşıyan eşeğe benzer. Şimdi böyle bir eşek sırtında taşıdığı bu kitaplardan yararlanabilir mi? Hiç onun bundan dolayı bir fazileti olduğu söylenebilir mi? Bu koca kitapları taşımakyan başka bir kârı var mıdır?

İşte Tevrat'ın içindeki hükümler gereğince amel etmeyen Kitap ehli âlimleri de buna benzerler. Tevrat'ın içindeki en büyük ve en değerli hüküm ise Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e uymayı emreden, onun geleceğini müjdeleyen ve getireceği Kur'ân-ı Kerîm'e iman etmeyi bildiren emirlerdir. Şimdi bu niteliğe sahip olanların, Tevrat'tan yan -hüsrana uğramanın ve onlara karşı delilin ortaya konulmuş olmasının dışında- herhangi bir faydaları oldu mu? İşte bu örnek, gerçekten de onların durumuna tam olarak uygun bir örnektir.

Rasûlümüzün de, getirdiklerinin de doğruluğuna delil teşkil eden **"Allah'ın âyetlerini yalanlayan toplumun misali ne kötüdür!"**

"Allah zalim toplumu hidâyete iletmez." Yani zulüm ayrılmaz nitelikleri, inat temel özellikleri olduğu sürece onları menfaatlerine olacak şeylere iletmez. Bâtıl üzere olduklarını bildikleri halde yalan yere hak üzere olduklarını iddia etmeleri ve insanlar içinde sadece kendilerinin Allah'ın dostları olduklarını söylemeleri de yahudilerin zalimliklerinin ve inatlarının bir göstergesidir.

Bundan dolayı Yüce Allah, Rasûlüne, şunları söylemesini emretmektedir:

﴿ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓا۟ إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦﴾ ﴾

6- De ki: 'Ey yahudiler! Madem siz, insanlar içinde sadece kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsunuz o halde eğer (bu iddianızda) **samimi iseniz haydi ölümü temenni edin** (de görelim).'

6. Yani sizler kendi iddianıza göre hak üzere iseniz ve gerçekten Allah'ın dostları iseniz **"haydi ölümü temenni edin."** Bu basit bir istektir. Eğer kendilerinin hak üzere olduklarına inanıyor olsalardı, Yüce Allah'ın, -eğer temenni ederlerse doğruluklarına, etmezlerse yalancı olduklarına delil olarak ortaya koyduğu- bu meydan okumasının gereğini yerine getirmede hiçbir şekilde tereddüt etmezlerdi.

Bu onlara karşı açıkça ilan edilmekle birlikte böyle bir temennide bulunmadıklarına göre izlemekte oldukları yolun bâtıl ve çürük olduğunu bildikleri açıkça ortaya çıkmış olmaktadır. Bundan dolayı da şöyle buyrulmaktadır:

﴿ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧﴾ ﴾

7- Ama kendi elleriyle yaptıklarından ötürü ölümü asla temenni etmezler. Allah zâlimleri çok iyi bilir.

7. "Ama kendi elleriyle yaptıklarından," yani kendileri sebebiyle ölümden çekindikleri günah ve masiyetlerinden **"ötürü ölümü asla temenni etmezler. Allah zâlimleri çok iyi bilir."** Zalimliklerinden hiçbir şeyin O'na gizli kalmasına imkân yoktur.

﴿ قُلْ إِنَّ ٱلْمَوْتَ ٱلَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُۥ مُلَٰقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ ﴾

8- De ki: 'Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz o ölüm var ya, işte o kesinlikle karşınıza çıkacaktır. Sonra gizliyi de, açığı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O da yapmakta olduklarınızı size haber verecektir.'

8. Eğer ellerinin yaptıkları sebebiyle ölümü temenni etmiyor, aksine ondan alabildiğine kaçıyor iseler şüphesiz ki bu, onları kurtarmaya yetmeyecektir. Bilakis Allah'ın, kulları için kesin olarak takdir etmiş olduğu ölümle karşılaşmaları kaçınılmazdır. Ölümden ve ecellerin tamamlanmasından sonra bütün insanlar, Kıyamet gününde gizliyi ve açığı bilen Allah'ın huzuruna döndürülecekler, O da dünyadayken yaptıkları hayır ve şerri, az ya da çok her şeyi onlara bildirecektir.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَٱبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ ﴾

9- Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrıda bulunulduğu vakit Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.

10- Namaz kılındığı zaman da yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan (rızkınızı) arayın. Allah'ı da çokça anın ki kurtuluşa eresiniz.

9. Yüce Allah, mü'min kullarına Cuma namazına gitmeyi, Cuma namazı için ezan okunduğunda namaza gitmek için eli çabuk tutmayı/koşmayı emretmektedir. Koşmaktan kasıt ise namaza gitmede eli çabuk tutmak, ona önem vermek ve onu en önemli iş olarak görmektir. Yoksa normal anlamda koşmak kastedilmemektedir; çünkü namaza giderken koşmak yasaklanmıştır.

"Ve alışverişi bırakın." Yani namaza çağrıldığında alışverişi bırakıp namaza gidin. Çünkü **"eğer bilirseniz bu, sizin için"** alışverişle uğraşmaktan yahut farzların en pekiştirilmişi olan bu farz namazı geçirmenizden **"daha hayırlıdır."** Çünkü Allah'ın nezdindekiler daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Dünyayı dine tercih eden kimse ise kâr sağlayacağını zannederken gerçek anlamda ziyana uğrar.

10. Alışverişi terk etme emri, namaz süresince geçerlidir. **"Namaz kılındığı zaman da yeryüzüne"** kazanç elde etmek ve ticaret yapmak üzere **"dağılın."** Ticaretle uğraşmak, Allah'ın zikrinden gafil olma ihtimalini beraberinde getirdiğinden dolayı Yüce Allah, bunun telafi edilmesi için adının çokça anılmasını emrederek **"Allah'ı da çokça anın,"** yani ayaktayken, otururken ve yanlarınız üzerinde yatarken O'nu zikredin, buyurmaktadır.

"ki kurtuluşa eresiniz." Çünkü Allah'ın adını çokça anmak, kurtuluşun en büyük sebepleri arasındadır.

﴿ وَإِذَا رَأَوْا تِجَٰرَةً أَوْ لَهْوًا ٱنفَضُّوٓا۟ إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا ۚ قُلْ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ ٱللَّهْوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِ ۚ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾ ﴾

11- Onlar, bir ticaret veya bir eğlence görünce dağılıp ona yöneldiler ve seni ayakta (hutbenin ortasında öylece) bıraktılar. De ki: 'Allah'ın katındakiler eğlenceden de, ticaretten de hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.'

11. "Onlar bir ticaret veya bir eğlence görünce dağılıp ona yöneldiler," bu eğlence ve ticarete duydukları ileri derecedeki ilgi dolayısıyla mescidin dışına çıktılar, hayırlı olanı terk ettiler **"ve seni ayakta"** insanlara hutbe okuduğun halde **"bıraktılar."**

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bir cuma günü insanlara hutbe verirken Medine'ye ticaret malları taşıyan bir kervan gelmişti. Mescidde bulundukları sırada bunu haber alan ahali mescidden dağıldılar ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i hutbe verirken bırakıp gittiler.[13] Onlar, böylelikle acele edilmemesi gereken bir şey için acele ettiler ve bir edebi terk ettiler.

"De ki: Allah'ın katındakiler," ecir ve mükâfatlar, hayırlı olanı terk etmeyen ve Allah'a ibadet üzere sabreden kimseler için **"eğlenceden de, ticaretten de hayırlıdır."** Çünkü ticaretten birtakım maksatlar elde edilse bile şüphesiz ki azdır ve gelip geçicidir. Âhiret azığını elden kaçırmaya sebeptir. Ama Allah'a itaat üzere sabretmek, rızkın elden kaçmasına sebep olmaz.

"Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır." Allah'tan korkup sakınana O, ummadığı yerden rızık verir.

Bu son âyetlerde birkaç önemli hususa dikkat çekilmektedir:

1. Cuma namazı mü'minlere farz olup ona gitmede eli çabuk tutmak ve ona gereken önemi vermek gerekir.

2. Cuma günü verilen iki hutbe farz olup bunlarda hazır bulunmak gerekir. Çünkü ayette geçen "Allah'ın zikri" ifadesi, Cuma günü irad edilen iki hutbe diye açıklanmıştır. Allah da bu zikre koşmayı emretmiştir.

3. Cuma günü için nidâ/ezan meşrudur ve emrolunmuştur.

4. Cuma ezanından sonra alışveriş yasaklanmış ve haram kılınmıştır. Bunun tek sebebi, alışverişin farzın kaçırılmasına sebep olması ve farzı eda etmeyi önleyecek şekilde kişiyi meşgul etmesidir. Bu da herhangi bir işi yapmak asıl itibarıyla mubah olsa dahi bir farzı kaçırmaya sebep oluyorsa o işin bu durumda caiz olmayacağının delilidir.

5. Cuma günü iki hutbede hazır olmak emredilmekte ve bu hutbelerde hazır bulunmayanlar yerilmektedir. Bu hutbeleri can kulağıyla dinlemek de hazır bulunmanın bir gereğidir.

6. Nefsin eğlence, ticaret ve arzularını gerçekleştirmeyi istediği vakitlerde Allah'a ibadete yönelen kulun, Allah'ın nezdindeki hayırları düşünmesi ve O'nun rızasını kendi hevâsına tercih edenlere hazırladıklarını hatırına getirmesi gerekir.

Cuma sûresinin tefsiri -Allah'ın yardımı ve lütfuyla- sona ermektedir.

13 Buhârî, 899; Müslim, 863.

سورة المنافقون

MÜNAFİKÛN SÛRESİ

-63-

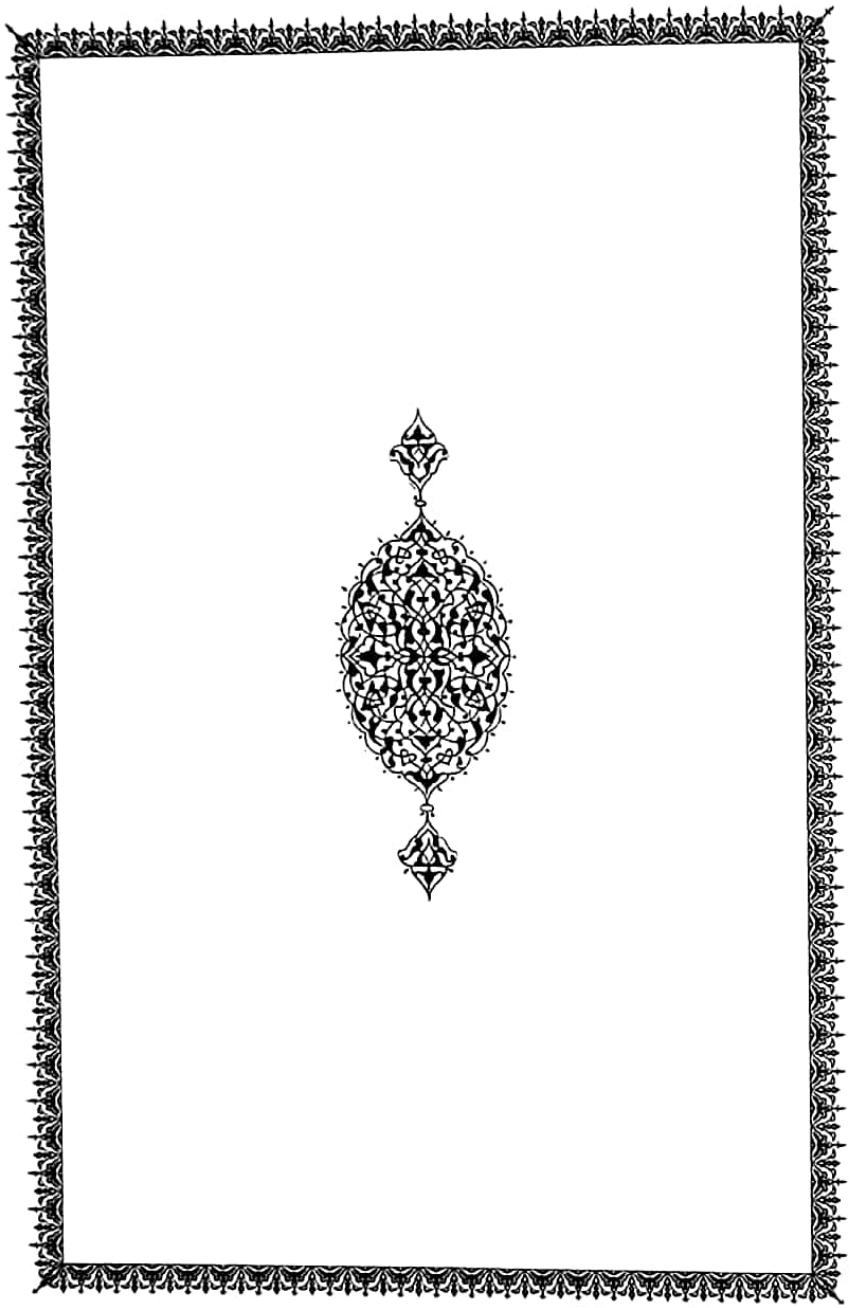

63- MÜNAFİKÛN SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 11 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ ۘ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ ۗ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Münâfıklar sana geldikleri vakit, 'Şahitlik ederiz ki sen kesinlikle Allah'ın Rasûlüsün.' derler. Allah da biliyor ki sen kesinlikle O'nun Rasûlüsün. Fakat Allah şahitlik eder ki o münâfıklar kesinlikle yalancıdırlar.

1. Ne zaman ki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'ye gelip yerleşti ve orada müslümanlar çoğalıp İslâm güç kazanmaya başladı, Medine'nin yerlisi olan Evs ve Hazrec'e mensup bazı kimseler, küfrü içlerinde gizledikleri halde iman etmiş gibi gözüktüler. Bununla mevkileri korunsun, canları ve malları da kurtulsun istiyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah, kendileri vasıtasıyla tanınabilecekleri bazı sıfatlarını beyan etti ki kulları onlardan sakınabilsin ve onlardan yana uyanık olsunlar.

"Münâfıklar sana geldikleri vakit" yalan söyleyerek **"'Şahitlik ederiz ki sen kesinlikle Allah'ın rasûlüsün.' derler."** Münâfıkların bu şahitlikleri, yalan yere ve münâfıklıkla/ikiyüzlülükle yapılmıştı. Kaldı ki Allah Rasûlünün, desteklenmek için onların şahitliklerine ihtiyacı da yoktur. Çünkü **"Allah da biliyor ki sen kesinlikle O'nun Rasûlüsün. Fakat Allah şahitlik eder ki o münâfıklar"** sözlerinde ve iddialarında **"kesinlikle yalancıdırlar."** Onlar, bu sözü gerçekten öyle inandıkları için söylemiyorlar.

﴿اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾﴾

2- Onlar yeminlerini kalkan edindiler de Allah'ın yolundan alıkoydular. Gerçekten onların yaptıkları ne kötüdür!

2. "Onlar yeminlerini kalkan edindiler" Böylelikle münâfık olarak nitelendirilmemeye, kendilerini korumaya ve gizlemeye çalıştılar.

"Allah'ın yolundan alıkoydular." Hem bizzat kendileri saptılar hem de onların gerçek durumlarını bilmeyen başkalarını Allah'ın yolundan alıkoydular.

"Gerçekten onların yaptıkları ne kötüdür!" Çünkü onlar imanı açığa vururken küfürlerini gizlemiş, mü'min olduklarına dair yemin ederek doğru oldukları izlenimi uyandırmaya çalışmışlardır.

﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ ﴾

3- Bunun sebebi, onların iman edip sonra da kâfir olmalarıdır. Bu yüzden de kalplerine mühür vurulmuştur. Artık onlar anlamazlar.

3. "Bunun sebebi," yani kendilerine münâfıklığı süsleyen şey **"onların iman edip sonra"** iman üzerinde sebat etmeyerek **"kâfir olmalarıdır. Bu yüzden de kalplerine"** ebediyen hayır girmemek üzere **"mühür vurulmuştur. Artık onlar"** kendilerine fayda sağlayacak şeyleri **"anlamazlar,"** kendi maslahatlarını bilmezler.

﴿ ۞ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ ۖ وَإِن يَقُولُوا۟ تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ۖ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ۖ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۚ هُمُ ٱلْعَدُوُّ فَٱحْذَرْهُمْ ۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۖ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾ ﴾

4- Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider. Konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Halbuki onlar, duvara yaslanmış odun gibidirler. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Asıl düşmanlar onlardır. O halde onlara karşı önlemini al. Allah kahretsin onları! Nasıl da döndürülüyorlar?

4. "Onları gördüğün zaman," görünüşlerinin güzelliği ve göz alıcılığı dolayısıyla **"kalıpları hoşuna gider. Konuşurlarsa"** güzel konuştuklarından dolayı onları dinlemekten hoşlanır ve **"sözlerini dinlersin."**

Dış görünüşleri de, sözleri de beğenilecek durumdadır. Fakat bunun ötesinde üstün bir ahlâkları, doğru yol üzere yürümek namına hiçbir faziletleri yoktur. Bundan dolayı şöyle buyrulmaktadır:

"Halbuki onlar duvara yaslanmış odun gibidirler," hiçbir faydası bulunmayan, katıksız zarardan başka bir şey ifade etmeyen kimselerdir.

"Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar." Bu ise korkaklıklarından ve kalplerindeki zayıflık ve şüpheden dolayıdır. Çünkü içlerindeki gerçek niyetlerin fark edilmesinden korkarlar.

İşte **"asıl düşmanlar onlardır."** Gerçek düşmanlar bunlardır. Çünkü açık ve meydanda olan düşmanın durumu, fark edilemeyen, gizlice hile ve tuzak kuran, apaçık düşman olduğu halde dost olduğunu iddia eden düşmandan daha kolaydır.

"O halde onlara karşı önlemini al. Allah kahretsin onları! Nasıl da döndürülüyorlar?" Açık delilleri ortaya konulduktan ve belirgin özellikleri netlik kazandıktan sonra nasıl olur da İslâm dininden, kendilerine hüsran ve bedbahtlıklarını artırmaktan başka fayda sağlamayan küfre nasıl dönüyorlar?

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ لَوَّوْا۟ رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ ﴾

5- Onlara, 'Gelin de Allah Rasûlü sizin için mağfiret dilesin.' denildiğinde başlarını çevirirler ve sen, onların büyüklenerek yüz çevirdiklerini görürsün.

5. "Onlara," bu münâfıklara, **"'Gelin de Allah Rasûlü sizin için"** yaptıklarınızdan ötürü hallerinizin düzelmesi ve amellerinizin kabul edilmesi için **"mağfiret dilesin.' denildiğinde"** bunu şiddetle ve alabildiğine reddedip Rasûlün dua etmesini istemeyi kabul etmeyerek **"başlarını çevirirler ve sen onların"** azgınlık ve inatları sebebiyle hakka uymak istemeyip **"büyüklenerek"** nefret içinde haktan **"yüz çevirdiklerini görürsün."**

İşte Allah Rasûlünden, onlara dua etmesi istendiği vakit onların hali budur.

﴿ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٦﴾ ﴾

6- Zaten onlar için mağfiret dilesen de, dilemesen de onlar için birdir. Allah onları asla bağışlamaz. Çünkü Allah, fâsık toplumu hidâyete erdirmez.

6. Münafıkların Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip de ondan kendilerine mağfiret dilemesini istememeleri Allah'ın, Rasûlüne bir lütuf ve ihsanıdır. Çünkü onlar, Allah'a itaatin sınırlarının dışına çıkmış fâsık bir topluluktur. Küfrü imana tercih etmişlerdir. Bu yüzden onlar için mağfiret dileyecek olsa bile Rasûlün mağfiret isteğinin onlara hiçbir faydası olmaz. Nitekim Yüce Allah, bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"Onlar için ister mağfiret dile, ister dileme! Onlar için yetmiş defa mağfiret dilesen de yine Allah onları bağışlamayacaktır."** (et-Tevbe, 9/80); **"Çünkü Allah fâsık toplumu hidâyete erdirmez."**

﴿ هُمُ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا۟ عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا۟ ۗ وَلِلَّهِ خَزَآئِنُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ ٱلْأَعَزُّ مِنْهَا ٱلْأَذَلَّ ۚ وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ ﴾

7- 'Rasûlullah'ın yanındakilere hiçbir şey vermeyin ki dağılıp gitsinler.' diyenler onlardır. Halbuki göklerin ve yerin hazineleri yalnız Allah'ındır. Fakat münâfıklar anlamazlar.

8- Derler ki: 'Eğer Medine'ye dönersek en aziz olan, en zelil olanı mutlaka oradan çıkartacaktır.' Halbuki izzet yalnız Allah'ındır, Rasûlünündür ve müminlerindir. Fakat münâfıklar bilmezler.

7. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ve müslümanlara aşırı düşmanlıklarından ötürü ashab-ı kiramın bir araya gelmiş ve birbirleriyle kaynaşmış olduklarını, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i hoşnut etmek için birbirleriyle yarıştıklarını görünce kendi bozuk kanâatleri uyarınca şöyle dediler: **"Rasûlullah'ın yanındakilere hiçbir şey vermeyin ki dağılıp gitsinler."** Çünkü kendi kanaatlerine göre eğer münâfıkların malları ve onlara yönelik harcamaları olmasaydı, Allah'ın dinine yardımcı olmak için bir araya gelemezlerdi. Ama insanlar arasında dinin yardımsız kalmasını ve müslümanların eziyet görmesini en çok arzu eden münâfıkların, ancak gerçekleri bilmeyen kimseler tarafından kabul edilebilecek şekildeki bu basit iddiaları çok hayret edilecek hususlardan biridir.

Bundan dolayı Yüce Allah, onların bu sözlerini reddetmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"Halbuki göklerin ve yerin hazineleri yalnız Allah'ındır."** O, rızkı dilediğine verir, dilediğine vermez. Dilediği kimselere sebepleri kolaylaştırır, dilediği kimselere de zorlaştırır.

"Fakat münâfıklar anlamazlar." Bundan dolayı rızık hazinelerinin kendi ellerinde ve iradeleri altında olduğu anlamına gelecek bu tür sözleri söyleyebilmişlerdir.

8. "Derler ki: 'Eğer Medine'ye dönersek en aziz olan, en zelil olanı mutlaka oradan çıkartacaktır.'" Bu sözleri Mureysi' gazvesi sırasında söylemişlerdi. O sırada bazı Ensar ve Muhacirler arasında üzücü birtakım sözlü diyaloglar olmuştu. O vakit münâfıkların münâfıklığı aşikar olmuş ve kalplerinde gizledikleri açığa çıkmıştı. Başları olan Abdullah b. Ubey b. Selûl şöyle demişti: "Bizlerle bunların -Muhacirleri kastediyor- misali, tıpkı 'Besle köpeğini yesin seni/Besle kargayı oysun gözünü' misalinde dile getirilen gerçeği anlatmaktadır."

Sonra da şunu söyledi: **"Eğer Medine'ye dönersek en aziz olan, en zelil olanı mutlaka oradan çıkartacaktır."** Kendi kanaatine göre o ve diğer münâfık kardeşleri en aziz olanlar, Allah Rasûlü ve ona uyanlar ise en zelil olanlardı. Halbuki durum bu münâfığın söylediğinin tam tersiydi.

Bu yüzden Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Halbuki izzet yalnız Allah'ındır, Rasûlünündür ve müminlerindir."** Asıl aziz olanlar bunlardır, münâfıklarla diğer kâfir kardeşleri ise zelil ve hakir olanlardır.

"Fakat münâfıklar" bunu **"bilmezler."** Bundan dolayı üzerinde bulundukları batıla aldanarak kendilerinin aziz olduğu iddiasında bulunabilmişlerdir.

Daha sonra Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩﴾ ﴾

9- Ey iman edenler! Mallarınız da, çocuklarınız da sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar, hüsrana uğrayanların ta kendileridir.

9. Yüce Allah, mü'min kullarına, Zatını çokça anmalarını emretmektedir. Çünkü gerçek kâr, kurtuluş ve pek çok hayır bununla elde edilir. Onlara mal ve evlâtlarının, Zatını anmaktan alıkoymasına fırsat vermelerini de yasaklamaktadır. Çünkü mal ve evlât sevgisi, çoğu nefislerin mayasında vardır. Birçokları bunlara olan sevgiyi Allah'a olan sevginin önüne geçirirler. Bu ise çok büyük bir zarardır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Kim bunu yaparsa," yani malı ve evladı Allah'ı hatırlamasını engelleyecek şekilde onu oyalarsa **"işte onlar"** ebedî mutluluğu ve sonu gelmez nimetleri kaybettiklerinden **"hüsrana uğrayanların ta kendileridir."** Çünkü bunlar fani olanı kalıcı olana tercih etmişlerdir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Mallarınız da, evlâtlarınız da ancak bir imtihandır. Büyük mükafat ise Allah nezdindedir."** (et-Teğâbun, 64/15)

﴿ وَأَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا ۚ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾ ﴾

10- Herhangi birinize ölüm gelip de 'Rabbim! Beni(m ölümü) **yakın bir zamana kadar ertelesen de çokça sadaka versem ve salihlerden olsam.' diyeceği an gelmeden önce size verdiğimiz rızıklardan infâk edin.**

11- Zira Allah, eceli geldiğinde hiçbir kimse(nin ölmünü) **asla ertelemez. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.**

10. Yüce Allah'ın **"Size verdiğimiz rızıktan infâk edin."** buyruğunun kapsamına, zekât, kefâretler, hanımların, kölelerin ve benzerlerinin nafakaları gibi farz olan infâk da, bütün hayırlı alanlarda malı cömertçe harcamak şeklindeki müstehap nafakalar da girmektedir.

Yüce Allah'ın **"Size verdiğimiz rızıktan"** buyurması, kullarını kendileri için zor ve ağır gelecek şekilde infakta bulunmakla mükellef tutmadığını göstermektedir. O, kendilerine vermiş olduğu ve elde etme sebeplerini de onlara kolaylaştırdığı rızıkların hepsini değil sadece bir bölümünü infâk etmelerini emretmiştir.

Dolayısıyla muhtaç kardeşlerini gözetmek suretiyle O'nun, kendilerine verdiklerinin şükrünü yerine getirsinler, ölümden önce bu işi yapmaya çalışsınlar. Çünkü ölüm geldikten sonra kulun zerre ağırlığı kadar dahi olsa bir hayır yapabilme imkânı kalmaz. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Herhangi birinize ölüm gelip de" imkân olduğu vakitlerde işlediği kusurlara pişman olup imkânsız olan geri dönüşü isteyerek **"Rabbim! Beni**(m ölümü) **yakın bir zamana kadar ertelesen de"** yaptığım kusurları telafi etsem; azaptan

kurtuluşuma vesile olacak ve pek çok mükâfata hak kazandıracak şekilde malımdan **"çokça sadaka versem,"** emrolunduğum bütün hususları yerine getirmek ve yasaklardan sakınmak suretiyle de **"salihlerden olsam."** Bunun kapsamına da hac ve diğer (ertelenen) ameller girmektedir.

11. Ama böyle bir dilek ve temenninin vakti geçmiş, böyle bir şeyin telâfi edilmesine imkân kalmamış olacaktır. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Zira Allah,"** kesin olarak kararlaştırılmış olan **"eceli geldiğinde hiçbir kimse**(nin ölmünü) **asla ertelemez. Allah"** hayır ve şer bütün **"yaptıklarınızdan haberdardır."** Sahip olduğunuzu bildiği niyet ve amellerinize göre de size karşılıklarını verecektir.

Münafikûn sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة التغابن

TEĞÂBUN SÛRESİ

-64-

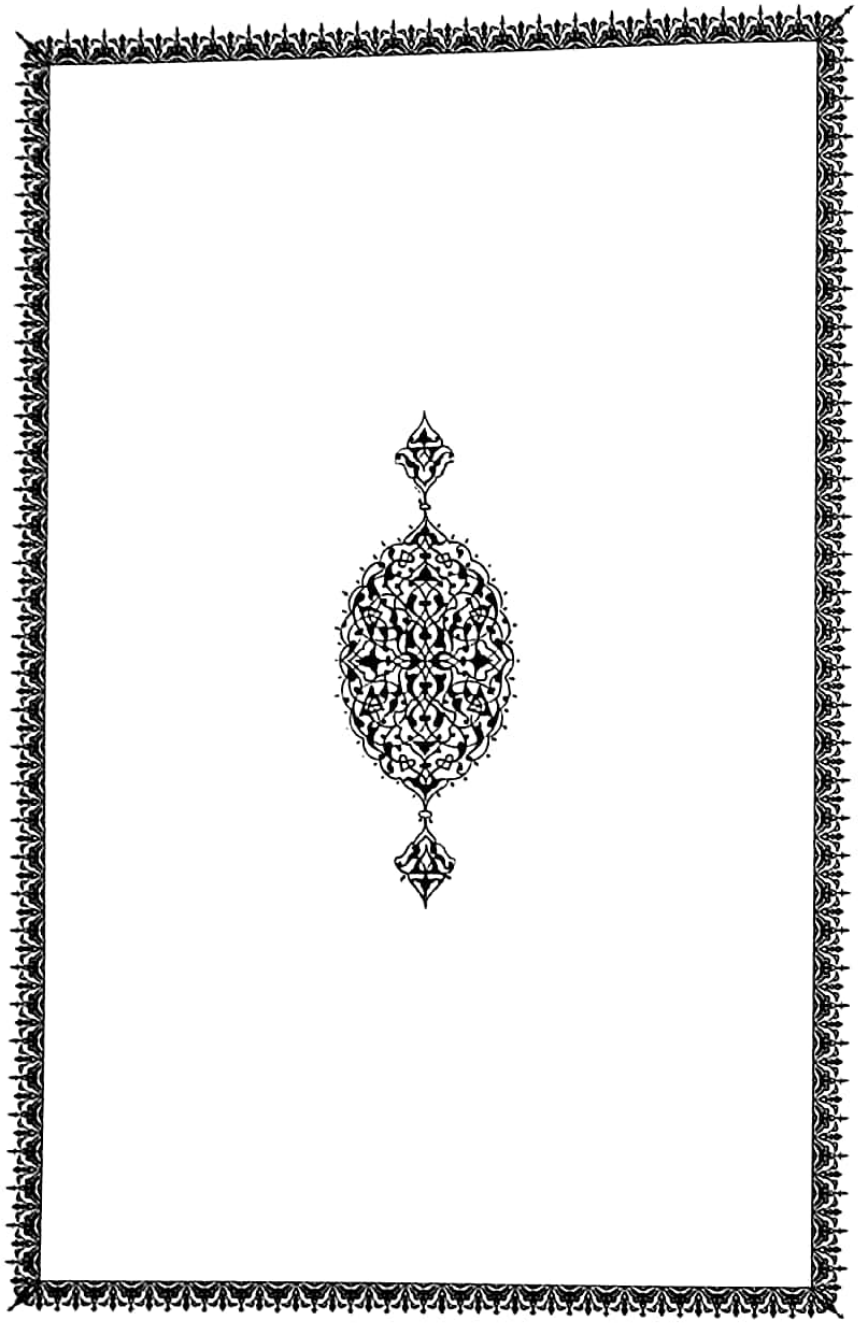

64- TEĞÂBUN SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 18 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder. Hükümranlık yalnız O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O, her şeye kâdirdir.

2- Sizi yaratan O'dur. Buna rağmen içinizden kâfir olanlar da var, mü'min olanlar da. Allah yaptıklarınızı çok iyi görendir.

3- O, gökleri ve yeri hak (bir amaç) **ile yaratmıştır. Size suret vermiş ve suretlerinizi de güzel kılmıştır. Dönüş yalnız O'nadır.**

4- O, göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. Sizin gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri de bilir. Allah, kalplerde olanı çok iyi bilendir.

1. Bu âyet-i kerimeler, yüce Yaratıcının çok azametli birçok sıfatını ihtiva etmektedir. Yüce Allah ulûhiyetinin kemâlini, zenginliğinin genişliğini, bütün yaratılanların O'na muhtaç oluşunu, göklerde ve yerde bulunan herkesin ve her şeyin Rabbini hamd ile tesbih ettiğini, hükümranlığın tümüyle yalnız Zatının olduğunu, hiçbir yaratılmışın O'nun hükümranlığının kapsamı dışında bulunmadığını zikretmektedir.

Hamd de bütünüyle O'nadır/yalnız O'nundur. Kemâl sıfatlarına sahip olduğu için hamd O'nadır; yaratmış olduğu bunca varlıklar dolayısıyla hamd O'nadır; şeriati, indirdiği hükümleri ve ihsan etmiş olduğu nimetleri dolayısıyla da hamd O'nadır.

O'nun kudreti her şeyi kapsar. Hiçbir varlık O'nun kudreti dışına çıkamaz. O'nun dilediği hiçbir şey O'na karşı koyamaz.

2. Yüce Allah, kulları yaratmış olduğunu ve onlardan kimini mü'min, kimini kâfir kıldığını da zikretmektedir. Onların imanları da, küfürleri de tamamıyla Allah'ın kaza ve kaderi dahilindedir.

Zira onlara yerine getirmek istedikleri emir ve yasakları gerçekleştirebilecekleri kudret ve irade vermek suretiyle onların bu şekilde iradelerini kullanmalarını dileyen O'dur. **"Allah yaptıklarınızı çok iyi görendir."**

3. Yüce Allah kendisine birtakım emir ve yasaklar verilmiş olan insanın yaratılışını söz konusu ettikten sonra diğer yaratılanların da yaratıcısının kendisi olduğunu belirterek şöyle buyurmaktadır: **"O, gökleri ve yeri hak** (bir amaç) **ile yaratmıştır."** Yani bunların kendilerini de, her ikisinde bulunanları da en güzel şekilde yaratan O'dur.

O'nun bu yaratması **"hak** (bir amaç) **ile"**dir. Yani hikmetle ve Yüce Allah'ın gözetmiş olduğu belli bir gaye ve maksada göre yaratılmışlardır.

"Size suret vermiş ve suretlerinizi de güzel kılmıştır." buyruğu, Yüce Allah'ın **"Andolsun Biz insanı gerçekten en güzel kıvamda/ölçüde yarattık."** (et-Tîn, 95/4) buyruğuna benzemektedir. İnsan, suret itibarıyla bütün yaratılanların en güzeli, görünüşü de en üstün olanıdır.

"Dönüş yalnız O'nadır." Kıyamet gününde yalnız O'na dönülecek, O da iman ve küfrünüzün karşılığını size verecektir. Sizi, size ihsan etmiş olduğu pek büyük nimetler dolayısıyla sorgulayacak, bu nimetlerin şükrünü yerine getirip getirmemenizden dolayı hesaba çekecektir.

4. Daha sonra Yüce Allah, ilminin her şeyi kapsadığını bildirerek şöyle buyurmaktadır: **"O, göklerde ve yerde olan her şeyi bilir,"** yani gizli-açık, görünen ve görünmeyen her şeyi bilir.

"Sizin gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri de bilir. Allah, kalplerde olanı çok iyi bilendir." Yani göğüslerin içinde saklı bulunan iyi ve kötü düşünceleri, iyi niyetleri, kötü niyetleri ve bozuk maksatları bilir.

Yüce Allah, kalplerin özünde bulunanı çok iyi bildiğine göre akıl ve basiret sahibi olan kimse, iç dünyasını da kötü huylardan ve düşüncelerden korumaya ve güzel ahlâkî sıfatları elde etmeye çaba harcamalıdır.

﴿ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَبْلُ فَذَاقُوا۟ وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝٥ ﴾

5- Daha önce küfre sapıp da yaptıklarının cezasını (dünyada) tadanların haberi size gelmedi mi? Onlar için (ahirette de) can yakıcı bir azap vardır.

5. Yüce Allah, tanınmasını ve bunun sonucunda kendisine ibadet edilmesine, rızasını kazanmak için olanca gayreti harcamaya ve O'nu gazaplandıracak şeylerden de uzak kalmaya sevkedecek olan mükemmel ve pek büyük bazı sıfatlarını söz konusu ettikten sonra geçmiş ümmet ve nesillere neler yaptıklarını bize haber vermektedir ki bu ümmet ve nesillere dair haberler sonradan gelenler arasına anlatılmakta ve doğru sözlüler bunlara dair bilgiler vermektedir. Onlar, kendilerine hakkı getiren peygamberleri yalanlamışlar ve onlara karşı inatla direnmişlerdir. Bu sebeple de Allah **"yaptıklarının cezasını"** onlara dünyada tattırmış ve onları rezil rüsvay etmiştir. Âhirette ise **"onlar için can yakıcı bir azap vardır."** Yüce Allah, onların bu şekilde cezaya çarptırılmanın sebebini de söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُۥ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَقَالُوٓا۟ أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا۟ وَتَوَلَّوا۟ وَّٱسْتَغْنَى ٱللَّهُ ۚ وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ۝٦ ﴾

6- Bu (azabın) **sebebi şudur: Peygamberleri onlara apaçık deliller getiriyorlardı da onlar** (her defasında), **'Bize bir insan mı yol gösterecekmiş!?' deyip inkara sapıyor ve yüz çeviriyorlardı. Allah da** (onlara) **muhtaç olmadığını gösterdi. Allah'ın hiçbir şeye/kimseye ihtiyacı yoktur, her türlü hamde layık olandır.**

6. "**Bu**" başlarına getirdiğimiz ibretlik ceza ve musibetlerin **"sebebi şudur: Peygamberleri onlara apaçık deliller"** hak ve bâtıla delil olan apaçık belgeler **"getiriyorlardı da"** onlar bunlardan hoşlanmıyor ve peygamberlerine karşı büyüklenip **"'Bize"** herhangi bir üstünlüğü bulunmayan **"bir insan mı yol gösterecekmiş!?' deyip küfre sapıyor ve yüz çeviriyorlardı."** "Allah, hangi sebep dolayısıyla biz dururken özellikle onlara bu görevi vermiş?" diyorlardı.

Bir âyet-i kerimede de şöyle buyurulmaktadır: **"Peygamberleri onlara şöyle demişti: 'Biz, ancak sizin gibi bir insanız. Ancak Allah, kulları arasından dilediği kimselere lütufta bulunur.'"** (İbrahim, 14/11)

Onlara inanmayanlar ise Allah'ın lütfunu ve peygamberlerine olan ihsanını sınırlandırmaya kalkıştılar, bu peygamberlerin insanlara elçi olarak gönderilmesini kabul etmeyip onlara itaatle boyun eğmeyi gururlarına yediremediler. Bundan dolayı da taşlara, ağaçlara ve benzeri varlıklara ibadet etme belâ ve musibetine duçar oldular. Allah'ı **"inkara sapıyor"** ve O'na itaatten **"yüz çeviriyorlardı."**

Allah da onlara **"muhtaç olmadığını,"** onlara aldırmadığını ve onların sapıklıklarının kendisine hiçbir zarar vermediğini gösterdi. **"Allah'ın hiçbir şeye/kimseye ihtiyacı yoktur, her türlü hamde layık olandır."** Yani bütün yönleriyle tam ve mutlak zengindir ve hiçbir şeye muhtaç olmayandır; sözleri, fiilleri ve vasıfları dolayısıyla hamde, senâya ve övgüye layık olandır.

﴿ زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَن لَّن يُبْعَثُوا۟ ۚ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّى لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ۝٧ ﴾

7- Kâfir olanlar, öldükten sonra asla diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. De ki: 'Hayır, Rabbime yemin olsun ki mutlaka diriltileceksiniz. Sonra da yaptıklarınız size haber verilecektir. Bu, Allah'a göre pek kolaydır.'

7. Yüce Allah, kâfirlerin inatlarını, bâtıl kanâatlerini ve herhangi bir bilgiye dayanmaksızın, herhangi bir yol gösterici ve aydınlatıcı Kitap olmaksızın öldükten sonra dirilişi inkâr ettiklerini haber vermektedir. Bundan dolayı Yüce Allah, yarattıklarının en şereflisine, Rabbinin adına öldükten sonra onları dirilteceğine, kötü amellerinin ve hakkı yalanlayışlarının cezasını da onlara vereceğine dair yemin etmesini emretmektedir.

"Bu, Allah'a göre pek kolaydır." Yaratılmış varlıklar için bu çok zordur, daha doğrusu imkânsızdır; onların hepsi tek bir ölüyü diriltmek için bütün güçleriyle bir araya gelseler de buna güç yetiremezler, ama Yüce Allah bir şeyin var olmasını diledi mi ona "Ol" der, o da hemen oluverir. **"Sûra üfürülmüş -Allah'ın dilediklerî müstesnâ- göklerde ve yerde olanların hepsi ölmüş olacaktır. Sonra ona ikinci bir defa üfürülür. O anda onlar ayağa kalkar ve bakınırlar."** (ez-Zümer, 39/68)

﴿ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلنُّورِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلْنَا ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝٨ ﴾

8- O halde Allah'a, Rasulüne ve indirdiğimiz nura iman edin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

8. Yüce Allah, öldükten sonra dirilişi inkâr edenlerin inkârlarını ve bu tutumlarının Allah'a ve O'nun âyetlerini inkâra götürdüğünü belirttikten sonra, helâk olmaktan ve bedbahtlıktan kurtaracak hususu emretmektedir.

Bu; Allah'a, Rasûlüne ve O'nun Kitabına iman etmektir. Allah, Kitabını "Nur" olarak adlandırmaktadır. Çünkü nur, karanlığın zıddıdır. Allah'ın, Kitabında indirmiş olduğu hükümler, şer'î buyruklar ve haberler, cahilliğin kopkoyu karanlıklarından kurtarıp hidâyet yolunu gösteren birer nurdur. Bunların aydınlığıyla kapkaranlık gecelerde yol alınır/yürünülür.

Hidâyet konusunda Allah'ın Kitabı dışındaki bilgilerin ise faydaları zararlarından, şerleri hayırlarından fazladır. Hatta peygamberlerin getirdikleriyle uyum arzedenler dışındakilerde hayır ve faydanın varlığından dahi söz edilemez.

Allah'a, Rasûlüne ve Kitabına iman etmek; bunlara kesin olarak ve samimiyetle inanmayı, onları tasdik etmeyi, bu tasdikin gereği olan emirleri yerine getirip yasaklardan da kaçınmak suretiyle de amel etmeyi gerektirir.

"Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." İyi amellerinizin mükâfatını ve kötü amellerinizin cezasını size verecektir.

﴿ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ ٱلْجَمْعِ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلتَّغَابُنِ ۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ۝٩ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ۝١٠ ﴾

9- O gün Allah, sizleri toplanma gününde (diriltip) bir araya toplayacaktır. İşte bu, aldanış günüdür. Kim Allah'a iman edip salih amel işlerse Allah onun kötülüklerini örter ve onu ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. İşte büyük kurtuluş da budur.

10- Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince işte onlar da cehennemliklerdir ve orada ebediyen kalacaklardır. O, ne kötü bir dönüş yeridir!

9. Yüce Allah'ın öncekileri ve sonrakileri toplayıp bir araya getireceği toplanma gününü düşünün. O gün Allah, onları çok dehşetli olan mahşerde durduracak ve yaptıklarını onlara haber verecektir. İşte o vakit insanlar arasındaki fark ve aldanış açıkça ortaya çıkacaktır. Birtakım kimseler, her türlü lezzet ve arzuyu ihtiva eden pek yüksek köşklerde, çok yüce konaklarda yüceler yücesine (a'lây-ı illiyîne) yükseltilecektir. Buna karşılık birtakım topluluklar da gam, keder, üzüntü ve çetin azabın yeri olan, aşağılar aşağısına (esfel-i safilîne) alçaltılacaktır.

Bu ise kendileri için dünya hayatındayken yapıp gönderdiklerinin bir sonucudur. Bundan dolayı Yüce Allah **"İşte bu, aldanış günüdür."** buyurmaktadır. Yani o gün, insanların aldanışlarının ve aralarındaki farklılıkların açığa çıkacağı bir gündür. O gün mü'minlerin durumu, fasıkların aldanmış olduklarını ortaya çıkaracak ve günahkârlar hakikat namına hiçbir şeye sahip olmadıklarını, gerçekten hüsrana uğrayanlar olduklarını anlamış olacaklardır.

Sanki, "Kurtuluş ile bedbahtlık, nimetlere nail olmak ile azaba mahkûm olmak neye göre olur?" diye sorulmuş gibi Yüce Allah bunların sebeplerini beyan etmekte ve şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'a iman edip," Allah'ın iman edilmesini emretmiş olduğu bütün hususları kapsayacak şekilde tam anlamıyla iman edip O'nun kullarının da haklarını edâ etmek suretiyle farz ve nafile kabilinden **"salih amel işlerse, Allah onun kötülüklerini örter ve onu ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar."** O cennetler, canların çektiği, gözlerin zevk aldığı, ruhların tatmin olduğu, kalplerin kendisine bağlandığı, her türlü istek ve arzunun en nihaî noktası olduğu yerdir. **"İşte büyük kurtuluş da budur."**

10. "Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara," şer'î ve aklî herhangi bir dayanakları olmaksızın bunları inkâr edenlere, kendilerine apaçık belgeler/deliller gelmiş olmakla birlikte bunların gösterdikleri gerçekleri yalanlayarak onlara karşı inat edenlere **"gelince, onlar cehennemliklerdir ve orada ebediyen kalacaklardır. O, ne kötü bir dönüş yeridir!"** Çünkü orada her türlü bedbahtlık, sıkıntı, ağır ve çetin azap vardır.

﴿ مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴾

11- Allah'ın izni olmadıkça (kimsenin başına) **hiçbir musibet gelmez. Kim Allah'a iman ederse O, onun kalbine hidâyet verir. Allah, her şeyi en iyi bilendir.**

11. "Allah'ın izni olmadıkça (kimsenin başına) **hiçbir musibet gelmez."** Bu; can, mal, evlât, sevilen şeyler vb. gibi her konuda gelip çatan bütün musibetler hakkında umumidir. Kullara ne isabet ederse Allah'ın kaza ve kaderi iledir. Yüce Allah, bunların olacaklarını önceden bilmiş, Kalemi bunları yazmış, bu konuda meşîeti gerçekleşmiş ve hikmeti de bunu gerektirmiştir.

Fakat esas mesele şudur: Kul, böyle bir konumda üzerindeki görevi yerine getirecek midir, getirmeyecek mi? Görevini yerine getirecek olursa onun için dünyada da, âhirette de pek büyük ecir ve oldukça güzel mükâfat vardır. Eğer musibetin Allah'tan geldiğine inanıp buna razı olur ve işini Allah'a havale ederse, Allah kalbine hidâyet verir ve bunun sonucunda kalbi huzur ve sükun bulur. Allah'ın kalbine hidâyet vermediği kimselerde görüldüğü şekliyle musibetler dolayısıyla dehşete düşüp feveran etmez. Aksine ona Yüce Allah, bu musibetlerin gelmesi esnasında sebat ihsan eder ve sabrın gereklerini yerine getirmesini sağlar. Böylelikle o, onun için Kıyamet gününe saklanacak büyük mükâfatın yanında dünyevî mükâfatı da elde eder. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sabredenlere mükafatı hiç şüphesiz hesapsız verilir."** (ez-Zümer, 39/10)

Buradan şu da anlaşılmaktadır: Musibetlerin geldiği esnada Allah'ın kaza ve kaderini göz önünde bulundurmayarak Allah'a iman etmeyen, aksine sadece sebeplere bağlı kalan kimselere Allah'ın yardımı erişmez ve Allah, o kimseleri kendi hallerine bırakır. Kendi haline bırakılacak kulda tahammülsüzlükten ve sabırsızlıktan başka bir şey görülmez. Bu ise kulun âhiretteki cezasından önce henüz dünyadayken cezalandırılması demektir. Bu cezaya sebep ise yerine getirmesi gereken sabırdaki kusurudur. Yüce Allah'ın **"Kim Allah'a iman ederse O, onun kalbine hidâyet verir."** buyruğunun, musibetlerle ilgili özel konumuna dair hususi açıklaması böyledir.

Buyruğun umumi anlamı açısından söyleneceklere gelince; Yüce Allah şunu haber vermektedir: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrı ve şerriyle kadere, emrolunduğu şekilde iman etmek ve imanın gerektirdiği vazifeleri yerine getirerek imanı doğrulamak... İşte kulun yerine getireceği bu sebep, Allah'ın, ona sözlerinde, fiillerinde, bütün hallerinde, ilim ve amellerinde hidâyet nasip etmesini sağlayan en büyük sebeptir. Bu, Yüce Allah'ın iman ehline vermiş olduğu en üstün ve en değerli mükâfattır. Nitekim Yüce Allah, mü'minlere dünya hayatında da, âhiret hayatında da sebat vereceğini bildirmiştir. Asıl sebat ise her türlü imtihan ve sıkıntıyla karşı karşıya kalınması esnasında kalbin sabır ve

sebat göstermesi ve sağlam inancının hiçbir şekilde sarsıntıya uğramamasıdır. Yüce Allah bu hususta şöyle buyurmaktadır: **"Allah iman edenlere dünya hayatında da, âhirette de sarsılmaz sözle sebat verir."** (İbrahim, 14/27)

İnsanlar arasında kalpleri en doğru olan, insanı tedirgin ve huzursuz eden olaylar karşısında en sarsılmaz olanlar iman ehli kimselerdir. Bunun sebebi de sahip oldukları imandır.

﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ ﴾

12- Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz (bilin ki) **Peygamberimize düşen, ancak apaçık bir tebliğdir.**

12. "Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin." Yani onların emirlerini yerine getirin ve yasaklarından uzak durun. Şüphesiz ki Allah'a itaat de, Peygamberine itaat de mutluluğun temeli ve kurtuluşun adresidir.

"Eğer" Allah'a ve Rasûlüne itaat etmekten **"yüz çevirirseniz** (bilin ki) **Peygamberimize düşen, ancak apaçık bir tebliğdir."** Yani o, kendisiyle gönderilenleri size tebliğ etmek üzere açık seçik bir şekilde bildirir, açıklar. Böylelikle size karşı delil ortaya konmuş olur. Sizin hidâyete iletilmeniz onun elinde olmadığı gibi sizin hesabınızı görmek de ona düşmez. Allah'a ve Rasûlüne itaat edip etmemekten dolayı sizi hesaba çekecek olan, gizli ve açık her şeyi bilen Yüce Allah'tır.

﴿ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ ﴾

13- Allah; O'ndan başka (hak) **ilâh yoktur. O halde mü'minler yalnız Allah'a tevekkül etsinler.**

13. "Allah; O'ndan başka (hak) **ilâh yoktur."** İbadete ve uluhiyete/ilâhlığa lâyık olan yalnız O'dur. O'nun dışındaki bütün mabudlar ise bâtıldır, sahtedir.

"O halde mü'minler yalnız Allah'a tevekkül etsinler." Karşılaştıkları bütün hususlarda, yerine getirmek istedikleri her şeyde sadece O'na güvenip dayansınlar. Çünkü Allah'ın yardımı olmadan hiçbir iş kolayca yerine getirilemez.

Bunun tek yolu, Allah'a güvenip dayanmaktır. Allah'a güvenip dayanmak ise kulun Rabbi hakkında hüsn-ü zan beslemesi, O'na güvenip dayandığı hususlarda Allah'ın kendisine yeterli olacağına tam olarak güven duymasıyla ile gerçekleşir. Kulun, tevekkülünün güçlü ya da zayıf olması da sahip olduğu iman oranındadır.

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَاللَّهُ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ ﴾

14- Ey iman edenler! Şüphesiz eşleriniz ve evlâtlarınız içinde size düşman olanlar vardır. O halde onlara karşı dikkatli olun. Bununla beraber şâyet affeder, kusurlarına aldırmaz ve bağışlarsanız (bilin ki) **Allah da çok bağışlayıcıdır, pek merhametlidir.**

15- Mallarınız da, evlâtlarınız da ancak bir imtihandır. Büyük mükâfat ise yalnız Allah katındadır.

14-15. Bu buyruklarla Yüce Allah, mü'minleri, eşlere ve çocuklara aldanmaktan sakındırmaktadır. Çünkü bunların kimisi sizin için düşmandır. Düşman ise senin kötülüğünü isteyen kimsedir. O halde senin görevin bu nitelikte olan kimselere karşı dikkatli olmaktır. Eşleri ve çocukları sevmek, insanın mayasında olan bir özelliktir. Bu yüzden Yüce Allah, kullarına öğüt vererek mayalarında bulunan bu sevginin, eş ve çocukların dinî bakımdan sakıncalı olan isteklerine boyun eğmeye götürmemesi gerektiğini bildirmekte, Zatının emirlerini yerine getirmeye, nezdinde bulunan pek üstün gayeleri ve çok değerli şeyleri ihtiva eden pek büyük mükâfatı da kapsayan rızasını öncelemelerini ve âhireti, geçip giden fani dünyaya tercih etmelerini emretmektedir.

Kula zararlı olan hususlarda eşlere ve çocuklara itaati yasaklayıp bundan sakındırmanın, onlara karşı sert ve kaba davranmayı ve onları cezalandırmayı ihtimal olarak beraberinde getirebileceği için Yüce Allah, onlara karşı dikkatli olmayı emretmekle birlikte onları affedip bağışlamayı da emretmektedir. Çünkü böylesi bir tutumda sayılamayacak kadar çok fayda vardır. Bu sebeple Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Bununla beraber şâyet affeder, kusurlarına aldırmaz ve bağışlarsanız (bilin ki) **Allah da çok bağışlayıcıdır, pek merhametlidir."** Çünkü amel ne türden olursa ona verilecek olan karşılık da o türden olur. Dolayısıyla affedeni Allah

da affeder, bağışlayanı Allah da bağışlar. Allah'a karşı O'nun sevdiği şekilde hareket eden, kullarına karşı da onların sevdikleri ve onlara faydalı olacak şekilde muamele eden bir kimse, hem Allah'ın sevgisine nail olur, hem de kulların sevgisini kazanır ve işi derli toplu olur.

﴿ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ وَٱسْمَعُوا۟ وَأَطِيعُوا۟ وَأَنفِقُوا۟ خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ ۗ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ ﴾

16- O halde Allah'a karşı gücünüz yettiği kadar takvalı olun, dinleyin, itaat edin ve kendi yararınıza olmak üzere infâk edin. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

16. Yüce Allah, emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak demek olan takvâyı emretmekte, bu takvâya da güç yetirebilme kaydını getirmektedir.

Bu âyet-i kerime, kulun âciz olduğu her bir görevin kuldan düşeceğine, birtakım işlere güç yetirebildiği halde bazılarından âcze düşecek olursa güç yetirebileceği kadarını yerine getireceğine, âciz kaldığı hususların da ondan düşeceğine delil teşkil etmektedir. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır: *"Size bir hususu emredecek olursam, onu gücünüz yettiği kadarı ile yerine getirin."*[14] Bu şer'î kaidenin kapsamına, sayılamayacak kadar çok fer'î hüküm girmektedir.

"Dinleyin," Allah'ın size verdiği öğütlere, size teşrî' ettiği hükümlere kulak verin. Bunları iyice öğrenin, belleyin, onlara gereği gibi bağlanın. Allah'a ve Rasûlüne de bütün işlerinizde **"itaat edin."**

Dünya ve âhirette **"kendi yararınıza olmak üzere"** farz ve müstehab türünden olan nafakaları vermek suretiyle **"infâk edin."** Bu, sizin için hayırlıdır. Çünkü hayır, tamamıyla Allah'ın emirlerini yerine getirmek, O'nun öğütlerini kabul etmek, şeriatine tam anlamıyla bağlanmaktır. Şer ise tamamıyla bunlara muhalefet etmektir.

Ancak ortada insanların birçoğunu, emrolunan infâkı yerine getirmekten alıkoyan bir âfet vardır. O da pek çok kişinin mayasında bulunan cimriliktir. Nefis, mala düşkündür, cimrilik yapar. Malın var olmasını arzu eder ve malın elden

14 Buhârî, İ'tisâm 2; Müslim, Fedâil 130.

çıkmasından hiç hoşlanmaz. İşte **"kim nefsinin cimriliğinden,"** faydasına olan infâkı gönül hoşluğuyla yapmak sureti **"ile korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."** Çünkü bunlar istediklerini elde etmiş ve korktukları şeylerden kurtulmuş kimselerdir.

Bu buyruğun, kula verilen bütün emirleri ve bütün yasakları kapsaması da muhtemeldir. Çünkü kişinin nefsinde cimrilik varsa, verilen emirlere itaat etmezse ve yerine getirmesi emrolunduğu nafakaları çıkarıp vermezse asla kurtuluşa eremez. Aksine dünyayı da, âhireti de kaybeder.

Ama eğer kişi cömert olursa, Allah'ın şeriatını gönül hoşluğuyla ve huzurla kabul ederse, O'nun rızasını talep ederse, mükellef kılındığı şeyleri yerine getirmesi için sadece bu mükellefiyetleri bilmesi, bunları öğrenmesi ve onların Allah'ı razı edecek şeyler olduğunu görmesi yeterlidir. Böylelikle o kişi kurtulur, başarıya ulaşır ve isteklerine nâil olur.

﴿ إِن تُقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ﴾

17- Eğer Allah'a güzel bir borç verirseniz O, onun mükafatını size kat kat fazlasıyla verir ve sizi bağışlar. Allah Şekûr'dur, Halîm'dir.

17. Daha sonra Yüce Allah, infâk etmeyi teşvik ederek şöyle buyurmaktadır: **"Eğer Allah'a güzel bir borç verirseniz,"** bu; helâl kazançtan yapılan her türlü infâktır. Kul, eğer bu yaptığı infaklarla Allah'ın rızasını gözetir ve bu harcamaları gereken yerde yapacak olursa Allah **"onun mükafatını size kat kat fazlasıyla verir."** Yaptığınız infakı on katından yedi yüz katına ve daha pek çok katına kadar mükâfatlandırır **"ve"** bu mükâfatlandırmayla birlikte günahlarınızı da bu infâk ve sadakadan ötürü **"bağışlar."** Çünkü sadakalar ve yapılan iyilikler, günahlara kefarettir, onları örter: **"Çünkü iyilikler kötülükleri giderir."** (Hûd, 11/114)

"Allah Şekûr'dur, Halîm'dir." Kendisine isyan edenlerin cezasını çabucak vermez. Aksine onlara mühlet verir, fakat cezalandırmayı da ihmal etmez: **"Eğer Allah kazandıkları sebebiyle insanları cezalandıracak olsa o** (yeryüzünün) **sırtında dolaşanların hiçbirini bırakmazdı. Fakat O, bunları belirlenmiş bir vakte kadar ertelemektedir."** (Fâtır, 35/45)

Yüce **"Allah Şekûr'dur,"** kullarının iyi amellerini -az dahi olsa- kabul eder ve bu amellerine çok mükafat verir. Ayrıca Yüce Allah, kendi uğrunda zorluklara ve ağır yükümlülüklere katlananlara, çeşitli türden ağır mükellefiyetleri yerine getirmeye çalışanlara mükafat verir. Bu uğurda birtakım şeyleri terk edenlere de onlardan daha hayırlısını verir.

﴿ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿١٨﴾ ﴾

18- Gizliyi de, açığı da bilendir. Azîz'dir, Hakîm'dir.

18. "Gizliyi de açığı da bilendir." Yani kullar için gizli kalan ve kendisinden başka hiçkimsenin bilmediği orduları da, onların görüp tanık oldukları varlıkları da O bilir.

"Azîz'dir;" hiçbir kimse O'nu yenik düşüremez, kimse O'na karşı koyamaz, her şey O'nun emrinin mahkûmudur.

"Hakîm'dir;" yaratması da, emri de yerli yerince olandır, her şeyi hak ettiği yere yerleştirendir.

Teğâbun sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة الطلاق

TALÂK SÛRESİ

-65-

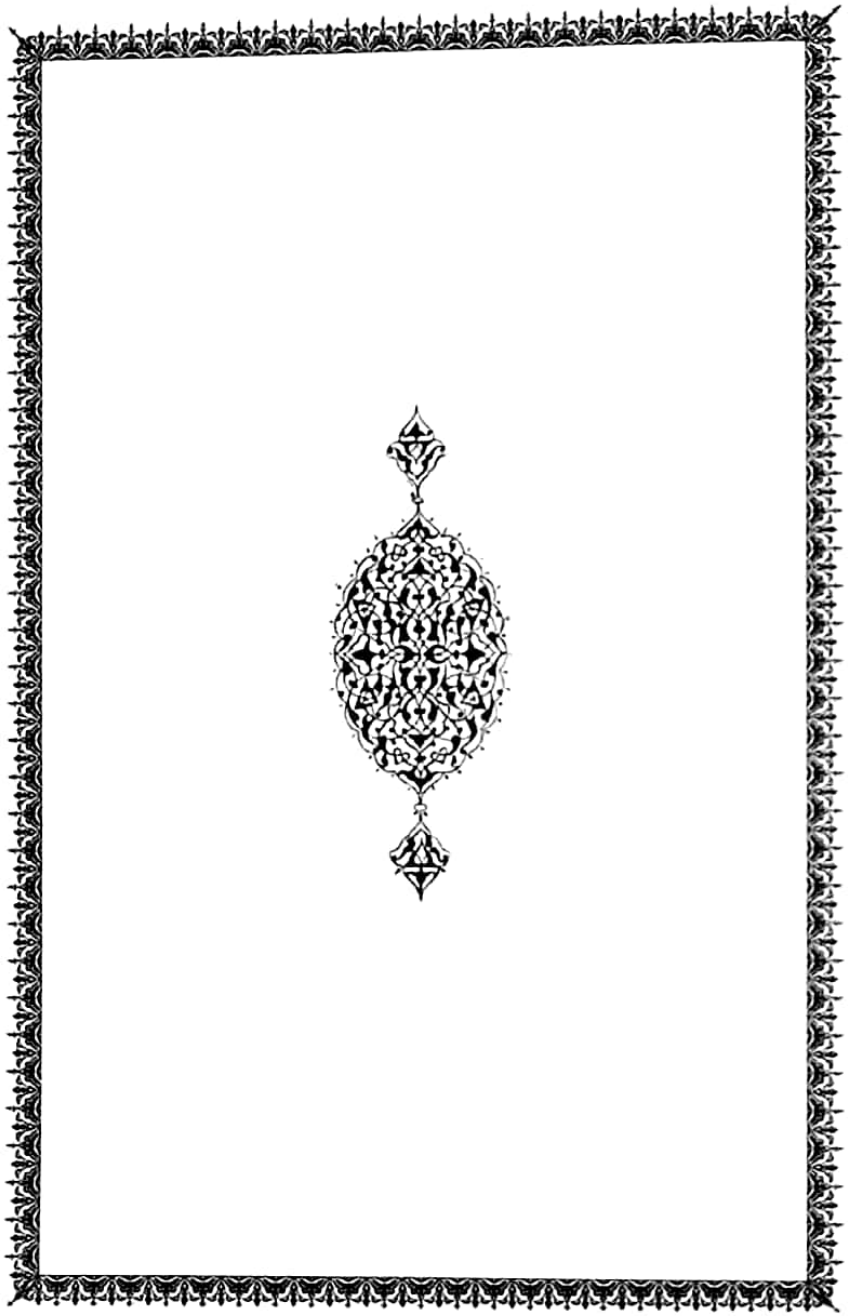

65- TALÂK SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 12 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَن يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz olan Allah'tan korkup sakının. Apaçık bir hâyâsızlıkta bulunmaları dışında (iddet bitinceye kadar) **onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa şüphe yok ki kendisine zulmetmiş olur. Bilemezsin, belki de Allah bu** (boşamanın) **ardından yeni bir kapı açar.**

1. Yüce Allah, peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ve mü'minlere hitaben şöyle buyurmaktadır: **"Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız,"** yani boşamak istediğiniz **"zaman iddetlerini gözeterek boşayın,"** yani onları boşamak için meşru olan durumu bekleyin ve Allah'ın emrine riâyet etmeksizin boşama sebebi var olur olmaz hemen boşamaya kalkışmayın. Bilakis onları iddetlerini gözeterek boşayın. Yani kocası, hanımını (hayız değilken) temizken ve bu temizlik halinde de onunla cima etmeden boşasın. İşte iddetin açık seçik bir şekilde tespit edilebileceği boşama budur. Halbuki hanımını hayız (ayhali) iken boşayacak olursa, boşamanın gerçekleştiği bu hayız hali hesaba katılmaz, bundan dolayı da kadının aleyhine olmak üzere iddet süresi uzar. Aynı şekilde ilişkide bulunduğu bir temizlik halinde onu boşayacak olursa hamile olup olmadığından emin olunamaz ve durum netlik kazanmaz. Hangi iddeti bekleyeceği de açığa çıkmaz.

Yüce Allah iddetin sayılmasını da emretmektedir. İddetin sayılması da eğer kadın hayız oluyorsa hayız esas alınarak, hayız olmuyorsae ve hamile de değilse ay hesabıyla tespit edilir. Çünkü iddetin sayılması, Allah'ın hakkını yerine getir-

mektir. Diğer taraftan boşayan kocanın da bir hakkıdır. Daha sonra onunla evlenecek olan erkeğin de hakkıdır. Nafaka ve benzeri hususlardaki hakkı dolayısıyla kadının da hakkıdır. O nedenle iddetini tespit edecek olursa halini açıkça bilmiş, yerine getirmesi gereken haklarla sahip olduğu haklar da bilinmiş olur.

İddetin sayılmasıyla ilgili bu emir, hem kocaya hem de mükellef olması halinde kadına yöneliktir. Kadın mükellef değilse bu mükellefiyet onun velisine aittir.

"Rabbiniz olan Allah'tan korkup sakının." Bütün işlerinizde ve özellikle boşanan hanımların hakkı hususunda O'ndan korkun.

"Apaçık bir hâyâsızlıkta bulunmaları dışında onları evlerinden," iddet süresince **"çıkarmayın,"** kocasının kendisini boşadığı evinde kalsın. **"kendileri de çıkmasınlar."** Yani o evlerden dışarı çıkıp gitmeleri onlara caiz değildir. Onların evden çıkarılmalarının yasaklanması, kocanın hanımına iddetini bekleyip tamamlayacağı bir yer hazırlamakla yükümlü oluşundan dolayıdır. Kadının dışarı çıkmasının yasaklanması ise dışarı çıkması halinde kocanın hakkının zayi olacağı ve korunamayacağı içindir. Kadının evden çıkma ve çıkarılma yasağı, iddetin tamamlanacağı vakte kadar sürer.

"Apaçık bir hâyâsızlıkta bulunmaları dışında," yani evden çıkarılmamaları halinde aile halkına zarar verecek türden olup çıkarılmalarını gerektiren ve açıkça çirkin olduğu görülen bir husus söz konusu olmadıkça kadın evden çıkarılamaz. Çirkin fiiller, sözler ve eziyetler, çıkarılmasını haklı kılan sebeplere örnektir. İşte bu durumda kadının, kocası tarafından evden çıkarılması caiz olur. Çünkü kendisinin çıkarılmasına sebep kendisi olmuştur. Zira onun evde barındırılması, onun gönlünü hoş etmek içindir ve ona karşı iyi muamele gereğidir. Ancak bu şekilde davranmak suretiyle o, kendisinin zarar görmesine kendisi sebep olmuştur.

Ric'î talâk/geri dönme imkanı olan boşamada iddet bekleyen kadının hükmü budur. Bâin/geri dönüş imkanı olmayan boşamanın iddetini bekleyen kadına ise kocasının evinde kalma hakkı yoktur. Çünkü evde kalma hakkı nafakaya tabidir. Nafaka ise ric'î talâk ile boşanmış kadının hakkıdır. Bâin talâk ile boşanmış kadının ise böyle bir hakkı yoktur.

"İşte bunlar Allah'ın sınırlarıdır." O'nun kulları için çizdiği, şeriat olarak tespit ettiği, bağlı kalmalarını ve aşmamalarını istediği sınırlar bunlardır.

"Kim Allah'ın sınırlarını," o sınırlarda durmamak suretiyle **"aşarsa"** yahut gereklerini yerine getirmede kusur işlerse **"şüphe yok ki kendisine zulmet-**

miş olur." Nefsine hak ettiğini vermemiş, dünya ve âhiretin düzeni demek olan Allah'ın sınırlarını izlememek suretiyle onun nasibini zayi etmiş olur.

"Bilemezsin, belki de Allah bu (boşamanın) **ardından yeni bir kapı açar."** Yani Allah, iddeti şer'î bir hüküm olarak belirlemiş ve boşamanın sınırını da pek büyük hikmetler dolayısıyla iddete bağlamıştır. Bu hikmetlerden biri de şudur: Olur ki Yüce Allah, boşayan kocanın kalbinde merhamet ve sevgi yaratır da böylece o boşadığı hanımına geri döner, tekrar onunla geçim yolunu tutar. Bu imkanı da bu iddet süresi içinde bulur. Belki de kadından kaynaklanan ve onun boşanmasını gerektiren sebep, bu iddet süresi içinde ortadan kalkar ve boşama sebebi kalmadığı için de koca ona geri döner.

Bu hikmetlerden biri de kadının bu iddet bekleme süresi içinde kocasından gebe olup olmadığının anlaşılmasıdır.

﴿ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ ﴾

2- Bu kadınlar iddet sürelerinin sonuna geldiklerinde ya onları iyilikle tutun ya da onlardan iyilikle ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun ve şahitliği de Allah için dosdoğru yapın. İşte bu, Allah'a ve âhiret gününe iman edenlere verilen bir öğüttür. Kim Allah'a karşı takvalı olursa O, ona bir çıkış yolu ihsan eder.

3- Ve ona hiç ummadığı bir yerden rızık verir. Kim Allah'a tevekkül ederse O, ona yeter. Şüphesiz Allah dilediğini yerine getirendir. Allah, her şey için bir vakit/ölçü belirlemiştir.

2. "Bu kadınlar iddet sürelerinin sonuna geldiklerinde," yani iddeti tamamen bitirmeleri halinde artık kocanın, hanımını nikâhı altında tutmak yahut ondan ayrılmak şeklinde bir seçeneği kalmayacağından dolayı iddetlerinin bitmesi yaklaştığında **"ya onları iyilikle tutun,"** yani onlarla güzel bir şekilde geçinmek, iyi arkadaşlık etmek üzere yanınızda tutun. Zarar vermek ve onlara kötülük edip

onların başkasıyla evlenmelerini engellemek maksadıyla tutmayın. Çünkü bu maksatla o kadınları tutmak caiz değildir.

"Ya da onlardan iyilikle ayrılın." Karşılıklı olarak kötü sözler söylemeksizin, düşmanlık beslemeksizin, malından bir şey almak maksadıyla onu zorlamaksızın, sakıncalı herhangi bir husus olmaksızın onlardan ayrılın.

"İçinizden," hanımlarınızı boşama halinde de, onlara dönme halinde de **"adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun."** Adaletli müslüman iki erkek buna şahit olsunlar. Çünkü sözü geçen şekilde şahit tutmak suretiyle hem tarafların birbirlerine düşmanlık etme kapısı kapanır, hem de açıklanması gereken hususlardan birini, onlardan herhangi birinin saklaması önlenmiş olur.

"Şahitliği de" ey şahitler, **"Allah için dosdoğru yapın."** Fazlasız ve eksiksiz olarak gerçek şekliyle şahitlik edin. Şahitlikte bulunmakla Allah'ın rızasını gözetin. Yakın akrabadır diye akrabalığı gözetmeye, arkadaştır diye onu kayırmaya kalkışmayın.

"İşte bu" size sözünü ettiğimiz hükümler ve sınırlar **"Allah'a ve âhiret gününe iman edenlere verilen bir öğüttür."** Çünkü Allah'a ve âhiret gününe iman etmek, kişinin Allah'ın öğütlerini tutmasını, dünyadayken âhireti için imkânı dahilinde olan salih amelleri önden göndermesini gerektirir. Halbuki imanın kalbinden uzaklaşıp gittiği kimseler, yaptıkları kötülüklere aldırmazlar. Allah'ın verdiği öğütlere kulak asmazlar. Çünkü onlar için bunu gerektiren bir sebep yoktur.

Boşama bazen darlığa, sıkıntı ve kedere düşürdüğünden dolayı Yüce Allah kendisinden korkmayı (takvâyı) emretmekte ve boşama hususunda olsun diğer hususlarda olsun kendisinden korkan kimselere bir kurtuluş ve çıkış yolu göstereceği vaadinde bulunmaktadır.

Kul, hanımını boşamak isteyip de onu hayız değilken ve onunla ilişkide bulunmadığı bir temizlik halinde bir defa boşamak suretiyle dine uygun olarak boşayacak olursa, onun aleyhine bir sıkıntı söz konusu olmaz. Aksine Yüce Allah, onun için bir kurtuluş ve genişlik yaratır. Ona bu sayede boşamaya pişman olması halinde nikâha geri dönme imkânını verir.

Âyet-i kerime, her ne kadar boşama ve boşamadan dönme hakkında ise de asıl göz önünde bulundurulması gereken, lafzın umumiliğidir. Allah'tan korkan, bütün hallerinde O'nun rızasını gözeten takva sahibi kimseye Allah, dünya ve âhirette sevap ve mükâfat verir. Ona her türlü zorluk ve sıkıntıdan kurtuluş ve çıkış yolu göstermesi de bu mükâfatın bir parçasıdır.

Allah'tan korkan takvâlı kimselere Yüce Allah, bir çıkış yolu ve bir kurtuluş gösterdiği gibi Allah'tan korkmayan kimseler de kurtulma imkânı bulamayacakları, yüklerinin altından kalkamayacakları oldukça ağır sıkıntıların ve zahmetlerin içine düşerler. Bu hususa boşama örnek verilebilir. Kul, boşamada Allah'tan korkmayacak olur da üç talâkı bir defada vermek gibi haram şekillerde boşarsa onun, telafi etme imkânını bulamayacağı ve içinden çıkamayacağı bir pişmanlıkla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olur.

3. "Ve ona hiç ummadığı bir yerden rızık verir." Allah, takvâ sahibi olan kimseye ummadığı ve aklına gelmeyen bir yerden rızkını gönderir. **"Kim"** din ve dünyası hususunda kendisine faydalı olacak şeyleri elde etmek ve zarar verecek şeyleri de önlemek gibi hususlarda Allah'a güvenmek suretiyle din ve dünyası hakkında **"Allah'a tevekkül ederse"** ve bu işlerin kolaylaştırılması noktasında O'na güvenirse **"O, ona yeter."** Allah'a tevekkül ettiği hususta Allah ona yeter. Eğer iş, hiçbir şeye muhtaç olmayan, gücü her şeye yeten Azîz ve Rahîm olan Allah'ın himayesine bırakılacak olursa hiç şüphesiz ki O, kula her şeyden daha yakındır.

Ama bazen ilâhî hikmet, o işin uygun olan vakte ertelenmesini gerektirebilir. Bundan dolayı da Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz ki Allah, dilediğini yerine getirendir."** O'nun kaza ve kaderinin gereği mutlaka tahakkuk eder.

Ama **"Allah, her şey için"** ilerisine geçemeyeceği ve erkene de alınamayacağı belli **"bir vakit/ölçü belirlemiştir."**

﴿ وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُو۟لَٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا ﴿٤﴾ ﴾

4- Kadınlarınız içinde hayızdan kesilmiş olanlarla hayız olmayanların (iddetleri) **hakkında şüphe ederseniz** (bilin ki) **onların iddeti üç aydır. Hamile olanların** (iddet bitiş) **süreleri ise doğum yapmalarıdır. Kim Allah'a karşı takvalı olursa O, ona işinde bir kolaylık verir.**

4. Yüce Allah, emrolunan şekliyle boşamanın kadınların iddetleri göz önüne alınarak olacağını belirttikten sonra iddeti söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"Kadınlarınız içinde hayızdan kesilmiş olanlarla"** önceleri hayız (ay hali) oluyorken daha sonra yaşlılıkları ya da başka bir sebep dolayısıyla hayızdan ke-

silen ve tekrar hayız olma imkânı kalmamış kadınlarla **"hayız olmayanların,"** henüz hayız olmaya başlamamış küçükler ya da büluğ yaşına gelmiş olduğu halde hiç hayız olmayan kadınların iddeti **"hakkında şüphe edersenîz"** bu süre **"üç aydır."** Her bir ay, bir defa hayız olma dönemine denk kabul edilmiştir. Hiç hayız olmayan baliğ kadınlar da hayızdan kesilmiş kadınlar gibi üç ay iddet beklerler.

Hayız olan kadınların iddetini ise Yüce Allah, **"Boşanan kadınlar kendiliklerinden üç hayız süresi beklerler."** (el-Bakara, 2/238) buyruğunda beyan etmiştir.

"Hamile olanların (iddet bitiş) **süreleri ise doğum yapmalarıdır."** Yani karınlarında bir ya da birden çok ne kadar çocuk varsa hepsini doğurmalarıdır. Bu durumda ay hesabı ile de, başka esasa göre de iddet hesap edilmez.

"Kim Allah'a karşı takvalı olursa O, ona işinde bir kolaylık verir." İşleri ve her zoru ona kolaylaştırır.

﴿ ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ أَجْرًا ﴿٥﴾ ﴾

5- İşte bu, Allah'ın size indirdiği emridir. Kim Allah'a karşı takvalı olursa O, onun kötülüklerini örter ve ona büyük bir mükâfat verir.

5. "İşte bu," Allah'ın size açıklamış olduğu hüküm **"Allah'ın size indirdiği emridir."** Üzerlerinde yürüyesiniz, arkalarında gidesiniz ve ta'zim edesiniz diye size bu emirleri vermiştir.

"Kim Allah'a karşı takvalı olursa O, onun kötülüklerini örter ve ona büyük bir mükâfat verir." Yani istenmeyen şeyleri ondan uzaklaştırır ve arzuladığı şeyleri ona nasip eder.

﴿ أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا۟ عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن كُنَّ أُو۟لَٰتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا۟ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَإِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ ﴾

6- O (boşanan) **kadınları imkanınız yettiği ölçüde oturduğunuz yerde oturtun. Onları sıkıntıya düşürmek için onlara zarar verecek bir şey yapmayın. Eğer onlar hamile iseler doğum yapıncaya kadar onların nafakasını temin edin. Eğer onlar sizin için**

(bebeği) emzirirlerse onlara ücretlerini verin. Aranızda güzel ve meşru bir şekilde anlaşın. Eğer (anlaşmada) **güçlük yaşarsanız o halde** (bebeği) **babası için başka bir kadın emzirir.**

6. Yüce Allah, boşanan kadınların evlerinden çıkarılmalarını daha önceki buyruklarında yasaklamıştı. Burada da onları evlerde barındırmayı emretmekte ve bu barındırmayı maruf çerçevesinde yapmakla takdir etmektedir. Bu da kocanın imkanının bolluğu ve darlığına göre (toplumda) kendisinin ve boşadığı hanımın benzeri konumdakilerin içinde kaldığı bir meskendir.

"Onları sıkıntıya düşürmek için onlara zarar verecek bir şey yapmayın." Yani meskenlerinde kaldıkları sırada usanıp da iddetleri tamamlanmadan önce evden çıkıp gitsinler diye söz veya fiillerinizle onlara zarar vermeyin. Bu durumda onları evlerinden siz çıkarmış olursunuz.

Özetle Yüce Allah, kadınların evlerinden çıkartılmalarını yasakladığı gibi onlara da kendiliklerinden çıkmayı yasaklamıştır. Onlara zarar gelmeyecek ve zora girmeyecekleri bir şekilde mesken haklarının sağlanmasını da emretmiştir. Bu da örfe bağlı olarak belirlenecek bir hususdur.

"Eğer onlar," yani boşanan kadınlar **"hamile iseler, doğum yapıncaya kadar onların nafakasını temin edin."** Bu hüküm, kadının bain talâkla boşanması halinde çocuk içindir. Eğer ric'î talâk ile boşanmışsa hem kadının kendisi için hem de çocuk içindir. Doğum yapıncaya kadar nafaka verilmeye devam edilir. Doğum yaptıkları takdirde kadınlar çocuklarını ya emzirirler ya da emzirmezler.

"Eğer onlar sizin için (bebeği) **emzirirlerse onlara"** eğer miktarı tespit edilmişse tesbit edilmiş olan **"ücretlerini verin."** Aksi takdirde örfte emzirme ücreti neyse o verilir.

"Aranızda güzel ve meşru bir şekilde (maruf ile) **anlaşın."** Eşlerden her biri de, onlardan başkaları da diğerine marufu emretsin. Maruf, dünya ve âhirette faydalı ve maslahata uygun her husustur. Marufu emredilmediği zaman Allah'tan başkasının bilemediği pek çok zarar ve kötülük meydana gelir. Marufun emredilmesi ise din ve takvâ üzere yardımlaşmak demektir. Zira böyle durumlarda genelde şöyle olur: İddet sırasında eşlerin ayrılması halinde, özellikle de çocukları olmuşsa, çoğunlukla boşama ile birlikte kadına ve çocuğa nafaka verme konusunda anlaşmazlık ve tartışma ortaya çıkar. Boşanmalar da çoğu zaman bir nefretle birlikte gerçekleşir. Bunun ise pek çok olumsuz etkileri vardır. O bakımdan eşlerden

her birine marufla hareket etmesi, güzel geçinmesi ve anlaşmazlık çıkarmaması emredilir ve bu hususta ona öğüt verilir.

"Eğer" çocukları boşanan hanımın emzirmesi hususunda **"anlaşmada güçlük yaşarsanız o halde"** çocuğu o kadından **"başka bir kadın emzirir."** Zira **"(Süt anneye) vereceğinizi meşru bir şekilde teslim etmeniz şartı ile size bir vebal yoktur."** (el-Bakara, 2/233) Bu, çocuğun annesinden başkasının memesini alması halinde böyledir. Şâyet annesinden başkasının memesini kabul etmezse artık annesi onu emzirmek zorundadır. Bu, onun görevi olur, kabul etmeyecek olursa buna mecbur edilir. Eğer miktarı belli bir ücret üzerinde babasıyla ittifak etmeyecek olurlarsa örfte emzirme ücreti neyse ona o verilir.

Bu husus, âyet-i kerimenin manasından anlaşılmaktadır. Şöyle ki çocuk hamilelik süresi içinde annesinin karnındadır ve oradan çıkması söz konusu değildir. Bu durumda Yüce Allah, çocuğun nafakasını vermeyi velisine yüklemiştir. Çocuk dünyaya geldikten sonra annesinden de, annesinin dışındaki kimselerden de beslenmesi mümkündür ki Yüce Allah da bu iki hususu mubah kılmıştır. Eğer annesinden başkasından beslenmesi imkânsız olursa o takdirde çocuk, annesinin karnında gibi sayılır ve bu durumda annesi yoluyla gıdasının temin edilmesi, tek çare olur.

﴿ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ ﴾

7- Bolluk içinde olan, bolluğuna uygun nafaka versin. Rızkı dar olan kimse de Allah'ın kendisine verdiği kadarıyla nafakayı temin etsin. Allah, hiç kimseyi ona verdiği (imkandan) **fazlasıyla yükümlü tutmaz. Allah, güçlüğün arkasından bir kolaylık ihsan edecektir.**

7. Yüce Allah nafakanın miktarını kocanın durumuna göre belirleyerek şöyle buyurmaktadır: **"Bolluk içinde olan, bolluğuna uygun nafaka versin."** Yani zengin olan kimse zenginliğine göre nafaka versin. Fakirler gibi nafaka vermeye kalkışmasın.

"Rızkı dar olan," eli dar olan **"kimse de Allah'ın kendisine verdiği"** rızık **"kadarıyla nafakayı temin etsin. Allah, hiç kimseyi ona verdiği** (imkandan)

fazlasıyla yükümlü tutmaz." Bu da ilâhî hikmete ve rahmete uygundur. Çünkü herkese uygun olanı emretmiş, zorluk çekenin yükünü hafifleterek onu, ona verdiğinden başkasıyla mükellef tutmayacağını belirtmiştir. Yüce Allah, gerek nafaka, gerek başka hususlarda hiçbir kimseyi takatinden fazlasıyla mükellef tutmaz.

"Allah, güçlüğün arkasından bir kolaylık ihsan edecektir." Bu, darlık ve zorluk içinde olanlara bir müjdedir. Yüce Allah, kısa zamanda sıkıntılarını ortadan kaldırıp zorluklarını gidereceğini müjdelemektedir. **"Çünkü güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten güçlükle beraber bir kolaylık vardır."** (el-İnşirâh, 94/5-6)

﴿ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِۦ فَحَاسَبْنَٰهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَٰهَا عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَٰقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَّسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ رِزْقًا ﴿١١﴾ ﴾

8- Rabbinin ve peygamberlerinin emrine başkaldırıp azan nice ülke vardı ki Biz onları çetin bir hesaba çektik ve onları görülmemiş bir azaba uğrattık.

9- Böylece onlar yaptıklarının cezasını (dünyada) **tatmış oldular. Yaptıklarının sonu da hüsrân oldu.**

10- Allah onlar için (ahirette de) **çok şiddetli bir azap hazırlamıştır. O halde ey iman eden akıl sahipleri, Allah'tan korkup sakının! Gerçek şu ki Allah, size bir Zikir indirmiştir.**

11- İman edip salih ameller işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için de Allah'ın apaçık/açıklayıcı ayetlerini size okuyan bir peygamber (göndermiştir). **Kim Allah'a iman edip salih amel işlerse O, onu içinde ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. Allah ona pek güzel rızıklar ihsan eder.**

8-10. Yüce Allah, azgın ümmetleri ve peygamberleri yalanlayan nesilleri helâk ettiğini, onların pek çetin bir hesaba ve çok can yakıcı bir azaba uğradıklarını, onların sayıca çok ve güçlü olmalarının kendilerine hiçbir fayda sağlama-

dığını haber vermekte ve kötü amellerinin gereği olarak onlara azabı tattırdığını bildirmektedir. Dünya azabının yanı sıra Allah, âhirette de onlara çok çetin bir azap hazırlamıştır.

"O halde ey iman eden akıl sahipleri, Allah'tan korkup sakının!" Ey Allah'ın âyetlerini, ibretli takdir ve hükümlerini anlayıp kavrayan akıl sahipleri! Geçmiş kavimleri, yalanladıkları için helâk eden, hiç şüphesiz onlar gibi olanları da helâk eder. Çünkü iki kesim arasında herhangi bir fark yoktur.

11. Yüce Allah, daha sonra mü'min kullarına, kendilerine indirmiş olduğu Kitabı hatırlatmakta, ondan öğüt almalarını emretmektedir. O, bu Kitabını Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e; insanlığı cahilliğin, küfrün ve isyanın karanlıklarından ilmin, imanın ve itaatin nuruna/aydınlığına çıkartmak için indirmiştir. İnsanlardan kimisi ona iman ederken kimisi iman etmemiştir ki, **"Kim Allah'a iman edip"** farz ve müstehab türünden **"salih ameller işlerse O, onu içinde ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar."** Orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir insanın hatırından geçirmediği pek çok ebedî nimet vardır.

"Allah ona pek güzel rızıklar ihsan eder." Buna karşılık Allah'a ve peygamberlerine iman etmeyenler cehennemliktirler ve onlar da orada ebediyen kalacaklardır.

﴿ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾ ﴾

12- Yedi göğü ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah'tır. Buyruğu/hükmü bunlar arasında iner durur ki böylece Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve yine Allah'ın ilmi ile her şeyi kuşatmış olduğunu bilesiniz.

12. Daha sonra Yüce Allah gökleri, yeri ve onlarda bulunan her şeyi, yedi kat yeri ve onlarda bulunanları, hem de bunlar arasında bulunanları yaratmış olduğunu haber vermektedir. Ayrıca O, buyruğunu/hükmünü de indirmiştir ki bunlar şeriatler ve dinî hükümler demektir. O, bunları kullara öğüt vermek için peygamberlerine vahyetmiştir. Yine kâinatı ve yaratılanların işlerini çekip çevirdiği kevnî ve kaderî buyrukları/hükümleri de bu şekilde inmektedir.

Bütün bunlar ise kulları kendisini tanısınlar, O'nun hem kudretinin hem de ilminin her şeyi kuşattığını bilsinler diyedir. Onlar Rablerini en güzel isimleriyle ve mukaddes vasıflarıyla bilip tanıyacak olurlarsa, O'na ibadet ederler, O'nu severler ve O'na karşı görevlerini yerine getirirler. İşte yaratmakta ve buyrukları indirmekteki amaç da budur: Allah'ı bilmek ve O'na ibadet etmek.

Allah'ın, ilahî tevfike mazhar olan salih kulları bunları yerine getirirken yüz çeviren zalimler, bu görevi yerine getirmekten kaçınmışlardır.

Talâk sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة التحريم

TAHRÎM SÛRESİ

-66-

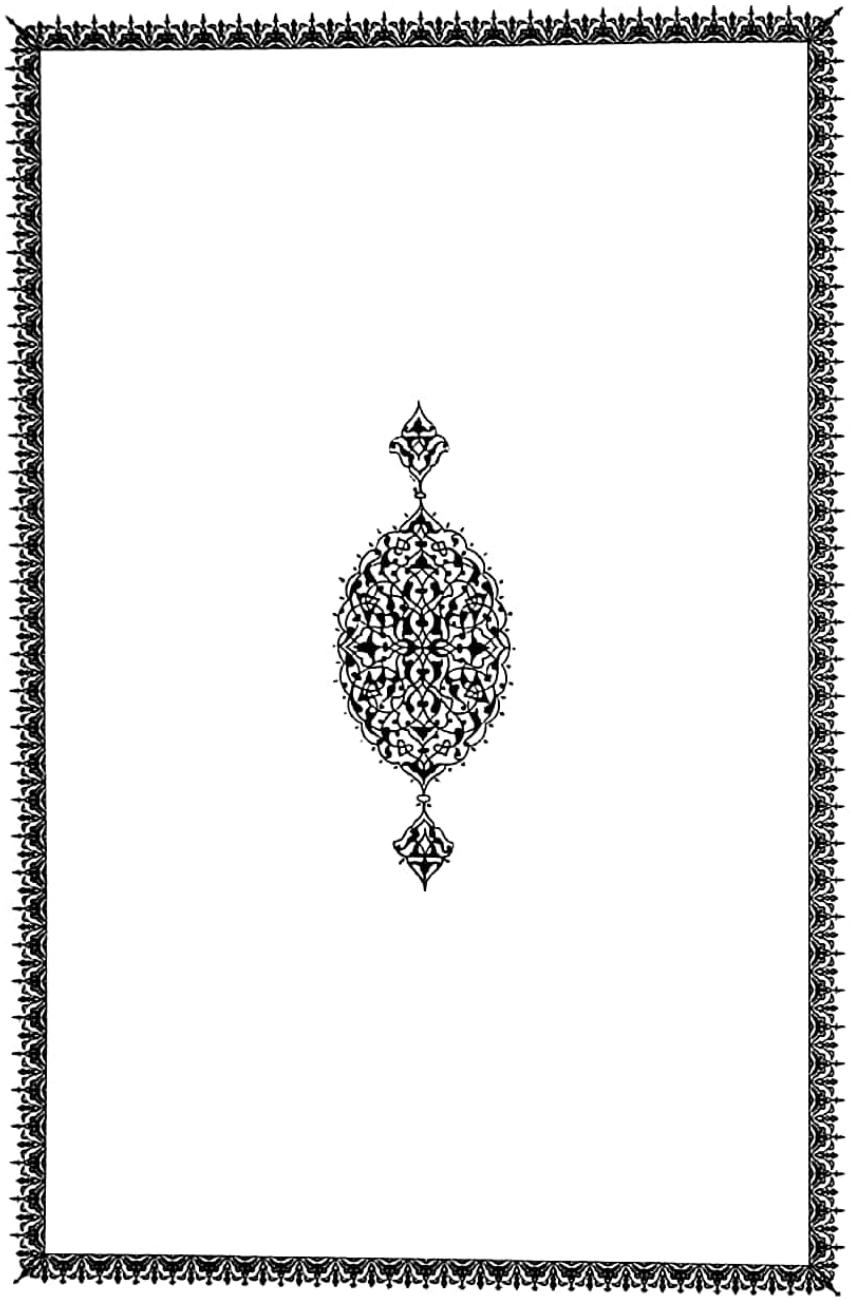

66- TAHRÎM SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 12 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Ey Peygamber! Hanımlarını hoşnut etmek için Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram edersin? Allah çok bağışlayıcıdır, pek merhametlidir.

2- Allah (gerektiğinde) **yeminlerinizi bozmayı size meşru kılmıştır. Allah Mevlânızdır. O, Alîm'dir, Hakîm'dir.**

1. Bu buyruklar, Yüce Allah'tan peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yönelik bir sitemdir. Çünkü o, malum bir olay[15] dolayısıyla eşlerinden birinin gönlünü hoş etmek kastıyla cariyesi Mâriye'yi ya da bal şerbeti içmeyi kendine haram kılmıştı. Bunun üzerine Yüce Allah da bu âyetleri indirdi: **"Ey Peygamber!"** Ey Allah'ın kendisine peygamberlik, risâlet ve vahiy nimetini verdiği kişi! **"Hanımlarını hoşnut etmek için Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram edersin?"** Allah'ın sana ve ümmetine nimet olarak ihsan ettiği hoş ve temiz şeyleri bu şekilde haram kılmak suretiyle zevcelerinin hoşnutluğunu gözetme yoluna niye gidersin? **"Allah çok bağışlayıcıdır, pek merhametlidir."** Bu buyruk, Yüce Allah'ın, Rasûlünü bağışladığını, kınamayı ondan kaldırdığını ve ona merhamet ettiğini açıkça göstermektedir. Ondan sadır olan bu haram kılma da bütün ümmet için genel bir hükmün konmasına vesile olmuştur. Zira Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

2. "Allah (gerektiğinde) **yeminlerinizi bozmayı size meşru kılmıştır."** Bu, bütün mü'minlerin yeminleri hakkında geçerlidir. Yani Yüce Allah, sizlere yeminlerinizi bozmadan önce ondan nasıl döneceğinizi ve yemininizi bozduktan sonra da nasıl kefârette bulunacağınızı belirleyip hükme bağlamıştır.

15 Buhârî, 4912; Müslim, 1474.

Bu da Yüce Allah'ın şu buyruğunda gösterdiği şekilde olur: **"Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı hoş ve temiz şeyleri haram kılmayın ve haddi aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez... Bu** (yeminin) **kefâreti, ailenize yedirdiğinizin orta yollusundan on fakiri doyurmak veya onları giydirmek yahut bir köle azat etmektir. Fakat kim bulamaz ise üç gün oruç tutsun. İşte yemin ettiğiniz takdirde** (ondan dönecek olursanız) **yeminlerinizin kefareti budur."** (el-Mâide, 5/87-89)

Buna göre ister yiyecek, ister içecek, ister cariye gibi Allah'ın helâl kıldığı bir şeyi kendine haram kılan ya da bir işi yapma veya terk etme konusunda Allah adına yemin eden bir kimse daha sonra yemini bozarsa veya bozmak isterse burada sözü geçen kefâreti yerine getirmelidir.

"Allah Mevlânızdır." Yani işlerinizi idare eden, din ve dünyayla ilgili hususlarda sizden kötülükleri giderecek şekilde en güzel yolla sizi görüp gözeten O'dur. Bundan dolayı O, sorumluluktan kurtulabilmeniz için gerektiğinde yeminlerinizden dönmeyi size meşru kılmış ve yolunu belirlemiştir.

"O Alîm'dir;" O'nun ilmi, sizin içinizde sakladıklarınızı da dışa vurduğunuzu da kuşatır. **"Hakîm'dir^;"** O, yarattıkları hakkında verdiği bütün hükümlerde hikmeti sonsuz olandır. Bundan dolayı maslahatlarınıza uygun, hallerinize münasip olduğunu bildiği hükümleri sizin için teşrî' buyurmuştur.

﴿ وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُۥ وَأَعْرَضَ عَنۢ بَعْضٍ ۖ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ مَنْ أَنۢبَأَكَ هَٰذَا ۖ قَالَ نَبَّأَنِىَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٣﴾ ﴾

3- Hani Peygamber, eşlerinden birine (Hafsa'ya) **gizli bir söz söylemişti de o eşi de bu sözü** (Aişe'ye) **bildirmişti. Allah, Peygamber'i bu** (ikisi arasında geçen konuşmadan) **haberdar edince o, bu konuşmanın bir kısmını** (Hafsa'ya) **bildirmiş, bir kısmından da vazgeçip söylememişti. Peygamber, bu durumu eşine haber verince o, 'Bunu sana kim haber verdi?' dedi. O da 'Her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan bana haber verdi.' dedi.**

3. "Hani Peygamber, eşlerinden birine gizli bir söz söylemişti..." Müfessirlerin çoğuna göre bu, mü'minlerin annesi Hafsa *radıyallahu anha*'dır. Peygamber ona gizlice bir söz söylemiş ve bu sözü kimseye bildirmemesini istemişti. O da bunu Aişe *radıyallahu anha*'ya anlatmıştı. Allah da onun Aişe'ye açtığı bu haberi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bildirmiş, Peygamber de Hafsa *radıyallahu anha*'ya söylediklerinin bir bölümünü aktarmış, müsamahakârlığı ve lütfu dolayısıyla da onun söylediklerinin bir bölümünü de ona bildirmemişti. Hafsa *radıyallahu anha* ona, **"'Bunu,"** yani bizden başkasının duymadığı bu haberi **"sana kim haber verdi?' dedi. O da 'Her şeyi bilen"** gizliyi ve açığı bilip hiçbir şey kendisine gizli saklı kalmayan **"ve her şeyden haberdar olan bana haber verdi.' dedi."**

﴿ إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۖ وَإِن تَظَٰهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَىٰهُ وَجِبْرِيلُ وَصَٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ ﴾

4- Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz (ne âlâ)**; çünkü kalpleriniz sapmıştır. Şâyet onun aleyhine birbirinize yardım ederseniz** (bilin ki) **onun dost ve yardımcısı Allah'tır, Cebrail'dir ve salih mü'minlerdir. Ayrıca melekler de onun yardımcısıdır.**

4. "Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz (ne âlâ)**"** Burada hitap, Peygamber efendimizin şerefli iki zevcesi Hafsa ile Aişe *radıyallahu anhuma*'yadır. İkisi de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, sevdiği bir şeyi kendisine haram kılmasına sebep olmuşlardır.

Allah bundan dolayı onlara tevbe etmelerini tavsiye etmekte ve bu sebeple onları azarlamaktadır. Kalplerinin, kendilerine yakışan halden sapmış olduğunu onlara bildirmektedir. Onlara yakışan hal, takvalı olmak, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e saygı göstermek, ona edepli davranmak ve hoşnut olmayacağı işlerden uzak durmaktır.

"Şâyet onun aleyhine birbirinize yardım ederseniz," ona ağır gelen hususlar üzerinde birbirinizle yardımlaşır ve bu haliniz devam ederse "(bilin ki) **onun dost ve yardımcısı Allah'tır, Cebrail'dir ve salih mü'minlerdir. Ayrıca melekler de onun yardımcısıdır."** Yani bunların hepsi, Allah Rasûlünün yardımcılarıdır, ona destek verenlerdir. Bunların yardımını alan bir kimse ise şüphesiz zafere ulaşır. Ona karşı çıkanlar, kim olursa olsun yardıma mazhar olmazlar, yenik düşerler.

İşte bu gerçek, peygamberlerin efendisi için büyük bir fazilet ve şereftir. Çünkü Yüce Allah, hem kendi kerim zatını hem de yarattıklarının en seçkinlerini bu şerefli Rasûl'e yardımcı kılmıştır.

Yine bu buyrukta -açıkça da anlaşıldığı üzere- o şerefli iki hanım, tutumlarını sürdürmekten sakındırılmaktadırlar.

﴿ عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَٰتٍ مُّؤْمِنَٰتٍ قَٰنِتَٰتٍ تَٰٓئِبَٰتٍ عَٰبِدَٰتٍ سَٰٓئِحَٰتٍ ثَيِّبَٰتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾ ﴾

5- (Ey Peygamberin eşleri!) Eğer o sizi boşarsa Rabbi, sizin yerinize ona sizden daha hayırlı olan, müslüman, mümin, itaatkar, tevbe eden, çokça ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verir.

5. Yüce Allah, kadınlara çok ağır ve çok zor gelen bir halle, yani boşanmayla onları uyararak şöyle buyurmaktadır: **"Eğer o sizi boşarsa Rabbi, sizin yerinize ona sizden daha hayırlı... eşler verir."** Yani ona karşı üstünlük taslamaya kalkışmayın. Çünkü o sizi boşayacak olursa herhangi bir darlıkla karşılaşmaz, size mecbur da değildir. O, hem dinleri hem güzellikleri itibarıyla sizden daha hayırlılarını bulabilir ve Allah, sizin yerinize ona daha hayırlı eşler verebilir.

Bu ifade, var olmayan ve var olması da gerekmeyen bir şarta bağlı olan ifadeler kabilindendir. Zira Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onları boşamamıştır. Ama boşasaydı, Yüce Allah'ın sözünü ettiği şekilde bu tür faziletlere sahip eşleri olurdu.

"Müslüman, mümin" Yani hem dinin açık şer'î hükümlerini yerine getirmek anlamına gelen İslâm, hem de dinin akaid ve kalbî amelleri gibi gizli şer'î hükümlerini yerine getirmek demek olan iman vasfına sahip olan eşler...

"İtaatkar," daima itaat eden, **"tevbe eden,"** Allah'ın hoşlanmadığı şeylerden dönen, yani hem Allah'ın sevdiği şeyleri yerine getirme hem de Allah'ın hoşlanmadığı şeylerden tevbe etme sıfatına sahip olanlar; **"çokça ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire,"** yani bir kısmı dul, bir kısmı bakire olan ki böylelikle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* istediği şekilde eşlere sahip olur.

Onlar *-Allah hepsinden razı olsun-* bu uyarı ve tehdidi işitince Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i razı etmeye yöneldiler ve bu hususta ellerini çabuk tuttular. Böylelikle bu vasıflara sahip olmuş ve mü'min hanımlarının en faziletlileri olmuşlardır. Bu da Allah'ın, Rasulü için ancak en mükemmel ve en üstün olan şeyleri tercih ettiğine delildir. Allah, Rasulü için zikri geçen eşlerin onun yanında kalmasına razı olduğuna göre bu, onların kadınların en hayırlıları ve en üstünleri olduğuna delildir.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ ﴾

6- Ey iman edenler! Hem kendinizi hem de ailelerinizi, yakacağı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O (ateşin) başında çok sert ve çok güçlü melekler vardır ki onlar, Allah'ın kendilerine verdiği emirlerde O'na isyan etmezler. Ne emredilirse onu yaparlar.

6. Yani ey Allah'ın kendilerine imanı lütfettiği kimseler! İmanın gereklerini ve şartlarını yerine getirin. **"Hem kendinizi hem de ailelerinizi, yakacağı insanlar ve taşlar olan,"** bu korkunç niteliklere sahip **"ateşten koruyun."**

Kişinin kendini koruması; nefsini Allah'ın emirlerini yerine getirmeye, yasaklarından kaçınmaya mecbur etmesi, Allah'ı gazaplandıran ve azabı gerektiren şeylerden de tevbe etmesiyle olur. Aileyi ve çocukları korumak ise onları edeplendirmek, eğitip öğretmek, Allah'ın emirlerini yerine getirmeye teşvik etmekle olur. Kul, hem kendisi hakkında hem de idaresi ve tasarrufu altında bulunanlara Allah'ın emirlerini uygulamadıkça kurtulamaz.

Yüce Allah'ın ateşi bu vasıflarla nitelendirmesi, kullarının, O'nun emirlerine karşı gevşeklik göstermekten kaçınması içindir. Yüce Allah'ın **"yakacağı insanlar ve taşlar olan..."** buyruğu, şu buyruğa benzemektedir: **"Gerçekten siz de, Allah'tan başka taptıklarınız da cehennemin odunusunuz. Siz oraya gireceksiniz."** (el-Enbiyâ, 21/98)

"O (ateşin) **başında çok sert ve çok güçlü melekler vardır."** Bunların huyları serttir. Azarları çetindir. Sesleri korkutucu, görünüşleri de dehşet vericidir. Güç ve kuvvetleriyle cehennemlikleri hakir ve zelil ederler. Onlara Allah'ın emirlerini uygularlar ki Allah da cehennemliklere azabı kaçınılmaz kılmış ve bu çetin cezayı belirlemiştir.

"Onlar, Allah'ın kendilerine verdiği emirlerde O'na isyan etmezler. Ne emredilirse onu yaparlar." Bu da o şerefli meleklere bir övgüdür ve onların, bütün emirlerinde Allah'a itaat ettiklerini ve O'na boyun eğdiklerini göstermektedir.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ ﴾

7- Ey küfre sapanlar! Bugün (boşuna) **özür dilemeyin. Siz ancak yaptıklarınızın cezasını çekiyorsunuz.**

7. Yüce Allah, Kıyamet gününde kâfirleri böylece azarlayacaktır. Onlara şöyle diyecektir: **"Ey küfre sapanlar! Bugün** (boşuna) **özür dilemeyin."** Çünkü özür dileme vakti geçmiş bulunuyor. Bunun faydası da yok. Şimdi geriye amellerin karşılığının verilmesinden başka bir şey kalmamıştır. Sizler ise dünyadayken Allah'ı inkâr edip küfre sapmaktan, O'nun âyetlerini yalanlamaktan, peygamberlerine ve dostlarına karşı savaş açmaktan başka bir şey yapmadınız.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ تُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَٱغْفِرْ لَنَآ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾ ﴾

8- Ey iman edenler! Nasûh/samimi bir tevbeyle Allah'a tevbe edin. Umulur ki Rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. O gün Allah, Peygamberi ve onunla beraber iman edenleri mahcub etmeyecektir. Onların nurları önlerinden ve sağlarından gidecektir. Onlar da şöyle diyecektir: 'Rabbimiz! Bizim için nurumuzu tamamla ve bizi bağışla! Çünkü Sen her şeye kadirsin!'

8. Yüce Allah, bu âyette "nasûh tevbe"yi emretmekte ve bundan dolayı kötülükleri örtme, cennete girme ve kurtuluşa erme vaadinde bulunmaktadır.

Kıyamet gününde mü'minler imanların nurunun aydınlığında yürüyecekler, onun verdiği rahat ve huzurdan istifade edeceklerdir. Münâfıklara verilen nurların söndürüldüğünü gördükleri vakit korkacaklar ve Yüce Allah'tan nurlarını tamamlamasını dileyeceklerdir. Allah da onların dualarını kabul edecek, beraberlerindeki nur ve yakînle birlikte onları nimet dolu cennetlere, pek kerîm olan Rabbin komşuluğuna ulaştıracaktır. Bütün bunlar ise "nasûh tevbe"nin sonuçlarındandır.

Nasûh tevbe ise Allah için, Allah'ın rızasından başka bir şey gözetmeyerek, O'na yakınlaşmak maksadıyla ve bütün günahları kapsayacak şekilde yapılan kapsamlı bir tevbe olup bütün hallerde de bu tevbeyi sürdürmek demektir.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴾

9- Ey Peygamber! Kâfirlere ve münâfıklara karşı cihâd et ve onlara karşı sert ol! Onların yeri cehennemdir! O, ne kötü bir dönüş yeridir!

9. Yüce Allah, Peygamberine, kâfir ve münâfıklara karşı cihad etmeyi ve bu hususta onlara karşı sert davranmayı emretmektedir.

Bu cihad, hem onlara karşı delil ortaya koymayı, hem onları güzel öğütlerle davet edip izlemekte oldukları türlü sapıklıkları çürütmeyi, hem de Allah'ın çağrısını kabul etmeyen ve hükmüne boyun eğmeyen kimselere karşı silahla savaşmayı kapsamaktadır. İşte davetten yüz çevirenlere karşı bu şekilde cihad edilir ve onlara sert davranılır. Birinci (davet) aşamasında ise en güzel yol hangisiyse o şekilde davranılır.

Kâfir ve münâfıklar için dünyada bir azap vardır. Bu da Allah'ın, Rasûlünü ve taraftarlarını onlara musallat etmesi ve onların da onlarla cihad etmeleridir. Ahirette de onlar için ateş azabı vardır. Bu ise her bedbaht ve hüsrana uğramış kimsenin varacağı çok kötü bir âkıbettir.

﴿ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱمْرَأَتَ نُوحٍ وَٱمْرَأَتَ لُوطٍ ۖ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَٰلِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ٱبْنِ لِى عِندَكَ بَيْتًا فِى ٱلْجَنَّةِ وَنَجِّنِى مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ٱبْنَتَ عِمْرَٰنَ ٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتْ مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾ ﴾

10- Allah, kâfirlere Nûh'un karısı ile Lût'un karısını misal verir: Bunların ikisi de kullarımızdan iki kulun nikâhı altında idiler. İkisi de kocalarına (din davalarında) **hainlik ettiler de kocalarının Allah'a karşı kendilerine hiçbir faydaları olmadı. İkisine de 'Ateşe girenlerle beraber siz de girin!' dendi.**

11- Allah iman edenlere de Firavun'un karısını misal verir: Hani o 'Rabbim! Benim için katında, cennette bir ev yap ve beni Firavun'dan ve onun amelinden kurtar. Beni bu zalim toplumdan kurtar.' demişti.

12- Bir de iffetini koruyan İmrân kızı Meryem'i (müminlere misal verir). **Biz ona ruhumuzdan üfürmüştük. O, Rabbinin kelimelerini de Kitaplarını da tasdik etmişti ve itaatkarlardandı.**

Bunlar Yüce Allah'ın mü'minlere ve kâfirlere verdiği iki örnektir. Böylelikle Yüce Allah, onlara kâfirin mü'minle ilişkisinin ve ona yakın olmasının, ona hiçbir fayda sağlayamayacağını, mü'minin kâfirle ilişkisinin de -görevlerini yerine getirmesi şartı ile- kendisine herhangi bir zararının olmayacağını açıklamaktadır.

Sanki bu buyruklarda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hanımları isyana yönelmekten sakındırılmakta, onların Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile olan ilişki ve yakınlıklarının -kötülük işlemeleri halinde- kendilerine hiçbir fayda sağlamayacağına işaret edilmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

10. "Allah, kâfirlere Nûh'un karısı ile Lût'un karısını misal verir. Bunların," bu kadınların **"ikisi de kullarımızdan iki kulun,"** Nûh ve Lût'un *-ikisine de selam olsun-* nikâhı altında idiler. **"İkisi de kocalarına,"** kocalarının dini üzere olmamakla din davalarında **"hainlik ettiler."** Yoksa onların nesep ve namus noktasında bir hainlikleri kastedilmiş değildir. Çünkü hiçbir peygamberin hanımı, hâyâsızlık işlememiştir ve Allah hiçbir peygambere hâyâsızlık yapan bir eş vermemiştir. **"Kocalarının,"** yani Nûh ve Lût'un **"Allah'a karşı kendilerine,"** hanımlarına **"hiçbir faydaları olmadı. İkisine de 'Ateşe girenlerle beraber siz de girin.' dendi."**

11. "Allah iman edenlere de Firavun'un karısını misal verir." Adı, Muzâhim kızı Âsiye *radıyallahu anha* idi. **"Hani o 'Rabbim! Benim için katında, cennette bir ev yap ve beni Firavun'dan ve onun amelinden kurtar. Beni bu zalim toplumdan kurtar.' demişti."** Yüce Allah, bu buyruklarıyla onu iman sahibi olmak, Rabbine yalvarıp yakarmak, en değerli şeyi Rabbinden dilemiş olmakla nitelendirmektedir ki bu da cennete girmek, şanı yüce ve kerim olan Rabbe komşu olmaktır.

Ayrıca o, Rabbinden kendisini Firavun'un fitnesinden, kötü amellerinden ve her bir zalimin fitnesinden korumasını da dilemişti. Yüce Allah da onun duasını kabul etmiş, kâmil bir iman ve tam bir sebat içinde, fitnelerden de kurtulmuş olarak yaşamasını takdir buyurmuştur.

Bundan dolayı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Erkeklerden pek çok kişi kemâle ermiştir. Kadınlardan ise yalnız İmran kızı Meryem,*

Muzâhim kızı Âsiye ve Huveylid kızı Hatice kemâle ermiştir. Âişe'nin diğer kadınlara üstünlüğü ise tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir."[16]

12. "Bir de iffetini koruyan İmrân kızı Meryem'i" misal verir. O, dininin kemâli, iffet ve nezahetinin üstünlüğü sebebiyle namusunu her türlü hâyâsızlıktan tam anlamıyla korumuştu.

"Biz ona ruhumuzdan üfürmüştük." Cibril *aleyhisselam* gömleğinin yakasından üflemiş ve onun bu üflemesi, Meryem *radıyallahu anha*'ya ulaşmıştı. Ondan da pek kerim bir rasûl, pek büyük bir önder olan İsa *aleyhisselam* doğmuştu.

"O, Rabbinin kelimelerini de, Kitaplarını da tasdik etmişti." Bu, onun ilim ve marifetle vasıflandırıldığını göstermektedir. Çünkü Allah'ın kelimelerini tasdik etmek, O'nun hem dinî buyruklarını, hem de kaderî hükümlerini tasdik etmeyi kapsar.

Kitaplarını tasdik etmek ise tasdikin kendisiyle gerçekleşeceği hususları bilmeyi de kapsar. Bu da ancak ilim ve amelle olur. Bundan dolayı Yüce Allah, **"itaatkarlardandı"** buyurmaktadır. Yani gönülden, korku ve saygıyla boyun eğmek suretiyle Allah'a devamlı itaat edenlerdendi.

Bu da onun kemâl derecesinde amel vasfına sahip olduğunu göstermektedir. O *-Allah ondan razı olsun-* bir sıddîka idi. Sıddîklık ise ilim ve amelin kemâl derecesinde olması demektir.

Tahrîm sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Allah'a hamdolsun.

16 Buhârî, Enbiyâ 32, 46; Müslim, Fedâilu's-Sahâbe 70, Et'ime 31.

سورة الملك

MÜLK SÛRESİ

-67-

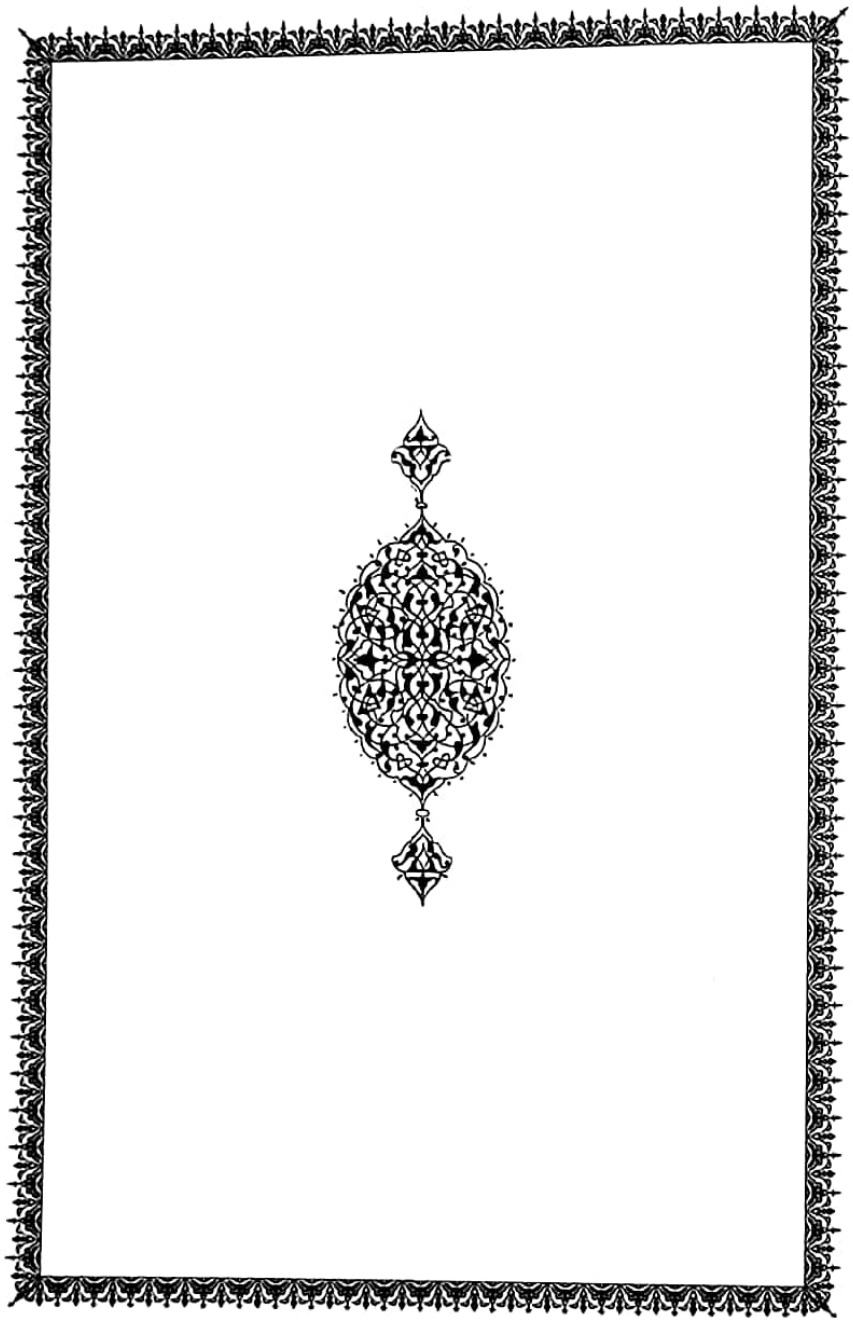

67- MÜLK SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 30 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝١﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Mutlak hükümranlık elinde olanın şanı ne yücedir! O, her şeye kâdirdir.

1. "Mutlak hükümranlık elinde olanın şanı ne yücedir!" O, pek büyüktür, pek yücedir, hayrı pek çoktur, ihsanı her şeyi ve herkesi kuşatmıştır.

O'nun azametinin bir tecellisi de ulvî ve süflî âlemin hükümranlığının ve tasarrufunun yalnızca O'nun elinde bulunmasıdır. Bu âlemi yaratan O'dur. Hikmetine bağlı olarak hem kaderî hükümleriyle hem de dinî hükümleriyle dilediği şekilde bu âlemde yalnız O tasarruf eder.

"O, her şeye kâdirdir." Yani O'nun büyüklüğünün bir tecellisi de her şeye güç yetirmesi demek olan kemâl derecesindeki kudretidir. O, gökler ve yer gibi var ettiği tüm mahlukatı bu kudretiyle yaratmıştır.

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ۝٢﴾

2- Hanginiz daha güzel amelde bulunacak diye sizi sınamak için ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, Azîz'dir, Ğafûr'dur.

2. "Hanginiz daha güzel," daha ihlâslı ve daha doğru **"amelde bulunacak diye sizi sınamak için ölümü ve hayatı yaratan O'dur."** Kulları hakkında önce onlara hayat vermeyi, sonra da onları öldürmeyi takdir buyurmuştur.

Yüce Allah, kullarını bu dünyada yaratmış, onlara buradan başka yere göçeceklerini haber vermiş ve onlara birtakım emirler verip yasaklar koymuştur. Emrine aykırı olan arzu ve isteklerle onları denemektedir. Allah'ın emrine sıkı sıkıya bağlanan kimseye Allah, dünyada da, âhirette de en güzel şekilde mükâfat

verir. Nefsinin isteklerine meyleden, onların arkasından giderek Allah'ın emrini bir kenara iten kimselere ise çok kötü bir ceza vardır.

"O Azîz'dir," herkesi kendi Zatına boyun eğdirdiği, bütün yaratılanları emir ve hükümlerine bağladığı kamil izzet tümüyle yalnız O'nundur.

"Ğafûr'dur." Günahkârları kusur işleyenleri ve hata içinde olanları -özellikle de tevbe edip kendisine yöneldikleri takdirde- bağışlayandır. O, onların tüm günahlarını bağışlar. İsterse bu günahları göğün tepesine kadar ulaşsın. Onların günahları dünyayı dolduracak kadar olsa dahi O, onların kusurlarını örter.

﴿ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبۡعَ سَمَٰوَٰتٖ طِبَاقٗاۖ مَّا تَرَىٰ فِى خَلۡقِ ٱلرَّحۡمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٖۖ فَٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ هَلۡ تَرَىٰ مِن فُطُورٖ ۝٣ ﴾

3- Yedi göğü kat kat/uyum içinde yaratan O'dur. Rahmân'ın yaratmasında/yarattığında hiçbir düzensizlik göremezsin. Haydi gözünü çevir de bir daha bak bakalım, herhangi bir delik/gedik görebilecek misin?

3. "Yedi göğü kat kat/uyum içinde yaratan O'dur." Bu göklerin biri diğerinin üstündedir. Bunlar hepsi tek bir tabaka değildir, kat kattır. O, bunları gâyet güzel ve son derece sağlam olarak yaratmıştır.

"Rahmân'ın yaratmasında/yarattığında hiçbir düzensizlik göremezsin." Yani herhangi bir dengesizlik ve tutarsızlık bulamazsın. Hiçbir bakımdan dengesizlik ve tutarsızlık söz konusu olmadığına göre bunlar, tam anlamıyla güzel ve uyumlu demektir. Rengi, görünüşü, yüksekliği, içinde bulunan güneş, ay, ışık saçan yıldızlar, gezegenler vb. ile her bakımdan birbirleriyle uyum gösterirler.

Göklerdeki mükemmellik bilinen bir husus olduğu için Yüce Allah onun dört bir tarafına tekrar tekrar bakarak hakkında iyice düşünmeyi emretmekte ve şöyle buyurmaktadır: **"Haydi gözünü çevir de bir daha"** ibretle bakmak maksadıyla tekrar oraya **"bak bakalım herhangi bir delik/gedik görebilecek misin?"** Herhangi bir eksiklik ya da dengesizlik bulabilecek misin?

﴿ ثُمَّ ٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ كَرَّتَيۡنِ يَنقَلِبۡ إِلَيۡكَ ٱلۡبَصَرُ خَاسِئٗا وَهُوَ حَسِيرٞ ۝٤ ﴾

4- Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak! Ama gözün, aciz ve bitkin olarak dönecektir.

4. "Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak." Bundan kasıt, bakmayı çokça tekrarlamaktır. **"Ama gözün, aciz ve bitkin olarak dönecektir."** Yani orada herhangi bir dengesizlik ya da bir çatlak göremeyeceksin. İstersen bu hususta bütün gayretini ortaya koymuş ol! Daha sonra Yüce Allah, göğün güzelliğini açıkça söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَلَقَدۡ زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنۡيَا بِمَصَٰبِيحَ وَجَعَلۡنَٰهَا رُجُومٗا لِّلشَّيَٰطِينِۖ وَأَعۡتَدۡنَا لَهُمۡ عَذَابَ ٱلسَّعِيرِ ۝٥ ﴾

5- Andolsun Biz, (dünyaya) **en yakın göğü kandillerle süsledik ve onları şeytanlara atış taneleri yaptık. Onlar için çılgın alevli bir azap da hazırladık.**

5. "Andolsun Biz," sizin görmekte olduğunuz ve size yakın olan "(dünyaya) **en yakın göğü kandillerle"** nur ve aydınlıkları itibarıyla birbirinden farklı olan yıldızlarla **"süsledik."**

Şâyet semadaki yıldızlar olmasaydı, orası güzelliği ve göz alıcılığı bulunmayan kapkaranlık bir tavan gibi olurdu. Ancak Yüce Allah, bu yıldızları semâya bir süs, bir güzellik ve bir aydınlık kılmıştır. Bunların aydınlığıyla karanın ve denizin karanlıklarında gidilecek yerin yolu bulunur.

Yüce Allah'ın dünya semâsını kandillerle süslemiş olduğunu haber vermesi, pek çok yıldızın yedi kat semânın üstünde olmasına aykırı değildir. Çünkü semâlar şeffaftır. Bu yolla da dünyaya yakın olan semânın süsü de -yıldızlar orada bulunmasalar dahi- gerçekleşmiş olmaktadır.

"Onları," yani (yıldızlar demek olan) kandilleri, semânın haberini kulak hırsızlığıyla öğrenmek isteyen **"şeytanlara atış taneleri yaptık."** Yüce Allah, bu yıldızları şeytanların oradaki haberleri alıp dünyaya götürmelerine karşı semâ için bir koruma aracı kılmıştır. İşte yıldızlardan gelen bu alevli ateşleri Yüce Allah, dünyada şeytanlar için hazırlamıştır.

"Onlar için" âhirette **"çılgın alevli bir azap da"** Allah'a karşı isyan edip kullarını saptırdıkları için **"hazırladık."**

﴿ وَلِلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡ عَذَابُ جَهَنَّمَۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ۝٦ ﴾

6- Rablerini inkâr edenlere de cehennem azabı vardır. O, ne kötü bir dönüş yeridir!

6. O şeytanlara uyan kâfirler de onlar gibidir. Allah, onlar için de cehennem azabını hazırlamıştır. Bundan dolayı şöyle buyrulmaktadır: **"Rablerini inkâr edenlere de cehennem azabı vardır. O, ne kötü bir dönüş yeridir!"** Oraya girecekler, en ileri derecede hakir düşürülecek ve zelil edileceklerdir.

﴿ إِذَآ أُلۡقُواْ فِيهَا سَمِعُواْ لَهَا شَهِيقٗا وَهِيَ تَفُورُ ٧ ﴾

7- Oraya atıldıklarında onun, fokur fokur kaynarken çıkardığı korkunç sesini işitirler.

7. **"Oraya"** hakir düşürülerek ve zelil kılınarak **"onun, fokur fokur kaynarken çıkardığı korkunç,"** oldukça yüksek ve dehşetli **"sesini işitirler."**

﴿ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلۡغَيۡظِۖ كُلَّمَآ أُلۡقِيَ فِيهَا فَوۡجٞ سَأَلَهُمۡ خَزَنَتُهَآ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ نَذِيرٞ ٨ ﴾

8- Öfkesinden nerede ise çatlayacak olur. İçine bir grup atıldığı her defasında oranın bekçileri onlara, 'Size bir uyarıcı (peygamber) **gelmemiş miydi?' diye sorarlar.**

8. **"Öfkesinden nerede ise çatlayacak olur."** Yani onun yapısı neredeyse birbirinden ayrılıp dağılacak, kâfirlere karşı olan aşırı öfkesinden dolayı birbirinden kopup uzaklaşacak gibidir. Hal böyleyken kâfirler oraya varacaklarında onlara ne yapacağını düşünebiliyor musun?

Daha sonra cehennem bekçilerinin cehennemlikleri azarlayacakları belirtilerek şöyle buyrulmaktadır: **"İçine bir grup atıldığı her defasında oranın bekçileri onlara, 'Size bir uyarıcı** (peygamber) **gelmemiş miydi?' diye sorarlar."** Yani cehennem azabını hak edeceğiniz sanki size haber verilmemiş gibi, sanki uyarıcılar bu azabı size bildirerek sizi sakındırmamış gibi bir haliniz var.

﴿ قَالُواْ بَلَىٰ قَدۡ جَآءَنَا نَذِيرٞ فَكَذَّبۡنَا وَقُلۡنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَيۡءٍ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا فِي ضَلَٰلٖ كَبِيرٖ ٩ ﴾

9- Onlar da şöyle derler: 'Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz yalanlamış ve «Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz.» demiştik.'

9. Böylece hem kendilerine gelenleri yalanlamış olduklarını, hem de Allah'ın bütün indirdiklerini toptan yalanlamış olduklarını haber vereceklerdir. Bununla da yetinmeyerek kendilerini uyarıp korkutan ve gerçekte hidâyet üzere bulunup hidâyete ileten peygamberlerin sapık olduklarını söylediklerini, hatta bununla da yetinmeyerek bu sapıklıklarının pek büyük olduğunu da ileri sürdüklerini açıklamaktan geri kalmayacaklardır. Böyle bir inat, kibir ve zulmün bir benzeri görülmüş müdür?

﴿ وَقَالُواْ لَوۡ كُنَّا نَسۡمَعُ أَوۡ نَعۡقِلُ مَا كُنَّا فِيٓ أَصۡحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ١٠ ﴾

10- Yine derler ki: "Eğer dinleseydik veya aklımızı kullanmış olsaydık şimdi cehennemlikler arasında olmazdık."

10. Bu sözleriyle kendilerinin hidâyet bulmaya ve doğru yolu izlemeye layık kimseler olmadıklarını itiraf ederler. Yine kendilerinin hidâyet bulma yollarına sahip olmadıklarını da açıklamış olurlar. Bu (hidayet) yollarından biri, Allah'ın indirdiklerini ve peygamberlerin gönderdiklerini dinlemektir. Diğeri de kişiye faydalı olan, onun eşyanın gerçek mahiyetini bilmesini sağlayan, hayrı tercih ettiren ve kötü âkıbete götüren her bir hususta da uzak kalmasını emreden akıldır. Ama onların ne dinleyen kulakları, ne de düşünen akılları vardır.

Yakîn ve irfan ehli, doğruluk ve iman sahibi kimseler ise böyle değildir. Onlar, imanlarını peygamberlerin getirdikleri sem'î (işitmeye dayalı naklî) delillerle desteklediler. Allah'tan geleni, Allah'ın Rasûlünün getirdiğini dinlediler, öğrendiler ve gereğince amel ettiler. Yine imanlarını hidâyeti sapıklıktan, güzeli çirkinden ve hayrı şerden ayırt etmeye yarayan aklî delillere de kulak verdiler.

Onların imanları, Yüce Allah'ın kendilerine lütfettiği kadarıyla akılla kavranılan ve nakille bildirilen gerçeklere uymak şeklindedir. Lütfunu dilediği kimselere veren, kullarından dilediği kimselere ihsanda bulunan ve hayra elverişli olmayanları da tevfikine mazhar kılmayan Allah'ın şanı ne yücedir!

﴿ فَٱعۡتَرَفُواْ بِذَنۢبِهِمۡ فَسُحۡقٗا لِّأَصۡحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ١١ ﴾

11- Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık (Allah'ın rahmetinden) **uzak olsun, o alevli cehennemin mahkûmları!**

11. Yüce Allah, cehenneme giren, zulüm ve inatlarını da itiraf eden bu kimseler hakkında şöyle buyurmaktadır: **"Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık** (Allah'ın rahmetinden) **uzak olsun, o alevli cehennemin mahkûmları!"** Bedbaht olsunlar, hüsrana uğrasınlar!

Onlar ne kadar bedbahttırlar ve ne kadar büyük bir helake duçar olmuşlardır! Çünkü Allah'ın mükâfatını elden kaçırmışlar, üstelik bedenlerini alev alev yakan ve kalplerine kadar tırmanan cehennem ateşine ayrılmamak üzere girmişlerdir.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾ ﴾

12- Rablerinden gıyâben korkanlar var ya, işte onlar için mağfiret ve büyük bir mükafat vardır.

12. Yüce Allah, günahkâr ve bedbahtların durumunu beyan ettikten sonra bahtiyarların ve iyilikler yapanların niteliklerini belirterek şöyle buyurmaktadır: **"Rablerinden gıyâben korkanlar var ya,"** yani Allah'tan başka hiçbir kimsenin kendilerini görmediği halleri de dahil her hallerinde Rablerinden korkan ve O'na isyanı gerektiren işlere yönelmeyen, kendilerine vermiş olduğu emirlerde de kusurlu hareket etmeyen kimseler; **"işte onlar için"** günahlarına **"mağfiret,"** Allah günahlarını bağışlayıp kendilerini günahlarının kötülüklerinden ve cehennem azabından koruyacak **"ve"** onlar için **"büyük bir mükafat vardır."**

Bu mükafat, Allah'ın onlara cennette hazırlamış olduğu ebedî nimetler, pek büyük mülk, kesintisiz lezzetler, köşkler, pek yüksek konaklar, oldukça güzel huriler ve hizmetçilerdir. Bütün bunlardan daha büyük olmak üzere de Rahmân'ın, cennetliklere ihsan edeceği rızasıdır.

﴿ وَأَسِرُّوا۟ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُوا۟ بِهِۦٓ ۖ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ ﴾

13- Sözünüzü ister gizleyin, ister açıkça söyleyin (fark etmez); **çünkü O, kalplerde olanı bilendir.**

13. Bu buyrukla Yüce Allah, ilminin genişliğini, en gizli hususlardan haberdar oluşunun kapsamlılığını haber vermekte ve şöyle buyurmaktadır:

"Sözünüzü ister gizleyin, ister açıkça söyleyin." Her ikisi de O'nun için birdir; bunların hiçbiri O'na gizli kalmaz.

"Çünkü O, kalplerde olanı bilendir." Kalplerdeki niyetleri ve iradeleri bile çok iyi bildiğine göre ya görülüp işitilen söz ve davranışların durumu ne olur?

﴿ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ ﴾

14- Yaratan bilmez mi hiç? O, Lâtif'tir, her şeyden haberdardır.

14. Daha sonra Yüce Allah, ilmine aklî bir delil göstererek şöyle buyurmaktadır: **"Yaratan bilmez mi hiç?"** Varlıkları yaratan ve onlara en sağlam şekli ve en güzel sureti veren, nasıl olur da yarattığı şeyi bilmez?

"O Lâtif'tir, her şeyden haberdardır." O'nun ilmi ve haberdar oluşu o kadar incelikleri de kuşatır ki O, gizlilikleri, kalpleri, saklı tutulanları ve gaybı dahi bilir. Çünkü **"O, gizli olanı da, gizlinin gizlisini de bilendir."** (Tâhâ, 20/7)

"Lâtif" isminin manaları arasında şu da vardır: O, kuluna ve dostuna karşı lütufkârdır. İyilikleri ve ihsanı onun fark edemeyeceği yerlerden önüne sürer. Ummadığı, beklemediği yerlerden onu kötülüklere karşı korur. Hiçbir şekilde kulun hatırından geçirmediği pek çok sebeple onu en yüksek mertebelere yüceltir. Hatta hoşuna gitmeyen şeyleri ona tattırarak bu şekilde onu en üstün ve sevilen şeylere, en değerli hedeflere ulaştırır.

﴿ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُوا۟ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا۟ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾ ﴾

15- Yeryüzünü sizin için emre amade kılan O'dur. O halde onun omuzlarında yürüyün ve Allah'ın (oradaki) **rızkından yiyin. Dirilip toplanma O'na olacaktır.**

15. Yani yeri sizin emrinize veren ve size boyun eğdiren O'dur. Böylelikle ağaç dikmek, bina yapmak, sürüp ekmek gibi ihtiyacınız olan her bir şeyi yapabilirsiniz. Aynı şekilde pek uzak yerlere ve bölgelere ulaşmanızı sağlayacak yollar da açmıştır orada.

"O halde" rızkınızı aramak ve kazanç elde etmek maksadıyla **"onun omuzlarında yürüyün ve Allah'ın** (oradaki) **rızkından yiyin. Dirilip toplanma O'na olacaktır."** Yani sizler, Allah'ın sizin için bir imtihan ve âhiret yurduna ulaşmak üzere bir yol kılmış olduğu bu dünya yurdundan göç edip öldükten sonra diril-

tileceksiniz ve iyi ya da kötü amellerinizin karşılığını size vermesi için Allah'ın huzurunda toplanacaksınız.

﴿ ءَأَمِنتُم مَّن فِي ٱلسَّمَآءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِي ٱلسَّمَآءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ ﴾

16- Gökte olanın sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz? Bir de bakmışsınız ki yer, durmadan çalkalanıyor!

17- Yahut gökte olanın üzerinize çakıl taşı yağdıran bir rüzgâr göndermeyeceğinden emin mi oldunuz? Benim uyarımın (akıbetinin) **nasıl olduğunu yakında anlayacaksınız!**

18- Andolsun onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Peki, Benim, (yalanlamalarına verdiğim) **cevap nasılmış!?**

16. Bu buyruklar, azgınlığını sürdüren, haddi aşan ve ibretli cezayı gerektiren isyanını sürdüren kimselere, cezaya çarptırılacaklarına dair bir tehdittir. Şöyle buyurmaktadır: **"Gökte olanın,"** yani varlıkların üstünde olan Yüce Allah'ın **"sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz? Bir de bakmışsınız ki yer, durmadan çalkalanıyor!"** Siz helâk oluncaya kadar sizleri sallayıp sarsıyor.

17. "Yahut gökte olanın üzerinize" semâdan **"çakıl taşı yağdıran"** sizi taşa tutan **"bir rüzgâr göndermeyeceğinden"** ve böylece Allah'ın sizden intikam almayacağından **"emin mi oldunuz? Benim uyarımın** (akıbetinin) **nasıl olduğunu yakında anlayacaksınız."** Peygamberlerin ve onlara gönderdiğim kitapların sizleri korkuttukları azabın size nasıl geleceğini göreceksiniz. O bakımdan yerden yahut semâdan size bir cezanın gelmesinden kendinizi güven içinde hissedişinizin size faydası olacağını sanmayın. Er ya da geç yaptığınızın âkıbetini tadacaksınız.

18. Sizden öncekiler de sizin gibi yalanlamışlardı. Yüce Allah, onları helâk etti. Allah'ın onların yalanlamasına nasıl cevap verdiğine bir bakın. Ahiret azabından daha önce dünyadayken azaplarını onlara tattırdı. O halde onların başına gelenin size gelip çatmasından sakınmalısınız.

﴿ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَ ۚ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍۭ بَصِيرٌ ﴾

19- Üstlerinde kanatlarını açıp kapayarak uçan kuşları görmezler mi? Onları (havada) **Rahmân'dan başkası tutmuyor. Şüphesiz O, her şeyi görendir.**

19. Bu buyruk, Yüce Allah'ın emrinde olan, kendilerine de havayı ve atmosfer boşluğunu amade kıldığı kuşların durumuna ibretle bakmaya bir teşvik ve bakmamaktan dolayı da bir azardır. Kuşlar havada uçmak üzere kanatlarını açarlar, inmek için de kendilerine doğru çekip kaparlar. Böylelikle istek ve ihtiyaçlarına uygun olarak hava boşluğunda adeta yüzerler.

"Onları (havada) **Rahmân'dan başkası tutmuyor."** Onlara hava boşluğunu amade kılan, vücut yapılarını ve yaratılışlarını uçmaya elverişli halde yaratan O'dur. Kuşların durumuna bakıp da ondan ibret alan kimse, yüce Yaratıcının kuvvetini ve Rabbânî inâyetini görür. Kendisinden başka hiçbir kimseye ibadet edilmemesi gereken biricik yegane mabudun O olduğunu anlar.

"Şüphesiz O, her şeyi görendir." Kullarını kendilerine uygun olarak ve hikmetinin gereğine göre çekip çeviren O'dur.

﴿ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ ﴾

20- Hani, Rahmân'ın dışında (O'na karşı) **size yardım edecek olan askerleriniz de kimmiş? Kâfirler ancak bir aldanış içindedirler.**

20. Yüce Allah, emrinden uzaklaşan, hakka karşı çıkan ve azgınlaşan kimselere şöyle hitap etmektedir: **"Hani, Rahmân'ın dışında** (O'na karşı) **size yardım edecek olan askerleriniz de kimmiş?"** Yani Rahmân olan Allah size bir kötülük murat ederse size yardıma gelerek O'nun azabını sizden geri çevirecek olan kimdir?

Düşmanlarınıza karşı Rahmân olan Allah'tan başka size kim yardım edebilir? Yardım eden, güçlü kılan, zelil eden O'dur. O'nun dışındaki varlıklar ise bir kula yardımcı olmak üzere bir araya gelseler, kim olursa olsun, zerre ağırlığı kadar dahi ona faydalı olamazlar.

Kâfirlerin, Rahmân olan Allah'tan başka hiçbir kimsenin kendilerine yardım edemeyeceğini bilmelerine rağmen küfürlerini sürdürmeleri sadece bir aldanıştır, bir akılsızlıktır.

﴿ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا۟ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ ﴾

21- Peki ya O, rızkını kesiverirse size rızık verebilecek olan kimdir? Hayır, onlar inatla azgınlık etmekte ve haktan kaçmaktadırlar.

21. Rızkın tümü Allah'tandır. Eğer O, size verdiği rızkı kesecek olursa rızkınızın size gelmesini sağlayacak olan kimdir? Varlıklar kendi rızıklarını temin edemezler ki başkalarına verebilsinler! O halde kullarının sahip olduğu ne kadar nimet varsa, hepsini veren ve hepsinin sahibi olan Allah'tan başka ibadete layık olan yoktur.

"Hayır, onlar," yani kâfirler **"inatla azgınlık etmekte ve"** hakka karşı katılaşıp yumuşamamakta ve haktan uzaklaşıp **"kaçmaktadırlar."**

﴿ أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ ﴾

22- Şimdi yüz üstü kapaklanmış bir halde yürüyen kimse mi daha doğru yoldadır, yoksa dosdoğru bir yol üzere dimdik yürüyen kimse mi?

22. Şu iki şahıstan hangisi doğru yoldadır? Sapıklık içinde kaybolmuş, gırtlağına kadar küfre gömülmüş, kalbi baş aşağı çevrilmiş, böylelikle hakkı batıl batılı da hak olarak gören kimse mi? Yoksa hakkı bilen, onu tercih eden, gereğince amel eden, sözlerinde, davranışlarında ve bütün hallerinde dosdoğru yol üzerinde yürüyen kimse mi?

Bu iki şahsın durumuna bakmakla aralarındaki fark anlaşılmış olur. Bunlardan hangisinin hidâyette, hangisinin de dalalette olduğu açıkça bilinir. Çünkü haller, sözlere göre daha büyük bir delildir/tanıktır.

﴿ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾

23- De ki: 'Sizi yaratan, size kulaklar, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne kadar az şükrediyorsunuz!'

23. Yüce Allah, yegane mâbûdun kendisi olduğunu açıklayarak kullarını Zatına şükretmeye ve yalnızca kendisine ibadet etmeye davet etmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"De ki: Sizi yaratan,"** herhangi bir destek ve bir yardımcı olmaksızın sizi yoktan var eden, sizi var ettikten sonra da varlığınızı kemâle erdirerek **"size kulaklar, gözler ve kalpler veren O'dur."** Bunlar insan vücudundaki azaların en değerlileri, bedenî güçlerin en mükemmelleridir.

Ancak sizler bunca nimetlere rağmen Allah'a **"ne kadar az şükrediyorsunuz?"** Şükredenleriniz de pek azdır, şükrünüz de pek azdır.

﴿ قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ ﴾

24- De ki: 'Sizi yaratıp yeryüzüne yayan O'dur ve (ölümden sonra diriltilip) **O'nun huzurunda toplanacaksınız.'**

24. **"De ki: Sizi yaratıp yeryüzüne yayan O'dur."** Yeryüzünün dört bir yanına sizi yaymış, çeşitli yerlerinde sizi yerleştirmiş, size emir ve yasaklar koymuş, sizlere yararlanacağınız türden pek çok nimeti bol bol vermiştir. Bundan sonra da Kıyamet gününde sizi bir araya getirip toplayacaktır.

Ancak bu inatçılar, amellerin karşılıklarının verileceğine dair olan bu vaadi inkâr etmektedirler.

﴿ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ ﴾

25- 'Eğer doğru söylüyorsanız bu tehdit ne zaman gerçekleşecek?' derler.

25. O vaadi yalanlamak kastıyla **"'Eğer doğru söylüyorsanız bu tehdit ne zaman gerçekleşecek?' derler."** Onlar, bu sözleriyle kendilerine bu tehditte bulunanların doğru söylediklerinin alâmetinin, onun geliş vaktini kendilerine bildirmeleri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu ise bir zulüm ve inattır.

﴿ قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾ ﴾

26- De ki: "Onun bilgisi, ancak Allah'ın katındadır. Ben ise ancak apaçık bir uyarıcıyım."

26. Hiçbir yaratılmış bunu bilemez. Ayrıca verdiğimiz bu haberle onun gerçekleşme vaktini bildirmek arasında bir ilişki yoktur. Çünkü doğru olan bir şey, delilleriyle bilinir.

Yüce Allah da hakka şahit olarak bu gerçeğe kulak veren kimselerin, en ufak bir şüpheleri kalmayacak şekilde bunun doğruluğunu ortaya koyan apaçık delilleri/belgeleri ortaya koymuş bulunmaktadır.

﴿ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقِيلَ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ ﴾

27- O (azabı) yakından gördüklerinde kâfirlerin üzüntüsü yüzlerinden belli olur ve (onlara), 'İşte (acele gelmesini) istediğiniz şey budur!' denilir.

27. Yani kâfirler, dünyadayken hakkı yalanladılar ve onun hakkında aldandılar. Amellerin karşılığının verileceği Kıyamet günü gelip de azabın kendilerine çok yakın olduğunu **"gördüklerinde"** bu, onları üzer. Onları dehşete düşürüp tedirgin eder. Bundan dolayı da çehreleri değişir. Yalanlamaları dolayısıyla da azarlanarak onlara şöyle denilir:

"İşte (acele gelmesini) **istediğiniz şey budur."** Bugün onu açıkça görmüş bulunuyorsunuz. Artık her şey sizin için açıklık kazanmıştır. Ama kurtuluş çareleri de tükenmiştir, geriye azaba uğramaktan başka bir şey kalmamıştır.

﴿ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِىَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ ﴾

28- De ki: 'Söyleyin bakalım, eğer Allah (sizin istediğiniz gibi) **beni ve benimle beraber olanları helâk etse yahut da bize merhamet buyursa** (ne değişecek?) **Kâfirleri can yakıcı azaptan kim kurtaracak ki?'**

28. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in davetini reddedip onu yalanlayanlar, onun ölüp gitmesini bekliyorlar, musibetlerin gelip onu bulmasını gözlüyorlardı. O bakımdan Yüce Allah, ona, onlara şöyle demesini emretmektedir:

Sizin bu temenniniz gerçekleşse de, Allah beni ve benimle birlikte olanları helâk etse de bunun size hiçbir faydası olmaz. Çünkü sizler Allah'ın âyetlerini inkâr ederek azabı hak etmiş bulunuyorsunuz. Peki, başınıza gelmesi kesinlik kazanmış olan o can yakıcı azaptan sizleri kim koruyacak? O halde sizin benim helâk olup gitmem için gösterdiğiniz bu arzunun ve bu uğurda yorulup didinmenizin size hiçbir faydası yoktur. Bunun size en ufak bir katkısı olmaz.

﴿ قُلْ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍ ﴿٣٠﴾ ﴾

29- De ki: 'O, Rahmân'dır. Biz O'na iman ettik ve yalnız O'na tevekkül ettik. Siz de kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu yakında anlayacaksınız.'

30- De ki: 'Söyleyin bakalım, eğer suyunuz çekilip yerin dibine geçse size akar bir su kim getirebilir?'

29. Kafirler, kendilerinin hidâyet üzere, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in de sapıklık üzere olduğunu söylediler, tekrar tekrar bu hususu dile getirip bunu açıkça ifade ettiler, bu uğurda tartıştılar ve savaştılar. Yüce Allah da Peygamberine hem kendisinin hem de kendisine uyanların durumunu haber vermesini emretti. Böylelikle herkes, onların hidâyet ve takvâlarını da açıkça anlamış olacaktı. Bu şöyle dile getirilmektedir: **"De ki: O, Rahmân'dır. Biz O'na iman ettik ve yalnız O'na tevekkül ettik."** İman hem kalbin tasdikini kapsar, hem gizli ve açık amelleri kapsar. Amellerin varlığı ve kemâli, Allah'a tevekküle bağlı olduğundan dolayı Yüce Allah, diğer ameller arasından özellikle tevekkülü söz konusu etmektedir. Yoksa tevekkül aslında imanın kapsamı içindedir ve onun gereklerindendir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Eğer müminseniz yalnız Allah'a tevekkül edin."** (el-Mâide, 5/23)

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ve ona tabi olanların durumu işte budur. Bu ise kurtuluşa ermenin yegane yoludur. Bahtiyar olmak da bununla mümkündür. Düşmanlarının hali ise bunun zıddıdır. Onların imanları da yoktur, tevekkülleri de. İşte bu yolla kimin hidâyet üzere olduğu, kimin de apaçık bir sapıklık üzere olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

30. Daha sonra nimetleri, özellikle de Allah'ın canlı her bir şeyi kendisinden var ettiği su nimetini verenin yalnızca Allah olduğu haber verilmekte ve şöyle buyrulmaktadır:

"De ki: 'Söyleyin bakalım, eğer suyunuz çekilip yerin dibine geçse size" kendisinden içeceğiniz, davarlarınızı, ağaçlarınızı ve ekinlerinizi sulayacağınız **"akar bir su kim getirebilir?'"** Bu, olumsuzlama anlamında bir sorudur. Yani Yüce Allah'tan başka hiç kimsenin buna gücü yetmez.

Mülk sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة القلم

KALEM / NÛN SÛRESİ

-68-

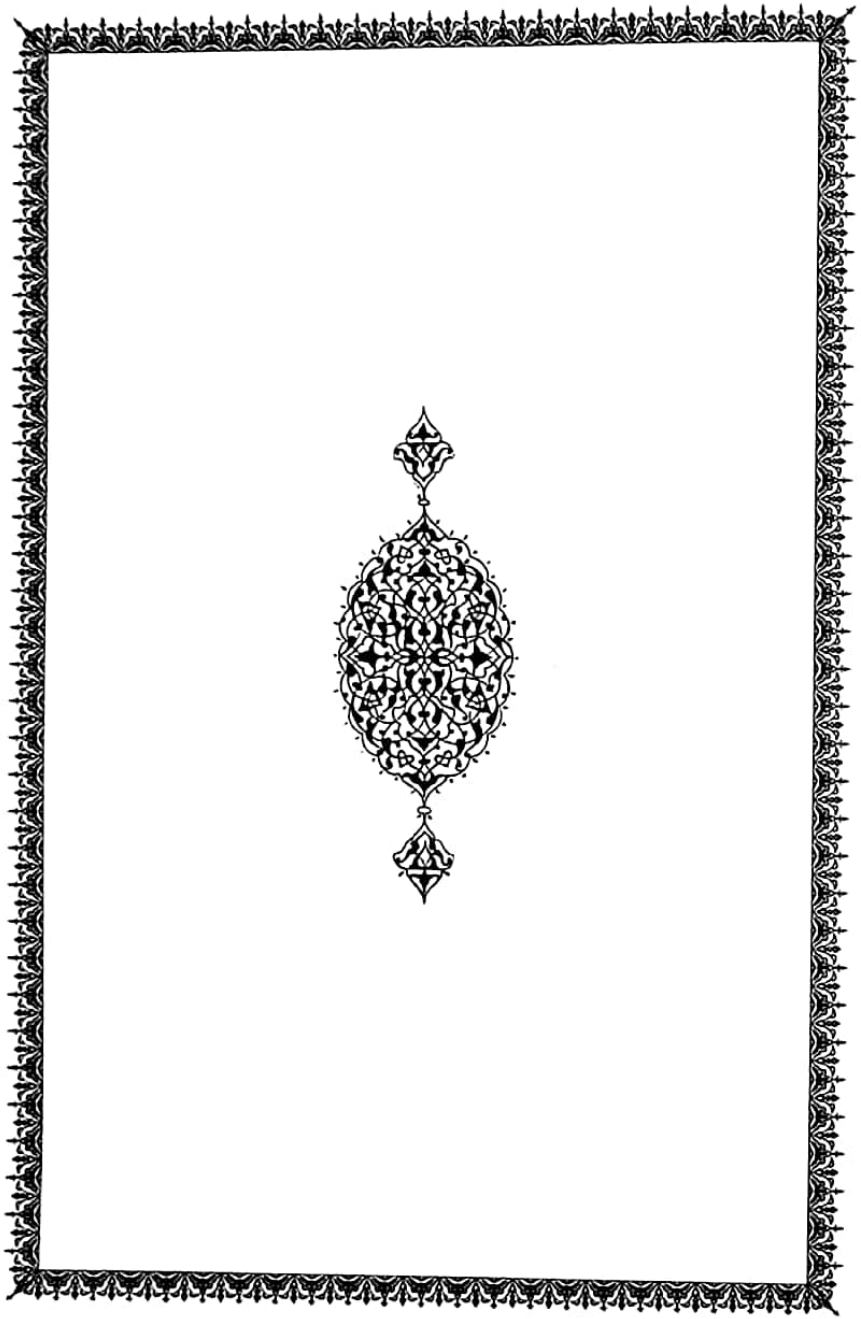

68- KALEM/NÛN SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 52 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَا أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Nûn. Kaleme ve (kalem tutanların) **yazdıkları şeylere andolsun ki;**

2- Sen Rabbinin nimeti sayesinde bir deli değilsin.

3- Gerçekten senin için kesintisiz bir mükafat vardır.

4- Şüphe yok ki sen çok yüce bir ahlâka sahipsin.

1. Yüce Allah, **"kaleme"** yemin etmektedir. Burada kalem, çeşitli ilimlerin kendileriyle yazıldığı, nesir ve nazım eserlerinin satıra geçirildiği bütün kalemleri kapsayan bir cins/tür ismidir. Bu yeminin sebebi, kalemin ve onunla satır satır yazılan türlü sözlerin, Allah'ın pek büyük âyetlerinden olmasıdır. Bu da peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in düşmanlarının ona nispet ettikleri delilikten uzak olduğuna dair kendisiyle yemin edilmeye değer bir şeydir.

2. Allah onun, Rabbinin üzerindeki nimet ve ihsanı sayesinde delilikten çok uzak olduğunu bildirmektedir. Çünkü Allah, ona kemâl derecesindeki aklı, oldukça sağlam görüşü ve kalemlerin yazdığı şeylerin, insanların satır satır dizdiklerinin en güzeli olan ve hakkı batıldan ayıran sözü ona ihsan etmiştir. İşte bu, dünyadaki mutluluğun tâ kendisidir.

3. Daha sonra Allah, onun âhiretteki mutluluğunu da söz konusu ederek **"Gerçekten senin için kesintisiz bir mükafat vardır."** buyurmaktadır. Yani senin için pek büyük bir mükafat vardır. Nitekim "mükafat" kelimesinin (لَأَجْرًا) nekre/belirtisiz gelmesi de bunu ifade etmektedir. Bu mükafatın kesintisi olmayacaktır. Süreklidir/devamlıdır. Buna sebep de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in işlemiş olduğu salih ameller, sahip olduğu mükemmel ahlâk ve her türlü hayra yol gösterişidir. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

4. "Şüphe yok ki sen çok yüce bir ahlâka sahipsin." Ahlâkın pek yücedir, Allah'ın sana lütfetmiş olduğu ahlâk ile sen, alabildiğine yükseklere çıkmışsın.

Onun pek yüce olan ahlâkının özünü mü'minlerin annesi Âişe *radıyallahu anha* dile getirmiştir. Zira Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ahlâkı hakkında kendisine soru soranlara, "Onun ahlâkı Kur'ân idi." şeklinde cevap vermiştir.[17]

Nitekim Yüce Allah'ın şu buyrukları da buna örnektir: **"Sen af yolunu tut, mâruf olanı emret ve cahillerden yüz çevir!"** (el-A'râf, 7/199); **"Allah'tan bir rahmet sayesinde sen onlara yumuşak davrandın..."** (Âl-i İmrân, 3/159); **"Andolsun içinizden size öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona pek ağır gelir..."** (et-Tevbe, 9/128) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in en üstün ahlâkî değerlere sahip olduğunu gösteren daha pek çok âyet-i kerimeyle her türlü güzel ahlâka teşvik eden buna benzer âyet-i kerimeler hep bu türdendir.

Zira o bütün bu ahlâkî faziletlerin en mükemmeline ve en değerlisine sahipti. Her ahlâkî fazilette en yükseğe/zirveye çıkmıştı. Gâyet yumuşak huyluydu. İnsanlara yakındı, davet edenlerin davetini kabul ederdi. Bir ihtiyacını karşılamasını isteyenin ihtiyacını görürdü. Kendisinden bir şeyler isteyenin gönlünü ederdi. Onu mahrum etmez, eli boş çevirmezdi. Arkadaşları ondan bir işi yapmasını istediklerinde onlara muvafakat eder, eğer bir sakıncası yoksa bu konuda onlara uyardı. Bir işe karar verdiği takdirde bunu tek başına alıp onlara dayatmazdı. Aksine onlara danışır ve görüşlerini alırdı. İyilik yapanların bu davranışlarını kabul ile karşılar, kötülük işleyeni affederdi. Kiminle oturup kalkmış ve sohbette bulunmuşsa mutlaka ona en güzel ve en mükemmel şekilde davranmıştır. Ona karşı yüzünü ekşitmez, konuştuğu vakit sert ve kaba konuşmazdı. Ona gülümsemeyi esirgemez, yanılarak söylediği sözleri saklayıp yüzüne vurmazdı. Herhangi bir olumsuz davranışı dolayısıyla onu azarlamaz, aksine onlara alabildiğine iyilikte bulunur ve en ileri bir derecede onlara katlanırdı.

﴿ فَسَتُبۡصِرُ وَيُبۡصِرُونَ ۝٥ بِأَيِّيكُمُ ٱلۡمَفۡتُونُ ۝٦ ﴾

5- Yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler;

6- Deli hanginizmiş?

5-6. Yüce Allah, Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'i her yönden en üstün mevkiye yükselttiği halde düşmanları onun deli olduğunu, cinler tarafın-

17 Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 139; Ebû Dâvûd, Tatavvu' 26.

dan çarpılmış olduğunu söylüyorlardı. Bu yüzden Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler; deli hanginizmiş?"** Zira artık insanlar arasında en çok hidâyet üzere olanın, hem kendisi için hem de başkası için en mükemmel ahlâka sahip olanın o olduğu, buna karşılık düşmanlarının da en sapık insanlar, en çok kötülük edenler oldukları ve Allah'ın kullarını fitneye düşürerek O'nun yolundan saptırdıkları açıkça ortaya çıkmıştır. Zaten Allah'ın bunu bilmesi yeter. Çünkü hesaba çekecek ve amellerin karşılığını verecek olan O'dur:

﴿ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعۡلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُهۡتَدِينَ ۝٧ ﴾

7- Şüphesiz ki Rabbin, yolundan sapanları en iyi bilendir. O, hidâyette olanları da çok iyi bilendir.

7. Bu buyrukta haktan sapanlara bir tehdit, hidâyet bulanlara da bir vaat bulunmaktadır. Ayrıca Yüce Allah'ın hikmeti de açıklanmaktadır. Çünkü O, insanlar arasından hidâyet bulmaya elverişli olanları doğru yola iletir.

﴿ فَلَا تُطِعِ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ۝٨ ﴾

8- O halde yalanlayanlara itaat etme!

8. Yüce Allah, peygamberine hitaben şöyle buyurmaktadır: Seni yalanlayan ve hakka karşı inatlaşan kimselere **"itaat etme!"** Onlar itaate değmezler. Çünkü onlar, ancak hevâlarına uyan şeyleri emrederler. Onlar batıldan başka bir şey istemezler. Onlara itaat eden kimse, kendisine zararlı olacak şeylere yöneliyor demektir.

Bu, yalanlayan her kişi hakkında ve yalanlamaktan kaynaklanan her türlü itaat hakkında geçerlidir. İfade her ne kadar özel bir konu hakkında ise de bu böyledir. Özel konu ise şudur: Müşrikler Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ilâhlarını ve dinlerini eleştirip kötülememesi talebinde bulunmuşlardı. Buna karşılık kendileri de susacaklar, ona ses çıkarmayacaklardı. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَدُّواْ لَوۡ تُدۡهِنُ فَيُدۡهِنُونَ ۝٩ ﴾

9- Onlar senin (kendilerine ve dinlerine karşı) **yumuşak davranmanı arzu ederler ki kendileri de** (sana karşı) **yumuşak davransınlar.**

9. "Onlar," yani müşrikler **"senin** (kendilerine ve dinlerine karşı) **yumuşak davranmanı arzu ederler,"** izlemekte oldukları yolda kısmen de olsa sözlü yahut fiilî olarak kendilerine muvafakat etmeni veya hakkında söz söylenilmesi gereken hususlarda susmak suretiyle göz yummanı isterler. **"ki kendileri de** (sana karşı) **yumuşak davransınlar."** Ancak sen, Allah'ın emrini açıkça dile getir ve İslâm'ı açıkça ilan et! Çünkü onun tam anlamıyla açıklanması, onun zıddı olan şeylerin çürütülmesi ve onunla çelişen şeylerin de yerilmesi demektir.

﴿ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَّشَّاءٍۭ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذَٰلِكَ
زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾ ﴾

10- Sen itaat etme; o çokça yemin eden, aşağılık kişilere,

11- Kötüleyip duran, durmadan laf taşıyana,

12- Hayra sürekli engel olan, haddi aşan ve çok günahkâr olana,

13- Kaba saba, üstelik soysuz olana;

14- Mal ve oğullara sahiptir diye...

15- Ona âyetlerimiz okunduğunda, o, 'Öncekilerin masalları!' der.

10. "Sen itaat etme; o çokça yemin eden," çünkü çokça yemin eden, ancak yalan söylediği için yemin eder. Çokça yalan söyleyen kimse de ancak **"aşağılık"** olduğu için bunu yapar. Yani o, hem şahsı itibarıyla hem de hikmetsiz tasarruflarda bulunması nedeniyle değersiz bir kimsedir. Böylesi, hayrı istemez, aksine onun tüm istekleri, aşağılık nefsinin arzularının gerçekleşmesinden ibarettir.

11. "Kötüleyip duran," yani insanları çokça ayıplayan, onlara gıybet, alay ve başka yollarla dil uzatıp kötüleyen, **"durmadan laf taşıyana,"** yani insanlar arasında nemîme/koğuculuk yapan demektir ki bu da kimi insanların sözünü kimine aktarmakla olur. Bundan maksat ise insanların aralarını bozmak, aralarında düşmanlık ve kin baş göstermesini sağlamaktır.

12. "Hayra sürekli engel olan," yerine getirmesi gereken farz harcamaları, kefaretleri, zekâtı ve bunun dışındaki hayırları yerine getirmeyip bunlara engel olan; **"haddi aşan,"** canlarında, mallarında, namus, şeref ve haysiyetlerinde insanlara haksızlık eden; **"ve çok günahkâr olana;"** Allah'ın hakkını ilgilendiren pek çok günahı bulunan...

13. "Kaba saba," kötü huylu, katı, hakka boyun eğmeyen; **"üstelik soysuz olana,"** yani başkası tarafından nesebine katılmış, hayır yapacak bir aslı, asaleti ve özelliği olmayan, aksine en kötü ahlâka sahip olan ve kurtuluşu da asla umulmayan, üstelik de kendisini tanıtıcı kötülük alâmeti taşıyan bir kimseye itaat etme!

Hülasa Yüce Allah, çokça yemin eden, çok yalan söyleyen, aşağılık, kötü huylu, özellikle de kendini beğenme, hakka ve yaratılmışlara karşı büyüklenme, gıybet etme, laf götürüp getirme ve dil uzatma suretiyle insanları hakir görme ve çokça günah işleme özelliklerine sahip olan kimselere itaat etmemeyi emretmekte ve böylelerine itaati yasaklamaktadır.

14-15. "Mal ve oğullara sahiptir diye... Ona âyetlerimiz okunduğunda, o, 'Öncekilerin masalları!' der," yani böyle bir kimse mal ve evladı çoktur diye azgınlık etmiş, hakka karşı büyüklenmiş, hak kendisine geldiğinde onu elinin tersiyle itmiş ve bu hakkı doğru da, yalan da olması mümkün olan "öncekilerin masalları" gibi değerlendirmiştir.

Bu âyet-i kerimeler, Yüce Allah'ın **"Mal ve oğullara sahiptir diye... Ona âyetlerimiz okunduğunda, o, 'Öncekilerin masalları!' der."** buyrukları dolayısıyla el-Velid b. el-Muğîre veya başka bir müşrik hakkında nazil olmuş olsa dahi bu niteliklere sahip herkes hakkında umumidirler.

Çünkü Kur'ân-ı Kerîm, bütün insanların hidâyeti için inmiş bir kitaptır. Bunun kapsamına bu ümmetin ilkleri de, sonrakileri de girer.

Genel bir kaidenin açıklık kazanması ve bu yolla genel meselelerin kapsamına giren diğer cüzi örneklerin bilinmesi için bazı âyetler, bazı sebepler ve şahıslar dolayısıyla nazil olmuştur.

﴿ سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ ﴾

16- Biz onu burnundan damgalayacağız.

16. Daha sonra Yüce Allah, belirtilen işleri yapan ve belirtilen niteliklere sahip olan kimseleri, burnundan damgalamakla tehdit etmektedir. Yani Yüce Allah, bir azapla burnunu damgalayacak ve ona izleri açıkça belli olacak şekilde azap edecektir. Bu azabın alâmeti de kişinin yüzünde görülecektir ki bu, onun için en ağır alamettir.

﴿ إِنَّا بَلَوْنَٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا۟ لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ ﴾

17- Gerçek şu ki Biz, bahçe sahiplerini sınadığımız gibi bunları da sınadık. Hani (o bahçe sahipleri) **sabahleyin mahsulü kesinlikle devşireceklerine dair yemin etmişlerdi.**

18- Üstelik 'inşaallah' da demiyorlardı.

17-18. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: Bizler hayrı yalanlayan bu kimseleri sınadık ve onlara mühlet verdik. Onlara dilediğimiz şekilde mal, evlat, uzun ömür vb. şeyler nasip ettik. Bizim bu verdiklerimiz, onların isteklerine de uygundu. Ancak nezdimizde değerli oldukları için bunları onlara vermedik. Hatta bu, kendileri için bir istidrâc (farkına varmadıkları bir yerden derece derece azaba yaklaştırma) bile olabilir.

İşte bunların bizim kendilerine mühlet verişimize aldanmaları, tıpkı bahçe sahiplerinin aldanışlarına benzer. Bu bahçe sahiplerinin ortak bir bahçeleri vardı. Ağaçlarının meyve verme zamanı gelmiş, meyveleri olgunlaşmış ve toplanma zamanı gelmişti. Onlar da artık bunları toplayıp elde edeceklerine kesin gözüyle bakmış ve buna engel olacak bir şey olmadığını zannetmişlerdi. Bu sebeple de "inşaallah" demek suretiyle istisnâ yapmaksızın sabah vakti mutlaka bu meyveleri toplayıp devşireceklerine yemin etmişlerdi.

Ancak Yüce Allah'ın onları gözetlemekte olduğunun farkına varmadılar. Azabın arkalarından bu bahçeyi gelip bulacağını ve kendileri meyveleri devşirmeden önce orayı kuşatacağını bilemediler.

﴿ فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ ﴾

19- Onlar uyurlarken Rabbin tarafından gönderilen bir azap bahçenin dört bir yanını sardı da,

20- Nihayet o, kapkara kesiliverdi.

19-20. "Onlar uyurlarken Rabbin tarafından gönderilen bir azap," yani ona geceleyin gökten inen bir azap **"bahçenin dört bir yanını sardı da nihayet o,"** koyu karanlık bir gece gibi **"kapkara kesiliverdi."** Böylelikle ağaçlar ve meyveler yok oldu.

﴿ فَتَنَادَوْا۟ مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ ٱغْدُوا۟ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَٱنطَلَقُوا۟ وَهُمْ يَتَخَٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ ﴾

21- Sabahleyin birbirlerine seslendiler:

22- 'Madem devşireceksiniz mahsulünüzün başına erkenden gidin.' diye.

23- Derken yola koyuldular. Bir yandan da aralarında fısıldaşıyorlardı:

24- '(Dikkat edin) Sakın bugün hiçbir yoksul bahçeye girip de yanınıza sokulmasın.' diye.

21-22. Onlar bahçelerini büsbütün kuşatan afetin farkında değillerdi. O nedenle de sabah olduğunda birbirlerine dediler ki: **"Madem devşireceksiniz mahsulünüzün başına erkenden gidin."**

23. "Derken" bahçeye gitmek üzere **"yola koyuldular. Bir yandan da aralarında fısıldaşıyorlardı:"** Kendi aralarında Allah'ın hakkını vermeme niyetinde konuşmalar yaptılar ve şöyle dediler:

24. "(Dikkat edin) **Sakın bugün hiçbir yoksul bahçeye girip de yanınıza sokulmasın."** Yani insanlar evlerinden çıkıp etrafa yayılmadan önce çabucak bahçenize gidin. Böylece fakir ve yoksullara bir şey vermemeyi birbirlerine tavsiye ettiler. İleri derecedeki cimriliklerinden dolayı, birileri seslerini işitip fakirlere haber verir korkusuyla bu sözleri gizlice/fısıldaşarak söylemişlerdi.

﴿ وَغَدَوْا۟ عَلَىٰ حَرْدٍ قَٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ ﴾

25- (Yoksulları mahsülden) **alıkoyma güç ve azmi içinde gittiler.**

26- Ama bahçeyi görünce dediler ki: 'Biz kesinlikle yolumuzu şaşırdık.'

27- 'Hayır, aksine biz mahrum bırakıldık.'

25. Bu oldukça çirkin, katı ve merhametsizce halleri içinde **"alıkoyma,"** Allah'ın hakkını engelleme **"güç ve azmi içinde"** buna güçlerinin yeteceğine inanarak **"gittiler."**

26. "Fakat bahçeyi" Yüce Allah'ın sözünü ettiği şekilde "kapkara kesilmiş" bir halde **"görünce"** hayret ve dehşetle **"dediler ki: 'Biz kesinlikle yolumuzu şaşırdık.'"** Yolumuzu kaybettiğimiz için bahçemizi bulamadık, bu geldiğimiz yer başka bir yer olsa gerek!

27. Ancak onun kendi bahçeleri olduğunu anlayıp da akılları başlarına geldiğinde **"Hayır, aksine biz"** ondan **"mahrum bırakıldık."** dediler ve böylelikle bunun bir ceza olduğunu idrâk ettiler.

﴿ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾ ﴾

28- En mutedil olanları, 'Ben size «Allah'ı tesbih etsenize!» dememiş miydim?' dedi.

29- Onlar da, 'Rabbimizi tesbih ederiz; gerçekten biz zalim kimselermişiz!' dediler.

28. "En mutedil olanları," yani orta yollu olanları, yol ve görüş itibarıyla en iyi olanları, **"'Ben size «Allah'ı tesbih etsenize!» dememiş miydim?' dedi."** Allah'ı, O'na yakışmayan hususlardan tenzih etmelisiniz, ki bağımsız olarak kudret sahibi olduğunuzu zannetmeniz de bunlardan biridir. Şâyet istisna yapıp da "inşaallah" demiş olsaydınız ve iradenizin O'nun iradesine tabi olduğunu dile getirseydiniz, bunlar başınıza gelmezdi.

29. "Onlar da 'Rabbimizi tesbih ederiz; gerçekten biz zalimlik etmişiz.' dediler." Yani bundan sonra kusurlarını telafi ettiler; ancak bahçelerine kaldırılması söz konusu olmayan azap geldikten sonra bunu yaptılar. Ama onların bu tesbihlerinin, kendileri hakkında zalimlik ettiklerini itiraf edişlerinin günahlarını hafifletmekte kendilerine bir faydası olabilir ve bu, bir tevbe kabul edilebilir.

﴿ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَىٰ رَبُّنَا أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾ ﴾

30- Derken birbirlerini kınamaya başladılar.

31- Dediler ki: 'Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kimselermişiz!'

32- 'Umarız Rabbimiz, bize o (bahçe) **yerine daha hayırlısını verir. Şüphesiz biz yalnızca Rabbimize ümit bağlıyoruz.'**

30-31. Bundan dolayı büyük bir pişmanlık duydular ve **"birbirlerini,"** yaptıkları dolayısıyla **"kınamaya başladılar. Dediler ki: 'Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kimselermişiz.'"** Gerek Allah'a karşı, gerek kullarının hakları hususunda haddi aşan kimselermişiz.

32. "Umarız Rabbimiz, bize o (bahçe) **yerine daha hayırlısını verir. Şüphesiz biz yalnızca Rabbimize ümit bağlıyoruz."** Böylelikle Yüce Allah'ın, telef olan bahçelerinin yerine ondan daha hayırlısını vermesini ümit ettiler. Yüce Allah'tan dilekte bulunacaklarını söylediler ve dünyada O'na ısrarla dua edecekleri vaadinde bulundular. Eğer dediklerini yaptılarsa görünen o ki Yüce Allah, dünyada kendilerine o bahçelerinden daha iyisini vermiştir. Çünkü samimi olarak Allah'a dua edip de O'na yönelen ve ümit bağlayan kimseye Allah, dilediklerini verir.

﴿ كَذَٰلِكَ الْعَذَابُ ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ ﴾

33- İşte azap böyledir. Âhiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi.

33. Yüce Allah, meydana gelen bu olayın büyüklüğüne dikkat çekerek şöyle buyurmaktadır: **"İşte azap böyledir."** Yani azabın sebeplerini yerine getirenlere dünyada böyle azap edilir. Allah, onların azgınlaşmasına ve haddi aşmasına sebep olan, dünya hayatını tercih etmeye götüren şeyi, o şeye en çok ihtiyaç duydukları bir zamanda ellerinden çeker alır. **"Âhiret azabı ise"** dünya azabından **"elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi."** Onlar bunu bilecek olurlarsa, ceza görmelerini ve mükâfattan mahrum kalmalarını gerektiren sebeplerden uzak dururlardı.

﴿ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۙ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِن كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾ ﴾

34- Şüphesiz takvâ sahipleri için Rableri katında Naîm cennetleri vardır.

35- Biz müslümanları günahkârlarla bir tutar mıyız hiç?

36- Neyiniz var; nasıl (böyle bir) **hüküm verirsiniz?**

37- Yoksa sizin bir kitabınız var da (bunu) **ondan mı okuyorsunuz?**

38- Orada, 'Arzu ettiğiniz her şey mutlaka sizindir.' diye (mi yazıyor?)

39- Yoksa, 'Ne hükmederseniz muhakkak sizindir.' diye tarafımızdan size yeminle verilmiş ve Kıyamet gününe kadar geçerli olan bir söz mü var?

40- Sor onlara, hangileri bu (iddiaya) **kefildir?**

41- Yoksa onların (buna kefil olan) **ortakları mı var? Eğer doğru söylüyorlarsa haydi getirsinler ortaklarını!**

34. Yüce Allah, küfür ve masiyetlerden sakınan takvâ sahibi kimselere hazırlamış olduğu çeşitli nimetleri, rahat ve huzur dolu yaşamı haber vermektedir. Onlar, cömertler cömerdi âlemlerin Rabbine yakın bir yerde bu nimetlere mazhar olacaklardır.

35-36. Yüce Allah'ın hikmeti; takvâ sahibi, Rablerine itaatle boyun eğen, emirlerine bağlı kalıp O'nun rızasına uyan kimselerin; masiyetlere dalan, âyetlerini inkâr eden, peygamberlerine karşı inatlaşan, O'nun gerçek dostlarına karşı savaşan günahkâr kimselerle bir olmamasını gerektirmektedir. Vereceği mükâfatta takvâ sahibi kimselerle günahkârları eşit kılacağını zanneden kimse, çok kötü bir hüküm vermiş demektir. Onun bu hükmü batıldır, görüşü tutarsızdır.

37-41. Günahkârlar böyle bir iddiada bulunacak olsalar bile onların hiçbir dayanakları yoktur. Ne içinde kendilerinin cennet ehli olduklarını ve istedikleri her şeyin kendilerine verileceklerini okudukları bir kitapları vardır. Ne de Kıyamet gününe kadar geçerli olacak şekilde neye hükmederlerse kendilerine verileceğine dair Allah katından alınmış bir yemin ve sözleri vardır. İstedikleri şeyi elde edeceklerine dair kendilerine yardımcı olacak ortakları da yoktur onların. Eğer onların ortakları ve yardımcıları varsa ve bu söylediklerinde doğru iseler, haydi onları getirsinler!

Bilindiği gibi bunların hiçbiri yoktur. Onların buna dair kitapları da yoktur. Kurtuluşlarına dair Allah'tan alınmış bir sözleri de yoktur. Kendilerine yardımcı olacak ortakları da bulunmamaktadır. Böylelikle onların bu iddialarının batıl ve tutarsız olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yüce Allah'ın **"Sor onlara, hangileri bu** (iddiaya) **kefildir?"** buyruğu şu demektir: Yani batıl olduğu açıkça ortada bulunan bu iddialara hangileri kefildir?

Böyle bir şeye kefil olmak, hiçbir kimse için mümkün değildir. Kimse bunlara dair en ufak bir teminat veremez.

﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ وَقَدْ كَانُوا۟ يُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمْ سَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾﴾

42- O gün baldır açılacak ve onlar secde etmeye davet edilecekler, ama edemeyecekler.

43- Gözleri öne düşmüş, kendilerini de bir zillet kaplamış olacak. Halbuki onlar (dünyada) **sapasağlam iken secdeye davet ediliyorlardı.**

42-43. Kıyamet günü olup da orada hatıra gelmeyecek türden sarsıntılar, dehşetli haller ve insanı tedirgin edecek olaylar ortaya çıkacaktır. Yüce Yaratıcı, kulları arasında ayırt edici hükmünü vermek ve amellerinin karşılıklarını kendilerine göstermek için gelecek ve Zatına yaraşır olup hiçbir şeye benzemeyen "sâkını/baldırını" açacak ve yaratılmışlar O'nun celal ve azametini anlatılması mümkün olmayacak bir şekilde görecekler ve o vakit Allah'a secde etmeye davet edileceklerdir. Dünyadayken kendi istek ve iradeleriyle Allah'a secde eden mü'minler secde edecekler. Günâhkar münafıklar ise secde etmeye çalışacaklar, ancak buna güçleri yetmeyecektir. Sırtları sığırların boynuzları gibi olacak ve bükülmeyecektir.

Bu ceza, onların amelleri türünden bir cezadır. Çünkü onlar dünya hayatındayken Yüce Allah'a secde etmeye davet ediliyorlar, O'nu tevhid etmeye, O'na ibadet etmeye çağrılıyorlardı. O sırada onlar sapasağlam idiler ve herhangi bir hastalıkları yoktu. Ancak bu emre karşı büyükleniyor ve onu reddediyorlardı.

Artık o gün onların hallerini, kötü âkıbetlerini sorma gitsin! Allah kendilerine gazap edecek, azap sözü onlara hak olacak, kurtuluş çareleri kalmayacak, Kıyamet gününde pişmanlık duymanın, özür beyan etmenin onlara hiçbir faydası olmayacaktır.

Bu ayetler, kalpleri masiyetleri sürdürmekten alıkoymayı ve imkânı varken vakit geçmeden kusurları telafi etmeye yönelmeyi gerektirmektedir.

﴿ فَذَرْنِي وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ ۖ سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴾

44- O halde sen, bu sözü (Kur'ân'ı) **yalanlayanları Bana bırak. Biz onları bilmeyecekleri bir yerden yavaş yavaş azaba yaklaştıracağız.**

45- Ben onlara mühlet veririm. Ama Benim tuzağım gerçekten sağlamdır.

44-45. Yani yüce Kur'ân'ı yalanlayanlarla Beni başbaşa bırak! Onları cezalandırmak Benim işimdir. Onların cezaya çarptırılmaları için acele etme! **"Biz onları bilmeyecekleri bir yerden yavaş yavaş azaba yaklaştıracağız."** Onlara mal ve evlat vereceğiz.

Bol rızık ve uzun ömür vereceğiz. Ama bu, aldansınlar ve kendilerine zarar verecek şeyleri sürdürsünler diyedir. Bu, Yüce Allah'ın onların kötü amellerine karşılık kurduğu bir tuzaktır. Allah'ın, düşmanlarına kurduğu tuzak ise çok sağlam ve güçlüdür. Bundan dolayı onların karşılaşacakları ceza ve görecekleri zarar pek büyüktür.

﴿ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِندَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ ﴾

46- Yoksa sen onlardan (davete karşılık) **bir ücret istiyorsun da onlar bu borç yükü altında mı eziliyorlar?**

47- Yoksa gayb bilgisi onların yanındadır da onlar mı yazıyorlar?

46. "Yoksa sen onlardan (davete karşılık) **bir ücret istiyorsun da onlar bu borç yükü altında mı eziliyorlar?"** Yani onların senden kaçışlarının, seni tasdik etmeyişlerinin haklı bir sebebi yoktur. Çünkü sen onlara hakkı öğretmekte ve onları sırf kendi faydaları için Allah'ın yoluna çağırmaktasın. Bunun için de mallarından onlara ağır gelecek herhangi bir ücret istemiyorsun.

47. "Yoksa gayb bilgisi onların yanındadır da onlar mı yazıyorlar?" Gayb bilgileri onların yanında da onu onlar mı yazıyorlar? O bilgiler içinde kendilerinin hak üzere oldukları ve Allah nezdinde de onlar için mükâfat bulunduğu mu yazılı? Hayır, böyle bir şey yoktur. Aksine onların bu hali, inatçı ve zalim kimselerin halidir.

﴿ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَّوْلَا أَن تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِ
لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٥٠﴾ ﴾

48- O halde sen, Rabbinin hükmüne sabret ve balık sahibi (Yunus) **gibi olma! Hani o, gamla dolu bir halde** (Rabbine) **seslenmişti.**

49- Eğer Rabbinden bir nimet ona yetişmemiş olsaydı o açık/ıssız alana kınanmış bir halde atılırdı.

50- Ama Rabbi onu seçti de salihlerden kıldı.

48. Artık geriye eziyetlerine sabretmekten ve yaptıklarına tahammül edip onları davet etmeyi sürdürmekten başka bir şey kalmıyor. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"O halde sen, Rabbinin hükmüne sabret."** Rabbinin dinî ve kaderî hükümlerine karşı sabret. O'nun kaderî hükmü içinde eziyet verici olanlara sabredilir. Onlar öfke ve tahammülsüzlükle karşılanmaz. Şer'î hükmüne de kabul ve teslimiyetle, emrine itaat etmek suretiyle karşılık verilir. **"Ve balık sahibi gibi olma!"** Balık sahibinden kasıt, Metta oğlu Yunus *aleyhisselam*'dır. Yani balığın karnında hapsolmasını gerektirecek duruma kadar kendisini götüren halinde ona benzeme! Sözü edilen bu hâl ise kavmine karşı göstermesi istenen sabrı göstermemesi, Rabbi için öfkelenerek kavminin yanından uzaklaşıp denizde yolculuğa çıkmasıdır. Gemi, yolcularının çokluğu dolayısıyla ağırlığından hareket edemeyince geminin yükünün hafiflemesi için kimin denize atılacağını tespit etmek üzere gemidekiler arasında kura çekildi. Kura da ona çıktı ve balık onu yuttu.

"Hani o, gamla dolu bir halde (Rabbine) **seslenmişti."** Yani o, balık tarafından yutulmuş ve onun karnındayken dua etmişti. Ya da kendisi gamlı ve kederli bir halde Rabbine dua ederek şöyle demişti: **"Senden başka** (hak) **ilâh yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zulmedenlerden oldum."** (Enbiyâ, 21/87)

Yüce Allah da onun duasını kabul buyurmuş ve balık onu karnından çıkarıp hasta bir halde açık/ıssız bir alana atmıştı. Yüce Allah, onun için kabağa benzer bir ağaç bitirmişti. Bu konuda burada da şöyle buyrulmaktadır:

49. "Eğer Rabbinden bir nimet ona yetişmemiş olsaydı o, açık/ıssız alana" ıssız bir düzlüğe **"kınanmış bir halde atılırdı."** Ama Yüce Allah, rahmetiyle onu kuşattı ve kınanmış değil övülmüş olarak oraya atılmış oldu. Onun hali ilk halinden daha da güzel oldu. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

50. "Ama Rabbi onu seçti de" her türlü kederden, olumsuzluktan onu arındırdı, **"onu salihlerden kıldı."** Amelleri, sözleri, niyetleri ve durumları düzgün olan kimselerden kıldı.

﴿ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَٰرِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴾

51- Kâfirler Zikri/Kur'ân'ı işittiklerinde neredeyse (öfkelerinden) **gözleri ile seni devireceklerdi/yiyeceklerdi. Üstelik bir de 'O gerçekten deli!' derler.**

52- Halbuki o (Kur'ân), **ancak âlemler için bir öğüttür.**

51. Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah'ın emrine uyarak Rabbinin hükmüne âlemlerden hiç kimsenin gösteremeyeceği şekilde sabır gösterdi. Yüce Allah da ona güzel âkıbeti gösterdi. Zaten güzel âkıbet, hep takvâ sahiplerinindir. Düşmanlarının onun hakkında ulaştıkları sonuç ise kendilerinin hoşuna gitmeyecek şeylerden ibaretti. Hatta onlar, gözleriyle ayağını kaydırıp onu devirmeye çalıştılar. Yani kıskançlıklarından, ona duydukları kin ve öfkelerinden dolayı ona nazarları değsin istediler. İşte fiilî olarak ona verebilecekleri eziyet en fazla bu kadardı. Zira onu koruyan ve ona yardım eden Allah'tı. Sözlü olarak ona eziyet vermelerine gelince onun hakkında kalplerinin vesveselerine uygun sözler söylüyorlardı. Kimi zaman deli, kimi zaman şair, kimi zaman da sihirbaz diyorlardı.

52. "Halbuki o" Kur'ân-ı Azîm ve Zikr-i Hakîm, **"ancak âlemler için bir öğüttür."** Onlar bununla öğüt alırlar, dinî ve dünyevî maslahatlarını öğrenirler.

Kalem sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Allah'a hamdolsun.

سورة الحاقة

HÂKKA SÛRESİ

-69-

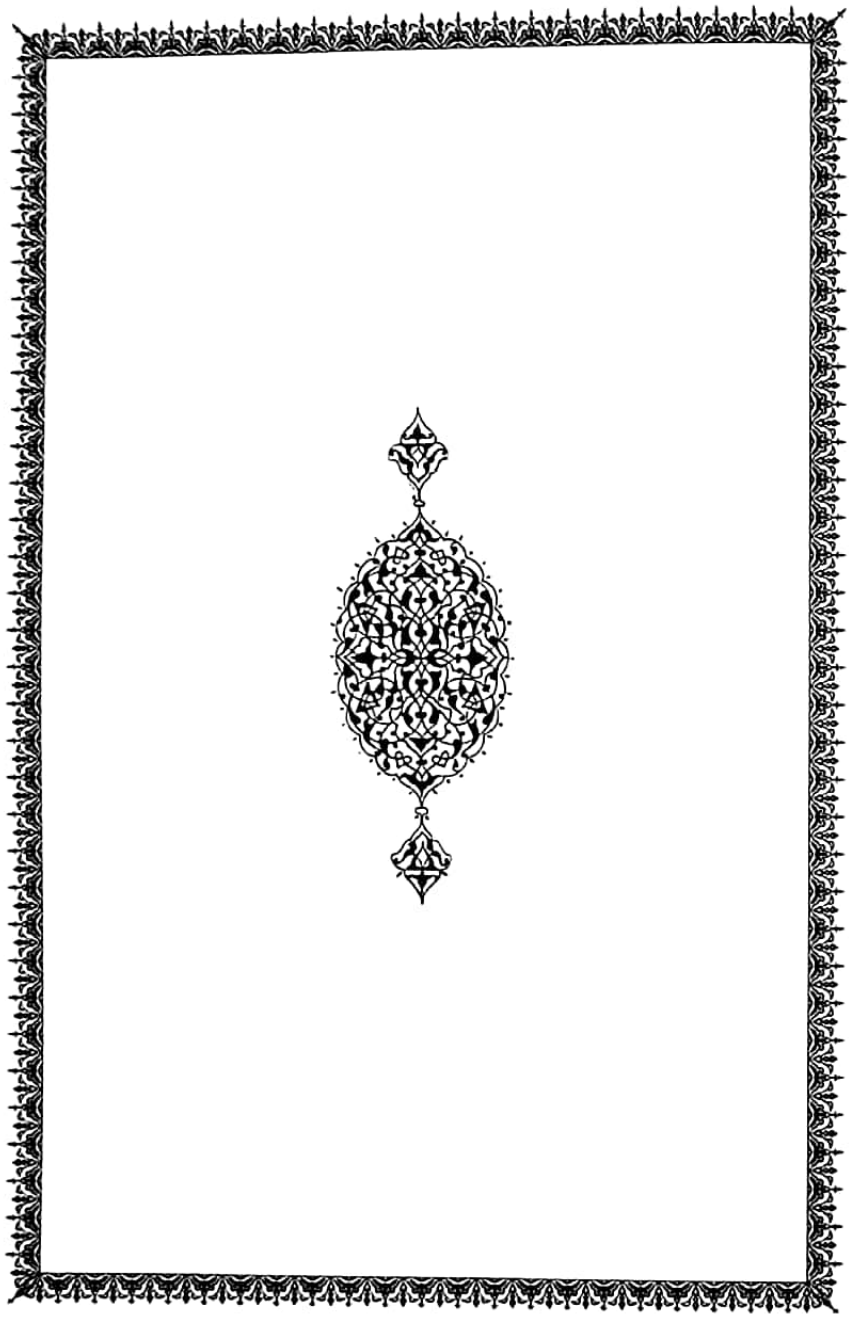

69- HÂKKA SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 52 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ الْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Gerçekleşmesi hak olan (kıyamet);

2- Nedir o gerçekleşmesi hak olan?

3- Gerçekleşmesi hak olan o (kıyametin) **ne olduğunu nereden bilebilirsin ki?**

4- Semûd ve Âd, dehşeti yüreklere çarpan o (günü) **yalanladılar.**

1-3. "Gerçekleşmesi hak olan (el-Hâkka)," Kıyamet gününün isimlerindendir. Çünkü Kıyamet günü hak olarak gelir ve insanların başında kopar. Onda işlerin hakikati ve kalplerin gizleyip sakladıkları açığa çıkar.

Yüce Allah, onu tekrar tekrar vurgulayarak onun şanının büyüklüğüne ve üstünlüğüne dikkat çekmektedir: **"Gerçekleşmesi hak olan** (kıyamet), **nedir o gerçekleşmesi hak olan? Gerçekleşmesi hak olan o** (kıyametin) **ne olduğunu nereden bilebilirsin ki?"** Çünkü onun çok müthiş bir durumu ve oldukça muazzam dehşeti vardır. Bunlardan biri de Allah'ın, onu yalanlayan kavimleri daha dünyadayken azaba uğratmasıdır.

4. Daha sonra Yüce Allah, kıyametin dünyada mevcut olan ve tanık olunan hallerine dair bir örneği beyan etmektedir. Bu da geçmişteki azgın ümmetlerin başına gelen oldukça büyük bir cezadır. Şöyle buyurmaktadır:

"Semûd ve Âd, dehşeti yüreklere çarpan o (günü, el-Kâria) **yalanladılar."** Semûd, Hicr denilen yerde yaşamış meşhur bir kabilenin adıdır. Allah onlara rasûlü Salih *aleyhisselam*'ı peygamber olarak göndermişti.

O, onları izlemekte oldukları şirklerinden vazgeçmeye çağırıyor, onlara tevhidi emrediyordu. Onlar ise onun davetini reddettiler ve onu yalanladılar. Kendilerine haber verdiği Kıyamet gününün de yalan olduğunu ileri sürdüler.

Kıyamet gününün bir adı da el-Kâria'dır. O, dehşetli halleriyle insanların kalplerini çalar. Hadramevt denilen yerde yaşamış olan ilk Âd kavmi de böyledir. Onlara da Yüce Allah, rasûlü Hûd *aleyhisselam*'ı göndermiş, o da kendilerini sadece Allah'a ibadet etmeye davet etmişti. Ama onu yalanlamışlar ve öldükten sonra gerçekleşeceğini haber verdiği dirilişi inkâr etmişlerdi. Yüce Allah da bu iki kabileyi dünyada gönderdiği helâk edici azaplarla helâk etmişti:

﴿ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا۟ بِٱلطَّاغِيَةِ ۝٥ وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا۟ بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ۝٦ ﴾

5- Semûd'a gelince onlar, aşırı şiddetli bir çığlıkla helâk edildiler.

6- Âd'a gelince onlar da (uğultusu ve soğuğu) **şiddetli, azgın bir fırtınayla helâk edildiler.**

5. "Semûd'a gelince onlar, aşırı şiddetli bir çığlıkla helâk edildiler." Onlar, kalplerini yerinden kopartan, son derece feci/korkunç bir çığlıkla helâk oldular. Bu çığlığın dehşetinden canları çıkıp öldüler. Geriye meskenlerinden ve cesetlerinden başka bir şey kalmadı.

6. "Âd'a gelince, onlar da (uğultusu ve soğuğu) **şiddetli,"** gök gürültüsünden daha güçlü sesi bulunan oldukça şiddetlice esen **"azgın bir fırtınayla helâk edildiler."** Yani bu fırtına -birçok müfessirin görüşüne göre- bizzat onun bekçileri tarafından bile zor zaptediliyordu. Ya da -doğru olan görüşe göre- bu fırtına, Âd kavmine karşı çok azgınlaşmıştı.

﴿ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَٰنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى ٱلْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَىٰ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ۝٧ فَهَلْ تَرَىٰ لَهُم مِّنۢ بَاقِيَةٍ ۝٨ ﴾

7- Allah onu, ardarda yedi gece, sekiz gün onların üzerine musallat etti. Öyle ki (eğer orada olsaydın), **o kavmi, içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş halde görürdün.**

8- Şimdi onlardan geriye kalan tek bir kimse bile görüyor musun?

7. "Allah onu, ardarda yedi gece, sekiz gün onların üzerine musallat etti." Bu, onlar için korkunç, feci ve uğursuzdu; fırtına onları helâk etti, yerle bir etti.

"Öyle ki (eğer orada olsaydın), **o kavmi, içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş halde görürdün."** Helâk olup ölmüşlerdi. Bu halleriyle sanki başları kesilmiş ve birbiri üstüne yığılmış hurma kütüklerini andırıyorlardı.

8. "Şimdi onlardan geriye kalan tek bir kimse bile görüyor musun?" Bu, durumu herkesçe bilinen, olumsuzlama anlamında bir sorudur. (Yani onlardan geride hiç kimseyi göremezsin, demektir.)

﴿ وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُۥ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتُ بِٱلْخَاطِئَةِ ۝٩ ﴾

9- Firavun da, ondan öncekiler de ve (Lut'un) **altı üstüne getirilen şehirleri de hep** (aynı) **günahı işlediler.**

9. Yani azgın iki ümmet olan Âd ve Semûd'un dışında da azgın ve haddi aşan ümmetler gelmiştir. Yüce Allah'ın kendilerine rasûlü İmran oğlu Mûsâ'yı *-salât ve selâm olsun ona-* peygamber olarak gönderdiği Mısır Firavun'u bunlara bir örnektir.

O, onlara apaçık belgeler/mucizeler göstermişti. Bunlar sayesinde hakka kesin olarak inandıkları halde sırf zalimlik ederek ve büyüklük taslayarak bile bile inkâr ettiler, küfre saptılar.

Onlardan önce başka yalanlayıcılar da gelmişti. **"(Lut'un) altı üstüne getirilen şehirleri,"** bunlar Lût kavminin şehirleriydi. İşte bu sayılanların hepsi de **"hep** (aynı) **günahı işlediler."** Yani haddi aşan işler yaptılar ki bunlar da küfür, yalanlama, zulüm, inatlaşma ve bunlara ek olarak türlü masiyetler ve fasıklıklardı.

﴿ فَعَصَوْا۟ رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً ۝١٠ ﴾

10- Hepsi de Rablerinin rasûllerine isyan ettiler. O da onları çok şiddetli bir (azapla ansızın) **yakalayıverdi.**

10. "Hepsi de Rablerinin rasûllerine isyan ettiler." Yani bunların hepsi, Allah'ın kendilerine gönderdiği peygamberleri yalanladılar. **"O da onları,"** hepsini **"çok şiddetli,"** helâkleriyle sonuçlanan, bilinen sınırın ve miktarın çok üstünde **"bir** (azapla ansızın) **yakalayıverdi."**

﴿ إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ حَمَلْنَٰكُمْ فِى ٱلْجَارِيَةِ ۝١١ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَآ أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ ۝١٢ ﴾

11- Su sınırı aşıp (her yeri kapladığı) **zaman sizleri akıp giden o gemide Biz taşıdık.**

12- Onu sizin için bir ibret kılalım ve belleyen kulaklar da onu bellesin diye.

11. Helak olanlar arasında Nûh kavmi de vardır. Allah, tufan ile onları suda boğmuştu: **"Su sınırı aşıp** (her yeri kapladığı) **zaman"** yeryüzünü kaplayıp oranın en yüksek yerlerinin de üstüne çıktığında **"sizleri akıp giden o gemide Biz taşıdık."** Yüce Allah, onlardan sonra yarattığı insanlara olan lütfunu zikretmekte, **"sizleri"** diyerek Allah'ın boğulmaktan kurtardığı baba ve annelerinin sulblerinde oldukları sırada gemide onları taşıyanın kendisi olduğunu hatırlatmaktadır. Bu yüzden Allah'a hamdedin. Azgınları helâk ettiğinde sizi kurtarana şükredin. O'nun birliğine/tevhide delil olan âyet ve belgelerinden ibret alın. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

12. "Onu," yani o gemiyi -ki maksat gemi türüdür- **"sizin için"** yapılmış ilk gemiyi size hatırlatan **"bir ibret kılalım... diye."**

Bu geminin kıssası nedir? Allah kendisine iman edenleri ve rasûlüne uyanları bu gemiyle nasıl kurtardı? Yeryüzünde bulunanların hepsini nasıl helâk etti? İşte bunları hatırlayasınız diye yaptı. Çünkü bir şeyin cinsinden olan, o cinsin ilkini/aslını hatırlatır.

"Ve belleyen kulaklar onu bellesin diye." Akıl sahipleri bunu akıllarıyla kavrasın, bundan maksadın ne olduğunu ve hangi yönüyle belge/mucize olduğunu bilsinler diye. Yüz çeviren ve gaflette olanlarla ahmak ve kavrayışsızlar böyle değildir. Onlar, Allah'ın âyetlerinden gereği gibi yararlanmazlar. Çünkü Allah'tan gelen hükümleri bellemez, O'nun âyetleri üzerinde düşünmezler.

﴿ فَإِذَا نُفِخَ فِي ٱلصُّورِ نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَٰحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ ﴾

13- Sûr'a tek bir üfürüş üfürüldüğünde,

14- Yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine tek bir defa çarpılıp parçalandığında;

15- İşte o gün gerçekleşmesi kaçınılmaz olan (kıyamet) **gerçekleşir.**

16- Gök yarılır da o gün o yıkılmaya yüz tutmuş bir hal alır.

13. Yüce Allah, peygamberlerini yalanlayanlara neler yaptığını, onları nasıl cezalandırdığını, daha dünyadayken onları azaba çarptırdığını, buna karşılık peygamberleri ve onlara uyanları nasıl kurtardığını, bunun da âhiretteki cezanın bir başlangıcı, Kıyamet gününde amellerin karşılığının eksiksiz olarak verileceğinin

bir habercisi olduğunu beyan ettikten sonra Kıyamet gününden önce meydana gelecek olan dehşet verici durumları haber vermektedir.

Bunların ilki, İsrafil'in **"Sûr'a tek bir üfürüş"**ü/üfürmesi olacaktır. Bu da bütün bedenlerin yerden çıkışlarının tamamlanması esnasında olacaktır. İşte o vakit rûhlar çıkıp her biri kendi bedenine girecektir. İnsanlar böylelikle âlemlerin Rabbinin huzurunda dikileceklerdir.

14. "Yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine tek bir defa çarpılıp parçalandığında" un ufak olacaklardır. Yani dağlar darmadağın olacak, yere karışacak ve üzerinde savrulacaktır. Her taraf düzleşecek, orada ne bir yükseklik, ne de bir çukur görülecektir. Yere ve yerin üzerindekilere yapılacak olan bunlardır.

16. Semâya ve orada gerçekleşeceklere gelince; semâ çalkalanacak, parçalanacak ve rengi değişecektir. Bunca sağlamlığına ve gücüne rağmen zayıflayıp yıkılmaya yüz tutacaktır. Bu ise onu sarsan, oldukça dehşetli, büyük bir sıkıntı dolayısıyla olacaktır. Bu hal onu zayıflatacaktır.

﴿ وَٱلْمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا ۚ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَٰنِيَةٌ ﴿١٧﴾ ﴾

17- Melekler de göğün çevresinde olacaklardır. O gün onların üstlerinde bulunan sekiz (melek) **de Rabbinin Arş'ını taşıyacaktır.**

17. "Melekler," melaike-i kiram **"göğün çevresinde olacak,"** semânın yanlarında ve onun köşe başlarında Rablerinin huzurunda boyun eğmiş bir halde, azameti karşısında itaatle duracaklar, bekleyeceklerdir.

"O gün onların üstlerinde bulunan sekiz" son derece güçlü melek, **"Rabbinin Arş'ını"** kullar arasında adaleti ve lütfuyla hüküm vermek üzere geleceği sırada **"taşıyacaktır."** Bundan dolayı şöyle buyrulmaktadır:

﴿ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾ ﴾

18- O gün sizler huzura çıkarılırsınız ve size ait hiçbir şey gizli kalmaz.

18. "O gün huzura," Allah'ın huzuruna **"çıkarılırsınız ve"** bedenlerinizden, bizzat sizden, amellerinizden ve vasıflarınızdan **"size ait hiçbir şey gizli kalmaz."** Şüphesiz ki Yüce Allah gizliyi de, açığı da bilendir. İnsanlar çıplak ayak, elbisesiz ve sünnetsiz olarak dümdüz bir arazide haşredileceklerdir. Seslenen hepsine sesini işittirecek, bakan hepsini görecektir. İşte o vakit Allah, yaptıkla-

rının karşılığını kendilerine verecektir. Bundan dolayı Yüce Allah, amellerinin karşılığının veriliş keyfiyetinden söz ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ﴿١٩﴾ إِنِّى ظَنَنتُ أَنِّى مُلَٰقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ ٱلْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ ﴾

19- Amel defteri sağından verilmiş olan der ki: 'İşte alın, okuyun amel defterimi!'

20- 'Ben zaten hesabımla karşılaşacağımı biliyordum.'

21- Artık o, hoşnut edici bir yaşayış içindedir.

22- Yüksek bir cennettedir ki;

23- Onun toplanmaya hazır olgun meyveleri (onlara) yakındır.

24- 'Geçmiş günlerde yaptıklarınızdan dolayı afiyetle yiyin, için.' (denir onlara).

19. İşte bunlar bahtiyar ve mutlu kimselerdir. Salih amellerinin yazılı bulunduğu defterleri sağ taraflarından verilecektir. Böylelikle onlar, başkalarından ayırt edilmiş olacaklar, şanlarının yüceliğine dikkat çekilmiş ve değerleri yüceltilmiş olacaktır.

İşte o vakit onlar, sevinç ve neşeyle insanların da Allah'ın kendilerine vermiş olduğu lütuf ve ihsanları görmesini arzu ederek **"İşte alın, okuyun amel defterimi!"** diyecektir. Yani işte kitabımı önünüze getirdim, onu okuyun! O, bana cennetleri müjdeliyor, türlü lütuf ve ihsanları, günahlarımın bağışlandığını ve kusurlarımın örtüldüğünü gösteriyor.

20. Beni bu duruma ulaştıran sebep, Allah'ın bana lütuf ve ihsan etmiş olduğu öldükten sonra dirilişe ve hesaba çekilmeye iman edişim ve bunun için de mümkün olan amelleri işleyerek hazırlanışımdır. Bundan dolayı o şöyle diyecektir:

"Ben zaten hesabımla karşılaşacağımı biliyordum." (Âyet-i kerimenin aslında geçen) "zan" kelimesi, burada "kesinlikle bilmek" anlamındadır.

21. "Artık o hoşnut edici bir yaşayış içindedir." Bu yaşayışında canların arzuladığı, gözlerin zevk aldığı her şey bulunacaktır. Onlar, bu yaşayışlarından hoşnut olacaklardır ve ondan başkasını buna tercih etmeyeceklerdir.

22. "Yüksek bir cennettedir ki" köşkleri ve meskenleri oldukça yükseklerde olacaktır.

23. "Onun toplanmaya hazır olgun meyveleri (onlara) **yakındır."** Yani oranın çeşitli meyveleri ve türlü mahsulleri yakın olacaktır. Oradakiler, bunları kolaylıkla alabileceklerdir. Ayaktayken de, otururken de, yaslanırken de bu meyvelere erişebileceklerdir.

24. Onlara ikramda bulunularak **"Geçmiş günlerde yaptıklarınızdan dolayı afiyetle yiyin, için."** denilecektir. Lezzetli her bir yiyecekten, arzu edilen her bir içecekten; rahatsız edici herhangi bir husus, zevkleri kursakta bırakıcı herhangi bir şey olmaksızın, tam bir huzur ve afiyetle yiyin, için. Sizin bu mükâfatınız, önceden işlemiş olduğunuz namaz, oruç, sadaka, hac, insanlara iyilik, Allah'ı zikretmek, O'na yönelmek ve kötü amelleri terk etmek gibi salih amelleriniz dolayısıyladır.

Burada Yüce Allah, salih amelleri cennete girmeye sebep, cennet nimetlerinin ana kaynağı ve mutluluğunun esası olarak beyan etmiştir.

﴿ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُوتَ كِتَٰبِيَهْ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ ٱلْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنِّى مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَٰنِيَهْ ﴿٢٩﴾ ﴾

25- Amel defteri sol tarafından verilen kimseye gelince o da der ki: 'Keşke bana amel defterim verilmeseydi!'

26- 'Keşke hesabımın ne olduğunu bilmeseydim!'

27- 'Ah, keşke ölümle her şey bitmiş olsaydı!'

28- 'Malımın bana faydası olmadı!'

29- 'Saltanatım da elimden kaydı gitti.'

25. İşte bunlar bedbaht kimselerdir. Kötü amellerini kapsayan defterleri, başkalarından ayırt edilmeleri, küçük düşürülmeleri, rezil edilmeleri ve utandırılmaları için sollarından verilecektir.

Onlar gam, keder ve üzüntüden dolayı şöyle diyecektir: **"Keşke bana amel defterim verilmeseydi."** Çünkü bu defter, bana cehennem ateşine gireceğimi ve ebedî olarak hüsrana uğrayacağımı bildirmektedir.

26. "Keşke hesabımın ne olduğunu bilmeseydim." Keşke unutulup gitseydim, diriltilmeseydim, hesaba çekilmeseydim. Bundan dolayı şöyle diyecektir:

27. "Ah, keşke ölümle her şey bitmiş olsaydı." Yani keşke ilk ölümüm, kendisinden sonra diriliş olmayan bir ölüm olsaydı.

28-29. Daha sonra malına ve saltanatına bakınca bunların aleyhine birer vebal olduğunu, bunlardan âhireti için önden bir şeyler göndermemiş olduğunu, bunları azaptan kurtulmak için fidye olarak verecek olsa bile kendisine hiçbir faydasının olamayacağını anlayacak ve şöyle diyecektir: **"Malımın bana faydası olmadı."** Dünyada faydasını görmedim. Çünkü ben, maldan iyilik olarak bir şey önceden göndermedim. Âhirette de bana faydası dokunmadı. Çünkü fayda verecek vakti geride kaldı.

"Saltanatım da elimden kaydı gitti." Yok oldu, kaybolup gitti. Artık ne askerin, ne çokluğun, ne sayının, ne aracın-gerecin, ne ardı büyük mevkilerin faydası var. Aksine bütün bunlar, rüzgârla savrulmuşçasına geçip gitti. Bundan dolayı ticaretimiz de, kârımız da yok oldu. Onun yerine gamlar, kederler ve üzüntüler geldi.

﴿ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ ٱلْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَٱسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ ﴾

30- 'Tutun onu da ellerini boynuna bağlayın!'

31- 'Sonra cehenneme sokun onu!'

32- 'Sonra da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun.'

33- 'Çünkü o, yüce Allah'a iman etmezdi.'

34- Yoksulu yedirmeye de teşvik etmezdi."

30. İşte o vakit azap için emir verilecek ve oldukça sert tabiatlı ve çok güçlü olan Zebanilere şöyle denilecektir: **"Tutun onu da ellerini boynuna bağlayın."** Yani boynuna onu boğacak kadar dar zincir vurun.

31. "Sonra cehenneme sokun onu." Cehennemin kor ateşleri ve alevleri içinde onu evirip çevirin.

32. "Sonra da onu" cehennemin son derece sıcak zincirlerinden **"yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun."** Yani zincir, onun makadından geçip ağzından çıkacak şekilde onu zincire geçirin ve bu zincirle onu asın. O, bu kadar korkunç bir şekilde sürekli azap görecektir. O azap, o ceza ne kadar da kötüdür! Böyle bir azap ve cezadan dolayı vay onun haline!

33. Onu böylesi bir yere ulaştıran sebebe gelince: **"Çünkü o, yüce Allah'a iman etmezdi."** Rabbini inkâr eder, peygamberlerine karşı inatla direnirdi. Onların getirdikleri hakkı reddederdi.

34. "Yoksulu yedirmeye de teşvik etmezdi." Kalbinde fakirlere ve yoksullara şefkat duymasını sağlayacak bir merhamet de yoktu. Malından onlara yedirmediği gibi kalbinde böyle bir duygu olmadığından dolayı başkasını da onlara yedirmesi için teşvik etmezdi.

Bu azabın esas sebebi şudur: Mutluluğun temeli ve sebepleri iki tanedir: Birisi esası itibarıyla Allah'a imana dayanan Allah için ihlâslı amellerde bulunmaktır, diğeri ise bütün yönleriyle yaratılmışlara ihsanda bulunmaktır. Bunların en büyüğü de muhtaç kimselerin gıdalarını temin edecek şekilde onlara yemek yedirmek suretiyle zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaktır. Böylelerinin ise ne ihlâsı vardır ne de ihsanı. Bundan dolayı da bu azabı hak etmiş olacaklardır.

﴿ فَلَيْسَ لَهُ ٱلْيَوْمَ هَٰهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَّا يَأْكُلُهُۥٓ إِلَّا ٱلْخَٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾ ﴾

35- Artık bugün burada onun hiçbir yakın dostu yoktur.

36- İrinden başka hiçbir yiyeceği de yoktur.

37- Onu da ancak günahkarlar yer.

35. "Artık bugün burada," yani Kıyamet gününde **"onun hiçbir yakın dostu yoktur."** Allah'ın azabından kurtulması yahut Allah'ın mükâfatını alarak umduğunu elde etmesi için ona şefaat edecek bir yakını, bir arkadaşı olmayacaktır. **"Onun nezdinde şefaat, izin verdiklerinden başkasına fayda sağlamaz."** (Sebe, 34/23); **"Zalimlerin ne candan bir dostu, ne de şefaati kabul edilir bir şefaatçisi olacaktır."** (el-Mü'min, 40/18)

36. "İrinden başka hiçbir yiyeceği de yoktur." Bu, cehennemliklerin, son derece sıcak, acı, oldukça kötü kokulu ve son derece iğrenç tadı bulunan irinleridir.

37. Bu tür iğrenç bir yiyeceği de ancak **"günahkarlar yer."** Yani doğru yoldan sapanlar ve kendilerini cehenneme götüren her bir yolu izleyenler yer. İşte bundan dolayı can yakıcı azabı hak etmiş olurlar.

﴿ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ ﴾

38- Yemin olsun gördüğünüz şeylere,

39- Ve görmediğiniz şeylere ki,

40- O (Kur'ân)**, hiç şüphesiz şerefli bir Peygamber'in** (okuduğu) **bir sözdür.**

41- O, bir şair sözü değildir. Ne kadar az inanıyorsunuz!

42- Bir kâhin sözü de değildir. Ne kadar az düşünüp öğüt alıyorsunuz!

43- O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

38-39. Yüce Allah, kulların ve yaratılmışların gördükleri ve göremedikleri her şeye yemin etmektedir. Buna göre bu yeminin kapsamına bütün varlıklar girmektedir. Hatta bunun kapsamına Yüce Allah'ın mukaddes zatı da girmektedir.

40-43. Burada Allah, bu Kur'ân-ı Kerîm'i getiren rasûlün/elçinin doğruluğuna ve bu şerefli rasûlün bunu Allah'tan tebliğ ettiğine yemin etmekte, Rasûlünün düşmanlarının iftira ederek ileri sürdükleri gibi şair, kahin veya sihirbaz olmadığını, aksine bunlardan çok uzak olduğunu bildirmektedir.

Onları bu iddialarda bulunmaya iten ise onların inançsızlıkları ve öğüt almayışlarıdır. Eğer iman edip öğüt alan kimseler olsalardı, neyin kendilerine fayda sağlayacağını, neyin de zarar vereceğini bilirlerdi.

Bunlardan biri de Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in durumu üzerinde düşünmeleri, onun niteliklerini ve ahlâkını gözlemeleridir. Böylelikle onlar, gerçeği güneş gibi net görecekler ve bu, onlara Allah Rasûlünün gerçekten peygamber olduğunu ve onun getirdiklerinin **"âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiş"** olduğunu bileceklerdir.

Onun getirdiği bu sözün, insan sözü olması mümkün değildir. Aksine o, bu sözü söyleyenin azametine, sıfatlarının celâline, mahlukatı terbiyesinin kemâline ve kullardan çok üstün ve yüce olduğuna delildir. Aynı şekilde onların bu iddiaları, Allah'a ve hikmetine hiçbir şekilde yakışmayan kuru bir zandan ibarettir.

﴿ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ ﴾

44- Eğer o (Peygamber) **bazı sözler uydurup Bize isnat etseydi,**

45- Biz elbette onu güçlü bir şekilde yakalardık,

46- Sonra da kalp damarını koparırdık.

47- O zaman sizden hiç kimse de ona bunu yapmamıza engel olamazdı.

44-46. "Eğer o (Peygamber) **bazı sözler uydurup"** iftira ederek yalan yere **"Bize isnat etseydi, Biz elbette onu güçlü bir şekilde yakalardık. Sonra da kalp damarını koparırdık."**

Kalp damarı (ٱلْوَتِينَ) kalbe bağlı bir damar olup o damarın kopması insanın ölümüne sebep olur. Faraza Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah'a karşı -hâşâ- yalan uydursaydı, Yüce Allah onu derhal cezalandırır, güçlü ve muktedir bir şekilde onu yakalardı. Çünkü O, hikmet sahibidir, her şeye gücü yetendir. O'nun hikmeti; kendisi adına yalan uyduran, Allah'ın, kendisine muhalefet edenlerin kanlarını ve mallarını ona mubah kıldığını, kendisinin ve kendisine uyanların kurtulacaklarını, muhalefet edenlerin ise helâk olacaklarını iddia eden bir kimseye mühlet vermemesini gerektirir.

Ama Allah, Rasûlünü mucizelerle desteklediğine, getirdiği apaçık delil ve belgelerin doğruluğunu ortaya koyduğuna, düşmanlarına karşı ona yardım edip zafer verdiğine ve onu onlara galip getirdiğine göre bütün bunlar, Allah'ın, Rasûlünün risâletinin doğruluğuna dair en büyük şahitliğidir.

47. "O zaman sizden hiç kimse de ona bunu yapmamıza engel olamazdı." Yani Allah, onu helâk edecek olsaydı, kendisi kendisini koruyamayacağı gibi hiçbir kimse de Allah'ın azabına karşı onu koruyamazdı.

﴿ وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ ﴾

48- Şüphesiz o, takvâ sahipleri için bir öğüttür.

48. "Şüphesiz o" Kur'ân-ı Kerîm **"takvâ sahipleri için bir öğüttür."** Onun vasıtasıyla din ve dünyalarının maslahatına olan hususları düşünüp öğüt alırlar. Bunları bilip öğrenirler ve gereğince amel ederler.

Kur'ân-ı Kerîm, onlara dinî akidelerini, güzel ahlâkı, şer'î hükümleri öğretir. Böylelikle onlar, Rabbânî âlimler, ârifler, hidâyete ileten önderler olurlar.

﴿ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ ﴾

49- Biz, içinizden (onu) **yalanlayanların olduğunu kesinlikle biliyoruz.**

49. "Biz, içinizden" onu "yalanlayanların olduğunu kesinlikle biliyoruz." Bu buyrukta yalanlayıcılara bir tehdit vardır. Yalanlamaları dolayısıyla Allah'ın onları çok ağır bir şekilde cezalandıracağı ifade edilmektedir.

﴿ وَإِنَّهُۥ لَحَسۡرَةٌ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ ﴾

50- Şüphesiz o, kâfirler için bir pişmanlıktır.

50. Çünkü onlar onu inkar ettiler. Ama onun kendilerini tehdit ettiği hususları gördüklerinde onu inkâr ettikleri, onunla hidâyet bulmadıkları ve emrine itaat etmedikleri için pişman olacaklardır. Çünkü ilâhî mükâfatı elden kaçırmış, buna karşılık en çetin azaba mahkûm olmuş ve kurtuluşlarıyla aralarındaki bütün bağlar kopmuş olacaktır.

﴿ وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلۡيَقِينِ ﴿٥١﴾ ﴾

51- Ve o, gerçekten kat'î bilginin ta kendisidir.

51. İlmin en yüce, en üstün mertebesidir. Çünkü ilmin en yüce, en üstün mertebesi yakîndir/kesin gerçektir. Bu da hiçbir şekilde sarsılmayan, yok olmayan sapasağlam bilgi demektir. Yakîn'in üç mertebesi vardır ve bunların her biri, bir öncekinden daha üstündür. İlk mertebe ilm-i yakîn'dir; doğru haberden (kulakla) elde edilen bilgidir. Sonraki ayne'l-yakîndir; görme duyusuyla elde edilen bilgidir. Sonra da hakke'l-yakîn gelir; tatma ve doğrudan temas etme suretiyle elde edilen bilgidir.

İşte Kur'ân-ı Kerîm'de bu vasfa, kesinliğe sahiptir. Onda bulunan pek çok kat'î delil/belge ile beslenen ilimler, ihtiva etmiş olduğu imanî hakikatler ve marifetler sebebiyle onu tadan kimse, hakke'l-yakîne ulaşır.

﴿ فَسَبِّحۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٥٢﴾ ﴾

52- O halde yüce Rabbinin adını tesbih et.

52. Celâline yakışmayan hususlardan O'nu tenzih et. O'nun celal, cemal ve kemâl sıfatlarını zikrederek O'nu takdis et.

Hâkka sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Allah'a hamd olsun.

سورة المعارج

MEÂRİC SÛRESİ

-70-

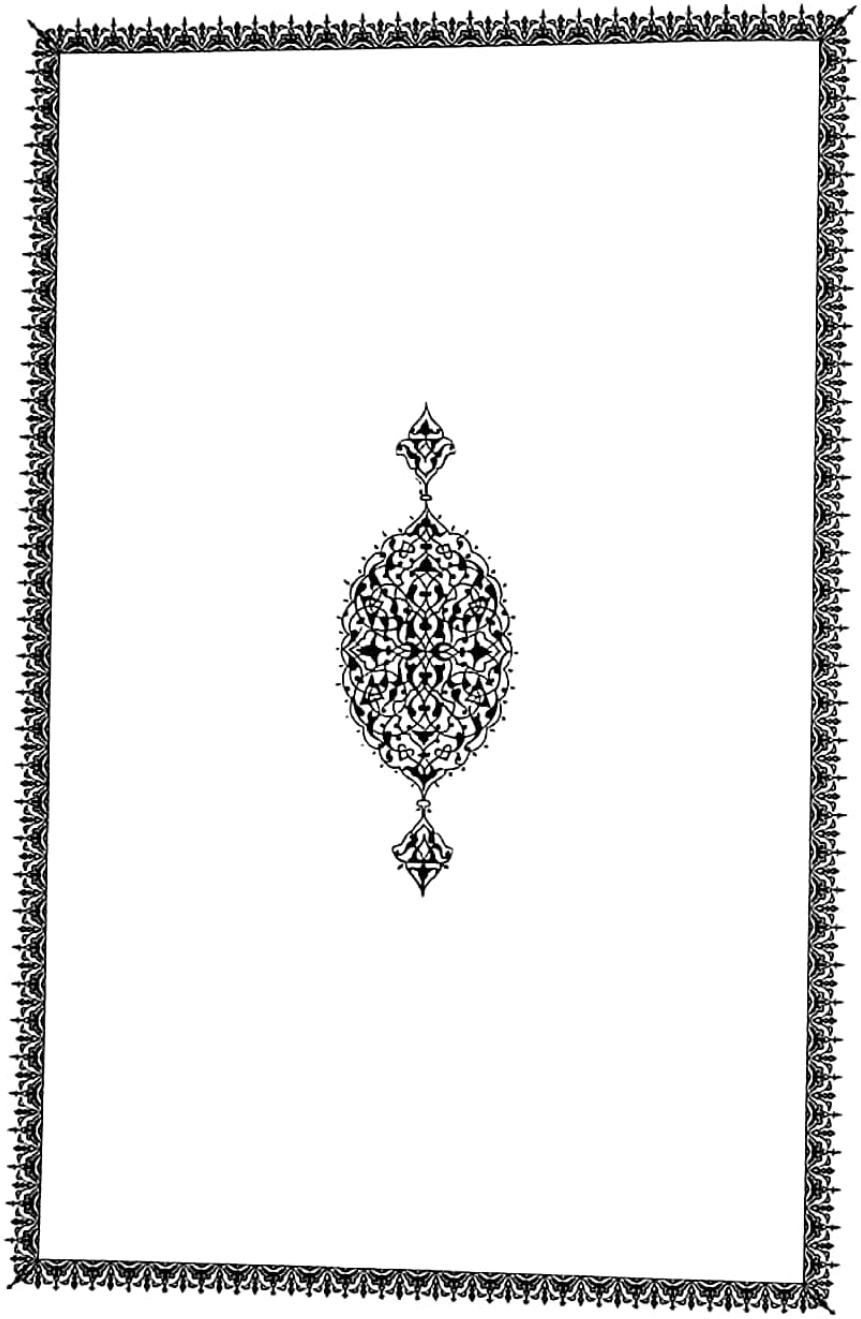

70- MEÂRİC SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 44 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ۝١ لِّلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ۝٢ مِّنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ ۝٣ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ۝٤﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- (Müşriklerden) **biri, kesin gelecek olan azabı istedi.**

2- O (azap) **kâfirler içindir ki onu önleyebilecek yoktur.**

3- O (azap), **yüksek derecelerin sahibi olan Allah'tandır.**

4- Melekler ve rûh, O'na, miktarı elli bin yıl olan bir günde yükselirler.

1. Yüce Allah, inatçıların cahilliklerini, alay etmek, işi yokuşa sürmek ve âciz bırakmak kastıyla Allah'ın azabının çabucak gelmesini istediklerini belirterek şöyle buyurmaktadır: "(Müşriklerden) **biri**" dua ederek, ayırt edici hükmün verilmesini isteyrek **"kesin gelecek olan azabı istedi."**

2. "O (azap) **kâfirler içindir,"** çünkü küfür ve inatları dolayısıyla onu hak etmişlerdir **"ki onu önleyebilecek yoktur."** Yani azgın ve inatçı müşriklerden olup azabı acele isteyen kişinin istediği bu azabı hiçbir kimse, onun daha gelmeden önce gelmesine engel olamaz, geldikten sonra da onu kaldıramaz.

Bu (azap isteme) olayı, inkarcılardan olan Kureyşli en-Nadr b. Haris ya da başka birinin, şu şekilde dua etmesiyle olmuştu: **"Allah'ım, şâyet bu** (Kur'ân) **senden gelmiş bir hak ise Sen bizim üzerimize ya gökten taş yağdır ya da bize can yakıcı bir azap gönder."** (el-Enfal, 8/32)

Allah'tan gelecek bir azaba çarptırılmaları kaçınılmazdı ve bu azap ya dünyada onlara hemen verilecekti ya da âhirette onlara saklanacaktı. Şâyet onlar, Allah'ı, O'nun azametini, egemenliğinin genişliğini, isim ve sıfatlarının kemâlini bilen kimseler olsalardı onu hiç de acele istemezlerdi. Aksine Allah'ın hükmüne teslim olur ve gereken edebi takınırlardı. Bundan dolayı Yüce Allah, azametine

dair onların çirkin sözlerine cevap olacak birtakım hususları söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

3-4. "O (azap), **yüksek derecelerin sahibi olan Allah'tandır. Melekler ve rûh, O'na miktarı elli bin yıl olan bir günde yükselirler."** O, yücelik, yükseklik, celâl ve azamet sahibidir. Bütün mahlukatın işlerini idare edendir. Melekler, işlerini idare etmekle yükümlü oldukları hususlarla O'na yükseldiği gibi rûh da ona yükselir. Burada "rûh," bir tür/cins isimdir. İyisi ile, kötüsü ile bütün rûhları kapsar. Bu yükselme de vefat esnasında gerçekleşir. İyi olanların rûhları Yüce Allah'a doğru yükselir. O rûhlara bir semâdan diğer semâya geçmeye izin verilir. Bu, rûhun Rabbi aziz ve celil olan Allah'ın bulunduğu semâya ulaşıncaya kadar böylece devam eder. Rabbinin huzuruna varınca O'nu selamlar, O'na yakın olma nimetine mazhar olur ve O'na yakın olmanın sevincini yaşar. O'nun övgüsüne, hitabına, ihsanına ve lütuflarına mazhar olur. Günahkârların rûhları ise yükselip de semâya ulaştıklarında izin isterler, fakat onlara izin verilmez ve tekrar yere iade edilirler.

Daha sonra meleklerin ve rûhun Yüce Allah'a yükseldikleri mesafe söz konusu edilmekte ve bunların, kendileri için kolaylaştırılmış sebepler, hafif ve hızlı yol alma gibi kolaylaştırıcı imkânlarla bir günde yükseldikleri ifade edilmektedir. Oysa bu mesafe, alışılmış yol alışa göre yükselişe başlanan noktadan kendisi için sınırlandırılmış ve mele-i a'lâda varılabilecek nihaî noktaya ulaşıncaya kadar elli bin yıl süren bir mesafedir.

İşte O yüceler yücesi, baştan aşağı bu pek büyük âlemin tamamını hem yaratmıştır hem de onun işlerini çekip çevirmektedir. Onların gizli ve açık hallerini, nerede karar kıldıklarını, nerede emanet kaldıklarını bilir. Onların hepsini kuşatacak şekilde rahmet, lütuf ve ihsanlarını onlara ulaştırır. Hem kaderî hükmünü, hem şer'î hükmünü, hem de cezaî (amellerin karşılığını vermeye dair) hükmünü onlara uygular.

O halde O'nun azametini bilmeyen, O'nu hakkıyla takdir edemeyen, bu nedenle de onu -güya- aciz bırakmak ve sınamak kastıyla azabın çabucak gelmesini isteyen kimselere yazıklar olsun!

Halîm olan, kendilerine mühlet vermekle birlikte onları ihmal etmeyen, kendisine yakışmayacak isnatlarda bulunmalarına rağmen onların bu hallerini sabırla karşılayan, onlara afiyet ve rızık ihsan eden Yüce Allah'ın şanı ne yücedir!

Bu âyet-i kerimenin tefsiriyle ilgili ihtimallerden biri budur. Buna göre burada sözü edilen yükseliş, dünyadan başlayarak gerçekleşmektedir. Çünkü ilk ifa-

deler buna delildir. Bunun Kıyâmet gününde olma ihtimali de vardır. Şöyle ki Yüce Allah'ın Kıyamet Gününde kullarına göstereceği azamet, celâl ve kibriyâsı, Allah'ı bilip tanıma konusunda ileri çapta bir delil olacaktır. Bu da onların ilâhî işleri idare etmek ve Rabbânî emirleri yerine getirmek üzere meleklerin ve ruhların inip çıkışlarına bizzat tanık olmalarıyla olacaktır ki bu da **"miktarı,"** uzunluğu ve çetinliği dolayısıyla **"elli bin yıl olan bir günde"** gerçekleşecektir. Ancak Yüce Allah, bu mesafeyi mü'minlere hafifletecektir.

﴿ فَٱصۡبِرۡ صَبۡرٗا جَمِيلًا ۝٥ إِنَّهُمۡ يَرَوۡنَهُۥ بَعِيدٗا ۝٦ وَنَرَىٰهُ قَرِيبٗا ۝٧ ﴾

5- O halde sen güzel bir şekilde sabret.

6- Şüphesiz onlar, onu uzak görüyorlar.

7- Biz ise onu yakın görüyoruz.

5. "O halde sen" kavmini davet etmekte herhangi bir usanma ve tahammülsüzlük göstermeksizin **"güzel bir şekilde sabret."** Allah'ın emri üzere devam et, O'nun kullarını O'nu tevhid etmeye çağır, onların itaatsizliklerini ve böyle bir çağrıyı kabul etme isteksizliklerini görmen dahi bu konuda sana engel olmasın. Çünkü bu yolda sabrın pek büyük hayırları vardır.

6-7. "Şüphesiz onlar, onu uzak görüyorlar. Biz ise onu yakın görüyoruz." Buradaki **"onu"** zamiri, azabın gelmesini isteyenlerin azaba uğramalarını ihtiva eden dirilişe aittir. Yani bunların tutumu, öldükten sonra dirilişi inkâr eden bir tutumdur. Bedbahtlığın ve ne yaptığını bilmezliğin etkisi altında kalarak ileride karşı karşıya kalacakları diriliş ve amellerin karşılıklarının verilmesini uzak görecek hale gelmiş bir tutumdur.

Yüce Allah ise onların uzak gördüklerini pek yakın görmektedir. Çünkü O, rıfk ile muamele eder. Halîm'dir, acele etmez. Geleceğini takdir ettiği her şeyin mutlaka gerçekleşeceğini bilir ki gelecek olan her şey de yakındır.

Daha sonra Yüce Allah, bu günün dehşetli hallerini ve bu gündeki durumları beyan ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ يَوۡمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلۡمُهۡلِ ۝٨ وَتَكُونُ ٱلۡجِبَالُ كَٱلۡعِهۡنِ ۝٩ وَلَا يَسۡـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمٗا ۝١٠ ﴾

8- O gün gök erimiş maden gibi olacak.

9- Dağlar da (didilmiş boyalı) **yün gibi ol**(up havada uçuş)**acak.**

10- Hiçbir dost dostunu sormayacak.

8. "O gün," kendisinde bu pek büyük işlerin gerçekleşeceği Kıyamet günü **"gök erimiş maden gibi olacak."** Çatlaklarından dolayı ve en ileri derecede dehşete maruz kalacağından, eritilmiş kurşun gibi olacak.

9-10. "Dağlar da (didilmiş boyalı) **yün gibi ol**(up havada uçuş)**acak."** Yani atılmış yüne benzeyecek, ondan sonra da etrafa saçılıp darmadağın olacak.

Bu son derece sağlam, oldukça büyük varlıklar, böyle bir dağılmaya, böyle bir hale maruz kalacaklarına göre günahlarının ve veballerinin ağır yükü altında kalmış olacak olan bu zayıf kula ne olacak dersin? Onun bu halde kalbinin yerinden oynaması, aklının başından gitmesi ve herkesi unutup hiçbirini hatırlamaması normal değil midir? İşte bundan dolayı Allah şöyle buyurmaktadır: **"Hiçbir dost, dostunu sormayacak."**

﴿ يُبَصَّرُونَهُمْ ۚ يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ ٱلَّتِى تُـْٔوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ ﴿١٤﴾ ﴾

11- Onlar birbirlerine gösterilirler. Günahkâr kimse, o günün azabından dolayı (herkesi) **feda etmeyi arzular: Oğullarını,**

12- Eşini, kardeşini,

13- Kendisini barındıran aşiretini,

14- Ve yeryüzünde olan herkesi... yeter ki kendini kurtarsın.

11-14. "Onlar birbirlerine gösterilirler." Yani her yakın dost ve arkadaş, arkadaşını görür. Fakat kalbinde halini soracak takat olmaz. Aralarındaki arkadaşlık ve sevgi onu ilgilendirmez. Kendinden başka hiçbir şeyi düşünmez.

Azap göreceği muhakkak olan **"günahkâr kimse, o günün azabından dolayı** (herkesi) **feda etmeyi arzular: Oğullarını, eşini, kardeşini, kendisini barındıran aşiretini..."** Yani normalde dünyada birbirleriyle yardımlaşan, biri diğerine destek veren akrabalarını dahi feda etmek ister. Çünkü Kıyamet gününde kimsenin kimseye faydası olmayacağı gibi Allah'ın izni olmaksızın hiçbir kimse şefaatte de bulunamayacaktır.

Hatta azabı hak etmiş olan günahkâr, bilip tanıdığı herkesi fidye olarak vermeyi temenni edecektir: **"Ve yeryüzünde olan herkesi... yeter ki kendini kurtarsın."** Ancak bunun da ona hiçbir faydası olmayacaktır.

﴿ كَلَّآ ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدْعُوا۟ مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ ﴿١٨﴾ ﴾

15- Asla! O, alevli bir ateştir.

16- Derileri kavurup soyar.

17- (Kendine) **çağırır arkasını dönen ve yüz çevireni;**

18- (Servet) **toplayıp da bir kenara yığanı.**

15-16. "Asla" onların kurtulma çareleri yoktur. Kimse onlara yardım edemeyecektir. Çünkü bu gibi günahkârlar hakkında Rabbinin azap sözü hak olmuştur. Akraba ve arkadaşların fayda sağlayabilecekleri hâller geride kalmıştır.

"O, alevli bir ateştir. Derileri kavurup soyar." Yani aşırı hararetinden dolayı görünen ve görünmeyen azaları soyup sıyıran bir ateştir.

17-18. "(Kendine) **çağırır arkasını dönen ve yüz çevireni,** (servet) **toplayıp da bir kenara yığanı."** Haktan yüz çeviren, hakka sırtını dönen, malları yığıp keselere, kasalara dolduran, ama kendisine faydalı olacak ve ateşi kendisinden uzaklaştıracak yerlere harcamayan kimseleri cehennem ateşi kendine doğru çağırır ve aleviyle onları yakmaya hazırlanır.

﴿ ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ ﴾

19- Gerçekten insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır.

20- Başına kötülük geldi mi sızlanıp feryat eder.

21- İyiliğe kavuştu mu da cimri kesilir.

19. Bu buyruklar, insanın tabiatı itibarıyla sahip olduğu nitelikleri belirtmekte ve onun hem çok hırslı hem de sabırsız olduğunu haber vermektedir:

20. "Başına kötülük geldi mi sızlanıp feryat eder." Yani o, herhangi bir tatsızlıkla, bir hastalıkla karşılaşırsa veya sevdiği bir mal, yakın akraba yahut evladı elinden gidecek olursa tahammül göstermez. Bu yolda sabretmez, Allah'ın takdir ettiği hükmüne rıza göstermez.

21. "İyiliğe kavuştu mu da cimri kesilir." Allah'ın kendisine verdiğinden infak etmez, Allah'ın bunca nimet ve iyiliğine karşı Allah'a şükretmez. Yani o,

darlık ve sıkıntı zamanlarında sabretmez, bolluk ve rahatlık zamanlarında da iyilik yapmaz.

﴿ إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱلَّذِينَ فِيٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِشَهَٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ فِى جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾

22- Ancak namaz kılanlar müstesnâ.

23- Onlar namazlarına devam ederler.

24- Mallarında belli bir hak vardır;

25- Dilenen ve dilenmeyen yoksul için ayrılmış.

26- Onlar, hesap gününü tasdik ederler.

27- Onlar, Rablerinin azabından korkarlar.

28- Çünkü Rablerinin azabından yana güven altında olunmaz.

29- Onlar, mahrem yerlerini (haram ilişkiden) **korurlar.**

30- Ancak eşleri yahut sahip oldukları (cariyeler) **hariç.** (Onlarla ilişki kurarlar ve) **bundan dolayı da kınanmazlar.**

31- Ama her kim bunun ötesinde bir yol ararsa, işte onlar sınırı aşanlardır.

32- Onlar, emanetlerine ve ahitlerine riâyet ederler.

33- Onlar, şahitliklerini dosdoğru yerine getirirler.

34- Onlar, namazlarını gereği gibi kılarlar.

35- İşte bunlar, cennetlerde ağırlanırlar.

22. "Ancak namaz kılanlar müstesnâ." Burada belirtilen vasıflara sahip olan namaz kılanlar, kendilerine hayır gelip dokunacak olursa Allah'a şükrederler ve Allah'ın kendilerine ihsan ettiklerinden infak ederler. Başlarına kötülük gelecek olursa da sabrederler ve bunun mükâfatını Allah'tan beklerler.

23. "Onlar namazlarına devam ederler," yani onlar namazlarını vakitlerinde, şartlarına uygun ve onu tamamlayıcı hususlara da riâyet ederek devamlı

kılarlar. Onlar namazı eda etmeyen ya da bazen kılan bazen kılmayan yahut da eksik kılanlara benzemezler.

24-25. "Mallarında" zekât ve sadaka kabilinden **"belli bir hak vardır;"** İnsanlardan **"dilenen ve dilenmeyen yoksul,"** insanlardan hiçbir şey dilenmeyen, dolayısıyla farkına varılamayan ve kendisine tasaddukta bulunulmayanlar **"için ayrılmış."**

26. "Onlar hesap gününü tasdik ederler." Allah'ın bildirdiği, peygamberlerinin haber verdiği üzere öldükten sonra dirilişi ve amellerin karşılığının verileceğini tasdik ederler. Buna kesinlikle inanırlar. Bundan dolayı âhirete hazırlanırlar ve onun için yapılması gerekenleri yaparlar. Kıyamet gününü tasdik etmek, peygamberleri tasdik etmeyi ve onlara verilen Kitaplara da iman etmeyi gerektirir.

27-28. "Onlar Rablerinin azabından korkarlar." Bundan dolayı da Allah'ın azabına yakınlaştırıcı her şeyi terk ederler. **"Çünkü Rablerinin azabından yana güven altında olunmaz."** O, kendisinden korkulan ve sakınılması gereken bir azaptır.

29. "Onlar, mahrem yerlerini (haram ilişkiden) **korurlar."** Zina, Lût kavminin işi, kadınlara arka organdan veya hayız (ayhali) iken yaklaşmak vb. gibi haram bir şekilde ilişki kurmazlar. Aynı şekilde mahrem yerlerinin başkaları tarafından görülmesine yahut dokunulmasına müsaade etmezler. Diğer taraftan hâyâsızlık işlemeye davet eden haram yolları da terk ederler.

30. "Ancak eşleri yahut sahip oldukları (cariyeler) **hariç.** (Onlarla ilişki kurarlar ve) **bundan,"** ekinin geldiği (çocuğun doğduğu) yerden onlarla ilişki kurmalarından **"dolayı da kınanmazlar."**

31. "Ama her kim bunun ötesinde bir yol ararsa," yani hanımından ve cariyesinden başkasını isterse **"işte onlar sınırı aşanlardır."** Allah'ın helâl kıldığı sınırları çiğneyerek haram kıldığı işleri yapanlardır. Bu âyet-i kerime, mut'a nikâhının haram olduğuna delildir. Çünkü mut'a nikahıyla sahip olunan eş, zevce edinilmek kastıyla alınmaz, ayrıca o, cariye de değildir.

32. "Onlar emanetlerine ve ahitlerine riâyet ederler." Onları gereken şekilde korurlar. Emanetlerin eksiksiz olarak sahiplerine geri verilmesi, bunlara riâyet edilmesi ve gereklerinin yerine getirilmesi için gayret ederler. Bu buyruk, kulun kendisiyle Rabbi arasında O'ndan başkasının bilmediği gizli mükellefiyetleri ve yine kul ile insanlar arasında olan malî konuları ve sırları olmak üzere her türlü emaneti kapsar. Aynı şekilde ahit kavramı da Allah ile ahitleşilen hususları da,

insanlar ile ahitleşilerek verilen sözleri de kapsar. Kul, ahdin gereklerini yerine getirmekten dolayı sorgulanacaktır: Onu eksiksiz ifa edip yerine getirdi mi, yoksa onu reddederek ve gereğini yerine getirmeyerek hainlik mi etti diye...

33. "Onlar şahitliklerini dosdoğru yerine getirirler." Sadece bildiklerini fazlasız ve eksiksiz olarak, hiçbir şey gizlemeksizin söyler, yakın arkadaş ve buna benzer herhangi bir kimseyi kayırmaksızın şahitlik ederler. Bu şahitliklerinde de sadece Allah'ın rızasını gözetirler. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Şahitliği Allah için dosdoğru yapın."** (et-Talâk, 65/2); **"Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutanlar ve Allah için şahitlik edenler olun. Kendinizin yahut ana-babanızın ve yakınlarınızın aleyhine dahi olsa..."** (en-Nisâ, 4/135)

34. "Onlar" en mükemmel şekilde ona devam etmek suretiyle **"namazlarını gereği gibi kılarlar."**

35. "İşte bunlar," yani bu niteliklere sahip olanlar **"cennetlerde ağırlanırlar."** Allah onlara canların çektiği, gözlerin zevk alacağı ebedî nimetler ve pek çok lütuf ihsan etmiş olacaktır. Onlar, bu nimetler içinde ebedî kalacaklardır.

Sonuç olarak Yüce Allah, bahtiyar ve hayır ehli kimseleri bu mükemmel sıfatlarla, bu üstün ve güzel ahlâkla vasfetmiş; namaz, namazı devamlı kılmak gibi bedenî ibadetleri yerine getirmek, her türlü hayrın başı olan Allah'tan korkmak gibi kalbî amelleri yerine getirmek, malî ibadetlerde bulunmak, doğru bir inanç ve faziletli ahlâk sahibi olmak, Allah'a ve O'nun yarattıklarına karşı adaletli davranmak, haklarını ve emanetlerini korumak suretiyle ihsan sahibi olmak, mahrem yerlerini Allah'ın hoşlanmadığı hususlardan korumak suretiyle mükemmel iffet sahibi olmakla nitelendirmiş bulunmaktadır.

﴿ فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ ﴾

36-37- Şu kâfirlere ne oluyor ki dağınık gruplar halinde sağdan ve soldan (sözlerinle alay etmek için) **sana doğru koşuyorlar.**

38- Onların her biri (iman etmeden) **Naîm cennetine konulacağını mı ümit ediyor?**

39- Asla! Gerçek şu ki Biz, onları bildikleri o şeyden yarattık.

36-37. Yüce Allah, kâfirlerin aldanışını da beyan etmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"Şu kâfirlere ne oluyor ki dağınık gruplar halinde sağdan ve soldan,"** her birisi elindekiyle şımarmış halde çeşitli gruplar halinde "(sözlerinle alay etmek için) **sana doğru koşuyorlar."**

38. "Onların her biri Naîm cennetine konulacağını mı ümit ediyor?" Yani onlar, küfürden ve âlemlerin Rabbini inkâr etmekten başka bir iş işlememişken böyle bir şeyi nasıl ümit edebilirler? Bundan dolayı şöyle buyurmaktadır:

39. "Asla!" Yani durum onların temenni ettikleri gibi değildir ve arzuladıklarını kendi güçleriyle de elde edemezler. **"Hayır, Gerçek şu ki Biz onları bildikleri o şeyden yarattık."** Yani göğüs kemiğiyle belden çıkan ve hızlıca atılan bir sudan yaratıldılar. Onlar zayıf varlıklardır. Kendilerine bir fayda sağlayamazlar, gelecek bir zararı önleyemezler, öldüremezler, hayat veremezler ve öldükten sonra da diriltemezler.

﴿ فَلَآ أُقْسِمُ بِرَبِّ ٱلْمَشَٰرِقِ وَٱلْمَغَٰرِبِ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ ﴾

40,41- Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki Biz, onların yerine onlardan hayırlı olanları getirmeye kesinlikle kadiriz ve Biz kesinlikle aciz değiliz.

40-41. Bu buyrukla Yüce Allah güneşin, ayın ve yıldızların doğdukları ve battıkları yerlere yemin etmektedir. Çünkü bunlar, öldükten sonra dirilişe ve Allah'ın onların benzerlerini bizzat oldukları halleriyle getirmeye kadir olduğuna dair apaçık delil ve belgeler ihtiva etmektedirler. Nitekim Yüce Allah, bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"...sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmaktan** (da aciz değiliz)**."** (el-Vâkıa, 56/61)

"Ve Biz kesinlikle aciz değiliz." Bizim tekrar yaratmayı dilediğimiz hiç kimse bizden kaçamaz, Bizi âciz bırakamaz.

﴿ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ ﴾

42- O halde bırak onları, tehdit edildikleri güne kavuşuncaya kadar (batıl işlerine) **dalıp oyalansınlar**

42. Öldükten sonra diriliş ve amellerin karşılığının verileceğinin kesinliği açıkça ortaya çıktığına göre bunlar yalanlamayı sürdürecek ve Allah'ın âyetlerine boyun eğmemeye devam edecek olurlarsa **"O halde bırak onları, tehdit edildikleri güne kavuşuncaya kadar** (batıl işlerine) **dalıp oyalansınlar."** Batıl sözlere, bozuk inançlara dalıp gitsinler. Dinleriyle oyalansınlar. Yesinler, içsinler, davarlar gibi faydalansınlar. Şüphesiz Allah onlara o günde öyle ibretli cezalar ve intikamlar hazırlamıştır ki bunlar, onların batıla dalıp oyalanmalarının bir sonucudur.

﴿ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾ ﴾

43- O gün onlar sanki dikili bir hedefe hızla gidiyorlarmış gibi kabirlerinden süratle çıkarlar.

44- Gözleri öne düşmüş, kendilerini de bir zillet kaplamış olacak. İşte bu, onların (dünyadayken) **tehdit edildikleri gündür.**

43. Daha sonra Yüce Allah, yaratılmışların kendilerine haber verilen günle karşılaşacakları vakit hallerini söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"O gün onlar sanki dikili bir hedefe hızla gidiyorlarmış gibi,"** davet edenin çağrısına uyarak **"kabirlerinden süratle çıkarlar."** Onlar, bu koşuşlarıyla sanki belli bir işarete/alamete doğru gidiyor gibidirler. Bu halde davetçinin çağrısına karşı gelme veya başka bir tarafa sapma imkânını bulamayacaklardır. Aksine âlemlerin Rabbinin huzuruna zelil ve emre boyun eğmiş olarak geleceklerdir.

44. "Gözleri öne düşmüş, kendilerini de bir zillet kaplamış olacak." Çünkü bu zillet ve endişe kalplerini büsbütün sarmış ve istila etmiş olacaktır. Bundan dolayı gözleri aşağı doğru bakacak, hareketsiz kalacaklar ve sesleri kesilmiş olacaktır.

"İşte bu" hal ve âkıbet **"onların** (dünyadayken) **tehdit edildikleri gündür."** Allah'ın, vaadini de, tehdidini de eksiksiz yerine getirmesi ise kaçınılmaz bir şeydir.

Meâric sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamd u senâlar olsun.

سورة النوح

NÛH SÛRESİ

-71-

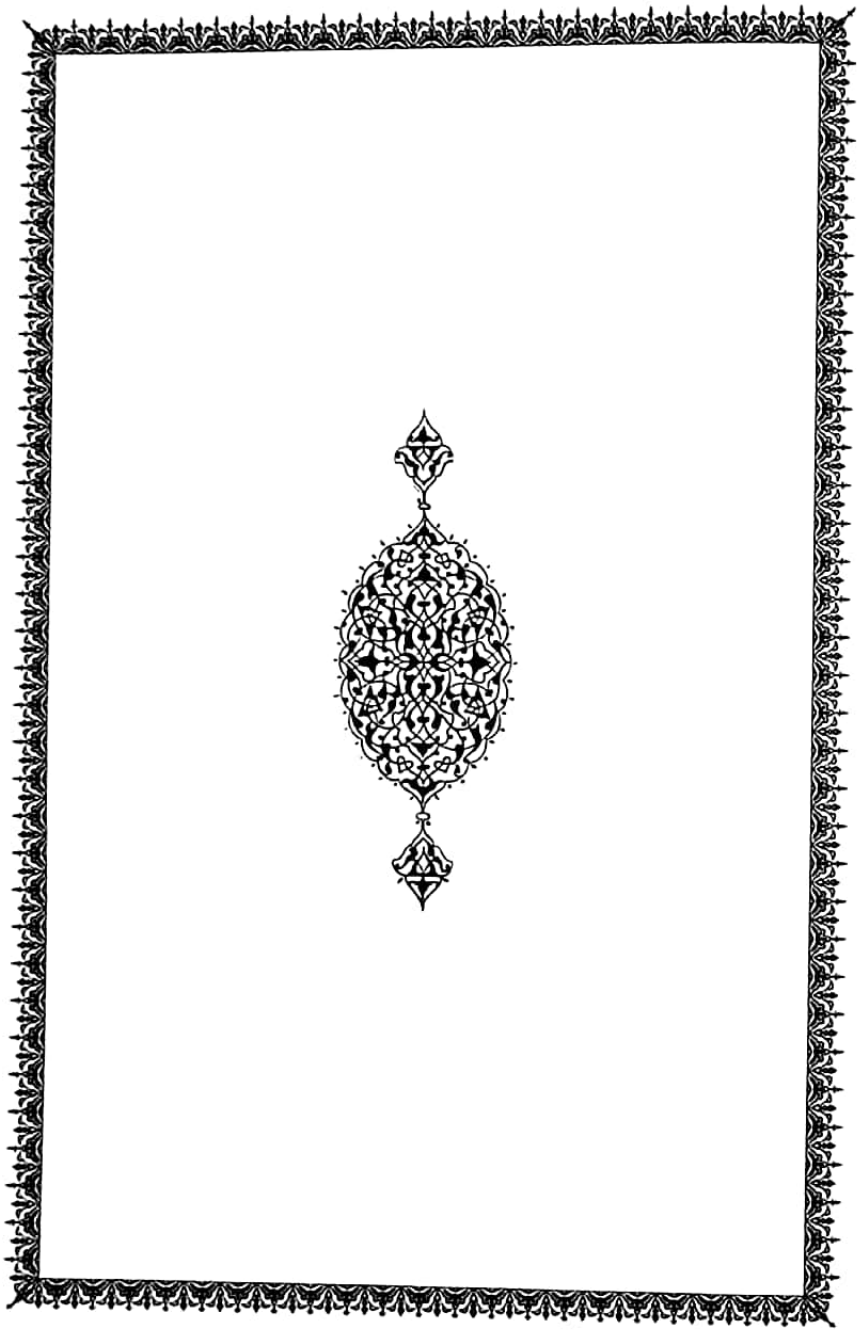

71- NÛH SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 28 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝١ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Şüphesiz Biz, Nûh'u kavmine (peygamber olarak) **gönderdik ve 'Kendilerine can yakıcı bir azap gelmeden önce kavmini uyar.' dedik.**

1. Yüce Allah, bu sûrede Nûh *aleyhisselam* kıssasından başkasını zikretmemiştir. Buna sebep ise onun, kavmi arasında uzun bir süre kalması, daveti ve şirkten uzaklaşma çağrısını tekrar tekrar yapmış olmasıdır.

Yüce Allah, Nûh *aleyhisselam*'ı kavmine, onlara bir rahmet olması ve can yakıcı bir azaba karşı onları uyarması için göndermiş olduğunu haber vermektedir. Çünkü onların küfürlerini sürdürmeleri, bundan dolayı da ebedî olarak helâke uğramaları ve sonu gelmez bir azaba maruz kalmaları tehlikesi vardı.

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝٢ ﴾

2- O, (kavmine) **dedi ki: 'Ey kavmim! Şüphesiz ben sizin için apaçık uyarıcıyım.'**

2. Nûh *aleyhisselam* bu emre riâyet edip Yüce Allah'ın emrini yerine getirmek için elini çabuk tuttu ve "(kavmine) **dedi ki: 'Ey kavmim! Şüphesiz ben sizin için apaçık uyarıcıyım.'**" Benim sizi korkutup uyarışım çok açık ve ortadadır. Çünkü onun kendisiyle korkutup uyardığı hususu, neden korkutup uyardığını ve kurtuluşun neyle gerçekleşeceğini açıkça onlara bildirmişti. O, bütün bu hususları en ufak bir kapalı taraf kalmayacak şekilde onlara açıklamıştı.

﴿ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ۝٣ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝٤ ﴾

3- 'Şöyle ki: Allah'a ibadet edin, O'ndan korkup sakının ve bana itaat edin.'

4- 'Ki O da günahlarınızdan bir kısmını mağfiret buyursun ve sizi belli bir vadeye kadar ertelesin. Çünkü Allah'ın takdir ettiği vade geldi mi artık ertelenmez. Keşke bilseydiniz!'

3-4. Onlara, kurtuluşun esasını bildirip gereğini yerine getirmelerini emretmek üzere şunları söylemişti: **"Allah'a ibadet edin, O'ndan korkup sakının."** Bu ise yalnızca Yüce Allah'a ibadet etmek, O'nu tevhid etmek, şirkten, şirk yollarından ve şirk vesilelerinden uzak durmakla olur. Allah'tan korktukları takdirde Allah da günahlarını bağışlar. Günahları bağışlandı mı onlar azaptan kurtulurlar ve mükâfata nail olurlar. **"Ve sizi belli bir vadeye kadar ertelesin."** Bu dünya yurdunda sizi faydalandırsın ve belli bir süreye kadar helâki sizden uzaklaştırsın. Yani dünyada Allah'ın kaza ve kaderi gereğince belli bir süreye kadar kalışı takdir eden O'dur. Ebediyen dünyadan yararlanmak söz konusu değildir. Çünkü ölüm kaçınılmazdır. Bundan dolayı da şöyle buyurmaktadır: **"Çünkü Allah'ın takdir ettiği vade geldi mi artık ertelenmez. Keşke bilseydiniz!"** Ama siz Allah'ı inkâr ettiniz ve O'na karşı inatlaştınız.

﴿ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ ﴾

5- Dedi ki: 'Rabbim! Şüphesiz ben kavmimi gece gündüz davet ettim.'

6- 'Ama benim davetim sadece onların kaçışlarını artırdı.'

5-6. Ancak kavmi, onun davetini kabul etmediler, emrine de uymadılar. Bundan dolayı o da bu sözleriyle Rabbine şikâyette bulundu. Zira onlar, yüz çevirerek haktan kaçıp uzaklaştılar. Davetinin hiçbir faydası olmadı. Çünkü davetin fayda vermesi, maksadın kısmen veya tamamen gerçekleşmesi halinde söz konusudur.

﴿ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾ ﴾

7- 'Ben Senin kendilerini bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, direndiler ve büyüklendikçe büyüklendiler.'

7. "Ben Senin kendilerini bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem," yani çağrımı kabul etsinler ve ettikleri takdirde de Sen kendilerine mağfiret edesin diye davet ettim. Bu, katıksız olarak onların faydasına idi. Ama onlar, batılları üzere devam etmekten, haktan nefret edip kaçmaktan başka bir yol kabul etmediler.

"Parmaklarını," peygamberleri Nûh *aleyhisselam*'ın kendilerine söylediklerini işitmemek için **"kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler."** Haktan uzaklaşmak için ve ona duydukları nefret dolayısıyla elbiselerine bürünüp örtündüler.

Küfür ve kötülükleri üzere **"direndiler"** ve hakka karşı **"büyüklendikçe büyüklendiler."** Böylelikle kötülükleri arttı, hayır da onlardan alabildiğine uzaklaştı.

﴿ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾ ﴾

8- 'Sonra ben onları açıktan açığa davet ettim.'

9- 'Yine onlarla hem açık açık, hem de gizli gizli konuştum.'

10- 'Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin, çünkü O, çok bağışlayıcıdır.'

11- '(Mağfiret dileyin) ki O, üzerinize gökten bol bol yağmur göndersin.'

12- 'Mallarla ve oğullarla sizi destekleyip çoğaltsın. Size hem bağlar bahçeler hem de nehirler versin.'

8-9. "Sonra ben onları," hepsinin işitebilecekleri şekilde **"açıktan açığa davet ettim. Yine onlarla hem açık açık, hem de gizli gizli konuştum."** Bütün bunlar, samimi olarak onların iyiliğini arzu ettiği içindi. Onun için maksadı gerçekleştirebileceği düşünülen bütün yolları davette kullanmıştı.

10. "Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin." Yani işlemekte olduğunuz günahları terk edin ve onlardan dolayı Allah'tan affedilmeyi isteyin. **"Çünkü O, çok bağışlayıcıdır."** Tevbe edip mağfiret dileyene bağışlaması, affı pek çoktur, diyerek günahların bağışlanabileceğini belirttim, mağfiret dilemenin vesile olacağı mükâfatları anlattım ve bunun cezayı uzaklaştıracağını da söyledim.

11. Aynı şekilde onları daha dünyadayken kavuşacakları birtakım hayırları bildirerek de teşvik ettim: "(Mağfiret dileyin) **ki O, üzerinize gökten bol bol yağmur göndersin.**" Yani dağları, ovaları sulayacak, ülkeyi ve kulları canlandırıp hayat verecek şekilde ardı ardına size yağmur yağdırsın.

12. "Mallarla ve oğullarla sizi destekleyip çoğaltsın." Dünyadan istediklerinizi kendileri vasıtasıyla elde ettiğiniz mallarınızı ve evlâtlarınızı çoğaltsın.

"Size hem bağlar bahçeler hem de nehirler versin." Bunlar, dünya lezzet ve isteklerinin en ileri derecesidir.

﴿ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ ﴾

13- 'Size ne oluyor ki Allah'a saygı duymuyorsunuz?'

14- 'Halbuki sizi aşama aşama yaratan O'dur.'

13. "Size ne oluyor ki Allah'a saygı duymuyorsunuz?" Allah'ı tazim edip O'ndan korkmuyorsunuz? Allah'ın, nezdinizde hiçbir kıymeti bulunmuyor?

14. "Halbuki sizi aşama aşama yaratan O'dur." Yani anne karnı, sonra süt emme ve ardından çocukluk çağı, sonra iyiyi kötüden ayırt edebilme çağı, ergenlik çağı, sonra gençlik, sonra da yaratmanın vardığı diğer aşamalara kadar getirmek suretiyle sizi bir yaratılıştan sonra bir başka yaratılışa var eden O'dur. Bu harikulade yaratma ve idareyi tek başına gerçekleştiren, elbette tek başına ibadeti ve tevhid edilmeyi de hak eder.

Onların ilk yaratılışlarının söz konusu edilmesi, öldükten sonra dirilişe dikkatlerini çekmek ve onları yoktan var edenin, ölümlerinden sonra tekrar yaratmaya kadir olduğunu göstermek içindir.

﴿ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴾

15- Görmez misiniz ki Allah yedi göğü nasıl kat kat/uyum içinde yaratmış?

16- Orada ayı bir nur kılmış, güneşi de bir kandil yapmıştır.

15. Yine Allah, insanların yaratılmasından daha büyük olan göklerin yaratılışını da dirilişe delil göstererek şöyle buyurmaktadır: **"Görmez misiniz ki Allah yedi göğü nasıl kat kat/uyum içinde,"** her bir semâyı diğerinin üstünde **"yaratmış?"**

16. "Orada ayı" yeryüzündeki insanlar için **"bir nur kılmış, güneşi de bir kandil yapmıştır."** Bu buyrukta bu cisimlerin yaratılışlarının azametine, Allah'ın rahmetine, ihsanının genişliğine delil olan güneş ve ayın pek çok menfaatine dikkat çekilmektedir. O halde pek büyük ve pek merhametli olan yaratıcının ta'zim edilmesi ve sevilmesi hakkıdır. O'ndan korkmak ve rahmetini ummak gerekir.

﴿ وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ ﴾

17- 'Allah sizi yerden bir bitki gibi bitirmiştir.'

18- 'Sonra sizi yine oraya gönderecek ve bir defa daha sizi (oradan) **çıkaracaktır.'**

17. "Allah sizi" atanız Âdem'i siz onun sulbünde olduğunuz halde yarattığında **"yerden bir bitki gibi bitirmiştir."**

18. "Sonra sizi" ölümden sonra **"yine oraya gönderecek ve"** öldükten sonra diriliş için ve amellerinizin karşılığını görmeniz için **"bir defa daha sizi** (oradan) **çıkaracaktır."** Hayatın, ölümün ve öldükten sonra dirilişin yegane hakimi ve sahibi O'dur.

﴿ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ ﴾

19- 'Allah yeryüzünü sizin için bir sergi gibi yaymıştır.'

20- 'Ki onun geniş yollarında gidesiniz.'

19. "Allah yeryüzünü sizin için bir sergi gibi yaymıştır." Yararlanılmaya hazır bir şekilde döşemiştir.

20. "Ki onun geniş yollarında gidesiniz." Eğer sizin için döşememiş olsaydı, buna imkân bulunmazdı. Hatta insanların orayı sürmeleri, ekip biçmeleri, bina yapmaları ve üzerinde oturmaları dahi mümkün olmazdı.

﴿ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ ﴾

21- Nûh dedi ki: 'Rabbim! Gerçek şu ki bunlar bana isyan ettiler de malları ve çocukları sadece zararlarını artıracak olan kimselere uydular.'

21. "Nûh," Rabbine şikâyetle **"dedi ki: Rabbim..."** Benim onlara söylediğim bunca sözlerin, öğütlerin ve hatırlatmaların onlara hiçbir faydası olmadı. Aksine **"bunlar bana,"** kendilerine emrettiğim bütün hususlarda **"isyan ettiler de malları ve çocukları sadece zararlarını artıracak olan kimselere uydular."** Yani onlar, kendilerine samimiyetle öğüt veren, hayrı gösteren rasûle karşı geldiler. Diğer taraftan ileri gelen/eşraf kabul edilenlere uydular. Halbuki bunların malları ve çocukları kendilerinin ziyanlarından başka bir şeylerini artırmayacaktır. Yani onların, kendilerini helâke götürmekten ve kurtuluştan mahrum etmekten başka bir faydaları yoktur. Peki, ya onlara uyup itaat edenlerin hali nice olur!

﴿ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ ﴾

22- 'Onlar da çok büyük tuzaklar kurdular.'

22. "Onlar da çok büyük," hakka karşı inatlaşma hususunda oldukça ileri ve pek büyük **"tuzaklar kurdular."**

﴿ وَقَالُوا۟ لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ ﴾

23- 'Ve dediler ki: «Sakın ilahlarınızı bırakmayın! Sakın Ved, Suvâ', Yeğûs, Ye'ûk ve Nesr'i terk etmeyin.»'

23. "Ve" kavimlerini şirke çağırarak ve onlara bunu süslü göstererek **"dediler ki: 'Sakın ilahlarınızı bırakmayın,"** Böylece onları izlemekte oldukları şirk yoluna taassupla ve sımsıkı sarılmaya, önceki atalarının izlediği yolu bırakmamaya çağırdılar. Daha sonra bu ilâhlarını isim isim zikredip şöyle dediler: **"Sakın Ved, Suvâ', Yeğûs, Ye'ûk ve Nesr'i terk etmeyin.'"** Bunlar, salih birtakım insanların isimleriydi. Bunlar öldükten sonra şeytan, kavimlerine -vesvese verip- onların suretlerini yapmalarını güzel gösterdi. Böylece kanaatlerine göre bunları gördükleri vakit itaat için daha çok gayrete geleceklerdi.

Aradan uzun zaman geçti ve bu işi yapanların dışındakiler gelince şeytan, bunlara da şunu söyledi: "Sizden öncekiler bunlara ibadet ediyorlar, bunları vesile/aracı ediniyorlardı. Bunların vesilesiyle yağmura kavuşuyorlardı." Bunun üzerine onlar da bunlara ibadet ettiler. İşte bundan dolayı onların ileri gelen elebaşları, kendilerine uyan kimselere bu putlara ibadetten vazgeçmemelerini emrettiler.

﴿ وَقَدْ أَضَلُّوا۟ كَثِيرًا ۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا ضَلَٰلًا ﴿٢٤﴾ ﴾

24- 'Gerçekten onlar, birçok kimseyi saptırdılar. O halde Sen de bu zalimlerin sapıklığından başka bir şeylerini artırma!'

24. "Gerçekten onlar," yani büyük kabul edilenler ve liderler, yaptıkları çağrılarla insanlardan **"birçok kimseyi saptırdılar."**

"O halde Sen de bu zalimlerin sapıklığından başka bir şeylerini artırma!" Eğer onların sapmaları, benim kendilerini hakka davetim esnasında olsaydı bunun bir anlamı olabilirdi. Fakat onlar, sırf liderlerinin davetleriyle sapmakta ve bununla da ancak sapıklıkları artmaktadır. Yani artık onların kurtuluşlarına ve düzelmelerine imkân kalmamıştır. Bundan dolayı Yüce Allah, onların dünya ve âhiretteki azap ve cezalarını beyan ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ مِّمَّا خَطِيٓـَٰٔتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ ﴾

25- Günahlarından dolayı onlar suda boğuldular, ardından da ateşe sokuldular. Ama Allah'ın dışında kendilerini kurtaracak hiçbir yardımcı bulamadılar.

25. "Günahlarından dolayı onlar suda," kendilerini her taraftan çepeçevre kuşatan denizde **"boğuldular, ardından da ateşe sokuldular."** Bedenleri suda boğulup kayboldu, ruhları da ateşe/yakılmaya gönderildi.

Bütün bunlara sebepse işledikleri günahlarıydı. Halbuki peygamberleri, bu günahlarından dolayı onları uyarmak üzere gelmişti. Onlara bu günahlarının uğursuzluğunu ve kötü âkıbetlerini de bildirmişti. Onlarsa bu ibretli ceza gelip kendilerini buluncaya kadar onun söylediklerini reddedip durdular. **"Ama Allah'ın dışında kendilerini kurtaracak hiçbir yardımcı bulamadılar."** Bu ilâhî emir üzerlerine indiğinde, hiç kimse onlara yardım edemedi. Hiç kimse Allah'ın kaza ve kaderine karşı duramadı.

﴿ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا۟ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا۟ إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ ﴾

26- Nûh dedi ki: 'Ey Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden dolaşan tek bir kimse bırakma!'

27- 'Çünkü eğer Sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar ve sadece (kendileri gibi) günahkar ve kâfir çocuklar dünyaya getirirler.'

26-27. Nuh *aleyhisselam* **"Ey Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden dolaşan tek bir kimse bırakma!"** diye beddua etti, sonra da bunun sebebini zikrederek şunları söyledi: **"Çünkü eğer Sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar ve sadece** (kendileri gibi) **günahkar ve kâfir çocuklar dünyaya getirirler."** Yani bunların hayatta kalmaları, kendileri için de, başkaları için de katıksız bir fesad ve kötülüktür.

Nûh *aleyhisselam*, onlarla çokça oturup kalktığından, onların huylarını iyiden iyiye bildiğinden, amellerinin sonuçlarını da gördüğünden bunu anlayıp kestirmişti. Bu sözleri söylemesine sebep de budur. Bundan dolayı Yüce Allah da onun duasını kabul ederek hepsini suda boğdu. Yalnızca Nûh'u ve onunla birlikte iman edenleri kurtardı.

﴿ رَّبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِىَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾ ﴾

28- 'Rabbim! Beni, anamı, babamı, mü'min olarak evime gireni, erkek ve kadın mü'minleri bağışla! Zalimlerin de helâklerinden ancak başka bir şeylerini artırma!'

28. "Rabbim! Beni, anamı, babamı, mü'min olarak evime gireni," bunların hakları daha büyük ve bunlara iyilik yapmak daha öncelikli olduğundan dolayı özellikle burada sözü geçenleri zikretti, ardından da duasını genelleştirerek şöyle devam etti: **"...erkek ve kadın mü'minleri bağışla!"**

"Zalimlerin de helâklerinden," hüsranlarından ve yok olup gidişlerinden **"başka bir şeylerini artırma."**

Nûh *aleyhisselam* sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة الجن

CİN SÛRESİ

-72-

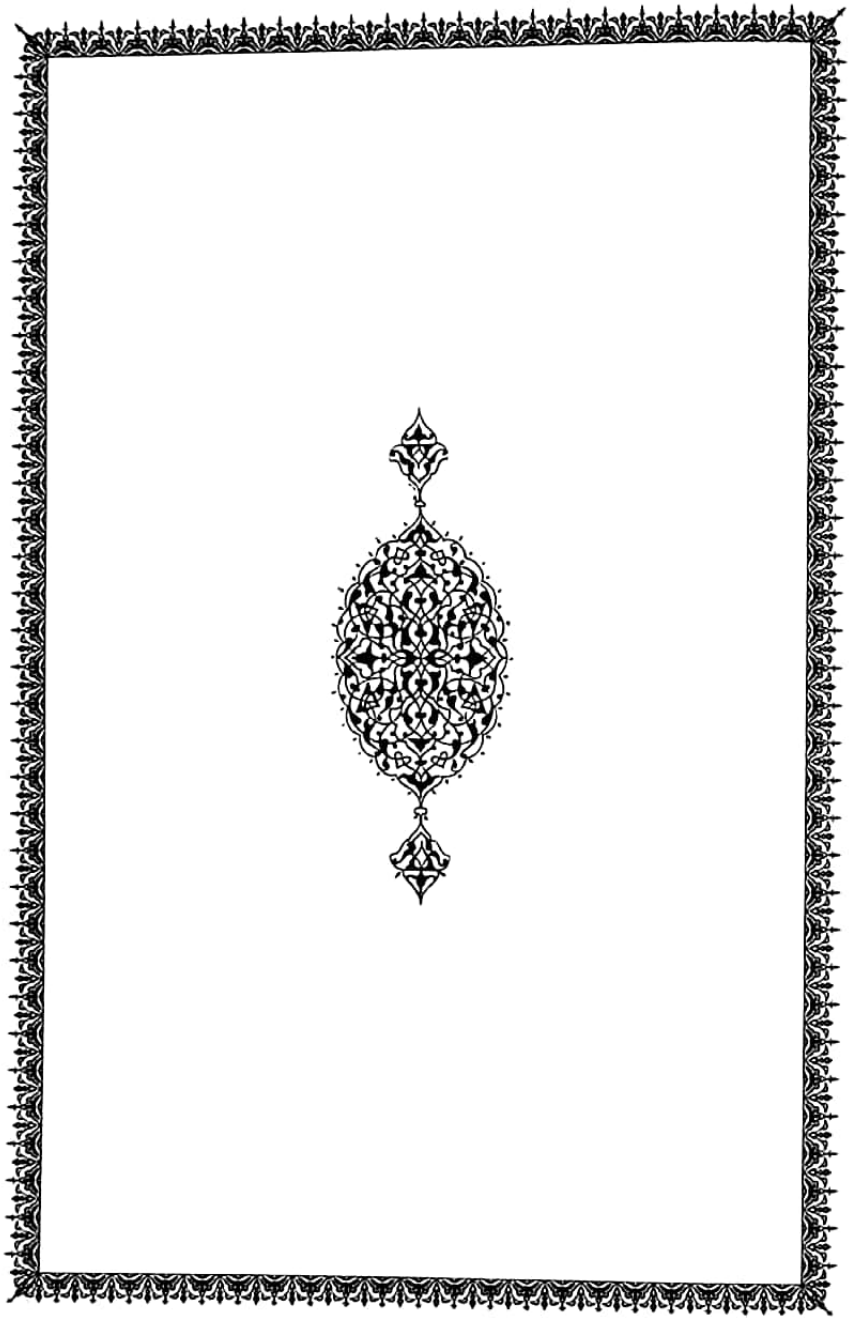

72- CİN SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 28 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ۝١ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ۝٢﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- De ki: Bana cinlerden bir topluluğun (benim Kur'ân okuyuşumu) **dinledikleri ve şöyle dedikleri vahyolundu: 'Gerçekten biz, güzelliğiyle hayrete düşüren bir Kur'ân dinledik.'**

2- 'O, doğru yolu gösteriyor. Bundan ötürü biz de ona iman ettik. Rabbimize hiçbir kimseyi asla ortak koşmayacağız.'

1. Ey peygamber! İnsanlara **"de ki: Bana cinlerden bir topluluğun** (benim Kur'ân okuyuşumu) **dinledikleri ve şöyle dedikleri vahyolundu..."** Yüce Allah, onlara karşı delilin ortaya konulması, üzerlerindeki nimetin tamamlanması ve kavimleri için uyarıcılar olmaları için Rasûlüne doğru gitmelerini sağlamıştı. Rasûlüne de onların bu haberini insanlara anlatmasını emretmiştir. Cinler, onun yanına geldiklerinde birbirlerine, "Susup dinleyin." demişlerdi. Onlar Kur'ân'ı dinlediklerinde manalarını anlayıp kavradılar ve onun hakikatleri de onların kalplerine ulaştı. **"Gerçekten biz güzelliğiyle hayrete düşüren bir Kur'ân dinledik."** Bu, oldukça hayrete düşürücü, çok üstün ve pek değerli bir Kitaptır.

2. "O doğru yolu gösteriyor." Doğru yol/rüşd; insanlığa din ve dünyalarının maslahatlarını göstererek onları irşâd eden her şeyi kapsayan genel bir isimdir.

"Bundan ötürü biz de ona iman ettik. Rabbimize hiçbir kimseyi asla ortak koşmayacağız." Böylelikle onlar, bütün hayırlı amellerin kapsamına girdiği imanla birlikte kötülükleri terk etmeyi ihtiva eden takvâya bir arada sahip olmuş oldular. Kendilerini imana girmeye ve imana bağlı olan diğer hususları yerine getirmeye iten sebep olarak da Kur'ân-ı Kerîm'den öğrendikleri irşâd edici buyruklar ve onun ihtiva ettiği çeşitli maslahatlar, faydalı hususlar ve zararlı şeylerden kaçınma prensibidir.

Bu, Kur'ân'la aydınlanan, onun hidâyetiyle doğru yolu bulan kimseler için pek büyük bir âyet ve kesin bir delildir. İşte her türlü hayrı meyve olarak veren ve Kur'ân-ı Kerîm'in hidâyetine dayalı olan faydalı iman budur.

Böyle bir iman, âdet üzere sahip olunan ve terbiye yoluyla çevreden elde edilen yahut alışkanlık veya buna benzer yollarla elde edilen bilinçsiz imandan çok farklıdır. Çünkü o, taklide dayalı ve her zaman için şüphe ve pek çok arızî hal karşısında tehlikeyle karşı karşıya kalabilecek bir imandır.

﴿ وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾ ﴾

3- 'Doğrusu Rabbimizin şanı çok yücedir. O ne bir zevce edinmiştir, ne de bir evlât.'

3. "Doğrusu Rabbimizin şanı çok yücedir." Azameti, şanı çok yüce, isimleri pek mukaddestir. **"O ne bir zevce edinmiştir, ne de bir evlât."** Onlar, Allah'ın yücelik ve azametini anladıkları için Allah'ın zevcesi yahut evlâdı olduğunu iddia edenlerin bu kanaatlerinin batıl olduğunu da anladılar. Çünkü O, bütün kemâl sıfatlarında azamet ve celâle sahiptir. Zevce ve evlât edinmek ise buna aykırıdır. Çünkü bu, mutlak ve kemâl derecesindeki Ğanî oluşa (hiçbir şeye/kimseye muhtaç olmayışa) zıttır.

﴿ وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن تَقُولَ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿٥﴾ ﴾

4- 'Demek içimizdeki akılsız (İblis), **Allah'a karşı batıl sözler söylüyormuş.'**

5- 'Halbuki biz, insanların da, cinlerin de Allah'a karşı asla yalan söylemeyeceklerini sanmıştık.'

4. "Demek içimizdeki akılsız (İblis), **Allah'a karşı batıl sözler,"** haktan alabildiğine uzak, haddi alabildiğine aşan sözler **"söylüyormuş."** Onu buna iten ise akılsızlığından başka bir şey değildir. Yoksa o aklı başında, kalbi imanla mutmain birisi olsaydı, ne söylediğini bilirdi.

5. "Halbuki biz, insanların da, cinlerin de Allah'a karşı asla yalan söylemeyeceklerini sanmıştık." Yani bizler, bundan önce aldanmışız. Cin ve insanların ileri gelenleri, efendileri bizi aldattılar. Biz onlara hüsn-ü zan beslemiş, onların Allah'a

karşı yalan söyleme cür'eti göstermeyeceklerini zannetmiştik. Bundan dolayı önceden biz onların yolundan giderdik. Bugün ise hak bizim için açıklık kazandığına göre artık hakkın yolunu izlemeye koyulduk, ona boyun eğdik. Hidâyete aykırı, onunla bağdaşmayan hiçbir kimsenin sözüne artık aldırış etmiyoruz.

﴿ وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا۟ كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ ٱللَّهُ أَحَدًا ﴿٧﴾ ﴾

6- 'Doğrusu insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınırlardı da bu suretle onların azgınlıklarını/korkularını artırırlardı.'

7- 'O insanlar da sizin inandığınız gibi Allah'ın hiç kimseyi diriltmeyeceğini inanmışlardı.'

6. "Doğrusu insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınırlardı da bu suretle onların azgınlıklarını/korkularını artırırlardı." Yani insanlar, korku ve dehşet hallerinde cinlere sığınıyorlar, onlara ibadet ediyorlardı. Böylelikle insanlar, cinlerin azgınlıklarını ve büyüklenmelerini artırmış oldular. Çünkü onlar, insanların kendilerine ibadet ettiklerini ve tehlikelerden kendilerine sığındıklarını görünce böyle bir azgınlığa sürüklendiler.

Buradaki mana şöyle de olabilir: Cinler, insanların kendilerine sığınmakta olduklarını görünce, onların kendilerine daha çok sığınmalarını ve izlemekte oldukları bu yola daha fazla yapışmalarını sağlamak için onların korku ve dehşetlerini daha da artırdılar. Zira herhangi bir insan, tehlikeli bir vadide konaklayınca, "Ben bu vadideki kavmin sefillerinden vadinin (cinlerden olan) efendisine sığınırım." derdi.

7. "O insanlar da sizin sandığınız gibi Allah'ın hiç kimseyi diriltmeyeceğini sanmışlardı." Yani öldükten sonra dirilişi inkâr etmeleri üzerine şirk ve azgınlığa yönelmişlerdi.

﴿ وَأَنَّا لَمَسْنَا ٱلسَّمَآءَ فَوَجَدْنَٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ﴿٨﴾ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَٰعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَن يَسْتَمِعِ ٱلْـَٔانَ يَجِدْ لَهُۥ شِهَابًا رَّصَدًا ﴿٩﴾ ﴾

8- 'Gerçekten biz, göğü yokladık da onun, güçlü bekçilerle ve alevli ateşlerle doldurulmuş olduğunu gördük.'

9- 'Halbuki (bundan önce) **biz,** (göğün haberlerini) **dinlemek için orada birtakım yerlere oturuyorduk. Şimdi ise kim dinlemeye kalksa kendisini bekleyen alevli bir ateş buluyor.'**

8. "Gerçekten biz, göğü yokladık," oraya gittik ve oradan haber almaya kalkıştık **"da"** köşe bucağına ulaşmak ve ona yaklaşmayı engellemek üzere **"güçlü bekçilerle ve alevli ateşlerle doldurulmuş olduğunu gördük."** Bu ateşler, kulak hırsızlığı yoluyla bir şeyler işitmeye çalışanlara atılıyor.

9. Bu ise bizim daha önce alışageldiğimiz duruma aykırıdır. Çünkü bizler daha önce semâdan haber alma imkânı buluyorduk: **"Halbuki** (bundan önce) **biz,** (göğün haberlerini) **dinlemek için orada birtakım yerlere oturuyorduk."** Ve Allah'ın dilediği kadarıyla semâdaki haberlerden bir şeyler kapıp öğreniyorduk. **"Şimdi ise kim dinlemeye kalksa kendisini bekleyen alevli bir ateş bulur."** Bu alevli ateş, onu beklemekte, onu telef etmek ve yakmak için hazır bulunmaktadır.

Yani bu durumun, çok büyük bir sebebi ve pek muazzam bir haberi olmalıdır. Böylelikle onlar, Yüce Allah'ın, yeryüzünde hayır ya da şer türünden pek büyük bir olay meydana getirmeyi murat ettiğine kesin kanaat getirmişlerdi. Bundan dolayı şunları söylediler:

﴿ وَأَنَّا لَا نَدْرِيٓ أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي ٱلْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ ﴾

10- 'Doğrusu biz yeryüzündekiler için şer mi murat edildi, yoksa Rableri onlar hakkında hayır mı murat etti, bilemiyoruz.'

10. Yani bunlardan birinin murat edilmiş olması kaçınılmazdır. Çünkü onlar, mevcut durumda çok önemli bir değişiklik olduğunu, alışkın olmadıkları bir halle karşılaştıklarını gördüler. Kavrayışları ile bunun, Allah'ın yeryüzünde gerçekleştirmeyi murat ettiği bir iş dolayısıyla olduğunu anladılar. Bu ifadede onların konuşmadaki edebi de açıklanmaktadır. Çünkü hayrı açıktan Allah'a nispet ettikleri halde şerri Allah hakkındaki edebleri gereği O'na nispet etmediler.

﴿ وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾ ﴾

11- 'Gerçekten bizim içimizde salih kimseler de var, bundan aşağıda olanlar da var. Biz farklı farklı yollara ayrılmışız.'

11. "Gerçekten bizim içimizde salih kimseler de var, bundan aşağıda olanlar da var." Yani kimimiz fâsık, kimimiz fâcir, kimimiz de kâfirdir.

"Biz farklı farklı yollara ayrılmışız." Çeşitli fırkalar, farklı görüşler arkasından gitmişiz. Her bir grup da sahip olduğu yolundan memnundur.

﴿ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن نُّعْجِزَ ٱللَّهَ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا ﴿١٢﴾ ﴾

12- 'Şunu kesinlikle anladık ki biz, yeryüzünde Allah'ı asla âciz bırakamayız. Kaçmakla da O'ndan kurtulamayız.'

12. Biz, şu anda Yüce Allah'ın kudretinin kemâlini, buna karşılık bizim de acizimizin en ileri derecede olduğunu açıkça anladık. Bizim idaremiz, tamamıyla Allah'ın elindedir, onu asla âciz bırakamayız. Kaçacak olsak da yine O'ndan asla kurtulamayız.

Bizim O'nun kudretinden kaçmak, kudretinin dışına çıkmak için birtakım yollara ve sebeplere başvurmamızın da bir faydası yoktur. O'ndan kurtulmak için yine O'na sığınmaktan başka çaremiz yok.

﴿ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ ﴾

13- "Gerçekten biz, hidâyeti/Kur'ân'ı işittiğimizde ona iman ettik. Kim Rabbine iman ederse O, (mükafatının) **eksiltilmesinden de, zulme uğramaktan da korkmaz."**

13. "Gerçekten biz hidâyeti," yani dosdoğru yola ileten Kur'ân-ı Kerîm'i **"işittiğimizde,"** onun hidâyet ve irşadını öğrendiğimizde o, kalplerimize oldukça etki etti ve **"ona iman ettik."**

Sonra mü'min kimselerin iman şevkini artıran bir hususu zikrederek şöyle dediler: **"Kim Rabbine iman ederse O,** (mükafatının) **eksiltilmesinden de, zulme uğramaktan da korkmaz."** Yani kim samimi olarak iman ederse, onun mükâfatı eksik verilmez.

Ona herhangi bir eziyet erişmez, kötülükten esenliğe kavuştuğunda da hayrı elde etti demektir. İman, her türlü hayra götüren ve her türlü şerri ortadan kaldıran bir sebeptir.

﴿ وَأَنَّا مِنَّا ٱلْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا ٱلْقَٰسِطُونَ ۖ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ تَحَرَّوْا۟ رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا ٱلْقَٰسِطُونَ فَكَانُوا۟ لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ ﴾

14- 'Gerçekten bizim içimizde müslüman olanlar da var, haktan sapan zalimler de var. Müslüman olanlara gelince, onlar doğrunun peşinde olanlardır.'

15- 'Haktan sapan zalimlere gelince onlar da cehenneme odun olurlar.'

14. "Gerçekten bizim içimizde müslüman olanlar da var, haktan sapan zalimler," dosdoğru yoldan uzaklaşmış, haksızlık yapan kimseler **"de var."**

"Müslüman olanlara gelince onlar, doğrunun peşinde olanlardır." Kendilerini cennete ve cennet nimetlerine ulaştıracak olan doğru yolu arayıp bulmuş kimselerdir.

15. "Haktan sapan zalimlere gelince onlar da cehenneme odun olurlar." Bu da amellerinin bir karşılığıdır. Allah'ın onlara zulmetmesinin bir sonucu değildir.

﴿ وَأَلَّوِ ٱسْتَقَٰمُوا۟ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَٰهُم مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِۦ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ ﴾

16- Eğer o (kafirler, İslam) **yolunda dosdoğru yürüselerdi Biz elbette onlara bol su verirdik.**

17- Böylece onları sınardık. Kim Rabbinin Zikrinden/Kur'ân'dan yüz çevirirse O, onu çetin bir azaba sokar.

16. "Eğer o (kafirler, İslam) **yolunda,"** o mükemmel yolda **"dosdoğru yürüselerdi Biz elbette onlara"** afiyetle **"bol su verirdik."** Ancak bundan onları alıkoyan, sadece zulüm ve haksızlıklarıdır.

17. "Böylece onları sınardık." Kimin doğru, kimin yalancı olduğunu ortaya çıkarmak maksadıyla onları sınayalım diye böyle yapardık. **"Kim Rabbinin Zikrinden/Kur'ân'dan yüz çevirirse O, onu çetin bir azaba sokar."** Yani kim Allah'ın Kitabı demek olan Zikrinden, öğüdünden yüz çevirip de ona uymaz, ona

itaat etmez, aksine onu bırakıp başka şeylerle oyalanır, ondan gafil kalırsa Allah, onu son derece çetin ve ağır bir azaba sokar.

﴿ وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ ﴾

18- Şüphesiz mescidler Allah'a mahsustur. Onun için Allah ile birlikte hiç kimseye dua/ibadet etmeyin.

18. Ne ibadet anlamıyla dua, ne de dilekte bulunma anlamıyla dua, Allah'tan başkasına yapılmalıdır! İbadetin en önemli yerleri olan mescitlerin esası, ibadeti yalnızca Allah'a ihlâsla yapmak, O'nun azametinin önünde eğilmek ve O'nun izzetinin karşısında boyun bükmek için kurulmuştur.

﴿ وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا۟ يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ ﴾

19- Allah'ın kulu (Muhammed) **O'na dua/ibadet etmek için kalktığı zaman neredeyse** (cinler, izdihamdan dolayı) **onun etrafında keçe** (gibi) **oldular.**

19. "Allah'ın kulu (Muhammed) **O'na dua/ibadet etmek,"** O'ndan dilekte bulunmak, O'na ibadet etmek ve Kur'ân okumak **"için kalktığı zaman neredeyse"** cinler kalabalık bir şekilde onun etrafında toplandıklarından dolayı **"keçe"** gibi **"oldular."** Onun getirdiği hidâyeti ve Kur'ân'ı dinlemeye ileri derecedeki rağbet ve isteklerinden dolayı keçe gibi üst üste yığılmışlardı.

﴿ قُلْ إِنَّمَآ أَدْعُوا۟ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ ﴾

20- De ki: 'Ben, ancak Rabbime dua/ibadet ederim ve O'na hiç kimseyi ortak koşmam.'

20. Ey peygamber! Kendisine çağırdığın şeyin gerçek mahiyetini açıklamak üzere onlara **"de ki: 'Ben, ancak Rabbime dua/ibadet ederim ve O'na hiç kimseyi ortak koşmam.'"** Ben, O'nu tevhid ederim, O'na hiçbir kimseyi ortak koşmaksızın yalnızca O'na ibadet ederim. O'nun dışındaki ortaklardan, putlardan ve müşriklerin O'nun dışında edindikleri her şeyden de uzağım.

﴿ قُلْ إِنِّي لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ ﴾

21- De ki: 'Şüphesiz ben, sizden bir zararı savma imkânına da, size bir hayır ulaştırma imkânına da sahip değilim.'

21. Yani ben sadece bir kulum. Benim elimde yetki namına bir şey yoktur, kendiliğimden en ufak bir tasarrufta da bulunamam.

﴿ قُلْ إِنِّي لَن يُجِيرَنِي مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ ﴾

22- De ki: 'Gerçek şu ki (eğer ben Allah'a isyan edersem) **beni Allah'tan kimse kurtaramaz ve ben, O'ndan başka sığınacak birini de bulamam.'**

22. "De ki: 'Gerçek şu ki (eğer ben Allah'a isyan edersem) **beni Allah'tan kimse kurtaramaz.'"** Allah'ın azabından beni kurtarması için kendisine sığınabileceğim hiç kimse yoktur. Mahlukatın en mükemmeli olan o yüce Rasûl dahi herhangi bir zarar veya iyilik konusunda yetkili olmadığına, eğer Allah kendisi hakkında bir kötülük dileyecek olursa kendisi için bile bu kötülüğü önleyemeyeceğine göre başka bir yaratılmışın bu durumda olması öncelikle söz konusudur.

"Ve ben O'ndan başka sığınacak," barınacak, yardımını alacak **"birini de bulamam."**

﴿ إِلَّا بَلَٰغًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦ ۚ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ ﴾

23- 'Ben ancak Allah tarafından gönderilenleri tebliğ ederim. Kim Allah'a ve Rasûlüne isyan ederse, hiç şüphesiz onun için cehennem ateşi vardır. Onlar orada ebediyen kalacaklardır.'

23. "Ben ancak Allah tarafından gönderilenleri tebliğ ederim." Benim insanlardan bir ayrıcalığım yoktur. Tek ayrıcalığım, Yüce Allah'ın bana verdiği mesajları tebliğ etmekten ve insanları da buna davet etmekten ibarettir. Bu yolla da insanlara karşı Allah'ın delili ortaya konmuş olur.

"Kim Allah'a ve Rasûlüne isyan ederse hiç şüphesiz onun için cehennem ateşi vardır. Onlar orada ebediyen kalacaklardır." Burdaki isyandan kasıt,

diğer muhkem nasların kayıt getirdiği şekilde küfür anlamındaki isyandır. Küfür derecesine ulaşmayan isyana gelince bu, cehennem ateşinde ebedî kalmayı gerektirmez. Nitekim pek çok Kur'ân âyeti ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelmiş olan hadisler buna delil olduğu gibi ümmetin selefi ve imamları da bunu icma ile kabul etmişlerdir.

﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ ﴾

24- Nihâyet onlar tehdit edildikleri (azabı) **gördükleri vakit, kimin yardımcısının daha zayıf ve sayısının daha az olduğunu anlayacaklardır.**

24. "Nihâyet onlar tehdit edildikleri (azabı)**"** gözleriyle **"gördükleri"** ve artık onunla karşılaşacaklarına kesin inanacakları **"vakit kimin yardımcısının daha zayıf ve sayısının daha az olduğunu"** kesinlikle ve gerçek anlamıyla **"anlayacaklardır."** Çünkü o vakit, başkalarının kendilerine yardımcı olamadığını, kendilerinin de kendilerine yardım edemediklerini göreceklerdir. Çünkü artık ilk olarak yaratıldıkları şekilde yine tek başlarına diriltilip mahşere getirilmişlerdir.

﴿ قُلْ إِنْ أَدْرِىٓ أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُۥ رَبِّىٓ أَمَدًا ﴿٢٥﴾ ﴾

25- De ki: 'Tehdit edildiğiniz (o azap) **yakın mıdır, yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi tayin eder, bilemem.'**

25. Eğer onlar sana, "Bu tehdit ettiğin azap ne zaman gerçekleşecek?" diye soracak olurlarsa **"de ki: 'Tehdit edildiğiniz** (o azap) **yakın mıdır, yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi tayin eder,"** buna daha uzun bir süre mi var **"bilemem.'"** Buna dair bilgi, yalnız Allah'ın nezdindedir.

﴿ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُۥ يَسْلُكُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ ﴾

26- O, gaybı bilendir; ama gaybından hiç kimseyi haberdar etmez.

27- Ancak seçmiş olduğu rasul/elçi bunun dışındadır. O, onun önünden ve ardından da koruyucular gönderir (ki onu korusunlar).

26. "O gaybı bilendir; ama gaybından hiç kimseyi haberdar etmez," yaratıklardan kimseye bildirmez. Aksine kalplerin içindeki sırları ve gaybleri bilmek, yalnız O'na mahsustur.

27. "Ancak seçmiş olduğu rasul bunun dışındadır." Ona hikmetinin haber vermeyi gerektirdiği kadarını haber verir. Çünkü peygamberler başkaları gibi değildir. Allah, onları, hiçbir varlığı desteklemediği yollarla desteklemiştir. Onlara bildirdiği vahiyleri gerçek anlamıyla tebliğ etmeleri için de korumuştur. Şeytanların o vahye yaklaşmalarına, ona bir şeyler katmalarına ya da eksiltmelerine imkân vermemiştir. Bundan dolayı şöyle buyurmuştur: **"O, onun önünden ve ardından da koruyucular gönderir** (ki onu korusunlar)." Yani Allah'ın emriyle onu korurlar.

﴿ لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا۟ رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾ ﴾

28- Bu da o (rasulün, geçmiş rasullerin) **Rablerinin gönderdiklerini** (olduğu gibi) **tebliğ ettiklerini, Allah'ın onların yanında olan her şeyi kuşattığını ve her şeyi tek tek kaydettiğini bilmesi içindir.**

28. "Bu da o (rasulün, geçmiş rasullerin) **Rablerinin gönderdiklerini,"** bu maksatla onlara vermiş olduğu sebepler aracılığıyla **"tebliğ ettiklerini, Allah'ın onların yanında olan her şeyi,"** gizlediklerini de, açıkladıklarını da **"kuşattığını ve her şeyi tek tek saydığını bilmesi içindir."**

Bu sûrede yararlı birçok husus vardır ki, bazıları şunlardır:

1. Cinler vardır, onlar da emir ve yasaklara muhataptırlar ve amellerinin karşılıklarını göreceklerdir. Nitekim bu sûrede bu husus açıkça ifade edilmektedir.

2. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* insanlara peygamber olarak gönderildiği gibi cinlere de peygamber olarak gönderilmiştir. Çünkü Yüce Allah, Peygamberine vahyolunanları dinleyip kavimlerine tebliğ etmek üzere cinlerden bir grubu ona doğru yönlendirmiştir.

3. Cinlerin akılları vardır ve hakkı bilirler. Zira onları iman etmeye sevkeden husus Kur'ân-ı Kerîm'in hidâyetinin kesin olduğunu anlamalarıdır. Ayrıca onlar, hitaplarında edebe riâyet etmişlerdir.

4. Yüce Allah'ın, Rasûlüne inâyeti ve onun getirdiklerini koruduğu da buradan anlaşılmaktadır. Çünkü onun peygamberlik müjdeleri görülmeye başlandığında

semâ yıldızlarla korunmuş, şeytanlar yerlerinden kaçarak oturup gözetledikleri yerlerden uzaklaştırılmışlar, Yüce Allah onun sayesinde yeryüzündeki insanlara değeri ölçülemeyecek çapta büyük bir merhamette bulunmuş ve onlar hakkında hayır murat etmiştir. Yine dininden, şeriatinden ve marifetinden yeryüzünde öyle birtakım gerçekleri açığa çıkarmayı irade buyurmuştur ki bunlar sayesinde kalpler neşeyle dolar, olgun akıl sahipleri onlarla sevinir, bunlar vasıtasıyla İslâm'ın şiarları ortaya çıkar ve putperestler de bu yolla engellenirler.

5. Cinler, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i dinlemeye büyük bir özen göstermişler ve onun etrafında yığılmışlardır.

6. Bu sûre, tevhid emrini ihtiva etmekte ve şirki de yasaklamaktadır. İnsanların da durumunu açıklamakta, hiçbir kimsenin zerre ağırlığı kadar dahi ibadet edilmeye layık olamadığını ortaya koymaktadır. Çünkü Rasûlullah Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisi hiçbir kimseye herhangi bir fayda sağlayamadığına, bir zarar veremediğine göre, hatta bizzat kendine karşı bile durumu böyle olduğuna göre bütün insanların ve yaratılmışların durumunun böyle olduğu da açık bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. O halde bu vasıfta olan herhangi bir kimseyi ilâh edinmek çok büyük bir yanlış ve zulümdür.

7. Gayb bilgisi yalnızca Allah'a mahsustur. Yaratılmış hiç kimse bu bilgiye sahip değildir. Bundan Allah'ın bilmesine razı olduğu ve ondan ona bir miktar bilme imtiyazını verdiği kimseler (melekler ve peygamberler) müstesnâdır.

Cin sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

سورة المزمل

MÜZZEMMİL SÛRESİ

-73-

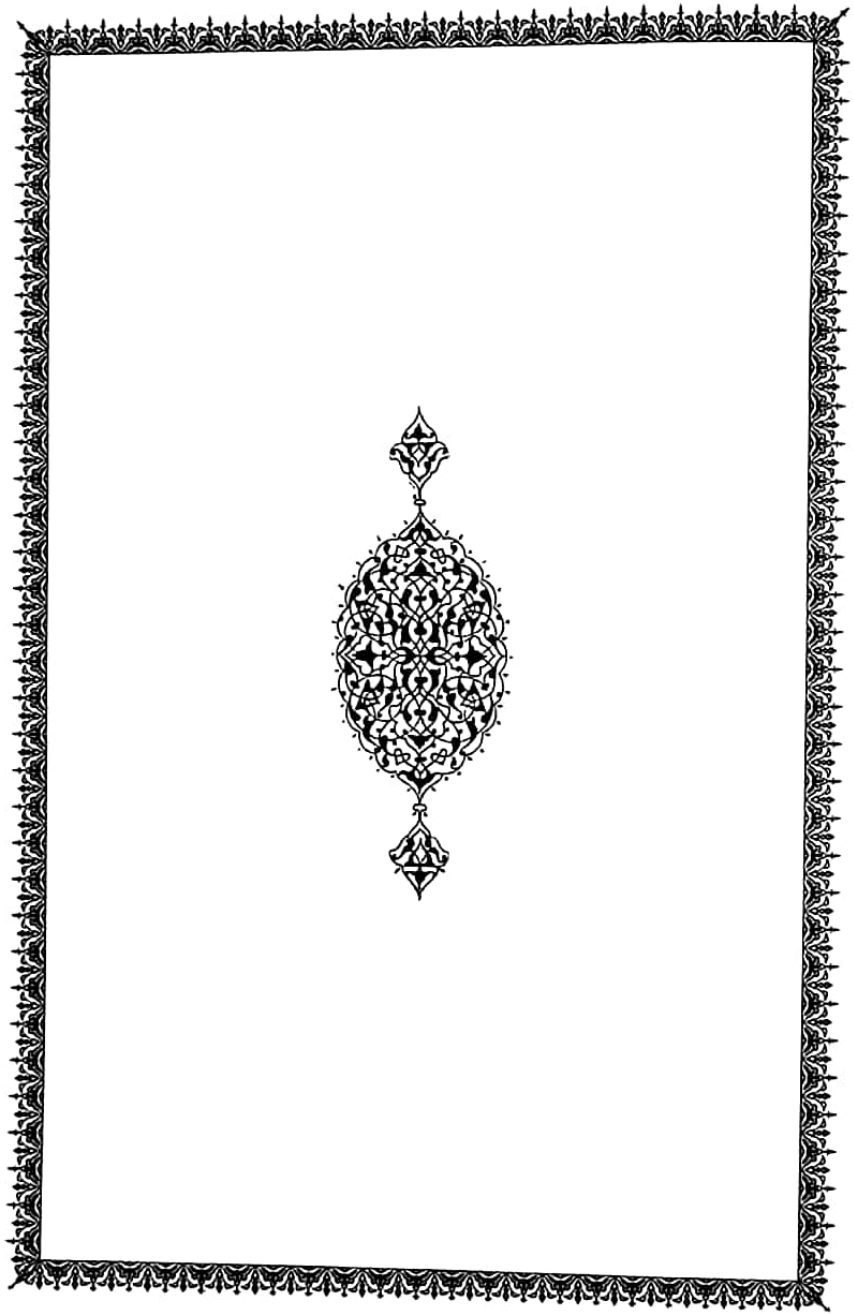

73- MÜZZEMMİL SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 20 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ۝١ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ۝٢ نِّصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ۝٣ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ۝٤ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ۝٥﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Ey elbisesine sarınıp bürünen!

2- Kalk ve birazı müstesnâ geceyi namazla geçir;

3- Yarısını veya ondan biraz azını,

4- Yahut da ondan biraz fazlasını. Kur'ân'ı da tertil üzere (ağır ağır ve tane tane) **oku.**

5- Şüphesiz Biz sana ağır bir söz vahyedeceğiz.

1-2. Müzzemmil, Müddessir gibi elbiseleriyle sarınıp örtünen, onlara bürünen demektir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Allah'ın risaleti gibi büyük bir lütfa mazhar olup da O'nun, Cebrail'i ona göndermek suretiyle vahyini indirmeye başladığı sırada bu şekilde örtünmüştü. Çünkü o, benzeri görülmedik ve rasûller dışında hiçbir kimsenin dayanamayacağı bir durumla karşılaşmıştı.

İşte Peygamber, Cibril *aleyhisselam*'ı gördüğünde dehşete kapılmıştı. Hanımının yanına gelerek şiddetli bir titremeye tutulmuş halde *"Beni örtün, beni örtün!"* demişti. Daha sonra Cibril *aleyhisselam* ona gelerek "Oku" dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, "Ben okuma bilmem" deyince, Cibril onu alıp bağrına sıkı sıkı bastırdı. Onun okumasını da ısrarla istedi. Sonunda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* okudu.[18] Daha sonra Yüce Allah, ona sebat verdi ve ardı arkasına vahiyler gelmeye devam etti. Sonunda rasûllerden hiçbir kimsenin ulaşmadığı bir konuma geldi.

Gerçekten Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in nübüvvetinin başlangıcı ile nihaî noktası arasındaki fark pek büyüktür. Bundan dolayı Yüce Allah, ona ondan ilk olarak sadır olan bu vasfa uygun hitapta bulundu. Burada ona kendisiyle ilgili

18 Buhârî, 3; Müslim, 160.

ibadetleri emretti. Sonra ona kavminin eziyetlerine tahammül ve sabır göstermesini, daha sonra da ona verdiği emri açıkça bildirmesini, onları açıktan açığa Yüce Allah'a davet etmesini istedi.

Yüce Allah, burada Peygamberine ibadetlerin en şereflisi olanını emretmiştir ki o da namazdır. Yine bu namazı vakitlerin en üstün ve en faziletlisinde edâ etmesini istemiştir ki, bu da gecedir.

Yüce Allah, Peygamberine rahmetinin bir tecellisi olarak ona gecenin tümünü namazla geçirmesini emretmeyip **"Kalk ve birazı müstesnâ geceyi namazla geçir."** buyurmaktadır.

3-4. Daha sonra namaz kılınacak sürenin miktarını tesbit ederek **"Yarısını veya ondan,"** yarısından **"biraz azını,"** üçte bir ve ona yakın bir süre namaz kıl. **"Yahut da ondan,"** yarısından **"biraz fazlasını!"** Bu da gecenin üçte iki kadarı olur.

"Kur'ân'ı da tertil üzere (ağır ağır ve tane tane) **oku."** Çünkü Kur'ân bu şekilde okunduğunda onun üzerinde iyiden iyiye düşünülebilir. Böylece Kur'ân ile kalp harekete geçer, onun âyetleriyle Allah'a ibadet eder ve kalp buna tam anlamıyla hazır hale gelir. O bakımdan Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

5. "Şüphesiz Biz sana ağır bir söz vahyedeceğiz." Sana manaları pek büyük, nitelikleri pek üstün olan Kur'ân'ı bildireceğiz.

Bu vasıflara sahip olan bir Kitaba mazhar olmak için de gerçekten hazır olunmalı, o kitap tertil üzere okunmalı ve onun kapsadığı hususlar üzerinde tefekkür edilmelidir.

﴿ إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيْلِ هِىَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ۝٦ إِنَّ لَكَ فِى ٱلنَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ۝٧ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ۝٨ ﴾

6- Çünkü gece kalkışı hem daha etkilidir hem de ondaki okuyuş daha düzgün ve sağlamdır.

7- Gündüz vakti ise senin uzun uğraşların vardır.

8- Rabbinin ismini an ve her şeyden yüz çevirip tamamıyla O'na yönel!

6. Daha sonra Yüce Allah, ona geceleyin namaz kılmayı emretmesindeki hikmeti beyan ederek şöyle buyurmaktadır: **"Çünkü gece kalkışı,"** yani uyuduktan sonra geceleyin namaz kılmak **"hem daha etkilidir, hem de ondaki okuyuş daha düzgün ve sağlamdır."** Yani Kur'ân'ın maksadının gerçekleştirilmesi ihtimali daha yüksektir. Bu esnada kalp ve dil arasında uyum sağlanır, meşguliyetler azdır. Okunan iyice anlaşılır ve Kur'ân-ı Kerîm dosdoğru bir şekilde okunabilir.

7. Gündüz ise durum böyle değildir ve bu maksatlar onda pek gerçekleştirilemez: **"Gündüz vakti ise senin uzun uğraşların vardır."** Yani ihtiyaçların ve geçimin için gidip gelmek kalbi meşgul eder ve kişinin kendini büsbütün Kur'ân'a vermesi kolay olmaz.

8. "Rabbinin ismini an" (Bu, bütün zikir çeşitlerini kapsar) **"ve her şeyden yüz çevirip tamamıyla O'na yönel!"** Yani her şeyle ilişkini keserek O'na yönel! Çünkü varlıklarla ilişkiyi kesip Yüce Allah'a yönelmek, kalbin bütün varlıklarla ilişkiyi koparıp onlardan uzaklaşması, Allah'ın muhabbetiyle, O'na yakınlaştırıcı ve O'nun rızasına eriştirici şeylerle dolup taşması demektir.

﴿ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱتَّخِذْهُ وَكِيلًا ۝٩ ﴾

9- O, doğunun da, batının da Rabbidir. O'ndan başka hiçbir (hak) **ilâh yoktur. O halde O'na güvenip dayan!**

9. "O, doğunun da, batının da Rabbidir." Burada doğu ve batı birer cins/tür ismidir. Bütün doğuş ve batış yerlerini kapsar. O bakımdan Yüce Allah, bütün doğuların ve batıların, onlardaki bütün aydınlıkların Rabbidir. Ulvî ve süflî âlemde bu aydınlıklardan yararlanan varlıkların da Rabbidir. O, her şeyin Rabbi, yaratıcısı ve idare edicisidir.

"O'ndan başka hiçbir (hak) **ilâh yoktur."** O'nun yüce zatı dışında hiçbir mabud yoktur. Sevgi ve tazimin yalnızca kendisine tahsis olunmasına layık olan O'dur. Bundan dolayı şöyle buyurmuştur: **"O halde O'na güvenip dayan!"** Koruyucu ve bütün işlerini çekip çevirici olarak yalnız O'nu bil!

﴿ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ۝١٠ ﴾

10- Onların söylediklerine karşı sabret ve onlardan güzel bir şekilde uzaklaş.

10. Yüce Allah, ona özel olarak namazı, genel olarak zikri emretmişti. Bu yolla kul, ağırlıklara katlanma gücünü büyük ölçüde elde eder. Zor işleri yapabilme alışkanlığı kazanır.

Sonra ona kendisine karşı inatla direnenlerin, kendisine ve getirdiklerine dil uzatanların söylediklerine sabretmesini emretmiş, Allah'ın emri doğrultusunda yoluna devam ederek hiç kimsenin kendisini yolundan alıkoymaması gerektiğini bildirmiş ve onlardan güzel bir şekilde ayrılıp uzaklaşmasını istemiştir ki bu, maslahatın gerektirdiği ve herhangi bir eziyet verme söz konusu olmayan bir uzaklaşmadır. Onu rahatsız edecek sözleri dolayısıyla onlardan yüz çevirip uzak durması ve onlarla en güzel yol hangisiyse onunla tartışması emredilmiştir.

﴿ وَذَرْنِي وَٱلْمُكَذِّبِينَ أُو۟لِى ٱلنَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ ﴾

11- Refah sahibi o yalanlayıcıları bana bırak ve onlara biraz mühlet tanı!

11. "Refah sahibi o yalanlayıcıları bana bırak!" Sen onlarla Beni başbaşa bırak, zira Ben onlardan intikam alacağım. Onlara mühlet verecek olsam dahi onları (azaba uğratmayı) ihmal etmeyeceğim.

"Refah sahibi" ifadesiyle Allah'ın, kendilerine bol rızık ihsan edip geniş çapta lütuflarını bağışladığı için azgınlaşan zengin kimseler kastedilmektedir.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Hayır, çünkü insan gerçekten azar, kendini varlıklı ve ihtiyaç duymaz bir halde görünce."** (el-Alak, 96/6-7)

Daha sonra bunları nezdindeki ceza ve azaplarla tehdit ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ إِنَّ لَدَيْنَآ أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ ﴾

12- Çünkü Bizim yanımızda ağır prangalar ve yakıcı bir ateş vardır.

13- Boğazı tıkayıp kalan bir yiyecek ve can yakıcı bir azap vardır.

14- O gün yeryüzü ve dağlar sarsılır, dağlar akıp giden kum yığınları gibi olur.

12. "Çünkü Bizim yanımızda ağır prangalar ve yakıcı bir ateş vardır." Oldukça şiddetli bir azap vardır. Biz, bunu Allah'ı gazaplandıran işleri yapmaya devam eden kimseler için ibretli bir ceza olmak üzere hazırladık. **"Ve yakıcı,"** oldukça kızgın **"bir ateş var."**

13. Çok acı, çirkin, korkunç, tadı tiksinti verici, kokusu çok kötü ve iğrenç olduğu için **"boğazı tıkayıp kalan bir yiyecek ve can yakıcı,"** dehşet verici acı ve ızdırap verici **"bir ateş vardır."**

14. İşte bunlar, öyle bir günde gerçekleşecek ki o büyük dehşetten dolayı **"o gün yeryüzü ve dağlar sarsılır."** O sapasağlam, yerinden oynamayan **"dağlar,"** dağılan, yukarıdan aşağı **"akıp giden kum yığınları gibi olur."** Bundan sonra da etrafa savrularak darmadağın olurlar.

﴿ إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ فَأَخَذْنَٰهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ ﴾

15- Şüphesiz Biz, Firavun'a bir peygamber gönderdiğimiz gibi size de hakkınızda şâhit olacak bir peygamber gönderdik.

16- Firavun, o peygambere karşı çıkmıştı da Biz de onu feci bir şekilde yakalamıştık.

15-16. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: Şu ümmî, Arabî, müjdeleyici, uyarıcı, ümmete yaptıkları amelleri hususunda şahitlik edecek olan Peygamberi size gönderdiği için Rabbinize hamd ve şükredin. Bu çok üstün ve değerli nimetin gereklerini yerine getirin. Sakın küfre sapıp Rasûlünüze karşı gelmeyin. O takdirde Yüce Allah'ın kendisine İmran oğlu Mûsâ'yı peygamber olarak gönderdiği vakit isyan eden Firavun gibi olursunuz. Nitekim Mûsâ, onu Allah'a davet etmiş, Allah'ı tevhid etmesini emretmişti. Firavun ise onun sözünü kabul etmeyip karşı çıkmış ve isyan etmişti. Allah da onu çok çetin bir azapla ansızın yakalamıştı.

﴿ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ ٱلْوِلْدَٰنَ شِيبًا ﴿١٧﴾ ٱلسَّمَآءُ مُنفَطِرٌۢ بِهِۦ ۚ كَانَ وَعْدُهُۥ مَفْعُولًا ﴾

17- Eğer siz küfürde diretirseniz, çocukların saçlarını ağartacak bir günden kendinizi nasıl koruyacaksınız?

18- Ki o gün (dehşetten) **gök bile yarılacaktır. Allah'ın vaadi mutlaka gerçekleşecektir.**

17-18. Yani o, oldukça dehşetli, çok tehlikeli, çocukların dahi saçlarını ağartacak kadar muazzam, cansız varlıkları eritecek, göğü yarıp çatlatacak ve yıldızları darmadağın edecek olan Kıyamet gününde sizler, nasıl yakanızı sıyırabilecek, nasıl kendinizi kurtarabileceksiniz?

"Allah'ın vaadi mutlaka gerçekleşecektir." Yani bu vaadin gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Hiç kimse ona engel olamaz.

﴿إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿١٩﴾﴾

19- Şüphesiz bunlar, bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine giden yolu tutar.

19. Yani Yüce Allah'ın Kıyamet gününün durumunu ve dehşetli hallerini bildirdiği bu öğüt, takvâ sahibi kimselerin düşünüp ibret alacağı, mü'minlerin de kendisi dolayısıyla yasaklardan kaçınacağı bir öğüttür.

"Artık kim dilerse Rabbine giden yolu tutar." Ona götüren yolu izler. Bu ise O'nun şeriatinin izinden gitmekle olur. Çünkü O, bu yolu tam manasıyla açıklamış, kapalı bir taraf bırakmamıştır.

İşte bu da Yüce Allah'ın, kullara kendi fiillerini işleyebilme gücünü verdiğini ve bu konuda onlara belli bir imkân tanıdığını gösteren bir delildir. Yoksa durum Cebriye'nin iddia ettiği gibi değildir. Zira onlara göre insanların fiilleri kendi iradeleri dışında cereyan eder. Böyle bir iddia hem nakle aykırıdır, hem de akla.

﴿۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ ۙ وَءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ وَءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾﴾

20- Şüphesiz Rabbin, senin ve seninle beraber olan (müminlerden) **bir kesimin kalkıp gecenin üçte ikisine yakın bir süreyi, yarısını veya üçte birini namazla geçirdiğini biliyor. Gece ve gündüzü yalnız Allah takdir ve tespit eder. O, sizin gece** (ibadet vaktini) **tam olarak hesap edemeyeceğinizi bildiği için sizi affetti. Artık** (gece namazında) **Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah, içinizden hastalananlar olacağını, bir kısmınızın Allah'ın lütfundan** (rızkını) **aramak üzere yeryüzünde yol tepeceğini, başka bir kısmınızın da Allah yolunda çarpışacağını bilmektedir. O halde Kur'ân'dan**

kolayınıza geleni okuyun. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a güzel bir borç verin. Kendiniz için önden ne hayır gönderirseniz onun mükafatını Allah katında, hem daha hayırlı, hem de daha büyük olarak bulursunuz. Allah'tan bağışlanma dileyin. Çünkü Allah çok bağışlayıcıdır, pek merhametlidir.

20. Yüce Allah, bu sûrenin başlarında, Rasûlüne gecenin yarısını, üçte ikisini yahut üçte birini namazla geçirmesini emretmiştir. Aslolan ise hükümlerde ümmetinin ona uymasıdır. Burada da kendisine verilen emre uyduğu gibi mü'minlerden bir kesimin de o emre uyduğu beyan edilmektedir.

Emrolunan bu süreyi tespit etmek insanlara ağır geldiğinden dolayı Yüce Allah, artık bunu onlara son derece kolaylaştırdığını haber vermekte ve **"Gece ve gündüzü yalnız Allah takdir ve tespit eder."** buyurmaktadır. Yani onların miktarlarını, bunların ne kadarının gidip geriye ne kadarının kaldığını tam manasıyla O bilir.

"O, sizin gece (ibadet vaktini) **tam olarak hesap edemeyeceğinizi,"** yani bu büyük bir dikkat ve oldukça titizlik gerektirdiğinden dolayı onun miktarını eksiksiz ve fazlasız olarak belirleyemeyeceğinizi **"bildiği için sizi affetti."** Yükünüzü hafifletti ve tayin edilen miktardan ister fazla ister eksik olsun, size kolayınıza gelen kadarı ile yetinmeyi emretti.

"Artık Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun." Yani bildiğiniz bölümleri ve size ağır gelmeyecek miktarı okuyun. Bundan dolayıdır ki geceleyin namaz kılan kimse, bu konuda istekli ve gücü yerinde olduğu sürece namaz kılmakla emrolunmuştur. Yorulur yahut tembellik basar yahut uyuklayacak olursa, namaza huzurla ve dinlenmiş olarak devam edebilmesi için dinlenmelidir.

Daha sonra Yüce Allah, bu yükümlülüğü hafifletmeye uygun gerekçeler olan bazı sebepleri söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"Allah, içinizden hastalananlar olacağını... bilir."** Böylelerine ise gecenin yarısı, üçte biri veya üçte ikisi boyunca namaz kılmak ağır gelir. O halde hasta olan kimse, kolayına gelen kadarını kılsın. Aynı şekilde eğer kendisine ağır gelecekse ayakta namaz kılması da emrolunmamıştır. Hatta nafile namaz kılmak, ona ağır gelirse bunu terk edebilir. Üstelik ona sağlıklı iken yapmış olduğu nafile amellerin ecri de yazılır.

"Bir kısmınızın Allah'ın lütfundan (rızkını) aramak üzere yeryüzünde yol tepeceğini," yani başkalarına muhtaç olmamak ve onlara el açmamak için ticaret yapmak maksadıyla yolculuk edecek kimseler bulunacağını bilir. Yani yolculuk

yapan kimsenin durumu, yükünün hafifletilmesini gerektirir. Bundan dolayı farz namaz yükü hafifletilmiş, iki vakit namazı cem ederek bir vakitte kılması, dört rekâtlik farzları iki rekât olarak kısaltması ona mubah kılınmıştır.

Aynı şekilde **"başka bir kısmınızın da Allah yolunda çarpışacağını bilmektedir. O halde Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun."** Yüce Allah, burada iki hafifletmeyi söz konusu etmektedir. Bunlardan birisi, sağlıklı ve mukim (yolcu olmayan) kimseye dair bir hafifletmedir. Böyle bir kişi, vakti tam tespit etme külfetine girmeksizin, gayret ve isteğini göz önünde bulundurarak gece namazını kılar. Hatta en faziletli olan vakti değerlendirir ki bu da gecenin ilk yarısından sonra gelen gecenin üçte birlik bölümüdür.

Diğer hafifletme ise hasta ve yolcu içindir. Bu yolculuk da ister ticaret kastı ile olsun, ister cihad, hac veya buna benzer bir ibadet kastı ile yapılmış olsun fark etmez. O da külfete girmeyeceği hususları göz önünde bulundurmalıdır.

Dinde bize zorluk kılmayıp aksine şeriatını kolaylaştırdığı, kullarının hallerini, dinlerinin, bedenlerinin ve dünyalarının maslahatını dikkate aldığı için Yüce Allah'a hamd-u senâlar olsun.

Daha sonra Yüce Allah, ibadetlerin anası ve direği olan iki ibadeti emretmektedir. Bunlar ise kendisi olmaksızın dinin doğru bir şekilde ayakta duramayacağı namazı dosdoğru kılmak, diğeri de imanın kanıtı olan zekâtı vermektir. Ki zekât sayesinde fakirler ve yoksullar da gözetilmiş olur. Yüce Allah, şöyle buyurmaktadır: **"Namazı"** rükünleri, sınırları, şartları ve bütün tamamlayıcı unsurları ile birlikte **"dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a güzel bir borç verin."** Samimi bir niyet ile nefsinizden bir sbebat ile temiz maldan yalnız Allah için verin. Bunun kapsamına farz olan zekât da müstehab olan sadakalar da girmektedir.

Daha sonra genel olarak bütün hayırlara ve bunları yapmaya teşvikte bulunarak şöyle buyurmaktadır: **"Kendiniz için önden ne hayır gönderirseniz onun mükafatını Allah katında hem daha hayırlı, hem de daha büyük olarak bulursunuz."** Bir iyilik on katından yedi yüz katına kadar ve daha pek çok katlara kadar karşılık görecektir.

Bilinmeli ki bu dünya yurdunda zerre ağırlığı kadar yapılan bir hayır, ebedî nimetler yurdu olan cennette dünyanın ve üzerinde bulunanların kat kat fazlası lezzetler ve arzu edilen şeylerle karşılık bulacaktır. Bu dünyadaki hayır ve iyilik, ebedilik yurdundaki hayır ve iyiliğin kaynağı, tohumu, aslı ve esasıdır. Gafletlerle

geçen vakitlere ne kadar üzülünse azdır. Salih amellerin dışındaki işlerle geçen zamanlara ne kadar yazık!

Yaratıcının öğüdünden etkilenmeyen ve onlara bizzat kendilerinden daha çok merhametli olanın teşvik edici buyruklarından istifade edemeyen kalplere yazıklar olsun!

Hamd-u senâlar Sanadır Allah'ım. Şikâyetlerimiz Sanadır. Senden yardım dileriz. Bütün gücümüz, kuvvetimiz Senin yardımınladır.

"Allah'tan bağışlanma dileyin. Çünkü Allah, çok bağışlayıcıdır, pek merhametlidir." İtaat ve hayırlı işleri yapmaya teşvikten sonra mağfiret dileme emrinin anlamı çok büyüktür. Çünkü kullar, emrolundukları hususlarda mutlaka kusur ederler. Ya hiçbir şekilde emri yerine getirmez yahut da eksik bir şekilde yaparlar. O bakımdan Allah, bunun mağfiret dilenerek telafi edilmesini emretmektedir. Kul, gece gündüz günah işler durur. Allah, rahmet ve mağfireti ile onu kuşatmayacak olursa, şüphesiz o helâk olur.

Müzzemmil Sûresi'nin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة المدثر

MÜDDESSİR SÛRESİ

-74-

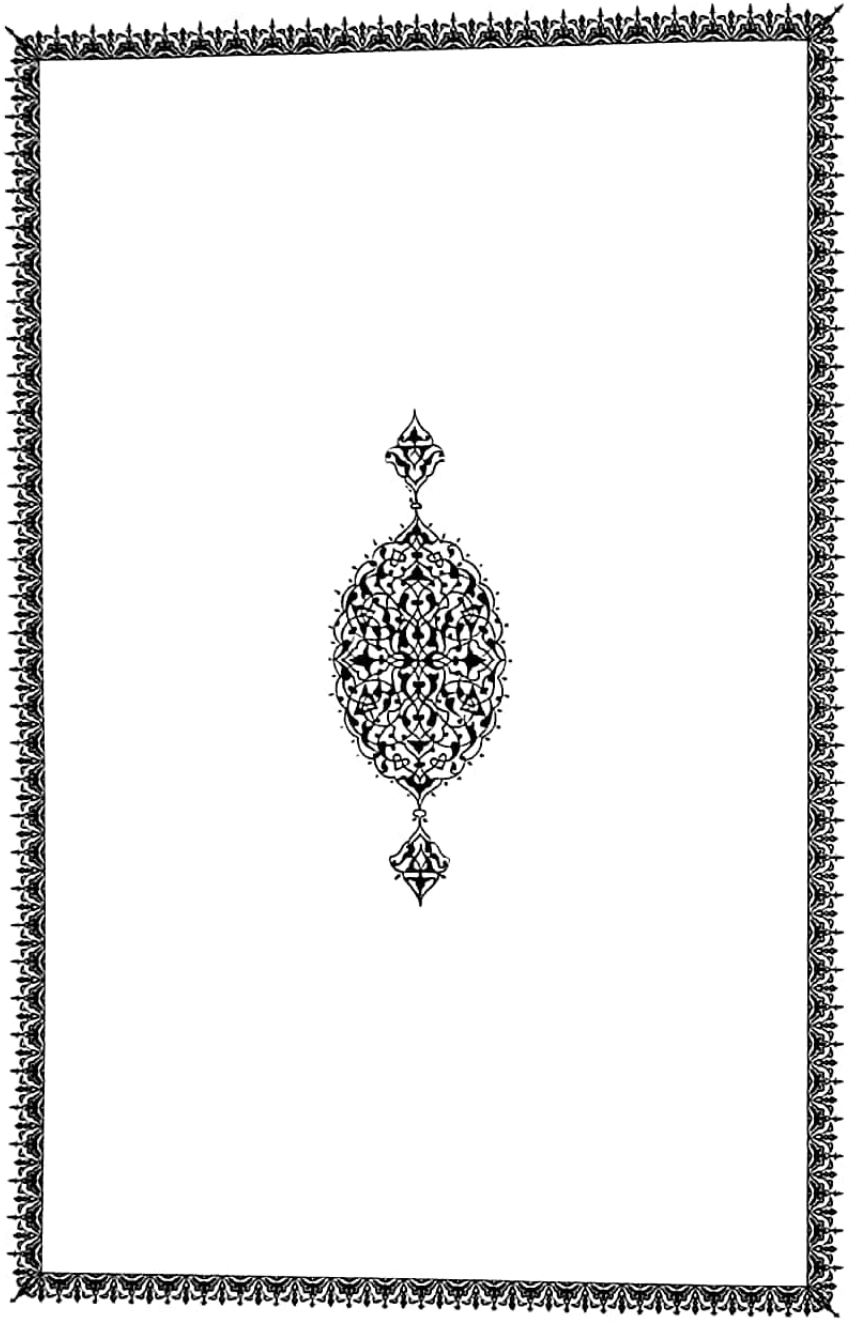

74- MÜDDESSİR SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 56 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنذِرْ ﴿٢﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Ey elbisesine sarınıp bürünen!

2- Kalk ve uyar!

1-2. Müzzemmil ile Müddessir'in aynı anlama geldiği daha önce açıklanmıştı.

Allah, Rasûlüne gerek faydası kendi şahsına ait olan, gerekse de başkalarına ulaşan birtakım ibadetlerde olanca gayret göstermesini emretmişti. Bundan önceki sûrede bu kabilden ibadetlerde bulunmasını ve kavminin eziyetlerine karşı da sabredip katlanmasını bildirmişti.

Burada da davetini açığa vurmasını, açıktan açığa uyarılarda bulunmasını emrederek: Tam bir gayret ve istek ile **"kalk ve"** insanları, maksadı gerçekleştirebilecek türden söz ve fiillerle, kendisiyle korkutulan şeyin durumunu açıklamak suretiyle **"uyar"** ki bu, sakındırılan şeyleri terk etmeye daha bir sevkedici olsun.

﴿ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ ﴾

3- Yalnız Rabbini tazim et!

3. Tevhid ile O'nu tazim edip yücelt! Korkutup uyarmaktan maksadın, Allah rızasını elde etmek ve kulların da O'nu tazim etmelerini ve O'na gereği gibi ibadet etmelerini sağlamak olsun.

﴿ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ ﴾

4- Elbiseni temizle!

4. Burada geçen "elbise" ile bütün amellerin, elbiselerin temizlenmesi ile de amellerini ihlâslı yapması, bunlarda samimi olması, en mükemmel şekilde bu

amellerini yerine getirmesi, onları iptal ve ifsad edecek hususlardan arındırması, kötülük, riya, münafıklık, kendini beğenmek, kibir, gaflet ve buna benzer kula, ibadetlerinde uzak durması emrolunan ve sevabı eksiltici hususlardan arındırması kastedilmiş olabilir.

Bunun kapsamına elbiselerin necasetlerden temizlenmesi de girer. Çünkü bu, amellerin temizlenmesini tamamlayıcı bir unsurdur. Özellikle namaz böyledir ki pek çok alim bu konuda şöyle demiştir: "Namazda elbise üzerindeki pislikleri ortadan kaldırmak, namazın sahih/geçerli olmasının şartlarındandır."

Bu buyruktaki "elbise" ile bildiğimiz elbiselerin kastedilme ihtimali de vardır. Bunları temizlemekle emrolunması da bütün vakitlerde her türlü necaset ve pislikten onları temiz tutması, özellikle de namaz esnasında buna riâyet etmesi anlamındadır. Buna göre o, zahiren temizlik yapmakla emrolunmuştur ki hiç şüphesiz zahirin temizlenmesi, bâtının temizlenmesinin tamamlayıcı bir unsurudur.

﴿ وَٱلرُّجۡزَ فَٱهۡجُرۡ ۝٥ ﴾

5- Azaba sebep olacak şeylerden uzak dur.

5. Buradaki **"Azaba sebep olacak şeyler"** ifadesiyle Allah'la birlikte kendilerine ibadet edilen put ve heykeller kastedilmiş olabilir. Ona bunlardan uzak durması, bunlara nispet edilen söz ve fiillerden uzak olması emrolunmuş demektir.

Yine bu ifadeyle bütün kötü işler ve sözler de kastedilmiş olabilir. O halde bu buyrukla ona küçüğüyle büyüğüyle, gizlisiyle açığıyla bütün günahları terk etmesi emredilmektedir. Bunun kapsamına şirk de, daha aşağı mertebedeki günahlar da girer.

﴿ وَلَا تَمۡنُن تَسۡتَكۡثِرُ ۝٦ ﴾

6- (Yaptığını) **çok görerek başa kakma!**

6. Yani insanlara yapmış olduğun dinî ve dünyevî iyilikleri hatırlatarak bunları başa kakma, bu şekilde çokça minnette bulunarak kendini onlara üstün görme! Aksine imkânın olduğu sürece insanlara iyilik yap ama onlara yapmış olduğun iyilikleri unut, mükâfatını Allah'tan bekle. İyilik yaptığın kimseleri de, yapmadıklarını da aynı seviyede gör.

Bunun şu anlama geldiği de söylenmiştir: Sen herhangi bir kimseye, ona verdiğinden daha fazlasını sana karşılık vermesi arzusuyla bir şey verme! O takdirde bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e has bir emir olur.

﴿ وَلِرَبِّكَ فَٱصۡبِرۡ ۝٧ ﴾

7- Rabbin için sabret.

7. Sen sabrının ecrini O'ndan iste! Yalnız Yüce Allah'ın rızasını gözet!

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Rabbinin emirlerine uydu, bu emirleri yerine getirmek için elini çabuk tuttu. İnsanları uyardı, mutlak ilâhlarının kendilerinden istediği her şeyi onlara apaçık âyetlerle güzelce açıkladı. Yüce Allah'ı tazim etti, insanları da O'nu tazim etmeye çağırdı. Gizli ve açık amellerini her türlü kötülükten arındırdı. Allah'tan başka kendisine ibadet edilen bütün uydurma ilâhlardan, O'nun ile birlikte tapınılan putlardan, bu putlara tapanlardan, kötülükten ve kötülerden uzak durdu.

Allah'tan sonra insanlar üzerinde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in pek büyük bir lütuf ve ihsanı vardır. Ancak o, buna karşılık onlardan herhangi bir mükâfat ya da teşekkür istememiştir. Rabbi için en mükemmel şekilde sabretmiştir. Allah'a itaat üzere sabrettiği gibi, O'na masiyetten uzak kalmakta da sabır göstermiştir Allah'ın can yakıcı kaderne de sabretmiştir. Öyle ki o, rasûllerin azim sahibi olanlarını geride bırakmıştır. Allah'ın salâtı ve selâmı onun ve bütün peygamberlerin üzerine olsun.

﴿ فَإِذَا نُقِرَ فِي ٱلنَّاقُورِ ۝٨ فَذَٰلِكَ يَوۡمَئِذٖ يَوۡمٌ عَسِيرٌ ۝٩ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ غَيۡرُ يَسِيرٖ ۝١٠ ﴾

8- Sûr'a üfürüldüğü zaman,

9- İşte o gün, oldukça zor bir gündür.

10- Kâfirlere hiç de kolay değildir.

8-10. Yani kabirlerden kalkılması, bütün insanların öldükten sonra dirilmesi ve amel defterlerinin verilmesi için Sûr'a **"üfürüldüğü zaman, işte o gün,"** dehşetli hallerin ve zorlukların çokluğundan dolayı **"oldukça zor bir gündür. Kâfirlere hiç de kolay değildir."** Çünkü onlar, her türlü hayırdan yana ümitlerini kesmiş, kesinlikle helâk olacaklarını, azap içinde mahvolacaklarını anlamış olacaklardır.

Bu son ayetten anlaşıldığına göre o gün, mü'minlere kolay olacaktır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kâfirler, 'Bu, zorlu bir gündür.' derler."** (el-Kamer, 54/8)

﴿ ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدتُّ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّا ۖ إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٧﴾ ﴾

11- Sen Bana bırak o tek başına yarattığım,

12- Kendisine bolca mal verdiğim,

13- Ve (yanı başında) **hazır duran oğullar** (ihsan ettiğim);

14- Her türlü imkanı önüne serdiğim (kafir) **kimseyi.**

15- Bir de kalkmış (nimetleri) **daha da artırmamı bekliyor.**

16- Asla! Çünkü o, âyetlerimize karşı çok inatçıdır.

17- Ben, onu sarp bir yokuşa/zorlu bir azaba süreceğim.

Bu âyet-i kerimeler, inatla hakka karşı duran, Allah'a ve Rasûlüne savaş açan el-Velîd b. el-Muğîre hakkında inmiştir. Yüce Allah onu başka hiçbir kimseyi yermediği bir şekilde yermiştir. İşte hakka karşı inatlaşan, hakka karşı mücadele eden kimsenin cezası budur. Bu dünya hayatında rezil olur. Âhiretteki azap ise daha da rezil edicidir elbette. Zira Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

11. "Sen Bana bırak o tek başına yarattığım." Malsız, ailesiz ve başka hiçbir şeye sahip olmaksızın yalnız başına yarattığım ve halen kendisine lütufta bulunup pek çok şeyler verdiğim;

12-13. "Kendisine bolca," pek çok **"mal verdiğim ve"** yanı başında **"hazır duran oğullar,"** sürekli yanında bulunan, kendileriyle faydalanıp ihtiyaçlarını gördüğü, kendileriyle güç kazandığı erkek çocuklar verdiğim;

14. "Her türlü imkanı önüne serdiğim," ona dünyevî imkânlar ve bu imkânları elde etme yollarını bağışladı; öyle ki o ihtiyaçlarını kolaylıkla görebilmekte, arzuladığı ve istediği her şeyi elde etmektedir.

15. Bunca nimet ve ihsanlarımla birlikte **"bir de kalkmış** (nimetleri) **daha da artırmamı bekliyor."** Yani dünyada nimetlere nail olduğu gibi âhiret nimetlerine de nail olmayı ümit ediyor.

16. "Asla!" Durum onun istediği gibi olmayacaktır. Aksine onun istediğinin ve arzu ettiğinin tersine olacaktır. Bunun böyle olmasının sebebi ise şudur:

17. "Çünkü o, âyetlerimize karşı çok inatçıdır." Âyetlerimizi anladığı halde inkâr etmiş, âyetlerimiz onu hakka çağırdığı halde onlara itaat etmemiştir. Hatta yüz çevirmekle de yetinmeyerek bunlarla savaşmaya koyulmuş, âyetlerimi iptal etmeye çalışmıştır. Bu yüzden Yüce Allah onun hakkında şöyle buyurmaktadır:

﴿ إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ ﴾

18- Çünkü o, düşündü taşındı ve ölçtü biçti.

19- Kahrolası! Ne biçim ölçtü biçti!

20- Sonra, canı çıkasıca tekrar (ölçtü biçti); **nasıl ölçtü biçtiyse!**

21- Sonra baktı.

22- Sonra suratını astı, kaşlarını çattı.

23- Sonra yüz çevirip büyüklük tasladı.

18-20. "Çünkü o" kendi kendine **"düşündü taşındı,"** Kur'ân-ı Kerîm'i kendisiyle çürüteceği söz söylemek maksadıyla hakkında düşündüğü hususları **"ölçtü biçti. Kahrolası! Ne biçim ölçtü biçti? Sonra, canı çıkasıca tekrar** (ölçtü biçti); **nasıl ölçtü biçtiyse?"** Çünkü o, kendisiyle asla boy ölçüşemeyeceği bir işe kalkışmıştı. Kendisinin ve benzerlerinin asla ulaşamayacağı bir yokuşa tırmanmaya çalışmıştı.

21-22. "Sonra," ne söyleyeceğine **"baktı, sonra suratını astı, kaşlarını çattı."** Yüzünde ve dış görünüşünde haktan nefret ettiği ve hakka karşı kin duyduğu belirgin hale geldi.

23. "Sonra yüz çevirip" geri döndü **"büyüklük tasladı."** Bu ise onun düşünme çabasının fiilî ve sözlü olarak ortaya koyduklarının bir sonucudur.

﴿ فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ ﴾

24- Nihayet dedi ki: 'Bu, (eskilerden) **nakledilen bir sihirden ibarettir.'**

25- 'Bu, insan sözünden başka bir şey değil!'

24-25. "Nihayet dedi ki: 'Bu, (eskilerden) **nakledilen bir sihirden ibarettir. Bu, insan sözünden başka bir şey değil!'"** Yani bu, Allah'ın kelâmı değildir,

insan sözüdür. Aynı şekilde bu, iyi ve hayırlı insanların da sözü değildir. Aksine onların kötülerinin, günahkârlarının, yalancı ve sihirbazlarının bir sözüdür.

Kahrolasıca! Haktan ne kadar da uzak! Hüsran ve helâke ne kadar müstehak! En yüce ve en büyük söz olan, pek yüce ve azametli Rabbin sözünün; yaratılmış, muhtaç ve her bakımdan aciz varlıkların sözüne benzediği nasıl düşünülebilir yahut bu nasıl tasavvur edilebilir ki? Bu yalancı ve inatçı kişi, Yüce Allah'ın kelâmını bu şekilde nitelendirme cür'etini kendinde nasıl bulabilir?

Böyle bir kişinin çetin azaptan başka bir şeyi hak etmesi söz konusu değildir. Bundan dolayı da Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴾

26- Ben onu Sekar'a sokacağım.

27- Sekar'ın ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki?

28- O, yakıp bitirmedik bir şey bırakmaz, ama yakmaktan da vazgeçmez.

29- Derileri yakıp kavurur.

30- Başında da on dokuz (görevli melek) **vardır.**

26-28. "Ben onu Sekar'a sokacağım. Sekar'ın ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki? O, yakıp bitirmedik bir şey bırakmaz, ama yakmaktan da vazgeçmez." Azaba uğratılan kimseye vermedik zorluk, sıkıntı ve acı bırakmaz.

29. "Derileri yakıp kavurur." Onları kavurur, azabının içine alıp yakar. Aşırı sıcak ve aşırı soğuğuyla onlarda rahat namına bir şey bırakmaz.

30. "Başında da on dokuz" bekçi melek **"vardır."** Bunlar, "(O ateşin) **başında çok sert ve çok güçlü melekler vardır ki onlar, Allah'ın kendilerine verdiği emirlerde O'na isyan etmezler. Ne emredilirse onu yaparlar."** (et-Tahrim, 66/6)

﴿ وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا ۖ وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ ۙ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ ﴾

31- Biz cehennemin işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) **yaptık ki, böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensin, iman edenlerin imanını arttırsın; hem kendilerine kitap verilenler hem müminler şüpheye düşmesinler, kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de 'Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?' desinler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını, kendisinden başkası bilmez. Bu ise insanlık için ancak bir öğüttür.**

31. "Biz cehennemin işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir." Buna sebep ise onların çetin bir güce sahip oluşlarıdır.

"Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) **yaptık."** Burada şu kastedilmiş olabilir: Biz, onları âhiretteki azap ve cezaları için, oradaki ibretli cezalarının artırılması için böyle yaptık. Çünkü azaba da "fitne" denilebilir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O gün onlar ateş üzerinde fitneye maruz kalırlar." (ez-Zâriyât, 51/13) Yani azaba uğratılırlar.

Bu buyruktan şu da kastedilmiş olabilir: Bizlerin sizlere o meleklerin sayısını haber verişimizin sebebi, bir imtihandır; yani kimin tasdik edeceğini, kimin yalanlayacağını ortaya çıkarmamızdır. Buna da bundan sonra gelen şu buyruklar delildir: **"Böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensin, iman edenlerin imanını arttırsın,"** Çünkü Kur'ân'ın bildirdikleri, Kitap ehlinin elinde bulunanlara uygun olur ve mutabık gelirse onların hakka olan yakînleri (kesin inançları) daha da artar. Mü'minler de Allah her bir âyeti indirdikçe, ona iman eder, onu tasdik eder ve böylelikle onların da imanı artmış olur.

"Hem kendilerine kitap verilenler hem müminler şüpheye düşmesinler." Yani onların şüphe ve tereddütleri ortadan kalksın. İşte bunlar özlü akıl sahiplerinin özellikle önem verdiği üstün ve değerli maksatlardır.

Kesin bir inanca sahip olmak için çalışmak, her zaman ve her bir dinî meseleye dair imanın artmasına gayret göstermek, hakkın karşısına dikilen şüphe ve tereddütlerin izale edilmesi, bu maksatları oluşturmaktadır.

Yüce Allah, Rasûlüne indirmiş olduğu buyrukları, bu üstün maksatları gerçekleştirici ve doğrularla yalancıları birbirinden ayırıcı bir ölçü kılmıştır. Bundan dolayı da şöyle buyurmaktadır:

"Kalplerinde hastalık" şüphe, tereddüt ve münafıklık **"bulunanlar ve kâfirler de, 'Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?' desinler."** Bu, onların şaşkınlık, şüphe ve Allah'ın âyetlerini inkâr üzere söyledikleri bir sözü ifade eder.

Bu iki grubun durumu, Allah'ın dilediği kimseleri hidâyete iletmesi, dilediği kimseleri de saptırmasının bir sonucudur. Bundan dolayı şöyle buyurmaktadır: **"İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir."** Allah kime hidâyet verirse Rasûlüne indirdiği şeyleri onun hakkında bir rahmet kılar. Bunlarla onun dinini ve imanını artırır. Kimi de saptırırsa Peygamberine indirdiklerini, onun aleyhine bir bedbahtlık, bir şaşkınlık ve bir zulüm sebebi kılar. O halde yapılması gereken, Allah'ın ve Rasûlünün verdiği haberleri teslimiyetle karşılamaktır.

"Rabbinin" meleklerden ve onların dışındakilerden oluşan **"ordularını kendisinden başkası bilmez."** Sizler O'nun ordularını bilemediğinize göre, her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan, orduları hakkında size haber verince yapmanız gereken, herhangi bir şüphe ve tereddüt olmaksızın O'nun haberini tasdik etmekten ibarettir.

"Bu ise insanlık için ancak bir öğüttür." Yani bu öğütten maksat, boş işlerle uğraşmak, oyun oynamak, oyalanmak değildir. Bundan maksat, insanların kendilerine fayda verecek hususları düşünüp yapmaları, zarar verecek şeylerden de kaçıp uzaklaşmalarıdır.

﴿كَلَّا وَٱلْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى ٱلْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾﴾

32- Asla (öyle değil)**! Andolsun aya,**

33- Dönüp gittiğinde geceye,

34- Aydınlandığı zaman sabaha ki,

35- O (sekar)**, gerçekten büyük** (felaketlerden) **biridir.**

36- İnsanlar için bir uyarıcıdır;

37- İçinizden hem (hayra ve cennete) **ilerlemek hem de ondan geri kalmak isteyenler için** (bir uyarıdır).

32-34. "Asla (öyle değil)**! Andolsun aya..."** Yüce Allah aya, dönüp gittiği zaman geceye, aydınlandığı zaman sabaha yemin etmektedir. Çünkü sözü edilen bu şeyler, Allah'ın pek büyük âyetlerini/delillerini, O'nun kudretinin kemâline, hikmetine, rahmetinin genelliğine ve ilminin kuşatıcılığına delil olan belgeleri ihtiva etmektedir.

35-37. Hakkında yemin edilense şudur: **"O, büyük** (felaketlerden) **biridir."** Yani şüphesiz ki ateş, pek büyük musibetlerden ve çok önemli işlerden biridir. Biz, ona dair size bilgi verdiğimize, siz de onun hakkında basiretli bilgi elde ettiğinize göre artık sizden, ileri geçmek isteyen; kendini Allah'a yakınlaştıracak, O'nun rızasına yaklaştıracak, lütuf ve ihsan yurduna eriştirecek işler yapsın.

Yahut yaratılış maksadından, Allah'ın sevip razı olduğu işlerden geri kalmak isteyen de masiyetler işlesin, böylelikle cehenneme yakınlaşsın! Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"De ki: O, Rabbinizden gelen haktır. Artık dileyen iman etsin, dileyen kâfir olsun."** (el-Kehf, 28/29)

﴿كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّآ أَصْحَٰبَ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِى جَنَّٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ ﴿٤٢﴾﴾

38- Her nefis, işledikleri karşılığında rehin alınmıştır;

39- Ancak amel defterleri sağdan verilenler hariç.

40- Onlar, cennetlerdedirler; birbirlerine soru sorarlar

41- Günahkarlar hakkında:

42- 'Sizi Sekar'a ne sürükledi?'

38. "Her nefis, işledikleri," yaptığı şer ve kötü ameller **"karşılığında rehin alınmıştır."** Yaptıkları karşılığında sapasağlam zincire vurulmuştur. Bu zincirler, boyunlarına geçirilmiş olacaktır ki, yaptıkları sebebiyle azaba uğratılmaları hak olmuştur.

39. "Ancak amel defterleri sağdan verilenler hariç." Onlar rehin olarak alınmayacak, aksine onlar zincire vurulmaksızın serbest bırakılacak ve sevineceklerdir.

40. "Onlar, cennetlerdedirler; birbirlerine soru sorarlar." Yani cennetlerde bütün istediklerini elde etmiş olacaklar. Tam bir rahata ve huzura kavuşacaklardır. Nihâyet birbirlerine soru sormaya koyulacaklar.

41-42. Bu karşılıklı konuşmaları, nihayet günahkarlara dair bazı sorular sormaya kadar gidecek: "Acaba onlar nasıl bir durumla karşı karşıyadırlar? Acaba Allah'ın kendilerine va'dettiklerini bulmuşlar mıdır?" Bunun üzerine birbirlerine, "Ne dersiniz, onlara yukarıdan bir bakalım mı?" diyecek ve onların cehennemin ortasında azap görmekte olduklarını görecek ve şöyle diyecekler: **"Sizi Sekar'a ne sürükledi?"** Yani cehenneme sokan sebep nedir? Hangi günahlarınız dolayısıyla siz bu cehennem azabını hak ettiniz?

﴿ قَالُوا۟ لَمْ نَكُ مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ ﴿٤٧﴾ فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ ﴾

43- Derler ki: 'Biz namaz kılanlardan değildik.'

44- 'Yoksula da yedirmezdik.'

45- '(Batıla) dalanlarla birlikte biz de dalardık.'

46- 'Hesap gününü de yalanlardık.'

47- 'Nihâyet ölüm bize (bu haldeyken) **gelip çattı.'**

48- Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez.

43-44. "Derler ki: 'Biz namaz kılanlardan değildik, yoksula da yedirmezdik.'" Ne mabuda karşı ihlâs ve ihsan makamındaydık, ne de yaratılmışlardan muhtaç olanlara faydamız vardı.

45. "(Batıla) dalanlarla birlikte biz de dalardık." Bâtıla dalar ve hakka karşı onunla mücadele verirdik.

46. "Hesap gününü de yalanlardık." İşte batıla dalmanın sonucu budur: Hakkı, hakikati yalanlamak. En büyük hakikatlerden biri de hesap günüdür. Hesap günü, amellerin karşılığının verileceği, Yüce Allah'ın mutlak egemenliğinin ve mahlukat hakkındaki adaletli hükmünün ortaya çıkacağı gündür.

47. İşte biz bu batıl yol üzere amelimizi sürdürüp gittik. **"Nihâyet ölüm bize** (bu haldeyken) **gelip çattı."** Kâfir olarak öldükleri için artık hiçbir çareleri kalmadı ve karşılarındaki umut kapıları büsbütün kapanmış oldu.

48. "Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez." Çünkü şefaatçiler, ancak Allah'ın şefaate mazhar olmasına razı olduğu kimselere şefaat edebilirler. Bunların amellerinden ise Allah asla razı olmamıştır.

﴿ فَمَا لَهُمْ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ ﴾

49- Ne oluyor onlara ki öğütten yüz çeviriyorlar?

50-51- Hem de aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi.

49-51. Yüce Allah, bu şekilde muhalefet edenlerin âkıbetini ve onlara neler yapılacağını açıkladıktan sonra, hayatta olanları azarlayıp kınayıcı ifadeler kullanarak şöyle buyurmaktadır: **"Ne oluyor onlara ki öğütten yüz çeviriyorlar?"** Ondan gafildirler ve uzak durmaktadırlar. Bu öğütten hızlıca kaçışları dolayısıyla tıpkı **"aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri"** gibidirler. Biri diğerini ürküttüğü için daha da hızlı koşan, bir avcının, kendisini öldürmek isteyen bir atıcının yahut bir aslan veya benzeri bir yırtıcı hayvanın şerrinden kurtulmak için kaçışan yaban eşeklerine benzerler. Bu da haktan uzaklaşıp kaçışın en ileri derecesidir. Bu şekilde kaçıp yüz çevirirken pek büyük iddialarda da bulunmaktadırlar:

﴿ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ ٱلْءَاخِرَةَ ﴿٥٣﴾ ﴾

52- Dahası onlardan her biri, kendisine açılıp okunan sahifeler (ilahî kitap) **verilmesini bekliyor.**

53- Asla! Doğrusu onlar, âhiretten korkmuyorlar.

52. "Dahası onlardan her biri, kendisine," üzerine semâdan inmiş **"açılıp okunan sahifeler verilmesini bekliyor"** ve ancak bu yolla hakka boyun eğeceğini ileri sürüyor. Halbuki onlar yalan söylüyorlar. Çünkü onlar, her türlü mucize/âyet gelecek olsa dahi, can yakıcı azabı görmedikçe iman etmeyeceklerdir. Çünkü onlara hakkı açıkça ortaya koyan âyetler/belgeler gelmiştir. Şâyet hayırlı bir özellikleri olsaydı mutlaka iman ederlerdi. Bu yüzden Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

53. "Asla!" Yani Biz, onlara istediklerini vermeyeceğiz. Onlar, bu sözleriyle sadece demogoji yapıp karşı tarafı bastırmak istiyorlar. **"Doğrusu onlar, âhiretten korkmuyorlar."** Eğer âhiretten korksalardı bu yaptıklarını yapmazlardı.

﴿ كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذۡكِرَةٞ ٥٤ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ٥٥ ﴾

54- Asla! Gerçek şu ki o, bir öğüttür.

55- Dileyen ondan öğüt alır.

54. "Asla! Gerçek şu ki o, bir öğüttür." Buradaki "o" zamiri ya bu sûreye aittir ya da bu sûrenin ihtiva ettiği öğüde aittir.

55. "Dileyen ondan öğüt alır." Çünkü ona yol açıklanmış ve gerekli deliller ortaya konmuştur.

﴿ وَمَا يَذۡكُرُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ هُوَ أَهۡلُ ٱلتَّقۡوَىٰ وَأَهۡلُ ٱلۡمَغۡفِرَةِ ٥٦ ﴾

56- Ama Allah dilemedikçe öğüt alamazlar. O, kendisinden korkulmaya lâyık olandır, bağışlamak da O'na yaraşır.

56. "Allah dilemedikçe de öğüt alamazlar." Çünkü Allah'ın meşîeti her şeyi kapsar ve her şeyde geçerlidir. Az-çok, küçük-büyük hiçbir şey O'nun dışına çıkamaz.

Bu buyrukla; (Kaderiye'nin) kulların fiillerini Allah'ın meşîeti kapsamında görmemesi ile (Cebriye'nin,) kulun hiçbir meşîetinin olmadığı, gerçek manada fiilinin ona ait olmadığı ve kulun, fiillerini yapmaya mecbur olduğu iddiaları/kanaatleri reddedilmektedir.

Zira burada Yüce Allah, hem kulların gerçek manada irade ve fiillerinin olduğunu ortaya koymakta hem de bunu kendi iradesine tabi kılmaktadır.

"O, kendisinden korkulmaya lâyık olandır, bağışlamak da O'na yaraşır." Yani O, kendisinden korkulmaya, ibadet olunmaya layık olandır. Çünkü O, kendisinden başkasına ibadet olunmaması gereken tek gerçek ilâhtır. Kendisinden korkan, rızasına uyan kimselere de mağfiret edendir.

Müddessir sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd Yüce Allah'adır, minnet duygularımız O'nadır.

سورة القيامة

KIYÂME SÛRESİ

-75-

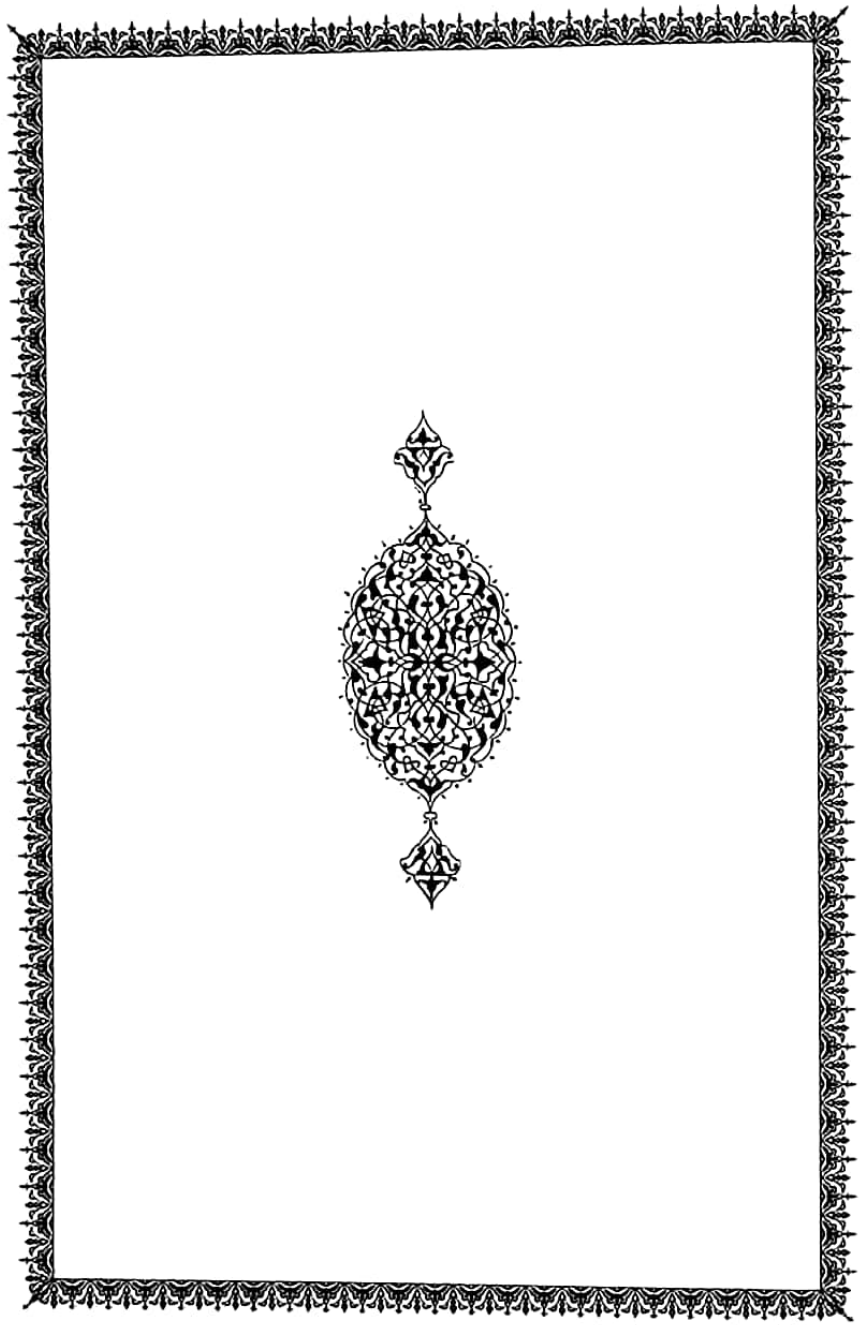

75- KIYÂME SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 40 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ لَآ أُقْسِمُ بِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ﴿١﴾ وَلَآ أُقْسِمُ بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُۥ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَٰدِرِينَ عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُۥ ﴿٤﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Kıyamet gününe yemin olsun,

2- Kendini kınayan nefse de yemin olsun ki (siz kesinlikle diriltileceksiniz).

3- İnsan, Bizim onun (çürüyüp dağılmış) **kemiklerini bir araya getir**(ip dirilt)**emeyeceğimizi mi sanıyor?**

4- Elbette (bunu yapabiliriz); **hatta Biz, onun parmak uçlarını dahi düzenleyip** (eski haline getirmeye) **kâdiriz.**

1. Burada "لا / hayır" kelimesi, ne nafiye/olumsuzluk edatıdır, ne de zaid/fazladan gelmiştir. Bu, kendisiyle başlanmak ve daha sonraki buyruklara gereken önemi verip dikkati çekmek için kullanılmıştır. Bu edat, yeminle birlikte çokça kullanıldığı için -aslı itibarıyla söz başlangıcında kullanılmasa da- bununla söze başlamanın garip kaçacak bir tarafı yoktur.

Burada kendisine yemin edilen şeyle hakkında yemin edilen şeyler aynıdır. O da ölümden sonra diriliş, insanların kabirlerinden kalkmaları, sonra da yüce Rableri, haklarında ne hüküm verecek diye beklemeleridir.

2. "Kendini kınayan nefse de yemin olsun ki..." Kasıt, iyi ve kötü bütün nefislerdir. Bunlara "kendini kınayan" denmesinin sebebi, çokça değişip durması, değişik noktalar arasında gidip gelmesi, belli bir hal üzerinde sebat etmemesidir.

Bir sebep de şudur: Nefis, ölüm esnasında yaptıkları dolayısıyla sahibini kınayacaktır. Hatta mü'minin nefsi bile dünyadayken yaptığı kusurlardan, herhangi bir hakkı yerine getirmemekten yahut gaflete düşmekten dolayı kendini kınar. O halde bu yeminle hem amellerin karşılığının verileceğine, hem amellerin karşılığının kendisine, hem de amelinin karşılığını hak edene birlikte yemin edilmiş olmaktadır.

3. Daha sonra yüce Allah, buna rağmen kimi inatçıların, Kıyamet gününü yalanlamakta olduklarını haber vererek şöyle buyurmaktadır: **"İnsan, Bizim onun** (çürüyüp dağılmış) **kemiklerini"** ölümünden sonra **"bir araya getir**(ip dirilt) **emeyeceğimizi mi sanıyor?"** Nitekim Yüce Allah, bir yerde şöyle buyurmaktadır: **"'Çürümüş haldeki kemikleri kim diriltecekmiş?' dedi."** (Yâsîn, 36/78)

Bu kimse, cahilliği ve haksızlığı sebebiyle Allah'ın, bedenin direği durumunda olan kemiklerini yaratmaya kâdir oluşunu çok uzak bir ihtimal görmektedir.

4. Yüce Allah da onun bu kanaatini reddederek şöyle buyurmaktadır: **"Elbette** (bunu yapabiliriz); **hatta Biz, onun parmak uçlarını dahi düzenleyip** (eski haline getirmeye) **kâdiriz."** Onun parmak uçlarını ve bunların kemiklerini toplayıp bir araya getireceğiz. Bu da bedenin bütün bölümlerinin diriltileceğini gösterir. Çünkü parmak uçları dahi tekrar yaratılacağına göre beden tamamen yaratılacak demektir.

﴿ بَلْ يُرِيدُ ٱلْإِنسَٰنُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُۥ ۝٥ يَسْـَٔلُ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلْقِيَٰمَةِ ۝٦ ﴾

5- Ama insan, günah işlemek için önündeki (kıyameti) **yalanlamayı tercih eder.**

6- 'Ne zamanmış o kıyamet günü?' diye sorar.

5-6. Onun Yüce Allah'ın kudretini inkâr edişi, bu kudrete delil olan hususların azlığından değildir. Onun bu hale düşmesi, ileride karşı karşıya kalacağı öldükten sonra dirilişi yalanlama irade ve maksadına sahip oluşundan dolayıdır. Âyet-i kerimede geçen "fücur;" bile bile ve kasten yalanlamak demektir.

Sonra Yüce Allah, Kıyametin hallerini beyan ederek şöyle buyurmaktadır.

﴿ فَإِذَا بَرِقَ ٱلْبَصَرُ ۝٧ وَخَسَفَ ٱلْقَمَرُ ۝٨ وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۝٩ يَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ ٱلْمَفَرُّ ۝١٠ كَلَّا لَا وَزَرَ ۝١١ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمُسْتَقَرُّ ۝١٢ يُنَبَّؤُا۟ ٱلْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍۭ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ۝١٣ بَلِ ٱلْإِنسَٰنُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ بَصِيرَةٌ ۝١٤ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُۥ ۝١٥ ﴾

7-9- Gözler (dehşetten) **donup kaldığı, ay tutulduğu, güneş ve ay bir araya getirildiği zaman;**

10- O gün insan, 'Kaçacak yer neresi?' der.

11- Asla! Kaçıp sığınacak hiçbir yer yok!

12- O gün varıp durulacak yer, yalnız Rabbinin huzurudur.

13- O gün insana yaptığı ve ertelediği her şey haber verilir.

14- Ama zaten insan, kendini çok iyi bilir;

15- Türlü mazeretler ortaya atsa bile.

7. "Gözler (dehşetten) **donup kaldığı zaman"** artık Kıyamet kopmuş olacaktır. O pek büyük dehşetlerden dolayı gözler yuvalarından fırlayacak ve göz kapakları hareket etmeyecektir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"...O, onları ancak gözlerin dehşetle yerinden fırlayacağı bir güne erteliyor. Hepsi de başlarını dikerek koşacaklar, gözleri** (ile) **kendilerine bile dönüp bakamayacaklar. Kalpleri ise bomboş olacaktır."** (İbrahim, 14/42-43)

8-9. "Ay tutulduğu," ışığı ve gücü gittiği **"güneş ve ay bir araya getirildiği zaman."** Halbuki Yüce Allah, onları yarattığı günden beri bir arada bulunmamışlardır. Ama Allah Kıyamet gününde onları bir araya getirecektir. Ayın ışığı söndürülecek, güneş tortop edilecek ve kullar ayın da, güneşin de Allah'ın emrine göre hareket eden iki yaratılmış olduğunu ve onlara ibadet edenlerin de yalancı olduklarını görsünler diye ikisi de cehenneme atılacaktır.

10. "O gün insan" bu dehşet verici, tedirgin edici hususları gördüğünde; karşı karşıya bulunduğu musibetlerden ve dehşetli hallerden kaçıp yakasını kurtarmak için **"'Kaçacak yer neresi?' der."**

11. "Asla! Kaçıp sığınacak hiçbir yer yok." Hiç kimsenin Allah'tan başka sığınacak bir yeri olmayacaktır.

12. "O gün" bütün kullar için **"varılıp durulacak yer, yalnız Rabbinin huzurudur."** Hiç kimse bu yerden kaçamaz yahut bir yere gizlenemez. Amelinin karşılığının kendisine verilmesi için mutlaka Rabbinin huzurunda durdurulacaktır. Bundan dolayı şöyle buyrulmaktadır:

13. "O gün insana, yaptığı ve ertelediği her şey haber verilir." İyisiyle, kötüsüyle ilk dönemlerinde de, son dönemlerinde de işlediği bütün ameller ona, kendisinin de reddedemeyeceği bir şekilde haber verilir.

14. "Ama zaten insan, kendini çok iyi bilir." Kendi hakkında tanık olacak ve kendini hesaba çekecektir.

15. "Türlü mazeretler ortaya atsa bile." Bunlar kabul olunacak mazeretler olmayacaktır. Aksine kendi amelleri kendisine söyletilecek, o da bütün bunları tek

tek itiraf edecektir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Oku amel defterini! Bugün kendine karşı hesap görücü olarak kendin yetersin."** (el-İsrâ, 17/14)

Kul, yaptıklarını inkâr etse yahut mazeret bildirecek olsa dahi, onun bu inkâr ve mazeretinin ona en ufak bir faydası olmayacaktır. Çünkü kulakları, gözleri ve bütün azaları yaptıklarına şahitlik edeceklerdir. Diğer taraftan Rabbini razı etmeye çalışmasının vakti geçmiş, artık faydası kalmamış olacaktır: **"O gün zulmedenlere mazeret bildirmeleri fayda vermez ve onlardan Rablerini razı etmeleri de istenmez."** (er-Rûm, 30/57)

﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾﴾

16- Kur'ân'ı (vahyedilmesi tamamlanmadan önce unutmadan bellemek için) **acele edip de dilini kıpırdatarak tekrarlama!**

17- Çünkü onu (sana) **belletmek de, okutmak da Bize düşer.**

18- O halde Biz onu okuduğumuz zaman sen, onun okunuşunu takip et.

19- Sonra onu açıklamak da hiç şüphesiz Bize düşer.

16. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Cebrail vahiy getirip de Kur'ân'ı okumaya başladığında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem,* Kur'ân'ı belleme tutkusu dolayısıyla daha o vahyi bitirmeden onu telaffuz etmeye kalkışır, yani Cebrail'in okumasıyla birlikte okumaya çalışırdı. Yüce Allah, ona bu işten vazgeçmesini emretmiş ve şöyle buyurmuştur: **"Sana onun vahyi tamamlanmadan önce Kur'ân'ı okumada acele etme!"** (Tâ-Hâ, 20/114) İşte burada da şöyle buyurmaktadır: **"Onu çabuklaştırmak için dilini onunla kıpırdatma!"**

17. Daha sonra Yüce Allah, ona Kur'ân-ı Kerîm'i belletmeyi, okutmayı ve kalbinde onu toplamayı taahhüt ederek şöyle buyurmaktadır: **"Çünkü onu** (sana) **belletmek de, okutmak da Bize düşer."** Senin bu tutkuna sebep olan şey de onun bazı kelimelerini kaçırma ve unutma korkusudur. Allah ise sana bunun teminatını verdiğine göre artık bunun için bir sebep kalmamıştır.

18. "O halde Biz onu okuduğumuz zaman sen onun okunuşunu takip et." Yani Cebrail, sana getirdiği vahyi tamamladıktan sonra sen de onun okumasını takip et ve onun arkasından sen de oku.

19. "Sonra onu açıklamak da hiç şüphesiz Bize düşer." Yani manalarını açıklamak da bize aittir. Yüce Allah, ona lafzını korumayı da, manalarını korumayı da taahhüt etmiştir. Bu ise korumanın olabilecek en ileri derecesidir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de Allah'ın istediği bu edebi takındı. Cebrail, ona bundan böyle Kur'ân okudu mu (vahyetti mi) onu dinler, o bitirdikten sonra kendisi onu okurdu.

Bu âyet-i kerimede ilim öğrenme edebi de gösterilmektedir. Öğrenci, hoca açıklamakta olduğu meseleyi bitirmedikçe acele etmemelidir. Aksine hoca, açıkladığı meseleyi bitirdikten sonra kavrayamadığı hususu sorma yolunu seçmelidir.

Aynı şekilde eğer sözlerinin baş tarafında reddi yahut güzel bulup onaylamayı gerektiren bir husus varsa yine yapılan bu açıklamayı bitirmeden önce o hususu red veya kabule kalkışmamalıdır. Böylelikle yapılan açıklamanın doğru veya yanlış olduğunu tam manasıyla anlamış olur, anlatılan hususu iyice beller ve o konuda doğru bir şekilde açıklama yapma imkânını elde eder.

Aynı şekilde bu ayetler, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ümmete vahyin lafızlarını açıkladığı gibi manalarını da açıklamış olduğunu göstermektedir.

﴿كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ ٱلْءَاخِرَةَ ﴿٢١﴾﴾

20- Asla! Doğrusu siz, çabuk elde edilen (dünyayı) **seviyorsunuz.**

21- Ahireti ise bir kenara atıyorsunuz.

20-21. Yani Yüce Allah'ın verdiği öğütlerden, hatırlatmalardan, gaflete düşüp yüz çevirmenize sebeb olan husus, sizlerin **"çabuk elde edilen** (dünyayı) **seviyor"** olmanız, onun zevk ve arzularını elde etmenize sebep olacak hususlar için çalışmanız ve bunu âhirete tercih etmenizdir. Bu yüzden âhiret için çalışmayı da terk ediyorsunuz. Çünkü dünya nimet ve lezzetleri, hemen elde edilen şeylerdir. İnsan da çabuk elde edilen şeyleri sevmeye meyyaldir. Âhiretteki ebedî nimetler ise hemen değil, ileride elde edilecektir. Bundan dolayı sizler, âhiretten gafilsiniz, âhirete yönelmeyi terk ediyorsunuz. Sanki onun için yaratılmamış gibisiniz, sanki bu dünya yurdu değerli ömürlerin uğrunda harcanacağı, gece-gündüz kendisi için çalışılacak, ebedî kalınacak bir yurtmuş gibi çalışıp didiniyorsunuz. Böylelikle sizler hakikati alt-üst ettiniz ve pek büyük bir hüsrana uğradınız.

Sizler âhireti dünyaya tercih etmiş, akıllı ve basiret sahibi kimselerin baktığı gibi sonuçlara bakmış olsaydınız, hiç şüphesiz kazançlı çıkar, ziyana uğramak

söz konusu olmaksızın kâr elde edersiniz. Beraberinde hiçbir bedbahtlığın söz konusu olmayacağı bir bahtiyarlığa kavuşurdunuz.

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ ﴾

22- O gün birtakım yüzler vardır ki apaydınlıktır.

23- Rablerine bakmaktadırlar.

22. Daha sonra Yüce Allah, âhirette insanların durumunu ve farklı hallerini açıklamak suretiyle âhiret nimetlerini tercih etmeye sevkedecek hususları beyan etmektedir. Âhireti dünyaya tercih edenlerin mükâfatlarını dile getirerek şöyle buyurmaktadır: **"O gün birtakım yüzler vardır ki apaydınlıktır."** Güzeldir, parlaktır, içinde bulundukları kalbî nimetler, ruhî sevinçler ve maddî lezzetlerden ötürü yüzleri aydınlıktır, ışıl ışıl parıldar.

23. "Rablerine bakmaktadırlar." Mertebelerine uygun olarak Rablerine bakacaklardır. Onların kimisi sabah-akşam Rabbini görecek, kimisi cumadan cumaya bir defa Rabbini görecektir. O'nun kerim yüzüne, hiçbir benzeri bulunmayan, göz kamaştırıcı cemaline bakacak ve bundan lezzet alacaktır.

O'nu görecekleri vakit içinde bulundukları nimetleri unutacaklardır. İfade edilmesi mümkün olamayacak kadar lezzet alacaklar ve sevineceklerdir. Gözleri parıldayacak, güzelliklerine güzellik katılacaktır.

Keremi sonsuz Allah'tan bizleri de onlardan kılmasını niyaz ederiz.

﴿ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ ﴾

24- O gün birtakım yüzler de vardır ki asıktır.

25- Başlarına çok büyük bir felaket geleceğini anlarlar.

24. Dünyayı âhirete tercih edenler hakkında da şöyle buyurmaktadır: **"O gün birtakım yüzler de vardır ki asıktır,"** kederli, hor, hakir ve zelildir.

25. "Başlarına çok büyük bir felaket geleceğini anlarlar." Çok çetin bir şekilde cezalandırılacaklarını, can yakıcı bir azaba uğrayacaklarını anlarlar. İşte bundan dolayı yüzlerinin şekli değişmiş, suratları asılmış olacaktır.

﴿ كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ ﴾

26- Hayır! Gerçek şu ki can, köprücük kemiğine gelip dayandığı;

27- 'Kim (şifa bulsun diye ona) **okuyup üfleyecek?' denildiği;**

28- Artık (ölüm döşeğinde olanın, dünyadan) **ayrılık vaktinin geldiğini anladığı;**

29- Ve bacaklar birbirine dolaştığı zaman;

30- İşte o gün (kulların) **götürüleceği yer, yalnız Rabbinin huzuru olacaktır.**

26-27. Yüce Allah, kullarına ölüm döşeğindeki kişinin halini hatırlatarak öğüt vermektedir. Onun ruhu gırtlağın kenarındaki kemiklere gelip dayandığında, işte o vakit, kişi oldukça büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalır. Kendisini şifaya kavuşturacağını, rahata kavuşturacağını zannettiği her çareye ve sebebe başvurmak ister. İşte bundan dolayı -devamla- **"'Kim** (şifa bulsun diye ona) **okuyup üfleyecek?' denildiği..."** buyrulmaktadır. Yani "Onu okuyup üflemek gibi manevî bir yolla tedavi edecek kimse var mı?" diye sorarlar. Çünkü normal tedavi sebeplerinden ümitlerini kesmişlerdir, artık ilâhî sebeplere yönelirler. Fakat kaza ve kaderin gerçekleşmesi kesinlik kazanıp da bu hale geldiğinde onu hiçbir kimse geri çeviremez.

28-30. "Artık" dünyadan **"ayrılık vaktinin geldiğini anladığı ve bacaklar birbirine dolaştığı zaman."** Yani zorluklar bir araya gelecek, sarmaş dolaş olacak, alabildiğine büyük ve sıkıntılı bir hal alacak, ruhun alışageldiği, onunla birlikte olduğu bedenden çıkması istenecek. Amellerinin karşılığını vermesi ve yaptıklarını itiraf ettirmesi için Yüce Allah'a götürülecek.

İşte Yüce Allah'ın sözünü ettiği bu öğüt, gerçekten kalpleri, kurtuluşa götürecek yollara sevkeder. Helake götürecek yolları izlemekten de alıkoyar.

﴿ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ ﴿٣٣﴾ ﴾

31- Ama o (kafir insan), **tasdik etmemiş, namaz da kılmamıştı.**

32- Aksine yalanlamış ve yüz çevirmişti.

33- Sonra da kibirle gerine gerine ailesinin/taraftarlarının yanına gitmişti.

31. Ne var ki ilâhî âyetlerin/delillerin hiçbir fayda vermediği inatçı kimseler sapıklıklarını, küfür ve inatlarını sürdürmeye devam ederler: **"Ama o** (kafir insan), **tasdik etmemiş,"** Allah'a, meleklerine, kitaplarına, âhiret gününe, hayrı ve şerriyle kadere inanmamış, **"namaz da kılmamıştı."**

32-33. "Aksine," tasdik edecek yerde hakkı **"yalanlamış ve"** ona verilen emir ve yasaklardan **"yüz çevirmişti."** O, bütün bunları yaparken kalbi rahattı ve Rabbinden korkmuyordu. Aksine **"kibirle gerine gerine ailesinin/taraftarlarının yanına gitmişti."** Yani hiçbir şey hatırına gelmemiş ve yaptıklarına hiç aldırmamıştı.

﴿ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٥﴾ ﴾

34- Sana lâyıktır (o azap), **lâyık!**

35- Evet; o sana lâyıktır, hem de ne lâyık!

34-35. Yüce Allah, böylesini şu buyruklarıyla tehdit etmektedir: **"Sana lâyıktır** (o azap), **lâyık! Evet; o sana lâyıktır, hem de ne lâyık!"** Bu sözler tehdit ifadeleridir. Yüce Allah tehdidini vurgulamak maksadıyla bunları aynen tekrarlamıştır.

﴿ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِىٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾ ﴾

36- Yoksa insan başıboş bırakılacağını mı sanır?

37- O, (rahme) **dökülen bir damla meni değil miydi?**

38- Sonra (rahme) **yapışan bir kan pıhtısı olmuş, sonra da Allah onu yaratıp şekil vermiştir.**

39- Ondan da erkek ve dişi iki eş yaratmıştır.

40- Hiç bunları yapanın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?

36. Daha sonra Allah, insana ilk yaratılışını hatırlatarak şöyle buyurmaktadır: **"Yoksa insan başıboş bırakılacağını mı sanır?"** Kendisine emir verilmeyecek, yasak konulmayacak, iyiliklerine mükâfat, kötülüklerine ceza verilmeyecek ve

öylece bırakılacak mı zanneder? Bu, yanlış bir kanaattir. Allah hakkında O'nun hikmetiyle bağdaşmayan bir zandır.

37-38. "O, (rahme) **dökülen bir damla meni değil miydi? Sonra,"** o meni halinden sonra "(rahme) **yapışan bir kan pıhtısı olmuş, sonra da Allah onu"** canlı biri olarak **"yaratıp şekil vermişti."** Son derece mükemmel ve sağlam bir yapıya sahip kılmıştır.

39-40. "Ondan da erkek ve dişi iki eş yaratmıştır. Hiç bunları yapanın," insanı yaratarak bu değişik aşamalardan geçirenin **"ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?"** Elbette ki yeter. Şüphesiz O, her şeye kâdir olandır.

Kıyâme sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun, Muhammed'e de salat ve selam olsun.

سورة الإنسان

İNSAN SÛRESİ

-76-

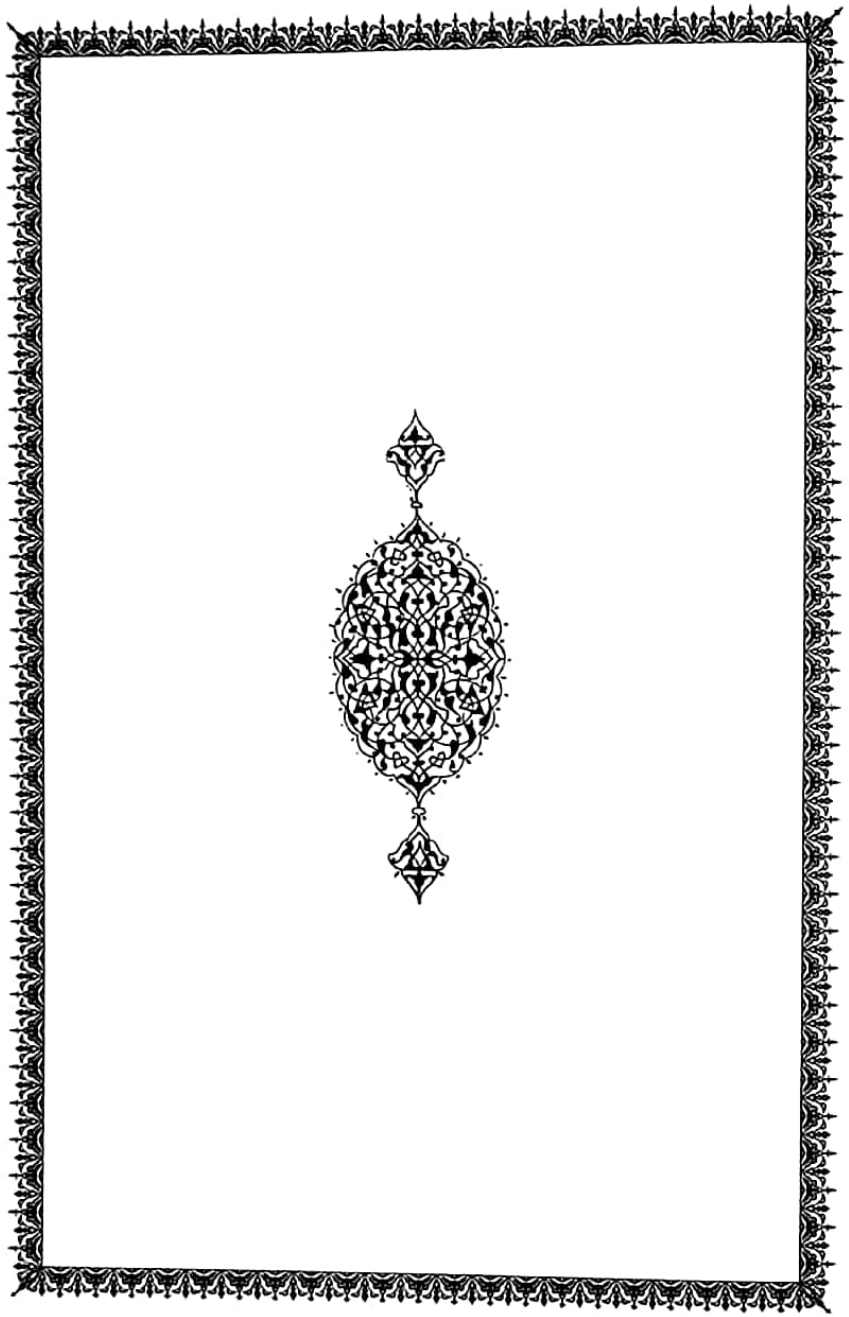

76- İNSAN SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 31 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- İnsanın üzerinden öyle uzun bir süre geçti ki o, (bu süre zarfında) **anılmaya değer bir şey değildi.**

1. Yüce Allah, bu sûrede insanın ilk durumunu, sonunu ve orta dönemlerdeki halini söz konusu ederek; onun üzerinden **"uzun bir süre"** geçtiğini bildirmektedir. Bu süre, o daha var olmadan önce, yokluk halindeykenki dönemini dile getirmektedir. **"Ki o"** bu süre zarfında **"anılmaya değer bir şey değildi."**

﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾﴾

2- Şüphesiz Biz insanı imtihan etmek üzere karışık bir sudan yarattık ve bu sebeple onu işiten ve gören bir varlık kıldık.

3- Gerçekten Biz ona doğru yolu gösterdik. Artık ya şükreden biri olur ya da bir nankör/kafir!

2. Yüce Allah, insanı yaratmayı dileyince babası Âdem'i çamurdan yarattı, sonra da ardı ardına onun neslini var etti: **"Gerçekten Biz insanı... karışık bir sudan,"** hakir ve tiksinti veren bir sudan **"yarattık."**

"İmtihan etmek üzere," Acaba ilk halini düşünüp bunun farkına mı varacak yoksa nefsi onu kandırıp aldatacak mı, belli olsun diye!

Yüce Allah insanı yaratmış, ona görme, işitme vb. gibi gizli ve açık güçler vermiştir. Bunları da tam ve sağlıklı bir şekilde maksatlarını elde etmesine imkân verecek şekilde yaratmıştır.

3. Sonra da ona peygamberler göndermiş, peygamberlere de kitaplar indirmiştir. Kendisine ulaştıran yolunu gösterip açıklamış ve bu yolu izlemeye teşvik

etmiştir. Huzuruna varacağı vakit nezdinde kendisine neler saklamış olduğunu da haber vermiştir. Diğer taraftan helâke götüren yolu da bildirmiş, bu yolu izlemekten sakındırmıştır. Bu yolu izlediği takdirde nelerle karşılaşacağını da bildirmiş ve bu şekilde onu imtihana tabi tutmuştur.

Bunun sonucunda da insanlar iki kısma ayrılmışlardır: Biri, Allah'ın nimetlerine şükreden ve O'nun yerine getirilmesini istediği hakları ifa eden kimselerdir. Diğeri de Allah'ın kendisine ihsan etmiş olduğu dinî ve dünyevî nimetlere nankörlük edip Rabbini inkar eden ve helâke götüren yola giren kimselerdir.

﴿إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَا۠ وَأَغۡلَٰلٗا وَسَعِيرًا ٤﴾

4- Şüphesiz Biz kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık.

4. Yani Bizler, Allah'ı inkâr eden, peygamberleri yalanlayan ve Allah'a isyan etme cür'etini gösteren kimselere cehennem ateşinde **"zincirler"** hazırlamışızdır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sonra onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun."** (el-Hâkka, 69/32)

"Kâfirler için" ellerini boyunlarına bağlayan ve böylelikle kendilerini sımsıkı bir şekilde zincire vuran **"demir halkalar ve alevli bir ateş,"** bedenlerini cayır cayır yakacak bir alev **"hazırladık." "Derileri piştikçe onları azabı tatmaları için başka derilerle değiştireceğiz."** (en-Nisâ, 4/56) İşte bu, onlar için sürekli ve ebedî bir azaptır. Bu azapta onlar ebediyen kalacaklardır.

﴿إِنَّ ٱلۡأَبۡرَارَ يَشۡرَبُونَ مِن كَأۡسٖ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ٥ عَيۡنٗا يَشۡرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفۡجِيرًا ٦﴾

5- İyi ve itaatkar (müminler) **ise kâfûr karıştırılmış bir kâdehten** (cennet şarabı) **içerler.**

6- O, Allah'ın (has) **kullarının kendisinden içtikleri ve diledikleri gibi akıttıkları bir pınardır.**

5. "İyi ve itaatkar (müminler) **ise,"** yani kalplerindeki marifetullah, muhabbetullah ve güzel ahlâk dolayısıyla kalpleri iyi olan, buna bağlı olarak da amelleri iyi olan ve bunları hep iyi işlerde kullanmış olanlara gelince; Yüce Allah onların

"kâfûr karıştırılmış bir kadehten" çok lezzetli bir şarap içeceklerini haber vermektedir. Bu şaraba kâfûr katılacaktır. Yani onu soğutması ve keskinliğini kırması için kâfûr karıştırılacaktır. Kâfûr ise son derece lezzetlidir. Dünyadaki kâfûrda bulunan rahatsız edici özelliklerinden uzaktır. Çünkü dünyada var olan her türlü rahatsızlık verici unsur, Yüce Allah'ın cennette bulunacağını isimleriyle belirttiği şeylerde bulunmayacaktır.

Nitekim Yüce Allah bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"Dikensiz Arabistan kirazı, meyveleri birbirine girmiş muz ağaçları altında..."** (el-Vakıa, 56/28-29); **"Tertemiz kılınmış zevceler..."** (el-Bakara, 2/25); **"Onlar için Rableri nezdinde esenlik yurdu vardır."** (el-En'âm, 6/143); **"Orada canların istediği, gözlerin lezzet aldığı şeyler vardır."** (ez-Zuhruf, 43/71)

6. "O, Allah'ın (has) **kullarının kendisinden içtikleri ve diledikleri gibi akıttıkları bir pınardır."** Onların, içtikleri bu kadehin içindeki içeceğin tükeneceğinden yana bir korkuları yoktur. Aksine bunun kaynağı kesilmez. Çünkü o, sürekli akıp coşan, taşkın bir pınardır. Allah'ın kulları ne zaman ve ne şekilde isterlerse bu pınarı öylece akıtırlar. İsterlerse bunları çiçek vermiş, göz kamaştırıcı bahçelere akıtırlar, dilerlerse köşk ve süslü meskenlerinin etrafına ve arasına, arzu ederlerse de oldukça güzel ve uygun görecekleri herhangi bir tarafa akıtabileceklerdir.

Daha sonra Yüce Allah, bu kimselerin birtakım amellerini belirterek şöyle buyurmaktadır:

﴿يُوفُونَ بِٱلنَّذۡرِ وَيَخَافُونَ يَوۡمٗا كَانَ شَرُّهُۥ مُسۡتَطِيرٗا ٧﴾

7- Onlar, adakları/sözleri yerine getirirler ve şerri dört bir tarafa yayılan bir günden korkarlar.

7. "Onlar, adakları/sözleri yerine getirirler." Yerine getirmeyi taahhüt ettikleri adak ve antlaşmaları yerine getirirler. Onlar, esas itibarıyla kendilerine farz olmayan adakları sırf kendilerine vacip kıldıkları için eksiksiz yerine getirdiklerine göre asıl itibarıyla farz olan ibadet ve görevleri haydi haydi yerine getirirler.

"Ve şerri dört bir tarafa yayılan bir günden korkarlar." Şerrinin kendilerini gelip bulmasından korkarlar ve bunun için de ona götürecek her türlü sebebi terk ederler.

﴿ وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَآءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ ﴾

8- Yemeğe olan arzularına rağmen onu yoksula, yetime ve esire yedirirler.

9- (Ve derler ki:) **'Biz, size ancak Allah rızası için yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık, ne de bir teşekkür istiyoruz.'**

10- 'Çünkü biz, yüzlerin asık ve kaşların çatık olacağı bir günden dolayı Rabbimizden korkarız.'

8. "Yemeğe olan arzularına rağmen," kendileri malı ve yemeği arzular durumdayken Allah sevgisini kendi nefislerine duydukları sevginin önüne geçirirler ve insanların arasında yemek yedirilmeye en lâyık ve muhtaç olanları araştırıp **"yoksula, yetime ve esire yedirirler."**

9. Bu infak ve yemek yedirmelerinde de yalnızca Yüce Allah'ın rızasını gözetirler. Hal diliyle de şöyle derler: **"Biz, size ancak Allah'ın rızası için yediriyoruz, sizden ne bir karşılık, ne bir teşekkür istemiyoruz."** Maddî bir karşılık da beklemeyiz, sözlü bir övgü de.

10. "Çünkü biz yüzlerin asık ve kaşların çatık olacağı" kapkaranlık, kötü, dar ve sıkıntılı **"bir günden dolayı Rabbimizden korkarız."**

﴿ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمِ وَلَقَّىٰهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ ﴾

11- Allah da o günün şerrinden onları korur ve (yüzlerine) **bir aydınlık,** (gönüllerine de) **bir sevinç verir.**

11. "Allah da o günün şerrinden onları korur." "O en büyük korku ve dehşet onları üzmez. Melekler onları karşılar, 'Size va'dedilen gününüz işte budur.' derler." (el-Enbiya, 21/103)

"Ve" yüzlerine **"bir güzellik"** ve kalplerine de **"bir sevinç verir."** Böylelikle onları taltif eder ve hem dış hem de iç dünyalarını nimetlerle donatmış olur.

﴿ وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُوا۟ جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾ ﴾

12- Sabretmeleri sebebiyle de onları cennetlerle ve ipeklerle mükâfatlandırır.

12. "Sabretmeleri," itaati üzere sabrederek imkânları çerçevesinde onları yerine getirmeleri, O'na isyandan uzak kalmada sabretmeleri ve can yakıcı takdirlere de sabredip onlardan dolayı öfkelenmemeleri **"sebebiyle de onları"** her türlü nimeti ihtiva eden ve sevince gölge düşürücü, hevesi kursakta bırakıcı her hususta uzak bulunan **"cennetlerle ve ipeklerle mükâfatlandırır."**

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onların orada giyecekleri elbiseleri ipektendir."** (el-Hac, 22/23; Fâtır, 35/33) Yüce Allah'ın özellikle ipeği söz konusu etmesi, onların dışardan görülen ve sahibinin konumunu gösteren elbiseler oluşundan dolayıdır.

﴿ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۖ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ ﴾

13- Orada tahtlara yaslanırlar ve ne güneş/sıcak görürler orada ne de soğuk.

13. "Orada tahtlara yaslanırlar." Yaslanmak, rahat, huzur ve refah içinde oturup kurulmak demektir. Tahtlar ise üzerlerinde süslü örtüler bulunan yüksekçe oturma yerleridir.

"Ne güneş/sıcak görürler orada," yani cennette kendilerine zarar verecek türden ne bir sıcak ve **"ne de"** şiddetli derecede **"soğuk"** görürler. Aksine bütün vakitleri koyu gölgeliklerde geçecektir. Ne sıcak ne de soğuk olacaktır. Böylece bedenler zevk alacak, sıcak ve soğuktan dolayı rahatsız olmaları söz konusu olmayacaktır.

﴿ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَـٰلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ ﴾

14- Ağaçların gölgeleri üzerlerindedir, olgun meyvelerinin toplanması da son derece kolaydır.

14. Yani oranın meyveleri, onları almak isteyene ayaktayken, otururken yahut yanları üzerinde yatarken eliyle uzanıp alabileceği kadar yakın olacaktır.

﴿ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِـَٔانِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا۠ ﴿١٥﴾ ﴾

15- Etraflarında gümüşten kaplar ve billur bardaklar dolaştırılır.

15. "Etraflarında" genç hizmetçiler (vildân) ile cennetliklerin hizmetkârları tarafından **"gümüşten kaplar ve billur bardaklar dolaştırılır."**

﴿ قَوَارِيرَا مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ ﴾

16- Bu billurlar gümüştendir ve onlar, içeceklerin miktarını istedikleri ölçüde belirlerler.

16. "Bu billurlar gümüştendir," bu kapların ana maddesi gümüş olacaktır, aynı zamanda billur gibi de saydam olacaktır. Saydam bir cisim olmayan gümüşün cevherinin saflığı ve madeninin güzelliği dolayısıyla billur saydamlığında olması, en hayret edilecek işlerdendir. **"ve onlar, içeceklerin miktarını istedikleri ölçüde belirlerler."** yani sözü edilen kapların miktarlarını fazla veya eksik olmaksızın, tam içkiye kanacakları şekilde kendileri tespit edeceklerdir. Çünkü bu miktarlar, fazla olursa lezzeti azalır, eksik olursa kana kana içmelerine yetmez.

Maksadın şu olma ihtimali de vardır: Cennetlikler, kendi zevk ve lezzetlerine uygun şekilde bunların miktarlarını içlerinden geçirecekler ve bu kaplar içlerinden geçtiği miktara uygun olarak huzurlarına getirilecektir.

﴿ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾ ﴾

17- Orada onlara zencefil karıştırılmış kâdehler sunulur.

17. "Orada," cennette **"onlara"** tadının ve kokusunun güzelleşmesi için **"zencefil karıştırılmış kâdehler sunulur."** (Kadeh, içi şarap dolu kaba denir.)

﴿ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾ ﴾

18- Bu da orada 'Selsebil' diye adlandırılan bir pınardır.

18. Bu pınara akıcı, lezzetli ve güzel oluşundan dolayı böyle denmiştir.

﴿ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴿١٩﴾ ﴾

19- Etraflarında ölümsüz genç nedimler dolaşır. Onları bir görsen kendilerini etrafa dağılmış birer inci sanırsın.

19. "Etraflarında ölümsüz," Cennet ehlinin çevresinde yiyecek ve içeceklerini sunmak, onlara hizmet etmek üzere cennette hiç değişmeksizin ve yaşlanmaksızın kalmak üzere, son derece güzel yaratılmış **"genç nedimler dolaşır."**

"Onları" cennetliklerin hizmetinde etrafa yayılmış olarak **"bir görsen kendilerini"** güzelliklerinden ötürü **"etrafa dağılmış birer inci sanırsın."**

Cennetliklere hizmet edecek olanların görüldüklerinde insanı sevindiren, ebedî kılınmış genç çocuklardan olmaları, cennet ehlinin mükemmelliğinin bir parçasıdır. Onlar cennet ehlinin meskenlerine herhangi bir rahatsızlık söz konusu olmadan, güven içinde girerler ve onların istediklerini ve canlarının arzuladıklarını onlara getirirler.

﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ ﴾

20- Cenneti bir görsen orada pek çok nimet ve büyük bir saltanat görürsün.

20. "Cenneti bir görsen," cennet ehlinin mükemmel derecedeki nimetlerine bir göz atsan **"orada pek çok nimet ve büyük bir saltanat görürsün."** Onlardan her birinin anlatılması dahi mümkün olmayacak çapta pek çok saraylara, süslü ve güzel köşklere, göz kamaştırıcı ve meyveleri olgun bahçelere, lezzetli meyvelere, akıp giden ırmaklara, hoş bağ ve bahçelere, insanı neşelendiren, kalpleri etkileyen, ruhlara sevinç veren bir şekilde şakıyan kuşlara sahip olduğunu göreceğin gibi; son derece güzel, iç ve dış güzelliğe sahip, hayırlı ve pek hoş, kalpleri sevinçle ve huzurla dolduran eşlerinin bulunduğunu, etrafında ebedî kılınmış genç hizmetçilerin dolaştığını, ebedî hizmetkârlarının bulunduğunu, bunların kendisine huzur ve sükûn verdiğini, hayatını zevkli ve lezzetli kıldığını, tam bir mutluluğa erişmiş olduğunu görürsün.

Orada bunlara ek olarak ve daha büyük bir mükafat olmak üzere pek merhametli Rabbin rızasına nail olunacak, hitabı işitilecek, O'na yakın olmanın zevki tadılacak, rızasına nail olmakla neşeye garkolunacak ve orada ebedî kalınacak. Her an, içinde bulundukları nimetler de sürekli artacak. Hazineleri bitmez tükenmez, hayırları asla azalmaz. Apaçık hak, mutlak hükümran, mülkün yegane sahibi olan Allah'ın şanı ne yücedir! O'nun sıfatlarının sonu olmadığı gibi, iyilik ve ihsanlarının da sonu yoktur.

﴿ عَٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ ۖ وَحُلُّوٓا۟ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ ۚ وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴾

21- Üzerlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir ve Rableri onlara son derece temiz bir şarap içirir.

21. "Üzerlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır." Yani üzerlerindeki elbiseler, ince ve kalın ipekten ve yeşil renkte olacaktır. Bunlar ise ipek türlerinin en değerlileridir.

"Gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir." Erkeklerinin de, kadınlarının da ellerinde bilezikler bulunacaktır. Bu, Allah'ın onlara bir vaadidir. O'nun vaadi mutlaka gerçekleşir. Çünkü O'ndan daha doğru sözlü yoktur.

"Ve Rableri onlara son derece temiz bir şarap içirir." Hiçbir şekilde o şarapta rahatsız edici bir husus olmayacaktır. Karınlarındaki her türlü rahatsızlığı ve sıkıntıyı giderip tertemiz edecektir.

﴿ إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴾

22- İşte bu, amellerinizin karşılığıdır/mükâfatıdır. Yaptıklarınız karşılıksız kalmadı.

22. "İşte bu" pek büyük mükâfat, güzel bağış **"amellerinizin karşılığıdır/mükâfatıdır,"** dünyadayken yapmış olduğunuz amellere karşılık olmak üzere size verilmiştir. **"Yaptıklarınız karşılıksız kalmadı."** Az amelinize Yüce Allah, sınırlandırılması mümkün olmayacak kadar çok nimet ihsan etmiştir.

﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ تَنزِيلًا ﴾

23- Hiç şüphesiz Kur'ân'ı sana kısım kısım Biz indirdik.

23. Cennet nimetlerini zikrettikten sonra Yüce Allah, **"Hiç şüphesiz Kur'ân'ı sana kısım kısım Biz indirdik."** buyurmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de hem vaat hem de tehdit vardır. Kulların ihtiyaç duydukları her şey açıklanmıştır. O, Yüce Allah'ın emirlerinin, şer'î hükümlerinin en mükemmel bir şekilde yerine getirilmesi, bunların uygulanması için çalışılması ve bu uğurda sabır gösterilmesi emrini de ihtiva etmektedir. Bundan dolayı da Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴾

24- O halde Rabbinin hükmüne sabret ve onlardan günahkâr ya da kafir/nankör hiçbir kimseye itaat etme!

24. Yani Yüce Allah'ın kaderî hükmüne sabredip katlan ve ondan dolayı öfkelenme. Dinî hükümlerini uygulamada da sabırlı ol, onlar üzerinde sebatla yürü ve hiçbir engel seni bundan alıkoymasın. Bununla birlikte seni yolundan alıkoymak isteyen inatçılara, günah ve masiyet işleyen **"günahkâr ya da kafir/nankör hiçbir kimseye itaat etme!"** Çünkü nankörlere/kâfirlere, günahkârlara ve fasıklara itaatin Allah'a isyan olması kaçınılmazdır. Zira bunlar, ancak kendi nefislerinin hevâsı doğrultusunda emir verirler.

﴿ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۝ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَٱسْجُدْ لَهُۥ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴾

25- Sabah-akşam Rabbinin ismini zikret!

26- Gecenin bir kısmında O'na secde et. Gecenin uzun bir bölümünde de O'nu tesbih et!

25. Sabrın kaynağı Yüce Allah'a itaat ve O'nu çokça zikretmek olduğu için Yüce Allah bunu emretmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"Sabah-akşam Rabbinin ismini zikret!"** Yani gündüzün ilk bölümünde de, son bölümünde de O'nu an! Bunun kapsamına bu vakitlerde kılınan farz namazlar, bunlarla birlikte kılınan nafileler, yapılan zikirler, tesbihler, tehliller ve tekbirler de girmektedir.

26. "Gecenin bir kısmında O'na secde et!" Yani O'na çokça secde et ki, bu çokça namaz kılma manasındadır. **"Gecenin uzun bir bölümünde de O'nu tesbih et."**

Bu mutlak ifade, Yüce Allah'ın -daha önce geçen- **"Ey elbisesine sarınıp bürünen! Kalk ve birazı müstesnâ geceyi namazla geçir; yarısını veya ondan biraz azını ya da ondan biraz fazlasını!"** (el-Müzzemmil, 73/14) buyruğuyla kayıtlıdır.

﴿ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴾

27- Şüphesiz bunlar, çabuk elde edilen (dünyayı) seviyorlar ve çok ağır bir günü de arkalarına atıyorlar.

27. "Şüphesiz bunlar," yani kendilerine bunca âyetler açıklandıktan, uyarılıp teşvik edildikten sonra bunlardan hiçbir şekilde yararlanmayıp aksine seni yalanlayanlar, hâlâ **"çabuk elde edilen"** dünyayı seviyorlar ve onunla huzur buluyorlar. **"Ve çok ağır bir günü,"** Kıyamet gününü **"de arkalarına atıyorlar."** Onun için ameli terk ve ihmal ediyorlar. Halbuki o günün miktarı sizin saydıklarınızdan elli bin yıl kadardır. O gün hakkında da Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kâfirler, 'Bu pek zor bir gündür.' derler."** (el-Kamer, 54/8) Ama sanki onlar, yalnız dünya için ve orada kalmak için yaratılmışçasına davranırlar.

﴿ نَّحْنُ خَلَقْنَٰهُمْ وَشَدَدْنَآ أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَآ أَمْثَٰلَهُمْ تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ ﴾

28- Onları Biz yarattık ve yaratılışlarını Biz sağlamlaştırdık. Dilediğimiz zaman da onların yerine benzerlerini getiririz.

28. Daha sonra Yüce Allah, öldükten sonra diriltileceklerine dair aklî bir delil göstermektedir ki bu da ilk olarak yaratma delilidir: **"Onları Biz yarattık."** Yoktan var eden Biziz. **"ve yaratılışlarını da Biz sağlamlaştırdık."** Yani onların yaratılışlarını, sinirlerle, damarlarla, liflerle, gizli ve açık güçlerle sağlamlaştırdık. Öyle ki vücut eksiksiz hale gelmiş ve tamamlanmış, istediği şeyleri yapma gücüne kavuşmuştur.

İnsanları bu şekilde var edip yaratan, ölümlerinden sonra amellerinin karşılığını vermek üzere onları tekrar yaratmaya da kâdirdir. Bu dünya hayatında insanları bu şekilde aşamadan aşamaya aktaranın, onları emir vermeksizin, yasaklar koymaksızın, mükâfat ve ceza vermeksizin başıboş bırakması O'na yakışmaz. Bundan dolayı şöyle buyurmaktadır: **"Dilediğimiz zaman da onların yerine benzerlerini getiririz."** Yani Biz, onları öldükten sonra diriliş için bir defa daha yaratacağız ve onları tıpatıp aynı şekilde tekrar var edeceğiz.

﴿ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾ ﴾

29- Şüphesiz bunlar bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine giden yolu tutar.

29. "Şüphesiz bunlar bir öğüttür." Mü'min bunlarla öğüt alır. Bu yolla uyarı ve teşviklerden istifade eder.

"Artık kim dilerse Rabbine giden yolu tutar." Allah'a kendisine ulaştıracak bir yol izler. Yüce Allah, hakkı ve hidâyeti açıklar, sonra da insanları bununla yol bulma yahut ondan uzaklaşma konusunda -onlara karşı delili ortaya koymuş olmak için- serbest bırakır. **"Ta ki helâk olan kişi apaçık bir delil üzere helâk olsun, hayatta kalan kişi de apaçık bir delil üzere yaşasın."** (el-Enfâl, 8/42)

﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ ﴾

30- Ama Allah dilemedikçe siz (bir şey) **dileyemezsiniz. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.**

30. "Ama Allah dilemedikçe siz (bir şey) **dileyemezsiniz."** Çünkü geçerli olan, Allah'ın dilemesidir. **"Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."** Hidâyet bulanı hidâyete iletmek, sapık olanı da sapıklıkta bırakmakta mutlaka O'nun gözettiği bir hikmet vardır.

﴿ يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾ ﴾

31- O, dilediğini rahmetine alır. Zalimlere gelince O, onlar için can yakıcı bir azap hazırlamıştır.

31. "O, dilediğini rahmetine alır," ona inâyetini ihsan eder, mutluluk yollarını izleme muvaffakiyetini verir ve ona götüren yolları gösterir. Bedbahtlığı hidâyete tercih eden **"zalimlere gelince O, onlar için"** zulüm ve düşmanlıkları sebebiyle **"can yakıcı bir azap hazırlamıştır."**

İnsan sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd, Yüce Allah'a mahsustur.

سورة المرسلات

MÜRSELÂT SÛRESİ

-77-

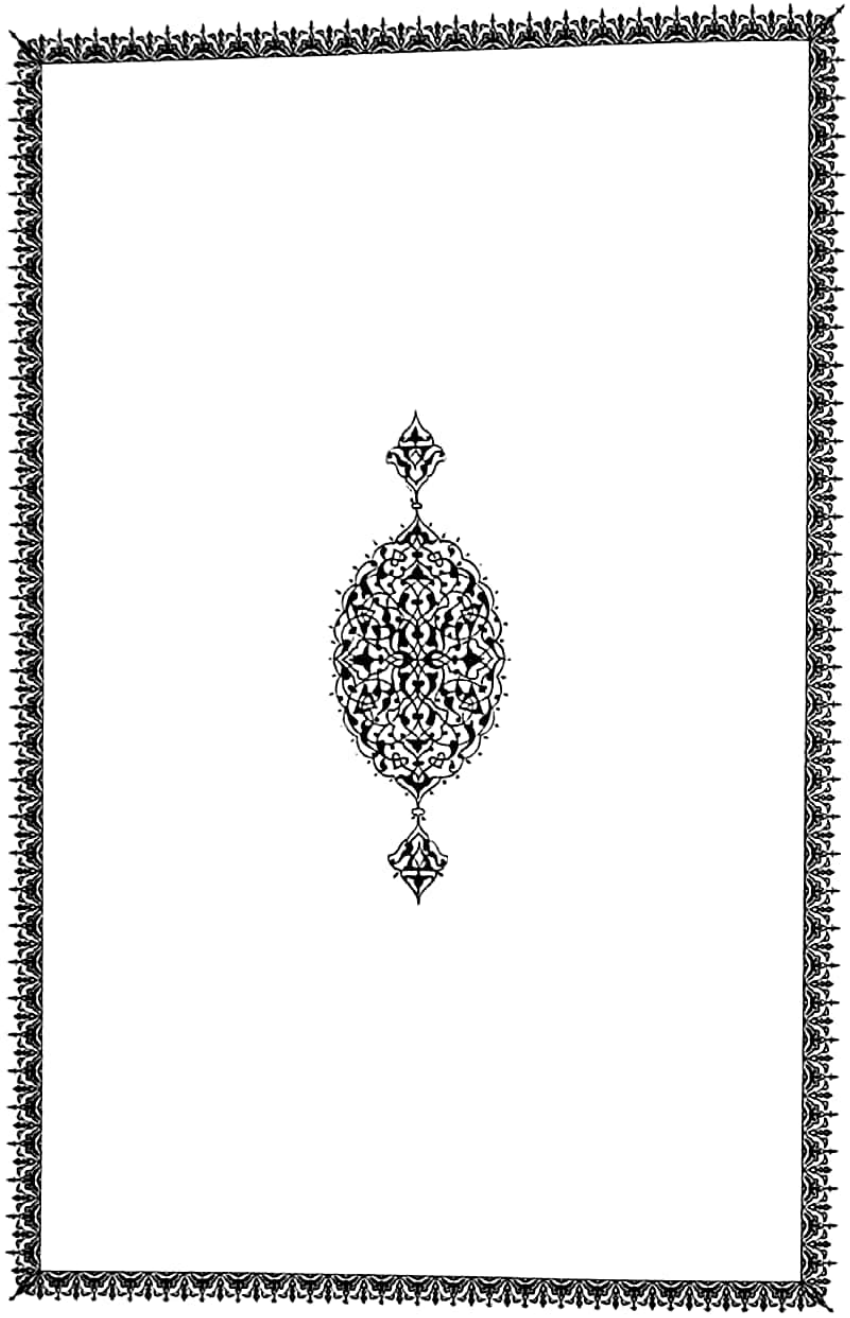

77- MÜRSELÂT SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 50 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا ﴿٣﴾ فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun iyilikle gönderilenlere,

2- Şiddetlice esenlere;

3- İyice yayanlara,

4- Tam anlamıyla ayırt edenlere;

5-6- Gerek mazeret kapısını kapatmak gerekse de uyarmak üzere zikri getirip bırakanlara ki,

7- Tehdit olunduğunuz şey elbette gerçekleşecektir.

1. Yüce Allah, öldükten sonra dirilişin gerçekleşeceğini ve amellerin karşılıklarının verileceğini bildirmek üzere birtakım hususlara yemin etmektedir: **"Andolsun iyilikle gönderilenlere,"** bunlar, Yüce Allah'ın, gerek kaderin ve âlemin işlerinin idare edilmesi için, gerekse de dinî hususlar ve peygamberlere vahyi getirmek için gönderegeldiği meleklerdir.

Âyet-i kerimedeki "عُرْفًا / iylikle" ifadesi, bu gönderilenlerin halini anlatmaktadır. Yani melekler, iyilik, hikmet ve maslahatla gönderilirler. Çirkin ve boş işlerle gönderilmezler.

2. "Şiddetlice esenlere," bunlar da Yüce Allah'ın gönderdiği meleklerdir. Allah, onları verdiği emirleri çabucak yerine getirmekle ve emirlerini uygulamada şiddetlice esen rüzgar gibi hareket etmekle nitelendirmektedir.

"Şiddetlice esenler"den kasıt, hızlı ve şiddetli esen rüzgârlar da olabilir.

3. "İyice yayanlara," bununla, yaymakla görevli olduğu hususları yayan melekler kastedilmiş olabileceği gibi Yüce Allah'ın kendileri vasıtasıyla yeryüzünü canlandırdığı, ona ölümünden sonra hayat verdiği bulutları kastetmiş olma ihtimali de vardır.

[4. **"Tam anlamıyla ayırt edenlere,"** Bunlar da Allah katından hak ile batılı ve helal ile haramı birbirinden ayırt edecek şeyler indiren meleklerdir.][19]

5-6. **"Gerek mazeret kapısını kapatmak gerekse de uyarmak üzere zikri getirip bırakanlara,"** bunlar da en şerefli emirleri getiren meleklerdir. Buradaki zikir, Yüce Allah'ın kendisiyle kullarına rahmet buyurduğu, onunla menfaat ve maslahatlarını kendilerine hatırlattığı zikirdir/vahiydir ki melekler bunu peygamberlere getirip bırakırlar.

Onun gönderilişi de insanlara ileri sürecekleri bir mazeret bırakmamak yahut uyarmak içindir ki, insanlar ileride kendilerini bekleyen tehlike ve korkulu şeylere karşı uyarılmakta ve onlara ileri sürecekleri bir mazeret bırakılmamakta; bu sayede onların Allah'a karşı ileri sürecekleri bir delilleri kalmamaktadır.

7. **"Tehdit olunduğunuz şey"** olan öldükten sonra diriliş ve amellerin karşılıklarının görülmesi, **"elbette gerçekleşecektir."** Bunun gerçekleşmesi kaçınılmazdır, bunda herhangi bir şüphe ve tereddüt yoktur.

﴿ فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتْ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ ٱلْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ﴿١٤﴾ ﴾

8- Yıldızlar söndürüldüğü zaman,

9- Gök yarıldığı zaman,

10- Dağlar parçalanıp savrulduğu zaman,

11- Peygamberlerin (ümmetlerine şahitlik etme) **vakti geldiği zaman** (kıyamet kopmuş olacaktır).

12- Peki, onlar hangi güne ertelendiler?

13- Hüküm/ayrım gününe!

14- Hüküm/ayrım gününün ne olduğunu nereden bilebilirsin ki?

8-14. Diriliş ve hesap günü gerçekleşeceği zaman kâinatta öyle korkunç ve dehşetli değişiklikler meydana gelecektir ki, bunlar kalpleri dehşete düşürecek ve onları pek ağır sıkıntılarla karşı karşıya bırakacaktır. Yıldızlar söndürülecek, etrafa savrulup dağılacak, yerlerinden oynayacaklardır. Dağlar da savrularak toz duman olacaktır. Dağlar ve yeryüzü, herhangi bir çukurun ya da tümseğin görül-

19 Bu ayete dair açıklama yapılmadığı için burası *et-Tefsiru'l-Muyesser*'den alınmıştır.

mediği dümdüz bir arazi haline gelecektir. İşte peygamberler için belirli vaktin tayin edildiği gün de budur. Peygamberlerle ümmetler, aralarında hüküm verilmek için bugüne ertelenmişlerdir. Bundan dolayı **"Peki, onlar hangi güne ertelendiler?"** buyrulmaktadır. Buradaki soru o günün büyüklüğünü, ağırlığını ve dehşetini dile getirmek içindir.

Daha sonra bu soruya **"Hüküm/ayrım gününe!"** diye cevap verilmektedir. Yani o, hem insanlar arasında birbirleriyle ilgili olarak hem de her birinin ayrı ayrı hesabının görülüp hükme bağlanacağı gündür.

﴿ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ ﴾

15- O gün yalanlayanların vay haline!

15. Daha sonra Yüce Allah, bu günü yalanlayanları tehdit ederek **"O gün yalanlayanların vay haline!"** buyurmaktadır. Yani onlar, o günde geçmişlerine ne kadar çok pişman olup yanacaklar, ne kadar çetin azap görecekler ne kadar kötü bir âkıbetle karşılaşacaklardır! Yüce Allah, onlara haber verdiği ve bu hususta onlara yemin de ettiği halde onlar onu tasdik etmediler. İşte bundan dolayı en ileri derecede cezayı hak ettiler.

﴿ أَلَمْ نُهْلِكِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ ٱلْآخِرِينَ ﴿١٧﴾ كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾ ﴾

16- Biz öncekileri helâk etmedik mi?

17- Sonra arkadan gelenleri de (helakte) **onların peşine takarız.**

18- İşte Biz, günahkârlara böyle yaparız.

19- O gün yalanlayanların vay haline!

16-18. Yani biz öncekilerden yalanlayanları helâk etmedik mi? Daha sonra gelenler arasındaki yalanlayanları da helâk ederek öncekilerin peşine katıyoruz. İşte Allah'ın her bir günahkâr hakkında önceden de, sonradan da uygulayageldiği sünneti/kanunu budur. Günahkârların cezalandırılması kaçınılmazdır. Niçin görüp duyduğunuz şeylerden gereği gibi ibret almıyorsunuz?

19. **"O gün"** gördükleri bunca âyetlere/belgelere ve ibretlik ceza örneklerine rağmen **"yalanlayanların vay haline!"**

﴿ أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَٰهُ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿٢١﴾ إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ ٱلْقَٰدِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾ ﴾

20- Biz sizi hakir bir sudan yaratmadık mı?

21- Onu sağlam bir yere yerleştirdik;

22- Malum bir süreye kadar.

23- Bunu Biz takdir ettik ki ne güzel takdir edenleriz Biz!

24- O gün yalanlayanların vay haline!

20-21. Yani ey Âdemoğulları, **"Biz sizi hakir bir sudan,"** son derece değersiz, sırt ile göğüs kemiği arasından çıkan bir sudan **"yaratmadık mı? Onu sağlam bir yere,"** rahme **"yerleştirdik."** O, orada yerleşip gelişir.

22. "Malum bir süreye," süresi tayin edilmiş bir vakte **"kadar!"**

23. "Bunu Biz takdir ettik." Yani Biz, o ceninin o karanlıklar içinde kalmasını takdir ettik ve bunun tedbirini aldık. Onu nutfeden bir kan damlacığına, ondan da bir lokmacık ete dönüştürdük. Sonunda Allah onu bir bedene dönüştürdü ve sonra da ona ruh üfledi. Bundan önce ölenler de vardır. **"ki ne güzel takdir edenleriz Biz!"** Bununla Yüce Allah, kendi mukaddes Zatını kastetmektedir. Çünkü O'nun takdiri, hikmetine tabidir ve hamde lâyıktır.

24. "O gün" Allah kendilerine ayetleri açıkladığı, ibret ve apaçık delilleri gösterdiği halde **"yalanlayanların vay haline!"**

﴿ أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ شَمِخَٰتٍ وَأَسْقَيْنَٰكُم مَّآءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾ ﴾

25- Biz yeryüzünü toplanma yeri kılmadık mı?

26- Dirilere de, ölülere de.

27- Orada köklü ve yüksek dağlar yarattık ve size tatlı su içirdik.

28- O gün yalanlayanların vay haline!

25-26. Yani biz yeryüzünü sizin maslahatlarınız ve faydanız için amade kılmak suretiyle size lütufta bulunmadık mı? Sizlere bunca nimetleri bu yolla bağışlamadık mı? Buna bağlı olarak Biz orayı sizin için **"toplanma yeri kılmadık mı?"** Evlerde **"dirilere,"** kabirlerde de **"ölülere!"** Nasıl ki evler, köşkler Yüce

Allah'ın kullarına nimet ve lütufları arasındadır, kabirler de aynı şekilde onlar için -cesetlerinin yırtıcı hayvanların ve başka şeylerin önünde bırakılmayarak oraya gömülmesi dolayısıyla- bir rahmettir.

27. "Orada köklü ve yüksek dağlar yarattık." Yeryüzü, üzerindekileri sarsmasın diye yeri sağlamlaştıran dağlar var ettik. Allah yeryüzünü enli-boylu, muazzam ve sapasağlam dağlarla sağlamlaştırıp güçlendirmiştir.

"Size tatlı," içimi hoş **"su içirdik."** Yüce Allah, bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"İçtiğiniz sudan Bana haber verin. Onu buluttan siz mi indirdiniz yoksa indirenler Biz miyiz? Dileseydik onu acı kılardık. Şükretmeniz gerekmez mi?"** (el-Vâkıa, 56/68-70)

28. "O gün yalanlayanların," Allah, kendilerine tek başına yarattığı ve özellikle onlara lütfetmiş olduğu bu nimetleri göstermiş olmasına rağmen bunlara yalanlayarak karşılık verenlerin **"vay haline!"**

﴿ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَٰثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَٱلْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ ﴾

29- Haydi gidip yalanlamakta olduğunuz (o azaba) **girin!**

30- Gidip üç kola ayrılmış bir gölgeye girin.

31- O, ne gölgelendirir ne de alevlere karşı fayda sağlar.

32- O, her biri saray kadar büyük kıvılcımlar atar.

33- Ki (her bir kıvılcım) **kara-kızıl develeri andırır.**

34- O gün yalanlayanların vay haline!

29. Yalancı günahkârlar için hazırlanıp onlara **"vay hallerine!"** dedirten hususlardan biri de Kıyamet gününde onlara söylenecek olan şu sözlerdir: **"Haydi gidip yalanlamakta olduğunuz** (o azaba) **girin!"** Daha sonra bu, şu buyruklarla açıklanmaktadır:

30-31. "Gidip üç kola ayrılmış bir gölgeye girin." Yani ortasından üç kol, ateşten üç parça beliren, gidip gelen ve onunla bir arada bulunan cehennem ateşinin gölgesine gidin. Ancak **"o, ne gölgelendirir,"** Onda ne rahat, ne de huzur vardır. **"ne de alevlere karşı"** orada kalana bir **"fayda sağlar."** Aksine alevler, sağından solundan, dört bir yanından onu çepeçevre kuşatır. Nitekim Yüce Allah şöyle bu-

yurmaktadır: **"Onların üstlerinde de ateşten tabakalar vardır, altlarında da."** (ez-Zümer, 39/16); **"Onlara cehennemden bir döşek vardır. Üstlerinde de** (ateşten) **örtüler. İşte Biz zalimleri böyle cezalandırırız."** (el-Araf, 7/41)

32-33. Daha sonra Yüce Allah, cehennemdeki kıvılcımların büyüklüğüne, korkunç manzaralarına ve kötü görünüşlerine delil olacak şu ifadeleri zikretmektedir: **"O, her biri saray kadar büyük kıvılcımlar atar ki** (her bir kıvılcım) **kara-kızıl develeri andırır."** Kara-kızıl develer, sarıya çalan siyah renkli develerdir. Bu da cehennem ateşinin alevinin, kor ateşinin ve kıvılcımlarının karanlık ve siyah renkli olduğuna, görünüşünün dehşet verici ve oldukça da sıcak olduğuna delildir. Yüce Allah'tan, ateşten kurtarıp esenliğe kavuşturmasını, oraya yakınlaştırıcı amellerden de uzak tutmasını dileriz. **"O gün yalanlayanların vay haline!"**

﴿ هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ ﴾

35- Bu, onların konuşamayacakları gündür.

36- Onlara izin de verilmeyecek ki özür dilesinler.

37- O gün yalanlayanların vay haline!

35. Yani yalanlayanlara çok çetin gelecek bu büyük günde yalanlayıcılar, korku ve aşırı dehşetten dolayı konuşamayacaklar.

36-37. "Onlara izin de verilmeyecek ki özür dilesinler." Yani özür dileyecek olsalar da özürleri kabul edilmeyecek: **"O zulmedenlere mazeret bildirmeleri fayda vermez ve onlardan** (Rablerini) **razı etmeleri de istenmez."** (er-Rûm, 30/57)

﴿ هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾ ﴾

38- İşte bu, hüküm/ayrım günüdür. Sizi de, öncekileri de topladık.

39- Eğer (azaptan kurtulmak için) **Bana karşı kuracağınız bir tuzağınız varsa haydi durmayın kurun.**

40- O gün yalanlayanların vay haline!

38. "İşte bu, hüküm/ayrım günüdür. Sizi de, öncekileri de" aranızda ayırt edici hükmü vermek, bütün mahlukat arasında hüküm vermek için **"topladık."**

39-40. "Eğer Bana karşı kuracağınız bir tuzağınız varsa," Benim mülkümün dışına çıkabiliyor ve azabımdan kurtulabiliyor iseniz **"haydi durmayın kurun."** Yani sizin buna gücünüz yok, buna imkân bulamazsınız. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Ey cin ve insan toplulukları! Eğer göklerle yerin bucaklarından kaçmaya gücünüz yetiyorsa kaçın. Ama güç ve imkânınız olmadıkça kaçamazsınız!"** (er-Rahmân, 55/33)

İşte o gün zalimlerin bütün hileleri, çareleri tükenir. Onların kurabilecekleri bütün tuzaklarda, gidebilecekleri bütün yollarda çaresizlikleri ortaya çıkar. Allah'ın azabına teslim olmaktan başka yolları kalmaz ve o gün yalanlamakla yanlış yaptıkları açıkça ortaya çıkar. **"O gün yalanlayanların vay haline!"**

﴿ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ ﴾

41- Şüphesiz takvâ sahipleri gölge altlarında ve pınar başlarındadır.

42- Canlarının çektiği meyveler arasındadırlar.

43- Yaptıklarınız sebebiyle afiyetle yiyin, için.

44- İşte Biz, ihsan sahiplerini böyle mükâfatlandırırız.

45- O gün yalanlayanların vay haline!

41. Yüce Allah, yalanlayanların cezasını beyan ettikten sonra iyilik yapanların mükâfatını söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz takvâ sahipleri,"** yani yalanlamaktan sakınan, söz, fiil ve davranışlarında tasdik etme vasfına sahip olan kimseler; -ki farzları eda etmek ve haramları terk etmek suretiyle bu hale ulaşabilirler- çiçekler açmış, göz kamaştırıcı türlü ağaçların çokluğundan dolayı **"gölge altlarında,"** Selsebîl'den, Rahîk'den ve diğer pınarlardan oluşan türlü **"pınar başlarındadır."**

42. "Canlarının çektiği" en iyi ve en lezzetli türden **"meyveler arasındadırlar."**

43. Onlara, **"Yaptıklarınız sebebiyle"** canların çektiği yiyeceklerden ve lezzetli içeceklerden **"afiyetle,"** boğazınızda kalmaksızın, rahatsız edici hiçbir şey bulunmaksızın **"yiyin, için."** denilir. Tam anlamıyla afiyetin gerçekleşmesi; yenilen ve içilen şeylerin her türlü olumsuzluktan ve kusurdan uzak kalması, bunların ardının arkasının kesilmeyeceğine ve sonlarının gelmeyeceğine kesin inanmalarıyla mümkündür.

Bu mükâfatlar size **"yaptıklarınız sebebiyle"** verilmektedir. Yani sizi ebedî ve kalıcı nimetlerle dolu cennetlere ulaştıran, sizin işlediğiniz amellerdir.

44-45. Allah'a ihsan ile ibadet eden, Allah'ın kullarına da ihsanda/iyilikte bulunan herkesin durumu böyledir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"İşte Biz ihsan sahiplerini böyle mükâfatlandırırız. O gün yalanlayanların vay haline!"** Bu bedbahtlıklarından paylarına düşen, sadece bu nimetleri elden kaçırmak bile olsaydı, keder ve mahrumiyet olarak onlara bu tek başına yeterdi.

﴿كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟ لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾﴾

46- Biraz yiyin ve faydalanın (bakalım)**! Çünkü siz günahkârsınız.**

47- O gün yalanlayanların vay haline!

48- Onlara, 'Rükû' edin!' denildiği zaman rükû' etmezler.

49- O gün yalanlayanların vay haline!

50- Artık bundan sonra hangi söze inanacaklar ki?

46-47. Bu buyruk, inkarcılara yönelik bir tehdittir. Onlar dünyada yiyip içseler, lezzet verici şeylerden istifade etseler dahi, Allah'a yakınlaştırıcı şeylerden gaflete düştüklerinden dolayı günahkârdırlar. Ve günahkârların hak ettiklerini hak ederler. Bu yüzden onların lezzetleri kesilir, ondan mahrum kalırlar, geriye sadece veballeri ve günah yükleri kalır.

48-49. Onların günahkârlıklarının bir parçası da kendilerine en şerefli ibadet olan namaz kılmaları emredildiği ve **"Rükû' edin."** denildiği vakit bunu kabul etmeyişleridir. Bundan öte bir günahkârlık olur mu? Bundan daha ileri derece bir yalanlama düşünülebilir mi?

"Yalanlayanların o gün vay haline?" Çünkü ilâhî tevfike mazhar oluşun kapıları önlerinde kapanır ve her türlü hayırdan mahrum kalırlar.

50. Onlar, doğruluğun ve kayıtsız şartsız olarak kesin bilginin en üst mertebesinde olan Kur'ân-ı Kerîm'i yalanladıktan sonra artık **"hangi söze inanacaklar ki?"** Adı gibi olan ve delillendirilmesi bir tarafa delile benzer bir dayanağı dahi bulunmayan bâtıla mı, yoksa Allah'a ortak koşan, çok yalancı, kuru iftiracıların sözlerine mi?

Apaydınlık nurun ötesinde koyu karanlıkların dışında ne vardır? Lehine pek çok delilin ve kesin belgenin bulunduğu doğruluğun ötesinde, apaçık iftiranın ve ancak kendisine uygun olanlara yakışan apaçık yalanın dışında ne bulunabilir? Yazıklar olsun onlara! Ne kötü ameller işlediler. Yazık onlara! Ne kadar hüsrandadırlar! Ne kadar bedbahttırlar!

Yüce Allah'tan, bizleri affetmesini ve esenliğe kavuşturmasını dileriz. Şüphesiz O, pek cömerttir, çok lütufkârdır.

Murselat sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd, Allah'a mahsustur.

سورة النبا

NEBE' SÛRESİ

-78-

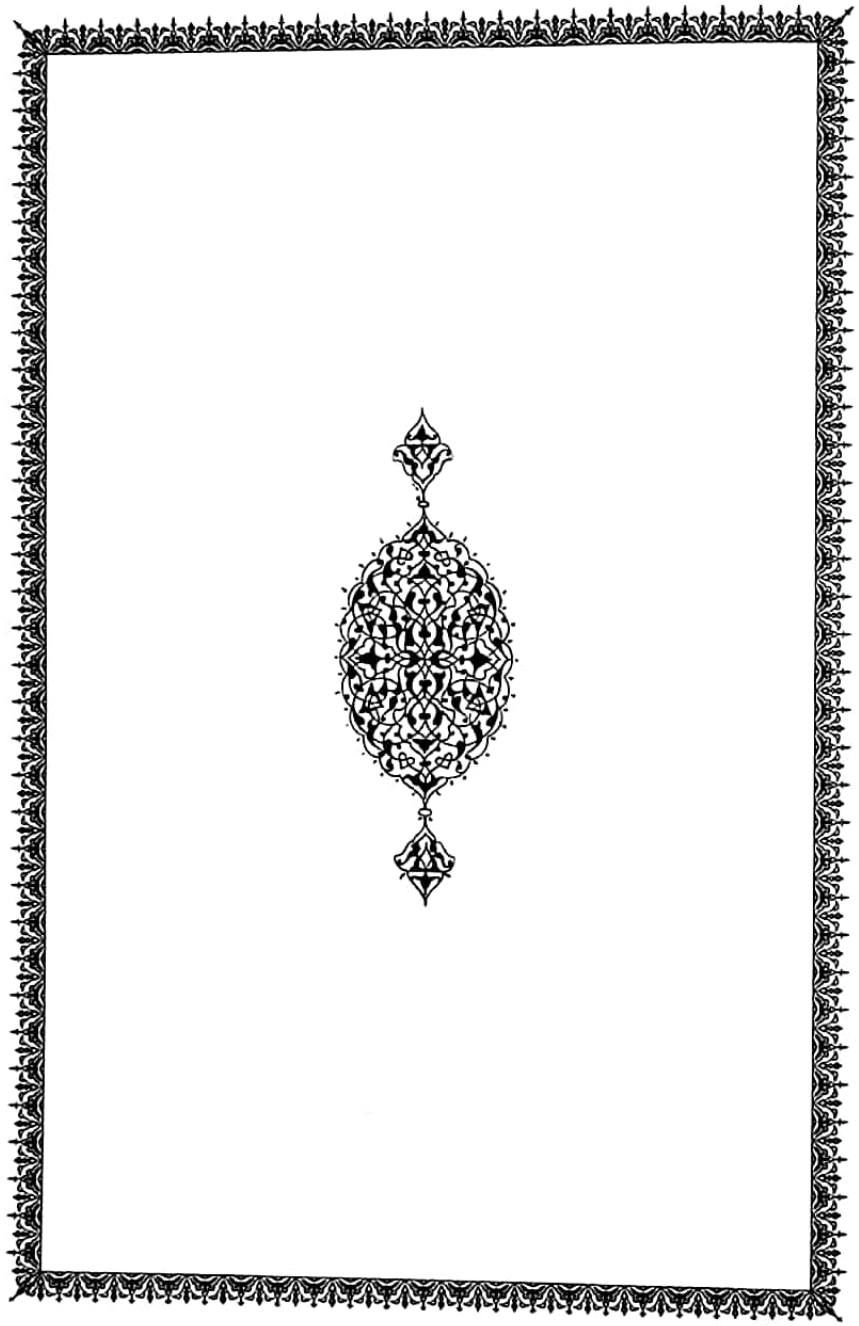

78- NEBE' SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 40 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ۝١ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ۝٢ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ۝٣﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Birbirlerine neyi soruyorlar?

2-3- Hakkında anlaşmazlığa düştükleri o büyük haberi!

1-3. Yani Allah'ın şu âyetlerini yalanlayanlar, ne hakkında soruşturup duruyorlar? Daha sonra hakkında soruşturup durdukları hususu açıklayarak şöyle buyurmaktadır: **"Hakkında anlaşmazlığa düştükleri o büyük haberi'"** Yani yalanlamak ve uzak bir ihtimal görmek yönünde aralarında büyük bir ihtilafa düştükleri ve anlaşmazıkların yaygınlık kazandığı o büyük haber hakkında birbirlerine soru sorup duruyorlar.

Halbuki o, herhangi bir şüpheyi kabil olmayan ve herhangi bir tereddüdün yaklaşamayacağı bir haberdir. Ancak Rablerine kavuşacaklarını yalanlayanlar, can yakıcı azabı görmedikleri sürece kendilerine her türlü âyet, belge ve mucize gelecek olsa dahi iman etmezler. Bundan dolayı Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ۝٤ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ۝٥﴾

4- Asla (ihtilafa yer yok), **onlar yakında bilecekler.**

5- Yine asla! Onlar yakında anlayacaklar.

4-5. Azap tepelerine indiği vakit, cehenneme sürüklene sürüklene, itile kakıla götürülecekleri vakit yalanladıkları şeyin mahiyetini bileceklerdir. O vakit onlara şöyle denilecek: **"İşte bu, sizin yalan saydığınız ateştir."** (et-Tûr, 52/14)

Daha sonra Yüce Allah, peygamberlerin getirdiklerine delil teşkil eden belgeleri ve nimetleri söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ مِهَٰدًا ۝٦ وَٱلْجِبَالَ أَوْتَادًا ۝٧ وَخَلَقْنَٰكُمْ أَزْوَٰجًا ۝٨ ﴾

6- Biz yeryüzünü bir beşik yapmadık mı?

7- Dağları da birer kazık?

8- Sizi de çift çift yarattık.

6. Biz, sizlere pek üstün ve değerli nimetler ihsan ederek sizin için **"yeryüzünü bir beşik yapmadık mı?"** Yani orası size; boyun eğmiş, hazırlanmış, ekin ekmek, meskenler yapmak ve yollar açmak gibi maslahatlarınız için hazır hale getirilmiştir.

7. "Dağları da" sizi çalkalamasın ve sallayıp durmasın diye yeryüzünü sağlamlaştıran **"birer kazık"** kıldık.

8. "Sizi de çift çift" aynı cinsten erkek ve dişiler olarak **"yarattık."** Böylelikle onların birinin diğeriyle sükûn bulmasını, aralarında sevgi ve merhametin oluşmasını, bu çiftten zürriyetin meydana gelmesini sağladık. Bu lütfun kapsamı içinde eşlerin birbirleriyle nikâhlanmaları ve bu yolla lezzet almaları da vardır.

﴿ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ۝٩ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا ۝١٠ وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا ۝١١ ﴾

9- Uykunuzu bir istirahat yaptık.

10- Geceyi bir elbise yaptık.

11- Gündüzü de geçim zamanı kıldık.

9-11. Uykuyu sizin için rahatlayacağınız ve işlerinize ara vereceğiniz bir hâl kıldık. Çünkü çalışma zamanınız sürekli devam edecek olursa bedenlerinize zarar verir. Yüce Allah, gece ve uyku ile insanları bürüyerek, gündüzün devam eden yorucu hareketlerinin sükûn bulmasını ve faydalı bir şekilde dinlenmelerini sağlamıştır.

﴿ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ۝١٢ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ۝١٣ ﴾

12- Üstünüzde sapasağlam yedi (gök) **bina ettik.**

13- (Orada) **alev alev yanan bir kandil** (ısı ve ışık kaynağı) **yarattık.**

12. "Üstünüzde sapasağlam" son derece güçlü ve dayanıklı **"yedi"** gök **"bina ettik."** Yüce Allah, bu gökleri kudretiyle ayakta tutmuş ve onları yeryüzüne bir

tavan yapmıştır. Göklerin pek çok faydası vardır. Bu yüzden Yüce Allah, bunun faydalı unsurlarından biri olan güneş hakkında şöyle buyurmaktadır:

13. "(Orada) alev alev yanan (ısı ve ışık yayan) **bir kandil yarattık."** "Kandil" ifadesiyle Allah, insanlar için zorunlu bir ihtiyaç olan güneşin ışık nimetine dikkat çekmektedir. **"Alev alev yanan"** ifadesiyle de onun yaydığı ısının mahsulleri olgunlaştırma ve benzeri başka faydalarına dikkat çekmektedir.

﴿ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلْمُعْصِرَٰتِ مَآءً ثَجَّاجًا ۝١٤ لِّنُخْرِجَ بِهِۦ حَبًّا وَنَبَاتًا ۝١٥ وَجَنَّٰتٍ أَلْفَافًا ۝١٦ ﴾

14- Yağmur yüklü bulutlardan sağanak sağanak yağan bir su indirdik.

15-16- Ki onunla tahıl, bitki ve ağaçları sarmaş dolaş olmuş bahçeler çıkaralım diye.

14. "Yağmur yüklü bulutlardan sağanak sağanak," oldukça çok miktarda **"yağan bir su indirdik."**

15-16. "Ki onunla" buğday, arpa, darı, pirinç vb. Âdemoğlunun yediği **"tahıl, bitki"** (bu da Yüce Allah'ın, hayvanlara gıda olarak yarattığı tüm bitkileri kapsar) **"ve ağaçları sarmaş dolaş olmuş,"** birbiri üzerine sarılmış ve lezzetli bütün meyve türlerinden bulunan **"bahçeler çıkaralım diye."**

Değeri ölçülemeyen ve sayılamayacak kadar çok olan bu üstün nimetleri ihsan edeni nasıl inkâr edersiniz? O'nun size haber verdiği öldükten sonra dirilişi ve amellerinizin karşılıklarının görülmesini nasıl yalanlarsınız? Yahut nasıl olur da O'nun nimetlerini O'na isyan yolunda kullanırsınız ve verdiği bunca nimete rağmen nankörlük edersiniz?

﴿ إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ كَانَ مِيقَٰتًا ۝١٧ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ۝١٨ وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا ۝١٩ وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ۝٢٠ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ۝٢١ لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابًا ۝٢٢ لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحْقَابًا ۝٢٣ ﴾

17- Şüphe yok ki hüküm/ayrım günü, belirlenmiş bir vakittir.

18- O gün Sûr'a üfürülecek ve siz de bölük bölük geleceksiniz.

19- Gök açılacak ve her yeri kapı olacaktır.

20- Dağlar yürütülecek ve adeta bir serap olacaktır.

21- Şüphesiz cehennem pusuda bekleyecektir.

22- Azgınların varacakları yer orasıdır.

23- Onlar sonsuz devirler boyu orada kalacaklardır.

17. Yüce Allah, yalanlayıcıların onun hakkında soru sordukları ve inatçıların da onu inkâr ettikleri Kıyamet gününde olacakları beyan etmekte, onun pek büyük bir gün olduğunu, Yüce Allah'ın o günü insanlar için **"belirlenmiş bir vakit"** kıldığını zikretmektedir.

18-20. "O gün Sûr'a üfürülecek ve siz de bölük bölük geleceksiniz." O gün yeni doğmuş bebeklerin dahi saçını ağartacak ve kalpleri yerinden oynatacak korkunç sarsıntılar ve büyük olaylar meydana gelecektir. Dağlar yürütülecek de etrafa savrulmuş toz toprak gibi olacak, semâ yarılıp çatlayacak da kapı kapı olacak. Derken Yüce Allah, mükellefler arasında asla haksızlığın söz konusu olmayacağı hükmüyle hükmedip haklıyı haksızdan ayırt edecektir.

21-23. Yüce Allah'ın azgınlar için pusu olarak hazırladığı ve onların dönüp varacakları, barınacakları yer kıldığı cehennem ateşi de tutuşturulacaktır. Onlar, orada upuzun devirler boyunca kalacaklardır. Çoğu müfessirlerin dediklerine göre **"devirler"** (diye meâli verilen) "أحقاب"ın tekili olan "الحقب;" seksen yıllık zaman dilimine verilen addır.

﴿ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ ﴾

24- Orada ne bir serinlik tadacaklar ne de bir içecek.

25- Ancak kaynar bir su ve irin (içeceklerdir).

26- Tam da (amellerine) **uygun bir karşılık olmak üzere.**

24. Onlar, bu cehenneme girdiklerinde artık **"orada ne bir serinlik tadacaklar ne de bir içecek."** Ne derilerini soğutacak bir şey bulacaklar, ne de susuzluklarını giderecek bir şey.

25. "Ancak" içmek için yüzlerini kavuracak ve bağırsaklarını paramparça edecek oldukça **"kaynar bir su"** ve cehennemliklerin vücudundan akan **"irin"** bulacaklardır ki bu da son derece iğrençtir ve tadı da oldukça kötüdür.

26. Bu korkunç cezaları hak etmeleri ise ancak amellerine **"uygun bir karşılık olmak üzere"** onlara verilecektir. Kendilerini buralara kadar getiren ameller

işledikleri için bu cezaya çarptırılacaklar. Allah onlara zulmetmeyecektir, aksine kendi nefislerine kendileri zalimlik etmişlerdir.

Bundan dolayı Yüce Allah, böyle bir cezayı hak etmelerine sebep olan amellerini beyan ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ ﴾

27- Çünkü onlar hesaba çekileceklerini ummuyorlardı.

28- Âyetlerimizi de yalanladıkça yalanlıyorlardı.

27. "Çünkü onlar hesaba çekileceklerini ummuyorlardı." Öldükten sonra dirilişe de, Allah'ın insanların yaptıkları iyiliklere ve kötülüklere karşılık vereceğine de inanmıyorlardı. Bundan dolayı âhiret için amel yetmeyi de terk ettiler.

28. "Âyetlerimizi de yalanladıkça yalanlıyorlardı." Ayetlerimizi açık açık yalanladılar. Onlara apaçık âyetlerimiz geldiği halde onlara karşı inatla direndiler.

﴿ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ ﴾

29- Biz ise her şeyi tek tek yazıp kaydetmiştik.

30- 'O halde tadın (azabı)**! Artık yalnızca azabınızı artıracağız.'**

29. "Biz ise" az ya da çok hayır ya da şer **"her şeyi tek tek yazıp kaydetmiştik."** Levh-i Mahfuz'da tespit etmişizdir. Dolayısıyla günahkârlar, bizim kendilerini işlemedikleri günahlar dolayısıyla cezalandıracağımızı sanmasınlar. Yaptıkları amellerden herhangi bir şeyin kaybolacağını yahut zerre ağırlığı kadarının dahi unutulacağını da zannetmesinler.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kitap** (amel defterleri) **ortaya konmuş olacak. Günahkârları onun içindekilerden korkuya kapılmış göreceksin. 'Vay halimize! Ne olmuş bu Kitaba? Küçük büyük hiçbir şey bırakmamış, hepsini sayıp dökmüş!' diyecekler. Onlar işlediklerini önlerinde hazır bulacaklardır. Rabbin kimseye zulmetmez."** (el-Kehf, 18/49)

30. "O halde" ey yalanlayıcılar! **"tadın"** bu can yakıcı azabı ve bu ebedî rüsvaylığı! **"Artık yalnızca azabınızı artıracağız."** Her an, her zaman azapları artacaktır.

Cehennem ehlinin azabının ne kadar çetin olacağına dair en ağır ayetlerden biri budur. Allah bizi ondan muhafaza buyursun.

﴿ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ ﴾

31- Şüphesiz takvâ sahipleri için bir kurtuluş vardır.

32- Bahçeler ve üzüm bağları,

33- Göğüsleri kabarmış yaşıt kızlar,

34- Ve dolu dolu kadehler vardır.

31. Yüce Rabbimiz, günahkârların durumunu beyan ettikten sonra takvâ sahiplerinin âkıbetini zikrederek şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz takvâ sahipleri için bir kurtuluş vardır."** O'na itaate sımsıkı sarılmak ve O'na isyanı gerektiren hususlardan uzak durmak suretiyle Rablerinin gazabından sakınan kimseler için bir kurtuluş vardır. Onlar cehennem ateşinden de uzak kalacaklardır.

32. Onların kurtuluşa erdikleri yerde de onlar için **"bahçeler ve üzüm bağları"** vardır. Meyvelerle dolup taşan, güzel, çeşitli ağaçları ihtiva eden bahçeler ve etrafında ırmakların kaynayıp coştuğu üzüm bağları vardır. Özellikle üzümün zikredilmesi, o bahçelerde çok olacağından ve üzümün üstün ve ayrıcalıklı bir meyve oluşundan dolayıdır.

33. Ayrıca onlar için canların arzuladığı türden eşler de vardır. **"Göğüsleri kabarmış, yaşıt,"** aynı ve birbirine yakın yaşlarda **"kızlar!"** Bunların göğüsleri, gençliklerinden, güçlü ve taze olduklarından dolayı sarkık olmayacaktır. Yaşıt kızların niteliklerinden biri de çabuk kaynaşan ve iyi geçimli kimseler olmalarıdır. Onların yaşları ise gençliğin en orta yaşı olan otuz üç yaş olacaktır.

34. "Ve" içenlere lezzet veren şarapla **"dolu dolu kadehler vardır."**

﴿ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ ﴾

35- Orada ne boş bir söz işitirler, ne de yalan.

36- Bunlar, Rabbinden, amellerine bir karşılık ve büyük bir lütuftur.

35. **"Orada ne boş,"** faydası bulunmayan **"bir söz işitirler ne de yalan,"** yani günahı gerektiren bir söz.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onlar orada ne boş ne de günahı gerektiren bir söz işitirler. Ancak 'Selâm, selâm' sözü başka."** (el-Vâkıa, 56/25-26)

36. Yüce Allah'ın onlara bu kadar büyük mükâfatları bağışlaması, O'nun lütuf ve ihsanındandır: **"Rabbinden, amellerine bir karşılık ve büyük bir ihsan olmak üzere."** Yani Yüce Allah, bunu onlara, kendilerini işlemeye muvaffak kıldığı, lütuf ve ihsanına ulaşmaya vesile yaptığı amellerine karşılık bir mükâfat olmak üzere ihsan etmiştir.

﴿ رَّبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ ﴾

37- Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi olan Rahmân'dan (bir mükâfattır). **O'nun huzurunda** (O izin vermedikçe) **kimse konuşmaya cesaret edemez.**

37. Yani onlara bunca bağışları veren, lütufları ihsan eden onların Rabbidir ki, O, **"göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi,"** onları yaratan ve işlerini çekip çeviren, rahmeti her şeyi kuşatan, kendilerini rubûbiyetiyle terbiye eden, merhamet eden ve bunca nimetlere kavuşmasını sağlayıncaya kadar onlara lütuflarda bulunan **"Rahmân'dan"** bir mükâfattır.

Daha sonra Allah, kıyamet günündeki azametini ve mülkünü beyan etmekte, bütün mahlukatın o günde konuşmayacaklarını, aksine susacaklarını şöyle belirtmektedir: **"O'nun huzurunda söz söylemeye kimse cesaret edemez."**

﴿ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾ إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾ ﴾

38- O gün Ruh ve melekler saf halinde duracaklardır. Rahmân'ın izin verdiği ve doğruyu söyleyen kimselerden başkası konuşamayacaktır.

39- İşte bu, hak gündür. O halde kim dilerse, Rabbine yönelsin.

40- Şüphesiz Biz, sizi yakın bir azapla uyardık. O gün kişi kendi elleriyle işlediklerini görecek ve kâfir, 'Ah, keşke toprak olsaydım!' diyecek.

38-39. "Rahmân'ın izin verdiği ve doğruyu söyleyen kimselerden başkası konuşamayacaktır." O gün konuşanlar, ancak iki şartla konuşurlar: Allah'ın konuşmasına izin vermesi ve söylediklerinin doğru olması. Çünkü o gün **"hak gündür"** ve o günde batılın geçerliliği yoktur, yalanın da o günde faydası olmayacaktır. Bu günde **"Ruh,"** meleklerin en faziletlisi olan Cebrail *aleyhisselam* **"ve melekler,"** hepsi de Allah'ın önünde saygı ile boyun eğmiş olarak **"saf halinde duracaklardır."**

Yüce Allah teşvik edip uyardıktan ve müjdeleyip korkuttuktan sonra şöyle buyurmaktadır: **"O halde kim dilerse, Rabbine yönelsin."** Yani Kıyamet gününde Allah'ın huzurunda kendisine yarayacak ameller yapsın.

40. "Şüphesiz Biz sizi yakın bir azapla uyardık." Çünkü bu azap size doğru gelmektedir, gelmekte olan her şey de yakındır.

"O gün kişi kendi elleriyle işlediklerini görecek." Yani onun için tek önemli şey amelidir. O, ona sığınmaya çalışacak. O halde bu dünya yurdunda, ebedî kalınacak yurt için neler gönderdiğine iyice baksın: **"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve herkes yarın için ne hazırladığına bir baksın. Allah'tan korkup sakının. Şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır..."** (el-Haşr, 59/18)

Eğer hayırla karşılaşırsa Allah'a hamdetsin, başkasını bulursa kendisinden başkasını kınamasın. İşte bundan dolayı kâfirler ileri derecedeki pişmanlıklarından dolayı ölümü temenni edeceklerdir: **"ve kâfir, 'Ah, keşke toprak olsaydım!' diyecek."**

Yüce Allah'tan, bize, küfürden ve bütün kötülüklerden esenlik vermesini dileriz. O, bağışı pek bol olandır, lütuf ve kerem sahibidir.

Nebe' sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd, Yüce Allah'a mahsustur.

سورة النازعات

NÂZİÂT SÛRESİ

-79-

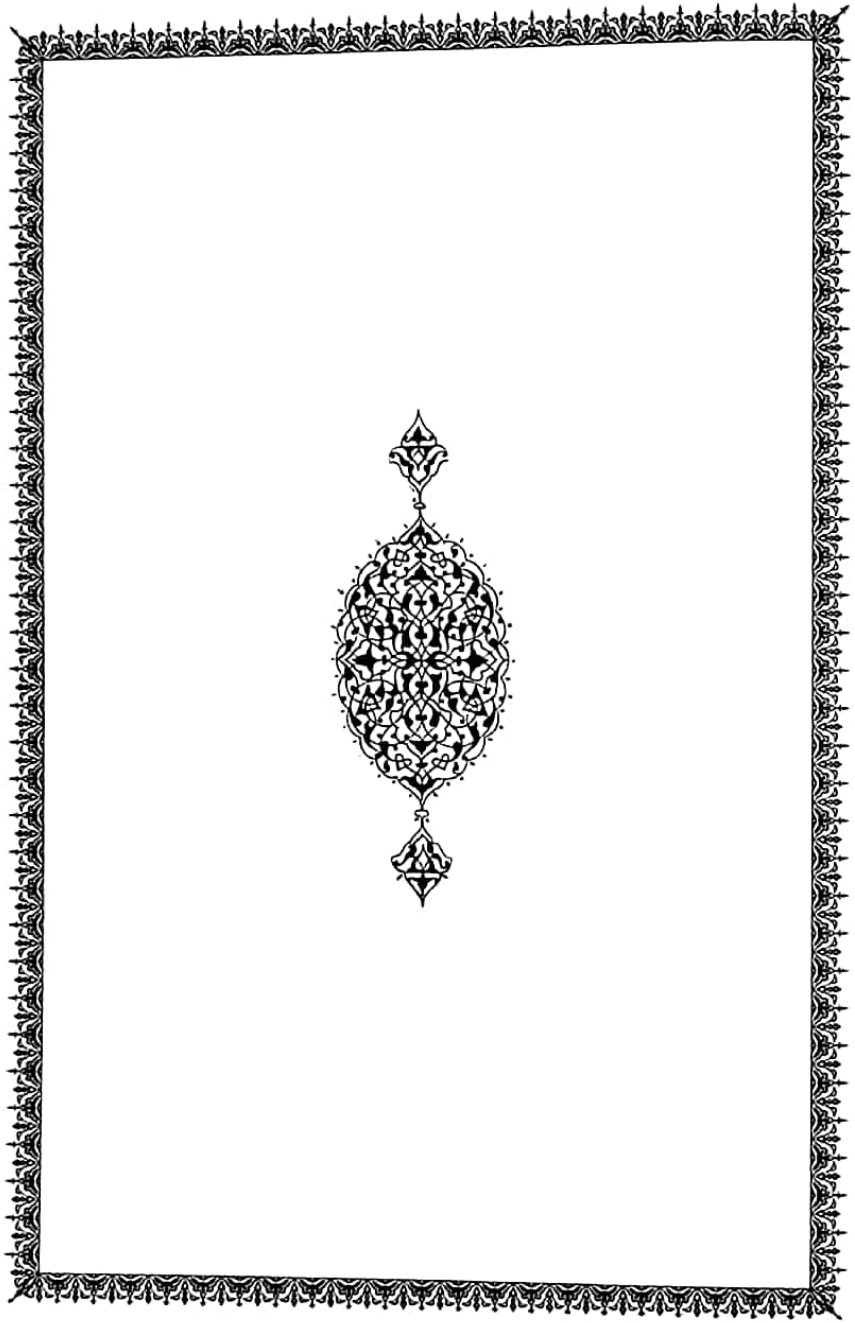

79- NÂZİÂT SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 46 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ۝١ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ۝٢ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ۝٣ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ۝٤ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ۝٥ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun (kâfirlerin ruhlarını) **şiddetle çekip çıkaranlara,**

2- (Mü'minlerin ruhlarını) **yumuşaklıkla çıkaranlara,**

3- Yüzüp gidenlere,

4- Yarışıp geçenlere,

5- İşleri düzenleyip yürüten (melek)lere ki...

Burada melâike-i kiram ve onların Allah'ın emirlerine tam anlamıyla bağlılıklarına delil teşkil eden ve o emirleri yerine getirmedeki süratlerini ifade eden birtakım fiillerine yemin edilmektedir.

Kendisi hakkında yemin edilen şeyin ise amellerin karşılığının görülmesi ve öldükten sonra diriliş olması ihtimali vardır. Bunun delili, bundan sonra Kıyametin çeşitli hallerinin söz konusu edilmesidir.

Kendisi hakkında yemin edilenin de, kendisiyle yemin edilenin de aynı şey, yani melekler olma ihtimali de vardır. Çünkü onlara iman etmek, imanın altı esasından biridir. Ayrıca burada onların fiillerinin zikredilmesi, meleklerin ölüm esnasında, ondan önce ve ondan sonra amellerin karşılıkları konusunda üstlendikleri bir görevi de ihtiva etmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

1. "Andolsun şiddetle çekip çıkaranlara." Bunlar, ruhları şiddetle çekip çıkaran ve onları çıkarma işine -adeta- dalan meleklerdir. Tâ ki ruh bedeninden çıksın ve amelinin karşılığını görsün.

2. "Yumuşaklıkla çıkaranlara." Bunlar da meleklerdir. Bunlar da ruhları tam bir güçle ve şevkle çekip alırlar. Ya da yumuşaklıkla çıkarmak mü'min ruhlar için, şiddetle çekip çıkarmak da kâfir ruhlar için söz konusu olabilir.

3. "Yüzüp gidenlere," yani havada inip çıkarak gidip gelenlere...

4. "Yarışıp geçenlere," başkalarını geride bırakarak Yüce Allah'ın emrini yerine getirmeye çalışanlara ve vahyi Allah'ın peygamberlerine ulaştırmak için şeytanları -o vahiyden bir şey çalmasınlar diye- geride bırakanlara...

5. "İşleri düzenleyip yürütenlere ki..." Bunlar da Yüce Allah'ın, ulvî ve süflî âlemin pek çok işlerini idare etmek üzere görevlendirmiş olduğu meleklerdir ki yağmurlar, bitkiler, rüzgarlar, denizler, ceninler, canlılar, cennet, cehennem vs. bunlardan bazılarıdır.

﴿ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلرَّاجِفَةُ ۝٦ تَتْبَعُهَا ٱلرَّادِفَةُ ۝٧ ﴾

6- O gün sarsan (birinci üfürüş) **sarsacak.**

7- Arkasından onu izleyen (ikinci üfürüş) **izleyecek.**

6-7. "O gün sarsan" kıyametin kopması **"sarsacak; arkasından onu izleyen** (ikinci üfürüş)," yani onu, hemen akabinde gelen ikinci sarsıntı **"izleyecek."**

﴿ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ۝٨ أَبْصَٰرُهَا خَٰشِعَةٌ ۝٩ ﴾

8- O gün birtakım kalpler şiddetle çarpacaktır.

9- Gözleri de zillet içinde yere bakacaktır.

8-9. "O gün birtakım kalpler," görüp işittiklerinin korkusuyla dehşete kapıldığından **"şiddetle çarpacaktır."**

"Gözleri de zillet içinde yere bakacaktır." Hakir ve zelil bir şekilde bakacaktır. Korku kalplerine hakim olacak, yürekleri dehşetle yerinden oynayacak. Üzüntü ve keder onları kuşatmış, pişmanlık dört bir yanlarını sarmış olacaktır.

﴿ يَقُولُونَ أَءِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِى ٱلْحَافِرَةِ ۝١٠ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا نَّخِرَةً ۝١١ قَالُوا۟ تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴾

10- Onlar derler ki: 'Biz, tekrar ilk halimize mi döndürüleceğiz?!^'

11- 'Hem de çürümüş kemikler olduktan sonra mı?!'

12- 'Öyleyse bu, (bizim için) **ziyanlı bir dönüş olacaktır!'**

10-11. Dünyadayken kâfirler yalanlamak suretiyle **"derler ki: 'Biz, tekrar ilk halimize mi döndürüleceğiz? Hem de çürümüş"** ve dağılmış **"kemikler olduktan sonra mı?'"**

12. "Öyleyse bu, (bizim için) **ziyanlı bir dönüş olacaktır."** Yani Allah'ın, öldükten sonra kendilerini diriltmesini, çürümüş kemikler haline geldikten sonra onları tekrar yaratmasını, Allah'ın kudretini bilmediklerinden ve O'na karşı küstahlıklarından dolayı uzak bir ihtimal olarak gördüler.

Yüce Allah ise bu işin kendisi için son derece kolay olduğunu açıklamak üzere şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ ۝١٣ فَإِذَا هُم بِٱلسَّاهِرَةِ ۝١٤ ﴾

13- Halbuki o (diriliş), **ancak tek bir haykırışa bakar.**

14- Bir de bakmışsın ki hepsi (dirilerek) **toprağın yüzüne çıkmışlar bile!**

13. "Halbuki o, ancak bir tek haykırıştır." Bir defa Sûr'a üfürülecektir.

14. "Bir de bakmışsın ki hepsi," bütün yaratılmışlar **"toprağın yüzüne çıkmışlar bile!"** Ayağa kalkıp bekleyecekler. Yüce Allah, onları bir araya toplayacak, adaletli hükmüyle aralarında hükmedecek ve amellerinin karşılığını onlara verecektir.

﴿ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ۝١٥ إِذْ نَادَىٰهُ رَبُّهُۥ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ۝١٦ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ۝١٧ فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ۝١٨ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ۝١٩ ﴾

15- Mûsâ'nın haberi sana geldi mi?

16- Hani Rabbi, ona mukaddes Tuvâ vadisinde şöyle seslenmişti:

17- 'Firavun'a git! Çünkü o, pek azmıştır.'

18- '(Ona) de ki: «Sen kendini arındırmak ister misin?»'

19- '«(İster misin ki) sana Rabbine giden yolu göstereyim de (O'ndan) **korkasın.»'**

15-16. Yüce Allah, Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hitaben şöyle buyurmaktadır: **"Mûsâ'nın haberi sana geldi mi?"** Bu, kesinlikle vuku-

bulmuş olan pek büyük bir olaya dair bir sorudur. Yani **"Rabbi"**nin **"ona mukaddes Tuvâ vadisinde"** seslenişine dair haberi sana ulaştı mı?

Tuvâ, Yüce Allah'ın Musa ile konuşup risâletini lütfettiği, vahyini gönderdiği ve onu seçtiği yerin adıdır. Ona şöyle demişti:

17. "Firavun'a git! Çünkü o pek azmıştır." Yani sen git de ona azgınlığından, şirk ve isyanından vazgeçmesini yumuşak sözlerle ve kaba olmayan ifadelerle bildir. Belki **"öğüt alır yahut korkar"** (Tâ-Hâ, 20/44)

18. Ona **"de ki: 'Sen kendini arındırmak ister misin?'"** Özlü akıl sahiplerinin elde etmek için birbirleriyle yarıştıkları, övülmeye değer güzel bir haslete sahip olmaya ne dersin? Ki bu da nefsini küfür ve azgınlıktan arındırarak iman ve salih amele yönelmektir.

19. "İster misin ki sana Rabbine giden yolu göstereyim?" O'nun nelerden razı olduğunu, nelerin O'nu gazaplandırdığını sana açıklayayım **"da"** dosdoğru yolu öğrenmek suretiyle Allah'tan **"korkasın."**

Ancak Firavun, Mûsâ'nın davetini kabul etmedi.

﴿ فَأَرَىٰهُ ٱلْءَايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ ﴾

20- Musa ona en büyük mucizeyi gösterdi.

21- Fakat o, yalanlayıp isyan etti.

22- Sonra da yüz çevirip (Musa'ya karşı) **çalışmaya koyuldu.**

20. "Musa ona en büyük mucizeyi gösterdi." Yani tür olarak en büyük mucizeyi gösterdi. Bu ifade, bu mucizelerin birden çok olmasına aykırı değildir: **"Bunun üzerine asasını bıraktı, o da hemen aşikar ve kocaman bir yılan oluverdi. Elini** (yakasından sokup geri) **çıkardığında o, bakanlara bembeyaz görünüverdi."** (eş-Şuarâ, 26/32-33)

21-22. "Fakat o" hakkı **"yalanlayıp"** emre **"isyan etti. Sonra da yüz çevirip"** hakka karşı çıkmak ve onunla savaşmak için olanca gücüyle **"çalışmaya koyuldu."**

﴿ فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْءَاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ ﴿٢٥﴾ ﴾

23- Derken (adamlarını) **toplayıp seslendi.**

24- 'Ben, sizin en yüce Rabbinizim!' dedi.

25- Bunun üzerine Allah da onu hem âhiret, hem de dünya azabı ile (ansızın) **yakaladı.**

23-24. "Derken" askerlerini **"toplayıp seslendi."** Onlara, **"'Ben sizin en yüce Rabbinizim.' dedi."** Onlar da ona itaat ettiler. O, onları küçümseyip hafife aldı, onlar da onun bu batıl iddiasını kabul ettiler.

25. "Bunun üzerine Allah da onu hem âhiret, hem de dünya azabı ile yakaladı." Allah, onun uğradığı cezayı, dünya ve âhiret cezasını açıklayan bir delil ve isyandan alıkoyan açık bir uyarı kıldı.

﴿ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ﴾

26- Hiç şüphesiz bunda (Allah'tan) **korkan kimseler için bir ibret vardır.**

26. Çünkü Allah'ın âyetlerinden asıl yararlanan ve ibret alanlar, Allah'tan korkanlardır. O, Firavun'un âkıbetini gördü mü büyüklük taslayıp isyan eden, en yüce ve mutlak egemene karşı savaş açanların dünyada da, âhirette de O'nun tarafından cezalandırılacağını bilir. Allah korkusunun kalbinde yer etmediği kimse ise her türlü delil/mucize gelecek olsa da iman etmez.

﴿ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾ ﴾

27- Sizi yaratmak mı daha zordur, yoksa göğü mü? Onu O, bina etti;

28- Onu yükseltip kusursuz yaptı.

29- Gecesini karanlık yaptı, gündüzünü de aydınlıkla açığa çıkardı.

27-28. Yüce Allah, öldükten sonra dirilişi inkâr edenlere, Allah'ın bedenleri tekrar yaratmasını uzak (ihtimal) görenlere açıkça anlaşılan bir delili göstererek şöyle buyurmaktadır:

Ey insanlar! **"Sizi yaratmak mı daha zordur, yoksa"** pek büyük olan, yaratılışı itibarıyla güçlü ve gözleri kamaştıracak kadar yüce ve yüksek olan **"göğü mü? Onu O"** Allah **"bina etti. Onu yükseltip kusursuz,"** yani yapısını da, şek-

lini de akıllara hayret verecek, zihinleri durduracak şekilde sağlam ve mükemmel **"yaptı."**

29. "Gecesini karanlık yaptı" ve karanlık semânın dört bir yanını kuşatıp yeryüzünü de kararttı.

"Gündüzünü de aydınlıkla açığa çıkardı." Güneşi doğdurmak suretiyle orada pek büyük bir aydınlığı ortaya çıkardı. İnsanlar da din ve dünya maslahatlarını görmek için etrafa yayıldı.

﴿ وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾ وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ ﴾

30- Bundan sonra da yeri yayıp döşedi.

31- Ondan suyunu ve otlağını çıkardı.

32- Dağları da köklü bir şekilde yerleştirdi.

33- (Bütün bunlar) **sizin ve hayvanlarınızın faydası içindir.**

30. "Bundan," gökleri yarattıktan **"sonra da yeri yayıp döşedi."** Onun faydalı zenginliklerini yaratıp düzenledi. Bu faydaları da şu buyruklarıyla açıklamaktadır:

31-33. "Ondan suyunu ve otlağını çıkardı. Dağları da köklü bir şekilde yerleştirdi." Onları yere sabit kıldı. Buna göre âyet-i kerimeden açıkça anlaşıldığı gibi yerin döşenmesi, göklerin yaratılışından sonradır. Bizzat yerin yaratılması ise göklerin yaratılmasından öncedir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"De ki: Siz, yeri iki günde yaratan Allah'ı gerçekten inkâr ediyor ve O'na ortaklar mı koşuyorsunuz? Halbuki O, âlemlerin Rabbidir... Sonra duman halinde bulunan semâya yöneldi de... böylece onları yedi gök olmak üzere iki günde yarattı."** (Fussilet, 41/9-12)

İşte bu kadar muazzam bir büyüklükteki gökleri, göklerdeki aydınlık yıldızları ve gök cisimlerini, üstü toprakla örtülü kesif yeri, orada bulunan mahlukatın zorunlu ihtiyaçlarını ve faydalarına olacak şeyleri yaratan, hiç şüphesiz mükellef varlıkları da ölümden sonra tekrar diriltecektir ve amellerinin karşılıklarını onlara verecektir. Kim bu dünyada iyilik işlerse ona iyilik, yani cennet vardır. Kim de kötülük işlerse artık o, kendinden başkasını kınamasın.

Bundan dolayı Yüce Allah, daha sonra Kıyametin kopuşunu ve arkasından da amellerin karşılığının verileceğini söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴾

34- Fakat o en büyük felaket geldiğinde;

35- O gün insan, (dünyada) **neler yaptığını hatırlayacak;**

36- Cehennem de gören herkese apaçık gösterilecek.

34. Yani o pek büyük Kıyamet ve her türlü felaketin karşısında küçük kalacağı o büyük felaket gelip çattığında baba, evladını; arkadaş, arkadaşını, seven de sevdiğini unutacak...

35. "O gün insan" dünyadayken hayır ve şer türünden **"neler yaptığını hatırlayacak."** İyiliklerinin bir zerre ağırlığı kadar fazla olmasını temenni ederken, kötülükleri bir zerre ağırlığı kadar fazla diye üzülüp kederlenecek. İşte o vakit kâr ve zararın asıl kaynağının dünyada yaptıkları olduğunu anlayacak, dünyadayken -ameller dışında- mevcut bütün bağların kopmuş olduğunu görecek.

36. "Cehennem de gören herkese apaçık gösterilecek." Herkes tarafından görülecek şekilde açık bir yerde aşikar olacaktır. O da içine girecekler için hazırlanmış bir halde onları yakalamak için pusuda bekleyecek ve bunun için de Rabbinin emrini bekliyor olacak.

﴿ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ ﴾

37-38- Haddi aşıp dünya hayatını tercih edene gelince;

39- (Onun için) **varılacak tek yer, hiç şüphesiz cehennemdir.**

37-39. "Haddi aşıp" pek büyük günahlar işleme cür'etini göstererek Allah'ın çizdiği sınırlar çerçevesinde kalmayan, **"dünya hayatını"** âhirete **"tercih edene,"** dünya için çalışan, dünyalığa ve zevklerine dalarak vaktini onlarla geçirip âhireti ve onun için amel etmeyi unutanlara **"gelince** (onun için) **varılacak tek yer, hiç şüphesiz cehennemdir."** Durumu böyle olanların karar kılıp yurt edineceği yer orasıdır.

﴿ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ ﴾

40- Rabbinin huzuruna çıkmaktan korkup da nefsini kötü arzularından alıkoyana gelince;

41- (Onun için) **varılacak tek yer, hiç şüphesiz cennettir.**

40-41. "Rabbinin" huzurunda durup adaletle amellerin karşılığını vereceğini beklemek üzere **"huzuruna çıkmaktan korkup,"** bu korkunun etkisini kalbinde hissedip **"nefsini,"** Allah'a itaati engellemek isteyen **"kötü arzularından alıkoyana"** ve böylelikle hevâsını Allah Rasûlünün getirdiklerine tabi kılan; hayırdan alıkoyan arzulara karşı direnip mücadele eden kimseye **"gelince;** (onun için),**"** bu niteliklere sahip olan kimseler için **"varılacak tek yer,"** her türlü hayır, sevinç ve nimetleri ihtiva eden **"cennettir."**

﴿ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾ ﴾

42- Sana, kıyametin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar.

43- Sen onu nereden bilip de söyleyeceksin?

44- Ona dair nihaî bilgi ancak Rabbine aittir.

45- Sen ancak ondan korkanları uyarırsın.

46- Onlar onu gördükleri gün sanki (dünyada) **ancak bir akşam yahut kuşluk vakti kadar kaldıklarını sanacaklardır.**

42. Yani işi yokuşa süren, öldükten sonra dirilişi yalanlayan kimseler **"sana, kıyametin ne zaman gelip çatacağını,"** ne zaman kopacağını **"soruyorlar."** Yüce Allah da onlara şu buyruğuyla cevap vermektedir:

43. "Sen onu nereden bilip de söyleyeceksin?" Hem onu bu şekilde söz konusu etmenin ve ne zaman geleceğini bilmenin sana faydası ne, onlara faydası ne? Bunun hiçbir sonucu yok! Bundan dolayı kulların Kıyametin kopma vaktini bilmelerinde dinî ve dünyevî herhangi bir maslahatları olmadığından, aksine onların maslahatı bunun onlardan saklı tutulmasında olduğundan dolayı Yüce Allah, ona dair bilgiyi bütün yarattıklardan gizlemiş ve onun bilgisini yalnızca kendine mahsus kılmıştır. Bu nedenle şöyle buyurmaktadır:

44. "Ona dair nihaî bilgi ancak Rabbine aittir." Onun bilgisi nihaî olarak O'na aittir. Nitekim bir âyet-i kerimede de şöyle buyurmaktadır: **"Sana Kıyametin ne zaman gelip çatacağını sorarlar. De ki: Onun bilgisi Rabbimin yanındadır, onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz."** (el-A'râf, 7/187)

45-46. "Sen ancak ondan korkanları uyarırsın." Senin korkutup uyarmaların, ancak Kıyamet'in geleceğinden korkan ve Allah'ın huzuruna çıkmaktan endişe eden kimselere fayda sağlar. İşte bunlar için önemli olan, Kıyamet için hazırlanmak ve o gün için gereken amelleri yapmaktır.

Ona iman etmeyenlere gelince; onlara aldırış edilmez ve onların işi yokuşa sürmelerine önem verilmez. Çünkü onların bu şekilde işi yokuşa sürmelerinin amacı, onu yalanlamaktır ve inattır. Bu duruma varan bir kimsenin de bu gibi sorularına cevap vermek abestir. Bu durumda ancak "ahkemu'l-hakimîn (Hüküm verenlerin en güzeli, en sağlam, en hikmetli hüküm veren Yüce Allah)" bundan tenzih edilir.

Nâziât sûresinin tefsiri -Allah'ın yardımı ve tevfikiyle- burada sona ermektedir.

سورة عبس

ABESE SÛRESİ

-80-

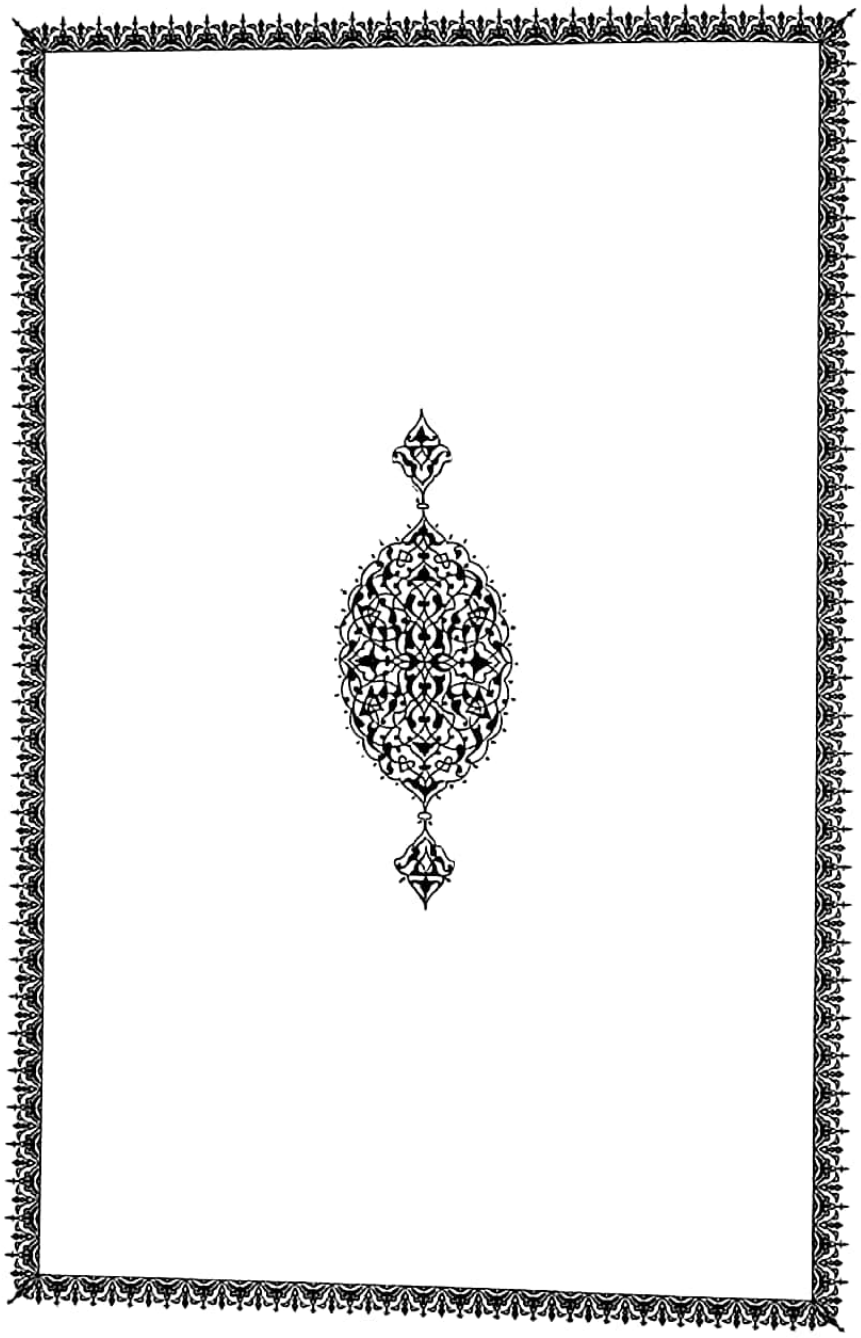

80- ABESE SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 42 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ۝١ أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ۝٢ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ ۝٣ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ ۝٤ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Yüzünü ekşitip çevirdi;

2- Âmâ yanına geldi diye.

3- Ne biliyorsun; belki de o, arınacak?

4- Ya da öğüt alacak da öğüt ona fayda verecek?

1-2. Bu âyet-i kerimelerin nûzül sebebi şudur: Mü'minlerden olup âmâ olan bir kişi, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e soru sormak ve bazı hususları öğrenmek üzere ona gelmişti. O sırada zenginlerden bir adam da gelmişti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de insanların hidâyete ermelerini çokça arzu ediyordu. Bu yüzden zengine yönelip ona kulak verdi, fakir ve âmâ olandan ise yüzünü çevirdi. Ancak bunu o zenginin hidâyet bulması umuduyla ve arınması arzusuyla yapmıştı. Yüce Allah da onu nazik bir şekilde azarlayarak şöyle buyurdu: **"Yüzünü ekşitip"** bedenini **"çevirdi. Âmâ yanına geldi diye."**

3-4. Daha sonra o âmâya yönelmenin faydasını belirterek şöyle buyurdu: **"Ne biliyorsun belki de o"** âmâ **"arınacak,"** bayağı huylardan kurtulacak ve güzel huylarla bezenecek!

"Ya da öğüt alacak da bu öğüt ona fayda verecek!" Kendisine faydalı olacak öğütleri alarak bu öğütlerden yararlanacak!

Bu ise büyük bir faydadır; peygamberlerin gönderilmesindeki, öğüt verenlerin öğütlerindeki ve hatırlatanların hatırlatmalarındaki maksat da budur. O nedenle ihtiyaç duyarak kendiliğinden senin yanına gelen ve sana yönelen kimseye yönelmen daha uygundur ve bu, yerine getirilmesi gereken bir görevdir.

﴿ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ۝٥ فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ۝٦ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ۝٧ وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَىٰ ۝٨ وَهُوَ يَخْشَىٰ ۝٩ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ۝١٠ ﴾

5- (Hidayete) ihtiyaç görmeyen kimseye gelince;

6- Sen ona yöneliyorsun.

7- Halbuki onun (küfründen) **arınmamasının vebali sana ait değildir!**

8- Ama sana koşarak gelen,

9- Üstelik de (Allah'tan) **korkan kimseye gelince;**

10- Sen, onu bırakıp ilgilenmiyorsun.

5-10. Soru sormayan, hayra arzu ve istekli olmadığı için sormaya gerek de görmeyen zengin kimseye yönelmene, bununla birlikte ondan daha önemli olanları terk edip ilgilenmemene gelince böyle bir şey sana yakışmaz.

Çünkü onun arınmamasından dolayı sana bir vebal yoktur. Şayet o arınmazsa, onun yaptığı kötülüklerden dolayı sen hesaba çekilmeyeceksin.

Bu, şu meşhur kaideye delil teşkil etmektedir: "Muhtemel bir iş dolayısıyla gerçekleşeceği bilinen bir iş, muhtemel bir maslahat dolayısıyla da gerçekleşeceği kesin olan bir maslahat terk edilmez."

Ayrıca ilim talep eden, ona ihtiyaç duyan ve buna özellikle gayret gösteren kimseyle başkalarından daha çok ilgilenmek gerekir.

﴿كَلَّآ إِنَّهَا تَذۡكِرَةٞ ۝١١ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ۝١٢﴾

11- Asla (böyle yapma)! **Çünkü o, bir öğüttür.**

12- Artık dileyen onunla öğüt alır.

11. "Hayır! Çünkü o bir öğüttür." Yani gerçek şu ki bu öğüt, Allah'tan gelmiş bir öğüttür. Bununla O'nun kullarına öğüt verilir, Kitabında onların ihtiyaç duydukları şeyleri açıklar ve hakkı batıldan, doğruyu eğriden ayırt eder.

12. Bu, açıklık kazandıktan sonra **"artık dileyen onunla öğüt alır,"** yani gereğince amel eder. Bu da Yüce Allah'ın şu buyruğuna benzemektedir:

"De ki: O, Rabbinizden gelen haktır. Artık dileyen iman etsin, dileyen kâfir olsun." (el-Kehf, 18/29)

Daha sonra Yüce Allah, bu öğüdün konumunu, büyüklüğünü ve şanının yüceliğini belirterek şöyle buyurmaktadır:

﴿فِي صُحُفٖ مُّكَرَّمَةٖ ۝١٣ مَّرۡفُوعَةٖ مُّطَهَّرَةِۭ ۝١٤ بِأَيۡدِي سَفَرَةٖ ۝١٥ كِرَامِۭ بَرَرَةٖ ۝١٦﴾

13-14- Çok değerli, son derece yüksek ve tertemiz sahifelerdedir.

15-16- Çok itaatkâr, pek şerefli kâtip elçilerin elleriyle (yazılmıştır).

13-14. "Çok değerli," değeri ve konumu **"son derece yüksek ve tertemiz"** zararlardan, şeytanların eline geçmekten yahut onların hırsızlık yoluyla çalmalarından uzak **"sahifelerdedir."**

15-16. Kalpleri ve amelleri iyi ve **"çok itaatkâr, pek şerefli,"** hayır ve bereketleri pek çok olan, Allah ile kulları arasında elçilik yapan melekler olan **"katip elçilerin elleriyle** (yazılmıştır)."

Bütün bunlar, Yüce Allah'ın Kitabını korumasının bir neticesidir. Allah, Kitabının Peygamber'e ulaştırılmasında aracılık eden elçileri; şerefli, güçlü ve kötülüklerden uzak olma özelliğine sahip melekler kılmıştır. Şeytanlara ona karşı bir imkân tanımamıştır. İşte bu, Kitaba iman etmeyi ve onu kabul ile karşılamayı gerektirir.

Bununla birlikte insanoğlu küfre sapmakta diretmektedir. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyuruyor:

﴿قُتِلَ ٱلۡإِنسَٰنُ مَآ أَكۡفَرَهُۥ ۝١٧ مِنۡ أَيِّ شَيۡءٍ خَلَقَهُۥ ۝١٨ مِن نُّطۡفَةٍ خَلَقَهُۥ فَقَدَّرَهُۥ ۝١٩ ثُمَّ ٱلسَّبِيلَ يَسَّرَهُۥ ۝٢٠ ثُمَّ أَمَاتَهُۥ فَأَقۡبَرَهُۥ ۝٢١ ثُمَّ إِذَآ شَآءَ أَنشَرَهُۥ ۝٢٢ كَلَّا لَمَّا يَقۡضِ مَآ أَمَرَهُۥ ۝٢٣﴾

17- Kahrolası insan! Ne kadar da nankör!

18- Yaratan onu hangi şeyden yarattı?

19- Bir nutfeden yarattı da onu bir ölçüye göre şekillendirdi.

20- Sonra da yolu ona kolaylaştırdı.

21- Sonra onu öldürüp kabre koydu.

22- Sonra da dilediği zaman onu diriltecek.

23- Asla! O, Yaratanın kendisine emrettiğini yerine getirmemiştir.

17-19. "Kahrolası insan!" Allah'ın nimetlerine karşı **"ne kadar da nankör!"** Hakkı apaçık gördükten sonra hakka karşı ne kadar da inatla direnmektedir! Halbuki onun aslı nedir? O, en zayıf şeyden yaratılmıştır. Allah onu değersiz, hakir

bir sudan yarattı. Sonra onu belli bir ölçüyle şekillendirdi. Sonra onu eli ayağı düzgün bir insan haline getirdi. Sonra da iç ve dış güçlerini sapasağlam yaptı.

20. "Sonra da yolu ona kolaylaştırdı." Dinî ve dünyevî yolları izlemeyi ona kolaylaştırdı. Ona doğru yolu gösterip açıkladı ve o yola iletti. Emir ve yasaklarla da onu sınadı.

21. "Sonra onu öldürüp kabre koydu." Toprağa defnedilmekle ona ihsanda, lütufta bulundu. Onu leşleri yerin üzerinde kalan hayvanlar gibi kılmadı.

22-23. "Sonra da dilediği zaman onu diriltecek." Ölümünden sonra amellerinin karşılığını görmek üzere kabrinden diriltip kaldıracak.

İnsanın bütün işlerini tek başına çekip çeviren ve bu şekilde onu aşamadan aşamaya getiren yalnız Allah'tır. Bunlarda O'na ortak olan hiç kimse yoktur. Bununla birlikte insan, Allah'ın kendisine verdiği emirleri yerine getirmemekte, kendisine farz kıldıklarını edâ etmemektedir. Aksine sürekli kusurlu hareket etmekte ve kendisinden istenenleri yerine getirmek noktasında borçlu bulunmaktadır.

﴿ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا ٱلْمَآءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا ٱلْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَّتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٢﴾ ﴾

24- Öyleyse insan, yediğine bir baksın (nasıl meydana geliyor)!
25- Biz suyu bolca akıtırız.
26- Sonra yeri iyice yararız.
27- Ve orada tahıllar bitiririz,
28- Üzümler ve yoncalar,
29- Zeytinler ve hurmalar,
30- Sık ağaçlı bahçeler,
31- Meyveler ve çayırlar da.
32- (Bütün bunlar) **sizin ve hayvanlarınızın faydası içindir.**

24-25. Daha sonra Yüce Allah, insanı, yiyeceği hususunda pek çok aşamadan tekrar tekrar geçtikten sonra ulaştığı noktaya nasıl geldiği ve Yüce Allah'ın bunları ona nasıl kolaylaştırdığı üzerinde dikkatle düşünmeye çağırmakta ve şöyle buyurmaktadır:

"Öyleyse insan, yediğine bir baksın. Biz suyu bolca akıtırız." Yani yeryüzüne çok miktarda yağmur indiririz.

26-27. "Sonra yeri" bitkiler için **"iyice yararız ve"** lezzetli yiyeceklerden, arzulanan gıdalardan türlü/çeşitli daneler bitiririz. **"orada tahıllar bitiririz."** Bu, değişik türleriyle tüm dane ve tahılları kapsar.

28-29. "Üzümler ve yoncalar, zeytinler ve hurmalar." Faydalarının çokluğu dolayısıyla özellikle bu dördü zikredilmiştir.

30. "Sık ağaçlı," birbirine sarmaş dolaş ağaçları bulunan **"bahçeler."**

31. "Meyveler ve çayırlar da" incir, üzüm, şeftali, elma ve benzerlerini; bir de hayvanların ve davarların yedikleri otları bitirdik. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

32. "(Bütün bunlar) **sizin ve"** size Yüce Allah'ın amade kıldığı, sizin için yaratmış olduğu **"hayvanlarınızın faydası içindir."**

Bu nimetler üzerinde dikkatle düşünen bir kimse, bundan dolayı Rabbine şükretmesi gerektiğini anlar. O'na dönmek, O'na itaate yönelmek ve haberlerini tasdik etmek için olanca gayretini ortaya koyar.

﴿ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ ﴾

33- O kulakları sağır eden (ikinci üfürüş) **geldiği zaman,**
34- O gün kişi (herkesten) **kaçar; kardeşinden,**
35- Annesinden ve babasından,
36- Eşinden ve çocuklarından;
37- O gün onların her birinin derdi başından aşkındır.

33-36. "O kulakları sağır eden (ikinci üfürüş) **geldiği zaman,"** yani dehşetinden dolayı adeta kulakların sağır olacağı ve kalplerin dehşete kapılacağı o Kıyamet çığlığı geldiği vakit...

İnsanlar, görecekleri dehşetli hallerden ve önceden hazırlanmış iyi amellere çokça ihtiyaç duyacaklarından dolayı kişi, kendisi için insanların en değerlileri ve kendisine en çok şefkat duyanları olan **"kardeşinden, annesinden ve babasından, eşinden ve çocuklarından"** kaçacaktır.

37. Çünkü **"O gün onların her birinin derdi başından aşkındır."** Yani o, kendisiyle uğraşacaktır. Kendini kurtarmaya önem verecek ve başka hiçbir şeye

aldırmayacaktır. İşte o vakit insanlar, bahtiyarlar/cennetlikler ve bedbahtlar/cehennemlikler olmak üzere iki kısma ayrılacaktır.

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ ﴾

38- O gün birtakım yüzler vardır apaydınlıktır.

39- Güleç ve neşelidir.

38. Bahtiyarların durumu şudur: **"O gün birtakım yüzler vardır apaydınlıktır."** Sevincin ve aydınlığın okunacağı yüzler vardır. Buna sebep ise kurtulduklarını ve nimetlere mazhar olacaklarını öğrenmiş olmalarıdır.

39. Bunlar **"güleç ve neşelidir."**

﴿ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾ ﴾

40- O gün birtakım yüzler de vardır ki üzerlerini toz toprak kaplamıştır.

41- Bir de onları bir siyahlık bürür.

42- İşte bunlar, kâfirler ve fâcirlerdir.

40-41. "O gün birtakım yüzler de vardır ki üzerlerini toz toprak kaplamıştır" Bunlar da bedbaht olanlardır; **"Bir de onları bir siyahlık bürür."** Bu yüzler, simsiyahtır/kapkaradır. Her türlü hayırdan yana ümidini kesmiş ve helâk olduklarını öğrenmiş olacaklardır.

42. "İşte bunlar," bu niteliklerde olanlar **"kâfirler ve facirlerdir."** Allah'ın nimetlerine nankörlük eden, âyetlerini yalanlayan ve O'nun haram kıldığı şeyleri işleme cü'retini gösterenlerdir.

Yüce Allah'tan af, afiyet ve esenlik dileriz. Şüphesiz ki O, pek cömert ve çok lütufkârdır.

Abese sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

سورة التكوير

TEKVÎR SÛRESİ

-81-

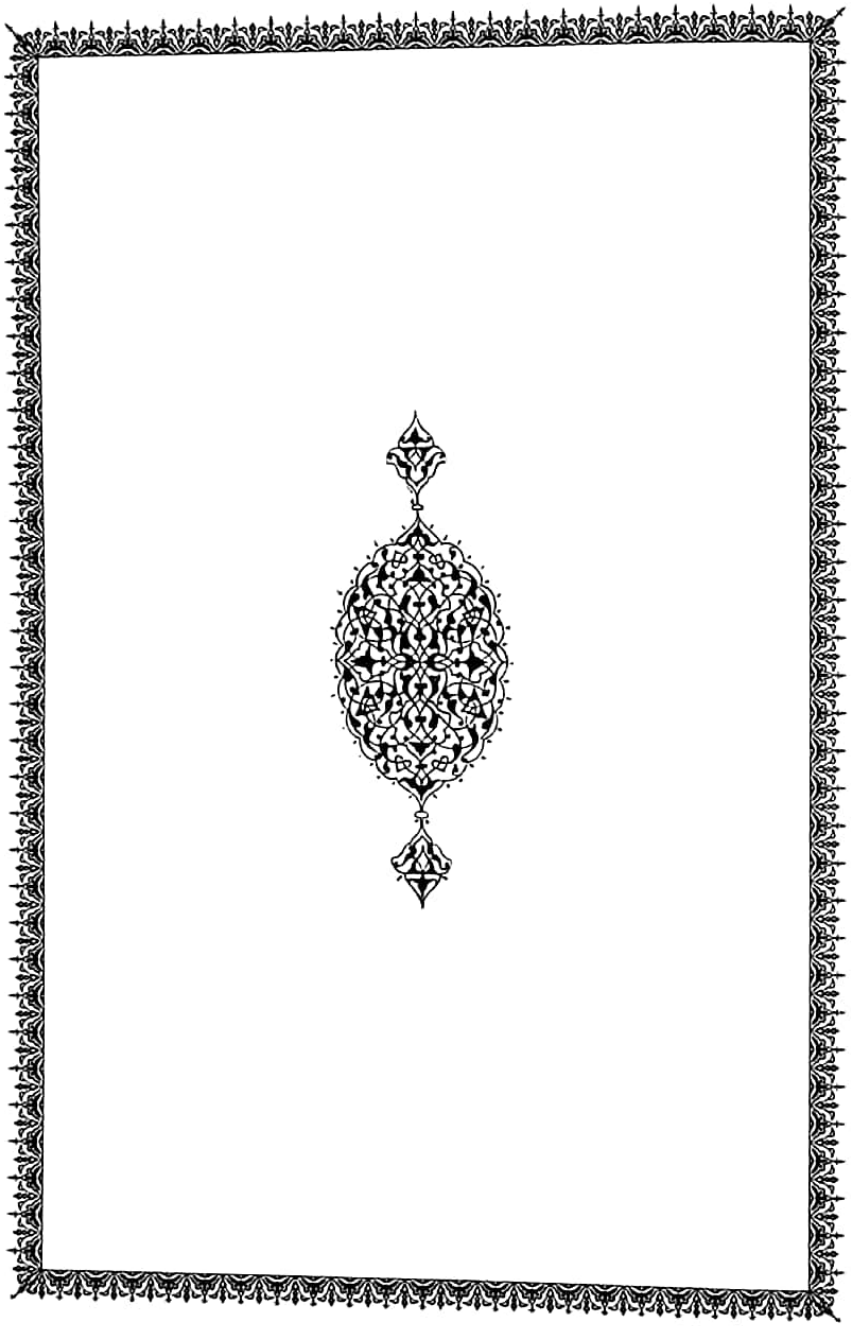

81- TEKVÎR SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 29 âyettir)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۝١ وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتْ ۝٢ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ سُيِّرَتْ ۝٣﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Güneş dürülüp tortop edildiği zaman,

2- Yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman,

3- Dağlar yürütüldüğü zaman,

1. Yani bu dehşet verici haller meydana geldiğinde, insanlar birbirinden ayırt edilecek, herkes âhireti için önden neler gönderdiğini, hayır ve şer türünden neler hazırlamış olduğunu bilmiş olacaktır. Çünkü Kıyamet gününde güneş sarılıp dürülerek tortop edilecek, ayın ışığı söndürülecek ve ikisi de cehenneme atılacaktır.

2. "Yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman," başkalaştığı ve yörüngelerinden çıkıp saçıldığı zaman;

3. "Dağlar yürütüldüğü zaman," önce akıp giden kum tanelerinden oluşmuş kum yığınlarına dönüşür, sonra atılmış yün gibi olur, sonra da saçılmış toz zerreleri haline gelir ve böylece yerlerinden dağılır, kaybolur.

﴿وَإِذَا ٱلْعِشَارُ عُطِّلَتْ ۝٤ وَإِذَا ٱلْوُحُوشُ حُشِرَتْ ۝٥﴾

4- Doğumu yakın/yeni yavrulu develer başıboş bırakıldığı zaman,

5- Vahşi hayvanlar bir araya toplandığı zaman,

4. "Doğumu yakın/yeni yavrulu develer başıboş bırakıldığı zaman," yani o gün insanların başına, hep önem verdikleri, dikkat ve titizlikle baktıkları en değerli mallarını kendilerine unutturacak işler gelir de o malların hiçbiriyle ilgilenmezler. " ٱلْعِشَارُ (meâlde: doğumu yakın/yeni yavrulu)," yavruları arkalarından giden dişi develer demek olup bunlar o dönemde Arapların en değerli mallarıydı. Çok değerli olan her mal bu kabildendir.

5. "Vahşi hayvanlar bir araya toplandığı zaman;" Yüce Allah'ın birinden diğerinin hakkını kısas yoluyla almak, böylece kullarına adaletinin kemâlini göstermek için Kıyamet gününde hayvanlar da toplanacaklardır. Öyle ki boynuzsuz koyunun lehine boynuzlu koyundan kısas alınacak, sonra da onlara "Toprak olun." denilecek.

﴿ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ ﴾

6- Denizler tutuşturulduğu zaman;

7- Nefisler eşleştirildiği zaman;

6. Büyüklüklerine rağmen **"denizler"** alev alev yanan bir ateş haline gelsin diye **"tutuşturulduğu zaman;"**

7. "Nefisler eşleştirildiği," her bir amel sahibi, kendisine benzer ameli bulunanlarla bir araya getirildiği **"zaman,"** İyiler iyilerle, kötüler kötülerle eşleştirilir, mü'minler hurilerle, kâfirler de şeytanlarla eşleştirilip bir araya getirilir.

Bu da Yüce Allah'ın şu buyruklarını andırmaktadır: **"Kâfirler de cehenneme zümre zümre sürülecek."** (ez-Zumer, 39/71); **"Rablerinden korkup sakınanlar da cennete zümre zümre götürülecek."** (ez-Zumer, 39/73); **"Toplayın zulmedenleri ve onlara eş olanları..."** (es-Sâffât, 37/22)

﴿ وَإِذَا ٱلْمَوْءُۥدَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَىِّ ذَنۢبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ ﴾

8-9- Diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna, hangi suçtan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman;

8-9. "Diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna," karanlık cahiliye döneminde fakirlik korkusu dışında bir sebep olmaksızın diri diri toprağa gömülen kız çocuklarına **"hangi suçtan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman;"** Bilindiği gibi onun hiçbir suçu, günahı yoktur; ancak bu ifade, onu öldürene bir azar ve kınama anlamı taşır.

﴿ وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ ﴾

10- Amel defterleri serildiği zaman;

11- Gök sıyrıldığı zaman;

10. Amel edenlerin yaptıkları hayır ve şerleri ihtiva eden **"amel defterleri serildiği"** ve sahiplerine dağıtıldığı **"zaman,"** ki kimisi defterini sağ tarafından, kimisi de sol tarafından yahut arka tarafından alacaktır.

11. "Gök sıyrıldığı," yerinden sökülüp kaldırıldığı **"zaman,"** Bu da Yüce Allah'ın şu buyruklarını andırmaktadır: **"Ve o gün gökyüzü bulutla yarılacak..."** (el-Furkân, 25/25); **"Gökleri kitapların dürülmesi gibi düreceğimiz gün..."** (el-Enbiyâ, 241/104); **"Halbuki Kıyamet günü yeryüzü bütünüyle O'nun avucundadır. Gökler ise O'nun sağ eliyle dürülmüş olacaktır."** (ez-Zümer, 39/67)

﴿ وَإِذَا ٱلْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ٱلْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّآ أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾ ﴾

12- Cehennem alevlendirildiği zaman,

13- Cennet de yaklaştırıldığı zaman,

14- (İşte o zaman) **herkes, ne amel hazırladığını bilmiş olacaktır.**

12. "Cehennem alevlendirildiği," harlandığı ve öncesinde görülmedik bir şekilde daha da alev aldığı **"zaman;"**

13-14. "Cennet de" takvâ sahiplerine **"yaklaştırıldığı zaman; herkes ne amel hazırladığını bilmiş olacaktır."** Yani dünyadayken işlemiş olduğu bütün amellerini bilmiş olacak. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onlar işlediklerini önlerinde hazır bulacaklardır."** (el-Kehf, 18/49)

Kıyamet gününün bu vasıfları dolayısıyla kalpler gerçekten dehşete kapılır. Bundan dolayı sıkıntılar alabildiğine artar, insan iliklerine kadar titrer, korku her yanını kaplar. Bu, olgun akıl sahiplerini o gün için hazırlığa teşvik eder, kınanmasını gerektirecek her hususdan uzak durmalarını sağlar. Bundan dolayı seleften biri şöyle demiştir: "Her kim gözüyle görüncesine Kıyameti yaşamak istiyorsa Tekvir suresi üzerinde dikkatle düşünsün."

﴿ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِى قُوَّةٍ عِندَ ذِى ٱلْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ ﴾

15- Yemin olsun (gündüz) **sinip saklanan,**

16- Akıp (yörüngelerine) **dönen** (yıldızlara/gezegenlere),

17- Karanlığıyla geldiği zaman geceye,

18- Yavaş yavaş aydınlandığı zaman sabaha ki,

19-20- O (Kur'ân)**, çok şerefli, pek güçlü, Arşın sahibinin nezdinde de yüksek mevki sahibi bir elçinin** (getirdiği) **sözdür.**

15-16. Yüce Allah, "el-hunnes/geri dönüp gelenlere" yemin etmektedir. Bunlar, yıldızların doğuya doğru olan normal seyirlerinden geri kalan gök cisimleridir. Onlar da güneş, ay, zühre (venüs), müşteri (jüpiter), zuhal (satürn), utarid (merkür) olmak üzere hareketli yedi gök cismidir. Bu yedi gök cisminin her birinin, hem hareket eden diğer yıldızlara ve sair yörüngelere uygun batı tarafına doğru bir seyirleri, hem de bunun aksine doğu tarafına doğru bir seyirleri olmak üzere iki seyirleri/hareketleri vardır. Bu yedi gök cisminin diğer cisimler arasında böyle hususi bir özelliği vardır.

İşte Yüce Allah, geri kalış, akıp gidiş ve gündüzün gizleniş özelliklerine sahip olan bu varlıklara yemin etmektedir. Bunlarla gezegen olsun olmasın bütün gök cisimlerinin kastedilmiş olma ihtimali de vardır.

17. "Karanlığıyla geldiği zaman geceye," Bu, "dönüp gittiği zaman" diye de açıklanmıştır.

18. "Yavaş yavaş aydınlandığı," yani belirtileri ortaya çıktığı, tamamlanıncaya ve güneş doğuncaya kadar aydınlığı azar azar çoğaldığı **"zaman sabaha."**

19-20. Yüce Allah, bu pek büyük varlıklara yemin etmektedir. Çünkü Kur'ân'ın dayanağı pek güçlüdür, pek üstün değeri vardır ve o, kovulmuş her bir şeytana karşı korunmuştur. Bu bakımdan Allah şöyle buyurmaktadır: **"O, çok şerefli... bir elçinin,"** Cebrail *aleyhisselam*'ın getirdiği **"sözdür."** O, bunu Yüce Allah'ın emriyle indirmiştir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Muhakkak ki bu** (Kur'ân-ı Kerîm) **âlemlerin Rabbinin indirmesidir. Onu Ruhu'l-emin** (Cebrail) **indirdi. Uyarıcılardan olasın diye kalbinin üzerine"** (eş-Şuarâ, 26/192)

Yüce Allah bu elçiyi **"çok şerefli"** olmakla nitelemesinin sebebi, ahlakının çok üstün, övülmeye değer hasletlerinin çok yüce oluşundan dolayıdır. O, meleklerin en faziletlisi, Rabbi nezdinde mevkii en büyük ve en yüksek olandır.

O, Allah'ın, yerine getirmek üzere kendisine verdiği emirlere güç yetirecek şekilde **"pek güçlü"**dür. Lût kavminin yurdunu içindekilerle birlikte alt-üst ederek onları helâk etmesi onun gücünün bir göstergesidir.

"Arş'ın sahibinin yanında yüksek bir mevki sahibi..." Cebrail *aleyhisselam*, Allah'ın nezdinde yakınlaştırılmış bir melektir. Onun pek yüksek bir mevkii vardır. Yüce Allah'ın ona vermiş olduğu özel birtakım mertebelere sahiptir. Onun diğer bütün meleklerin üstünde bir yeri, bir konumu vardır.

﴿ مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ ﴾

21- O, orada kendisine itaat edilen, oldukça güvenilir (bir elçidir).

22- Arkadaşınız (Muhammed) bir deli değildir.

21. "O, orada kendisine itaat edilen..." Yani Cibril *aleyhisselam*'a Mele-i A'lâ'da itaat edilir. Çünkü o, Allah'ın yakınlaştırılmış meleklerinden olup onun verdiği emirler, onlar tarafından yerine getirilir ve onun uygun gördüğü şey itaatle kabul edilir. **"Oldukça güvenilir"**dir. Emrolunduğunu yerine getirir. Ne bir şey ekler, ne bir şey eksiltir. Kendisine çizilen sınırı da aşmaz.

İşte bütün bunlar, Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Allah nezdindeki şerefini ve üstünlüğünü göstermektedir. O, bu Kur'ân'ı bu mükemmel sıfatlara sahip, böyle şerefli bir melekle göndermiştir.

Âdet olduğu üzere krallar da kendileri için değerli olan kimseleri ancak çok önemli işler için ve çok değerli mesajları götürmek üzere gönderirler.

22. Kur'ân'ı getiren elçi meleğin fazileti beyan edildikten sonra üzerine Kur'ân'ın indirildiği ve insanları bu Kur'ân'a davet eden elçinin faziletini söz konusu edilerek şöyle buyrulmaktadır: **"Arkadaşınız"** Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* **"bir deli değildir."** Onun risaletini yalanlayan, hakkında yalanlar uydurarak onun getirdiklerini söndürmeye çalışan düşmanlarının söyledikleri gibi biri değildir. Aksine o, insanlar arasında aklı en mükemmel, görüşü en sağlam, sözü en doğru olandır.

﴿ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ ﴾

23- Andolsun ki o, Cebrail'i apaçık ufukta görmüştür.

24- O, gayb/vahiy konusunda cimrilik eden biri değildir.

23. "Andolsun ki o," yani Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, Cibril *aleyhisselam*'ı gözün görebildiği en yüksek nokta olan **"apaçık ufukta görmüştür."**

24. "O, gayb/vahiy konusunda cimrilik eden biri değildir." Yani o, Allah'ın kendisine vahyettiği şeylerde cimri değildir. Onun herhangi bir kısmını gizlemez. Aksine o, semadakilerin de, yerdekilerin de eminidir. Rabbinin gönderdiklerini apaçık bir şekilde tebliğ etmiştir. Zengine-fakire, yöneticiye-yönetilene, erkeğe-kadına, şehirliye-köylüye... karşı cimrilik ederek hiçbir şeyi gizlemiş değildir.

Bundan dolayı Yüce Allah, onu ümmî ve cahil bir topluma peygamber olarak göndermiştir. Onlar, Rabbâni âlimler ve feraset sahibi bilginler seviyesine gelmeden de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* vefat etmemiştir. Onlar ilimde nihaî noktaya ulaşmışlardır. Hassas bilgileri bulup delillerinden çıkarmada varılacak en son nokta onlarındılar. Onlar hoca, başkaları ise en iyi ihtimalle onların öğrencileri olabilir.

﴿ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾ ﴾

25- O (Kur'ân), **kovulmuş şeytanın sözü değildir.**

25. Yüce Allah, Kitabının üstünlüğünü, Kitabını insanlara ulaştıran iki şerefli elçiyi söz konusu ederek belirtip onlardan da övgüyle söz ettikten sonra Kitabından, doğruluğuna getirilebilecek eleştiri kabilinden her türlü kusur ve eksikliği bertaraf etmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"O, kovulmuş,"** Allah'tan ve O'na yakın olmaktan alabildiğince uzak düşmüş **"şeytanın sözü değildir."**

﴿ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ ﴾

26- O halde nereye gidiyorsunuz?

26. Böyle bir şey nasıl hatırınıza gelebilir? Bunu hatırınıza getirirken akıllarınız nerededir? Çünkü sizler, doğruluğun en üst derecesinde bulunan hakkı, olabildiğince aşağılarda, en bayağı, batılın en aşağı derecesi olan yalan seviyesinde tutuyorsunuz. Bu, gerçekleri tersyüz etmekten başka ne olabilir ki?

﴿ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ ﴾

27- O, ancak âlemler için bir öğüttür.

28- İçinizden dosdoğru yoldan gitmek isteyenler için.

27. "O, ancak âlemler için bir öğüttür." Onunla Rablerini hatırlarlar. Sahip olduğu kemâl sıfatlarını, tenzih edilmesi gereken noksan sıfatlarını, eş ve benzerleri bilirler. Yine onunla emirleri, yasakları ve hikmetleri öğrenirler. Onun vasıtasıyla Yüce Allah, kaderî, şer'î ve cezaî (amellere karşılık verilen) hükümleri bellerler, düşünürler. Özetle onun vasıtasıyla her iki yurdun faydalı olan hususlarını bilip öğrenirler, onunla amel etmek suretiyle de her iki dünyada mutlu olurlar.

28. "İçinizden dosdoğru yoldan gitmek isteyenler için" ki bu da hak batıldan, hidayet sapıklıktan açıkça ortaya çıktıktan sonra olur.

﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾ ﴾

29- Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz (bir şey) **dileyemezsiniz.**

29. O'nun meşîeti geçerlidir, herhangi bir şekilde O'na karşı konulamaz, O'na karşı çıkılamaz.

Bu âyet-i kerime ve benzerlerinde, kaderi inkâr eden Kaderiye ile kaderin insanları zorladığını kabul eden Cebriye fırkalarının görüşlerinin temelleri reddedilmektedir. Nitekim daha önce benzeri bir âyette de buna değinmiştik. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. Yüce Allah'a hamd u senalar olsun.

Tekvîr sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

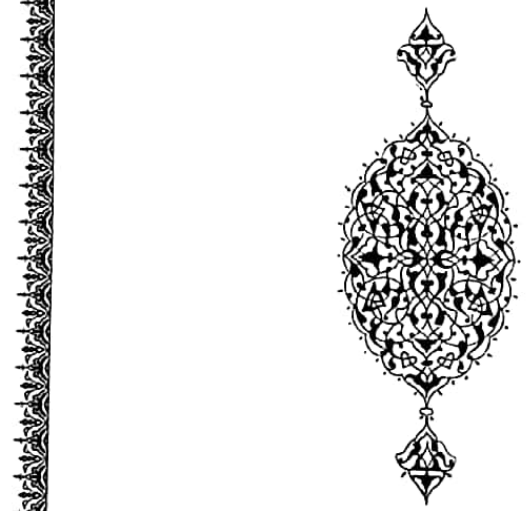

سورة الإنفطار

İNFİTÂR SÛRESİ

-82-

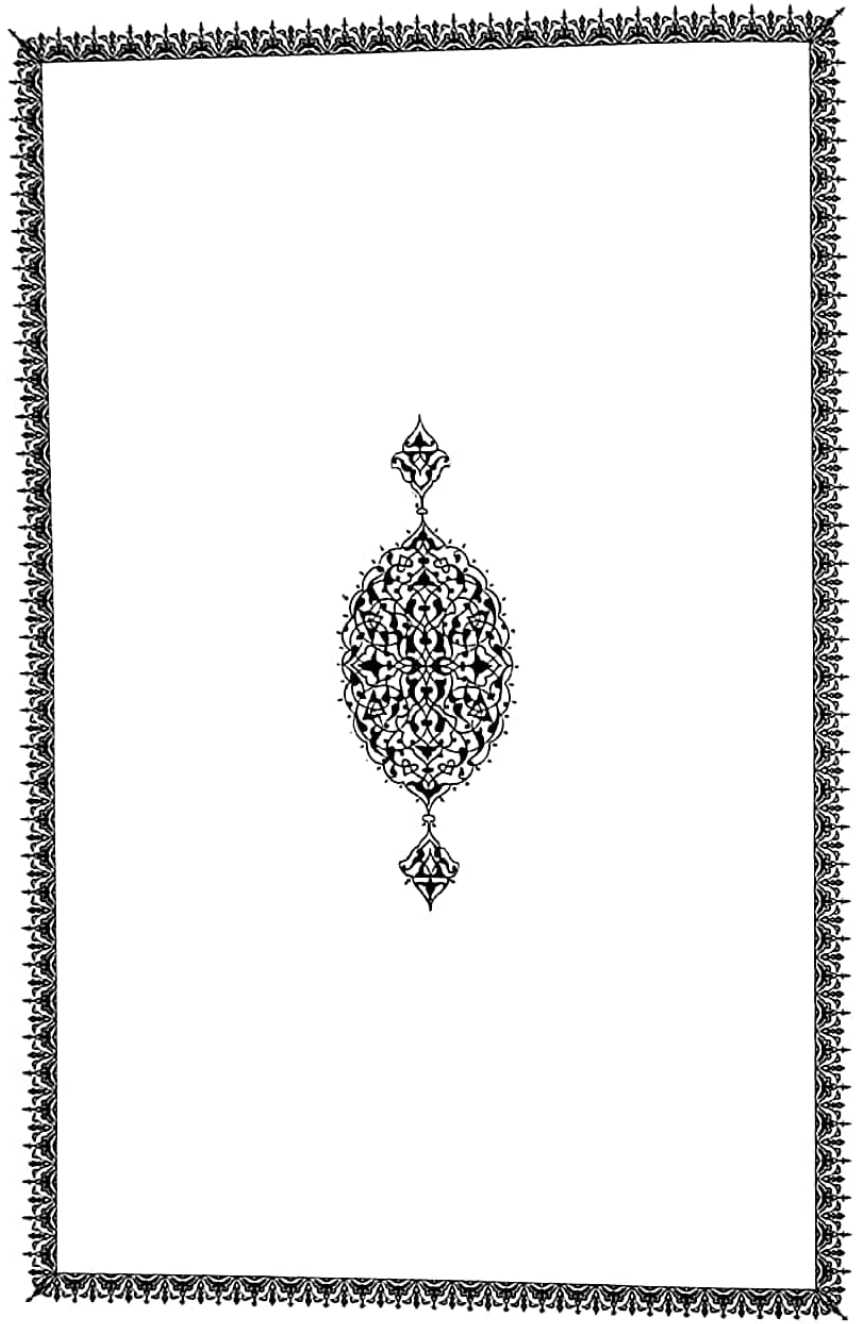

82- İNFİTÂR SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 19 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Gök yarıldığı zaman,

2- Yıldızlar saçıldığı zaman,

3- Denizler taşıp birbirine katıldığı zaman,

4- Kabirlerin altı(ndakiler) **üstüne getirildiği zaman,**

5- Herkes önce yaptığı ve geriye bıraktığı ne varsa hepsini bilmiş olacaktır.

1-3. Yani semâ çatlayıp yarıldığı, yıldızları etrafa dağıldığı, güzellikleri kaybolduğu ve denizler kaynayıp taşarak tek bir deniz haline getirildiği zaman;

4-5. Kabirler, içindeki ölüler dışarı çıkartılmak suretiyle alt-üst edildiği ve Allah'ın huzurunda amellerinin karşılıklarının verilmesi için de hesaplarının görüleceği yere haşredildikleri zaman;

İşte o vakit perde açılacak, gizlilikler ortadan kalkacak, her nefis sahip olduğu kârı ve zararı bilmiş olacaktır.

İşte o vakit, zalim kendi elleriyle yaptıklarını görüp de ebedî bedbahtlığın kaçınılmaz olduğunu ve sonsuz azaptan kurtulmanın imkânsızlığını gördüğünde pişmanlıktan ellerini ısıracaktır.

İşte o vakit salih amel işlemiş olan takvâ sahipleri, pek büyük kurtuluşa mazhar olacak, ebedî nimetlere nail olacak ve cehennem azabından kurtulacaklardır.

﴿ يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾ ﴾

6- Ey insan! O kerim Rabbine karşı seni aldatan nedir?

7- O ki seni yarattı, yaratılışını da düzgün ve birbiriyle uyumlu kıldı.

8- Dilediği bir suretle sana şekil verdi.

6. Yüce Allah, kendisine karşı kusurlu davranan, kendisine isyan etme cür'eti gösteren insana azarla karışık hitap ederek şöyle buyurmaktadır: **"Ey insan! O kerim Rabbine karşı seni aldatan nedir?"** Sen, O'nun haklarını mı hafife alıyorsun, azabını mı küçümsüyorsun, yoksa O'nun, amellerin karşılığını vereceğine imanın mı yok?

7. "O ki seni" en güzel şekilde **"yarattı."** Yoksa seni yaratan O değil mi?

"Yaratılışını da düzgün ve birbiriyle uyumlu kıldı." En güzel şekilde, en hoş görünüşte, dimdik ve son derece uyumlu ölçülerde, her bir azanı yerli yerince yarattı. Bu nimetleri sana ihsan edene karşı nankörlük etmek yahut bunca iyilikleri verenin iyiliklerini inkâr etmek sana yakışır mı? Şüphesiz ki bu, senin cahilliğinden, zulmünden, inadından ve ahmaklığından kaynaklanmaktadır.

8. O, senin suretini bir köpek, eşek veya buna benzer bir hayvan suretinde kılmadığı için Allah'a hamdetmelisin. Zira Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Dilediği bir suretle sana şekil verdi."**

﴿ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ﴿٩﴾ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَاتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ ﴾

9- Asla! Bilakis siz hesabı yalanlıyorsunuz.

10- Halbuki üzerinizde bekçiler,

11- Çok şerefli yazıcılar vardır.

12- Onlar, her yaptığınızı bilirler.

9-12. "Hayır! Bilakis siz hesabı yalanlıyorsunuz." Bunca öğütlere ve hatırlatmalara rağmen hâlâ hesabı, amellerin karşılığının görüleceğini yalanlamaya devam ediyorsunuz. Oysa yaptıklarınızdan dolayı hesaba çekilmeniz kaçınılmazdır. Zaten Yüce Allah, üzerinize şerefli meleklerini görevlendirmiştir, bunlar söylediklerinizi ve yaptıklarınızı yazarlar ve bunları çok iyi bilirler.

Bunun kapsamına hem kalbî fiiller, hem azaların fiilleri girmektedir. O halde size yakışan, bu meleklere saygılı olmaktır.

﴿ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾ ﴾

13- İyi ve itaatkar müminler, hiç şüphesiz nimetler içindedirler.

14- Kötü ve günahkarlar ise hiç şüphesiz cehennemdedirler.

15- Onlar, hesap günü oraya gireceklerdir.

16- Ve bir daha oradan ayrılmayacaklardır.

13. Burada **"İyi ve itaatkar müminler/(الْأَبْرَارَ)"**dan kasıt, Allah'ın haklarını da, kullarının haklarını da yerine getiren, kalbî amellerinde ve azalarının yaptıkları amellerde iyilikten ayrılmayanlardır. Bunların mükâfatı da hem dünya yurdunda, hem berzah/kabir aleminde, hem de ebedilik yurdunda kalbî, ruhî ve bedenî nimetlere nail olmaktır.

14. Allah'ın haklarını ve kullarının haklarını gereği gibi yerine getirmeyerek bu konuda kusurlu davranan **"kötü ve günahkarlar"**a gelince bunların kalpleri de kötüdür, amelleri de kötüdür ve bunlar **"hiç şüphesiz cehennemdedirler."** Hem dünya yurdunda, hem berzah aleminde, hem de ebedilik yurdunda can yakıcı bir azap görürler.

15. "Onlar, hesap günü oraya gireceklerdir." Yani amellerin karşılığının verileceği o günde, en çetin azaba uğratılmak üzere orayı boylayacaklardır.

16. "Ve bir daha oradan ayrılmayacaklardır." Aksine sürekli orada kalacaklar, oradan başka bir yere çıkıp gidemeyeceklerdir.

﴿ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ﴿١٩﴾ ﴾

17- Hesap gününün ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki?

18- Evet; hesap gününün ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki?

19- O gün kimse kimseye en ufak bir fayda sağlama imkanına sahip değildir. O gün emir/hüküm yalnız Allah'ındır.

17-18. "Hesap gününün ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki? Evet; hesap gününün ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki?" Bu ifadelerle zihinleri allak bullak eden o pek çetin günün dehşeti ifade edilmektedir.

19. "O gün kimse kimseye en ufak bir fayda sağlama imkanına sahip değildir." İsterse bu kişi, onun yakın bir akrabası, candan bir sevdiği olsun. Çünkü herkes, kendi nefsiyle uğraşacaktır. Kendi nefsinin kurtuluşundan başka bir şey düşünmeyecektir.

"O gün emir/hüküm yalnız Allah'ındır." Kulları arasında O hüküm verecektir. Mazlumun zalimdeki hakkını alıp sahibine verecektir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

İnfitâr sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة المطففين

MUTAFFİFÎN SÛRESİ

-83-

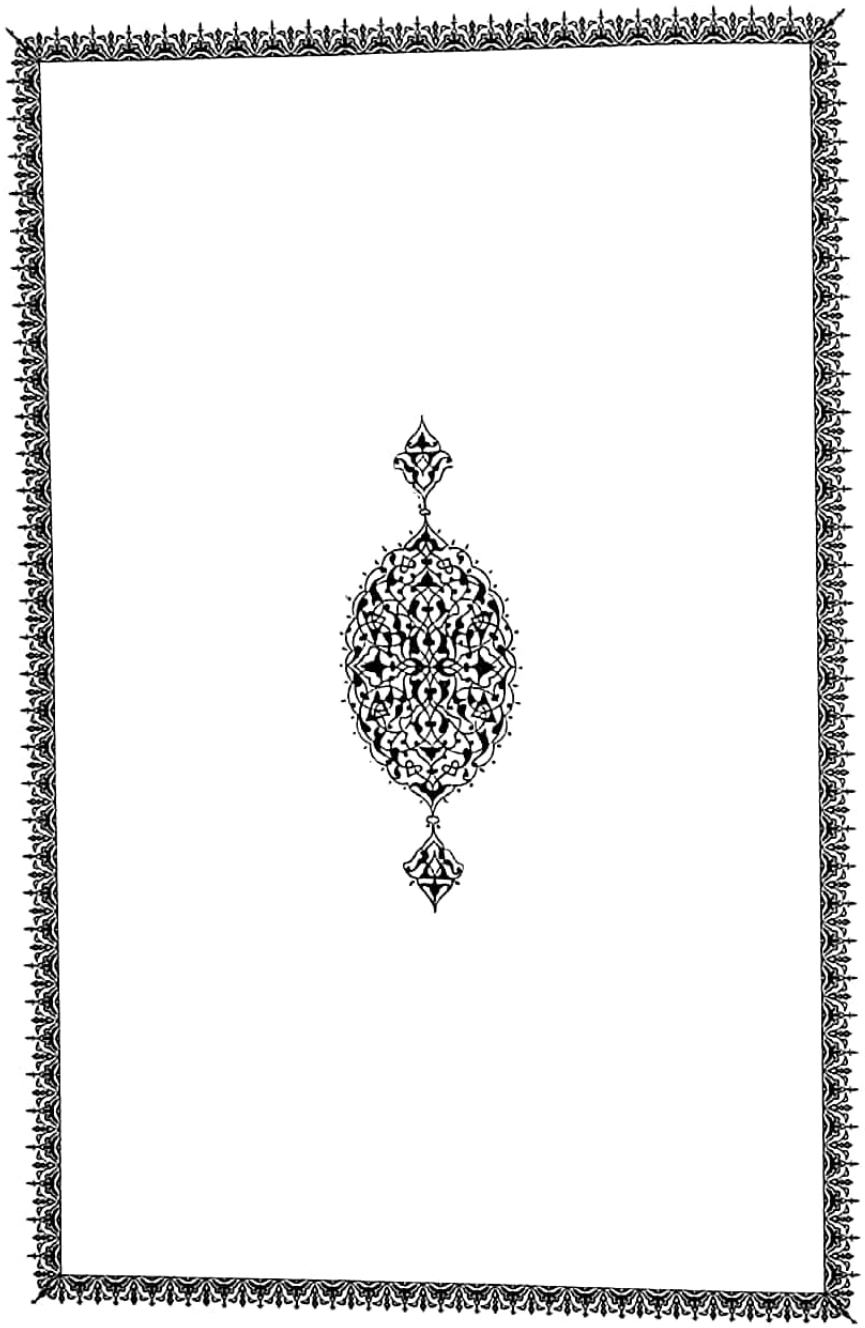

83- MUTAFFİFÎN SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 36 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ۝١ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۝٢ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ۝٣ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Eksik ölçüp tartan (hilekarların) **vay haline!**

2- Onlar ki insanlardan ölçü ile aldıklarında tastamam alırlar.

3- Ama onlara ölçü yahut tartı ile verdiklerinde eksik verirler.

1. "Vay haline!" Azap ve ceza bildiren bir ifadedir. **"Eksik ölçüp tartan** (hilekarların) **vay haline!"** Yüce Allah bu hilekarları şu buyruklarla açıklamaktadır:

2. "Onlar ki insanlardan," onlardaki haklarının karşılığını **"aldıklarında tastamam alırlar."** Eksik almazlar.

3. "Ama onlara," insanlara, onların haklarını **"ölçü yahut tartıyla verdiklerinde"** onlara **"eksik verirler."** Bu da ya eksik ölçüp tartan aletlerle ya ölçü ve tartıyı tam yapmamakla ya da başka bir yolla olur. Bu, insanların mallarını çalmak ve onlara adaletli davranmamaktır.

Bu, insanların mallarını ölçü ve tartıyla eksik verenlere bir tehdit olduğuna göre onların mallarını zorla ve hırsızlık yoluyla alanların böyle bir tehdide maruz kalmaları -eksik ölçüp tartanlara göre- öncelikle söz konusudur.

Âyet-i kerime şunu da göstermektedir: İnsan başkalarındaki hakkını tam aldığı gibi onların haklarını da -mal ve muamelâtta- aynı şekilde eksiksiz/tam vermelidir. Hatta bu buyrukların kapsamına delil getirme ve münazara da girmektedir. Karşılıklı münazara yapıp tartışanlar arasında âdet olduğu üzere her kişi, kendi lehinde olan delillere sıkı sıkıya yapıştığı gibi hasmının lehine olan ve onun bilmediği delilleri de açıklamalıdır. Kendi delillerini tetkik ettiği gibi hasmının delillerini de tetkik edebilmelidir. İşte böyle bir konumda insanın insaflı mı olduğu yoksa fikrine taasupla bağlanan biri mi olduğu, alçakgönüllü mü olduğu yoksa kibirli mi olduğu, akıllı mı olduğu yoksa kıtakıllı mı olduğu ortaya çıkar.

Yüce Allah'tan, her hayra bizleri muvaffak kılmasını dileriz.

﴿ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ ﴾

4- Bu kimseler diriltileceklerini hiç düşünmezler mi?

5- Büyük bir gün için?

6- Ki o gün insanlar, âlemlerin Rabbi huzurunda (hesap için) **duracaklardır.**

4-6. Daha sonra Yüce Allah, eksik ölçüp tartanları tehdit etmekte, onların hallerine/durumlarını sürdürmelerine hayret ederek şöyle buyurmaktadır: **"Bu kimseler diriltileceklerini hiç düşünmezler mi?"** Onları eksik ölçüp tartma hususunda yüreklendiren, âhiret gününe iman etmeyişleridir. Yoksa o güne iman etseydi, Allah'ın huzurunda duracaklarını ve O'nun azın da, çoğun da hesabını kendilerinden soracağını bilseydi, bu işten vazgeçer, bundan tevbe ederdi.

﴿ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾ ﴾

7- Asla (öyle yapmayın)**! Çünkü kötü ve günahkârların kitabı şüphesiz siccîndedir.**

8- "Siccîn"in ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki?

9- O, yazılmış bir kitaptır.

10- O gün yalanlayanların vay haline!

11- Onlar ki hesap gününü yalanlarlar.

7. "Asla (öyle yapmayın)**! Çünkü kötü ve günahkârların kitabı,"** bu, kâfir, münafık ve fasık türleriyle bütün günahkârları kapsar **"şüphesiz Siccîndedir."** Sonra da bunu şu buyruğuyla açıklamaktadır:

8-9. "Siccîn"in ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki? O, yazılmış bir kitaptır." Yani kötü amellerinin kaydedildiği bir Kitaptır.

"Siccîn," dar ve sıkıntılı yer demektir. Siccîn, ileride geleceği üzere iyi ve itaatkarların Kitabının bulunduğu yer olan "illiyyîn"in zıddıdır. Siccîn'in arzın yedinci tabakasının altında kötü ve günahkârların, öldükten sonra diriltilecekleri vakit gidip kalacakları yer olduğu da söylenmiştir.

10-11. "O gün yalanlayanların vay haline!" Daha sonra şu buyruğuyla bunların kim olduğunu açıklamaktadır: **"Onlar ki o hesap gününü yalanlarlar."** Yani Allah'ın insanların amellerinin karşılığını kendilerine vereceği gün olan o ceza (amelerin karşılık) gününü yalanlarlar.

﴿ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ ﴾

12- Halbuki onu haddi aşan ve çok günahkâr kimseden başkası yalanlamaz.

13- Böylesine, âyetlerimiz okunduğunda 'Öncekilerin efsaneleri!' der.

14- Asla (öyle değil)**! Aksine onların işledikleri, kalplerinin üzerini pas gibi sarmıştır.**

15- Hayır! Gerçek şu ki onlar, o gün Rablerinden perdelenmiş olacaklardır.

16- Sonra onlar, hiç şüphesiz cehennemi boylayacaklardır.

17- Sonra da (onlara)**, 'İşte sizin** (dünyadayken) **yalanlamakta olduğunuz şey budur!' denilecektir.**

12. "Halbuki onu" Allah'ın haram sınırlarını çiğneyen, helali aşarak harama dalmak suretiyle **"haddi aşan ve çok günahkâr kimseden başkası yalanlamaz."** İşte böylesinin haddi aşması, kendisini yalanlamaya iter, büyüklenmesi de hakkı reddetmesini gerektirir. Bundan dolayı şöyle buyrulmaktadır:

13. "Böylesine" hakka ve peygamberlerin getirdiklerinin doğruluğuna delil teşkil eden **"âyetlerimiz okunduğunda"** onları yalanlar, onlara karşı inatla durur ve "Bunlar **"Öncekilerin efsaneleri,"** yani daha önce geçmiş olanların akıl almaz sözleri, geçip gitmiş ümmetlerin kıssalarıdır. Bunlar, Allah'tan gelmiş şeyler değildir." **"der"** ve büyüklenerek, inat ederek bunları söyler.

İnsaf edip de maksadı apaçık hakkı görmek olan kimseler ise, hesap gününü yalanlamazlar. Çünkü Yüce Allah'ın hesap gününün gerçekliğine dair ortaya koymuş olduğu delil ve belgeler, onun kesin bir gerçek olduğunu ortaya koy-

maktadır. Öyle ki bu günün varlığı/gerçekliği onlar için gözlerin güneşi görmesi kadar açık bir gerçektir.

14-16. Ama işledikleri kalbini örten, günahları kalbini perdeleyen kimseler böyle değildirler. Bu gibi kimselerin önünde hakkı görmelerini engelleyen perdeler vardır. İşte bundan dolayı onlar Yüce Allah'ı görmekten perdelenmek suretiyle cezalandırılacaklardır. Tıpkı kendileri, Allah'ın âyetlerine karşı kalplerini perdeledikleri gibi.

16-17. Bu, pek büyük cezanın yanı sıra **"onlar, hiç şüphesiz cehennemi boylayacaklardır."** Daha sonra da azarlamak maksadıyla onlara **"'İşte sizin** (dünyadayken) **yalanlamakta olduğunuz şey budur.' denilecektir."** Yüce Allah, onların üç türlü azaplarının olduğundan söz etmektedir: Cehennem azabı, azarlama ve kınama azabı, âlemlerin Rabbini göremeyerek bu nimetten mahrum kalma azabı ki bu da O'nun, onlara gazap etmesi/öfkelenmesi anlamına gelir. Bu azap da onlar için cehennem azabından daha ağırdır.

Bu ayet-i kerimelerin mefhumu, mü'minlerin Kıyamet gününde ve cennette Rablerini göreceklerine, O'na bakmaktan zevk alacaklarına, bu zevkin diğer zevk ve lezzetlerden çok daha büyük olacağına, O'nun hitabıyla sürûr ve neş'eyle dolacaklarına, O'na yakın olmaktan ötürü mutlu olacaklarına delil teşkil etmektedir. Nitekim Yüce Allah, bu hususu Kur'ân-ı Kerîm'in birkaç âyet-i kerimesinde zikretmiş ve bu konuda Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelmiş nakiller de tevâtür derecesine ulaşmıştır.

Yine bu âyet-i kerimelerde günahlardan sakındırma da vardır. Çünkü günahlar, yavaş yavaş kalbi örtüp perdeler, nihâyet kalbin nuru büsbütün söner, basireti ölür. Artık onun için gerçekler tersyüz olur; batılı hak, hakkı batıl görür. Bu ise günahlara verilebilecek en büyük cezadır.

﴿كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ﴾

18- Hayır, şüphesiz iyi ve itaatkarların kitabı "illiyyîn"dedir.

19- "İlliyyîn"in ne olduğunu sen nereden bileceksin ki?

20- O, yazılmış bir kitaptır.

21- Onu mukarreb (melekler) **müşahede ederler.**

18-21. Yüce Allah, kötü ve günahkâr kimselerin kitabının en aşağı ve en dar yerde olacağını belirtikten sonra, iyi ve itaatkar kimselerin kitabının ise en yüce-

celerde, en geniş ve en rahat yerde olacağını müjdeleyerek şöyle buyurmaktadır: İyilerin kitabı **"yazılmış bir kitaptır. Onu mukarreb** (melekler)," yani yakınlaştırılmış olan melâike-i kiram, peygamberlerin, sıddıkların ve şehidlerin ruhları **"müşahede ederler."** Mele-i a'lâ'da da bunların şanını Yüce Allah yüceltir. **"İlliyyîn,"** cennetin en yüksek yerinin adıdır.

﴿إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾﴾

22- Şüphe yok ki o iyi ve itaatkarlar nimetler içindedirler.

23- Tahtlar üzerinden bakarlar.

24- (İçinde bulundukları) **nimetlerin güzelliğini yüzlerinden anlarsın.**

22. Yüce Allah, onların kitaplarını söz konusu ettikten sonra onların pek büyük nimetler içinde bulunduklarını da şöyle zikretmektedir: **"Şüphe yok ki o iyi ve itaatkarlar, nimetler içindedirler."** Nimetler, hem kalbin, hem ruhun, hem de bedenin her türlü nimetini anlatan kapsamlı bir ifadedir.

23. Çok güzel döşemelerle süslü **"tahtlar üzerinden"** hem Allah'ın kendileri için hazırladığı nimetlere hem de kerim olan Rablerinin yüzüne **"bakarlar."**

24. Ey onlara bakan kişi! Sen onların "(içinde bulundukları) **nimetlerin güzelliğini yüzlerinden anlarsın."** Yani o nimetlerin yüzlerine verdiği parlaklığı ve aydınlığı yüzlerinde görürsün. Çünkü ardı arkasına gelen lezzetler, zevkler ve sevindirici hususlar, kişinin yüzüne bir aydınlık, güzellik ve parlaklık kazandırır.

﴿يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾﴾

25- Onlara mühürlü, halis bir şaraptan içirilecek.

26- Ki onun mührü misktir. O halde yarışanlar, işte bunlar için yarışsınlar!

27- Onun karışımı da "Tesnîm"dendir.

28- O da mukarreb (Allah'a yakın) **kulların kendisinden içecekleri bir pınardır.**

25-26. "Onlara mühürlü, halis bir şaraptan içirilecek." Bu, içeceklerin en lezzetlisi ve en güzelidir. Bu şarabın **"mührü, misktir."** Bununla kastedilen şu

olabilir: Bu şaraba, lezzetini azaltacak yahut tadını bozacak herhangi bir şeyin karışmasına karşı o mühürlenmiştir. Bu mühürleme de miskle yapılmıştır.

Şu mana da kastedilmiş olabilir: Onların şarabı içtikleri kabın dibinde kalan tortu, çok hoş kokulu ve değerli misktir. Normalde dünyadaki âdete göre kabın dibindeki tortular dökülür. İşte cennetteki şarabın tortusu böyle güzel olacaktır.

"O halde yarışanlar bunlar için," güzelliğini ve miktarını Allah'tan başka kimsenin bilmediği bu ebedî nimetler için **"yarışsınlar."** Buna ulaştırıcı amelleri yapmada ellerini çabuk tutsunlar. Bu konuda birbirleriyle yarışsınlar. İşte en değerli şeylerin uğrunda feda edileceği, ona kavuşmak için yiğitlerin birbirleriyle yarışmalarını en fazla hak eden güzellik budur.

27-28. "Onun," bu şarabın **"karışımı da 'Tesnîm'dendir. O da mukarreb** (Allah'a yakın) **kulların kendisinden içecekleri bir pınardır."** Bu şaraptan sadece onlar içerler ve bu, kayıtsız ve şartsız olarak cennet içeceklerinin en üstünüdür. O bakımdan bu pınar, insanlar arasında en yüksek konumdakiler olan mukarreblere hastır, yalnız onlara ait olacaktır. Amel defterleri sağlarından verilenlere ise bunun dışındaki diğer lezzetli içeceklerden hazırlanmış karışımlar/kokteyller verilecektir.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ حَٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ ﴾

29- Şüphesiz günahkârlar, iman edenlere gülerlerdi.

30- Yanlarından geçtiklerinde de birbirlerine kaş-göz işareti yapar(ak onları alaya alır)**lardı.**

31- Ailelerinin yanına döndükleri vakit de (yaptıklarından dolayı) **keyif içinde dönerlerdi.**

32- Onları gördüklerinde de 'Bunlar gerçekten sapıtmışlar!' derlerdi.

33- Halbuki onların başına bekçi olarak gönderilmemişlerdi.

29-31. Yüce Allah günahkârların cezasını, iyilik yapanların mükâfatını beyan ettikten ve ikisi arasındaki farkı dile getirdikten sonra günahkârların dünyadayken mü'minlerle alay ettiklerini, onları küçümsediklerini, onlara güldüklerini, yanlarından geçtikleri vakit onları hakir gördüklerini, birbirlerine kaş-göz işaretleri yaparak onlarla alay ettiklerini haber vermektedir. Bununla birlikte onlar pek rahattılar. Korkuyu akıllarından bile geçirmiyorlardı. Aksine sabah veya akşam **"Ailelerinin yanına döndükleri vakit de** (yaptıklarından dolayı) **keyif,"** sevinç ve neşe **"içinde dönerlerdi."**

Bu ise aldanışın en ileri şeklidir. Çünkü onlar, en büyük kötülükleri işlemekle birlikte dünyada kendilerini güven içinde görüyorlardı. Sanki bahtiyar/mutlu kimselerden olduklarına dair kendilerine Allah'tan yazılı bir belge veya bir eman gelmiş gibi davranıyorlardı.

32. Üstelik onlar, kendilerinin hidâyet üzere olduklarına, mü'minlerin ise sapık olduklarına hükmetmişlerdi. Bu hükmü de Allah'a iftira ederek, herhangi bir bilgiye dayalı olmaksızın ve O'nun hakkında olmadık iddialarda bulunma cür'etini göstererek veriyorlardı.

33. Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: **"Halbuki onların başına bekçi olarak gönderilmemişlerdi."** Onlar, mü'minler üzerinde amellerini tespit etmekle yükümlü birer bekçi olarak gönderilmemişlerdi ki, ne diye onların sapık olup olmadıklarıyla bu kadar ilgileniyorlar?!

Aslında onların bu tutumları, sadece işi yokuşa sürmek, inat etmek ve oynayıp eğlenceye dalmaktan ibaretti. Bu yapıp söylediklerinin herhangi bir delili, dayanağı yoktu. Bundan dolayı onların âhiretteki cezaları da dünyada yaptıkları amelleri türünden olacaktır. Şöyle ki;

﴿ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ ﴾

34- İşte bugün de iman edenler, kâfirlere gülerler.

35- Hem de tahtlar üzerinden bakınarak.

36- (Nasıl?) **Kâfirler yapmakta olduklarının cezasını buldular mı?**

34. "İşte bugün," yani Kıyamet günü **"de iman edenler kâfirlere,"** her taraflarını kuşatmış azabın içinde gidip geldiklerini ve uydurdukları ilahların kendilerinden çok uzak olduğunu gördükleri vakit **"gülerler."**

35. Mü'minler, son derece rahat ve huzur içinde, süslü **"tahtlar üzerinden bakınırlar."** Allah'ın kendileri için hazırlamış olduğu nimetlere ve kerim olan Rablerinin yüzüne bakarlar.

36. "(Nasıl?) Kâfirler yapmakta olduklarının cezasını buldular mı?" Yani onlara, işledikleri ameller türünden ceza verildi mi? Nasıl dünyadayken mü'minlere gülüyor, onları sapıklıkla itham ediyorlardıysa âhirette de mü'minler, onları ibretli azab ve ceza içinde gördüklerinde onlara güleceklerdir. Onların bu azapları ise sapıklığın ve azgınlığın bir cezasıdır. Evet, Allah'ın adalet ve hikmetinin bir gereği olarak kâfirler yapmakta olduklarının cezasını bulmuş olacaklardır. Allah, her şeyi en iyi bilendir, hükmüne karşı durulamayan ve hikmeti sonsuz olandır.

Mutaffifîn sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة الإنشقاق

İNŞİKÂK SÛRESİ

-84-

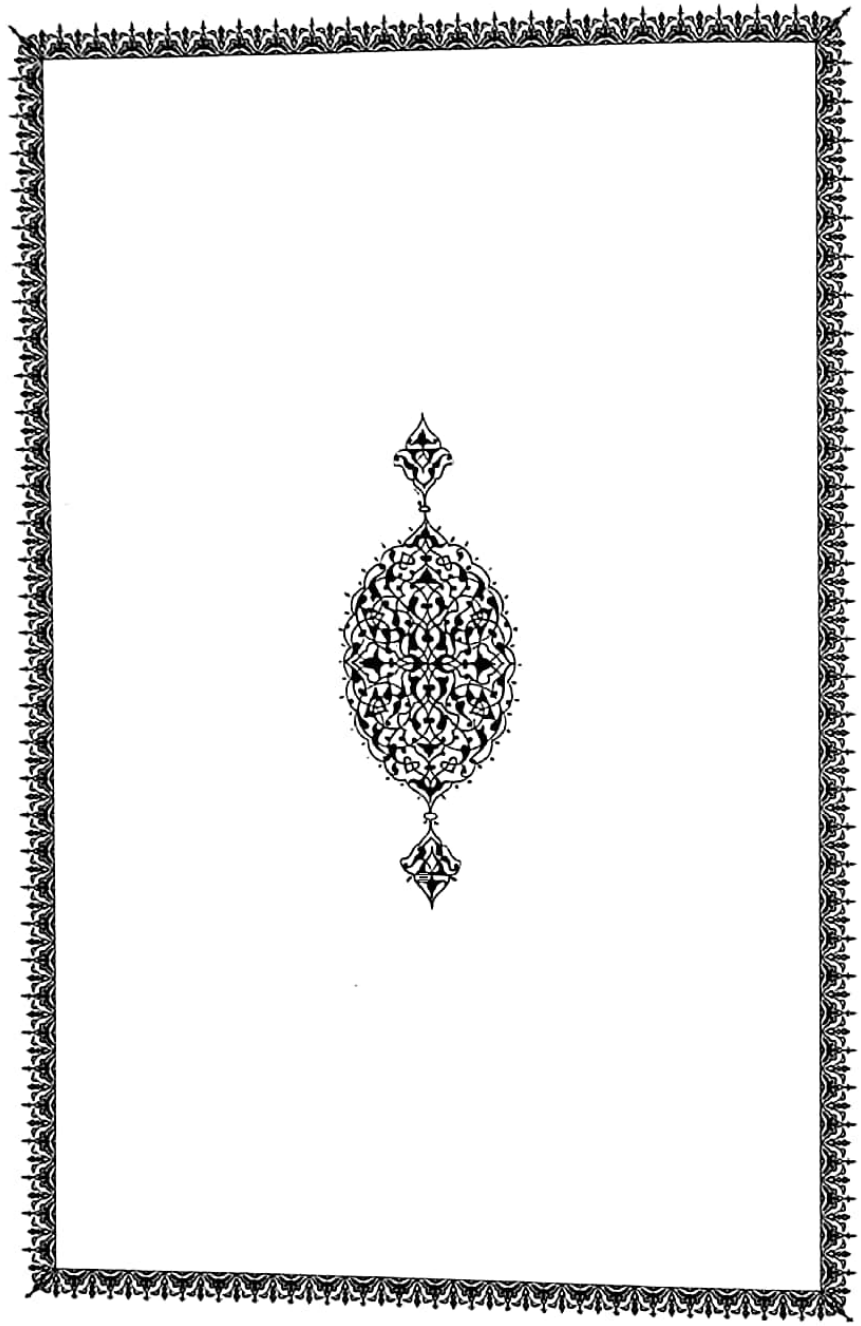

84- İNŞİKÂK SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 25 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Gök yarıldığı;

2- Ve Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman ki, zaten ona lâyık olan da budur.

3- Yeryüzü de serilip dümdüz edildiği;

4- İçinde ne varsa dışarıya atıp boşaldığı;

5- Ve Rabbine boyun eğdiği zaman ki, zaten ona layık olan da budur.

1. Yüce Allah, Kıyamet gününde pek büyük cisimlerde meydana gelecek değişiklikleri açıklayarak şöyle buyurmaktadır:

"Gök yarıldığı" çatlayıp birbirinden ayrıldığı, yıldızların etrafa saçıldığı, güneş ve ayın ışığının söndürüldüğü;

2. "Ve Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman," O'nun emrini dinlediği, hitabına pür dikkat kulak verdiği zaman;

"ki zaten ona layık olan da budur." Ona bu yakışır. Çünkü o, pek büyük ve yüce, emrine karşı gelinmeyen, hükmüne aykırı hareket edilemeyen mutlak egemenin emri altındadır ve O'nun tarafından idare olunmaktadır.

3. "Yeryüzü de serilip dümdüz edildiği," yani sarsıldığı, çalkalandığı, üzerindeki dağlar savrulup üzerinde bulunan bina ve yükseklikler dümdüz edildiği, Allah'ın onu alabildiğine geniş bir hale gelinceye kadar ve insanların çokluğuna rağmen hesap için durduklarında hepsini içine alacak kadar genişlettiği, üzerinde herhangi bir çukur ve tümsek görülmeyecek şekilde dümdüz bir hale getirdiği zaman;

4-5. "İçinde" ölüler ve hazineler türünden **"ne varsa dışarıya atıp"** onlardan sıyrılarak **"boşaldığı"** zaman; çünkü Sûra üfürülecek, ölüler kabirlerinden yerin üzerine çıkacaklar. Yeryüzü, hazinelerini dışarı atacak ve bu hazineler, herkes tarafından görülecek şekilde pek büyük bir dağ gibi ortaya çıkacak, onlar da dünyadayken uğrunda yarışıp durdukları bu şeyler için pişmanlık duyacaklardır.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَٰقِيهِ ۝٦ ﴾

6- Ey insan! Şüphe yok ki sen Rabbine karşı çaba üstüne çaba göstermektesin; sonunda O'na varacaksın.

6. "Ey insan! Şüphe yok ki sen Rabbine karşı çaba üstüne çaba göstermektesin; sonunda" çalışmanın karşılığını almak üzere **"O'na kavuşacaksın."** Yani sen, Allah'a doğru gitmektesin. Ya O'nun emirlerini ya da yasaklarını işlemektesin. Ya hayır işleyerek yahut şer yaparak O'na doğru yaklaşmaktasın. Sonra da Kıyamet günü Allah'ın huzuruna çıkacaksın. O da ya lütfuyla ya da adaletiyle sana muamele edip amellerinin karşılığını verecektir. Eğer mutlu/bahtiyar (cennetlik) bir kimseysen lütfuna kavuşacak, yok eğer bedbaht (cehennemlik) bir kimse isen adaleti gereği ceza göreceksin. İşte bundan dolayı -devamla- amellerin karşılıklarıyla ilgili geniş açıklamaların söz konusu edildiğini görüyoruz:

﴿ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ۝٧ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ۝٨ وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴾

7- Amel defteri sağ tarafından verilecek kimseye gelince;

8- O, kolay bir hesap ile hesaba çekilecek,

9- Ve ailesine sevinç içinde dönecektir.

7-8. "Amel defteri sağ tarafından verilecek kimseye gelince" bunlar, bahtiyar/cennetlik kimselerdir **"o, kolay bir hesap ile hesaba çekilecek."** Bu da amelleri Yüce Allah'a kolay bir şekilde sunulmakla gerçekleşecektir. Yüce Allah, ona günahlarını tek tek söyletecek. Nihâyet kul, artık helâk olacağına kanaat getirdiği anda Yüce Allah, ona şöyle diyecek: *"Dünyadayken ben bunları örtmüştüm. İşte bugün de senin için onları yine örtüyorum."*[20]

9. "Ve" cennette **"ailesine sevinç içinde dönecektir."** Çünkü azaptan kurtulmuş ve mükâfatı elde etmiş olacaktır.

20 Bkz. Buhârî, 6070; Müslim, 2768.

﴿ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ۝١٠ فَسَوْفَ يَدْعُوا۟ ثُبُورًا ۝١١ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ۝١٢ ﴾

10- Kitabı arka tarafından verilecek kimseye gelince;

11- O, ölümü çağıracaktır.

12- Ve alevli bir ateşi boylayacaktır.

10-12. "Kitabı arka tarafından," yani arkasından sol eline **"verilecek kimseye gelince; o"** rezillik ve rüsvaylıktan, Kitabında göreceği dünyadayken işlemiş olup da kendilerinden tevbe etmemiş olduğu amellerinden ötürü **"ölümü çağıracaktır ve alevli bir ateşi boylayacaktır."** Alevli ateş, her bir yandan onu çepeçevre kuşatacak ve ateş azabında evrilip çevirilecektir. Bunun sebebine gelince:

﴿ إِنَّهُۥ كَانَ فِىٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ۝١٣ إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ۝١٤ بَلَىٰٓ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا ۝١٥ ﴾

13- Çünkü o, ailesi arasında neşeliydi.

14- Çünkü o, asla (Rabbine) **dönmeyeceğini sanmıştı.**

15- Hayır! Şüphe yok ki Rabbi onu çok iyi görüyordu.

13. "Çünkü o, ailesi arasında neşeliydi." Öldükten sonra diriliş hatırına bile gelmezdi. Fakat bu, onun bir yanılgısıydı. Rabbinin huzuruna döndürülmeyeceğini ve O'nun huzurunda hesap için durdurulmayacağını sanırdı.

15. "Hayır, şüphe yok ki Rabbi onu çok iyi görüyordu." Rabbinin onu başıboş bırakması, ona emir ve yasaklar buyurmaması, iyiliklerine mükâfat, kötülüklerine de ceza vermemesi hiçbir şekilde uygun düşmezdi.

﴿ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلشَّفَقِ ۝١٦ وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ۝١٧ وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ۝١٨ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴾

16- Yemin ederim alaca karanlığa,

17- Geceye ve onun içinde barındırdıklarına,

18- Dolunay olduğu zaman aya ki;

19- Sizler halden hale geçeceksiniz.

16-17. Yüce Allah, burada gecenin alametlerine yemin etmektedir. Önce gecenin başlangıcı olup güneşten geriye kalan aydınlıkla karışık olan alaca karan-

lığa yemin etmekte, sonra da **"geceye ve onun içinde barındırdıklarına"** yani örttüğü canlılara ve diğerlerine;

18. "Dolunay olduğu zaman" on dördüne ulaşmak suretiyle ışığı dopdolu olduğu zaman -ki bu şekli en güzel ve en yararlı olduğu halidir- **"aya ki;"**

19. Hakkında yemin edilen hususa gelince: **"Sizler"** Ey insanlar! **"halden hale geçeceksiniz."** Yani pek çeşitli aşamalardan, birbirinden farklı hallerden geçeceksiniz.

Nutfeden, bir kan damlasına, ondan bir çiğnemlik ete, oradan da ruhun üfürülmesi aşamasına geçeceksiniz. Bundan sonra bu haldeki cenin, önce bir bebek olarak dünyaya gelir, sonra çocuk olur, sonra temyiz çağına gelir. Sonra mükellef olur, emir ve yasağa muhatap olur. Sonra da ölür. Arkasından diriltilir, amellerinin karşılığı verilir.

İşte kulun geçtiği ve geçeceği bu birbirinden farklı aşamalar, yegane mabudun sadece ve sadece Allah olduğunu, O'nun bir tek olduğunu, hikmet ve rahmeti ile kullarının işlerini çekip çevirdiğini, kulun ise fakir, âciz ve muhtaç olduğunu, aziz ve rahim Allah'ın tedbir ve idaresi altında olduğunu göstermektedir. Ama buna rağmen insanların pek çoğu iman etmemektedir:

﴿ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ ﴾

20- O halde nesi var bunların, niye iman etmiyorlar?

21- Onlara Kur'ân okunduğu zaman secde etmiyorlar!

20-21. "O halde nesi var bunların, niye iman etmiyorlar? Onlara Kur'ân okunduğu zaman secde etmiyorlar!" Niye Kur'ân'a itaat etmiyor, emirlerine ve yasaklarına bağlanmıyorlar?

﴿ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾

22- Aksine inkâr edenler, yalanlıyorlar.

23- Halbuki Allah, onların saklamakta olduklarını pek iyi bilir.

22. "Aksine inkâr edenler yalanlıyorlar." Hakkı apaçık görmelerine rağmen inat ediyorlar. O bakımdan onların iman etmeyişleri, Kur'ân'a itaatle boyun eğmeyişleri garip karşılanmamalıdır. Çünkü inat olsun diye hakkı yalanlayan kimseye yapacak bir şey yoktur.

23. "Halbuki Allah, onların saklamakta olduklarını pek iyi bilir." Gizlice yaptıklarını ve içlerindeki niyetleri bilir. Yüce Allah, onların gizlediklerini de açıklarını da bildiği gibi amellerinin karşılığını da onlara verecek, kötülüklerini de cezalandıracaktır. Bundan dolayı şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾ ﴾

24- O halde sen onlara can yakıcı bir azabı müjdele!

25- Ancak iman edip salih ameller işleyenler müstesnâdır. Onlar için kesintisiz bir mükâfat vardır.

24. "O halde sen onlara can yakıcı bir azabı müjdele!" Müjdeleme (anlamına gelen ve kök anlamları içinde "ten" manası da bulunan "البشارة") işine bu ismin veriliş sebebi, ister sevinç ister kederle ilgili olsun etkilerinin insanın teni üzerinde görülmesinden dolayıdır.

25. İnsanların çoğunun durumu budur; Kur'ân-ı Kerîm'i yalanlarlar ve ona iman etmezler. İnsanlardan bir kesime de Yüce Allah hidâyet vermiştir. Böylece onlar Allah'a iman etmişler, peygamberlerin kendilerine getirdiklerini kabul ederek salih ameller işlemişlerdir. İşte böyleleri için ardı arkası kesilmez bir mükâfat vardır. Bu, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir insanın hatırından bile geçirmediği ebedî bir mükâfattır.

Yüce Allah'a hamd u senâlar olsun.

İnşikâk sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة البروج

BURÛC SÛRESİ

-85-

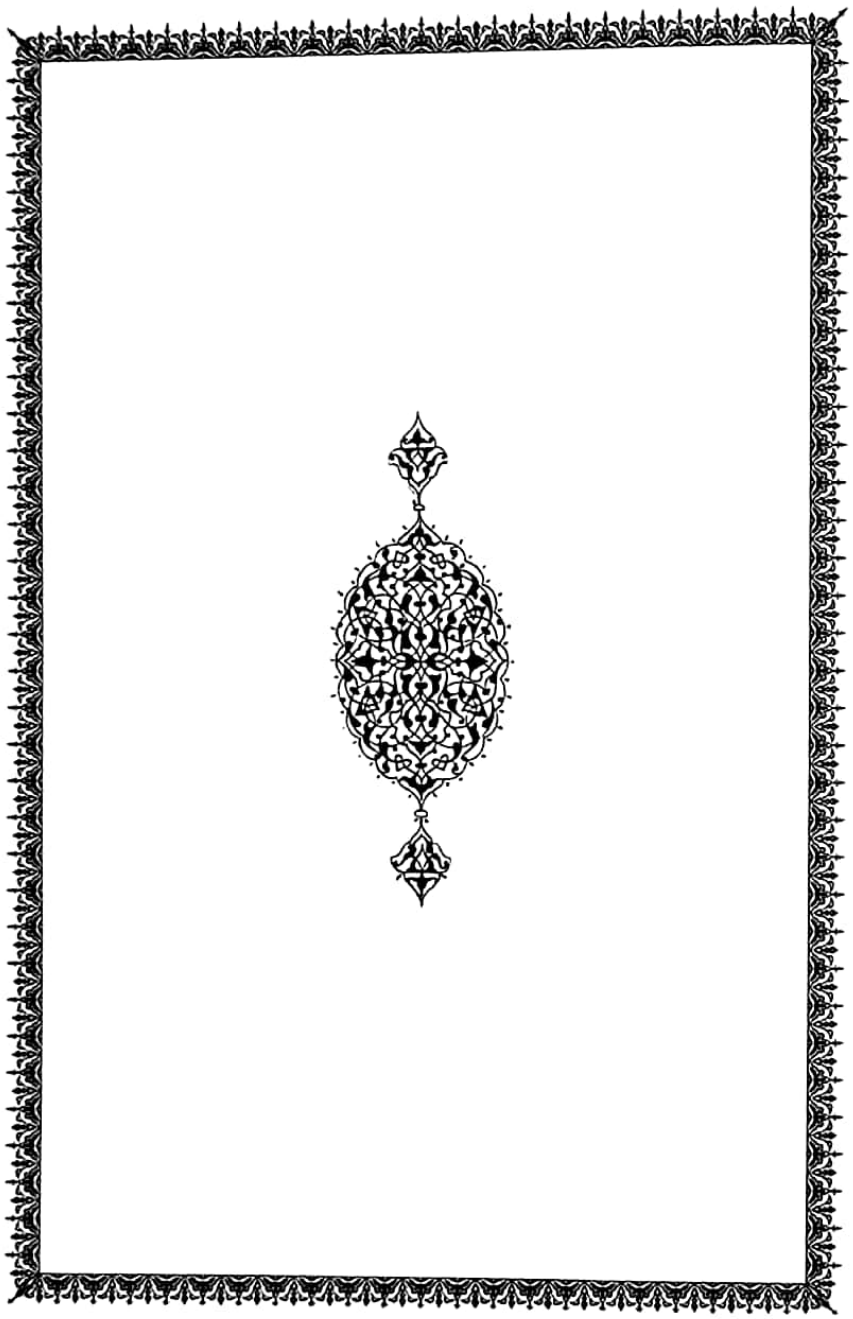

85- BURÛC SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 22 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun burçlara sahip göğe,

2- Va'dedilen güne,

3- Şahitlik edene ve edilene,

1. "Andolsun burçlara," konak yerlerine, yani güneşin, ayın ve yıldızların konaklarını içinde bulunduran **"göğe,"** ki bunlar, en mükemmel düzen içinde ve Yüce Allah'ın kudretine, rahmetine, ilim ve hikmetinin genişliğine delil olacak şekilde var edilmiştir, varlıkları bu şekilde sürüp gitmektedir.

2. "Va'dedilen güne," bu gün Kıyamet günüdür. Allah, mahlukata bu günde onları bir araya getireceğini, ilklerini ve sonlarını, uzaklarını ve yakınlarını toplayıp birbirine katacağını va'detmiştir ki Allah, vaadinden caymaz. Bu günün gelişinde bir değişmenin olması da imkânsızdır.

3. "Şahitlik edene ve edilene." Bu buyruk, bu niteliği taşıyan herkesi kapsar. Yani basiretiyle görene ve görülene, hazır olana ve huzurunda bulunulana, görene ve görülene yemin edilmektedir.

Hakkında yemin edilen şeye gelince, bu yeminin ihtiva ettiği üzere o, Allah'ın göz kamaştırıcı âyetleri, belgeleri, apaçık hikmetleri ve geniş rahmetidir.

Hakkında yemin edilen hususun Yüce Allah'ın şu buyruğunda dile getirildiği de söylenmiştir:

﴿ قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ ﴾

4-5- Kahrolsun içi yakacak dolu ateş hendeklerinin sahipleri!

4-5. Bu, helâk olmaları için onlara yapılmış bir bedduadır. Hendek, yerde kazılarak açılan çukurlar demektir. Bu hendek sahipleri kâfir bir kavim idiler. Yanlarında da iman eden bir toplum vardı. Dinlerine girmeleri için bu mü'minlere çeşitli baskılar uyguladılar. Mü'minler ise bunu kabul etmedi.

Bunun üzerine kâfirler yerde hendekler kazdılar, içinde ateş yaktılar ve etrafında oturdular. Mü'minleri dinlerini değiştirmeye zorlayıp ateşe atmakla tehdit ettiler. İsteklerini kabul edenleri serbest bıraktılar, imanı üzere sabredenleri ise ateşe attılar.

Bu ise Allah'a ve O'nun taraftarları olan mü'minlere karşı yapılan savaşın ve düşmanlığın en ileri derecesidir. Bundan dolayı Yüce Allah, kendisine ve mü'minlere karşı savaş açanları lanetlemiş, onları helâk ve tehdit etmiş ve haklarında şöyle buyurmuştur: **"Kahrolsun içi yakacak dolu ateş hendeklerinin sahipleri!"**

﴿ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ۝٦ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ۝٧ ﴾

6- Hani onlar, o ateşin etrafında oturuyorlar;

7- Ve mü'minlere yaptıklarını seyrediyorlardı.

6-7. Bu, zorbalığın ve katı kalpliliğin en ileri derecesidir. Çünkü onlar, hem Allah'ın âyetlerini inkâr etmiş, onlara karşı inatla direnmiş, hem bu âyetlere bağlı olanlara karşı savaşmış, hem de kalpleri perişan edip parçalayan işkencelere uğratmışlardı. Üstelik onları ateşe atarken bir de yanı başlarında durmuşlardı.

﴿ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَن يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۝٨ ﴾

8- Onlara bu işkenceyi yapmalarının tek sebebi, onların Azîz ve Hamîd olan Allah'a iman etmiş olmaları idi.

8. Bu zorba kâfirlerin mü'minlere bunu yapmalarının tek bir sebebi vardı ki bu, mü'minlerin övülmesini gerektiren ve onun sayesinde mutlu/bahtiyar oldukları bir sebepti; Azîz ve Hamîd olan Allah'a iman etmeleriydi.

Yani her şeye boyun eğdiren, izzet sahibi (Aziz) ve sözlerinde de, fiillerinde de, vasıflarında da övülmeye layık olan (Hamîd) Allah'a iman etmeleriydi.

﴿ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝٩ ﴾

9- O Allah ki göklerin ve yerin hükümranlığı yalnız O'nundur. Allah, her şeye şahittir.

9. "O Allah ki göklerin ve yerin hükümranlığı," yaratılma ve kulluk itibarıyla **"yalnız O'nundur."** Bunlarda dilediği gibi tasarruf eder. **"Allah her şeye şahittir."** Her şeyi bilir, işitir ve görür.

Allah'a karşı karşı koyan kimseler, pek güçlü ve kudret sahibi olanın kendilerini azapla ansızın yakalamasından korkmadılar mı? Yahut onlar, herkesin Allah'ın mülkü olduğunu ve mutlak egemenin izni olmaksızın hiçbir kimsenin bir başkası üzerinde en ufak bir otoriteye sahip olmadığını bilmiyorlar mıydı? Yoksa bunlar Allah'ın, bilgisiyle amellerini çepeçevre kuşatmış olduğunu ve amelleri dolayısıyla kendilerini cezalandıracağını bilmiyorlar mıydı?

Hayır, gerçek şu ki kâfirler, aldanış içindedirler. Cahil kimseler ise doğru yolu bilmeyen, şaşkın ve kör kimselerdir.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴾

10- Mü'min erkeklerle mü'min kadınlara işkence edip sonra da tevbe etmeyenler var ya; onlar için cehennem azabı vardır ve yine onlar için yakıcı bir azap vardır.

10. Daha sonra Yüce Allah, böylelerini tehdit etmekte ve tevbe etmelerini teklif ederek şöyle buyurmaktadır: **"Mü'min erkeklerle mü'min kadınlara işkence edip sonra da tevbe etmeyenler var ya; onlar için cehennem azabı vardır ve yine onlar için yakıcı bir azap vardır."** Yani oldukça çetin ve yakıcı bir azap onları beklemektedir.

Hasan-ı Basrî *-Allah'ın rahmeti üzerine olsun-* şöyle der:

"Şu kereme ve cömertliğe bakın: Onlar, O'nun gerçek dostlarını ve kendisine itaat edenleri öldürdükleri halde O, onları tevbe etmeye çağırıyor."

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْكَبِيرُ ﴾

11- İman edip salih ameller işleyenlere gelince, onlar için de altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş da budur.

11. Yüce Allah, zalimlerin cezasını beyan ettikten sonra mü'minlerin mükâfatını söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: Kalpleriyle **"iman edip"** azalarıyla **"salih ameller işleyenlere gelince, onlar için de altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte"** Allah'ın rızasını, lütuf ve ihsan yurdunu elde etmek suretiyle ulaşılan **"büyük kurtuluş da budur."**

﴿ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو ٱلْعَرْشِ ٱلْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ ﴾

12- Şüphesiz Rabbinin (azabıyla) **yakalayışı pek çetindir.**

13- (Varlıkları) **ilkin var eden de, diriltecek olan da yalnız O'dur.**

14- O, çok bağışlayıcıdır, pek sevendir/sevilendir.

15- Arş'ın sahibidir, Mecîd'dir.

16- Dilediği her şeyi yapandır.

12. "Şüphesiz Rabbinin (azabıyla) **yakalayışı pek çetindir."** Büyük suçlar ve günahlar işleyen kimselere yönelik cezası, çok güçlü ve pek çetindir. O, zalimleri gözetlemektedir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Rabbin, zulüm yapan ülkeleri yakaladığında işte böyle yakalar. Şüphesiz O'nun yakalayışı çok can yakıcı, pek şiddetlidir."** (Hûd, 11/102)

13. "(Varlıkları) **ilkin var eden de, diriltecek olan da yalnız O'dur."** Yaratmayı ilkin başlatan ve yine tekrarlayacak olan yalnız O'dur. Bu hususta O'na ortak hiçbir kimse yoktur.

14. "O, çok bağışlayıcıdır." Tevbe edenlerin bütün günahlarını bağışlar, istiğfar edip kendisine yönelen kimselerin hatalarını affeder.

"Pek sevendir/sevilendir (el-Vedûd)." Onu sevenler hiçbir şekilde benzeri görülmedik bir sevgiyle O'nu severler. Celal ve cemal sıfatlarında, fiillerinde hiçbir şey O'na benzemediği gibi buna bağlı olarak has kullarının kalbinde yer

etmiş bulunan sevgisi de hiçbir sevgiye benzemez. Bundan dolayı O'nu sevmek, kulluğun temelidir. Bu muhabbet, bütün sevgilerin önüne geçen, hepsini geride bırakan bir muhabbettir. Eğer bu sevginin dışındaki sevgiler, ona tabi olmazsa o sevgi, onu yüreklerinde taşıyanlar için azap olur.

Diğer taraftan Yüce Allah da kendisini sevenleri pek sevendir. Nitekim şöyle buyurmaktadır: **"O, onları sever, onlar da O'nu severler..."** (el-Mâide, 5/54)

Bu sevgi (meveddet), saf ve katıksız sevgi demektir. Yüce Allah'ın "pek seven/sevilen (el-Vedûd)" ismini, çok bağışlayan demek olan "el-Ğafûr" ismiyle birlikte zikretmesinde çok ince bir mana vardır. Zira bu, günah işleyen kimselerin tevbe edip Allah'a dönmeleri halinde O'nun, onların günahlarını bağışlayacağını ve onları seveceğini göstermektedir.

Dolayısıyla -bazı yanlış görüş sahiplerinin dediği gibi- günahkarların günahları bağışlansa bile Allah tarafından sevilmeyeceklerini söylemek mümkün değildir.

Aksine üzerinde yiyeceği, içeceği ve işine yarayan eşyası bulunan devesini helâk olunacak bir çölde kaybedip de ondan ümit kesen ve bir ağacın gölgesine çekilerek ölümü bekleyen kimsenin; bu haldeyken devesini başının ucunda bulup da onu yularından tutması bu kimseyi ne kadar sevindirirse Yüce Allah'ın, kulunun tevbe etmesinden dolayı sevinmesi, işte bu kişinin devesini bulması dolayısıyla duyduğu sevinçten çok daha büyüktür.[21] Bu ise düşünülebilecek en büyük sevinçtir.

Hamd, sena ve saf sevgi, yalnız Allah'adır. O'nun iyilikleri ne kadar büyük, hayırları ne kadar çok, ihsanı ne kadar bol, lütufları ne kadar geniştir!

15. "Arş'ın sahibidir, Mecid'dir." O, pek büyük ve yüce Arş'ın sahibidir. Bu Arş öyle büyüktür ki gökleri ve Kürsî'yi içine alacak kadar geniştir. Bütün bunların Arş'a nispetle genişlikleri, geniş bir çöle atılmış bir halkanın, çölün geri kalanına olan nispeti gibidir.[22]

Yüce Allah'ın özellikle Arş'ı söz konusu etmesi, azametinden dolayıdır. Ayrıca yaratılmışlar içinde O'na en özel şekilde yakın olanlarından biri olduğundan ötürüdür.

21 Buhârî, Deavât 3; Müslim, Tevbe 1-8; Tirmizî, Kıyâme 49, Deavât 9.

22 Bkz. el-Beyhaki, *el-Esma ve's-Sıfat*, 85.

Bu açıklama "Mecîd" kelimesinin son harfinin esreli olarak okunup da Arş'a sıfat olması şeklindeki kıraate göredir. (O takdirde bu âyetin meali şöyle olur: "Mecid olan Arş'ın sahibidir.")

"Mecîd" kelimesinin son harfinin ötreli okunması halinde o, Allah'ın sıfatı olur. Buna göre Mecîd, sıfatları pek geniş, kapsamlı ve azametli olan demektir.

16. "Dilediği her şeyi yapandır." Yani O, ne dilerse onu yapar. Bir şeyi murat etti mi ona "Ol" der, o da derhal oluverir. Allah'tan başka dilediğini yapan hiç kimse yoktur. Çünkü bütün mahlukat bir işi diledi mi o isteğin gerçekleşmesi için ona yardımcı olacak hususlar gerektiği gibi ona engel olacak şeyler de mutlaka bulunur.

Yüce Allah'ın ise ne iradesini gerçekleştirmek için yardımcıya ihtiyacı vardır, ne de dilediğini yerine getirmesine engel olacak bir şey!

﴿ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَٱللَّهُ مِن وَرَآئِهِم مُّحِيطٌۢ ﴿٢٠﴾ ﴾

17- Orduların haberi sana geldi mi?

18- Firavun'un ve Semûd'un.

19- Doğrusu kâfirler yalanlamaktadırlar.

20- Ama Allah, onları arkalarından çepeçevre kuşatmıştır.

17-18. Daha sonra Yüce Allah, peygamberlerinin getirdiklerinin doğruluğuna delil olan birtakım fiillerini söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"Orduların haberi sana geldi mi? Firavun'un ve Semûd'un."** Bunlar peygamberleri nasıl yalanladılar ve Allah da onları nasıl helâk etti?

19. "Doğrusu kâfirler yalanlamaktadırlar." Yalanlamayı ve inadı sürdürüp durmaktadırlar. Âyetlerin/belgelerin onlara bir faydası olmuyor. Öğütler de onlara hiçbir fayda sağlamıyor.

20. "Ama Allah, onları arkalarından çepeçevre kuşatmıştır." İlmiyle, kudretiyle onları çepeçevre kuşatmıştır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Çünkü Rabbin gözetlemektedir."** (el-Fecr, 89/14)

Bu buyruklar kâfirlere, avucunda ve idaresi altında bulundukları Allah'tan yana karşı karşıya kalabilecekleri cezaya dair ağır bir tehdittir.

﴿ بَلْ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِى لَوْحٍ مَّحْفُوظٍۭ ﴿٢٢﴾ ﴾

21- Doğrusu o, çok şerefli bir Kur'ân'dır.

22- Levh-i Mahfûzdadır.

21. "Doğrusu o, çok şerefli bir Kur'ân'dır." Manaları geniş kapsamlı, pek yüce, hayırları ve ihtiva ettiği ilmi pek çoktur.

22. "Levh-i Mahfûzdadır." Değişikliğe uğratılmaktan, bir şey katılmaktan, bir şeyi eksiltilmekten yana korunmuştur. Şeytanlara karşı da muhafaza altındadır.

Bu, Yüce Allah'ın, içinde her şeyi kaydetmiş olduğu Levh-i Mahfûzdur.

İşte bu da Kur'ân-ı Kerîm'in azametine, onun pek geniş manalarına ve Allah nezdindeki değerinin yüksekliğine delildir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Burûc sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd, yalnız Allah'adır.

سورة الطارق

TÂRIK SÛRESİ

-86-

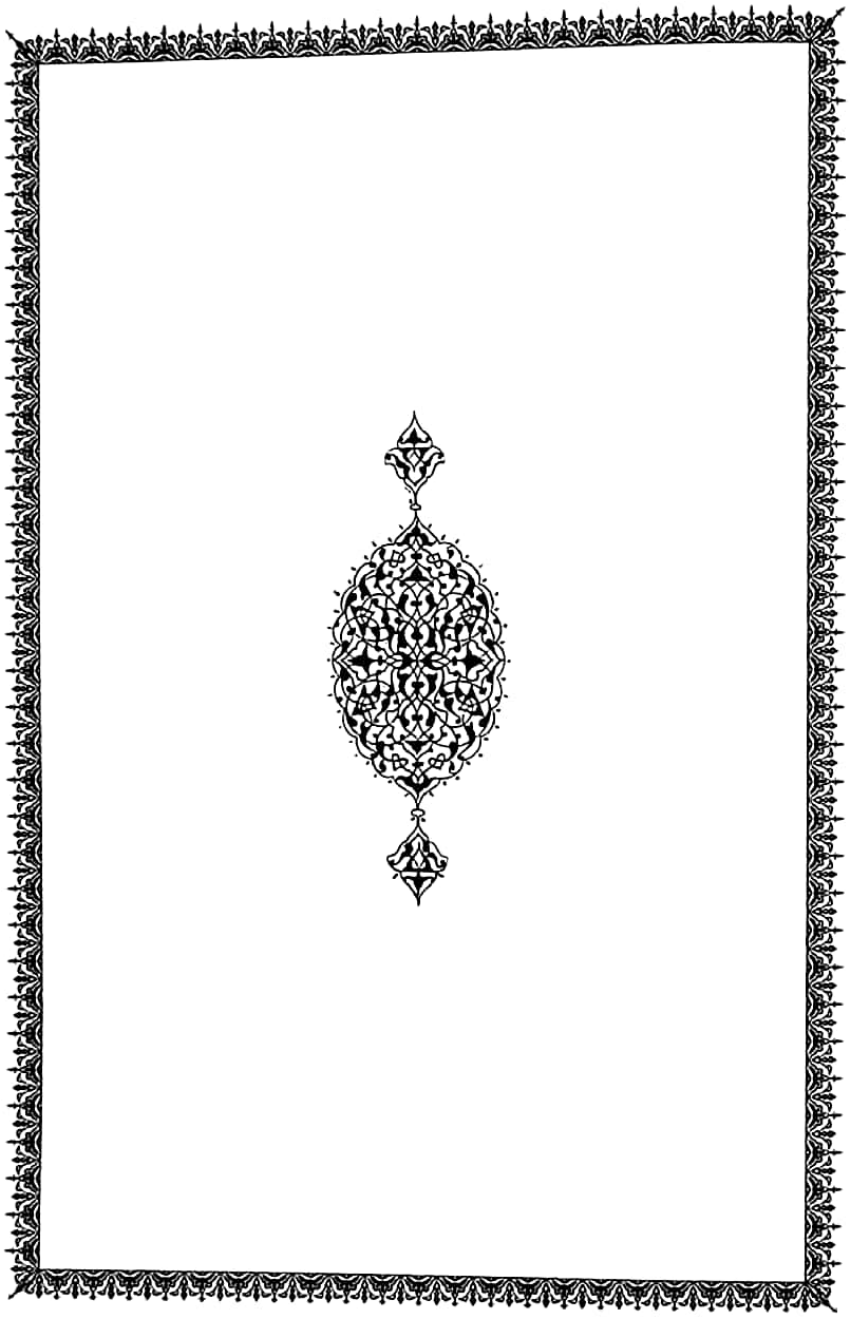

86- TÂRIK SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 17 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ﴿٢﴾ النَّجْمُ الثَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِن كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun göğe ve Târık'a.

2- Târık'ın ne olduğunu sen nereden bileceksin ki?

3- O, (ışığı karanlığı) **delip geçen yıldızdır.**

4- Üzerinde bir gözcü (meleğin) **bulunmadığı hiçbir kimse yoktur.**

1-3. Yüce Allah, **"Andolsun göğe ve Târık'a"** buyurduktan sonra Târık'ı, **"O, delip geçen yıldızdır."** diye açıklamaktadır. Yani o, ışığı gökleri delip geçen ve yeryüzünde görününceye kadar bunu sürdüren parlak bir yıldızdır.

Doğrusu bunun, delip geçici özelliğe sahip bütün yıldızları kapsayan bir cins/tür ismi olduğudur.

Bunun yedi semayı delip geçen ve oradan yere ulaşarak görülen Zuhal/Satürn gezegeni olduğu da söylenmiştir.

Buna Târık denilmesi, geceleyin ortaya çıkmasından dolayıdır.

4. Hakkında yemin olunan şey ise şudur: **"Üzerinde bir gözcü** (meleğin) **bulunmadığı hiçbir kimse yoktur."**

Bu gözcü, o kişinin iyi ve kötü amellerini kaydeder ve herkes de kaydedilen amellerinin karşılığını görür.

﴿ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِن مَّاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِن بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾ ﴾

5- O halde insan neyden yaratılmış olduğuna bir baksın!

6- O, hızla atılan bir sudan yaratılmıştır.

7- O su, (erkeğin) **beli ile** (kadının) **göğüs kemikleri arasından çıkar.**

5-7. "O halde insan neyden yaratılmış olduğuna bir baksın!" Yaratılışını ve ilk var edilişini düşünsün. Çünkü **"o, hızla atılan bir sudan,"** yani meniden **"yaratılmıştır. O su,** (erkeğin) **beli ile** (kadının) **göğüs kemikleri arasından çıkar."** Bunun erkeğin beliyle kadının göğüs kemikleri olma ihtimali vardır.

Atılıp dökülen meniden kastedilenin sadece erkeğin menisi olma ihtimali de vardır. Onun çıkıp ayrıldığı yer ise onun beli ile göğüs kemikleri arasıdır. Bu mananın daha uygun olma ihtimali vardır. Çünkü bu, somut olarak döküldüğü bilinen o **"hızla atılan su"**yun sıfatı olarak zikredilmiştir ki bu da erkeğin menisidir. Aynı şekilde **"göğüs kemikleri"** anlamındaki "الترائب" kelimesi de erkekler için kullanılır. Eğer burada kadın kastedilmiş olsaydı farklı bir ifade kullanılması gerekirdi. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ۝٨ يَوْمَ تُبْلَى ٱلسَّرَآئِرُ ۝٩ فَمَا لَهُۥ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ۝١٠ ﴾

8- Şüphesiz O, onu tekrar yaratmaya elbette kadirdir.

9- O gün gizlilikler açığa çıkartılacaktır.

10- Onun ne bir gücü ne de bir yardımcısı olacaktır.

8. İnsanı hızla atılan bir sudan yaratan ve bu suyu o zorlu yerden çıkartan, âhirette öldükten sonra diriliş, amellerinin görülmesi ve karşılıklarının verilmesi için tekrar yaratmaya kadirdir.

Bu ayetin şu anlama geldiği de söylenmiştir: Yüce Allah, belden atılıp dökülen bu suyu oraya geri döndürmeye kadirdir. Bu anlam lafzen doğru olmakla birlikte âyet-i kerimede kastedilen mana bu değildir. Bundan dolayıdır ki daha sonra şöyle buyrulmaktadır:

9. "O gün gizlilikler açığa çıkartılacaktır." Yani kalplerdeki gizlilikler sınanır, kalplerde bulunan hayır ve şer, yüzlerde açıkça görülür. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"O gün kimi yüzler ağaracaktır, kimi yüzler de kararacaktır."** (Âl-i İmran, 3/106)

Dünyada pek çok şey gizlenip saklanabilir ve insanlar tarafından açıkça görülmeyebilir. Ama Kıyamet gününde iyilerin iyilikleri, günahkârların günahları ortaya çıkacak ve her şey açıkça görülecektir.

10. "Onun ne bir gücü ne de bir yardımcısı olacaktır." Yani ne kendisini savunacak bir gücü olacaktır, ne de dışarıdan yardım alacak bir desteği.

Buradaki yemin, amelde bulunanlar, onların amelde bulunmaları ve amellerinin görülmesiyle ilgili bir yemindi.

İkinci olarak Allah, Kur'ân'ın doğruluğuna dair yemin ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجْعِ ۝١١ وَٱلْأَرْضِ ذَاتِ ٱلصَّدْعِ ۝١٢ إِنَّهُۥ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ۝١٣ وَمَا هُوَ بِٱلْهَزْلِ ۝١٤ ﴾

11- Andolsun sürekli dönen göğe;

12- Devamlı yarılan yere ki

13- O (Kur'ân), **kesin ve** (hakla batılı) **ayırt edici bir sözdür.**

14- Şaka değildir.

11-12. "Andolsun sürekli dönen göğe ve devamlı yarılan yere ki..." Semâ her yıl yağmurla geri döner ve yer de bitirdiği mahsullerin çıkması için yarılıp çatlar. Böylelikle insanlar ve hayvanlar yaşama imkânı bulurlar.

Yine semâ, her zaman için ilâhî kader ve işlerle döner durur. Yer de ölüleri dışarı çıkarmak için yarılıp çatlar.

13-14. "O," yani Kur'ân-ı Kerîm **"kesin ve** (hakla batılı) **ayırt edici bir sözdür."** Doğrudur, gerçektir, apaçıktır. **"Şaka değildir."** Çok ciddidir. O, çeşitli gruplar ve farklı görüşler arasında hüküm verip haklıyı haksızdan ayırt eden bir sözdür. Onun hükmüyle anlaşmazlıklar sona erer.

﴿ إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۝١٥ وَأَكِيدُ كَيْدًا ۝١٦ فَمَهِّلِ ٱلْكَٰفِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ۝١٧ ﴾

15- Şüphesiz onlar, bir tuzak kuruyorlar.

16- Ben de bir tuzak kuruyorum.

17- O nedenle sen kâfirlere mühlet tanı; evet; onlara azıcık mühlet ver.

15. "Şüphesiz onlar," yani Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ve Kur'ân-ı Kerîm'i yalanlayanlar, hakkı bertaraf etmek ve batılı desteklemek maksadıyla **"bir tuzak kuruyorlar."**

16. "Ben de" kâfirler hoş görmese dahi hakkı galip getirmek ve onların ileri sürdükleri batılı bertaraf etmek için **"bir tuzak kuruyorum."** Ki bu yolla ki-

min galip olduğu da bilinmiş olacaktır. Hiç şüphesiz Âdemoğlu kurduğu hile ve tuzaklarla, pek güçlü ve her şeyi bileni yenik düşüremeyecek kadar güçsüz ve acizdir.

17. "O nedenle sen kâfirlere mühlet tanı; evet; onlara azıcık mühlet ver." Zira ilahî azabın gelip başlarına ineceği vakit, yaptıklarının âkıbetini bileceklerdir.

Târık sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd âlemlerin Rabbi Allah'adır.

سورة الأعلى

A'LÂ SÛRESİ

-87-

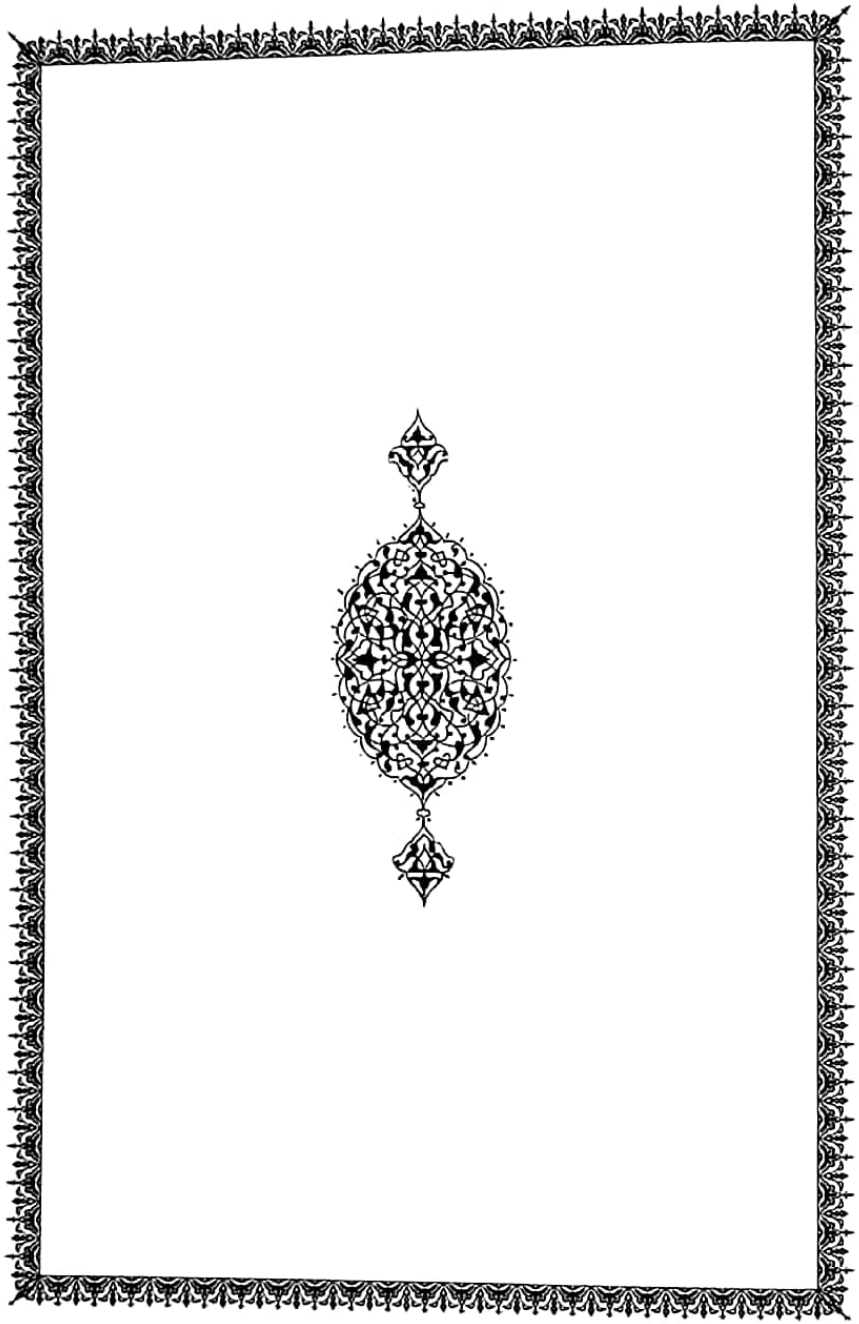

87- A'LÂ SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 19 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ۝١ الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۝٢ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- En yüce olan Rabbinin ismini tesbih et!

2- O ki yaratıp düzene koyan.

1-2. Yüce Allah, Zatının tesbih edilmesini emretmektedir ki bu da zikrini, ibadetini, celâli ve azameti önünde saygıyla boyun eğmeyi, büyüklüğü karşısında itaatle boyun bükmeyi ihtiva eder.

Bu tesbihin Yüce Allah'ın azametine lâyık olması da istenmektedir. Bu da O'nu pek yüce ve pek güzel isimlerinin her birinin büyük ve azametli anlamıyla ve fiillerinin zikredilmesiyle olur ki bu fiillerden biri de O'nun, mahlukatı en sağlam ve en güzel şekilde yaratmış olmasıdır.

﴿ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ۝٣ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ ۝٤ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ ۝٥ ﴾

3- O ki takdir edip yol gösterendir.

4- O ki bitkileri çıkaran,

5- Sonra da onu kupkuru ve simsiyah hale getirendir.

3. "O ki" takdirle gerçekleştirilen her bir şeyin kendisine bağlı olarak gerçekleştiği kaderi **"takdir edip"** bütün mahlukata bu konuda **"yol gösterendir."**

Bu, genel anlamdaki hidâyettir. Bunun anlamı da şudur: O, her bir varlığa kendi maslahat ve menfaatine olan şeyleri göstermiş, o yola iletmiştir. Yüce Allah'ın dünyevî nimetleri de bunlar arasındadır. Bu sebeple şöyle buyrulmaktadır:

4. "O ki bitkileri çıkaran"dır. Yani semadan bir su indirerek onunla çeşitli bitkiler, pek çok otlar bitirendir. İnsanlar, davarlar ve bütün hayvanlar bunlardan yararlanırlar.

Daha sonra bu bitkilerin tazelikleri için takdir olunan süre tamamlandıktan sonra onların canlılıkları kaybolur, bükülmeye ve kurumaya başlar.

5. "Sonra da onu kupkuru ve simsiyah hale getirendir." Bu bitkileri ufalanmış çerçöp haline getirir.

﴿ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰٓ ۝٦ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ۝٧ ﴾

6- Sana okutacağız ve (sen onu) **unutmayacaksın.**

7- Ancak Allah'ın dilediği müstesnâ. Şüphesiz O, açığı da bilir, gizli olanı da.

6. Zikri geçen genel hidâyetin kapsamına Yüce Allah'ın dinî nimetleri de dahildir. Bundan dolayı Yüce Allah, bu dinî nimetlerin esasını ve ana kaynağını lütfettiğini hatırlatmaktadır ki o da Kur'ân-ı Kerîm'dir. O şöyle buyurmaktadır:

"Sana okutacağız ve (sen onu) **unutmayacaksın."** Sana vahyetmiş olduğumuz Kitabı koruyacağız ve onu kalbine yerleştireceğiz. Sen de ondan hiçbir şey unutmayacaksın. Bu, Yüce Allah'ın kulu ve rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e verdiği büyük bir müjdedir. Bu müjdeye göre O, ona unutmayacağı bir şekilde bilgiler öğreteceğini haber vermektedir.

7. "Ancak Allah'ın dilediği müstesnâ." Yani hikmeti, bir maslahatı ve pek büyük bir hikmeti dolayısıyla sana unutturmayı gerektirdiği şeyler bundan müstesnâdır.

"Şüphesiz O, açığı da bilir, gizli olanı da." O'nun, nelerin kullarının faydasına olduğunu, neyin onları ıslah edeceğini bilmesi de buna dahildir. Yani bundan dolayı O, dilediğini teşrî' eder, istediği hükmü koyar.

﴿ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ۝٨ ﴾

8- Biz sana en kolay yolu kolaylaştıracağız.

8. Bu buyruk da bir başka müjdedir. Allah, Rasûlüne bütün hususlarda kolaylık sağlayacak, O'nun şeriatını ve dinini kolay kılacaktır.

﴿ فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ ٱلذِّكْرَىٰ ۝٩ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ۝١٠ وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى ۝١١ ٱلَّذِى يَصْلَى ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ ۝١٢ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ۝١٣ ﴾

9- O halde öğüt faydalı olduğu sürece sen öğüt ver.

10- (Rabbinden) **korkan kimse öğüt alacaktır.**

11- En bahtsız olan kimse ise ondan kaçacaktır.

12- O ki en büyük ateşe girecektir.

13- Sonra da orada ne ölecek, ne de yaşayacaktır.

9. "O halde öğüt faydalı olduğu sürece," yani verdiğin öğüt kabul edildikçe ve o öğüt dinlendikçe ister maksadın tamamen gerçekleşsin, ister kısmen gerçekleşsin **"sen,"** Allah'ın şeriatini ve âyetlerini hatırlatarak **"öğüt ver."**

Âyetin mefhumundan anlaşıldığına göre eğer verilen öğüt kötülüğü artırmak yahut hayrı eksiltmek suretiyle fayda vermeyecek olursa öğüt vermek, emrolunan bir iş olmaz, aksine yasaklanan bir iş olur. Çünkü öğüt verme hususunda insanlar, yararlananlar ve yararlanmayanlar olmak üzere iki kısma ayrılırlar.

10. Öğütten yararlananları Yüce Allah şöyle zikretmektedir: **"Korkan,"** yani Allah'tan korkup sakınan **"kimse öğüt alacaktır."** Çünkü Allah korkusu, O'nun, amellerin karşılıklarını vereceğini bilmesi; kulun, Allah'ın hoşlanmadığı işlerden uzak kalmasını ve hayırlarda yarışmasını sağlar.

11-12. Öğütten yararlanmayanlardan da Yüce Allah şöyle söz etmektedir: **"En bahtsız olan kimse ise ondan kaçacaktır. O ki en büyük ateşe girecektir."** Bu ise kalplere kadar yükselip çıkan tutuşturulmuş alevli ateştir.

13. "Sonra da orada ne ölecek, ne de yaşayacaktır." Yani rahat yüzü görmeksizin, dinlenmeksizin, durmadan can yakıcı bir azap görecektir (ki buna yaşamak denmez). Diğer taraftan ölmeyi temenni edecek, ama ölmeyecektir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onlar hakkında ölüm hüküm verilmez ki ölsünler, onların üzerinden** (cehennemin) **azabından bir şey de hafifletilmez."** (Fâtır, 35/36)

﴿ قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ۝١٤ وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ فَصَلَّىٰ ۝١٥ ﴾

14-15- Arınan ve Rabbinin adını anıp namaz kılan kimse gerçekten kurtuluşa ermiştir.

14-15. "Arınan," Nefsini iyice temizleyip şirkten, zulümden, kötü huylardan arındıran **"ve Rabbinin adını anıp namaz kılan kimse,"** Allah'ın adını anma vasfına sahip, kalbi bununla dolu, bundan dolayı da Allah'ın razı olacağı ameller iş-

leyen, özellikle de imanın ölçüsü durumunda olan namazı kılan kimse "**gerçekten kurtuluşa ermiştir,**" kazançlı çıkmış ve kurtulmuş olur. Âyetin manası budur.

"**Arınan**" buyruğunun "fıtır sadakası veren," "**Rabbinin adını anıp namaz kılan**"ın da "bayram namazı kılan" demek olduğunu söyleyerek bu açıklamayı yapanlara gelince; her ne kadar bunlar, bu buyruğun kapsamına girmekte ve bu lafızların kapsadığı cüzlerin bir bölümü iseler de bunlar esas ve yegane mana değildir.

﴿ بَلْ تُؤْثِرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٧﴾ ﴾

16- Ama siz, dünya hayatını tercih ediyorsunuz.

17- Halbuki âhiret, hem daha hayırlı, hem de daha kalıcıdır.

16. "Ama siz, dünya hayatını tercih ediyorsunuz." Onu ahiretin önüne geçiriyor, geçip giden, türlü olumsuz etkenlerle zevkleri bulanıklaşan ve hevesleri kursakta bırakan dünyevî nimetleri âhirete tercih ediyorsunuz.

17. "Halbuki âhiret" dünyada aranan bütün özellikler bakımından **"hem daha hayırlı, hem de daha kalıcıdır."** Çünkü âhiret, ebedilik yurdudur, ebediyen kalınacak yerdir. Dünya ise bitip tükenen bir yurttur. Akıllı mü'min, hiçbir zaman değersiz olanı iyi ve mükemmel olana tercih etmez. Bir anlık lezzeti, ebedî azaba değişmez. Dünyayı sevmek ve onu âhirete tercih etmek, her türlü hatanın ve günahın başıdır.

﴿ إِنَّ هَٰذَا لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ ﴾

18- Şüphesiz bunlar önceki sahifelerde,

19- İbrahim ile Mûsâ'nın sahifelerinde de vardır.

18-19. "Şüphesiz bunlar," bu mübarek sûrede size hatırlatılan güzel emirler ve bilgiler **"önceki sahifelerde, İbrahim ile Mûsâ'nın sahifelerinde de vardır."** Bu iki nebi ve rasûl ise Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra rasûllerin en şereflileridir. Allah'ın salât ve selâmı hepsine olsun.

Bütün şeriatlerde bu emirler vardır. Çünkü bu emirler, dünya ve âhiret maslahatını ilgilendirir; bunlar her zaman ve mekânda maslahat olma özelliğini korurlar.

A'lâ sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Hamd, Yüce Allah'a mahsustur.

سورة الغاشية

ĞÂŞİYE SÛRESİ

-88-

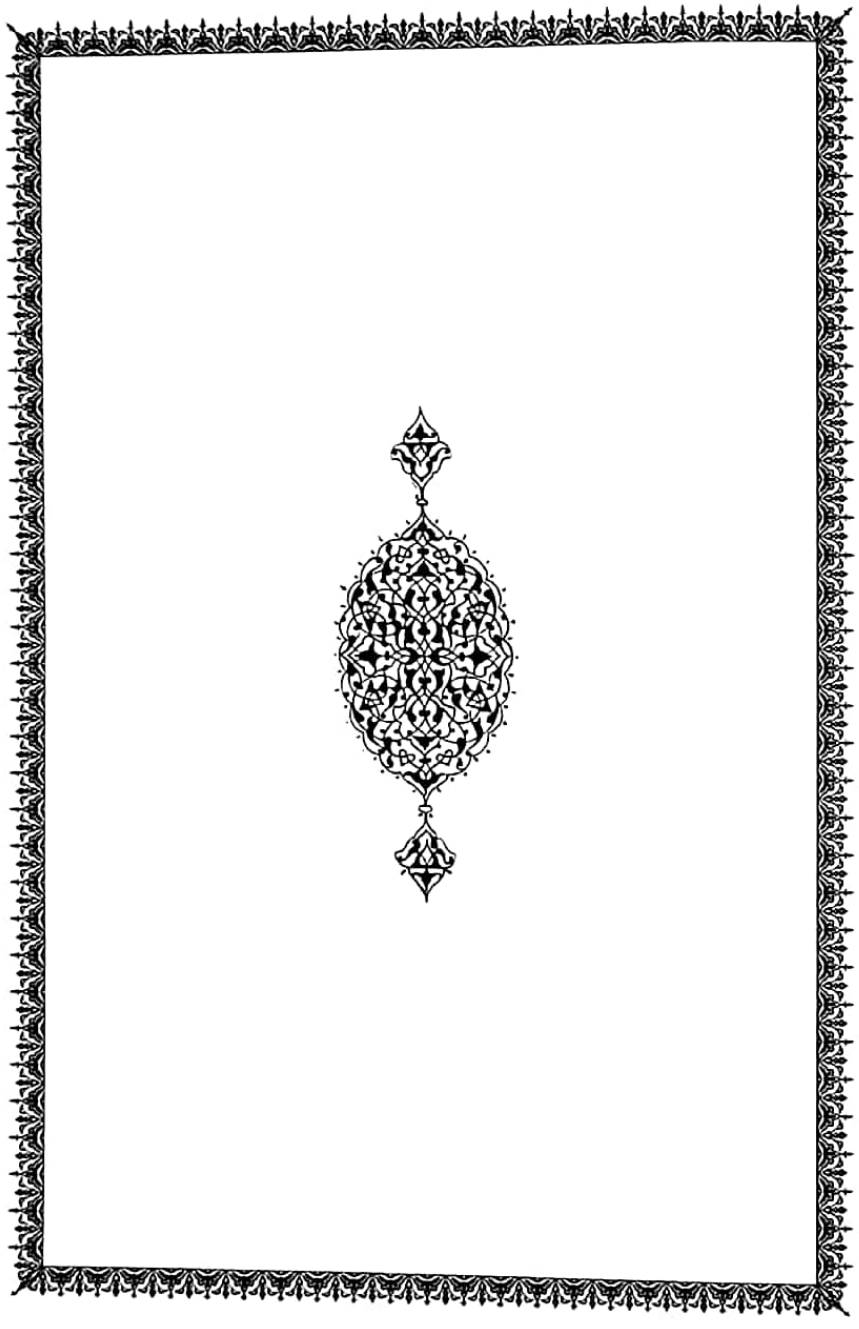

88- GÂŞİYE SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 26 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ ۝١ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- (Dehşeti her yanı) **saran** (Kıyametin) **haberi geldi sana geldi mi?**

1. Yüce Allah, Kıyamet gününün hallerini, o gündeki musibet ve dehşetleri zikretmekte, onun, zorluk ve sıkıntılarıyla bütün yaratılanları örtüp bürüyeceğini, kendisinin de amellerin karşılıklarını vereceğini ve insanların, kimisi cennette kimisi de cehennemde olmak üzere iki kısma ayrılacaklarını zikretmektedir. İki kesimin de niteliklerini haber vererek şöyle buyurmaktadır:

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ۝٢ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ۝٣ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ۝٤ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ ۝٥ لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ ۝٦ لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِن جُوعٍ ۝٧ ﴾

2- O gün birtakım yüzler vardır, zilletten yere eğilmiştir.

3- Çalışmışlar, yorulup bitkin düşmüşlerdir.

4- Kızgın bir ateşe gireceklerdir.

5- Son derece sıcak bir pınardan içirileceklerdir.

6- Onlar için kuru dikenden başka bir yiyecek yoktur.

7- O ise ne besler, ne de açlığı giderir.

2-3. Cehennemliklerin nitelikleri hakkında şöyle buyrulmaktadır: **"O gün birtakım yüzler vardır,"** yani Kıyamet gününde zilletten, rezillik ve rüsvaylıktan dolayı **"yere eğilmiştir. Çalışmışlar, yorulup bitkin düşmüşlerdir."** Azapta bitkin düşmüşlerdir. Yüzleri üzere sürükleneceklerdir ve ateş onların yüzlerini kaplayacaktır.

Yüce Allah'ın **"O gün birtakım yüzler vardır, zilletten yere eğilmiştir; çalışmışlar, yorulup bitkin düşmüşlerdir."** buyruğuyla kastedilenlerin, dünyada söz konusu olma ihtimali de vardır. Şöyle ki onlar, dünyadayken çeşitli ibadetler ve amellerde bulunurlardı. Ancak bunların kabul şartı olan iman olmadığı için, Kıyamet gününde bu yaptıkları toz duman gibi olacak, boşa gidecektir.

Böyle bir ihtimal, mana açısından doğru olmakla birlikte, ifadelerin akışı (siyâk) buna delâlet etmemektedir. Aksine kesin doğru, birinci anlamdır. Çünkü Yüce Allah, bunu (o gün) zaman zarfıyla kayıtlamıştır ki, bu da Kıyamet günüdür. Zira burada maksat, genel olarak cehennem ehlinin anlatılması ve onlara dair açıklamalarda bulunulmasıdır ki cehennem ehli açısından böyle bir durum (dünyada amel ve ibadet sahibi olmak), oldukça az görülür. Diğer taraftan ifadeler, Kıyametin, dehşetiyle her yanı sarması esnasında insanların halini açıklama sadedindedir. Yani onların dünyadaki hallerine değinilmemektedir.

4-5. "Kızgın bir ateşe gireceklerdir." Onlar, oldukça sıcak bir ateşe girecekler, bu ateş her bir yandan onları kuşatacaktır. **"Son derece sıcak bir pınardan içirileceklerdir."** Nitekim Yüce Allah, bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"Eğer feryat edip yardım isterlerse, erimiş maden gibi yüzleri kavuran bir su ile yardımlarına varılacaktır."** (el-Kehf, 18/29) İşte onların içecekleri budur.

6-7. Yiyeceklerine gelince; **"onlar için kuru dikenden başka bir yiyecek yoktur. O ise ne besler, ne de açlığı giderir."** Çünkü yemekten maksat, ya kişinin açlığını giderip açlığın ızdırabını ortadan kaldırmasıdır ya da zayıflamış olan bedenini besleyip şişmanlatmasıdır. Bu yiyecekte ise bu iki husus da yoktur. Aksine o, son derece acı, kokuşmuş ve değersizdir. Allah'tan esenlik dileriz.

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ۝٨ لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ۝٩ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۝١٠ لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً ۝١١ ﴾

8- O gün birtakım yüzler de vardır, parıl parıldır.

9- Amellerin(in karşılığını almış olmaktan) dolayı hoşnutturlar,

10- Yüksek bir cennettedirler.

11- Orada boş bir söz işitmezler.

8. Hayır ehline gelince; Kıyamet gününde onların yüzleri hakkında şöyle buyrulmaktadır: **"O gün birtakım yüzler de vardır, parıl parıldır."** Nimetlerin parlaklığı yüzlerinde görülür. Bedenleri dipdiri, yüzleri nurlanmış ve son derece sevinçli olacaklardır.

9. Dünyadayken işlemiş oldukları salih ameller ve Allah'ın kullarına yaptıkları iyiliklerden ötürü **"hoşnutturlar."** Çünkü O'nun mükâfatının kendilerine kat kat fazlasıyla hazırlanmış olduğunu görmüşlerdir. Böylece akıbetleri güzel olmuştur ve bütün temennilerini de elde etmişlerdir.

10. Çünkü bu yüzlerin sahipleri, bütün nimet türlerini içeren, yeri ve mevkisi oldukça **"yüksek bir cennettedirler."** Bu cennet, a'lây-ı illiyyîndedir. Oranın konakları pek yüksektir. Üst üste bina edilmiş köşkleri vardır. Bu köşklerden Allah'ın kendilerine önceden hazırlamış olduğu lütufları seyrederler.

"Onun toplanmaya hazır olgun meyveleri (onlara) **yakındır."** (el-Hâkka, 69/23) Yani oranın lezzetli, güzel mahsuller veren meyveleri pek çoktur. Toplanmaları da gâyet kolaydır. Hangi halde olurlarsa olsunlar uzanıp alabilirler. Ağaca tırmanma ihtiyacı duymayacak, herhangi bir meyveyi almakta zorlanmayacaklardır.

11. "Orada," yani cennette **"boş bir söz işitmezler."** Haram sözler şöyle dursun anlamsız ve boş bir söz dahi işitmezler. Onların sözleri hep güzel ve faydalıdır. Konuşmaları, Allah'ın zikrini ve O'nun ardı arkası kesilmeyen nimetlerini anmayı ihtiva eder. Aralarında kalplere sevinç veren ve gönülleri rahatlatıp huzura kavuşturacak şekilde güzel adaba riayet ederler.

﴿ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ۝١٢ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ۝١٣ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ۝١٤ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ۝١٥ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ۝١٦ ﴾

12- Orada akan pınarlar vardır.

13- Orada yüksek tahtlar vardır.

14- (Önlerine) **konmuş bardaklar,**

15- Sıra sıra dizili minderler,

16- Ve serilmiş son derece kıymetli halılar vardır.

12. "Orada akan pınarlar vardır." Bu, bir cins/tür ismidir. Yani orada onların diledikleri gibi akıttıkları, diledikleri tarafa çevirdikleri, istedikleri gibi yönlendirdikleri pınarlar akmaktadır.

13. "Orada yüksek tahtlar vardır." Taht, yüksekçe oturma yeridir. Ayrıca bunların üzerindeki yumuşak döşemelerle de yükseklikleri daha da artar.

14. "(Önlerine) konmuş bardaklar." Yani lezzetli şarap çeşitleriyle dopdolu bardaklar, önlerinde konulmuş ve onlar için hazırlanmış olacaktır. Bunlar, isteklerine ve tercihlerine amadedir. Ebedî kılınmış genç hizmetçiler bunları onların etrafında dolaştırırlar.

15. "Sıra sıra dizili minderler," ince ve kalın ipekten ve Allah'tan başka kimsenin bilmediği başka şeylerden yapılmış minderler, üzerlerinde oturmak ve yaslanmak için dizilmiş olacaktır. Onlar bu yastıkları yapmakla ve onları dizmekle yorulmayacaklardır.

16. "Ve serilmiş son derece kıymetli halılar vardır." Oturacakları meclislerinin her tarafı bu tür güzel ve değerli halılarla döşeli olacaktır.

﴿ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ ﴾

17- Onlar hiç bakmıyorlar mı devenin nasıl yaratıldığına;

18- Göğün nasıl yükseltildiğine;

19- Dağların nasıl dikildiğine;

20- Ve yerin nasıl yayılıp döşendiğine?

17. Yüce Allah, Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'i tasdik etmeyenleri ve diğer insanları, Allah'ın vahdaniyetine delil teşkil eden varlıklar üzerinde düşünmeye teşvik etmek üzere şöyle buyurmaktadır:

"Onlar hiç bakmıyorlar mı devenin nasıl yaratıldığına?" Yani devenin bu harikulade yaratılışına, Allah'ın onu kulların emrine nasıl verdiğine, zorunlu olarak ihtiyaç duydukları pek çok faydası için bu hayvanları onlara nasıl amade kıldığına ibret gözüyle bakmazlar mı?

18-19. "Göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine?" Dağlar, göz kamaştırıcı bir şekildedirler. Onlar vasıtasıyla yeryüzünün dengesi ve istikrarı sağlanmış, bu sayede çalkalanmaktan korunarak sağlam ve dengeli kılınmıştır. Allah, onlara pek çok faydalı vazife yüklemiştir.

20. "Ve yerin nasıl yayılıp döşendiğine?" Yer alabildiğine geniş bir şekilde yayılıp döşenmiştir. Kulların, sırtında yerleşebilmeleri, orayı son derece kolaylıkla ekip biçmeleri, orada ağaç dikmeleri, üzerinde bina yapmaları, yollarında gitmeleri vb. gibi imkânlara sahip bir şekilde yaratıldığını görmezler mi?

Şunu bilelim ki yerin yayılıp döşenmiş olması, onun yuvarlak olmasına aykırı değildir. Zaten nakil, akıl, duyu ve gözlem de buna delildir. Nitekim bu pek çok kimse tarafından, özellikle bu dönemde bilinen bir husustur. Çünkü günümüzde insanlar, Allah'ın onlara bağışladığı uzağı yakınlaştıran pek çok araç sayesinde yeryüzünün dört bir yanını bilmektedirler.

Yayıp döşeme, ancak çok küçük cisimlerin yuvarlak olmasına aykırıdır. Zira bu küçük cisimler eğer yayılacak olursa söz edilmeye değer bir yuvarlaklıkları kalmaz. Ama oldukça büyük ve geniş olan yeryüzü, hem yuvarlaktır hem de yayılmış bir cisimdir ve uzmanların da bildikleri gibi bu iki husus, birbirine aykırı değildir.

﴿ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾ ﴾

21- O halde sen öğüt ver! Zaten sen ancak bir öğüt vericisin.

22- Onları (imana zorlayacak) **bir zorba değilsin.**

23- Ancak kim yüz çevirip inkâr ederse;

24- Allah ona en büyük azapla azap eder.

25- Şüphesiz onların dönüşleri, yalnız Bizedir.

26- Sonra hesaplarını görmek de şüphesiz Bize aittir.

21-22. "O halde sen öğüt ver! Zaten sen ancak bir öğüt vericisin." İnsanlara öğüt ver, onları korkutup uyar ve müjdele! Çünkü sen, insanları Allah'ın yoluna davet etmek, onlara öğüt vermek üzere gönderildin. Onların üzerine musallat edilmiş bir zorba olarak gönderilmedin. Amellerinin bekçisi de değilsin.

Sen üzerine düşeni yerine getirdikten sonra artık gerisine aldırma; zira bundan sonra senin kınanman söz konusu değildir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sen onları** (imana zorlayacak) **bir zorba değilsin. O halde sen Benim tehdidimden korkanlara Kur'ân ile öğüt ver."** (Kâf, 50/45)

23-24. "Ancak kim" Allah'a itaatten **"yüz çevirip"** Zatını **"inkâr ederse Allah ona en büyük,"** en çetin, ağır ve sürekli **"azapla azap eder."**

25. "Şüphesiz" yaratılmışların hepsinin Kıyamet gününde **"dönüşleri yalnız Bizedir."**

26. "Sonra" hayır olsun, şer olsun bütün yaptıklarının **"hesaplarını görmek de şüphesiz Bize aittir."**

Ğâşiye sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Allah'a hamdolsun.

سورة الفجر

FECR SÛRESİ

-89-

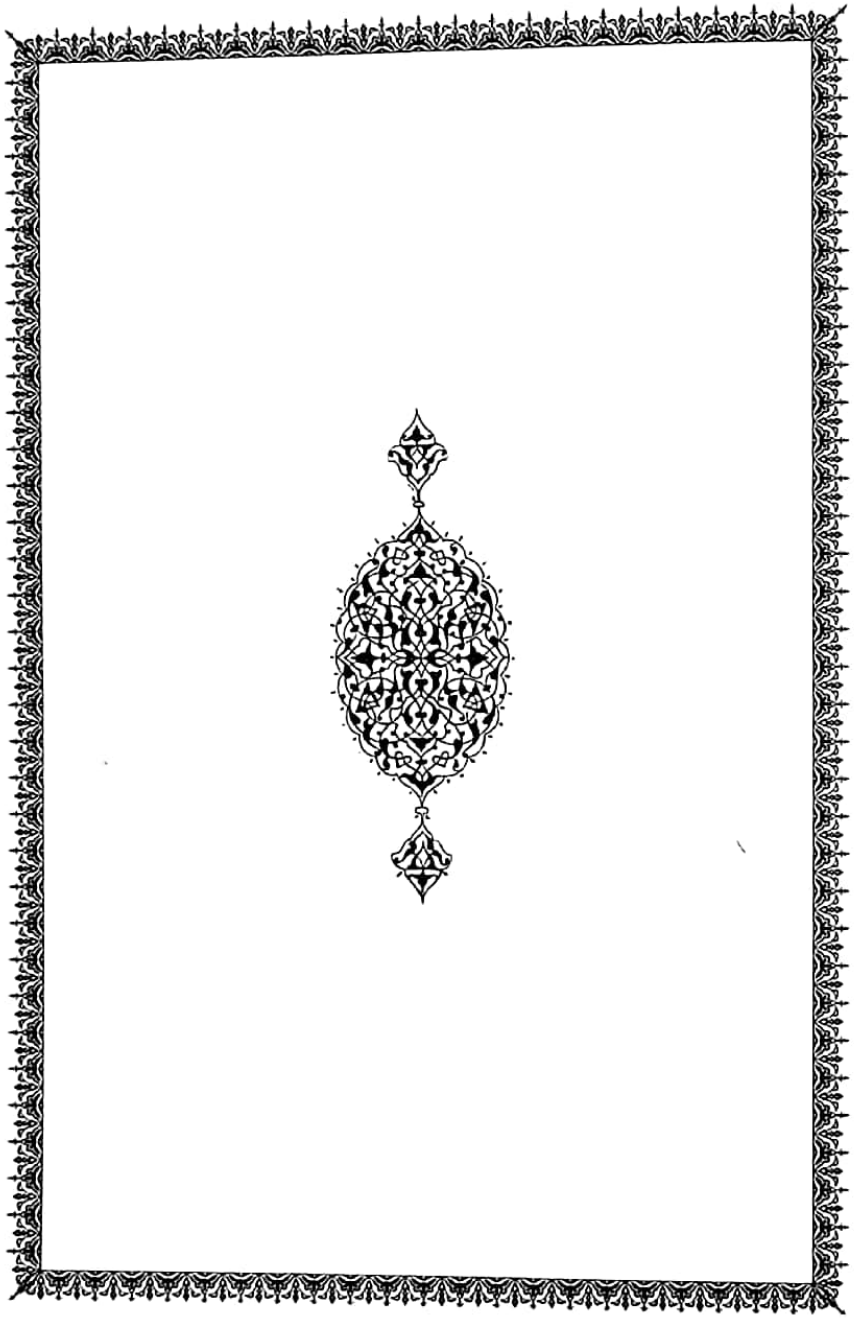

89- FECR SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 30 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالْفَجْرِ ۝١ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۝٢ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۝٣ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ۝٤ هَلْ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Yemin olsun fecre,

2- On geceye,

3- Çifte ve teke,

4- Ve gelip geçtiği zaman geceye...

5- Bunlarda akıl sahibi kimseler için bir yemin değeri yok mu?

Görüldüğü kadarıyla kendisine yemin edilen şeylerle hakkında yemin olunan şeyler aynıdır. Eğer yemin açıkça bilinen ve önemli bir konudaysa bu, kullanılagelen bir üsluptur. Burada da aynı durum söz konusudur.

1. Yüce Allah, gecenin sonu ve gündüzün başı durumunda olan fecr'e (tan vaktine) yemin etmektedir. Çünkü gecenin gidişiyle gündüzün gelişinde Allah *azze ve celle*'nin kudretinin kemaline delalet eden pek çok belge vardır.

Ayrıca bu, Allah'ın bütün işleri bizzat kendisinin çekip çevirdiğini, O'ndan başka hiçbir kimseye ibadet etmemek gerektiğini de ortaya koymaktadır. Ayrıca fecr vaktinde oldukça faziletli, tazime layık ve Allah'ın yemin etmesine gâyet münasip düşen bir namaz (sabah namazı) da vardır.

2. Sonrasında Allah Teâlâ, on geceye yemin etmektedir. Doğru görüşe göre bu on gece, Ramazanın son on gecesi yahut Zilhicce ayının ilk on gecesidir. Çünkü bunlar, faziletli günleri kapsayan gecelerdir. Bunlarda, başka vakitlerde olmayan türden ibadetler ve Allah'a yakınlaştırıcı ameller yapılır.

Ramazanın son on gecesinde bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesi vardır. Bu gecelerin gündüzünde de İslâm'ın büyük rükünlerinden biri olan Ramazan orucunun son günleri vardır.

Zilhicce'nin ilk on gününde ise Arefe günü Arafat'ta hac vakfesi yapılır. Bu vakit, Allah kullarına öyle bir mağfirette bulunur ki, bundan dolayı şeytan olduk-

ça kederlenir. O nedenle şeytan, başka hiçbir vakitte Arefe gününde olduğu kadar hakir ve zelil görülmemiştir.[23] Buna sebep ise onun, indiklerini gördüğü melekler ve Allah'ın kullarına ihsan ettiğini gördüğü büyük rahmetidir. Hac ve umre amellerinin pek çoğu da bu günlerde gerçekleştirilir. İşte bunlar muazzam şeylerdir, Allah'ın kendilerine yemin edeceği kadar değerlidirler.

4. "Ve gelip geçtiği zaman geceye," yani geldiği, kullarının üzerine karanlığını gerdiği, kulların hareketten kesilerek Allah'ın rahmet ve hikmeti gereği huzurla dinlenmeye çekildikleri vakit olan geceye...

5. "Bunlarda," sözü edilen bu hususlarda **"akıl sahibi kimseler için bir yemin değeri yok mu?"** Evet, kalbi bulunan yahut hazır bulunup candan kulak veren kimseler için bunların biri dahi yeterlidir.

﴿ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ۝٦ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ۝٧ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ۝٨ وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ۝٩ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ۝١٠ الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ۝١١ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ۝١٢ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ۝١٣ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ۝١٤ ﴾

6- Görmedin mi Rabbin, Âd'a ne yaptı?

7- Yüksek sütunlu İrem'e?

8- Ki ülkeler içinde onun bir benzeri yaratılmamıştı.

9- Ya o vadide kayaları oyan Semûd'a?

10- Kazıklar sahibi Firavun'a?

11- Hepsi de ülkelerde azgınlık etmişler,

12- Ve oralarda fesâdı artırmışlardı.

13- Onun için Rabbin de onların üzerlerine azap kamçısını yağdırdı.

14- Çünkü Rabbin (her an) **gözetlemededir.**

6-8. Yüce Allah şöyle buyuruyor: Kalbin ve basiretinle **"görmedin mi Rabbin, Âd'a ne yaptı?"** Yani bu azgın ümmete? Âd, Yemen'de bilinen bir kabiledir. Çetin, güç sahibi, azgın ve zorbalık eden **"yüksek sütunlu İrem'e"** ne ettiğini? İrem, Ad kabilesidir. **"Ki ülkeler içinde,"** gücü ve dayanıklılığı itibarıyla **"bir benzeri yaratılmamıştı."** Nitekim Peygamberleri Hud *aleyhisselam* onlara şöyle

23 Bkz. Malik, *el-Muvatta*, Hac; Abdurrazzak, 8832.

demişti: **"Düşünün ki O, sizi Nûh kavminden sonra halifeler kıldı. Yaratılış itibarıyla size boypos da verdi. O halde Allah'ın nimetlerini hatırlayın ki kurtuluşa eresiniz."** (el-A'raf, 7/69)

9. "Ya o vadide kayaları oyan Semûd'a?" Kastedilen vadi, Vâdi'l-Kurâdır. Onlar, sahip oldukları büyük güçle kayaları yonttular ve oraları kendilerine mesken edindiler.

10. "Kazıklar sahibi," yani sağlamlaştırılmak istenen şeyleri güçlendiren kazıklar gibi olan ve mülkünü güçlendiren ordular sahibi **"Firavun'a?"**

11. "Hepsi de ülkelerde azgınlık etmişler." Bu vasıf Âd, Semûd, Firavun ve onlara tabi olanlara ait bir sıfattır. Hepsi de Allah'ın arzında azgınlık etmişlerdi. Din ve dünya konularında Allah'ın kullarına eziyet ve işkenceler yapmışlardı. Bundan dolayı devamla şöyle buyrulmuştur:

12. "Ve oralarda fesâdı artırmışlardı." Fesât ise küfür ve onun şubeleri olan bütün günah türleri demektir. Hepsi de peygamberlere savaş açtılar. İnsanları Allah'ın yolundan alıkoydular.

13. Helâk edilmelerini gerektirecek kadar azgınlık işleme noktasına geldiklerinde de Allah, onların üzerine azabını sağanak halinde yağdırdı ve azap kamçısını indirdi.

14. "Çünkü Rabbin," kendisine isyan edenleri **"gözetlemededir."** Onlara kısa bir süre mühlet tanır, sonra da onları çok güçlü ve muktedir bir yakalayış ile ansızın yakalar.

﴿ فَأَمَّا الْإِنسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ۝١٥ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ۝١٦ ﴾

15- İnsan, Rabbi kendisini sınayıp da ona ikramda bulunur ve nimetler verirse 'Rabbim, bana değer verdi.' der.

16- Fakat onu sınayıp da rızkını kısarsa bu seferde o, 'Rabbim beni zelil etti.' der.

15. Yüce Allah, insanın, mahiyeti itibarıyla nasıl bir tabiata sahip olduğunu, akıbetleri bilmeyen, cahil ve zalim bir varlık olduğunu haber vermektedir. O, karşı karşıya bulunduğu halin, sonu gelmemek üzere devam edip gideceğini sanır.

Yüce Allah'ın dünya hayatındaki lütuflarını ve ona nimet ihsan etmesini, kendisinin O'nun katında değerli ve O'na pek yakın olduğunu gösterdiğini zanneder.

16. Buna karşılık O **"rızkını kısarsa,"** gıdası kendisine yetecek kadar olup ondan bir şey artırmayacak olursa, bu yolla Allah'ın kendisini hakir ve zelil kıldığını zanneder. Yüce Allah, onun bu kanaate sahip oluşunu reddederek şöyle buyurmaktadır:

﴿كَلَّا بَل لَّا تُكْرِمُونَ ٱلْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٰٓضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ ٱلْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾﴾

17- Asla! Doğrusu siz, yetime ikram etmiyorsunuz.

18- Yoksula yedirmek için birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.

19- Mirası (başkalarının hakkını gözetmeden) **toptan yiyorsunuz.**

20- Malı da çok aşırı seviyorsunuz.

17. "Asla!" Yani dünyada kendisine nimet verilen herkes Allah'ın nezdinde üstün ve değerli demek değildir. Rızkını daraltılıp kısılan herkes de O'nun nezdinde hakir ve zelil demek değildir. Zenginlik ve fakirlik, bolluk ve darlık, Allah'ın bir imtihanıdır. Allah, bununla kullarını dener. Kimin Zatına şükrettiğini, kimlerin sabrettiğini ortaya çıkartır ve bu kimselere çok büyük mükâfatlar ihsan eder. Böyle olmayanları ise ağır bir azaba duçar eder. Diğer taraftan kulun, sadece kendi nefsinin isteklerini yerine getirmek için çalışıp durması ve o noktadan ileriye gitmemesi gayretinin azlığından, idealinin küçüklüğünden kaynaklanır. Bundan dolayı Allah, böylelerini muhtaç kullarının durumlarına önem vermediklerinden dolayı kınayarak şöyle buyurmaktadır: **"Doğrusu siz,"** babasını yitirmiş, ihtiyacını karşılayacak kimsesi olmayan, gönlü hoşnut edilmeye ve iyiliğe muhtaç hale gelmiş **"yetime ikram etmiyorsunuz."** Ona ikramda bulunmak yerine onu küçük görürsünüz. Bu ise kalplerinizde rahmet bulunmadığına ve hayır isteğinizin olmadığına delildir.

18. "Yoksula yedirmek için birbirinizi teşvik etmiyorsunuz." Birbirinizi, fakir ve yoksul muhtaçları yemek yedirmeye teşvik etmiyorsunuz. Buna sebep ise dünyalığa olan tutkunuz, cimriliğiniz ve dünyalık sevgisinin kalbinizde iyice yer etmiş olmasıdır. Bundan dolayı şöyle buyrulmaktadır:

19. "Mirası," yani ölüden geriye kalan malı **"toptan yiyorsunuz."** Ondan geriye hiçbir şey bırakmıyorsunuz.

20. "Malı da çok aşırı seviyorsunuz." Bu, Allah'ın şu buyruklarına benzer: **"Oysa siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Halbuki âhiret, hem daha hayırlı hem de daha kalıcıdır."** (el-A'lâ, 87/16-17); **"Hayır, hayır siz hemen elde edilen** (dünyayı) **seviyorsunuz ve âhireti bir kenara atıyorsunuz."** (el-Kıyâme, 75/20)

﴿كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِاْيٓءَ يَوْمَئِذٍۭ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى قَدَّمْتُ لِحَيَاتِى ﴿٢٤﴾﴾

21- Asla! Yeryüzü sarsılıp parça parça edildiğinde,

22- Rabbin ve saf saf dizilmiş halde melekler geldiğinde;

23- İşte o gün cehennem getirilir. O gün insan (dünyada yaptıklarını) **hatırlaycaktır; ama ne fayda!**

24- 'Ah! Keşke (bu) **hayatım için önceden bir şeyler göndermiş olsaydım!' der.**

21. "Asla!" Yani sevdiğiniz mallar, uğrunda yarışa girdiğiniz zevkler, lezzetler size kalmayacaktır. Aksine önünüzde pek büyük bir gün, pek büyük bir dehşet vardır. O günde yeryüzü ve dağlar darmadağın edilir. Yeryüzünde bulunanlar da saçıp savrulur ve nihâyet orası herhangi bir tümsek ya da çukur görülmeyecek kadar dümdüz bir arazi haline getirilir.

22. Yüce Allah, kulları arasında ayırt edici hükmünü vermek üzere buluttan gölgelikler içinde gelir. Semâvât ehli olan bütün melâike-i kiram da ardı arkasına saf saf gelirler. Her bir semâ, melekleriyle birlikte bir saf halinde gelir ve önlerindeki mahlukatı çepeçevre kuşatır. Bu saflar ise mutlak egemen, her şeyin mutlak sahibi Cebbâr'ın önünde saygı ve zilletle eğilmek üzere teşkil edilecek saflardır.

23. "İşte o gün cehennem," melekler tarafından zincirlerle çekilerek **"getirilir. O gün,"** işte bu hususların gerçekleştiği vakit **"insan,"** dünyadayken işlemiş olduğu hayır ve şerleri **"hatırlayacaktır; ama ne fayda?"** Çünkü bunun zamanı geçmiş, fırsat elden gitmiş olacaktır.

24. Dünyadayken Allah'ın haklarındaki kusurları dolayısıyla pişmanlık duyarak **"'Ah! Keşke** (bu)" ebedî kalıcı **"hayatım için önceden bir şeyler"** salih ameller **"göndermiş olsaydım.' der."** Bu, Yüce Allah'ın şu buyruğuna benzemektedir: **"'Keşke Peygamber ile birlikte hak yolu tutmuş olsaydım. Eyvah bana! Keşke filânı dost edinmeseydim.' der."** (el-Furkân, 25/27-28)

Bu buyrukta kendisi için çalışılıp gayret gösterilmesi, elde edilmesi ve arzulanması gereken, zevk ve lezzetleriyle eksiksiz ve mükemmel olan gerçek hayatın âhiret hayatı olduğuna delil vardır. Çünkü ebedî kalınacak yurt orasıdır.

﴿ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ ﴾

25- Artık o gün O'nun ettiği azabı hiçbir kimse edemez.

26- O'nun vurduğu bağı kimse vuramaz.

25-26. Bu azaba uğrayacak kimseler, o günü ihmal etmiş ve o gün için amelde bulunmayı unutmuş kimselerdir. Bu nedenle onlar cehennem ateşinden zincirlere bağlanacaklardır. Cehennemin kaynar sularında yüzleri üstü sürüklenecekler, sonra ateşte alevler içinde yakılacaklardır. Günahkârların cezası işte budur.

﴿ يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴾

27- 'Ey mutmain olmuş nefis!'

28- 'Razı olmuş ve razı olunmuş olarak dön Rabbine!'

29- 'Haydi katıl kullarımın içine!'

30- 'Ve gir cennetime!'

27-28. Allah'a iman edip bu imanla huzur bularak peygamberleri tasdik etmiş olanlara şöyle denilir: **"Ey mutmain olmuş,"** yani Allah'ı anmak, Allah ile huzur bulmak ve O'nu sevmek suretiyle huzur ve sükûn bulmuş **"nefis!"** Allah'tan ve Allah'ın lütfedip ikram ettiği mükâfatlardan **"razı olmuş ve razı olunmuş,"** yani Allah tarafından hoşnut olunmuş **"olarak dön"** nimetleriyle seni donatan ve ihsanları sayesinde sevgili kullarından ve dostlarından olduğun **"Rabbine!"**

29-30. "Haydi katıl kullarımın içine ve gir cennetime!" Bu hitap, hem kıyamet gününde Allah'ın huzuruna götürüleceği vakit, hem de ölüm esnasında ruha yapılır.

Fecr sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

سورة البلد

BELED SÛRESİ

-90-

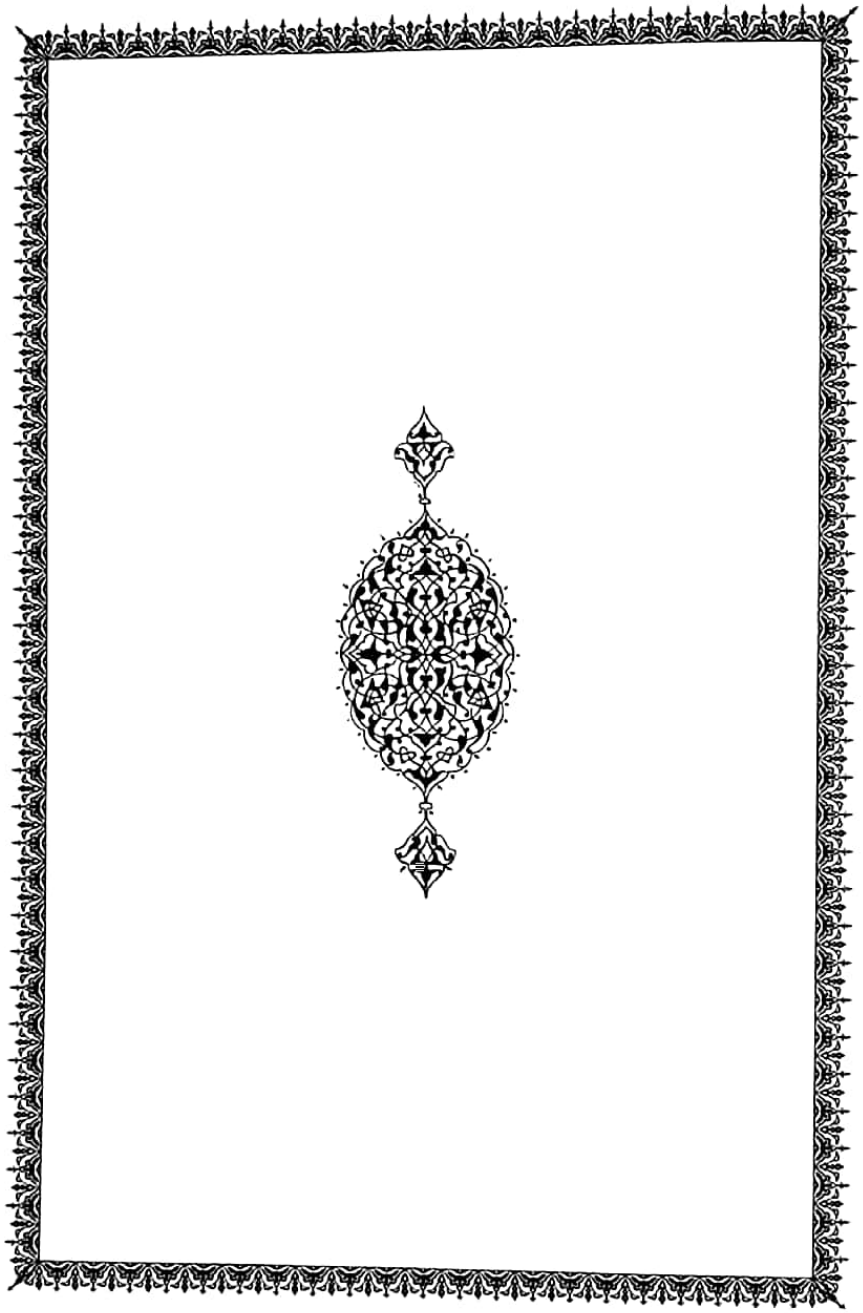

90- BELED SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 20 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿لَا أُقْسِمُ بِهَٰذَا الْبَلَدِ ۝١ وَأَنتَ حِلٌّ بِهَٰذَا الْبَلَدِ ۝٢ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ۝٣ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي كَبَدٍ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Yemin olsun bu beldeye,

2- Ki sen de bu beldede bulunmaktasın;

3- Babaya ve soyundan gelenlere de yemin olsun ki,

4- Biz insanı (karşı karşıya kalacağı birçok) **zorluk içinde yarattık.**

1-2. Yüce Allah, güvenilir beldeye, yani kayıtsız ve şartsız olarak beldelerin en faziletlisi -özellikle de Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o beldede bulunduğu dönemde- olan Mekke-i Mükerreme'ye yemin etmektedir.

3. "Babaya ve soyundan gelenlere yemin olsun ki," Âdem'e ve onun soyundan gelenlere…

4. Hakkında yemin edilen konu ise şudur: **"Biz insanı** (karşı karşıya kalacağı birçok) **zorluk içinde yarattık."** Bundan kastın insanın karşılaşacığı dünya hayatındaki zorluklar, berzah/kabir alemindeki zorluklar ve şahitlerin ayağa dikileceği kıyamet günündeki zorluklar olma ihtimali vardır. Öyleyse insanın bu gibi zorluk ve sıkıntılardan kendisini rahata kavuşturacak, ebedî sevinç ve sürûra gark edecek türden ameller yapması gerekir. Böyle yapmazsa, ebedî azabın sıkıntılarıyla karşı karşıya kalır.

Anlamın şu şekilde olma ihtimali de vardır: Andolsun Biz, insanı, tasarrufta bulunabilecek, zorlu işleri yapabilecek şekilde, en güzel ölçülerde ve en mükemmel bir hilkate sahip olarak yarattık.

Bununla birlikte o, bu pek büyük nimet dolayısıyla Yüce Allah'a şükretmez; aksine sağlık ve esenliğinden ötürü azgınlaşır, yaratıcısına başkaldırır. Bu halinin devam edeceğini, bu tasarruf yetki ve imkânının sonunun gelmeyeceğini sanması, cahillik ve zulüm olarak ona yeter. Bundan dolayı Allah devamla şöyle buyurmaktadır:

﴿ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ۝٥ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ۝٦ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ ﴾

5- O, kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?

6- 'Ben, yığınla mal harcadım.' diyor.

7- Hiç kimsenin kendisini görmediğini mi sanıyor?

5-6. "O, kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?" Nefsî arzuları uğrunda harcamış olduğu mallar dolayısıyla övünüp şımararak azgınlaşıyor mu? Çünkü o, **"Ben, yığınla mal harcadım."** Üst üste yığılmış pek çok mal tükettim **"diyor."**

Yüce Allah, nefsî arzular ve masiyetler uğrunda harcanan mallar hakkında "tüketmek/harcamak" tabirini kullanmıştır. Çünkü bu tür yollarda malını tüketen kimse, bu harcamasından pişmanlık, yorgunluk ve kıtlıktan başka bir fayda sağlamaz. Allah'ın rızası uğrunda ve hayır yolunda malını infak eden kimse ise onun gibi değildir. Çünkü malını bu uğurda infak eden kimse, Allah ile ticaret yapmış olur ve harcadığının kat kat fazlasını kâr olarak elde eder.

7. Yüce Allah, -devamla- arzu ve şehvetleri uğrunda yaptığı harcamalarla böbürlenip övünenleri tehdit ederek şöyle buyurmaktadır: **"Hiç kimsenin kendisini görmediğini mi sanıyor?"** Bu yaptıklarıyla Allah'ın kendisini görmediğini, küçük ve büyük işleri dolayısıyla kendisini hesaba çekmeyeceğini mi sanıyor? Aksine Allah, onu görmekte, amellerini tek tek kaydetmektedir. Allah, Kiramen Kâtibîn'i, onun hayır ve şer türünden yapmış olduğu her bir işini yazması için görevlendirmiştir.

﴿ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ۝٨ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ۝٩ وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ ۝١٠ ﴾

8- Biz ona iki göz vermedik mi?

9- Bir dil ve iki de dudak?

10- Ona her iki yolu da gösterdik.

8-9. Daha sonra Allah, insanın üzerindeki nimetleri sayarak ona itiraf ettirmek üzere şöyle buyurmaktadır: **"Biz ona iki göz vermedik mi? Bir dil ve iki de dudak?"** Güzelliği, görmesi ve konuşması için ona bunları vermedik mi? Bunların dışında bu azaların yaşam için zorunlu daha pek çok faydası vardır. Bunlar hep dünya nimetleridir.

10. Daha sonra din nimeti hakkında da şöyle buyurmaktadır: **"Ona her iki yolu da gösterdik."** Hayır ve şer yollarını gösterdik. Ona neyin hidâyet, neyin sapıklık olduğunu, neyin hak, neyin batıl olduğunu açıkladık. İşte bu pek büyük lütuflar, kulun Allah'ın haklarını yerine getirmesini, nimetlerine karşılık O'na şükretmesini ve bu güçlerini Allah'a isyanda kullanmamasını gerektirir. Fakat insan, böyle davranmıyor.

﴿ فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ ۝١١ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ ۝١٢ فَكُّ رَقَبَةٍ ۝١٣ أَوْ إِطْعَٰمٌ فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ۝١٤ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ۝١٥ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ۝١٦ ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْمَرْحَمَةِ ۝١٧ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ۝١٨ ﴾

11- Fakat o, zorluğu göğüsleyip sarp yokuşu aşamadı.

12- O sarp yokuşun ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki?

13- O, bir köleyi/esiri azat etmektir,

14- Yahut açlık gününde yemek yedirmektir;

15- Akrabalık bağı olan bir yetime,

16- Ya da toprağa sarılmış bir yoksula.

17- Bir de iman edenlerden ve birbirlerine hem sabrı hem de merhameti tavsiye edenlerden olmaktır.

18- İşte onlar, amel defterleri sağdan verilecek olanlardır.

11. "Fakat o, zorluğu göğüsleyip sarp yokuşu aşamadı." Hevâsına tabi olduğu için bu yokuşu tırmanmaya, onu geçip aşmaya kalkışmadı. Bu yokuş ona çok zor geldi. Daha sonra Allah, bu yokuşun mahiyetini şu buyruklarıyla açıklamaktadır:

12-13. "O sarp yokuşun ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki? O, bir köleyi/esiri azat etmektir." Köleyi kölelikten kurtarma yahut sahibiyle yaptığı sözleşmenin gereği olan bedeli ödeme konusunda ona yardımcı olmaktır. Kâfirlerin elinde bulunan bir esiri kurtarmak ise öncelikli olarak söz konusudur.

14-16. "Yahut" ileri derecede **"açlık gününde"** insanların yemeğe çokça muhtaç oldukları bir zamanda **"yemek yedirmektir. Akrabalık bağı olan bir yetime,"** hem yetim hem de akrabalık sıfatını kendisinde taşıyana **"ya da toprağa sarılmış,"** ihtiyaçtan ve çaresizlikten yere düşüp toprağa yapışmış olan **"bir yoksula,"**

17. "Bir de iman edenlerden," yani iman edilmesi gereken şeylere kalpleriyle inanıp azalarıyla da farz ya da müstehap olan söz ve fiiller türünden salih amelleri işleyenlerden; **"birbirlerine hem sabrı,"** Allah'a itaat, O'nun masiyetinden kaçınmak ve elemli takdirlerine katlanmak üzere sabretmeyi, sabrı gönül hoşluğu ve kalp huzuruyla eksiksiz olarak yerine getirmeyi tavsiye edenlerden; **"hem de merhameti,"** insanların muhtaç olanlarına bir şeyler vermek, cahillerine öğretmek, bütün yönleriyle muhtaç oldukları şeyleri gerçekleştirmeye çalışmak, dinî ve dünyevî menfaatleri uğrunda onlara yardımcı olmak, kendisi için sevdiği şeyleri onlar için sevmek, kendisi için hoşlanmadığı şeylerden de onlar adına hoşlanmamak suretiyle merhametli olmayı **"tavsiye edenlerden olmaktır."**

18. "İşte onlar," bu niteliklere sahip olup bu sarp yokuşu tırmanmaya Allah'ın muvaffak ettiği kimseler **"amel defterleri sağdan verilecek olanlardır."** Çünkü bunlar, hem Allah'ın emretmiş olduğu haklarını hem de kulların haklarını eksiksiz olarak yerine getirdikleri gibi O'nun yasakladıklarını da terk etmişlerdir. İşte mutluluğun adresi ve alâmeti de budur.

﴿ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا هُمْ أَصْحَـٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾ ﴾

19- Âyetlerimizi inkar edenlere gelince onlar, amel defterleri soldan verilecek olanlardır.

20- Onlara kapıları sımsıkı kapatılmış bir ateş vardır.

19-20. "Âyetlerimizi," bütün bu emirleri arkalarına atarak, Allah'ı tasdik etmeyerek, O'na iman etmeyerek, salih amel işlemeyerek ve Allah'ın kullarına merhamet etmeyerek **"inkar edenlere gelince onlar, amel defterleri soldan verilecek olanlardır. Onlara kapıları sımsıkı kapatılmış bir ateş vardır."** Onlar açılmasın diye kapılarının arka tarafından alabildiğine uzatılmış direkler konarak kapatılmış ve kilitlenmiş bir ateş içinde olacaklardır. Böylelikle darlık, keder, zorluk ve sıkıntı içinde kalacaklardır.

Beled sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Hamd, Allah'a mahsustur.

سورة الشمس

ŞEMS SÛRESİ

-91-

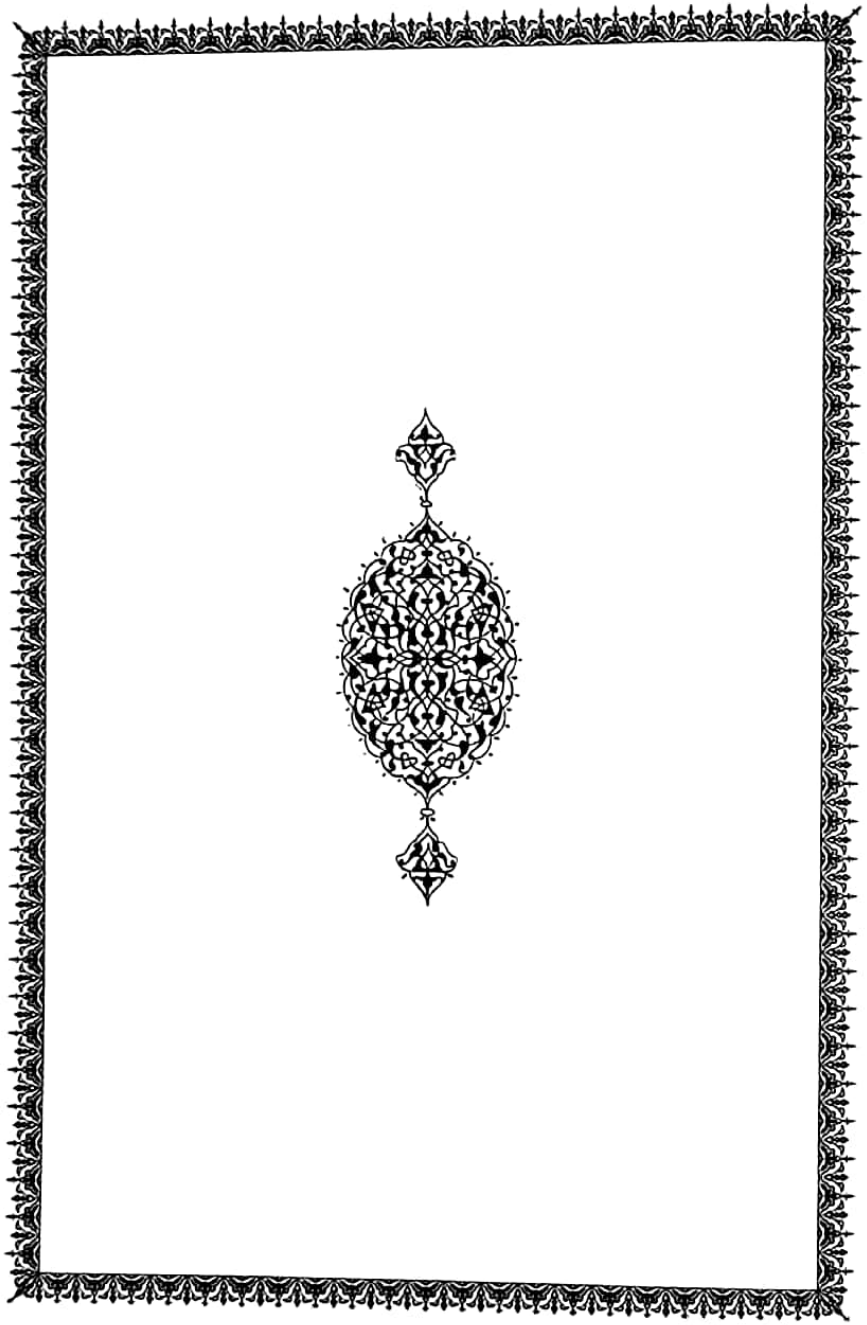

91- ŞEMS SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 15 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ۝١ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا ۝٢ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا ۝٣ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا ۝٤ وَالسَّمَاءِ
وَمَا بَنَاهَا ۝٥ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا ۝٦ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۝٧ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ۝٨ قَدْ
أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ۝٩ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا ۝١٠ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun güneşe ve aydınlığına,

2- Onu takip ettiği zaman aya,

3- Yeryüzünü açığa çıkardığı zaman gündüze,

4- Onu bürüdüğü zaman geceye,

5- Göğe ve onu bina edene,

6- Yere ve onu yayıp döşeyene,

7- Nefse ve yaratılışını düzgün kılana,

8- Ona hem isyan hem de ondan sakınma (takvâ) **özelliğini ilham edene ki;**

9- Nefsini (iyiliklerle) **arındıran elbette kurtuluşa ermiştir.**

10- Onu (kötülüklerle) **örten de kesinlikle ziyana uğramıştır.**

Yüce Allah, kurtuluşa eren nefisle bunun dışında kalan günahkâr nefisler hakkında bu pek büyük âyetlere/delillere yemin ederek şöyle buyurmaktadır:

1. "Andolsun güneşe ve aydınlığına," güneşin nuruna ve ondan meydana gelen menfaatlere;

2. "Onu takip ettiği zaman aya," yani konak ve aydınlığında onun arkasından giden aya.

3. "Yeryüzünü açığa çıkardığı zaman," yeryüzünde bulunanları aydınlatıp açık seçik hale getirerek gösteren **"gündüze,"**

4. "Onu bürüdüğü zaman," yeryüzünü örterek üzerindekileri karanlığa gömen **"geceye,"**

Böylelikle karanlık ve aydınlık, güneş ve ay, bu âlemde gâyet düzenli ve sağlıklı bir şekilde arka arkaya gelmekte, bu yolla kulların maslahatına olan pek çok husus gerçekleşmektedir. İşte bu, Yüce Allah'ın her şeyi bildiğine, her şeye kadir olduğuna, yegane mabud olduğuna, O'nun dışındaki bütün mabudların ise batıl olduğuna en büyük delildir.

5-6. "Göğe ve onu bina edene," buradaki ifadenin, "Semâya ve semâyı bina eden Yüce Allah'a" yemin olması manasına gelmesi ihtimal dahilinde olduğu gibi semâya ve semânın son derece sağlam, mükemmel ve güzel yapısına yemin olma ihtimali de vardır. Aynı ihtimaller, Yüce Allah'ın **"Yere ve onu yayıp döşeyene"** buyruğu hakkında da geçerlidir. Yüce Allah, yeri yayıp döşemiş ve genişletmiştir. Böylelikle oradaki varlıklar da bütün yollarla yeryüzünden istifade edebilme imkânını elde etmişlerdir.

7-8. "Nefse ve yaratılışını düzgün kılana" buyruğunda maksadın, genel ifadenin desteklediği üzere bütün canlı mahlukların nefsi olma ihtimali olmakla birlikte bundan sonra gelecek olan ifadelerin delil olmasıyla yalnızca mükellef olan insanın nefsine yemin olma ihtimali de vardır.

Hangisi olursa olsun nefis/ruh, Allah'ın âyetlerinden, adına yemin edilmeye layık olan pek büyük bir âyettir/delildir. Çünkü nefis, son derece latif, hafif, hızlıca yer değiştirip hareket eden, değişen, etkilenen, niyet, irade, maksat, sevgi gibi pek çok ruhî etkileşimleri bulunan bir varlıktır. Eğer nefis olmasaydı beden, hiçbir faydası olmayan cansız bir heykelden ibaret olurdu. Nefsin bu şekilde düzenlenmiş olması, elbetteki Allah'ın pek büyük âyetlerinden/delillerinden biridir.

9. "Nefsini (iyiliklerle) **arındıran,"** nefsini günahlardan temizleyip kusurlardan arındıran, Allah'a itaatle onu yücelten, faydalı bilgi ve salih amelle onu yükselten kimse **"elbette kurtuluşa ermiştir."**

10. "Onu (kötülüklerle) **örten,"** yani kirletilmeye layık olmayan o değerli nefsini bayağı davranışlarla, günah ve kusurlarla içli dışlı olmak, onu kemâle erdirip geliştirecek şeyleri terk etmek, onu çirkinleştiren ve güzelliklerini örten işler yapmak suretiyle örten kimse **"de kesinlikle ziyana uğramıştır."**

﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَىٰهَآ ﴿١١﴾ إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ نَاقَةَ ٱللَّهِ وَسُقْيَٰهَا
﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوَّىٰهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَٰهَا﴾

11- Semûd, azgınlığı nedeniyle yalanladı.

12- Hani onların en azılıları (deveyi kesmek üzere) **öne atılmıştı.**

13- Allah'ın rasûlü (Salih) **ise onlara, 'Allah'ın devesine zarar vermekten ve su hakkını engellemekten sakının!' demişti.**

14- Fakat onlar onu yalanladılar ve deveyi kestiler. Rableri de günahları sebebiyle onlara bir azap gönderdi de birini bile ayırt etmeden hepsini helak etti.

15- O, bunun akıbetinden korkacak değil ya!

11. "Semûd, azgınlığı nedeniyle," azgınlaşmaları, hakka karşı büyüklük taslamaları ve rasûllerine karşı direnmeleri sebebiyle **"yalanladı."**

12. "Hani onların en azılıları," dişi deveyi kesmesi için üzerinde ittifak ettikleri şahıs olan kabilenin en bedbaht kişisi Kudâr b. Sâlif, deveyi kesmek üzere **"öne atılmıştı,"** kabilesi ona bunu yapmasını söylemiş, o da onların dediklerini yerine getirmişti.

13. "Allah'ın rasûlü" Salih *aleyhisselam* sakındırmak üzere **"onlara, 'Allah'ın devesine zarar vermekten ve su hakkını engellemekten sakının.' demişti."** Yani Allah'ın sizin için pek büyük bir mucize olarak yaratmış olduğu o deveyi kesmekten sakının. Allah'ın size ihsan etmiş olduğu sütünü içme nimetine onu kesmekle karşılık vermeyin.

14. Ancak onlar peygamberleri Salih *aleyhisselam*'ı **"yalanladılar ve deveyi kestiler. Rableri de günahları sebebiyle onlara bir azap gönderdi."** Onların yurtlarını yıktı, gönderdiği azap onların hepsini kuşattı. Üzerlerine uğultulu esen fırtınayı, altlarından da sarsıntı ve zelzeleyi azap olarak gönderdi de hepsi yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar. Onlardan ses seda çıkmaz oldu, **"birini bile ayırt etmeden hepsini helak etti."** Verdiği bu cezayı hepsine eşit olarak tattırdı.

15. "O, bunun akıbetinden korkacak değil ya!" Kâhir (her şeye emrini geçiren), hiçbir mahlukun kahr ve tasarrufunun dışında olmadığı, bütün hükümlerinde hikmeti sonsuz olan Allah, nasıl olur da bundan korkar ve çekinir ki?

Şems sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yardımı dolayısıyla Yüce Allah'a hamd u senâlar olsun.

سورة الليل

LEYL SÛRESİ

-92-

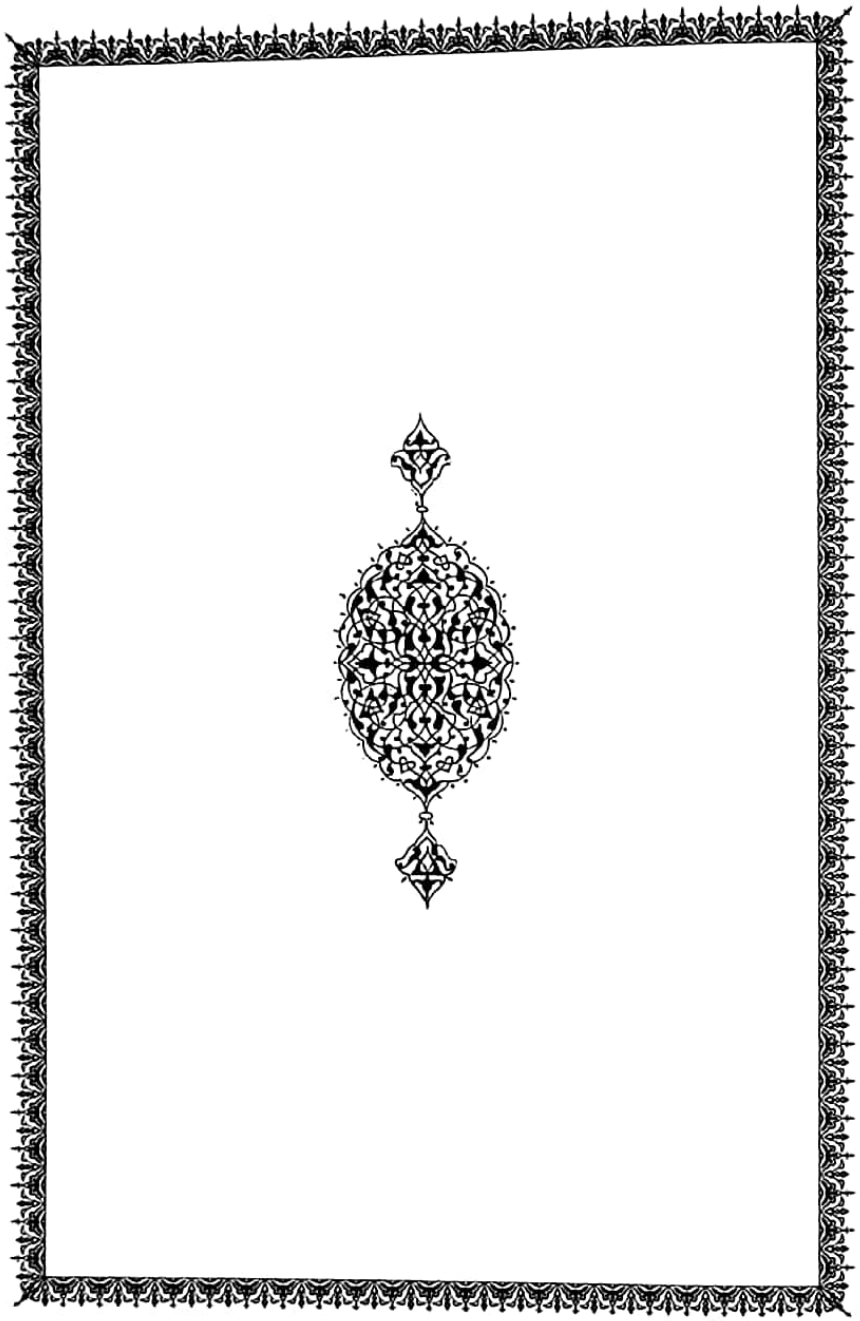

92- LEYL SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 21 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ۝١ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ۝٢ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ۝٣ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ۝٤﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun örtüp bürüdüğü zaman geceye;

2- Açılıp aydınlandığı zaman gündüze;

3- Erkeği ve dişiyi yaratana ki;

4- Sizin amelleriniz farklı farklıdır.

1. Burada Yüce Allah, kulların fiillerinin, içinde bulundukları farklı hallerine göre ortaya çıktığı zamana yemin etmekte ve şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun," karanlığıyla bütün varlıkları **"örtüp bürüdüğü zaman"** ki böylelikle her varlık kendi barınağına/meskenine çekildiği ve kulların çalışmaktan yorulup dinlenmeye çekildiği vakit olan **"geceye"**

2. Işığıyla insanlar için **"açılıp aydınlandığı zaman gündüze,"** ki onlar onun aydınlığında işleri ve maslahatları için etrafa yayılırlar.

3. "Erkeği ve dişiyi yaratana ki," Bu, Yüce Allah'ın erkek ve dişilerin yaratıcısı olma sıfatına sahip olması anlamında kendi şerefli zatına yaptığı bir yemin olabileceği gibi O'nun erkeği ve dişiyi yaratması fiiline yapılmış bir yemin de olabilir.

Yüce Allah'ın bu hususdaki hikmeti kemâl derecesindedir. Çünkü O, hayatta kalmalarını dilediği canlıların bütününü, erkek ve dişi olarak yaratmıştır. Böylelikle o canlı türü hayatta kalabilmekte, yok olmamaktadır. Bunları da birbirine şehvet zinciriyle bağlamış ve her birini diğerine uygun olarak yaratmıştır. En güzel yaratıcı olan Allah'ın şanı ne yücedir!

4. "Sizin amelleriniz farklı farklıdır." Hakkında yemin edilen husus budur. Yani ey mükellefler, sizin yaptıklarınız birbirinden çok farklıdır.

Bizzat ameller ve onların miktarları farklı olduğu gibi bu amelleri yapmaktaki gayretler ve bu amellerden gözetilen maksatlar da birbirinden farklıdır: Acaba yapılan bu amel, baki ve en yüce Allah'ın rızası için midir? Ki o takdirde bu amelin mükâfatı -Allah'ın baki olması sebebiyle kalıcıdır- ve sahibi ondan sürekli yararlanır.

Yoksa bu amel, yok olmaya ve faniliğe mahkûm bir maksat için midir? Ki o takdirde de maksat batıl olduğu için onun için yapılan çaba da batıl olur. Bu gayenin yok oluşuyla amel de yok olup gider. İşte Allah'tan başkasının rızası gözetilerek yapılan bütün ameller böyledir.

Bu yüzden Yüce Allah, amel işleyenler arasında üstünlük farkı bulunduğunu belirtmekte ve onların amellerinin niteliklerini söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ۝٥ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ۝٦ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ ۝٧ ﴾

5- Kim verir ve korkup sakınırsa,

6- En güzel (sözü) **de tasdik ederse,**

7- Biz ona en kolay yolu kolaylaştırırız.

5. "Kim verir," yani zekât, nafaka, kefâret, sadaka ve çeşitli hayır yollarına yapılan harcamalar gibi malî ibadetleri yerine getirirse; namaz, oruç ve benzeri bedenî ibadetleri ifa ederse; hac, umre ve benzeri her ikisinin de bir arada bulunduğu (hem malî hem bedenî) ibadetleri yaparsa **"ve korkup sakınırsa,"** kendisine yasak kılınmış haramlardan ve masiyetlerden her türüyle uzak durursa;

6. "En güzel (sözü)," "Lâ ilâhe illallah"ı, bunun delalet ettiği dinî akideleri ve bunun sonucu olarak verilecek mükâfatları **"tasdik ederse,"**

7. "Biz ona en kolay yolu kolaylaştırırız." İşini ona kolaylaştırır, her türlü hayrı kolayca işlemesini, her türlü kötülüğü de kolayca terk etmesini sağlarız. Çünkü o, bu kolaylaştırmayı beraberinde getiren sebepleri işlemiştir. O bakımdan Allah da bunları ona kolaylaştırır.

﴿ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسْتَغْنَىٰ ۝٨ وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ ۝٩ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ ۝١٠ ﴾

8- Ama kim de cimrilik eder ve (Allah'a) **ihtiyacı olmadığını düşünürse,**

9- En güzel (sözü) **de yalanlarsa,**

10- Biz de ona en zor yolu kolaylaştırırız.

8. "Ama kim de" emrolunduğu şeyleri yerine getirmede **"cimrilik eder,"** farz ve müstehab olan infakı terk edip de Allah'ın farzlarını eda etme noktasında nefsi cömert davranmazsa **"ve"** Allah'a **"ihtiyacı olmadığını düşünürse,"** nefsinin Rabbine son derece muhtaç olduğunu kabul etmeyerek O'na ibadeti bir kenara atarsa... Halbuki nefsin kurtuluşu, umduğunu elde etmesi ve felâhı; ancak Allah'ı sevmesi, O'nu esas gaye görüp O'nu, yöneldiği mabudu olarak kabul etmesiyle olur.

9. "En güzel (sözü) **de"** Allah'ın kullarına farz kılmış olduğu güzel inançları tasdik etmeyerek **"yalanlarsa,"**

10. "Biz de ona" nerede olursa olsun, kötülüğü kolaylaştırmak ve masiyetleri işleme imkânı vermek suretiyle **"en zor yolu,"** en zor hali ve en kötü hasletleri **"kolaylaştırırız."** Allah'tan esenlik dileriz.

﴿ وَمَا يُغْنِى عَنْهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ ۝١١ ﴾

11- (Cehenneme) **yuvarlandığı zaman da malı kendisine fayda vermez.**

11. "(Cehenneme) yuvarlandığı," helâk olduğu **"zaman da"** kendisini azdıran, kendisi sebebiyle Allah'a ihtiyacı olmadığını düşündüğü ve cimrilik ederek infâk etmediği **"malı kendisine fayda vermez."**

Çünkü insanla birlikte salih amelinden başka bir şey gitmez. Farz haklarını çıkarıp vermediği malına gelince bu onun için bir vebal olur. Zira o maldan, âhirette yarayacak şeyleri önden göndermemiştir.

﴿ إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ۝١٢ وَإِنَّ لَنَا لَلْءَاخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ ۝١٣ ﴾

12- Şüphesiz doğru yolu açıklamak (ve ona ulaştırmak) **Bize aittir.**

13- Âhiret de, dünya da yalnız Bizimdir.

12. "Şüphesiz doğru yolu açıklamak (ve ona ulaştırmak) **Bize aittir."** Dosdoğru yol olan hidâyet, Allah'a ulaştırır, O'nun rızasına yakınlaştırır. Sapıklığın yolları ise Allah'a ulaşmaz, kişiyi çetin azaptan başka bir yere de götürmez.

13. "Âhiret de, dünya da" mülkiyet ve tasarrufları itibarıyla **"yalnız Bizimdir."** Her ikisinde de O'nun hiçbir ortağı yoktur. O halde istekleri olanlar, O'ndan istesinler. Yaratılmışlara bel bağlamasınlar.

﴿ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾ لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ﴿١٥﴾ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰ ﴿١٩﴾ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾ ﴾

14- İşte Ben sizi alev alev yanan bir ateşle uyardım.

15-16- Oraya yalanlayıp yüz çeviren en bedbaht kimselerden başkası girmez.

17-18- Arınmak için malını hayra veren en takvalı kişiler ondan uzak tutulur.

19- Böylesinin üzerinde hiçbir kimseye ait karşılığı verilmesi gereken bir iyilik yoktur.

20- (O nedenle o, verdiğini) **ancak en yüce olan Rabbinin rızasını kazanmak için** (verir).

21- Yakında da o, elbette (yaptıklarının karşılığını alarak) **razı olacaktır.**

14. "İşte Ben sizi alev alev yanan," alevli, kaynayıp coşan **"bir ateşle uyardım."**

15-18. "Oraya" Allah'ın bildirdiklerini **"yalanlayıp"** Rabbinin emirlerinden **"yüz çeviren en bedbaht kimseden başkası girmez. Arınmak için malını,"** nefsini arındırmak, onu günahlardan ve kirlerden temizlemek ve Yüce Allah'ın rızasını ummak suretiyle **"hayra veren en takvalı kişiler ondan uzak tutulur."**

Bu buyruklar şuna delildir: Eğer müstehap olan bir infak, farz olan borç ödeme, nafaka ve benzeri bir farzı terk etmeyi gerektiriyorsa meşru değildir. Aksine böyle bir kimsenin verdiği, -çoğu alimin kanaatine göre- geçersizdir. Çünkü o kişi, farzı yerine getirme imkânını ortadan kaldıran bir müstehab ile arınmış olmaz.

19. "Böylesinin üzerinde hiçbir kimseye ait karşılığı verilmesi gereken bir iyilik yoktur." Bu "en takvalı kişi" üzerinde, mahlukattan herhangi bir kimsenin, karşılığı verilmesi gereken bir iyiliği yoktur. Kimin ona iyiliği dokunmuşsa o, mutlaka ona karşılığını vermiştir. Hatta belki kendisinin diğer insanlar üzerinde karşılığı ödenmedik iyilikleri vardır.

Bu bakımdan o, Allah'ın halis bir kuludur. Çünkü yalnızca O'nun ihsanının kölesidir. İnsanların lütuf ve iyiliği karşısında borçlu kalan kimse, eğer bunların karşılığını vermeyecek olursa mutlaka onların hatırı için bir şeyleri terk eder ya da yapar ki bu da onun ihlâsını eksiltir.

Bu âyet-i kerime elbette ki Ebû Bekir es-Sıddîk *radıyallahu anh*'ı kapsamına alır. Hatta bu âyetin nüzul sebebinin o olduğu dahi söylenmiştir. Çünkü onun üzerinde, kimseye karşılığını vermesi gereken bir minnet borcu yoktur. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bile. Zira onun, onun üzerinde sadece karşılığının ödenmesine imkân bulunmayan Allah Rasûlü olma nimeti vardır. Bu da İslâm dinine davet etme, hidâyeti öğretme ve hak dini gösterme nimetidir. Bu yönüyle Allah'ın ve Rasûlünün herkes üzerinde nimeti ve lütfu vardır. Bu lütfun karşılığını vermeye ise imkân yoktur.

Bu âyet-i kerime Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ı öncelikle kapsamakla birlikte elbette ki bu üstün vasfa sahip olup hiçbir mahluka karşı minnet borcu olmayan ve böylelikle bütün amelleri sırf Allah rızası için olan herkesi de kapsar. Bundan dolayı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

20-21. "(O nedenle o, verdiğini) **ancak en yüce olan Rabbinin rızasını kazanmak için** (verir). **Yakında da o, elbette** (yaptıklarını karşılığını alarak) **razı olacaktır."** Bu, en takvalı kişi, Allah'ın kendisine bağışlayacağı pek çok lütuf, ihsan ve mükâfat çeşidinden dolayı hoşnut olacaktır.

Leyl sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun.

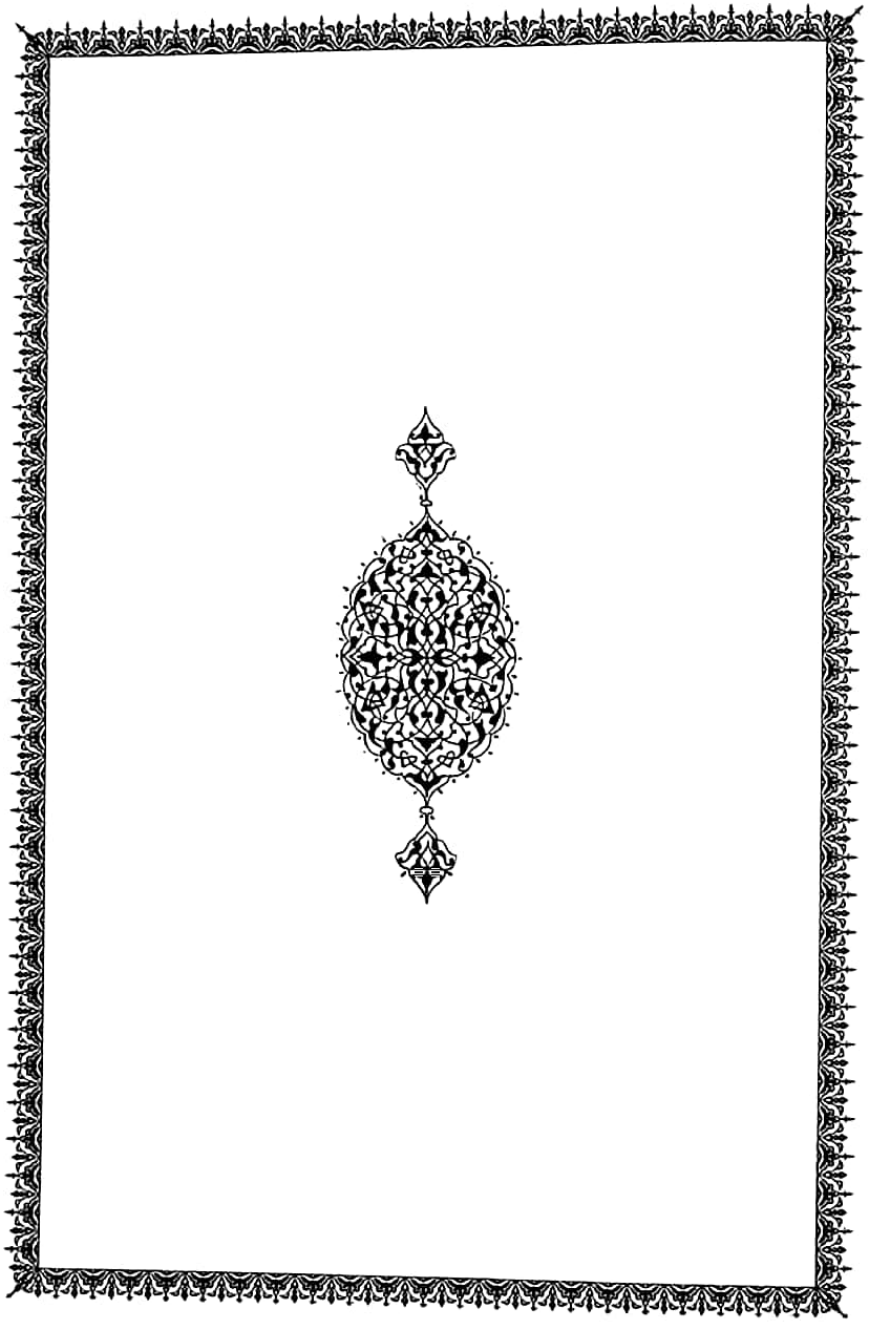

سورة الضحى

DUHÂ SÛRESİ

-93-

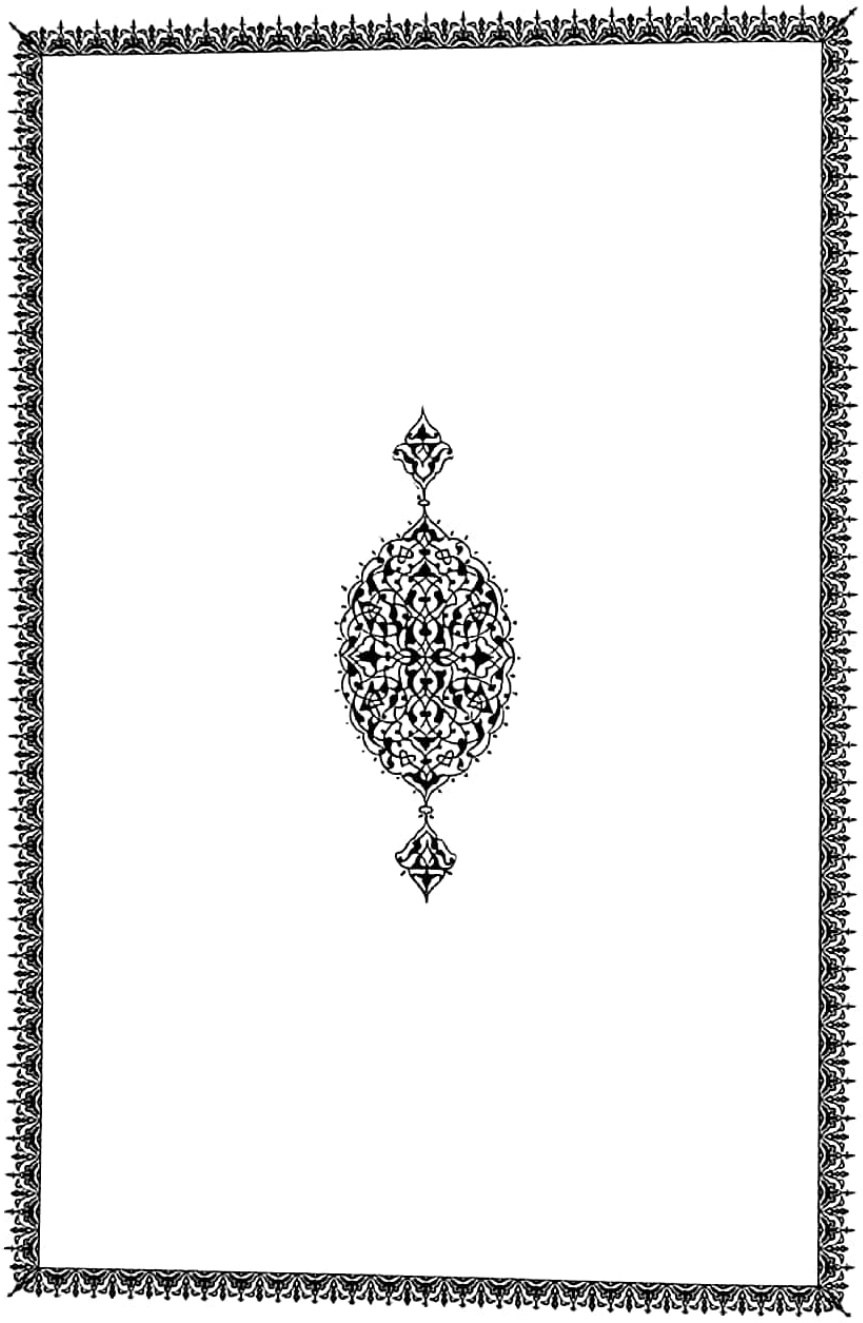

93- DUHÂ SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 11 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالضُّحَىٰ ﴿١﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ﴿٤﴾
وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴿٥﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun kuşluk vaktine,

2- Karanlığı çöktüğünde geceye ki;

3- Rabbin seni terk etmedi, sana kızmadı da.

4- Ahiret/sonrası senin için kesinlikle dünyadan/öncesinden daha hayırlıdır.

5- Rabbin sana elbette ihsanda bulunacak ve sen de hoşnut olacaksın.

1-3. Yüce Allah, Rasûlüne gösterdiği itina hakkında, kuşluk vaktinde aydınlığı etrafa yayılan gündüze ve etrafı örtüp karanlığı koyulaştığı vakit geceye yemin ederek şöyle buyurmaktadır: **"Rabbin seni terk etmedi,"** sana inâyetini ihsan ettiğinden beri seni terk etmedi, seni terbiye ve riâyetiyle gözettiğinden beri ihmal etmedi; aksine en mükemmel şekliyle seni terbiye etmeyi sürdürdü, derece derece seni yükseltip durdu.

"Sana kızmadı da." Allah, seni sevdiğinden bu yana sana asla kızmadı. Şüphesiz ki bir şeyin reddedilmesi, onun zıddının sabit olduğuna delildir. Katıksız bir red ise zıddının kemal derecede sabit oluşunu ihtiva etmediği sürece övgü olmaz. İşte Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in geçmişteki durumu ve halihazırdaki durumu... Bu, en mükemmel ve en eksiksiz bir haldir. Allah, onu sevmiş ve bu sevgisini sürekli kılmıştır. Kemâl derecelerinde onu yükseltip durmuş ve onun üzerindeki itinası daimî olmuştur.

4. Gelecekteki durumu konusunda da Allah şöyle buyurmaktadır: **"Ahiret/sonrası senin için kesinlikle dünyadan/öncesinden daha hayırlıdır."** Yani ge-

lecekteki her halin, şimdiki halinden daha iyi, sonraki halin de mutlaka bir önceki halinden üstün olacaktır.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* derece derece sürekli yüceliğe doğru yükselip durmuştur. Allah onun dininin iktidarını pekiştirmiş, düşmanlarına karşı onu muzaffer kılmış, ölünceye kadar bütün hallerinde ona doğruyu göstermiştir. O, öncekilerin de ulaşamadığı, sonrakilerin de ulaşamayacağı faziletlere ulaşmış, pek çok nimete, göz aydınlığına ve kalp sürûruna nâil olmuştur. Bundan sonra artık onun âhirette mazhar olacağı ilâhî lütufların teferruatını ve nimetlerin çeşitlerini sorma gitsin!

5. İşte bundan dolayı **"Rabbin sana elbette ihsanda bulunacak ve sen de hoşnut olacaksın."** buyurulmaktadır. Bu öyle bir konumdur ki bu konumu ancak bu kadar özlü ve kapsamlı ifadeyle dile getirmek mümkündür.

﴿ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَـَٔاوَىٰ ۝٦ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدَىٰ ۝٧ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَأَغْنَىٰ ۝٨ ﴾

6- O, seni yetimken barındırmadı mı?

7- Şaşkınken sana doğru yolu göstermedi mi?

8- Fakirken seni zengin kılmadı mı?

6. Daha sonra Yüce Allah, kendisinin de bilmiş olduğu ona yönelik özel bitakım lütuflarını hatırlatarak şöyle buyurmaktadır: **"O, seni yetimken barındırmadı mı?"** Yani senin annen de, baban da yoktu. Anne-babası vefat ettiğinde kendi işini kendi göremeyecek bir haldeydi. Ama Allah onu barındırdı ve dedesi Abdulmuttalib'in himayesine verdi. Dedesi öldükten sonra da amcası Ebu Talib onu himayesine aldı ve bu, Allah ona yardım edip de mü'minlerle destek verinceye kadar devam etti.

7. **"Şaşkınken sana doğru yolu göstermedi mi?"** Daha önce sen Kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Ama bilmediklerini sana öğretti. En güzel amellere muvaffak ve en üstün ahlâka sahip kıldı.

8. **"Fakirken seni,"** sana fethetmeyi müyesser kıldığı, malları ve vergileri toplanıp sana getirilen ülkelerle **"zengin kılmadı mı?"**

İşte bu gibi eksiklikleri senden uzaklaştıran, hiç şüphesiz her türlü eksikliği de senden uzaklaştıracaktır. O halde seni zengin kılan, barındıran, hidâyete erdiren ve sana yardım edenin nimetlerine şükrederek karşılık ver!

Bundan dolayı devamla şöyle buyrulmaktadır:

﴿ فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ۝٩ وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ ۝١٠ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ۝١١ ﴾

9- O halde yetimi sakın ezme;

10- İsteyeni sakın azarlama;

11- Rabbinin nimetini de anlat.

9. **"O halde yetimi sakın ezme."** Yetime kötü davranma, ona kızma, onu azarlama, bilakis ona ikramda bulun, elinden geldiğince ona bir şeyler ver. Senden sonra yetim bırakacağın evladına nasıl muamele edilmesini istiyorsan ona öylece davran.

10. **"İsteyeni sakın azarlama."** İsteyene, azarlayarak veya kaba davranarak istediğini vermeksizin geri çevirme anlamına gelecek türden bir söz söyleme. Aksine yanında bulunandan, kolayına geleni ver ya da güzel ve iyi sözlerle onu geri çevir.

Bu mal isteyene de, ilim öğrenmek isteyene de karşılık vermek gerektiğini kapsar. Bundan dolayı öğretmene düşen, öğrettiği kişiye karşı güzel ahlâklı olması, ona öncelikle kendisinin ikramda bulunması ve ona şefkatle davranmasıdır. Çünkü bu şekilde bir davranış, öğrencinin maksadını elde etmesine yönelik bir destek, kullara ve ülkeye faydalı olmak için çalışan bu kimseye bir ikramdır.

11. **"Rabbinin nimetini de anlat."** Bu da hem din, hem dünya nimetlerini kapsar. Yani bu nimetler dolayısıyla Allah'ı öv, yücelt. Eğer bir maslahat söz konusuysa bu nimeti özellikle zikret. Değilse mutlak olarak Allah'ın nimetlerinden söz et. Çünkü Allah'ın nimetini dile getirmek, o nimetlere şükretmeyi ve kalplerin bu nimetleri ihsan edeni sevmesini sağlar. Çünkü ihsan sahibini, iyilikte bulunanı sevmek, kalbin mayasında olan bir özelliktir.

Duha sûresinin tefsiri -Yüce Allah'ın yardımıyla- burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة الإنشراح

İNŞİRÂH SÛRESİ

-94-

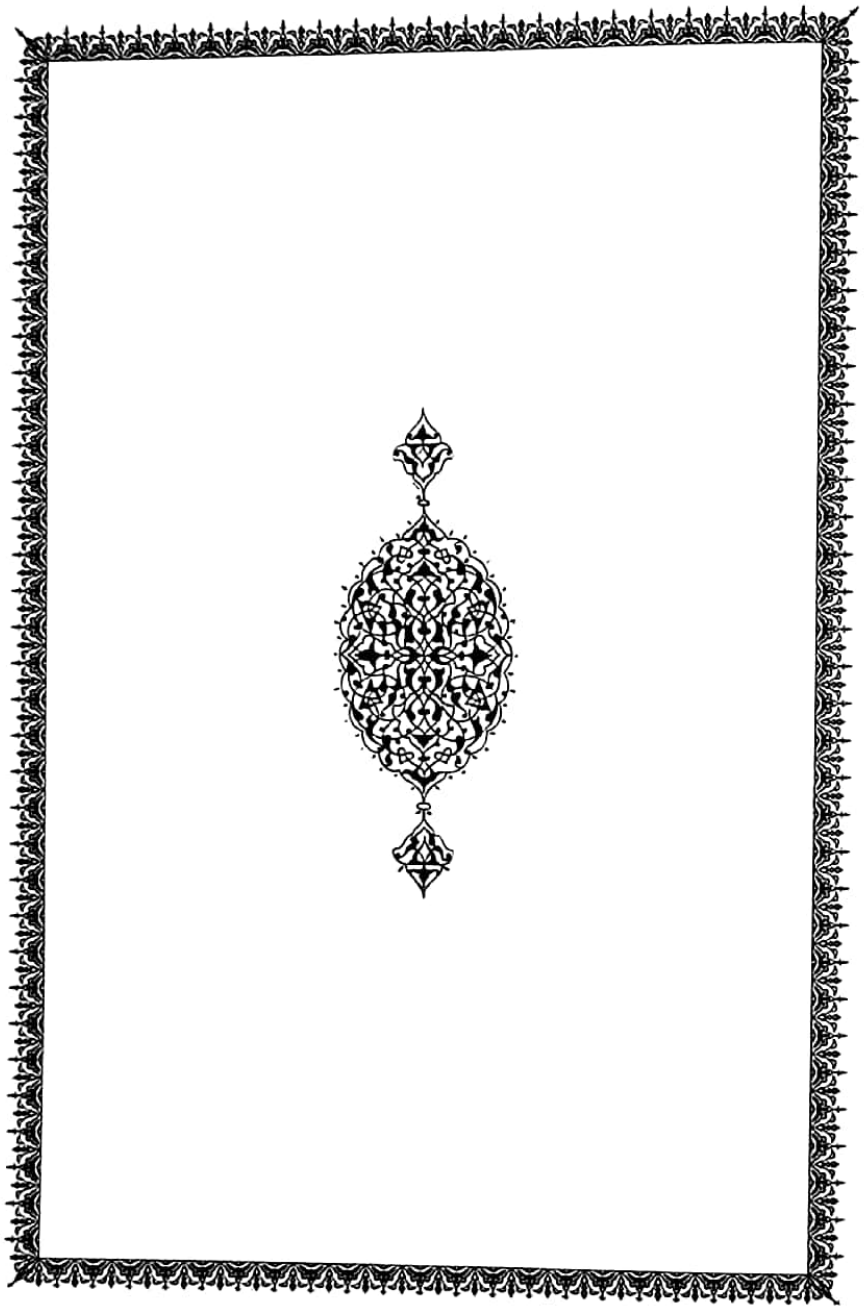

94- İNŞİRÂH SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 8 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ۝١ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ۝٢ الَّذِي أَنقَضَ ظَهْرَكَ ۝٣ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Biz senin için göğsünü genişletmedik mi?

2-3- Böylece belini büken yükünü üzerinden kaldırdık.

4- Ve şanını da yücelttik.

1. Yüce Allah, Rasûlüne olan lütuflarını hatırlatarak şöyle buyurmaktadır: **"Biz,"** dinin şer'î hükümleri, Yüce Allah'a davet, en üstün ahlâkî değerlere sahip olma, âhirete yönelme, hayırları işlemeyi kolaylaştırma konusunda **"senin için göğsünü genişletmedik mi?"** Böylelikle senin kalbini hayra boyun eğmeyecek, hayır dolayısıyla rahat ve huzur bulmayacak kadar dar ve sıkıntılı bir kalp olmaktan kurtarmadık mı?

2-3. "Böylece belini büken yükünü," günahını **"üzerinden kaldırdık."** Nitekim Yüce Allah, bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **"Allah geçmiş ve gelecek günahını bağışlasın... diye."** (el-Feth, 48/2)

4. "Ve şanını da yücelttik." Senin değerini yükselttik ve insanlardan hiçbir kimsenin ulaşamadığı pek üstün, pek güzel övgüleri sana mahsus kıldık.

Nitekim Allah anıldıkça mutlaka onunla birlikte Allah'ın Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* de anılmaktadır. Mesela İslâm'a girişte, ezan, kamet, hutbeler ve buna benzer Yüce Allah'ın kendileri vasıtasıyla Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şanını yükselttiği diğer hallerde olduğu gibi... Yine ümmetin kalbinde ona karşı öyle bir sevgi ve saygı vardır ki Yüce Allah dışında hiçbir kimse için böyle bir durum söz konusu değildir. Ümmeti üzerindeki iyilik ve hakları dolayısıyla Allah, herhangi bir peygambere ümmeti dolayısıyla verdiği mükâfatların en iyisiyle mükâfatlandırsın onu.

﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝٥ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝٦ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ۝٧ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَب ۝٨﴾

5- Gerçekten güçlükle beraber bir kolaylık vardır.
6- Evet, gerçekten güçlükle beraber bir kolaylık vardır.
7- O halde (meşgalelerini) **bitirdin mi** (ibadete) **koyul,**
8- Ve (katındakileri) **ümit ederek yalnız Rabbine yönel!**

5-6. "Gerçekten güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Evet, gerçekten güçlükle beraber bir kolaylık vardır." buyruğu çok büyük bir müjdedir. Nerede bir zorluk, bir darlık varsa hemen onunla beraber, onun yanıbaşında bir kolaylık da vardır. Hatta zorluk kertenkele deliğine girecek olsa kolaylık da onun bulunduğu yere girer ve onu çıkartır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Allah, güçlüğün arkasından bir kolaylık ihsan edecektir."** (et-Talâk, 65/7)

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmaktadır: *"Hiç şüphesiz kurtuluş, sıkıntıyla beraberdir. Hiç şüphesiz zorlukla beraber bir kolaylık vardır."*[24]

Âyette "zorluk" anlamındaki kelimenin (العسر), şeklinde elif-lam ile marife gelmesi, onun tek olduğuna, buna karşılık "kolaylık" anlamına gelen kelimenin (يسرا) nekre/belirtisiz oluşu da tekrarlanıp durduğuna, farklı farklı olduğuna delildir. Buna göre bir zorluk, iki ayrı kolaylığı yenemez. Yine istiğrâk (türünü kapsama) ve umum (genellik) ifade eden "elif-lâm" takısı, her bir zorluğun -ne kadar zor olursa olsun- sonunda, ondan ayrılmayan bir kolaylığın bulunduğunu göstermektedir.

7-8. Daha sonra Allah, aslî olarak Rasûlüne, ona bağlı olarak da mü'minlere Zatına şükretmelerini ve nimetinin gereği olan yükümlülükleri yerine getirmelerini emrederek **"O halde** (meşgalelerini) **bitirdin mi** (ibadete) **koyul."** buyurmaktadır. Yani işlerini bitirip de kalbinde seni meşgul edecek bir şey kalmadığı zaman kendini gayretle ibadete ve duaya ver! **"Ve** (katındakileri) **ümit ederek yalnız Rabbine yönel!"** Dualarının kabul edilmesi hususunda büyük bir arzu ve ümit taşı. İşlerini bitirdiler mi oyuna dalanlardan, Rablerinden ve O'nu hatırlamaktan yüz çevirenlerden olma! Yoksa hüsrana uğrayanlardan olursun.

Anlamın şu şekilde olduğu da söylenmiştir: Namazı bitirip onu tamamıyla yerine getirdikten sonra dua etmeye koyul! Bütün dilek ve ihtiyaçlarının karşılanmasını yalnız Rabbinden iste! Bu görüşü kabul edenler, farz namazların akabinde dua ve zikrin meşrû kılınmış olduğuna da bunu delil gösterirler.

İnşirâh sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

24 *Müsned*, 1/307-308; Tirmizi, 2516.

سورة التين

TÎN SÛRESİ

-95-

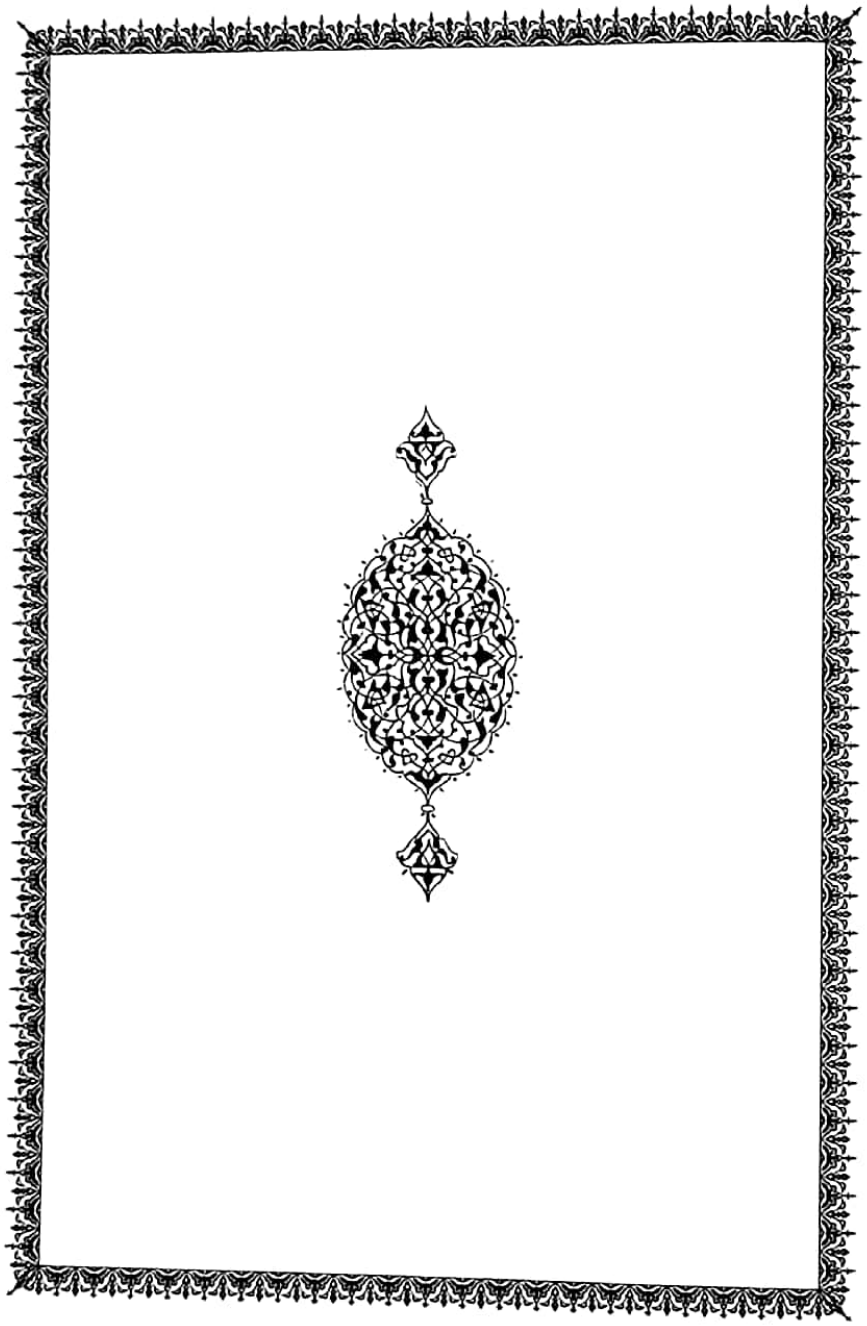

95- TÎN SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 8 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah adı ile.

1- Andolsun incire ve zeytine,

2- Tûr-u Sîna dağına,

3- Ve şu güvenli beldeye ki;

4- Biz insanı gerçekten en güzel surette yarattık,

5- Sonra onu aşağıların en aşağısına döndürdük.

6- Ancak iman edip salih ameller işleyenler müstesnâ. Çünkü onlar için kesintisiz bir mükâfat vardır.

1. "Andolsun incire ve zeytine," bu, bildiğimiz incir ve zeytindir. Bu iki ağaca yemin edilmesi, ikisinin de ağaçlarında ve meyvelerinde birçok fayda bulunması ve bunların özellikle Meryem oğlu İsa *aleyhisselam*'ın nübüvvet mahalli olan Şam diyarında yaygın olarak yetişmeleri dolayısıyladır.

2. "Tûr-u Sîna dağına," bu da Mûsâ *aleyhisselam*'a nübüvvetin verildiği Tur dağıdır.

3. "Ve şu güvenli beldeye ki..." Bu da Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e nübüvvetin verildiği yer olan Mekke-i Mükerremedir. Yüce Allah, seçtiği ve oralarda peygamberlerin en faziletlilerini ve en şereflilerini gönderdiği bu mukaddes yerlere yemin etmektedir.

4. Hakkında yemin edilen husus da **"Biz insanı gerçekten en güzel surette yarattık."** buyruğunda ifade edilmektedir. Yani Biz, insanı azaları birbiriyle uyumlu, boyu dimdik, zahiren ve batınen gerek duyduğu her şeyle onu, donatılmış, tam ve eksiksiz olarak yarattık.

5. İnsanın şükretmesi gereken bunca büyük nimete rağmen, insanların pek çoğu bu nimetleri ihsan edene şükretmekten uzaklaşmakta, oyun ve eğlenceyle meşgul olmakta ve kendileri için en aşağılık, en düşük işlere razı olmaktalar. Yüce Allah da onları **"aşağıların en aşağısına"** (esfel-i sâfilîne), yani ateşin/cehennemin en aşağısına göndermiştir. Burası, Rablerine baş kaldıranların/isyankârların mahallidir.

6. Bunlardan, Allah'ın kendilerine iman, salih amel, yüce ve üstün ahlâk lütfettiği kimseler müstesnâdır. İşte bu üstün mertebelerden dolayı **"onlar için kesintisiz,"** yani ardı arkası kesilmez **"bir mükâfat vardır."** Bunlar için mükemmel lezzetler, kesintisiz sevinçler ve ebediyen artıp duran nimetler vardır. Bu nimetler asla sona ermez, bitip tükenmez. Oranın yiyecekleri de, gölgesi de ebedidir.

﴿ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ۝٧ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ۝٨ ﴾

7- O halde bütün bunlardan sonra sana hesabı yalanlatan şey nedir (ey insan)?

8- Allah hükmedenlerin en üstünü değil mi?

7. "O halde sana hesabı yalanlatan şey nedir (ey insan)?" Yani ey insan! Seni amellerin karşılığının verileceğini yalanlamaya iten nedir? Halbuki sen, Yüce Allah'ın, kesin olarak bunu kabul etmeyi gerektiren pek çok âyetini/delilini, bu konuda verilen haberlerin hiçbirini inkar etmemeni gerektiren nimetlerini görüyorsun!

8. "Allah hükmedenlerin en üstünü değil mi?" İnsanların başıboş bırakılmaları, onlara emir verilmemesi, yasaklar konulmaması, iyiliklerinin mükâfatlandırılmaması ve kötülüklerinin cezalandırılmaması hiç O'nun hikmetine yakışır mı!? Yoksa insanoğlunu ard arda gelen aşamalar halinde yaratan, onlara sayamayacakları kadar çok nimet, hayır ve iyilik ulaştıran, en güzel şekilde onları besleyip gözeten Zatın, onları; hedefleri olan, ebediyen kalacakları ve nihaî olarak varacakları yurda döndürmesi mi O'na yakışır?

Tîn sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة العلق

ALAK SÛRESİ

-96-

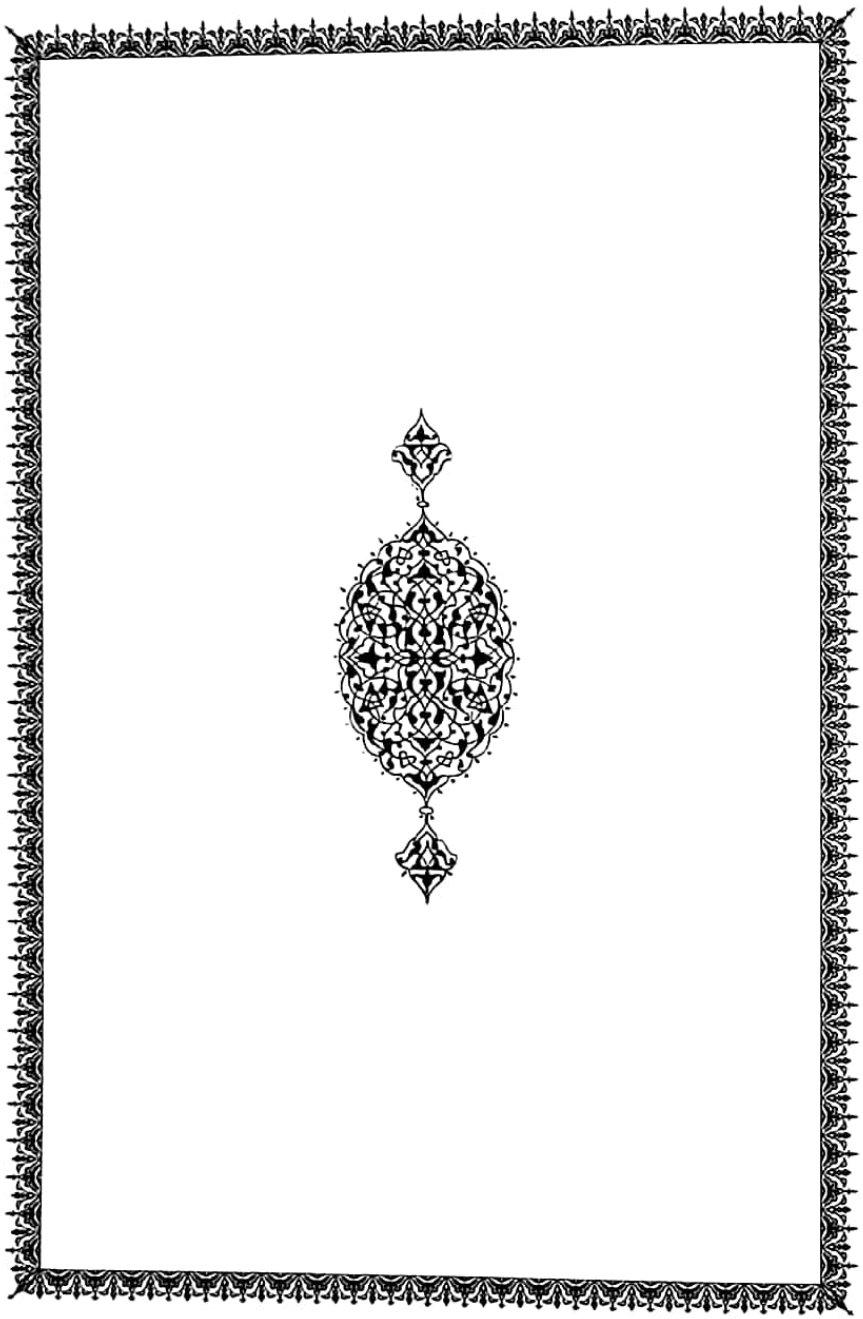

96- ALAK SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 19 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝١ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝٢ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۝٣ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝٤ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝٥ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Oku, yaratan Rabbinin adıyla!

2- O, insanı bir kan pıhtısından yarattı.

3- Oku! Rabbin, sonsuz lütuf sahibidir.

4- Kalemle öğretendir.

5- O, insana bilmediklerini öğretmiştir.

1. Bu sûre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e inen ilk sûresi. Nübüvvetinin başlangıcında nazil olmuştu. O vakit Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kitabın, imanın ne olduğunu bilmiyordu. Cibril *aleyhisselam* ona risalet görevini getirmiş ve okumasını emretmişti. O ise mazeret beyan ederek *"Ben okuma bilen biri değilim!"* demişti. Cebrail, bu emrini Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* okuyuncaya kadar tekrar etmişti.[25] Ardından Yüce Allah şu buyrukları indirdi: **"Oku"** bütün varlıkları **"yaratan Rabbinin adıyla!"**

2. Sonra Allah, özellikle insanı ve onun yaratılışının başlangıcını anlatarak onu **"bir kan pıhtısından"** yarattığını belirtmektedir. İnsanı yaratan, var edilişinde ona büyük bir itina gösteren yüce Zatın, emir ve yasaklar ile de onun işlerini yönlendirmesi kaçınılmazdır. Bu da peygamberler göndermek ve kitaplar indirmekle olur. İşte bundan dolayı okuma emrini verdikten sonra insanı yarattığını haber vermekte, sonra da şöyle buyurmaktadır:

3. "Oku! Rabbin, sonsuz lütuf sahibidir." Pek çok sıfatın ve pek geniş kerem ve ihsanların sahibidir. Cömertliği pek boldur. Çeşitli ilimleri öğretmiş olması da O'nun kereminin bir tecellisidir.

25 Bkz. Buhârî, 3; Müslim, 252.

4-5. Ayrıca O, **"kalemle öğretendir. O, insana bilmediklerini öğretmiştir."** Yüce Allah, insanı annesinin karnından hiçbir şey bilmez bir halde çıkarmıştır. Ona işitecek kulak, görecek göz, akledecek kalp vermiş ve ilmi elde etme yollarını kolaylaştırmıştır. Ona Kur'ân'ı ve hikmeti öğrettiği gibi kendisi vasıtasıyla ilimlerin korunabildiği, hakların tespit edilebildiği, insanların konuşmalarının yerini tutan ve başkalarına mesaj iletme aracı olan kalemle yazı yazmayı da öğretmiştir.

Hamd Allah'adır. O, kulların şükretmekten ve karşılıklarını vermekten âciz kaldıkları nimetleri ihsan edendir.

﴿ كَلَّآ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَيَطْغَىٰٓ ۝٦ أَن رَّءَاهُ ٱسْتَغْنَىٰٓ ۝٧ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلرُّجْعَىٰٓ ۝٨ ﴾

6- Asla! İnsan gerçekten azar,

7- Kendini zengin/yeterli görünce.

8- Halbuki dönüş, ancak Rabbinedir.

6-8. Yüce Allah, insana bol rızık lütfetmiş, ayrıca onu ihtiyaçtan kurtararak varlık sahibi kılmıştır. Fakat insan bilgisizliği ve zalimliği dolayısıyla kendini müstağnî (muhtaç olmayan) bir konumda gördüğü vakit haddi aşar, azgınlaşır, hidâyete karşı büyüklenir ve Rabbine döneceğini unutur. Amellerinin karşılığının verileceğinden korkmaz. Hatta hidâyeti terk etmenin yanı sıra başkalarını da hidâyeti terk etmeye çağırma noktasına kadar ulaştığı da olur:

﴿ أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يَنْهَىٰ ۝٩ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ۝١٠ أَرَءَيْتَ إِن كَانَ عَلَى ٱلْهُدَىٰٓ ۝١١ أَوْ أَمَرَ بِٱلتَّقْوَىٰٓ ۝١٢ أَرَءَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ۝١٣ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ۝١٤ ﴾

9-10- Namaz kılarken kulu(umuz Muhammed'i) **engelleyeni gördün mü?**

11- Ya o (namaz kılan) **doğru yol üzerindeyse;**

12- Yahut takvâyı emrediyorsa (nasıl onu engeller)!?

13- Ya (onu engelleyen de) **yalanlayıp yüz çeviriyorsa?!**

14- O, Allah'ın kendisini gördüğünü bilmiyor mu?

9-12. Başkasını hidâyeti terk etmeye çağıran kişi, bununla da kalmaz, imanın öngördüğü amellerin en faziletlisi olan namazdan alıkoymaya da kalkışır. Yüce Allah, işte böyle azgın ve batıl üzerinde direnen kişiye şunları söylemektedir: Ey namaz kılan kuluma engel olan kişi! **"Ya o"** namaz kılan kulum **"doğru yol üzerindeyse?"** Hakkı biliyor ve gereğince amel ediyorsa? **"Yahut"** başkasına **"takvâyı emrediyorsa?"** Bu nitelikte olan bir kimsenin bu işten alıkonulması uygun mudur? Onu bu ibadetten alıkoymak, Allah'a karşı savaşın, hakka karşı mücadelenin en büyük şekli değil midir? Çünkü bu alıkoyma, ancak bizzat hidâyet üzere olmayan ya da başkasına takvânın aksini emreden kişiye yapılabilir.

13. **"Ya"** namazdan alıkoyan kimse hakkı **"yalanlayıp"** ilâhî emirlerden **"yüz çeviriyorsa?"** Allah'tan korkmaz ve O'nun azabından çekinmez mi?

14. **"O, Allah'ın"** yapıp ettiklerini **"gördüğünü bilmiyor mu?"** Daha sonra bu halini sürdürdüğü takdirde onu tehdit etmek üzere şöyle buyurmaktadır:

﴿ كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًۢا بِٱلنَّاصِيَةِ ۝١٥ نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ۝١٦ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ۝١٧ سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ۝١٨ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۩ ۝١٩ ﴾

15- Asla! Eğer buna bir son vermezse andolsun onu alnından tuttuğumuz gibi (ateşe atarız)**!**

16- O yalancı ve günahkâr alnından.

17- O da çağırsın bakalım meclisindekileri,

18- Biz de Zebânileri çağırırız.

19- Asla! Ona itaat etme! Secde et ve (Allah'a) **yaklaş!**

15-16. **"Asla! Eğer buna bir son vermezse,"** söylediklerinden ve yaptıklarından vazgeçmezse **"andolsun onu alnından yakalayıp** (ateşe atarız)**."** Çok güçlü ve zorlu bir şekilde alnından yakalayıp çekeriz. Ona gerçekten bu yakışır. Çünkü onun alnı, söylediği sözlerinde **"yalancı ve"** yaptıklarında **"günahkâr"** bir alındır.

17. **"O da,"** azaba uğratılması hak olan bu kişi, **"çağırsın bakalım meclisindekileri."** Başına gelen bu musibete karşı yardım etsinler diye meclisinde olanları, arkadaşlarını ve çevresindekileri çağırsın.

18. **"Biz de"** onu yakalamak ve ona azap etmek üzere cehennem bekçileri olan **"Zebânileri çağırırız."** O da baksın ve düşünsün bakalım! Bu iki tarafın hangisi daha güçlü, daha muktedirdir! Bu da namaz kılanı alıkoymak isteyen kişinin durumunu ve tehdit olunduğu cezayı ortaya koymaktadır.

19. Namaz kılması engellenene gelince; Yüce Allah ona da bu engellemeye kulak asmamasını, onun bu yasaklamasına itaat etmemesini emrederek şöyle buyurmaktadır:

"Asla! Ona itaat etme!" Çünkü o, ancak hüsran içeren bir emir verir.

Rabbine **"secde et,"** gerek secde halinde gerekse diğer itaatlerle ve Allah'a yakınlaştırıcı amellerle O'na **"yaklaş!"** Çünkü bütün bu ameller, kişiyi Allah'ın rızasına ve O'na yakınlaştırır.

Bu buyruklar, her ne kadar Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i namazdan alıkoymak isteyen, bundan dolayı da ona işkence eden Ebû Cehil hakkında nâzil olmuş ise de hayırdan alıkoymaya çalışan ve hayırdan alıkonulmak istenen herkes hakkında geçerlidir.

Alak sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

سورة القدر

KADİR SÛRESİ

-97-

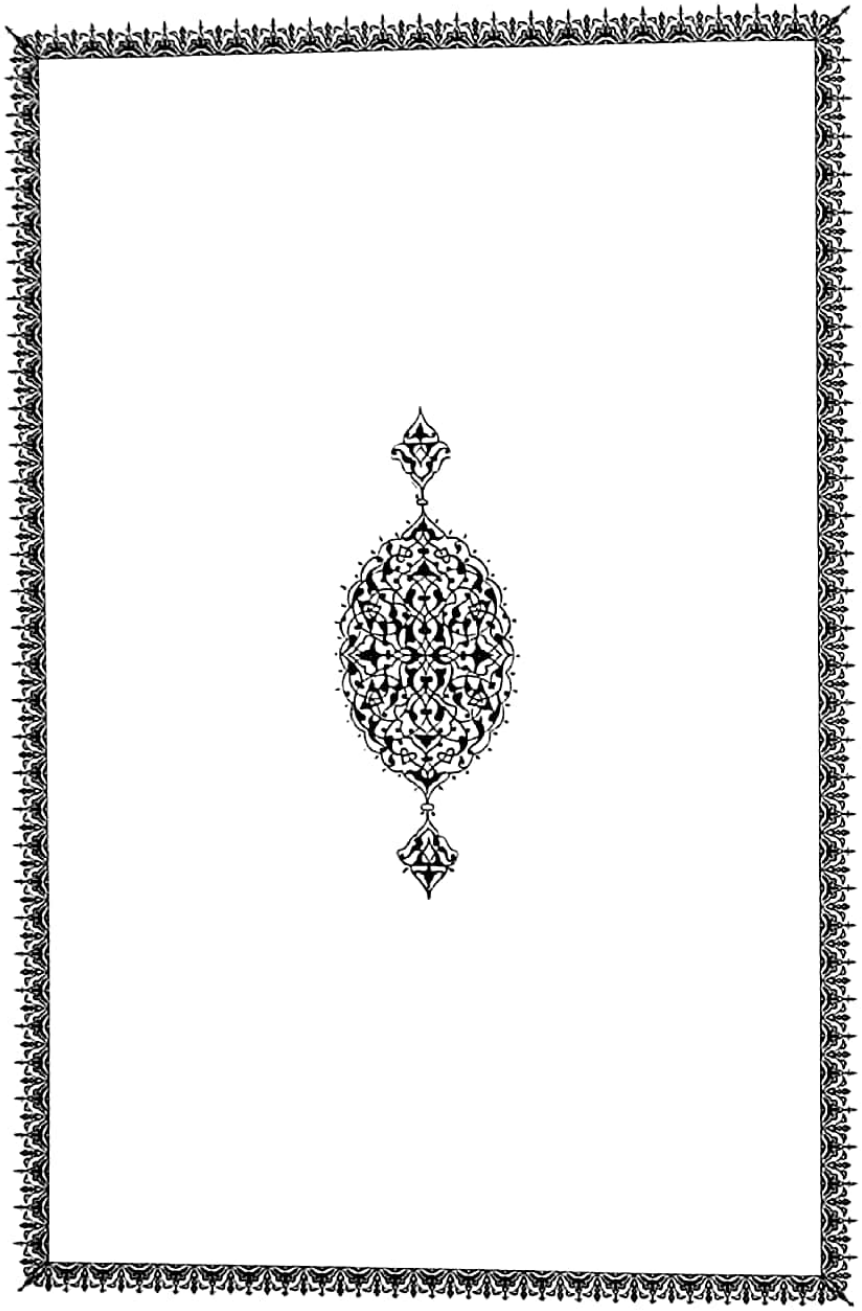

97- KADİR SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 5 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾
تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Şüphesiz Biz o (Kur'ân'ı) **Kadir gecesinde indirdik.**

2- Kadir gecesinin ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki?

3- Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır.

4- O gece melekler ve Ruh/Cebrail, Rablerinin izniyle her bir iş için inerler.

5- O gece, fecir doğuncaya kadar bir esenliktir.

1. Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'in faziletini ve kıymetinin yüceliğini açıklayarak şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz Biz o** (Kur'ân'ı) **Kadir gecesinde indirdik."** Bir ayette de şöyle buyrulmaktadır: **"Şüphesiz Biz onu mübarek bir gecede indirdik."** (ed-Duhan, 44/3) Çünkü Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'i Ramazan ayında, Kadir gecesinde indirmeye başlamıştır. Yüce Allah, bu gecede kullara, kulların şükretme imkânını bulmaktan âciz oldukları pek geniş rahmetini ihsan etmiştir.

Bu geceye Kadir gecesi denilmesinin sebebi, kadrinin ve kıymetinin büyüklüğü, Allah nezdindeki faziletinin yüksekliğidir. Ayrıca Allah, bu gecede yıl boyunca gerçekleşecek olan ecelleri, rızıkları ve diğer ilahî takdirleri belirler.

2. Daha sonra Yüce Allah bu gecenin şanını, büyüklüğünü ve kadrinin yüceliğini belirterek **"Kadir gecesinin ne olduğunu sen nereden bilebilirsin ki?"** buyurmaktadır. Yani onun şanı pek yücedir. O önemi çok büyük bir gecedir.

3. "Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır." Fazileti itibarıyla bin aya denktir. Bu gecede yapılan bir amel, böyle bir gecenin bulunmadığı bin aydaki amel-

den daha üstündür, daha hayırlıdır. Bu ise akılları hayrete ve dehşete düşüren işlerden biridir. Çünkü Yüce Allah, güç ve takati çok cılız olan bu ümmete böyle bir geceyle lütufta bulunmuştur. Bu gecede gerçekleşecek bir amel, bin aylık bir gecedeki amele denk, hatta daha üstün ve değerlidir. Bu ise yaklaşık seksen küsûr gibi oldukça uzun ömür yaşayan bir insan ömrüne denktir.

4. "O gece melekler ve Ruh/Cebrail, Rablerinin izniyle her bir iş için inerler." Bu gece melekler çokça iner.

5. "O gece, fecir doğuncaya kadar bir esenliktir." Her türlü âfetten ve kötülükten uzaktır. Bu da onun hayrının çokluğundan kaynaklanmaktadır. Yani bu gecenin başlangıcı olan güneşin batışından son vakti olan fecre kadar bu böyle sürer.

Bu gecenin fazileti, bu gecenin Ramazan ayında, bu ayın son on gününde, özellikle de tek gecelerde olduğu ve Kıyamet gününe kadar da her yıl bu gecenin baki kalacağına dair pek çok hadis-i şerif vârid olmuştur.

Bundan dolayı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Ramazan ayının son on gününde Kadir gecesine denk düşer ümidiyle itikâfa çekilir ve çokça ibadet ederdi.

Kadir sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة البينة

BEYYİNE SÛRESİ

-98-

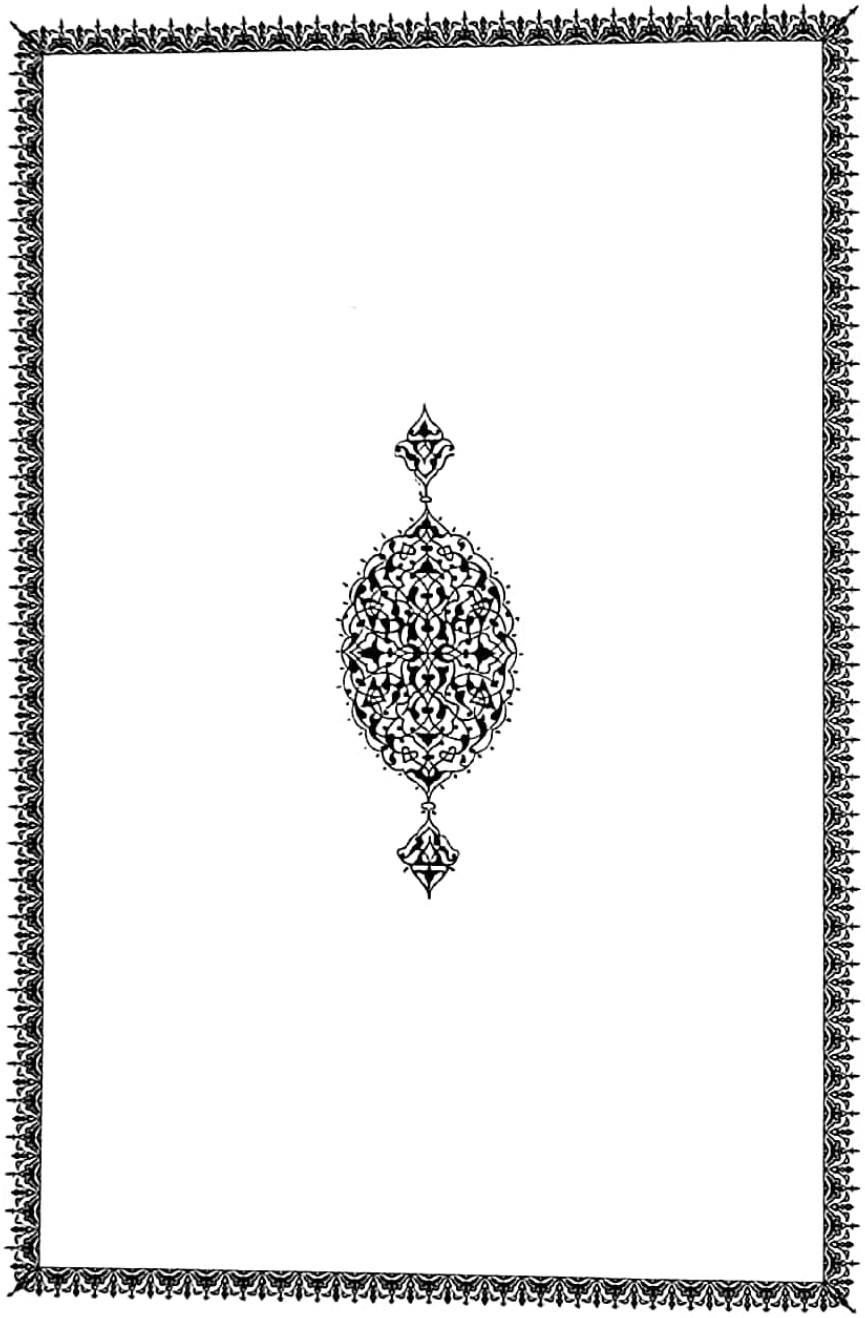

98- BEYYİNE SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 8 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1-3- Kitap ehli olan kafirlerle müşrikler, kendilerine apaçık delil, yani Allah tarafından gönderilmiş ve içinde dosdoğru hükümlerin yazılı olduğu tertemiz sahifeleri okuyan bir Rasûl gelinceye kadar (küfürlerinden) **ayrılacak değillerdi.**

4- Ne var ki kendilerine Kitap verilenler, ancak kendilerine o apaçık delil geldikten sonra ihtilafa düştüler.

5- Halbuki onlara dini O'na has kılan hanîfler olarak Allah'a ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından ve zekâtı vermelerinden başkası emredilmemişti. Zaten dosdoğru din de budur.

1-3. "Kitap ehlinden," yani hristiyanlar ile yahudilerden **"kâfir olanlar ve"** sair ümmetler arasındaki çeşitli **"müşrikler, kendilerine apaçık delil... gelinceye kadar"** üzerinde bulundukları küfür ve sapıklıklarından **"ayrılacak değillerdi."** Azgınlık ve sapıklıklarına devam edecekler, geçen zaman onların küfürlerinden başka bir şeylerini artırmayacaktı. Bu durumlarına da apaçık delil ve gözleri kamaştıracak belge gelinceye kadar devam edeceklerdi.

Arkasından bu belgenin mahiyetini beyan ederek şöyle buyurmaktadır: **"...yani Allah tarafından gönderilmiş... bir rasûldür."** Allah, bu Rasûlü insanları hakka davet etmek için göndermiştir. Ona insanlara hikmeti öğretmek, onları tertemiz edip arındırmak ve karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için de okuyacağı bir Kitap indirmiştir. Bundan dolayı o, **"...tertemiz sahifeleri okuyan,"** yani şeytanın yak-

laşmasına karşı korunmuş, ancak tertemiz kimselerin dokunabildiği sahifeleri okuyup durur. Çünkü bu sahifeler, en yüce sözün ifadesidir. Bu yüzden onun hakkında şöyle buyrulmaktadır: **"İçinde,"** yani sahifelerinde **"dosdoğru hükümler,"** gerçek haberler, hakka ve dosdoğru yola ileten adaletli emirler vardır.

İşte bunlara bu apaçık delil gelince, o vakit kimin hakka talip olduğu, hakkı aradığı, kimin de hakkı arama maksadının olmadığı açıkça ortaya çıkmış oldu. Helâk olan, apaçık bir delil üzere helâk oldu; hayatta kalan da apaçık bir delil üzere hayatta kalmış oldu.

4. Kitap ehlinin bu Peygamber'e iman etmeyerek ona itaatle boyun eğmemiş olmaları, daha önce benzeri görülmedik bir sapıklık ve inat örneği değildir. Çünkü onların bu şekilde tefrikaya/ayrılığa düşmeleri ve gruplaşmaları **"ancak kendilerine o apaçık delil geldikten sonra"** olmuştur. Oysa bu apaçık delil, o delile tabi olanların bir araya gelmelerini ve ittifak etmelerini gerektirir. Ancak onlar, değersiz ve bayağı kimseler olduklarından dolayı hidâyet, onların sapıklıklarını; basiret de onların körlüklerini artırmaktan başka bir işe yaramadı. Oysa bütün kitaplar aynı esası getirmiş, aynı dini bildirmişlerdir:

5. "Halbuki onlara," diğer şeriatlerde **"dini O'na has kılan"** gizli ve açık bütün ibadetlerinde yalnız Allah rızasını gözeten ve O'nun nezdinde yakın olmaya çalışan **"hanîfler,"** tevhide aykırı bütün dinlerden uzaklaşan/yüz çevirenler **"olarak Allah'a ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından ve zekâtı vermelerinden başkası emredilmemişti."**

Namaz ve zekât, ihlâsla Allah'a ibadetin kapsamı içinde olmakla birlikte faziletleri ve şerefleri dolayısıyla ayrıca zikredilmişlerdir. Zira bu iki ibadeti yerine getiren kimsenin bu durumu, dinin diğer bütün şer'î hükümlerini de yerine getirmesine delil sayılır.

"Zaten dosdoğru din de budur." Yani Allah'ın nimet dolu cennetlerine ulaştıran dosdoğru din, tevhid ve dinde ihlâslı olmak budur. Onun dışındaki yollar ise cehenneme ulaştırır.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ ٱلْبَرِيَّةِ ﴾

6- Gerçek şu ki ister kitap ehli, ister müşrik olsun tüm kâfirler, cehennem ateşindedirler ve orada ebediyen kalacaklardır. Yaratılmışların en kötüleri onlardır.

6. Daha sonra Yüce Allah, kâfirlerin kendilerine apaçık delil geldikten sonraki amellerinin karşılığını ve cezasını söz konusu ederek şöyle buyurmaktadır: **"Gerçek şu ki ister kitap ehli, ister müşrik olsun tüm kâfirler cehennem ateşindedirler."** Ateş azabı onları çepeçevre kuşatacak ve cezaları çok ağır olacaktır. **"Orada ebediyen kalacaklardır."** Bu azapları hafifletilmeyecek, onlar orada ümitlerini kesmiş olacaklardır.

"Yaratılmışların en kötüleri de işte onlardır." Çünkü onlar hakkı bildikten sonra terk ettiler, böylelikle dünya ve âhireti kaybettiler.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ ۝٧ جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ رَبَّهُۥ ﴾

7- İman edip salih ameller işleyenlere gelince yaratılmışların en hayırlıları onlardır.

8- Onların Rableri katındaki mükâfatları, altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. Onlar orada ebediyen kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. İşte bu (mükafat)**, Rabbinden korkan kimseler içindir.**

7. "İman edip salih ameller işleyenlere gelince yaratılmışların en hayırlıları onlardır." Çünkü onlar, Allah'a ibadet etmiş ve O'nu tanımışlardır. Böylelikle dünya ve âhiret nimetlerine kavuşarak umduklarını elde etmişlerdir.

8. "Onların Rableri katındaki mükâfatları, altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir." Yani orada konaklayacaklardır. Başka yere taşınmak, göç etmek söz konusu değildir. Ondan daha ötesini talep etmek de mümkün değildir.

"Onlar orada ebediyen kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır." Dünyadayken işlemiş oldukları, Allah'ı razı edecek işlerden dolayı O, onlardan razı olduğu gibi onlar da O'nun kendilerine hazırlamış olduğu pek bol lütuf ve ihsanlar dolayısıyla O'ndan hoşnut olacaklardır.

"İşte bu" güzel mükâfat **"Rabbinden korkan,"** böylelikle O'na isyandan kaçınan ve kendisine farz kıldığı şeyleri yerine getiren **"kimseler içindir."**

Beyyine sûresinin tefsiri burada sona ermektedir. Allah'a hamdolsun.

سورة الزلزلة

ZİLZÂL SÛRESİ

-99-

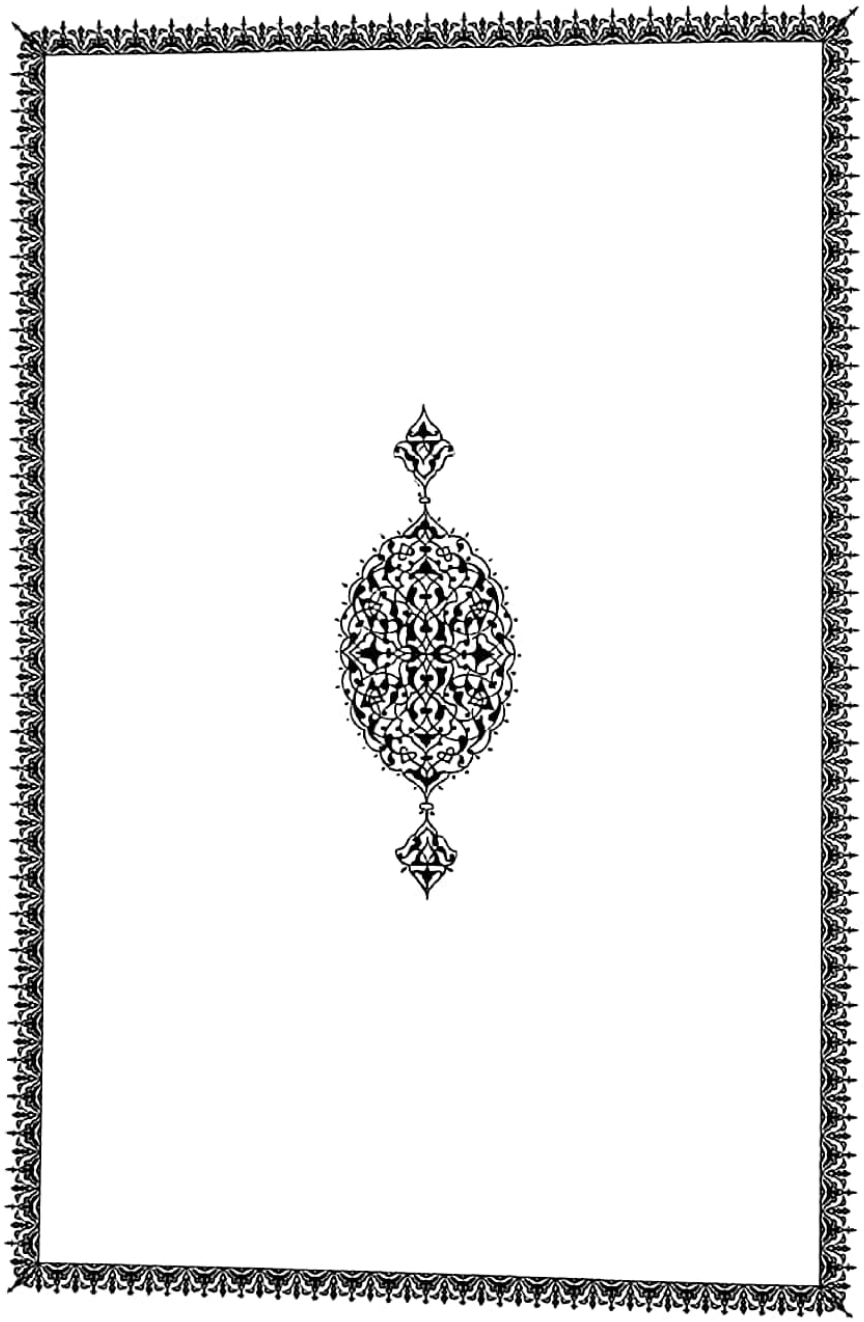

99- ZİLZÂL SÛRESİ

(Medine'de inmiştir, 8 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾
يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile

1- Yer, kendine has sarsıntısıyla şiddetle sarsıldığı zaman,

2- Yer, içindeki ağırlıklarını dışarıya çıkardığı,

3- Ve insan, 'Buna ne oluyor böyle?' dediği zaman,

4- İşte o gün yer, haberlerini anlatacaktır.

5- Çünkü bunu Rabbin ona vahyetmiştir.

1. Yüce Allah, kıyamet gününde meydana gelecek olayları, yeryüzünün sarsılıp çalkalanacağını, durmadan sallanacağını ve sonunda üzerinde bulunan yapı ve belirgin yüksekliklerin yıkılacağını, dağların darmadağın olup tepelerin dümdüz edileceğini, yeryüzünün dümdüz bir alan haline geleceğini, orada herhangi bir tümsek ya da bir çukur görülmeyeceğini haber vermektedir.

2-3. "Yer, içindeki" ölü ve hazine kabilinden **"ağırlıklarını dışarıya çıkardığı,"** insan da yerin karşı karşıya kaldığı bu dehşetli hali görüp **"Buna ne oluyor böyle?"**

Yani bu neden böyle **"dediği zaman,"**

4. "İşte o gün yer, haberlerini anlatacaktır," amel işleyenler hakkında, kendisinin üzerinde işlemiş oldukları hayır ve şer türünden yaptıklarını bildirerek tanıklık edecektir. Zira yer de kullara karşı amelleriyle ilgili olarak şahitlikte bulunacak tanıklar arasındadır.

5. Bunun böyle olmasının sebebine gelince **"çünkü bunu Rabbin ona vahyetmiştir."** Üzerinde işlenen amelleri haber vermesini emretmiş olacaktır. O da Rabbinin emrine karşı gelmeyecektir.

﴿ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا۟ أَعْمَٰلَهُمْ ۝٦ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ۝٧ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ۝٨ ﴾

6- O gün insanlar, amelleri(nin karşılıkları) **kendilerine gösterilmek üzere bölük bölük geleceklerdir.**

7- Artık zerre ağırlığınca bir hayır yapan onu(n karşılığını) **görecektir.**

8- Zerre ağırlığınca bir kötülük yapan da onu(n karşılığını) **görecektir.**

6. "O gün insanlar, amelleri(nin karşılıkları) **kendilerine gösterilmek üzere,"** kendilerine yaptıkları kötülükler, iyilikler gösterilmek ve bunların karşılıkları en uygun şekilde verilmek üzere kıyamette, Allah'ın haklarında hüküm verdiği mahşer yerinden **"bölük bölük,"** farklı ve çeşitli fırkalar halinde dönüp **"geleceklerdir."**

7-8. "Artık zerre ağırlığınca bir hayır yapan onu(n karşılığını) **görecektir. Zerre ağırlığınca bir kötülük yapan da onu**(n karşılığını) **görecektir."** İşte bu, bütün hayırları ve şerleri kuşatan, genel ve kapsamlı bir ifadedir. Çünkü varlıkların en ufağı ve hafifi olan zerre ağırlığının karşılığı görüleceğine ve verileceğine göre; bundan daha yukarıdaki bir amelin karşılığının görülmesi ve verilmesi öncelikle söz konusudur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"O gün herkes iyilik türünden ne işlediyse onu önünde hazır bulacak. Kötülük türünden ne işlediyse onunla kendisi arasında uzak bir mesafenin olmasını arzu edecek."** (Âl-i İmran, 3/30)**; "Onlar işlediklerini önlerinde hazır bulacaklardır."** (el-Kehf, 18/49)

Bu buyrukta, hayır işlemek -az dahi olsa- teşvik edilmekte, önemsiz dahi olsa kötülük işlemekten sakındırılmaktadır.

Zilzâl sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

Yüce Allah'a hamdolsun.

سورة العاديات

ÂDİYÂT SÛRESİ

-100-

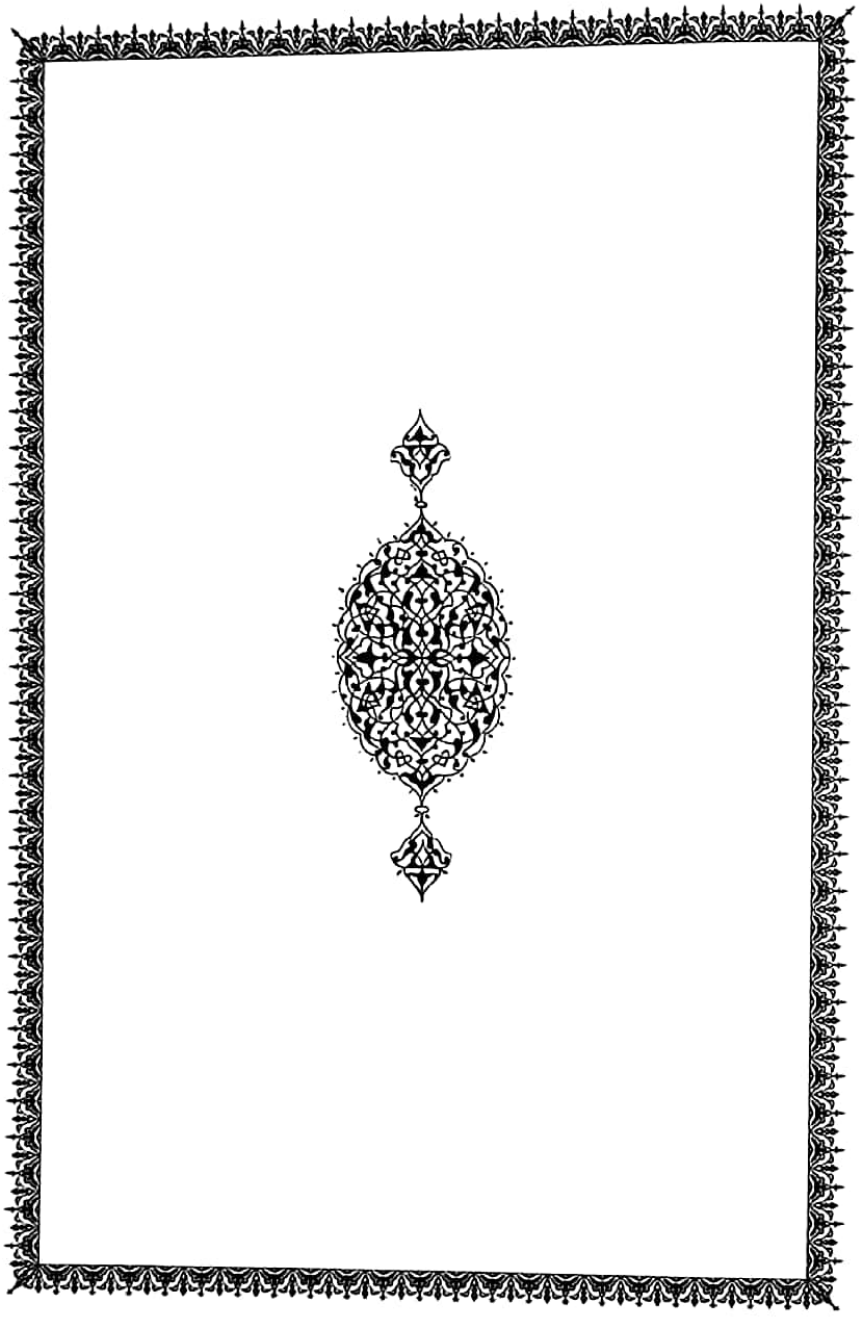

100- ÂDİYÂT SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 11 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun nefes nefese koşanlara,

2- (Nalları ile) **kıvılcım çıkartanlara,**

3- Sabahleyin baskın yapanlara,

4- Derken orayı toza boğan,

5- Ve bu şekilde bir (düşman) **topluluğun ortasına dalan** (atlara) **ki;**

6- İnsan, Rabbine karşı çok nankördür.

7- Kendisi de buna kesinlikle şahittir.

8- Ondaki mal sevgisi de gerçekten çok aşırıdır.

Yüce Allah, insanlar tarafından da bilinen birtakım göz kamaştırıcı özellikleri ve apaçık nimetleri dolayısıyla atlara yemin etmektedir. Ancak onlara başka hayvanların ortak olmadığı özel birtakım özellikleriyle yemin etmekte ve şöyle buyurmaktadır:

1. "Andolsun nefes nefese koşanlara..." Yani hızlı koştukları vakit göğüslerinden nefes sesi çıkan ve oldukça hızlı koşan atlara.

2. Toynaklarının sağlam ve güçlü oluşundan ötürü hızla koşmaları esnasında taşlara çarparak **"kıvılcım çıkartanlara,"**

3. Düşmanlara **"sabahleyin baskın yapanlara,"** Bu çoğunlukla görülen durumdur. Zira baskınlar, çoğu zaman sabah gerçekleşir.

4. "Derken" koşarken ve baskın sırasında **"orayı toza boğan,"**

5. "Ve bu şekilde" binicileriyle birlikte baskın yapılan düşman **"topluluğun ortasına dalanlara ki,"**

6. Hakkında yemin edilen husus, **"İnsan, Rabbine karşı çok nankördür."** buyruğudur. Yani Allah'ın kendisine ihsan ettiği hayırları başkalarından esirger.

İnsan, tabiatı ve mayası itibarıyla üzerindeki hakları cömertce yerine getirmez, bu hakları tam ve eksiksiz olarak ifa etmez. Aksine tabiatı itibarıyla üzerindeki malî ve bedenî hakları yerine getirmekten kaçınır ve tembellik eder. Allah'ın kendilerine hidâyet vererek bu vasıftan kurtardığı, gönül hoşluğuyla ve cömertce hakları yerine getirenler ise bundan müstesnâdır.

7. "Kendisi de buna kesinlikle şahittir." Yani insan, kendi nefsinden bildiği üzere bu hakları yerine getirmemesi ve cimriliği noktasında kendi aleyhine bir tanıktır. Bunu red ve inkâr etmez. Çünkü bu apaçıktır.

Buradaki zamirin Yüce Allah'a ait olması da mümkündür. Yani kul, Rabbine karşı çok nankördür, cimridir ve Allah da buna şahittir. Buna göre bu ifade, Rabbine karşı nankörlük eden kimseler hakkında -Allah'ın onların bu haline tanık olduğu bildirilmek suretiyle- çok ağır bir tehdittir.

8. "Ondaki," insandaki **"mal sevgisi de gerçekten çok aşırıdır."** Malı çok sever. İşte yerine getirilmesi gereken bu hakları terk etmeye onu iten de bu sevgisi, kendi nefsinin isteklerini Rabbinin rızasının önüne geçirmesidir. Bütün bunlara sebep de onun görüşünü sadece bu dünya ile sınırlaması ve âhiretten gafil olmasıdır. Bundan dolayı Yüce Allah, kötülüklerin cezalarının verileceği günden korkmaya teşvik etmek üzere şöyle buyurmaktadır:

﴿ ۞ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ﴿١١﴾ ﴾

9- O, bilmez mi ki kabirlerin altı(ndakiler) **üstüne getirildiği,**

10- Ve kalplerde olanlar da açığa çıkartıldığı zaman (onu neler bekliyor)?

11- Çünkü o gün Rableri onlardan tümüyle haberdardır.

9-10. "O," bu aldanmış insan **"bilmez mi ki kabirlerin altı**(ndakiler) **üstüne getirildiği,"** Allah ölüleri diriltip mahşerde toplamak için onları kabirlerinden çı-

karttığı **"ve kalplerde olanlar da açığa çıkartıldığı zaman,"** içlerinde ne varsa açıkça ortaya çıktığı, kalplerinde gizli bulunan hayır ve şerler ortaya döküldüğü, gizli şeyler aleni, saklı olan şeyler görünür olduğu ve insanların yüzlerinde, yaptıkları amellerin sonuçları açıkça görüldüğü zaman;

11. "Çünkü o gün" görünen-görünmeyen, gizli-açık amellerini de, bu amellere görecekleri karşılıkları da bilen **"Rableri onlardan tümüyle haberdardır."**

Yüce Allah'ın, her zaman için her şeyden haberdar olmakla birlikte özellikle onların o gündeki hallerinden haberdar olduğunu belirtmesindeki amaç, yapılan amellerin karşılığının Allah'ın ilmi ve bilgisi dahilinde mutlaka görüleceğinin hatırlatılmasıdır.

Âdiyât sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة القارعة

KÂRİA SÛRESİ

-101-

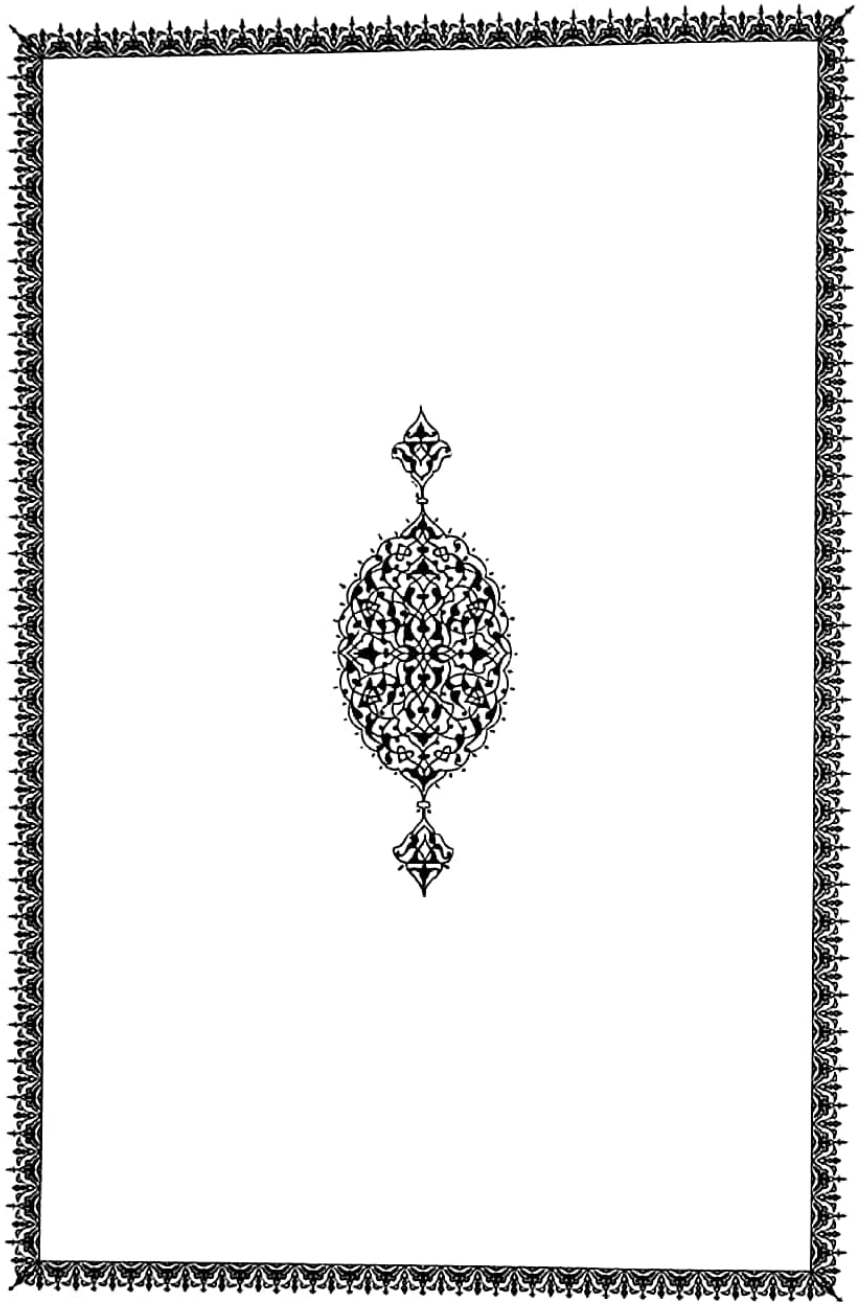

101- KÂRİA SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 11 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ٱلْقَارِعَةُ ۝١ مَا ٱلْقَارِعَةُ ۝٢ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْقَارِعَةُ ۝٣ يَوْمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ
كَٱلْفَرَاشِ ٱلْمَبْثُوثِ ۝٤ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ٱلْمَنفُوشِ ۝٥﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Dehşeti yüreklere çarpan (Kâria)!

2- Nedir o dehşeti yüreklere çarpan?

3- O dehşeti yüreklere çarpanın ne olduğunu sen nereden bilirsin ki?

4- O gün insanlar, etrafa dağılmış pervaneler gibi olacak;

5- Dağlar da (didilmiş boyalı) **yün gibi ol**(up havada uçuş)**acak.**

1-3. "Dehşeti yüreklere çarpan" (anlamı verilen) "القارعة;" kıyamet gününün isimlerinden biridir. Ona bu ismin veriliş sebebi, insanların kapısını çalması ve dehşetleriyle onları şaşkına çevirmesidir.

İşte bundan dolayı Yüce Allah, kıyametin büyüklüğünü ve dehşetli halini dile getirerek şöyle buyurmaktadır: **"Dehşeti yüreklere çarpan! Nedir o dehşeti yüreklere çarpan? O dehşeti yüreklere çarpanın ne olduğunu sen nereden bilirsin ki?"**

4. "O gün insanlar" ileri derecedeki korku ve dehşetin etkisinden dolayı **"etrafa dağılmış pervaneler gibi olacak."** Dalgalar halinde birbirine giren, etrafa saçılıp savrulan pervaneleri andıracak.

Pervaneler (الفراش); geceleyin çıkan ve nereye gideceğini bilemeyen, birbirlerine karışıp duran (kelebek benzeri) birtakım hayvanlardır. Yanan bir ateş görürlerse -idraklerinin zayıflığı dolayısıyla- hemen bu ateşe atılırlar. İşte akıl sahibi insanların hali de kıyamette bu olacaktır.

5. O sapasağlam güçlü dağlara gelince; onlar da **"(didilmiş boyalı) yün gibi ol**(up havada uçuş)**acak."** Yani en basit bir rüzgarın uçuruverdiği, son derece

güçsüz bir hal almış, didilmiş yüne dönecekler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sen dağları görür ve onları yerinde duruyor sanırsın. Halbuki onlar, bulutların gitmesi gibi giderler."** (en-Neml, 27/88)

Bundan sonra da dağlar darmadağın olacak ve etrafa saçılmış toza-toprağa dönecek, onlardan gözle görülecek bir şey kalmayacaktır. İşte o vakit mizan/tartı kurulacak ve insanlar bahtiyar olanlar bedbaht olanlar diye iki kısma ayrılacak:

﴿ فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ ۝٦ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝٧ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ ۝٨ فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٌ ۝٩ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا هِيَهْ ۝١٠ نَارٌ حَامِيَةٌۢ ۝١١ ﴾

6- Artık kimin tartıları ağır gelirse;

7- O, hoşnut edici bir yaşayış içindedir.

8- Kimin de tartıları hafif gelirse;

9- Onun anası/barınağı Hâviyedir.

10- Onun ne olduğunu bilir misin?

11- Kızgın ateş!

6-7. "Artık kimin tartıları ağır gelirse," iyilikleri kötülüklerinden ağır basarsa **"o,"** nimet dolu cennetlerde **"hoşnut edici bir yaşayış içindedir."**

8-9. "Kimin de" kötülüklerini karşılayabilecek kadar iyilikleri olmadığı için **"tartıları hafif gelirse, onun anası,"** varacağı ve kalacağı yer **"Hâviyedir."** Cehennem ateşidir.

"el-Hâviye," cehennemin isimlerinden biridir. Tıpkı yavrusundan ayrılmayan anne gibi ateş de onun yakasını bırakmayacaktır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Çünkü onun azabı, sahibinin yakasını bırakmaz."** (el-Furkân, 25/65) Bu buyruğun şu anlama geldiği de söylenmiştir: Kişinin, (ana merkezi olan) başı ceheneme yuvarlanacak, yani tepe üstü cehennem ateşine atılacaktır.

10-11. "Onun ne olduğunu bilir misin?" Bu, cehennemin pek dehşetli olduğunu anlatmak içindir. Daha sonra da bunu **"Kızgın ateş!"** diye açıklamaktadır. Yani, sıcağı pek çetindir. Onun harareti, dünya ateşinin hararetinden yetmiş kat fazladır. O ateşten Allah'a sığınırız.

Kâria sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة التكاثر

TEKÂSÜR SÛRESİ

-102-

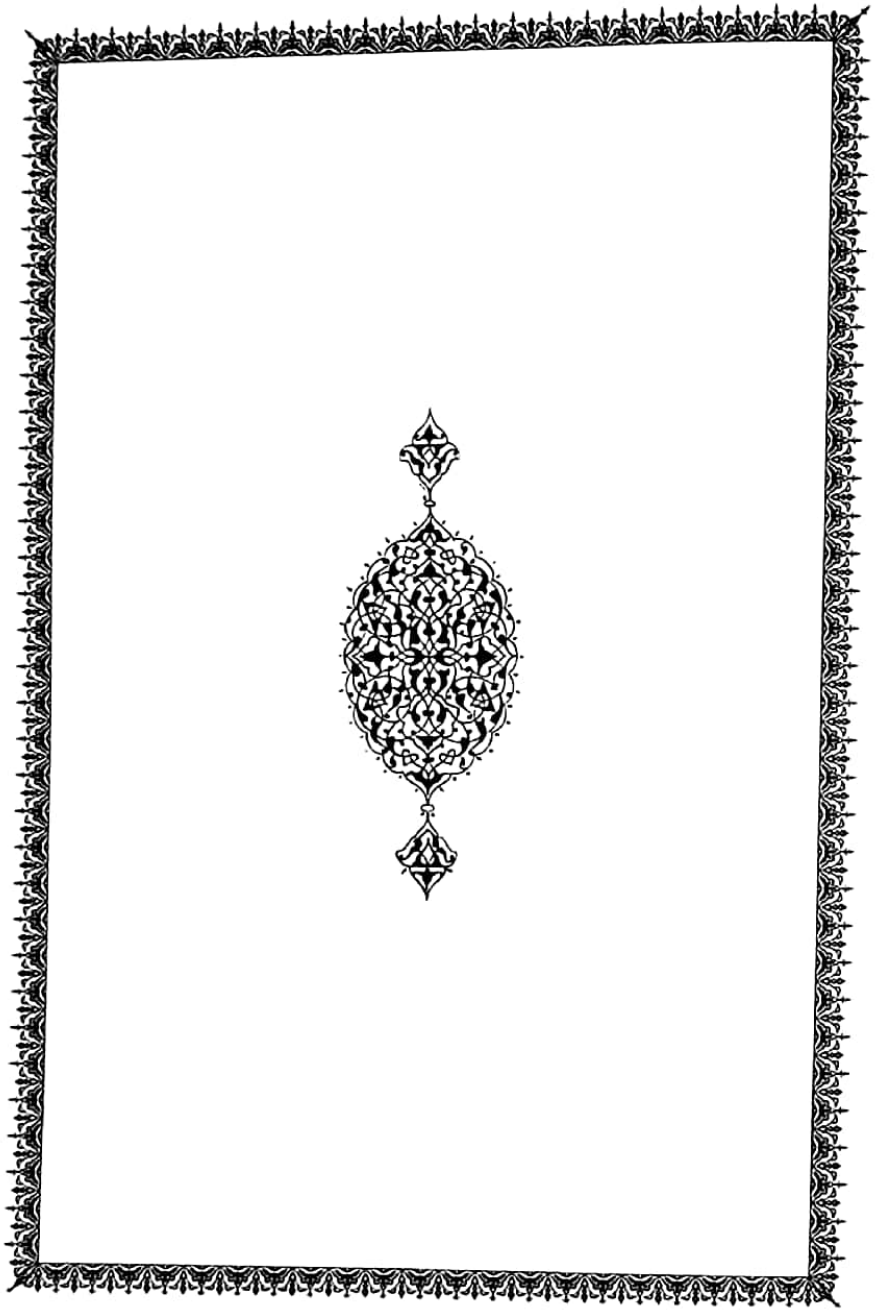

102- TEKÂSÛR SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 8 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ۝١ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۝٢ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Çokluk yarışı, sizi oyaladı,

2- (Ölüp) **de kabirleri boylayıncaya kadar.**

1. Yüce Allah, kulları, yaratılış sebepleri olan O'na hiçbir ortak koşmaksızın ibadet edip yönelmeyi ve O'nun sevgisini her şeyin önüne geçirmeyi bırakıp başka işlerle uğraştıkları için azarlamakta ve şöyle buyurmaktadır: **"Çokluk yarışı,"** sözü geçen bu hususlardan **"sizi oyaladı..."** Burada neyin çokluğuyla yarışıldığının belirtilmemesi; çoklukla yarışan ve bununla böbürlenen kimselerin mal, evlat, yardımcı, asker, hizmetçi, makam vb. gibi yarışıp böbürlendikleri ve herkesin başkasına karşı çokluğuyla övünme kastı taşıdığı ve onunla Allah rızasının gözetilmediği bütün hususları kapsaması içindir.

2. Sizin gafletiniz ve oyalanışınız, bunlarla uğraşmanız sürüp gitti, ta ki **"(ölüp) de kabirleri boylayıncaya kadar."** İşte o vakit önünüzdeki perdeler açıldı. Ancak bu her şeye yeniden başlama imkânınızın kalmadığı bir vakit oldu.

Yüce Allah'ın "(Ölüp) **de kabirleri boylayıncaya** (ziyaret edinceye) **kadar"** buyruğu şunu da göstermektedir: Berzah, âhiret yurduna oradan geçiş için gidilecek bir yurttur. Yüce Allah, oraya gideceklere "ziyaretçi" adını vermiş ve onlara "ikamet edecekler/kalacaklar" dememiştir. Bunda da öldükten sonra dirilişe, ebedî olan/fani olmayan bir yurtta amellerin karşılığının verileceğine dair bir delil vardır. Bu yüzden Yüce Allah, onları şu buyruklarıyla tehdit etmektedir:

﴿ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝٣ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝٤ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ۝٥ ﴾

3- Asla (böyle yapmayın)**! Yakında bileceksiniz.**

4- Evet; asla (böyle yapmayın)**! İleride bileceksiniz.**

5- Asla (böyle yapmayın)! **Kesin bir bilgi ile bilmiş olsaydınız** (böyle yapmazdınız)!

3-5. Önünüzde nelerle karşılaşacağınızı, kalbinizle kavrayacak şekilde bilmiş olsaydınız, çoklukla yarış ve övünme sizleri oyalamaz, aksine salih amel işlemek için ellerinizi çabuk tutardınız. Fakat sizin kesin bilgiye sahip olmayışınız, sizleri şu gördüğünüz hale getirmiştir.

﴿ لَتَرَوُنَّ ٱلْجَحِيمَ ۝٦ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ ٱلْيَقِينِ ۝٧ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ ﴾

6- Andolsun siz cehennemi göreceksiniz.

7- Yine andolsun ki onu kendi gözlerinizle göreceksiniz.

8- Sonra andolsun ki o gün nimetlerden sorguya çekileceksiniz.

6. **"Andolsun siz cehennemi göreceksiniz."** Yani Kıyamet günü gelecek ve Allah'ın kâfirler için hazırlamış olduğu cehennemi göreceksiniz.

7. **"Yine andolsun ki onu kendi gözlerinizle göreceksiniz."** Yani onu bizzat kendi gözlerinizle göreceksiniz. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Günahkârlar ateşi görünce içine düşeceklerin kendileri olacaklarını anlayacaklar, fakat ondan kaçacak bir yer bulamayacaklardır."** (el-Kehf, 18/53)

8. **"Sonra andolsun ki o gün nimetlerden sorguya çekileceksiniz."** Eğer dünya yurdunda gördüğünüz nimetlerin şükrünü yerine getirmiş, Allah'ın onlardaki hakkını eda etmiş ve bu nimetleri O'na isyanlarda kullanmamışsanız O, onlardan daha üstün ve daha değerli nimetleri size ihsan edecektir.

Şâyet bu nimetlerden dolayı gurura kapılmış, aldanmış, şımarmış, onların şükrünü de yerine getirmemişseniz; aksine bunları masiyet işlemek için yardımcı bir unsur olarak kullanmışsanız, bundan dolayı sizi cezalandıracaktır.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kâfir olanların ateşe arzolunacakları gün 'Siz dünya hayatında hoşlandığınız her şeyi bitirdiniz ve onlardan yararlanıp durdunuz. Bugün yeryüzünde haksız yere büyüklenmeniz ve fâsıklık etmeniz sebebiyle horluk azabıyla cezalandırılacaksınız.'** (denir onlara)." (el-Ahkâf, 46/20)

Tekâsur sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة العصر

ASR SÛRESİ

-103-

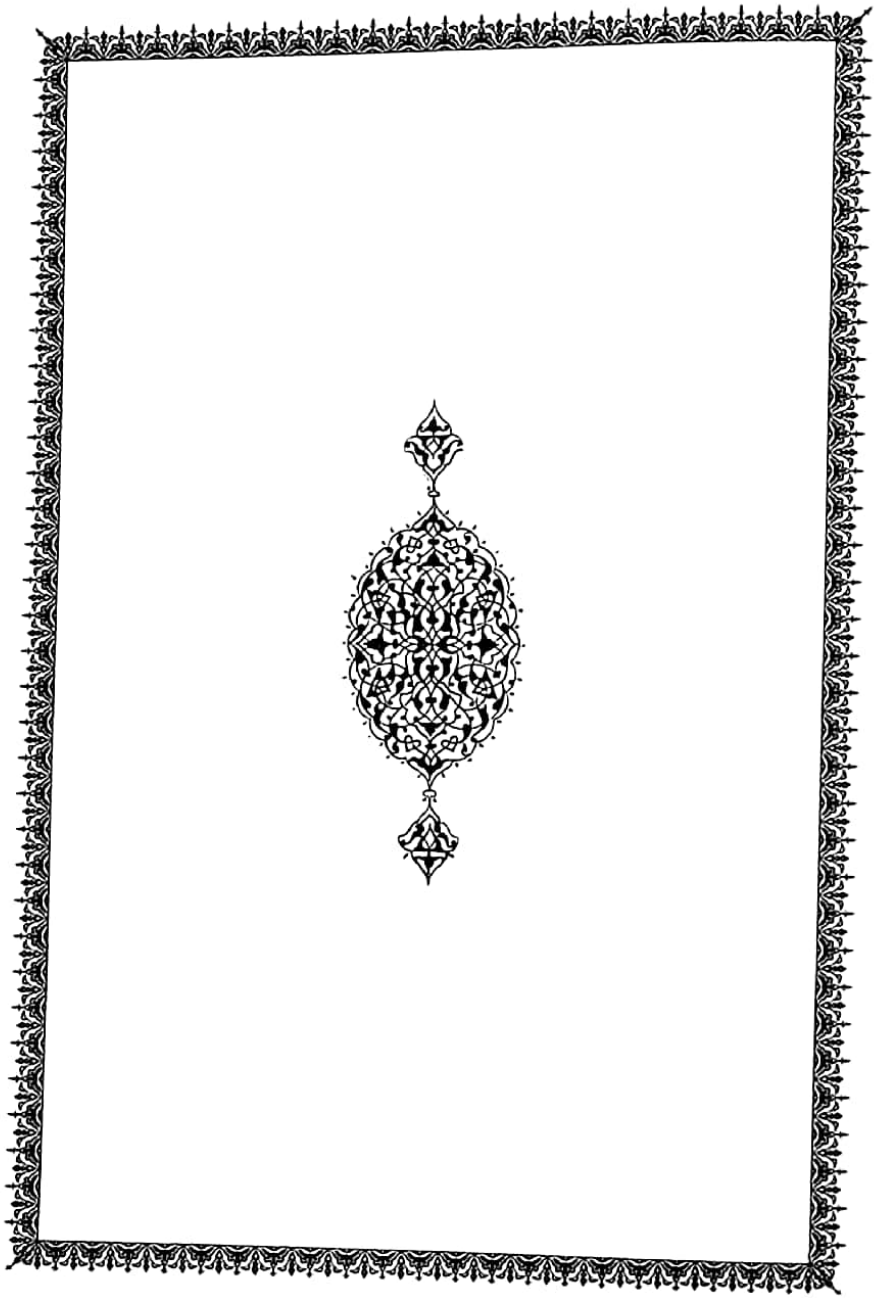

103- ASR SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 3 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَالْعَصْرِ ۝١ إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝٢ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Andolsun asra/zamana ki,

2- İnsan kesinlikle zarardadır.

3- Ancak iman eden, salih ameller işleyen, birbirine hem hakkı hem de sabrı tavsiye edenler müstesnâ.

1-3. Yüce Allah, kulların fiillerini ve amellerini işledikleri vakit olan gece-gündüz anlamına gelen "asra/zamana" yemin ederek, insanın zararda olduğunu bildirmektedir. Zararda olan ise kârda olanın zıddıdır.

Ziyana uğramanın/zarar etmenin birbirinden farklı birçok derecesi vardır. Dünya ve âhireti kaybedip ebedî nimetleri elden kaçıran, cehennemi hak eden kimsenin halinde olduğu gibi her yönüyle zarar söz konusu olabildiği gibi; bazen bazı yönleriyle zarar, bazı yönleriyle zarar olmayan haller de olabilir. Bundan dolayı Yüce Allah, aşağıdaki dört vasfa sahip kimseler müstesnâ, bütün insanların zararda olduklarını dile getirmektedir. Söz konusu dört vasıf şunlardır:

İman: Allah'ın iman edilmesini emrettiği hususlara iman etmektir. İman, ilimsiz mümkün değildir. Zira iman, ilmin bir koludur. O olmaksızın iman kemâle ermez.

Salih amel: Bu da hem Allah'ın hakları hem de kulların hakları ile ilgili olan, gizli ve açık, farz ve müstehap bütün hayırlı fiilleri kapsar.

Hakkı tavsiye: Buradaki hak, iman ve salih amel demektir. Yani iman edenlerin bunu birbirlerine tavsiye etmeleri, birbirlerini buna teşvik edip bu konuda onlarda arzu uyandırmalarıdır.

Sabrı tavsiye: Allah'a itaat üzere, Allah'a isyandan uzak kalmada ve Allah'ın ızdırap verici takdirleri karşısında sabredip tahammül göstermeyi tavsiye etmek demektir.

İlk iki husus ile kişi kendi nefsini kemâle erdirirken, sonraki iki husus vasıtasıyla da başkalarını kemale erdirir.

Bu dört hususun tam anlamıyla elde edilmesiyle kul, zarardan kurtulur, pek büyük bir kâr elde ederek umduğuna nail olur.

Asr sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الهمزة

HÜMEZE SÛRESİ

-104-

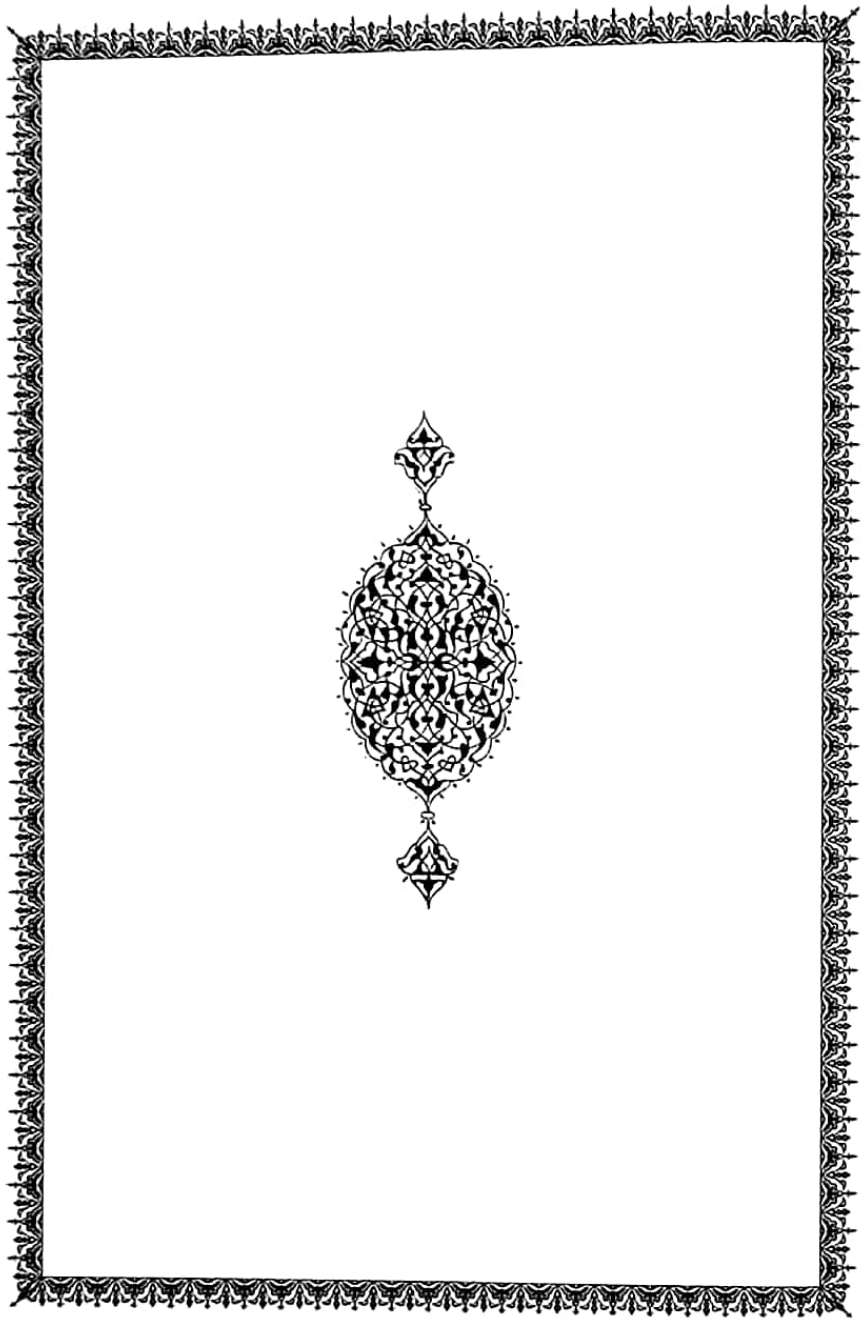

104- HÜMEZE SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 9 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ۝١ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ۝٢ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- İnsanları hem fiille hem de sözle ayıplayıp kötüleyen herkesin vay haline!

2- Böylesi, mal biriktirir de onu tekrar tekrar sayar.

3- Malının kendisini ebedî kılacağını sanır.

1. "İnsanları hem fiille hem de sözle kötüleyip çekiştiren herkesin vay haline!" Burada **"vay haline"** ifadesi, onlara bir tehdit, vebal ve şiddetli bir azap var, anlamındadır.

Ayette geçen "همزة," insanları işaretle ve fiille ayıplayıp kötüleyen, tenkit eden kimse demektir.

"لمزة" ise insanları sözlü olarak ayıplayıp kötüleyen kimse demektir. Fiil ve sözleriyle başkasını kötüleyen bu kimselerin sıfatlarından biri de şudur:

2. "Böylesi, mal biriktirir de onu tekrar tekrar sayar." Bütün derdi, mal toplamak ve bunu sayıp durmaktır. Mala imrenmek ve gözünü ona dikmektir. Böylesinin hayır yollarına, akrabalara ve benzeri yerlere malını infak etmek gibi bir arzusu yoktur.

3. "Malının kendisini" cahilliği sebebiyle dünyada **"ebedî kılacağını sanır."** Bundan dolayı bütün çabası, ömrünü uzatacağını zannettiği malını artırmaya yöneliktir. Cimriliğin ömürleri kısalttığını ve yurtları perişan ettiğini, buna karşılık iyiliğin de ömrü uzattığını bilmez.

﴿ كَلَّا لَيُنۢبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۝٤ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝٥ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ۝٦ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْـِٔدَةِ ۝٧ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ۝٨ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۝٩ ﴾

4- Asla! Andolsun ki o, Hutame'ye atılacaktır.

5- Hutame'nin ne olduğunu bilir misin?

6- O, Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir,

7- Yüreklere kadar işler.

8-9- Şüphesiz bu (ateş)**, onların üzerine arkasında uzatılmış direkler bulunan kapılarla sımsıkı kapatılmış olacaktır.**

4-5. "Asla! Andolsun ki o, Hutame'ye atılacaktır." Hutame'nin azametini ve dehşetli halini belirtmek maksadıyla da **"Hutame'nin ne olduğunu bilir misin?"** diye sormakta, sonra da şu buyruğuyla onu açıklamaktadır:

6-7. "O, Allah'ın" insanlarla ve taşlarla **"tutuşturulmuş ateşidir,"** ki çok şiddetli ve alevli yandığından dolayı **"yüreklere kadar işler."** Yani bedenlerin içine nüfuz ederek harareti kalplere kadar varır.

8-9. Bu çaptaki sıcağın yanı sıra onlar, o ateşte hapsedilecekler ve oradan çıkmaktan yana ümitlerini kesmiş olacaklardır. Bundan dolayı şöyle buyrulmaktadır: **"Şüphesiz bu** (ateş)**, onların üzerine,"** oradan çıkamasınlar diye kapıların arkalarından **"uzatılmış direkler"**le kilitlenmiş, **"sımsıkı kapatılmış olacaktır." "Oradan her çıkmak istediklerinde tekrar oraya geri çevirilirler."** (es-Secde, 32/20) Bundan Allah'a sığınır, af ve âfiyet dileriz.

Hümeze sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الفيل

FİL SÛRESİ

105

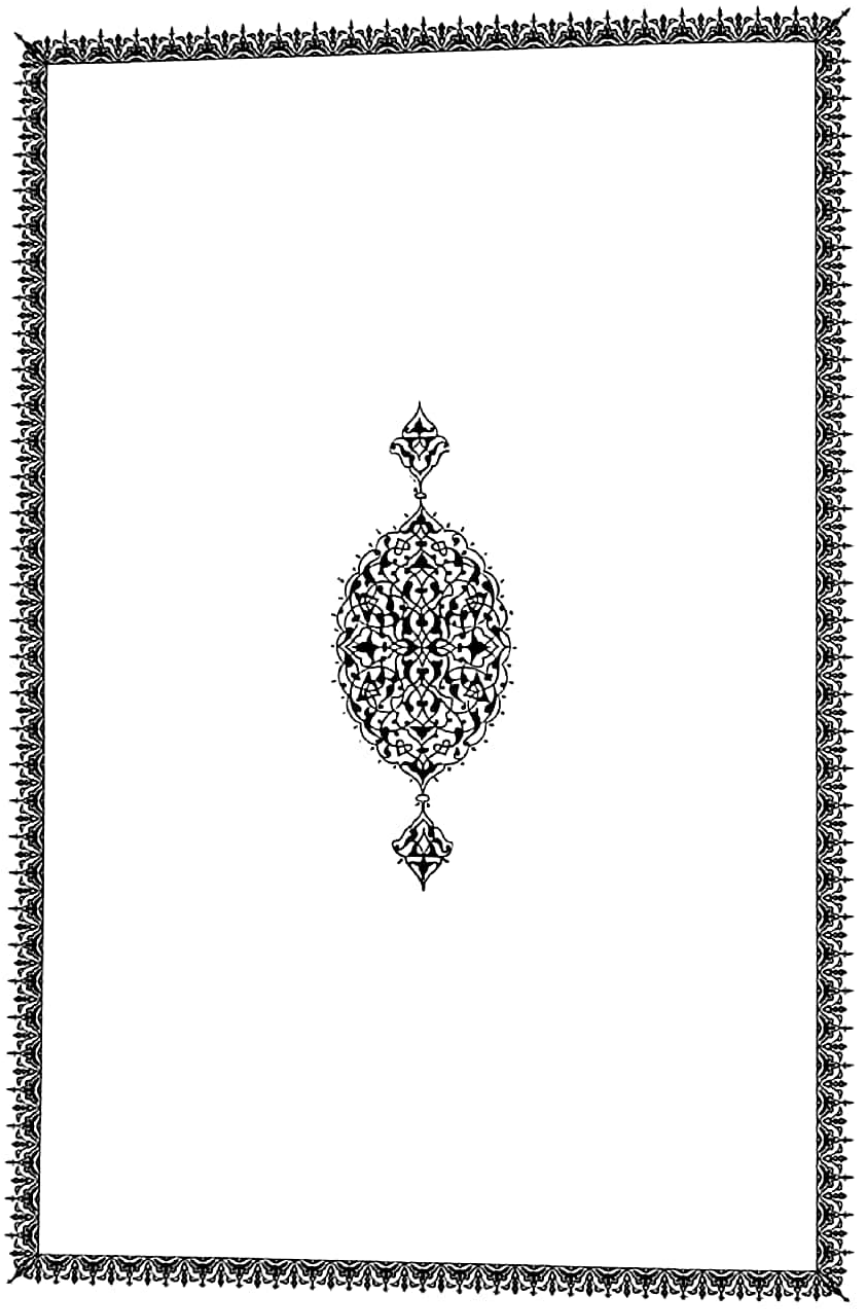

105- FİL SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 5 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Görmedin mi Rabbin, fil sahiplerine ne yaptı?

2- Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?

3- Üzerlerine sürü sürü kuşlar gönderdi;

4- Onlara pişmiş çamurdan taşlar atan.

5- Sonunda onları (hayvanlar tarafından) **yenmiş ekin yaprağı gibi yaptı.**

1-5. "Görmedin mi Rabbin," Yüce Allah, kudretinden ve şanının azametinden ötürü, kulları için rahmet, tevhidi için ve Rasûlünün doğruluğu için bir delil olarak, Beyt-i Haram'a karşı plan kuran, onu tahrip etmek isteyen "**fil sahiplerine ne yaptı?**"

O fil sahipleri, beraberlerinde bu maksatla hazırlanmış fillerle birlikte Beyt-i Haram'ı yıkmak için gelmişlerdi. Habeşli ve Yemenli askerlerden oluşan ve Arapların karşı koyamayacağı çapta büyük bir ordu da getirmişlerdi. Mekke'nin yakınlarına geldiklerinde Araplar, kendilerini savunacak güçleri olmadığı için korkuyla Mekke'nin dışına çıkmışlardı.

Yüce Allah, fil sahiplerinin üzerine Ebâbil, yani muhtelif, farklı, bölük bölük kuşlar gönderdi. Onlar pişmiş çamurdan taşlar taşıyorlardı. Bu taşları onların üzerlerine attılar da bu taşlar, onlardan olup da uzak yakın kim varsa hepsini buldu. Derken hepsi de yenilmiş ekine döndüler. Allah, onların yapmak istedikleri kötülüğü önlemiş, vermek istedikleri zararı bizzat kendilerine çevirmişti.

Onların başlarından geçen bu olay, bilinen meşhur bir olaydır. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dünyaya geldiği sene vukubulmuştur. Böylelikle o, onun davetinin öncesinde ortaya çıkan belgelerden, risaletinin delillerinden bir delil olmuştur. Yüce Allah'a hamd ve şükürler olsun.

Fîl sûresinin de tefsiri burada sona ermektedir.

سورة قريش

KUREYŞ SÛRESİ

-106-

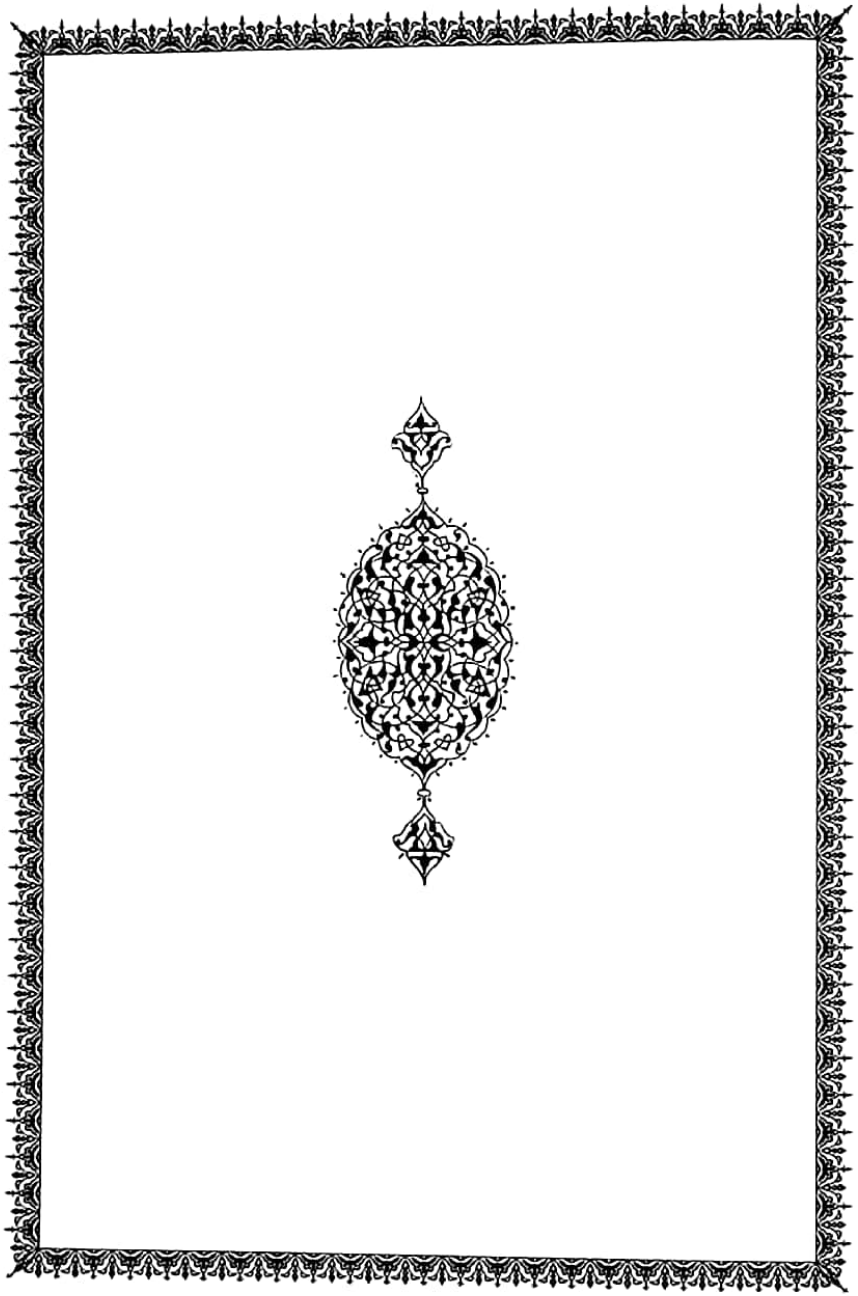

106- KUREYŞ SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 4 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ ۝١ إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيْفِ ۝٢ فَلْيَعْبُدُوا۟ رَبَّ هَٰذَا ٱلْبَيْتِ ۝٣ ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍۭ ۝٤﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- (Fîl sahiplerine yaptıklarımız hep) **Kureyş'in güvenliği;**

2- Yani kış ve yaz yolculuklarındaki güvenlikleri içindir.

3- O halde artık onlar, bu Beyt'in Rabbine ibadet etsinler;

4- Ki kendilerini açlıktan kurtarıp doyuran ve korkudan kurtarıp güvende kılan da O'dur.

1-2. Pek çok müfessirin dediğine göre bu sûrenin başı bundan önceki sûreyle alakalıdır. Yani Biz, fil ashabına yaptıklarımızı Kureyşliler için, onların güvenlikleri, işlerinin doğru dürüst ve yolunda gitmesi, ticaret ve kazanç sağlamak amacı ile kışın Yemen'e, yazın da Şam'a doğru yaptıkları yolculuklarının düzeninin bozulmaması için yaptık. Yüce Allah, işte bundan ötürü onlara kötülük yapmak isteyenleri helâk etmiştir. Böylelikle Arapların kalplerinde Harem bölgesinin ve o bölgede yaşayan insanların konumu anlaşılmıştır. Bu sayede onlara saygı duymaya başlamışlar ve onların yaptıkları herhangi bir yolculukta onlara ilişmemişlerdir. İşte bundan dolayı Yüce Allah, onlara bu nimete karşılık şükretmelerini emrederek şöyle buyurmaktadır:

3. "O halde artık onlar, bu Beyt'in Rabbine ibadet etsinler." Yani O'nu tevhid etsinler ve yalnızca O'na ihlâsla ibadet etsinler.

4. "Ki kendilerini açlıktan kurtarıp doyuran ve korkudan kurtarıp güvende kılan da O'dur." Çünkü bol rızık ve korkulardan yana emin olmak, Yüce Allah'a şükretmeyi gerektiren dünyevî nimetlerin en büyüklerindendir.

Açık ve gizli bütün nimetlerine karşılık hamd ve şükür yalnız Senindir Allah'ım!

Yüce Allah'ın burada özellikle "Beyt'in Rabbi" olduğunu dile getirmesi, bu Beyt'in şeref ve faziletinden dolayıdır. Yoksa O, her şeyin Rabbidir.

Kureyş sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الماعون

MÂÛN SÛRESİ

-107-

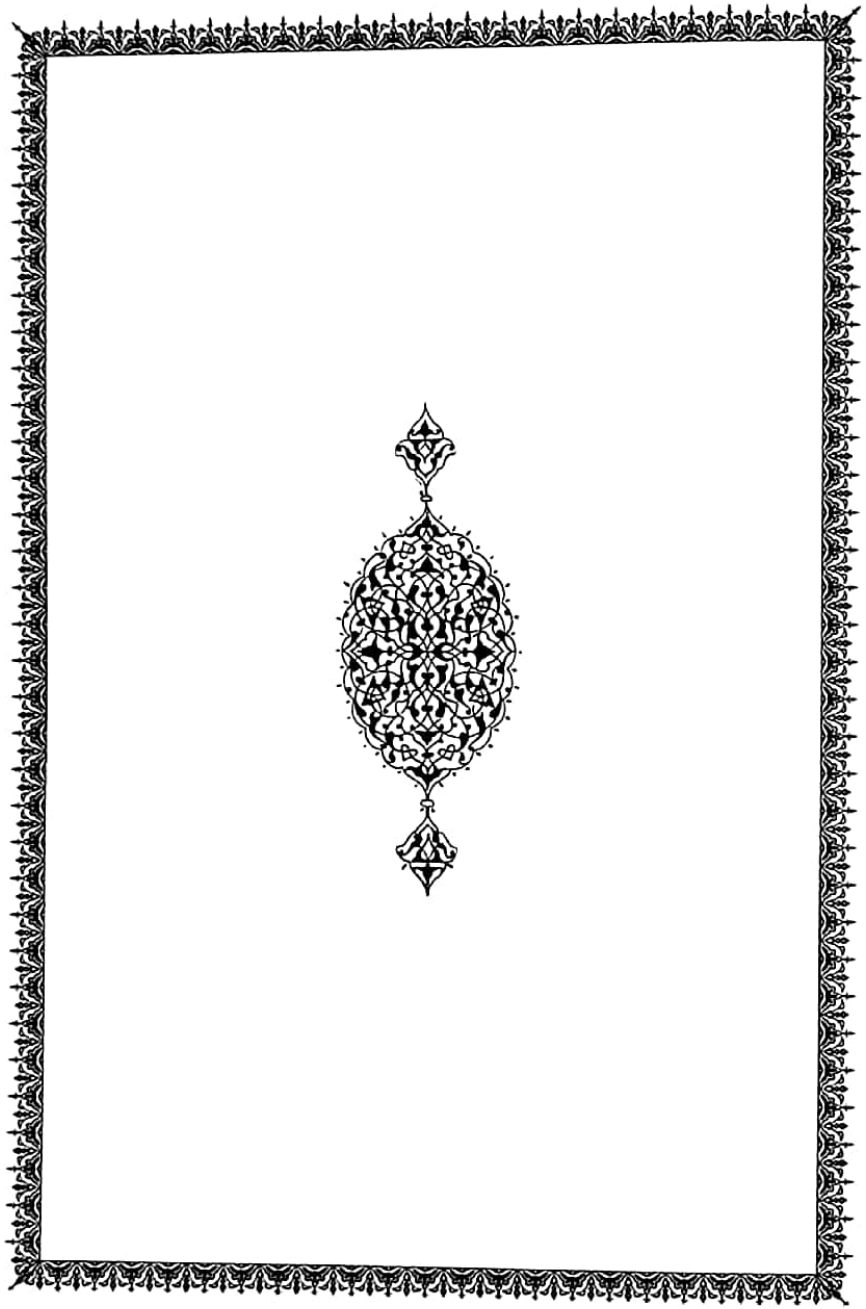

107- MÂÛN SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 7 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ
عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾
ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ﴿٧﴾﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Gördün mü hesabı yalanlayanı?

2- İşte o, yetimi itip kakar.

3- Yoksulu doyurmaya da teşvik etmez.

4- Vay haline o namaz kılanların!

5- Ki onlar, namazlarından yana gaflet içindedirler;

6- Üstelik riya/gösteriş yaparlar,

7- İyiliğe de engel olurlar.

1. Yüce Allah kendi hukukunu ve kullarının haklarını terk edenleri kınayarak şöyle buyurmaktadır: **"Gördün mü hesabı yalanlayanı,"** yani, dirilişi ve amellerin karşılığının verileceğini yalanlayan ve peygamberlerin getirdiklerine iman etmeyeni…

2. "İşte o, yetimi itip kakar," yani sert ve kaba bir şekilde davranır, kalbinin katılığı dolayısıyla ona merhamet etmez. Çünkü ne iyiliklerin mükâfatını umar, ne de azaptan korkar.

3. "Yoksulu doyurmaya da teşvik etmez." Başkalarını teşvik etmez. Kendisi ise yoksula zaten yemek yedirmez.

4-5. "Vay haline o namaz kılanların ki onlar, namazlarından yana gaflet içindedirler." Yani, onlar namazı kılarlar ama onu zayi ederler, vakitlerine dikkat etmezler, rükünlerini yerine getirmezler. Bunun sebebi, Yüce Allah'ın emrine gereken önemi vermemeleridir. Çünkü itaatin en önemlisi ve ibadetlerin en fazi-

letlisi olan namaza gereken dikkati göstermezler. Namazdan yana gaflet içinde olmak, kişinin yerilip kınanmayı hak etmesine sebep olan esas etkendir. Namaz içinde gaflete düşüp yanılmak ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de dahil[26] herkesin karşı karşıya kaldığı bir durumdur.

6. Bundan dolayıdır ki Yüce Allah, burada yerilen kimseleri gafletlerine ilave olarak riyakârlık, katı kalplilik ve merhametsizlikle nitelendirerek şöyle buyurmaktadır: **"Üstelik riya/gösteriş yaparlar,"** yani amelleri insanlara gösteriş olsun diye işlerler.

7. "İyiliğe de engel olurlar." Yani normalde karşılık beklenmeden verilen ve verilmesinden ötürü de hiçbir zararın söz konusu olmadığı kap-kacak, kova, balta ve buna benzer eşyaları bile ödünç yahut bağış olarak vermeyi engellerler. Bunlar, aşırı hırs ve cimriliklerinden, mala düşkünlüklerinden dolayı bu tür küçük iyilikleri bile engelledikleri göre miktarı daha çok olan iyiliklerde nasıl davranırlar, varın siz hesap edin!?

Bu sûrede yetim ve yoksula yemek yedirmek teşvik edilmektedir.

Ayrıca namaza gereken önemin verilmesi, onun gerekli şekilde muhafaza edilmesi ve hem namazda hem de diğer amellerde ihlâslı olmak da teşvik edilmektedir.

İyilik yapılmasına, kap-kacak, kova, kitap ve buna benzer ufak tefek ve kıymetli olmayan eşyaların ödünç veya karşılıksız olarak verilmesi de teşvik edilmektedir. Çünkü Yüce Allah, bu işi yapmayanları yermektedir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Mâûn sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

26 Bkz. Buhârî, 401; Müslim, 572.

سورة الكوثر

KEVSER SÛRESİ

-108-

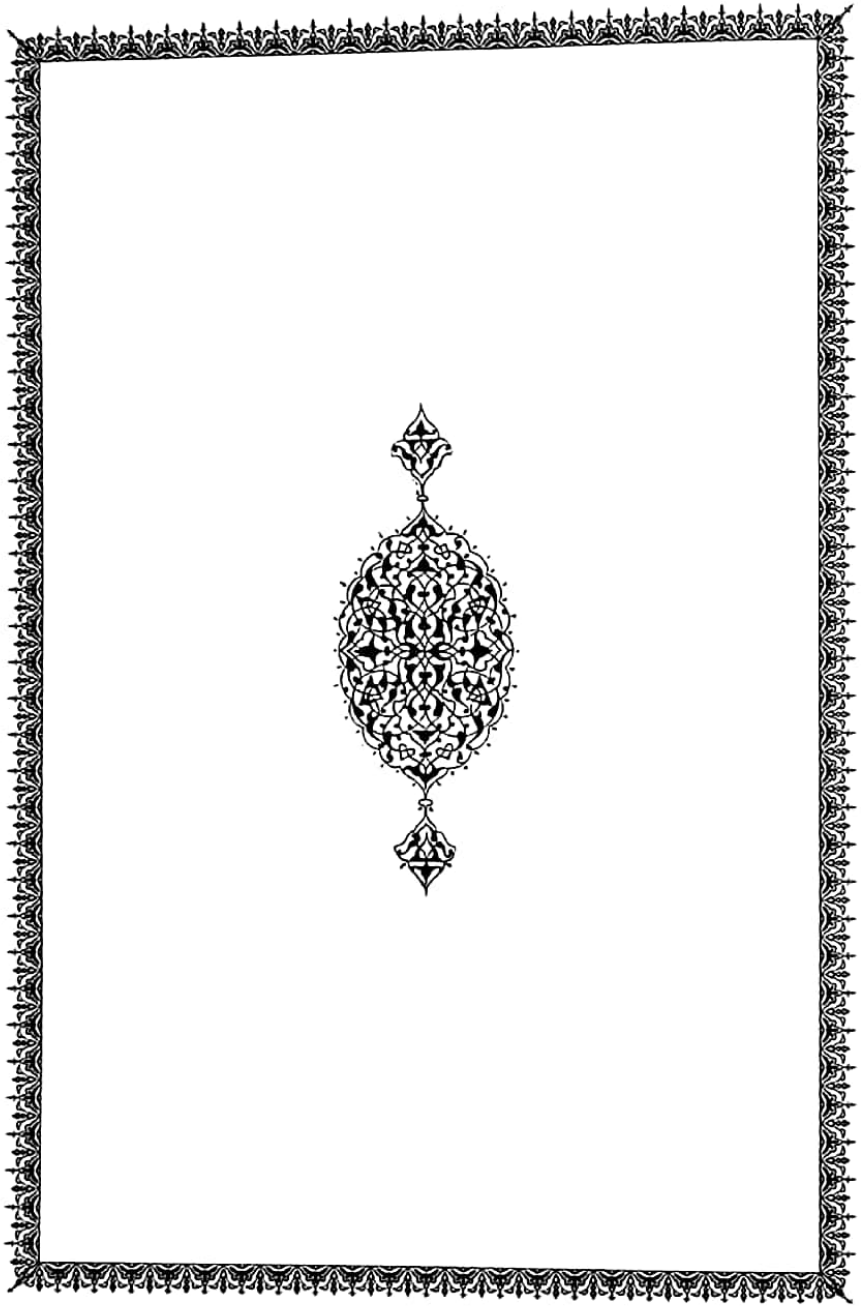

108- KEVSER SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 3 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۝١ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝٢ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۝٣﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Şüphe yok ki Biz sana Kevser'i verdik.

2- O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.

3- Şüphesiz asıl şanı/hayrı kesik olan, sana nefret besleyenin kendisidir.

1. Yüce Allah, peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e olan nimetini ifade ederek şöyle hitap etmektedir: **"Şüphe yok ki Biz sana Kevser'i verdik."** Kevser, pek çok hayır, uçsuz bucaksız lütuf demektir. Yüce Allah'ın Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e kıyamet günü vereceği "Kevser" adındaki nehir ile eni bir aylık, boyu bir aylık mesafe olan ve suyu sütten daha beyaz, baldan daha tatlı olan Havz da bu pek büyük hayra dahildir. Bu Havzın kapları semadaki yıldızlar kadar çok ve onlar gibi parlaktır. Ondan bir defa içen artık ebediyen bir daha susamayacaktır.[27]

2. Yüce Allah, Rasûlüne olan lütuf ve ihsanını beyan ettikten sonra bunlara şükretmesini emrederek **"O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."** buyurmaktadır. Özellikle bu iki ibadeti söz konusu etmesinin sebebi, bunların ibadetlerin en faziletlileri, Allah'a yakınlaştırıcı amellerin en değerlileri olmalarındandır. Ayrıca namaz, kalp ve azaların Allah'ın önünde saygıyla boyun eğmesini ihtiva etmekte ve ubûdiyyetin çeşitli şekillerini ortaya koymaktadır. Kurban kesmede de kulun sahip olduğu en değerli kurbanları Yüce Allah'a sunmakla ve yapısı gereği nefsin sevdiği ve kolay kolay vermek istemediği malın bir bölümünü O'nun için vermek suretiyle Allah'a yakınlaşma söz konusudur.

27 Bkz. Müslim, 400, 2300.

3. "Şüphesiz asıl şanı/hayrı kesik olan," her türlü hayrı, ameli, zikri ve şanı kesik olan **"sana nefret besleyenin"** sana buğzedenin, seni kınayanın ve sana kusur isnat edenin **"kendisidir."**

Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelince, o gerçekten kâmildir. Bir mahluk için mümkün olan şanın yüceliği, yardımcılarının çokluğu ve ona uyanların fazlalığı gibi yönlerden o, mümkün olan her kemâle sahiptir.

Kevser sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الكافرون

KÂFİRÛN SÛRESİ

-109-

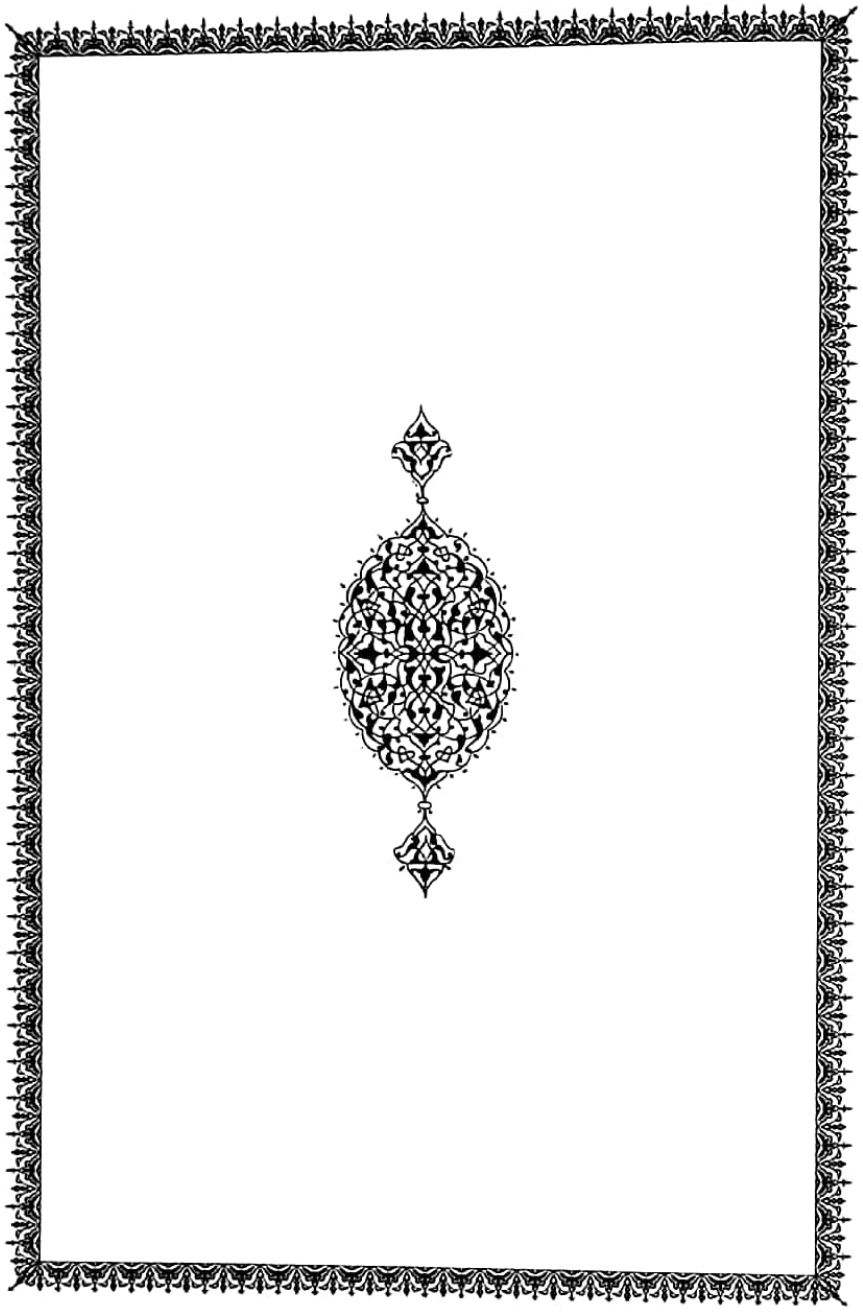

109- KÂFİRÛN SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 6 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾
وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- De ki: 'Ey kâfirler!'

2- 'Ben sizin ibadet ettiklerinize ibadet etmiyorum.'

3- 'Siz de benim ibadet ettiğime ibadet etmiyorsunuz.'

4- 'Ben sizin ibadet ettiklerinize ibadet edecek değilim.'

5- 'Siz de benim ibadet ettiğime ibadet edecek değilsiniz.'

6- '(O halde) **sizin dininiz size, benim dinim de bana.'**

1-2. Yani kâfirlere açıkça ilân ederek **"De ki: 'Ey kâfirler, ben sizin ibadet ettiklerinize ibadet etmiyorum.'"** Yani bunu söyle ve onların Allah'tan başka tapmakta olduklarından hem zahiren hem de batınen uzaklaş.

3. "Siz de benim ibadet ettiğime ibadet etmiyorsunuz." Çünkü sizler Allah'a ibadet ederken ibadeti ihlasla yalnız O'na yapmıyorsunuz. O'na şirk koşarak yaptığınız ibadete ise ibadet denmez.

4-5. "Ben sizin ibadet ettiklerinize ibadet edecek değilim. Siz de benim ibadet ettiğime ibadet edecek değilsiniz." Bu ifadelerin tekrarlanmasının sebebi şudur: İlk ifadede böyle bir fiilin asla mevcut olmadığı açıklanmakta, ikincisinde ise artık bunun iki taraf için ayrılmaz bir vasıf olduğu ortaya konmaktadır. İşte bundan dolayı da iki taraf arasındaki farkı ortaya koyup iki kesimin birbirinden ayrı olduklarını belirtmek üzere şöyle buyrulmuştur:

6. "(O halde) **sizin dininiz size, benim dinim de bana!"** Nitekim Allah Teala bir yerde de şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Herkes kendi karakterine göre amel eder." (el-İsra, 17/84)

"Benim yaptığım bana aittir, sizin yaptığınız da size. Benim yaptıklarımdan siz uzaksınız, sizin yaptıklarınızdan da ben uzağım." (Yûnus, 10/41)

Kâfirûn sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة النصر

NASR SÛRESİ

-110-

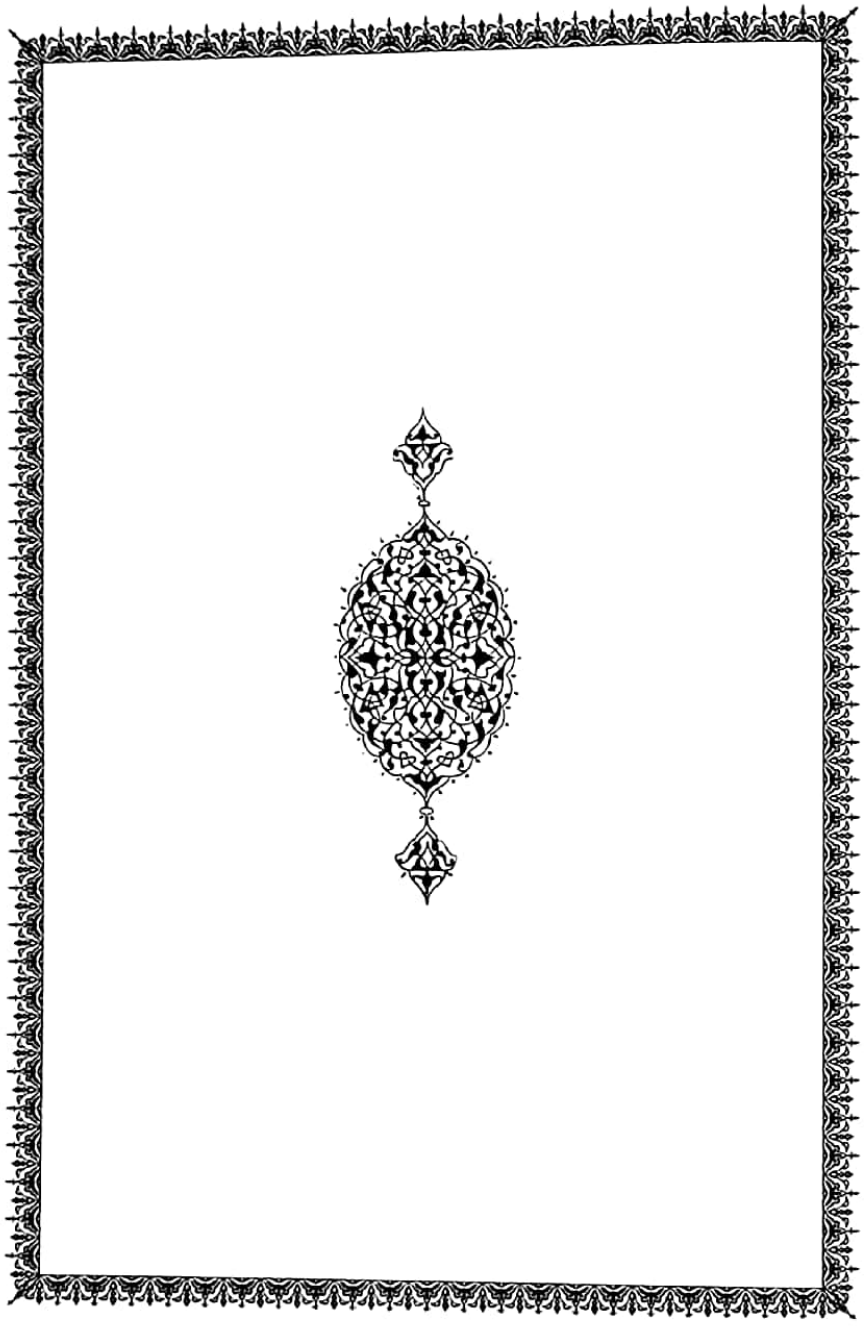

110- NASR SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 3 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝١ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝٢ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ۝٣﴾

Rahmân ve Rahîm Allah adı ile.

1- Allah'ın yardımı ve fetih geldiğinde,

2- Ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiklerini gördüğünde;

3- Rabbini hamd ile tesbih et ve O'ndan mağfiret dile! Şüphesiz O, tevbeleri çokça kabul edendir.

1-3. Bu değerli sûrede hem bir müjde, hem bu müjdenin gerçekleşmesi esnasında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yönelik bir emir hem de buna bağlı olarak bir işaret ve bir uyarı vardır.

Müjde şudur: Allah, Rasûlüne zafer ve yardım ihsan edecek, o da Mekke'yi fethedecektir. İnsanlar da Allah'ın dinine bölük bölük girecekler, hatta onların pek çoğu daha önceleri onun düşmanı iken onun yakınları ve yardımcıları olacaktır. Gerçekten de verilen bu müjde gerçekleşmiştir.

Emre gelince: Bu, Yüce Allah'ın zafer ve fethin gerçekleşmesinden sonra Rasûlüne bundan ötürü şükretmesi, Rabbini hamd ile tesbih ederek O'ndan mağfiret dilemesi yönündeki emirdir.

İşarete gelince: Burada iki işaret söz konusudur.

Birinci işaret: Allah Rasûlünün Allah'a hamd ile tesbih edip O'ndan mağfiret dilemeyi gerçekleştirdiğinde bu, dine yardımın ve zaferin devam edeceğine işarettir. Çünkü bu, Allah'a şükretmenin bir neticesidir. Zira Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Andolsun ki eğer şükrederseniz şüphesiz Ben de size** (nimetimi) **artırırım."** (İbrahim, 14/7) Bu da raşid halifeler döneminde ve onlardan sonraki dönemlerde bu ümmet arasında görülmüş bir husustur. Allah'ın yardımı sürekli de-

vam etmiş, öyle ki İslâm, hiçbir dinin ulaşamayacağı noktaya ulaşmıştır. Bu dine girenler başka dinlere girenlerden daha çok olmuştur. Bu hal, bu ümmet Allah'ın emirlerine muhalefet edinceye kadar böylece devam etti. Bu muhalefetler ortaya çıkınca birlikleri parçalandı, güçleri dağıldı ve herkesçe bilinen sonuçlar ortaya çıktı. Bununla birlikte Yüce Allah'ın hem bu ümmete olan lütuf ve rahmeti, hem de bu dine olan lütuf ve rahmeti akla hayale gelmeyecek kadar çoktur.

İkinci işaret: Bu da Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ecelinin yaklaşmış olduğudur. Bunun izahı da şöyledir: Onun ömrü faziletli bir ömürdür ki Allah da onun hayatına yemin etmiştir. Faziletli işlerin de mağfiretle sona erdirilmesi alışılagelen bir husustur. Namaz, hac ve diğerlerinde olduğu gibi. Buna göre Yüce Allah'ın, Rasûlüne böyle bir durumda hamd ve istiğfarda bulunmayı emretmiş olması, onun ecelinin sona ermek üzere olduğuna bir işarettir. O halde Rabbine kavuşmaya hazırlansın, ömrünü yapabileceği en faziletli amellerle sonuçlandırsın. *-Allah'ın salât ve selâmları üzerine olsun-*

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Kur'ân-ı Kerîm'in bu buyruğunun gereğini yerine getirerek bu sözleri namazında çokça söyler, rükû ve secdelerinde;

"سبحانك اللهم ربنا وبحمدك اللهم اغفر لي / *Allah'ım, Rabbimiz, Seni her türlü eksiklikten tenzih ederiz, Seni hamd ile anarız. Allah'ım, günahlarımı bağışla.*" derdi.[28]

Nasr sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

28 Buhârî, 4967, 4968; Müslim, 484.

سورة المسد

TEBBET / MESED SÛRESİ

-111-

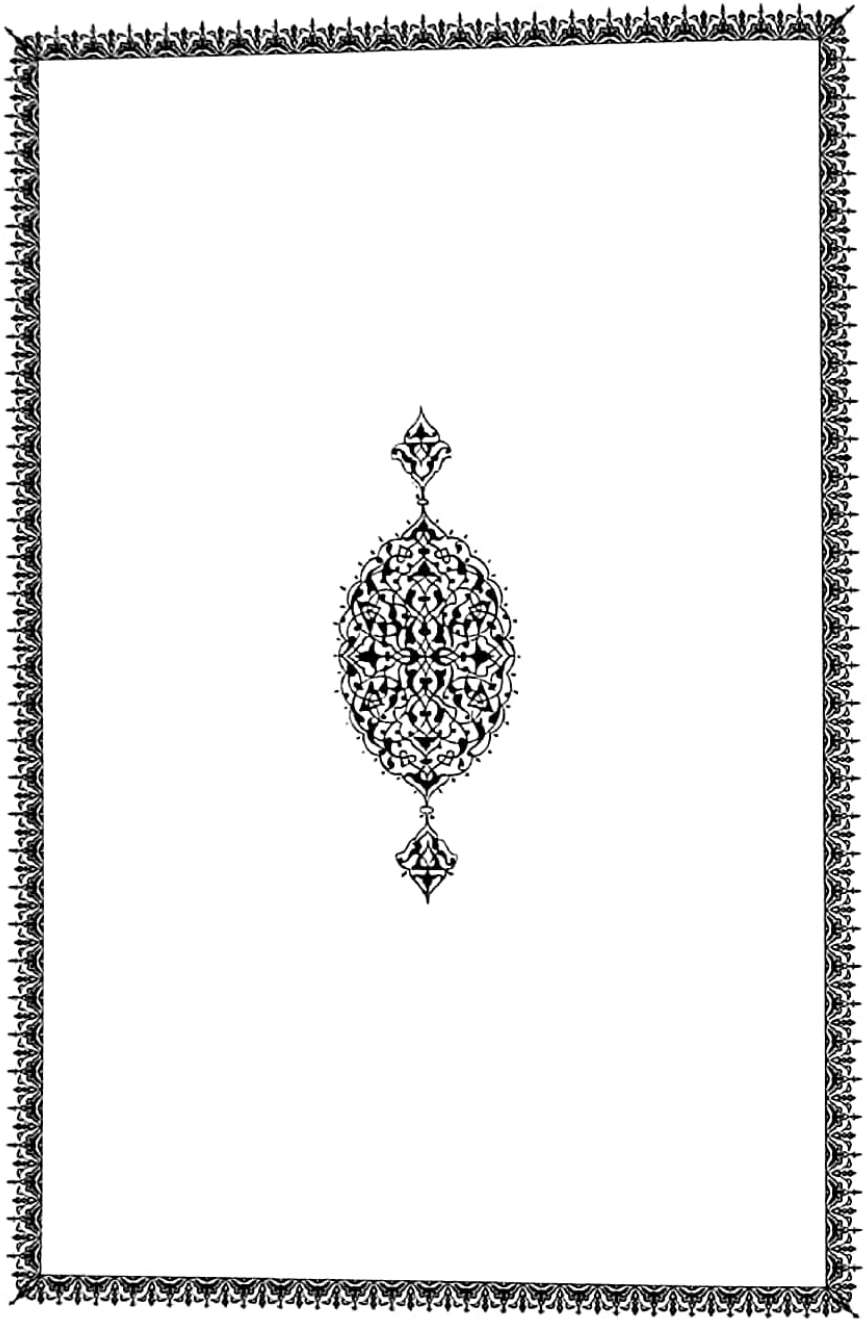

111- TEBBET/MESED SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 5 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝١ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۝٢ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝٣ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝٤ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ۝٥ ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- Elleri kurusun Ebû Leheb'in, zaten kurudu da!

2- Ne malı fayda verdi ona, ne de kazandıkları.

3- Yakında o, alevli bir ateşe girip yanacak;

4,5- Karısı da... Hem de boynunda liften örülmüş bir ip olacak ve onunla odun taşıyacak.

1. Ebû Leheb, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in amcasıdır. Ona düşmanlık eder ve çok eziyetlerde bulunurdu. Ne dine bağlılığı vardı, ne de akrabalık bağlarına riâyeti. *-Allah kahretsin onu-* İşte Yüce Allah'ın onu Kıyamet gününe kadar sürecek bir aşağılama ve kınama olan bu ağır ifadelerle yerdiğini görüyoruz. Şöyle buyurmaktadır: **"Elleri kurusun Ebû Leheb'in,"** hüsrana uğrasın, bedbaht olsun, **"zaten kurudu da."** Kazanmadı, kâr etmedi.

2. "Ne" yanında bulunan ve kendisini azdıran **"malı fayda verdi ona, ne de kazandıkları."** Allah'ın azabı gelip kendisini bulduğunda ona bunların bir kısmı bile engel olamadı.

3-5. "Yakında o, alevli bir ateşe girip yanacak," Yani cehennem ateşi onu her bir taraftan çepeçevre kuşatacak **"karısı da"** onunla birlikte girecek **"hem de boynunda liften örülmüş bir ip olacak ve onunla odun taşıyacak."** Karısı da aynı şekilde Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e çok ileri derecede eziyette bulunuyordu. Günah ve düşmanlık hususunda kocasıyla yardımlaşıyor, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e eziyet etmede elinden gelen her şeyi yapıyor, kötülükler işliyordu. Sırtında taşımış olduğu günahlarla tıpkı odun toplayıp sırtında taşıyan, bunun için de boynunda ip taşıyarak bunun hazırlığını yapan kimseye benziyor-

du. Ya da bu kadının kendisi cehennem ateşinde boynunda liften bir ip olduğu halde kocasının ateşine odun taşıyacaktır.

Durum ne olursa olsun bu sûrede, Yüce Allah'ın göz kamaştırıcı âyetlerinden/mucizelerinde biri vardır. Yüce Allah bu sûreyi indirdiğinde Ebû Leheb ve karısı henüz ölmemişti. Allah onların cehennem ateşinde azaba uğrayacağını haber vermiştir ki bu da mutlaka olacaktır. Buna bağlı olarak onların müslüman olmaması gerekirdi. Nitekim gizliyi ve açığı bilen Allah'ın haber verdiği gibi de olmuştur.

Mesed sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الإخلاص

İHLÂS SÛRESİ

-112-

112- İHLÂS SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 4 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝١ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝٢ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝٣ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝٤﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- De ki: 'Allah, birdir.'

2- 'Allah, Sameddir.'

3- 'O, doğurmamış ve doğmamıştır.'

4- 'O'na denk hiç kimse de yoktur.'

1. Kat'i bir kararlılıkla, inanarak ve manasını bilerek **"De ki: Allah birdir."** Yani bir ve tek olmak O'na hastır. Tek başına kemal sıfatlarına sahip olan O'dur. En güzel isimler, en yüce ve üstün sıfatlar, mukaddes fiiller O'na aittir, O'nun benzeri, dengi yoktur.

2. "Allah Samed'dir." Bütün ihtiyaçlar O'ndan istenir. Ulvî ve sûflî âlemde bulunanların hepsi en ileri derecede O'na muhtaçtırlar. İhtiyaçlarını O'ndan ister ve ihtiyaçlarını görmesi için O'na yalvarırlar. Çünkü sıfatları kâmil olan O'dur. O, ilmi kemal derecesinde olan el-Alîm, hilmi kemâl derecesinde olan el-Halîm, rahmeti her şeyi kuşatmış olan er-Rahîm'dir. Diğer bütün vasıfları da bu şekildedir.

3. O'nun kemalinin bir tecellisi olarak hiçbir şeye ihtiyaç duymadığı için **"O, doğurmamış ve doğmamıştır."**

4. İsimlerinde, sıfatlarında ve fiillerinde de **"O'na denk hiç kimse de yoktur."** O'nun şanı çok mübarek, çok yücedir!

Bu sûre isim-sıfat tevhîdini ihtivâ etmekte, Yüce Allah'ın bunlarda tek olduğunu ifade etmektedir.

İhlas sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الفلق

FELAK SÛRESİ

-113-

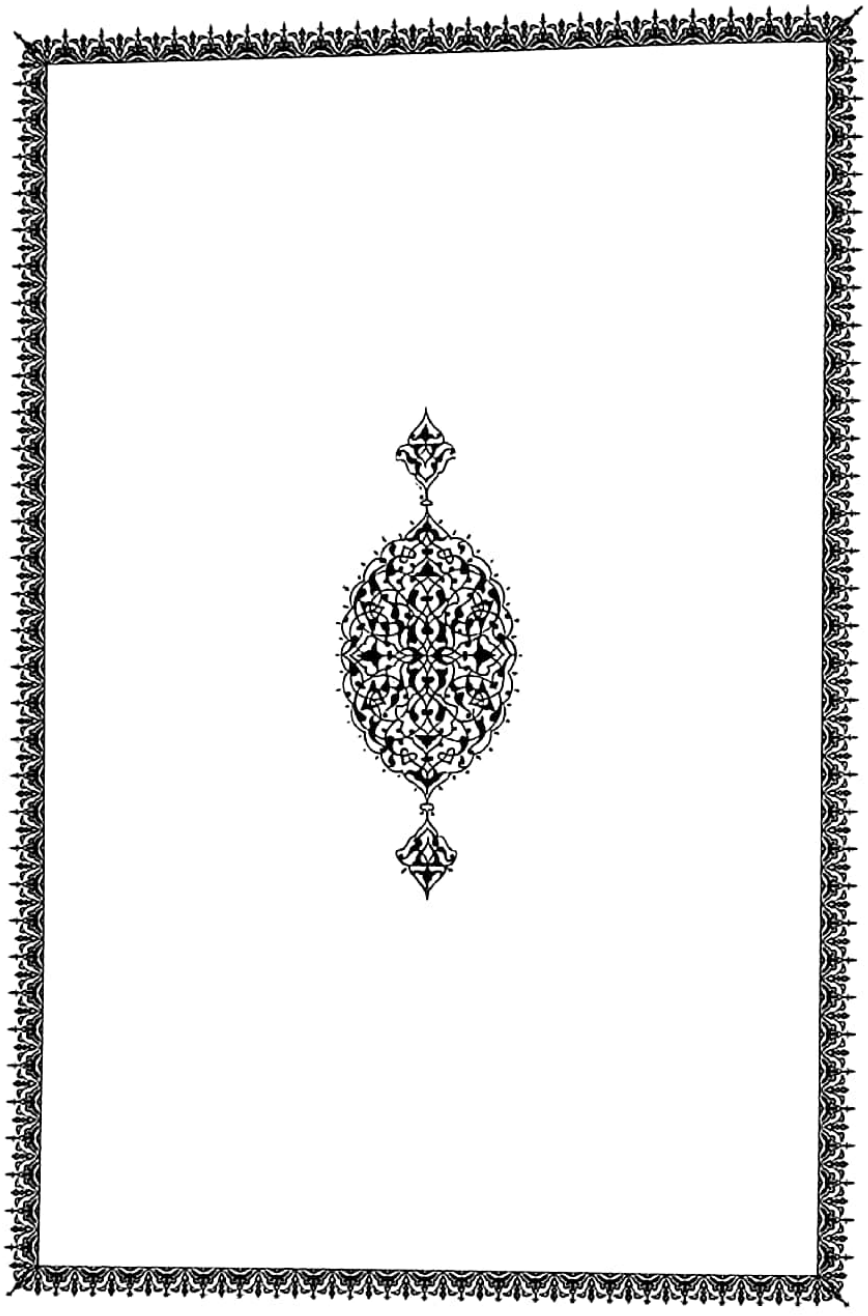

113- FELAK SÛRESİ

(Mekke'de inmiştir. 5 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝١ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ۝٢ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝٣
وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝٤ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝٥﴾

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

1- De ki: 'Sığınırım sabahın Rabbine,'

2- 'Yarattıklarının şerrinden,'

3- 'Karanlığı çöktüğü vakit gecenin şerrinden,'

4- 'Düğümlere üfüren (büyücü) **kadınların şerrinden,'**

5- 'Ve hased ettiği zaman hased edenin şerrinden.'

1. O'na sığınarak **"De ki: Sığınırım,"** güvenip dayanırım **"sabahın Rabbine!"** Yani daneyi ve çekirdeği yarıp çıkartana, geceyi yarıp sabahı ortaya çıkartana.

2. "Yarattıklarının şerrinden." Bu, Yüce Allah'ın yaratmış olduğu insan, cin ve canlı tüm yaratılmışları kapsar. Bu buyrukla bunlarda bulunan kötülüklerden, bunların yaratıcısına sığınılmaktadır. Bu genel ifadeden sonra daha özel olarak şöyle buyrulmaktadır:

3. "Karanlığı çöktüğü vakit gecenin şerrinden." Yani insanı bürüdüğü ve çok sayıda kötü ruhun (cinin) ve zarar verici hayvanların etrafa yayıldığı gecelerdeki kötülüklerden Allah'a sığınırım.

4. "Düğümlere üfüren (büyücü) **kadınların şerrinden."** Yani yaptıkları büyüleri, büyü için atmış oldukları düğümlere üfürerek gerçekleştiren büyücü kadınların şerrinden Allah'a sığınırım.

5. "Ve hased ettiği zaman hased edenin şerrinden." Hased eden, hased ettiği (kıskandığı) kimsedeki nimetin sona ermesini isteyen ve bunun için de elinden geldiği kadarıyla bu uğurda çalışıp çabalayan kimsedir. O bakımdan onun kötülüğünden, hile ve tuzaklarının boşa çıkartılmasından Allah'a sığınmak bir ihtiyattır.

Nazar eden kimse de hased edenin kapsamına girer. Çünkü nazar, ancak hasetçi/kıskanç, kötü tabiatlı ve kötü ruhlu kimselerden sadır olur.

Bu sûre genel ve özel her türlü kötülükten Allah'a sığınmayı ihtivâ etmektedir. Ayrıca sihrin gerçek olduğunu, onun zararından endişe edildiğini, sihirden ve sihri yapanlardan Allah'a sığınılması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Felak sûresinin tefsiri burada sona ermektedir.

سورة الناس

NÂS SÛRESİ

-114-

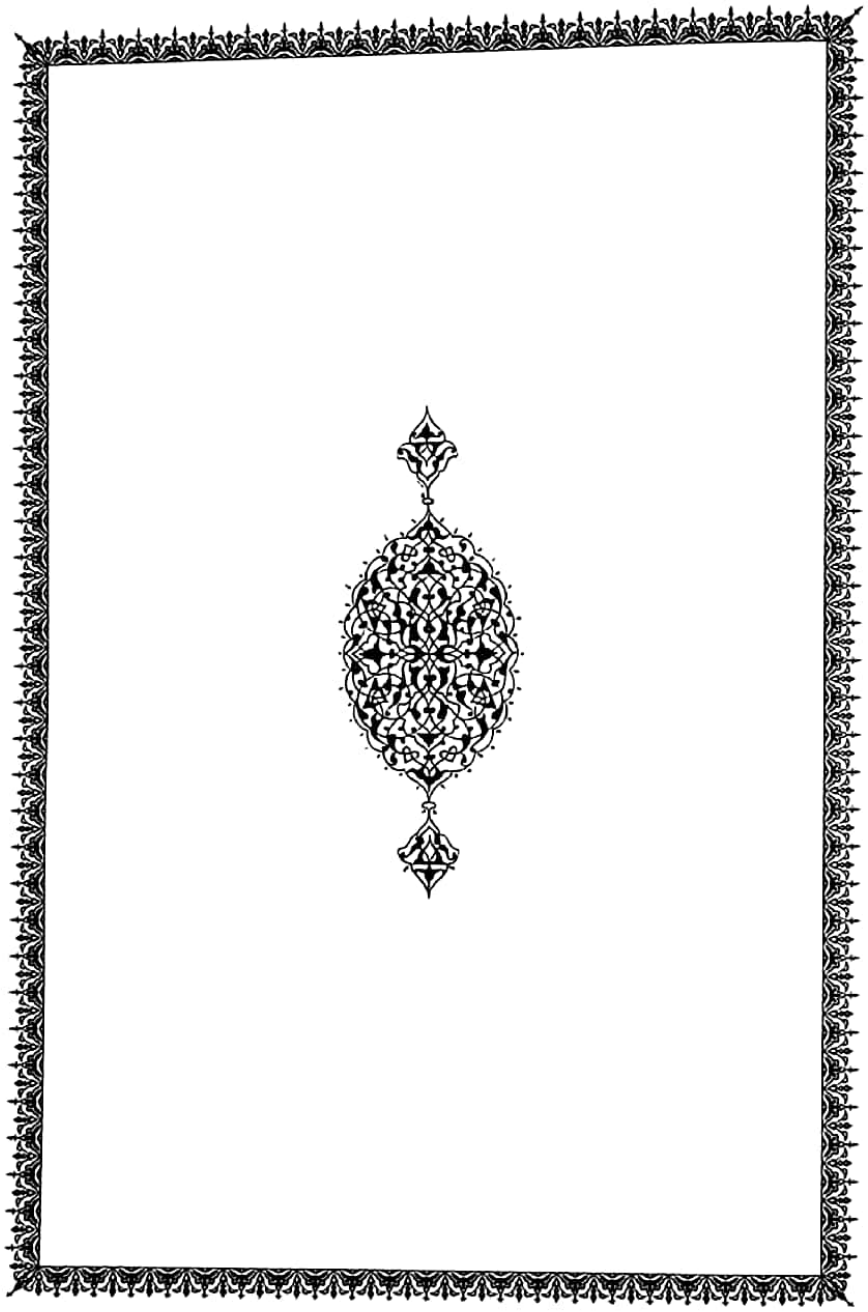

114- NÂS SÛRESİ

(Medine'de inmiştir. 6 âyettir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝١ مَلِكِ النَّاسِ ۝٢ إِلَٰهِ النَّاسِ ۝٣ مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ
الْخَنَّاسِ ۝٤ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝٥ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ﴾

Rahmân ve Rahîm Allah adı ile.

1- De ki: 'Sığınırım insanların Rabbine,'

2- 'İnsanların melikine,'

3- 'İnsanların ilâhına,'

4- 'O sinsi vesveseci (şeytanın) şerrinden,'

5- 'Ki o, insanların kalplerine vesvese verip durur,'

6- 'Hem cinlerden olur, hem de insanlardan.'

1-6. Bu sûre şeytandan; insanların Rabbine, onların mutlak mâliki ve ilâhı olan Zâta sığınmayı ihtivâ etmektedir.

Şeytan, bütün şerlerin aslı ve kaynağıdır. Onun fitnesinin ve şerrinin bir sonucu olarak o, insanların kalplerine vesvese vermekte, kötülüğü güzel göstermekte, kötülüğü gözlerde güzel bir surette canlandırmaktadır. İnsanlarda kötülük yapma arzusu uyandırmakta, buna karşılık hayır işlemekten onları uzaklaştırmakta ve hayrı da onlara gerçek suretinden başka türlü ve çirkin göstermektedir.

O daima bu haliyle vesvese verir ve kul, Rabbini andığı, onun uzak olması için Allah'tan yardım istediği vakit hemen vesvese vermekten geri çekilip siner.

O bakımdan kulun, bütün insanların Rabbi ve ilahı olan Allah'tan yardım istemesi, O'na sığınması ve O'na güvenip dayanması gerekir. Zira bütün yaratılanlar Allah'ın rubûbiyetinin ve mutlak malikiyetinin kapsamı içindedir. Her bir canlının perçemini/idaresini elinde tutan O'dur. Yine O, onları sadece kendini ilah tanımaları için yaratmıştır. Bunun gereğini yerine getirebilmeleri için onları kulluktan alıkoymak isteyen, kulluk ile aralarına girip onlara engel olmaya çalışan, cehennemliklerden olmaları için onları kendi taraftarlarının arasına katmak iste-

yen düşmanlarının şerrinin onlardan uzaklaştırılması gerekir. Aksi halde Allah'ın uluhiyyetinin gereğini tam anlamıyla yerine getiremezler.

Vesvese veren şeytan, cinlerden olabildiği gibi insanlardan da olabilir. Bundan dolayı: **"Hem cinlerden olur, hem de insanlardan"** diye buyrulmaktadır.

* * *

Başta da, sonda da gizli ve açık bütün övgüler, âlemlerin Rabbi Allah'a aittir. Yüce Allah'tan, nimetini tamamlamasını ve günahlarımızı bağışlamasını dileriz. Çünkü günahlarımız, bizimle O'nun bereketlerinin birçoğu arasında engel teşkil etmiştir. Pek çok günah ve pek çok nefsî arzu ve istek bizim kalplerimizi O'nun âyetleri üzerinde iyice tefekkür etmekten, onları iyice düşünmekten alıkoymuştur. Bizi nezdindeki hayırlardan, bizdeki kötülükler sebebiyle mahrum etmemesini ümit ederiz. Şüphesiz ki kâfirlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez. O'nun rahmetinden sapıklardan başkası ümitsiz olmaz.

O'nun salat ve selâmı, sonsuza dek ve kesintisiz bir şekilde Rasûlü Muhammed'e, aile halkına ve bütün ashabına olsun. Nimetleriyle salih ve iyi işlerin tamamlanabildiği Yüce Allah'a hamd u senâlar olsun.

* * *

Allah'ın yardımı ve güzel tevfiki sayesinde Allah'ın Kitabının tefsiri, bu tefsiri derleyen ve yazan "İbn Sa'dî" diye bilinen "Abdurrahman b. Nâsır b. Abdullah" tarafından tamamlanmış bulunmaktadır. Allah, onu, ana-babasını ve bütün Müslümanları bağışlasın.

Tefsirin temize çekilmesi, 7 Şaban 1354 H.

Rabbimiz, bizden kabul buyur ve bizi affet! Şüphesiz ki Sen çok mağfiret edensin, çok merhametlisin.

* * *

Teysîru'l-Kerîm er-Rahmân fî Tefsiri Kelâmi'l-Mennân tefsiri, Allah'ın yardımı ile burada tamamlanmaktadır. O'na hamd u senâlar olsun.

Tashih eden: Mevlasına muhtaç Rabbinin affını ve rızasını uman:

Muhammed b. Süleyman Abdülaziz

Allah'a lütufları dolayısıyla hamd olsun.

KUR'ÂN MÜFESSİRİNİN GEREK DUYACAĞI TEFSİR USÛL VE KAİDELERİNDEN BAZILARI

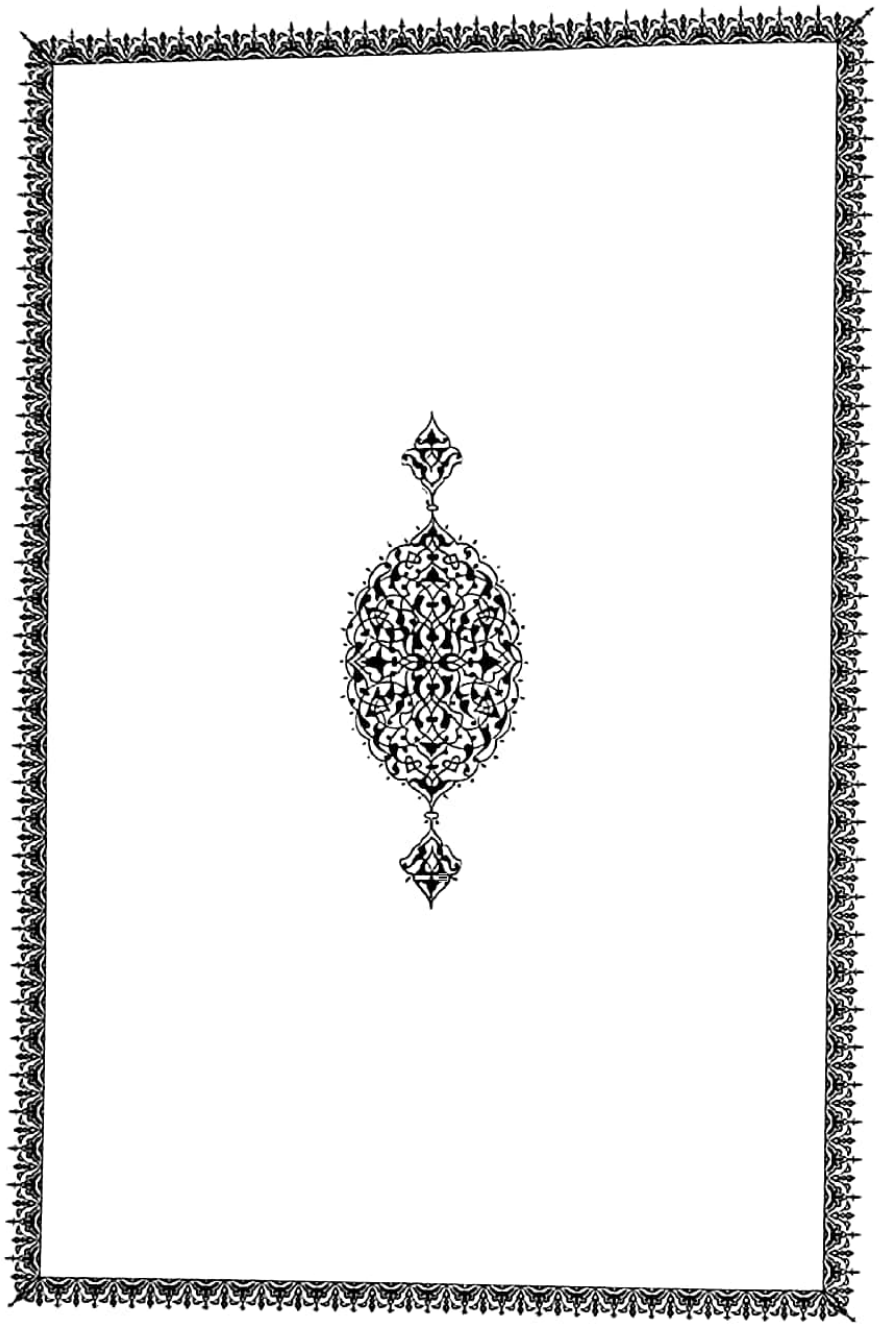

KUR'ÂN MÜFESSİRİNİN GEREK DUYACAĞI TEFSİR USÛL VE KAİDELERİNDEN BAZILARI

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adı ile.

Nefiyden (olumsuz ifadeden), nehiyden (yasaklama ifadesinden), istifhamdan/sorudan yahut şarttan sonra gelen nekre (belirtisiz isim) umum ifade eder. Aynı şekilde müfred ve muzaf olan isim de umum ifade eder. Bunun misalleri pek çoktur.

Sözü edilen ifadelerden sonra nekre bir kelime görüldüğünde yahut marifeye izafe edilmiş müfred muzaf bir kelime görüldüğünde bu kelime için onun kapsamına giren bütün manalar geçerli kabul edilir. Sadece nüzul sebebi nazar-ı itibara alınmaz. Çünkü "asıl muteber olan lafzın umumiliğidir, sebebin hususiliği değildir."

Bütün olayların, meydana gelen fiillerin ve hâlâ meydana gelmeye devam eden olayların Kur'ân'daki umumi buyrukların ışığında değerlendirilmesi gerekir. Böylelikle Kur'ân-ı Kerîm'in her şeyin açıklayıcısı olduğu anlaşılmış olur, meydana gelen her olay ve ortaya çıkan her yeni hususa dair mutlaka Kur'ân-ı Kerîm'de bir açıklamanın/izahın bulunduğu da bilinmiş olur.

Tefsirdeki temel kaidelerden biri de şudur: Vasıf diye bilinen (ism-i fâil, ism-i mef'ûl gibi türetilmiş isimlerin) başına ve cins isimlerin başına gelen elif-lam, istiğrak ifade eder; yani o ismin ihtiva ettiği bütün manaları kuşatıp içine alır.

Kur'ân-ı Kerîm'in genel kaidelerinden biri de şudur: O, Yüce Allah'ı tevhide ve O'nu bilip tanımaya davet eder. Bunu da Allah'ın, tek başına vahdaniyete ve tüm kemal sıfatlara sahip olduğuna delil teşkil eden isimlerini, sıfatlarını ve fiillerini zikretmekle yapar. Yine O'nun hak olduğuna, O'na ibadetin hak olduğuna, O'nun dışında dua ve ibadet edilen her şeyin de batıl olduğuna inanmaya davet eder. Allah'tan başka tapınılan bütün varlıkların bütün yönleriyle eksik ve aciz olduklarını da beyan eder.

Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiklerinin doğruluğuna ve onun doğruyu söylediğini kabul etmeye davet eder. Bunu da getirdiklerinin sağlamlığını ve eksiksizliğini açıklayarak, vermiş olduğu bütün haberlerin gerçek, bütün hükümlerin de güzel olduğunu belirterek ortaya koyar.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in öncekilerden de, sonrakilerden de hiçbir kimsenin kendisine yetişemediği, beşerî kemâlin en üst noktasında bulunduğunu beyan eder. Eğer karşı çıkışlarında doğruluk payları varsa onun getirdiğinin benzerini getirmelerini isteyerek onlara meydan okur. Yüce Allah, hem sözü hem de fiiliyle Peygamberinin yaptıklarını ikrar ve kabul ederek doğruluğuna tanıklık etmesi, delil/belge ile onu tasdik etmesi, zafer ve yardımıyla onu desteklemesi ve insaflı ilim sahiplerinin lehteki şahitliğini göstermesi vasıtasıyla da bu gerçeği pekiştirir.

Onun haberlerinde ve hükümlerinde getirmiş olduğu hak ile düşmanlarının ve onu yalanlayanların üzerinde bulundukları batıl arasında karşılaştırmalar yapar. Onların verdikleri haberlerdeki yalanları ve hükümlerindeki batılları ortaya koyar. Ayrıca bu gerçeği çeşitli mucizelerle de ispatlar.

Yüce Allah, öldükten sonra dirilişi kudretinin kemalini, insanların yaratılmasından daha büyük olan göklerin ve yerin yaratılmasını, yaratmayı ilk başlatanın onu tekrar etmesinin öncelikle söz konusu olduğunu, ölümünden sonra yeryüzünü diriltenin ölüleri tekrar diriltmeye kadir olduğunu belirterek ispatlar.

Aynı şekilde geçmiş ümmetlerin başından geçen önemli olayları, onların karşılaştıkları ve insanların dünyadayken tanık oldukları ibretli cezaları, bunların âhiretteki cezaların sadece birer örneği olduğunu da söz konusu eder.

Yüce Allah; müşrik, kâfir ve inkârcılardan oluşan bütün batıl taraftarlarını dinin güzelliklerini anlatmak, itikatlarında, ahlâklarında ve amellerinde en güzel olana bu dinin ilettiğini bildirmek, Allah'ın azametini, rububiyetini ve pek büyük nimetlerini beyan etmek suretiyle şuna davet eder: Mutlak kemâle tek başına sahip olan ve bütün nimetleri tek başına veren, tek başına ibadet edilmeye layık olan O'dur. Buna karşılık batıl üzere olanları gittikleri yolun -eğer iyice tedkik edilecek olursa- yanlış ve batıl olduğunun, âkıbetlerinin de son derece vahim olduğunun ortaya çıkacağını da belirtmektedir.

Tefsir usulü ilkelerinden biri de şudur: Âyet-i kerimenin mutabakat ve tazammun yoluyla delâlet ettiği manalar iyice kavranıldığında şu da bilinmelidir: Bu manaların gerekleri ve kendileri olmaksızın tamamlanması mümkün olmayan diğer hususlar, şartlar ve onlara bağlı meselelerin hepsi de bu manalara tabidir. Kendisi olmaksızın haberin tamam olmadığı her husus, o habere tabidir. Kendisi olmaksızın hükmün tamam olmadığı her husus da o hükme tabidir.

Aralarında çatışma ve çelişki olduğu görülen âyet-i kerimelerde aslında böyle bir durum yoktur. Aksine bunların her birisinin kendisine uygun ve kendisine yakışan bir yorumu vardır.

Cümledeki mef'ûl/nesne ve buna benzer cümleye bağlı olan kelimelerin hazfedilmesi/zikredilmemesi, mananın umumiliğine delildir. Çünkü hazfin ifade ettiği en büyük fayda da budur. Ayrıca lafzî siyâkın ve hal karinesinin delil teşkil etmediği herhangi bir şeyin cümleden hazfedilmesi caiz değildir. Nitekim birtakım şart veya sıfatlarla kayıtlanmış olan birtakım hükümler, bu kayıtların, o hükmün sabit olması için mutlaka gerekli olduğunu göstermektedir.

Yüce Allah bir şeyi emrederse, onun zıddını yasaklıyor demektir. Bir şeyi yasaklıyorsa onun zıddını emrediyor demektir.

Eğer kendi Zatını herhangi bir eksikliği nefy/iptal ederek övmekteyse bu, o eksikliğin zıddı olan kemalin O'nda var olduğunun isbatı demektir. Aynı şekilde peygamberlerine ve dostlarına övgülerde bulunuyor ve onları birtakım eksikliklerden tenzih ediyorsa aynı zamanda bu eksikliklerin zıddı olan şeylerle onları övüyor demektir.

Nimetler yurdu olan cennetteki birtakım eksikliklerin nefyedilmesi de aynı şekilde bunların zıddı olan şeylerin isbat edildiğine delildir.

Genel esasların diğeri de şudur: Eğer hak açık bir şekilde ortaya çıkarsa artık ilmî tartışmalara ve amelî karşı çıkışlara yer kalmaz. Aksine bütün karşı çıkışlar batıl olur, bütün tartışmalar yok olup gider.

Kur'ân-ı Kerîm'in reddettiği şey, ya mevcut değildir, ya da mevcut olmakla birlikte hiçbir faydası yoktur.

Var olması vehmî (zanna dayalı) olan bir şey, malumu/bilineni ortadan kaldırmaz. Bilinmeyen bir şey de kesin olarak bilinen bir şeyle çatışamaz. Hakkın dışında, sapıklıktan başka bir şey yoktur.

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de pek çok yerde iman ve salih ameli birlikte zikretmiş ve bunlara karşılık gerek dünyevî gerek uhrevî mükâfatların, övülmeye değer pek çok sonucun söz konusu olduğunu bildirmiştir.

İman, Allah'ın ve Rasûlünün tasdik edilmesini emrettiği şeyleri kat'i olarak tasdik etmektir ki bu, azaların amellerini de ihtiva etmektedir. Salih amel ise Allah'ın ve kullarının haklarını yerine getirmektir.

Aynı şekilde Yüce Allah takvâyı emretmiş, takvâ sahiplerini övmüştür. Takvâlı olmak ile hayırların elde edileceğini, hoşlanılmayan şeylerin de son bulacağını ifade etmiştir. Kamil anlamıyla takvâ; Allah'ın da, Rasûlünün de emirlerini yerine getirmek, onların yasaklarından uzaklaşmak ve onların verdikleri haberleri tasdik etmektir.

Eğer Yüce Allah takvâ, birr/iyilik ve buna benzer ifadeleri bir arada zikredecek olursa, o takdirde takvâ bütün günahlardan sakınmanın adı, birr ise hayırları işlemenin adı olur. Bunlardan birisi tek başına zikredilecek olursa öteki de onun kapsamına girer.

Yüce Allah birçok yerde insanlardan istenen hidâyeti söz konusu etmiş ve hidâyet bulanlardan övgüyle bahsetmiştir. Hidâyetin kendi elinde olduğunu belirtmiş, hidâyeti bizzat O'ndan istememizi emretmiş, hidâyeti gerçekleştirecek bütün yollara başvurmamızı da istemiştir. Bu da hem ilim hem amel hidâyetini kapsar.

Hidâyet bulan; hakkı bilen ve hak ile amel edendir. Hidayetin zıddı ise azgınlık (الغي) ve sapıklıktır (الضلال). Hakkı bilmesine rağmen gereğince amel etmeyen kimse azgın, hakkı bilmeyen kimse ise sapıktır.

Yüce Allah ihsanı emretmiş, ihsanda bulunanlardan övgüyle sözetmiş ve pek çok âyet-i kerimede onların çeşitli mükafatlarını zikretmiştir. İhsanın gerçek mahiyeti, Allah'ı görüyormuşçasına ibadet etmektir ki sen O'nu görmüyorsan dahi O seni görmektedir. Ayrıca malî, bedenî ve sözlü olarak elinden geldiğince karşılıksız olarak yaratılmışlara faydalı olmaktır.

Yüce Allah ıslâhı emretmiş, ıslâh edenleri övmüş, onları ecirsiz ve mükafatsız bırakmayacağını haber vermiştir.

Islâh ise insanların inançlarını, ahlâklarını ve bütün hallerini salâhın mümkün olan en ileri derecesinde düzeltmeye ve yüceltmeye çalışmaktır. Aynı zamanda ıslâh, dinî ve dünyevî hususları, fert ve cemaatlerin ıslâh edilmesini de kapsar. Bunun zıddı ise fesattır.

Fesat çıkarmayı ise Allah yasaklamış, fesat çıkaranları yermiş, onların pek çok dünyevî cezasını beyan edip onların dinî ve dünyevî amellerinin hiçbir şekilde düzgün olmayacağını haber vermiştir.

Yüce Allah yakînden ve yakîn sahibi olanlardan övgüyle söz etmiş, Allah'ın Kur'ânî âyetlerinden olsun, afakî/kevnî âyetlerinden olsun faydalanacakların, ancak onlar olduğunu belirtmiştir. Yakîn, bilgiden daha özel bir mana ifade eder. Yakîn, peşinden amel ve kalp huzuru getiren köklü/derin bilgi demektir.

Yüce Allah sabrı emrettiği gibi, sabredenlerden de övgüyle söz etmiş, birçok âyet-i kerimede onların dünya ve âhiretteki mükâfatlarını da zikretmiştir ki bunlar, yaklaşık doksan yerde dile getirilmiştir. Sabır üç türlüdür:

* Allah'a itaat üzere, onu bütün yönleriyle kamil bir şekilde edâ edinceye kadar sabretmek.

* Kendisine kötülüğü emreden nefs-i emmâresini vazgeçirinceye kadar Allah'ın haramlarına karşı sabretmek.

* Allah'ın acı ve can yakıcı takdirlerine tahammül edip sabretmek. Bunları ne kalbinde ne bedeninde ne de dilinde herhangi bir öfke eseri bulunmaksızın tam bir sebat ve teslimiyetle karşılamak.

Aynı şekilde Yüce Allah şükrü övmüş, şükredenlerin mükâfatlarını zikretmiş, dünya ve âhirette insanların en üstünlerinin şükredenler olduğunu zikretmiştir. Şükrün gerçek mahiyeti ise Allah'ın bütün nimetlerini itiraf etmek, bundan dolayı Allah'a övgülerde bulunmak ve bu nimetleri, onları ihsan edene itaat uğrunda kullanmaktır.

Yüce Allah pek çok yerde korku ve haşyeti de söz konusu etmiştir. Bunları emretmiş ve bu şekilde hareket edenleri övmüştür.

Onların mükâfatlarını söz konusu ettiği gibi, Allah'ın âyetlerinden yararlananların ve haram olan şeyleri terk edenlerin de onlar olacağını belirtmiştir.

Korku ve haşyetin gerçek mahiyeti ise kulun, Allah'ın huzuruna çıkmaktan ve Allah'ın kendisini gözetlemekte olduğundan korkup bu korku neticesinde kendini Allah'ın haram kıldığı her şeyden alıkoyması, uzak tutmasıdır.

Recâ/ümit ise kulun, Allah'ın hem genel rahmetini hem de kendisine özel olarak merhamet etmesini ummak demektir.

Kendisine lütfedip nasip buyurduğu itaatleri kabul edeceğini, buna karşılık yanılarak işlediği ve tevbe ettiği günahlarını da bağışlayacağını umar. Bütün hallerinde Rabbine ümit besler.

Aynı şekilde Yüce Allah birçok yerde Allah'a yönelmekten (الإنابة) söz etmekte, kendisine yönelenleri övmekte ve kendisine yönelmeyi emretmektedir. Bunun gerçek mahiyeti ise kalbin bütün hallerinde Allah'a yönelmesi demektir. Şöyle ki kul, nimetlere mazhar olduğu vakit Allah'a şükrederek, darlık ve sıkıntılar esna-

sında O'na yalvarıp yakararak, nefsin pek çok isteği karşısında ve bütün işlerinde Allah'a dua ederek Rabbine yönelir. Aynı şekilde zikrini her daim dilinden düşürmeyerek de Rabbine yönelir.

Yine Allah'a yönelmek, bütün masiyetlerden tevbe etmek, bütün amellerinde ve sözlerinde Allah'a dönmek, bunları Allah'ın Kitabına ve Rasûlünün sünnetine arz etmek suretiyle Allah'a dönmektir. Böylelikle ameller ve sözler, şeriat terazisiyle tartılmış olur.

Yüce Allah, ihlâsı da emretmiş, ihlâs sahiplerini övmüş ve ihlâslı olmayan ameli kabul etmeyeceğini haber vermiştir.

İhlâsın gerçek mahiyeti ise amel işleyen kimsenin, yalnızca Allah rızasını ve O'ndan alacağı mükâfatı gözeterek amel etmesi demektir. Zıddı ise riya ve nefsî birtakım maksatlarla amel etmektir.

Yüce Allah kibri/büyüklenmeyi yasaklamış, kibri ve kibirlenenleri yermiş, bunların dünya ve âhiretteki cezalarını haber vermiştir. Kibir, hakkı reddetmek ve halkı hakir görmek demektir. Bunun zıddı tevâzu/alçakgönüllülüktür.

Allah tevazuyu da emretmiş ve mütevâzı olanlardan övgüyle söz etmiş, onların mükâfatlarını da beyan etmiştir. Tevâzu ise kim söylerse söylesin hakkı kabul etmek ve halkı hakir görmemektir. Aksine onların faziletlerini, üstünlüklerini görmek ve kendisi için istediklerini onlar için de istemektir.

Adalet, Allah'ın haklarını da, kulların haklarını da eksiksiz yerine getirmektir.

Zulüm ise bunun aksidir. Zulüm, kulun masiyetlerle ve şirk koşmakla kendi nefsine haksızlık etmesini de, kullara kan, mal, namus, şeref ve haysiyetlerinde haksızlık etmesini de kapsar.

Sıdk, dosdoğru yol üzere istikamet bulup dışın ve için aynı olması demektir. Yalan ise bunun aksidir.

Allah'ın hududundan/sınırlarından kasıt, Allah'ın haramlarıdır. Bunlar hakkında Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"İşte bunlar, Allah'ın hududu/sınırlarıdır, sakın onlara yaklaşmayın."** (el-Bakara, 2/187)

Yine hududullah ile Allah'ın mubah ve helâl kıldığı, miktar ve ölçüsünü tayin ettiği ve farz kıldığı şeyler de kastedilir. Bunlar hakkında da Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"İşte bunlar, Allah'ın hududu/sınırlarıdır, onları aşmayın."** (el-Bakara, 2/229)

Emanet, kula güvenilerek bırakılan şeylerdir. Bunun kapsamına Allah'ın haklarının edâ edilmesi, özellikle de gizli olanlarının yerine getirilmesi, aynı şekilde insanların haklarının yerine getirilmesi de girer.

Ahitler ve akitler (söz ve anlaşmalar) ifadelerinin kapsamına kişiyle Allah arasındaki hususlar girer ki bu da dini yalnız O'na halis kılarak Allah'a ibadet etmektir. Kul ile diğer kullar arasındaki karşılıklı muameleler ve benzeri şeyler de bunların kapsamı içindedir.

Hikmet ve kavâm (dosdoğru yapmak) ise yapılması gereken şeyleri yapılması gereken şekilde yapmaktır.

İsrâf ve tebzîr (savurganlık) ise harcamada haddi aşmaktır.

Taktîr (sıkılık) ve buhl (cimrilik) bunun aksinedir. Bu da yapılması gereken harcamalarda eksiklik ve kusur yapmaktır.

Ma'rûf/iyilik, güzelliği ve faydalı oluşu dinen ve aklen bilinen şeylerin tümünü kapsayan bir isimdir. Münker/kötülük ise onun aksidir.

İstikamet/dosdoğru olmak, Allah'a ve Rasûlüne daima itaat etmek demektir.

Kalp hastalığı, onun düzeninin bozulması demektir ki iki türlüdür. Hakta şüphe etme hastalığı ve haram olan şeyleri arzulama (şehvet) hastalığı.

Nifâk/münafıklık, dıştan iyi görünüp içte kötülük saklamaktır. Bunun kapsamına hem itikadî münafıklık hem de amelî münafıklık girer.

Kur'ân-ı Kerîm'in tamamı, âyetlerinin hikmete uygunluğu bakımından, bütün haberleri doğruluğun en üstün derecesinde olduğundan ve bütün hükümleri de gâyet güzel olduğundan dolayı muhkemdir. Yine Kur'ân-ı Kerîm, belâğat, güzellik, bir kısmının diğer kısmını tasdik etmesi ve tam anlamıyla tutarlı olması açısından da bütünüyle müteşâbihtir.

Başka bir açıdan bakıldığında Kur'ân-ı Kerîm'in bir bölümü muhkemdir, bir bölümü müteşâbihtir. Onun müteşabihleri, genel ve özet ifadeler taşıyanlar yahut birkaç manaya gelme ihtimali bulunanlardır. Muhkem ise manası itibarıyla açık ve net olanlardır. Müteşâbih olan buyruklar, muhkemler ışığında anlaşılacak olursa, bütün buyruklar arasında uyum ortaya çıkar ve bütün manalar dosdoğru bir hal alır.

Allah'ın Kitabında sözünü ettiği kulları ile birlikte oluşu iki türlüdür: İlim ve kuşatıcılık beraberliği: Bu, genel beraberliktir. Bu anlamıyla O, kulları nerede

olurlarsa olsunlar onlarla birliktedir (yani hepsinden haberdardır). Özel beraberlik ise yardım, lütuf ve desteğiyle has kullarının beraberinde olması demektir.

Dua, hem ibadet anlamındaki duayı kapsar -ki o takdirde Allah ve Rasûlünün emrettiği her türlü ibadet buna dahil olur- hem de Allah'tan dilekte bulunma anlamındaki duayı kapsar. Bu da Allah'tan menfaatlerin sağlanması ve zararların defedilmesi için istekte bulunmaktır.

Tayyib; itikad, ahlâk, amel, yiyecek, içecek ve kazanç kabilinden faydalı, hoş ve temiz olan her şeyi anlatan kapsamlı bir isimdir. Habîs ise bunun zıddıdır.

Bazen habis ile düşük ve bayağı, tayyib ile de iyi ve kaliteli şeyler kastedilebilir. Yüce Allah'ın şu buyruğunda olduğu gibi: **"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın tayyib olanlarından ve sizin için yerden çıkardığımız şeylerden infâk edin..."** (el-Bakara, 2/267)

İnfak; zekât, keffâret, kişinin kendine, ailesine ve kölelerine harcaması gibi farz harcamaları da, bütün hayır yollarında harcama gibi müstehap harcamaları da kapsar.

Allah'a tevekkül etmek ve O'ndan yardım dilemek, Allah'ın emrettiği bir hususdur. O, birçok âyet-i kerimede tevekkül edenleri övmüştür. Tevekkülün gerçek mahiyeti ise dinî ve dünyevî maslahatların elde edilmesinde, dinî ve dünyevî zararların bertaraf edilmesinde kalbin Allah'a dayanması ve bunların gerçekleşeceği hususunda O'na güvenmesi demektir.

Yüce Allah'ın övdüğü, sahiplerinden övgüyle söz ettiği ve âyetlerden yararlananların da onlar olduğunu haber verdiği "akıl;" faydalı hakikatleri kavrayıp anlayan ve onların gereğince amel eden akıldır. Bu akıl, sahibini zararlı hususlardan alıkoyar. Bundan dolayı akla hicr (kısıtlayıcı), lub (öz) ve nuhâ (kötülükten alıkoyan) adları da verilmiştir. Çünkü akıl, sahibini kötülüklerden alıkoyar, kendisine zarar verecek şeylerden uzaklaştırır.

İlim; hidâyeti, deliliyle birlikte bilmektir. Dolayısıyla ilim, bilinmesi istenen faydalı meseleleri, delilleri ve onlara ulaştıran yolları bilmek demektir.

Faydalı ilim ise hakkı bilmek ve onunla amel etmektir. Bunun zıddı da cehâlettir.

Kur'ân-ı Kerîm'de ümmet lafzı dört anlamda kullanılır: İnsanlardan bir kesim anlamı ki, çoğunlukla kullanılan budur. Bazen süre, bazen din/şerîat, bazen de hayırda önder/imam anlamında kullanılır.

Kur'ân-ı Kerîm'de istivâ lafzı üç anlamda kullanılmıştır. Eğer "على/üzerinde" edatıyla geçişli kılınmışsa, bunun anlamı yükselmek, yukarı çıkmak olur. Yüce Allah'ın, **"Sonra Arş'ın üzerine istivâ etti."** buyruğu gibi.

Eğer "إلى" edatıyla geçişli yapılmışsa manası, yönelmek ve kasdetmek olur: **"Sonra göğe yönelip onları yedi gök halinde düzenleyen O'dur."** (el-Bakara. 2/59) buyruğunda olduğu gibi.

Eğer herhangi bir edatla geçişli yapılmamışsa manası kemale ermek olur. Yüce Allah'ın şu buyruğunda olduğu gibi: **"Olgunluğa erince Biz ona hüküm ve ilim verdik."** (el-Kasas, 28/14)

Tevbe, pek çok âyet-i kerimede vârid olmuş ve emredilmiştir. Tevbe edenler de övülmüş ve mükafatları belirtilmiştir. Tevbe, zâhiren ve bâtınen Allah'ın hoşlanmadığı şeylerden, yine zâhiren ve bâtınen Allah'ın sevdiği şeylere dönmek demektir.

Yüce Allah'ın izlenmesini emrettiği ve üzerinde yürüyenlerden övgüyle söz ettiği sırat-ı müstakîm (dosdoğru yol), Allah'ın rızasına ve mükâfatına ulaştıran mutedil yol demektir. Bu da söz, fiil ve bütün hallerde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e tabi olmak, onun izinden gitmektir.

Allah'ı zikretmek/anmak: Allah zikri emretmiş, zikredenleri övmüş, zikredenlerin dünya ve âhiretteki mükâfatlarını da beyan etmiştir. Zikir, mutlak olarak geçtiği yerlerde Allah'a yakınlaştırıcı özelliği olan akide, faydalı düşünce, güzel ahlâk, kalbî ya da bedenî amel, Allah'ı övmek, O'nu tesbih etmek, usûl/akide ve fürû/ahkama dair şer'î hükümleri öğrenmek ya da buna yardımcı olan hususların hepsini içine almaktadır.

YÜCE ALLAH'IN GÜZEL İSİMLERİ (EL-ESMÂU'L-HUSNÂ)

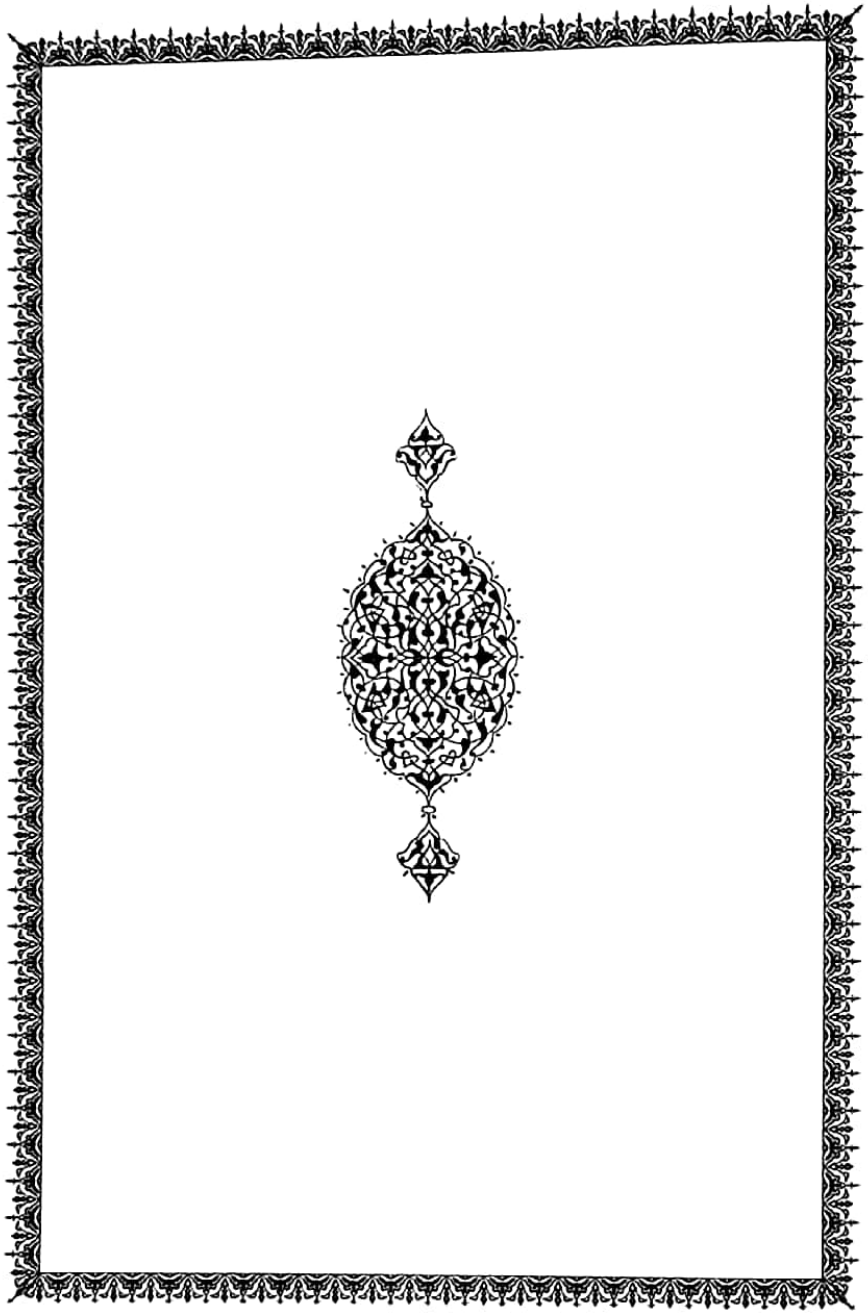

YÜCE ALLAH'IN GÜZEL İSİMLERİ (EL-ESMÂU'L-HUSNÂ)

Kur'ân-ı Kerîm'de yeri geldikçe Yüce Allah'ın pek çok güzel ismi tekrarlanmaktadır. O nedenle bunların genel anlamlarına dikkat çekmek bir ihtiyaçtır.

Rab: Pek çok âyet-i kerimede tekrarlanmıştır. Rab, bütün kullarını idaresi ve çeşitli nimetleriyle terbiye eden (besleyen, görüp gözeten) demektir. Bundan daha özel bir manası da seçkin kullarını kalplerini, ruhlarını ve ahlâklarını ıslah etmek suretiyle terbiye etmesidir. O bakımdan bu kulların, Allah'a bu üstün ismiyle dua ettikleri çokça görülen bir durumdur. Çünkü onlar, O'ndan bu özel terbiyesini dilemektedirler.

Allah: İlah, mabud, candan sevilen, bütün mahlukatı üzerinde ulûhiyet ve ubûdiyet sahibi olan zattır. Çünkü O, tümü kemâl sıfatları olan ulûhiyet sıfatlarına sahiptir.

Melik, Mâlik: Mülk/hükümranlık kendisinin olan demektir. O, mülk sıfatına sahiptir ki bu sıfat da azamet, kibriyâ, hakimiyet ve idaredir. O; yaratma, emretme ve amellerin karşılığını vermede mutlak tasarruf sahibidir; ulvî/yüce ve süflî/aşağı alemin tamamı kendisinindir; hepsi O'nun kuludur, mülkûdür ve O'na muhtaçtır.

Vâhid, Ehad: Hiçbir kimsenin kendisine ortaklığı söz konusu olmaksızın bütün kemalâtta bir tek olan demektir. Kulların O'nu hem akide, hem söz, hem de amelleriyle tevhid etmeleri farzdır. Bu da O'nun mutlak kemalini ve vahdaniyette tek oluşunu itiraf edip bilmeleriyle, çeşitli türleriyle ibadetleri de yalnız O'na yapmalarıyla olur.

Samed: Bütün varlıkların, tüm ihtiyaçlarında, bütün hallerinde, zaruri isteklerinde ve her türlü durumlarında zatı, isimleri, sıfatları ve fiilleri itibarıyla mutlak kemal sahibi olduğu için kendisine yöneldikleri Zat demektir.

Alîm, Habîr: İlmi, gizli-açık, saklanan-açığa vurulan bütün hususları kuşatan, var olmaları gerekli, imkânsız ve mümkün olan her şeyi, ulvî ve süflî âlemi, geçmişi, şimdiki zamanı ve geleceği bilen ve hiçbir şey kendisine gizli-saklı kalmayan Zat demektir.

Hakîm: Yaratmasında ve emretmesinde çok yüce ve üstün hikmet sahibi olan, her şeyi en güzel şekilde yaratan demektir: **"Kesin inanan bir topluluk için hükmü Allah'tan daha güzel olan kimdir ki?"** (el-Mâide, 5/50)

O, boşuna hiçbir şey yaratmaz. Gereksiz hiçbir şer'î hüküm koymaz. Dünyada da, âhirette de hüküm yalnız O'nundur.

Hüküm vermek üç türüyle de yalnız O'nundur, hiçbir kimsenin bunlarda O'na bir ortaklığı yoktur: O; şeriatiyle, kaderiyle ve cezasıyla (amellerinin karşılığını vermek suretiyle) kulları arasında hüküm verir. Hikmet de her şeyi yerli yerine koymak, gerçek konumlarına oturtmak demektir.

Rahmân, Rahîm, Ber, Kerîm, Cevâd, Raûf, Vehhâb: Bu isimlerin manaları birbirine yakındır. Her birisi yüce Rabbimizin rahmet, bir/iyilik, cömertlik, kerem sıfatlarına sahip olduğuna, rahmet ve bağışlarının genişliğine delâlet etmektedir. Bunlarla O, hikmetinin gerektirdiği şekilde bütün varlık âlemini kuşatmıştır. Özellikle mü'minlere de bunlardan daha büyük bir payı, daha mükemmel bir kısmeti nasip etmiştir. Nitekim şöyle buyurmaktadır: **"Rahmetim her şeyi kuşatmıştır. Ben, onu takva sahiplerine... yazacağım."** (el-A'râf, 7/156)

Nimetler ve ihsan, bütünüyle O'nun rahmetinin, cömertliğinin, lütuf ve kereminin tecellileridir. Dünya ve âhiretteki bütün hayırlar da O'nun rahmetinin bir sonucudur.

Semî': Çeşitli ihtiyaçları dile getiren, farklı dillerde yükselen bütün sesleri işiten demektir.

Basîr: Ne kadar ince ve küçük olursa olsun her şeyi gören demektir. O, siyah karıncanın, kapkaranlık bir gecede simsiyah bir kaya üzerindeki hareketini dahi görür. Yedi göğün üzerindekileri gördüğü gibi, yedi yerin altındakileri de görür. Aynı şekilde O, hikmeti gereği kimin cezaya, kimin mükâfata layık olduğunu da işitir ve görür. Bu son anlam hikmetle alâkalıdır.

Hamîd: Zatı, isimleri, sıfatları ve fiilleri itibarıyla övgüye lâyık olan, çokça övülen demektir. Bütün isimlerin en güzelleri, bütün sıfatların en mükemmeli, bütün fiillerin en eksiksiz ve en güzeli O'nundur. Çünkü Yüce Allah'ın bütün fiilleri ya lütuftur ya da adalettir.

Mecîd, Kebîr, Azîm, Celîl: O, mecd (şan ve şeref), kibriyâ (büyüklük), azamet ve celâl sıfatlarına sahip olandır. Şöyle ki O, her şeyden büyük, her şeyden azametli, her şeyden üstün ve yücedir. Dostlarının ve seçkin kullarının kalbinde tazim ve iclâl duyguları O'nadır. Onların kalpleri O'na tazimle, O'nun celâlini kabul etme, önünde saygıyla boyun eğme ve kibriyası karşısında da zilletle eğilme duygularıyla dolup taşar.

Afuv, Ğafûr ve Ğaffâr: O, ezelden ebede kadar af ile tanınır. Kullarına af ve mağfiret etmek vasfıyla bilinir. Herkesin O'nun affetmesine ve mağfiretine ihtiyacı vardır. Tıpkı O'nun rahmetine, lütuf ve keremine ihtiyaç duydukları gibi.

O, sebeplerini yerine getiren kimseleri mağfiret edip affedeceği vaadinde bulunarak şöyle buyurmuştur: **"Muhakkak Ben, tevbe eden, iman eden ve salih amel işleyip hidâyet üzere olan kimseye çokça mağfiret edenim."** (Tâ-Hâ 20/82)

Tevvâb: Tevbekârların tevbelerini devamlı kabul eden, Zatına dönenlerin günahlarını mağfiret eden demektir. Allah, nasuh/samimi olarak tevbe eden herkesin tevbesini kabul eder. O, tevbe edenlerin tevbelerini kabul edendir ki bu, şöyle olur: Önce O, onları tevbe etmeye ve kalpleriyle Zatına yönelmeye muvaffak kılar. Tevbe ettikten sonra da onların tevbelerini kabul edip günahlarını affeder. Her iki durumda O'nun Tevvab oluşundandır.

Kuddûs, Selâm: Bütün eksik sıfatlardan münezzeh olan, yarattıklarından hiçbir kimseye benzemeyen, bütün bunlardan yüce olandır ve tazim olunandır.

O, bütün kusurlardan münezzeh olduğu gibi kemâl sıfatlarından herhangi birinde herhangi bir kimsenin O'na yakınlaşmasından yahut O'na benzemesinden de münezzehtir: **"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, her şeyi işitendir, görendir."** (eş-Şûrâ, 42/11); **"Kimse O'nun dengi değildir."** (el-İhlâs, 112/4); **"O'na adaş/denk bir kimse biliyor musun?"** (Meryem, 19/65); **"Artık... Allah'a eşler/ortaklar koşmayın."** (el-Bakara, 2/22)

el-Kuddûs ismi es-Selâm gibidir. Her ikisi de bütün yönleriyle her türlü eksikliği O'ndan nefy/iptal etmekte, buna karşılık bütün yönleriyle mutlak kemali ihtivâ etmektedir. Çünkü eksiklik söz konusu olmayınca bütünüyle kemal sabit olur.

Aliy, A'lâ: Bütün yönleriyle mutlak üstünlük ve yücelik sahibi demektir: O, zatı ile yüce ve her şeyin üstündedir, kadri ve sıfatları ile yücedir, kahr u galebesi ve hakimiyeti ile yücedir. O, Arş'ın üzerine istivâ etmiştir, bütün mülkü hükmü altına almıştır. Bütün azamet, kibriyâ, celâl, cemal ve kemal sıfatlarının en ileri derecesi O'na aittir ve bütün bunlarda en nihaî kemali O temsil eder.

Aziz: Gerek güç, gerek galibiyet, gerekse de zarara karşı kendini koruma anlamlarında olmak üzere bütün çeşitleri ve kapsamıyla izzet yalnız kendisinin olan demektir. Hiçbir varlık O'na zarar veremez. Bütün varlıklar O'nun emrine boyun eğmiştir. Bütün yaratılmışlar O'na itaatle boyun bükmüş, azameti önünde eğilmişlerdir.

Kavî, Metîn: Bunlar da el-Azîz ile aynı manadadır.

Cebbâr: Bu isim hem Aliy ve A'la hem de Kahhâr ile aynı manaya gelmektedir. Aynı zamanda kırık kalpleri onaran, gönülleri hoş eden, zayıf ve âcizlere yetişen, kendisine yalvarıp yakaran ve sığınanların kalplerini onaran anlamında olup bu yönden Raûf ile aynı anlama gelir.

Mütekebbir: Azamet ve kibriyâ sahibi olup kötülüklerden, eksikliklerden ve kusurlardan uzak olan demektir.

Hâlık, Bâri' ve Musavvir: Bütün varlıkları meydana getiren, yoktan var eden, hikmetiyle onları düzenleyip şekil veren, hamdi ve hikmetiyle de onlara suret veren demektir. O, ezelden beri bu pek büyük sıfata sahip olduğu gibi gelecekte de bu pek büyük sıfatın sahibidir.

Mü'min: Kendi zatını hem kemal sıfatlarıyla hem de kemal derecedeki celâl ve cemalle övmüş olan demektir.

O, apaçık belge ve delillerle peygamberlerini göndermiş, kitaplarını indirmiş ve peygamberlerini bütün mucize ve delilleriyle tasdik etmiş; onların da, getirdiklerinin de doğru olduğuna delil teşkil edecek şekilde onları onaylamıştır.

Müheymin: Bilgisiyle her şeyi kuşatan, bütün işlerin gizli ve saklı hallerine, kalplerin gizlediklerine muttali olan, hepsini bilendir.

Kadîr: Kudreti kâmil olandır. Kudretiyle bütün varlıkları yaratmış, kudretiyle onları idare etmiş ve yine kudretiyle bunları düzenlemiş ve muhkem/sağlam kılmıştır. O, kudretiyle hayat verir ve öldürür. Amellerin karşılıklarını vermek üzere kullarını da kudretiyle diriltecek, iyiye iyiliğiyle, kötüye de kötülüğüyle karşılığını verecektir. Bir şeyi diledi mi ona, "Ol" der, o da hemen oluverir. Kudretiyle kalpleri evirip çevirir ve dilediği şekilde onları yönlendirir.

Latîf: İlmi, bütün gizlilikleri ve kapalılıkları kuşatan, saklı bulunan her şeyi, gizli olan her şeyi idrak eden, bütün ince işleri bilen; mü'min kullarına karşı lütfu pek bol olan, onlara maslahatlarına olacak şeyleri lütuf ve ihsanıyla farkına varamayacakları yollarla ulaştırandır. Bu iki mana bakımdan o, Habîr ve Raûf isimleriyle aynı manadadır.

Hasîb: Kullarını çok iyi bilen, tevekkül edenlere yeten, kullarına hikmetine göre ve küçük-büyük amellerine dair bilgisiyle hayır ve şer amellerinin karşılığını verendir.

Rakîb: Kalplerin gizlediklerini bilen ve her nefsin ne kazandığını görendir. O, bütün mahlukatı koruyup gözeten, en güzel, en mükemmel düzen ve en mükemmel idareyle onların varlıklarını sürdürendir.

Hafîz: Yarattığını koruyan, gözeten, var ettiklerini bilgisiyle kuşatan, dostlarını günah ve helâk edici şeylere düşmekten muhafaza edendir. Hareketleri halinde de, hareketsizlikleri esnasında da onlara lütfuyla muamele eden ve kullarının amellerini de, bu amellerin karşılıklarını da tek tek sayıp tespit edendir.

Muhît: Bilgisi, kudreti, rahmeti ve hakimiyetiyle her şeyi kuşatandır.

Kahhâr: Bütün mahlukatın kendisine boyun eğdiği, izzetine, kuvvetine ve kemal derecesindeki kudretine zilletle itaat ettiği, her şeye hakim olan, güç yetiren demektir.

Mukît: Bütün varlıklara, varlıklarını sürdürmek için gerekli gıdalarını ulaştıran, onlara rızıklarını veren, hikmet ve hamdiyle rızıkları onlar arasında dilediği gibi döndürüp dolaştırandır.

Vekîl: İlmiyle, kemal derecesindeki kudretiyle, her şeyi kuşatan hükmüyle bütün yarattıklarının işlerini çekip çevirendir. O, gerçek dostlarını sevip işlerini üstlenen, böylece onlara kolay olanı kolaylaştıran, zor olandan da onları uzak tutandır. İşlerini görmede onlara yetendir. Kim Allah'ı vekil edinirse Allah ona yeter: **"Allah iman edenlerin dostudur, onları karanlıklardan nura çıkartır."** (el-Bakara, 2/257)

Zü'l-celâli ve'l-ikrâm (celâl ve ikrâm sahibi)**:** Azamet, kibriyâ ve rahmet sahibi, cömert, özel ve genel her türlü ihsanda bulunan demektir. Kendisini tazim edip seven dost ve seçkin kullarına ikramda bulunandır.

Vedûd: Nebilerini, rasûllerini ve onlara tabi olanları seven ve onlar tarafından sevilen demektir. Onlar, O'nu herkesten ve her şeyden çok severler. Kalpleri onun sevgisiyle dolup taşar. Dilleriyle O'na hamd ü senâda bulunurlar. O'nu över dururlar. Kalpleri sevgiyle O'na bağlıdır, ihlâsla ve bütünüyle O'na yönelmiştir.

Fettâh: Şer'î hükümleriyle kaderî hükümleriyle ve cezaî (amellerin karşılığını veren) hükümleriyle kulları arasında hükmeden demektir. Lütfuyla sadıkların basiretlerini açandır. Kalplerini marifetine, sevgisine ve O'na yönelişe açandır. Kullarına rahmet ve çeşitli rızık kapılarını açandır.

Onlar için kendileri vasıtasıyla dünya ve âhiret hayırlarına nail olacakları sebepleri takdir edendir: **"Allah insanlara herhangi bir rahmeti açacak olursa, onu tutacak olmaz; tuttuğunu da O'ndan başka salıverecek olmaz."** (Fâtır, 35/2)

Razzâk: Bütün kullarının rızkını verendir. Yeryüzünde ne kadar canlı varsa hepsinin rızkını vermek Allah'a aittir.

Kullarına verdiği iki çeşit rızkı vardır: Birisi umumi bir rızıktır ki iyi, kötü, öncekiler, sonrakiler bunun kapsamı içindedir. Bu, bedenler için verilen rızıktır.

Diğeri ise özel rızıktır. Bu da kalplere verdiği rızıktır, yani ilim ve iman ile onları gıdalandırmasıdır.

Dinin salâh bulmasının yardımcısı olan rızık, helâl rızıktır. Bu da hikmet ve rahmetinin gereğine göre mü'min kullarına hastır ve onlar bu konuda mertebe mertebedirler.

el-Hakem, el-Adl: Dünya ve âhirette kulları arasında adaletiyle hükmeden demektir. Zerre ağırlığı kadar zulmetmez. Hiçbir kimseye işlemediği bir günahı yüklemez, hiçbir kula günahından fazlasıyla ceza vermez. O, hakları sahiplerine eksiksiz ulaştırır. Hakkını kendisine ulaştırmadık hiçbir hak sahibi bırakmaz. O, idare ve takdirinde mutlak âdil olandır: **"Şüphesiz ki Rabbin dosdoğru bir yol üzeredir."** (Hûd, 11/56)

Câmiu'n-nâs: İnsanları, gerçekleşeceğinde hiçbir şüphe bulunmayan bir günde toplayıp bir araya getirecek olandır. Onların amellerini ve rızıklarını toplayıp verendir. Onlardan sayıp tespit etmedik küçük-büyük hiçbir şey bırakmaz. O, önceki ve sonraki ölülerden dağılan ve başka şekillere dönüşmüş bulunan her şeyi kamil kudreti ve kuşatıcı ilmiyle (diriltmek üzere) bir araya toplayacak olandır.

Hayy, Kayyûm: Hayatı kemal derecesinde olan ve bizatihi var olan demektir. Göklerde ve yerde bulunanların hepsinin varlığını ayakta tutan, onları idare eden ve rızıklarını verendir. Bütün hallerini düzenleyendir. Buna göre Hayy, zatî sıfatların tümünü, Kayyûm da fiilî sıfatların tümünü ihtivâ eden bir isimdir.

Nûr: O, göklerin ve yerin nurudur. Ariflerin kalplerini marifetiyle ve kendisine imanla nurlandırandır. Hidâyetiyle kalplerini aydınlatandır. Gökleri ve yeri var ettiği nurlarla aydınlatandır. O'nun hicabı da nurdur. Eğer bu hicabını açacak olsa yüzünün parıltıları mahlukatından bakışının ulaştığı her varlığı (yani her şeyi) yakardı.

Bedîu's-semavati ve'l-ard (gökleri ve yerin eşsiz yaratıcısı): Onları olabildiğince güzel, harikulâde bir şekilde, son derece sağlam ve hayret verici bir düzen içinde yaratan ve yoktan var eden demektir.

Kâbıd: Rahmeti ve hikmeti gereğince rızıkları kısan ve ruhları kabzeden/alan demektir.

Bâsit: Rahmeti ve hikmeti gereğince rızıkları bollaştıran ve kalplere genişlik verendir.

Mu'tî, Mâni': O'nun verdiğini kimse engelleyemez, engellediğini de kimse veremez. Bütün maslahat ve menfaatler, O'ndan istenir ve bütün bunları elde etmek için O'na yönelinilir. O, hikmeti ve rahmetiyle bunları dilediğine verir, dilediğine de vermez.

Şehîd: Her şeye muttali olandır. O, gizli ve açık bütün sesleri işitir. Küçük-büyük, önemli-önemsiz bütün varlıkları görür. O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır. Kullarının leh ve aleyhlerine olmak üzere yaptıkları bütün amellerine şahit/tanık olandır.

Mubdi' (ilkin var edip yaratan), **Muîd** (ahirette tekrar yaratıp diriltecek olan): Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Yaratılmışları ilkin yoktan var eden, sonra da onu tekrar yaratıp diriltecek olan O'dur."** (er-Rûm, 30/27)

O, onları hangileri daha güzel amel edecek diye sınamak için yaratmıştır. Sonra da iyilik yapanlara iyilikle, kötülük yapanlara da kötülükle karşılık vermek üzere onları tekrar yaratacaktır. Aynı şekilde O, bütün mahlukatı aşama aşama var edendir, sonra da bunu her an tekrarlamaktadır.

Fa'âlun limâ Yurîd (Dilediğini yapan): Bu da O'nun gücünün kemali, kudret ve meşîetinin daima geçerli oluşunun bir tecellisidir. O, neyi yapmak isterse yapar, kimse O'na engel olamaz ve karşı koyamaz. Hangi konuda olursa olsun O'nun herhangi bir yardımcısı ve destekçisi yoktur. Aksine O, bir şeyi diledi mi ona "Ol" der, o da derhal oluverir. O, dilediğini yapan olmakla birlikte O'nun iradesi/dilemesi, hikmetine tabidir ve iradesi dolayısıyla hamde layık olandır. O, kemal derecesinde kudrete ve meşîetinin daima geçerli oluşu sıfatına sahiptir. Ne yaparsa, ne ederse hepsi hikmetinin kapsamı dahilinde olur.

Ğanî, Muğnî: O zatı ile Ğani'dir. Yani kamil ve tüm kemal sıfatlara sahip olduğu için ve bu sıfatlarda herhangi bir eksiklik söz konusu olmadığı için O, bütün yönlerden tam ve mutlak anlamda zengindir, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O'nun Ğani olmaması mümkün değildir. Çünkü Ğani oluşu O'nun zatının olmazsa olmazlarındandır. Tıpkı yaratıcı, kudret sahibi, rızık verici ve ihsan edici olmamasının mümkün olmaması gibi. O, hiçbir bakımdan hiçbir kimseye muhtaç değildir. O, göklerin ve yerin, dünya ve âhiretin hazinelerini elinde bulundurandır.

Yine Muğnî'dir; bütün yaratıklarını genel anlamda, has kullarını da kalplerine ihsan ettiği Rabbânî marifet ve imanî hakiketlerle zengin kılan ve ihtiyaçtan kurtarandır.

Halîm: İsyan etmelerine ve pek çok hata etmelerine/yanılmalarına rağmen bütün mahlukatına gizli ve açık nimetleri bol bol ulaştırandır. İsyankârlara isyanlarına rağmen hilm (yumuşaklık) ile karşılık verir. Tevbe etsinler diye onlara süre tanır. Kendisine yönelsinler diye onlara mühlet verir.

Şâkir, Şekûr: Az miktardaki amele bile mükâfat veren, pek çok hatayı bağışlayan, ihlâs sahibi kimselerin amellerini hesapsız olarak kat kat fazlasıyla mükâfatlandırandır. O, şükredenlere karşılık verir ve Zatını zikredeni zikreder. Kendisine salih herhangi bir amelle yakınlaşan kimseye O daha da yaklaşır.

Karîb, Mucîb: Yüce Allah herkese pek yakındır. O'nun yakınlığı iki türlüdür: İlmi, haberdar oluşu, murakebesi (görüp gözetlemesi), şahit oluşu ve kuşatıcılığı ile her şeye ve herkese yakın olma anlamındaki umumi yakınlık; kendisine ibadet edenlere, kendisinden dilekte bulunanlara ve kendisini sevenlere yakın olma anlamındaki özel yakınlık. Bu, hakikati idrâk olunamayan bir yakınlıktır. O ancak kuluna olan lütfu, inâyeti, ona muvaffakiyet vermesi, doğru yola yönlendirmesi gibi birtakım etkileriyle bilinebilir.

Dua edenlerin duasını kabul etmesi, ibadet edenlerin O'na yönelmesi de bunun etkilerinden biridir. O, dua edenlerin dualarını -kim olurlarsa olsunlar, nerede ve hangi durumda olurlarsa olsunlar- mutlak olarak onlara va'dettiği şekilde -genel olarak- kabul eder.

O, çağrısını kabul edip şeriatına uyanların dualarını da özel olarak kabul eder. Aynı şekilde O, darda kalmış olanların da duasını kabul eder. Bütün yaratılmışlardan ümidini kesmiş olan ve yalnız kendisine güçlü bir şekilde bağlanan ve O'ndan bekleyen, korkarak ve umarak O'ndan isteyenlerin duasını da kabul eder.

Kâfî: Bütün kullarının ihtiyaçlarını görmeye, zorunlu ihtiyaç duydukları şeyleri karşılamaya yeten, kadir olandır. Kendisine iman ve tevekkül eden, din ve dünyasının bütün ihtiyaçlarını kendisinden isteyen kimselere ise özellikle yeter, yetişir.

Evvel, Âhir; Zâhir, Bâtın: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bu isimleri oldukça kapsamlı ve gâyet açık bir şekilde tefsir etmiştir. Nitekim o, Rabbine niyaz ederken şöyle buyurmuştur: *"Sen evvelsin Senden önce hiçbir şey yoktur; Sen âhirsin Senden sonra hiçbir şey yoktur; Sen zâhirsin/üstünsün Senden üstün/üstte hiçbir şey yoktur; Sen bâtınsın Senden öte hiçbir şey yoktur."*[29]

Vâsi': Sıfatları ve sıfatlarının taalluk ettiği hususları itibarıyla geniş olandır. Öyle ki hiçbir kimse O'nu lâyıkıyla övemez. O, kendi zatını nasıl övdüyse öyledir. Azameti, sultası ve mutlak mülkü geniş olduğu gibi, lütuf ve ihsanı, cömertliği ve keremi de pek büyük olandır.

Hâdî, Raşîd: Kullarını menfaatlerine olan her şeye ileten, onlara bunları gösteren, doğruya irşad edendir. O, onlara zararlı olan şeyleri nasıl önleyeceklerini gösterir, bilmediklerini öğretir, onlara tevfikini verir. Onları doğruya yönlendirir. Takvâyı ilham eder. Onların kalplerini kendisine döndürür ve emrine itaatkâr kılar.

Raşîd'in Hakîm ile aynı anlamda olan bir açıklaması daha vardır: O, sözlerinde ve fiillerinde dosdoğru olandır. Şeraitlerinin/hükümlerinin tümü hayırdır, doğruluktur, hikmettir. Bütün yaratması da doğruluğu (rüşdü) ihtiva eder.

Hak: Zatında ve sıfatlarında hak olandır. O, vacibu'l-vücuddur (varlığı zorunludur, olmazsa olmazdır). Sıfatları kâmildir. Vücudu/var oluşu, zatının bir gereğidir. Bütün varlıklar, her şey O'nunla vardır. O, ezelden ebede kadar celal, cemal ve kemâl sıfatlarıyla mevsuf olarak vardır. Ezelden beri de ihsanla tanınır.

O'nun sözü haktır, fiili haktır, O'na kavuşmak haktır, peygamberleri haktır, kitapları haktır, dini haktır, bizzat kendisi haktır. O'na hiçbir şeyi ortak koşmaksızın yalnızca O'na ibadet etmek haktır. O'na bağlı olan her şey haktır.

"Çünkü Allah, hakkın ta kendisidir. O'nun dışında dua/ibadet ettiklerinin hepsi ise batıldır. Şüphesiz Allah çok yücedir, pek büyüktür." (el-Hac, 22/62)

"De ki: O, Rabbinizden gelen haktır. Artık dileyen iman etsin, dileyen kâfir olsun." (el-Kehf, 18/29)

"Artık haktan sonra sapıklıktan başka ne vardır?" (Yunus, 10/32)

"De ki: Hak geldi, batıl da yok oldu. Çünkü batıl yok olmaya mahkumdur." (el-İsra, 17/81)

***

29 Müslim, Duâ 61.

Nimeti sayesinde salih amellerin tamamlanabildiği Allah'a hamdolsun. Allah'ın salât ve selâmı Muhammed'e, onun aile halkına, ashabına, Kıyamet gününe kadar onlara uyacak olanlara olsun.

Rabbine muhtaç, Allah'ın kulu:

Abdurrahman b. Nasır b. Abdullah b. Nasır es-Sa'dî

Allah ona, ana-babasına, hocalarına, sevenlerine ve bütün müslümanlara mağfiret buyursun. Âmin.

İÇİNDEKİLER

5. CİLT

50- Kâf Sûresi.....5
51- Zâriyât Sûresi.....23
Bu Kıssanın İçerdiği Bazı Hüküm ve Hikmetler.....30
52- Tûr Sûresi.....43
53- Necm Sûresi.....61
54- Kamer Sûresi.....83
55- Rahman Sûresi.....103
56- Vâkia Sûresi.....121
57- Hadîd Sûresi.....143
58- Mücadele Sûresi.....167
59- Haşr Sûresi.....185
60- Mümtehine Sûresi.....209
61- Saf Sûresi.....225
62- Cuma Sûresi.....237
63- Münafikûn Sûresi.....247
64- Teğâbûn Sûresi.....257
65- Talâk Sûresi.....271
66- Tahrîm Sûresi.....285
67- Mülk Sûresi.....297
68- Kalem/Nûn Sûresi.....313
69- Hâkka Sûresi.....329
70- Meâric Sûresi.....343
71- Nûh Sûresi.....355
72- Cin Sûresi.....365

73- Müzzemmil Sûresi.....379
74- Müddessir Sûresi.....391
75- Kıyâme Sûresi.....405
76- İnsan Sûresi.....417
77- Mürselât Sûresi.....431
78- Nebe' Sûresi.....443
79- Nâziât Sûresi.....453
80- Abese Sûresi.....465
81- Tekvîr Sûresi.....473
82- İnfitâr Sûresi.....483
83- Mutaffifîn Sûresi.....489
84- İnşikâk Sûresi.....499
85- Burûc Sûresi.....507
86- Târık Sûresi.....517
87- A'lâ Sûresi.....523
88- Ğâşiye Sûresi.....529
89- Fecr Sûresi.....537
90- Beled Sûresi.....545
91- Şems Sûresi.....551
92- Leyl Sûresi.....557
93- Duhâ Sûresi.....565
94- İnşirâh Sûresi.....571
95- Tîn Sûresi.....575
96- Alak Sûresi.....579
97- Kadir Sûresi.....585
98- Beyyine Sûresi.....589
99- Zilzâl Sûresi.....595
100- Âdiyât Sûresi.....599
101- Kâria Sûresi.....605

102- Tekâsür Sûresi.....609
103- Asr Sûresi.....613
104- Hümeze Sûresi.....617
105- Fil Sûresi.....621
106- Kureyş Sûresi.....625
107- Mâûn Sûresi.....629
108- Kevser Sûresi.....633
109- Kâfirûn Sûresi.....637
110- Nasr Sûresi.....641
111- Tebbet/Mesed Sûresi.....645
112- İhlâs Sûresi.....649
113- Felak Sûresi.....653
114- Nâs Sûresi.....657
Kur'ân Müfessirinin Gerek Duyacağı
Tefsir Usûl Ve Kaidelerinin Bazıları 661
Yüce Allah'ın Güzel İsimleri
(el-Esmâu'l-Husnâ).....673

Tevhid Sayfasıı

Tevhid Sayfasıı